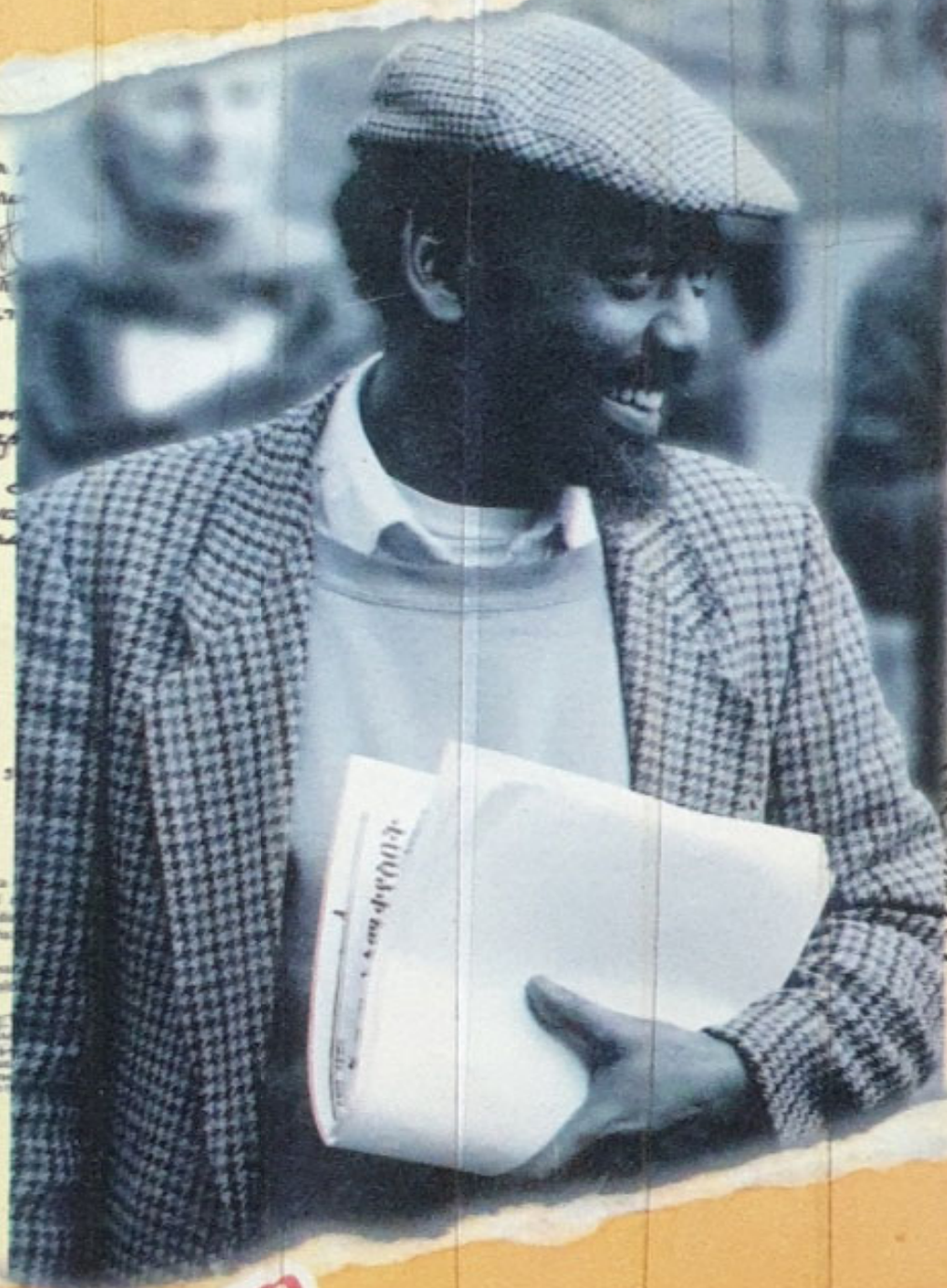

ዳንዲ

የነጋሱ መንገድ

3ኛ ክፍል

ዳንኤል ተፈሪ ደ.

ዳንዳ

የካጋሪ መንገድ

ዳንኤል ተፈራ ጀ.
ሰኔ 2003 ዓ.ም

ፈ

© የደራሲው መብት በህግ የተጠበቀ ነው
All Rights Reserved

© በጽሑፍ ፈቃድ ካልሆነ በስተቀር ከመጽሐፉ አንድ አንቀፅ እንኳ
መልሶ ማሳተም፣ መቅዳት፣ ማባዛት፣ መተርጎም፣ ወይም በሌላ
መልክ ማሰራጨትም ሆነ ይዘቱን መቀየር አይፈቀድም።

የመጀመሪያ ሕትመት ሰኔ 2003 ዓ.ም

ለአስተያየትዎ፡-

የደራሲው አድራሻ፡-

ፖ.ሳ.ቁ. 120670 - አዲስ አበባ
E-mail — joda.ethiopia@gmail.com

የባለ ታሪኩ የዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ አድራሻ፡-

E-mail — nereta2003@yahoo.com

ምስጋና

- ❖ ለዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፡- አራት አስርት ዓመታት በፈጀ የፖለቲካ መንገዳቸው ላይ እንዲት መጽሐፍ ለማዘጋጀት ሃሳብ እንዳለኝ ስነግራቸው መልካም ፈቃዳቸውን ለሰጡኝ፣ ለጥያቄዎች ሳይሰለጩ የተብራራ መልስና እስፊላኒ የተባሉትን መረጃዎች ሳይሰበኩ በመስጠት በፍጹም ቅንነት ለተባበሩኝ ለክቡር ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ እነሆ ቀዳማይቷን ምስጋና በታላቅ ትህትና አበረክትልዎታለሁ።
- ❖ ለባለቤቱ ዮርዳኖስ እስጢፋኖስ (ዮርዳ)፡- የአንቺው ከጎኔ መሆን ባይታከልበት ኖሮ ይሄ መፅሀፍ እዚህ አይደርስም ነበር። ይኸመኝ ሳትይ ኮምፒውተር ላይ ተይብኸልኛልና። ደግሞም ቅዱስ ጽንሴልን ካንቺው እግዚአብሔር ሰጠኝ። ዮርዳ ከባድ የሆነችውን ህይወት ቀላል እድርገሽልኛልና ገና በብርቱ እንደምወድሽ እስምረበት።
- ❖ ለጋዜጠኛ ተመስገን ደሳለኝ (የፍትህ ጋዜጣ ዋና አዘጋጅ)፡- ስንፋሄድን ዘወትር እያሳሰብክ አበረታኸኝ። ይሄ መፅሀፍ እዚህ እንዲደርስ ከጎኔ በመሆን ዘላለም አብሮኝ የሚኖር ድጋፍህን ሰጠኸኝ። ተሜ የብርቱነትህ አድናቂ ነኝ። እባክህ ምስጋናዬን ተቀበለኝ።
- ❖ ለሲራክ አያሌው (ሰር)፡- አስተያየቶችህ ገንቢዎቼ ነበሩ። ግን እንተ የምትፈልጋት ዓይነት የሐቀኝነት ዓለም ትፈጠር ይሆን? እንጂ! “ሰውን እንቀይር ከማለታችን በፊት ራሳችን መቀየር አለብን” የምትለው ፍልስፍናህ ትመቸኛለች።
- ❖ ለፋሲካ መኮንን፡- ፍላጋው አያልቅም እንጂ ገና በልጅነቱ ማንነቱን አፈልግ ዘንድ እግዚአብሔርን እመስግናለሁ።
- ❖ ለበለላም ሙሉ፤፡- ቅንነትህ በዘመኔ ሙሉ አብሮኝ ይኖራል።
- ❖ ለእናታችን ለወ/ሮ አበቤቲና ለአቶ እስጢፋኖስ በላይህ፡- አበቤቲ “አሁንስ የዚህን ዕሁፋችሁን መጨረሻ አይቺው! መፃፍ! መፃፍ. . .” ይሉን አልነበር? ይሄው!
- ❖ ለአባቱ መምህር ተፈራ ጀምበሬና ለእናቱ ወ/ሮ ሰውነት ተመስገን፡- እንደ አብዛኛው ኢትዮጵያዊ ወላጅ በፍትርና በእንክብካቤ አሳድጋችሁኛልና ምስጋናዬ ይደረሳችሁ።

ይሄን ሀላ ያደረገው ገን
እግዚአብሔር ነውና
ሰዘላለም አመሰግናለሁ።

ጽንሴል ተፈራ ጂ.

መግቢያ

የመገኛ መከፈቻ.....	7
----------------	---

ክፍል አንድ የአባታችው ልጅ

1. ዳንሳ.....	12
2. ልጅነቱ ማርና ወተቱ.....	30
3. የተማሪነት ውጣ ውረድ.....	40
4. የፖለቲካ ሀሁ.....	49
5. የተማሪዎች ንቅናቄ.....	58
6. የአይራው መምህር.....	72
7. «አንተ ታሪክ ተማር፤ እኛ ታሪክ እንሰራለን!».....	77

ክፍል ሁለት ላለመስማማት የመስማማት አባዛ

8. ደህና ሁኝ እማማ.....	88
9. የኢትዮጵያ ተማሪዎች አብዮት በጀርመን.....	94
10. የአንግ የቅኝ ግዛት ጥያቄ.....	109
11. የፖለቲካ ድርጅቶች ፍጭት.....	119
12. የኢህአዴግ ግብዣ.....	125
13. አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ.....	129
14. ድል ያላስማማቸው አንግና ኢህአዴግ.....	137
15. ድንገተኛው የጀርመን ጉዞ.....	143
16. የሽግግር ፈተናዎችና የአንግ መገለል.....	148

ክፍል ሦስት ሥልጣንና ፖለቲካ

17. የመንግሥት ሥራ ጀማሪ.....	162
18. የኢርትራ ሪፈረንደም.....	170
19. የማስታወቂያ ሚኒስቴር ፈታኝ ወቅቶች.....	179
20. የማን ሕገ-መንግሥት?.....	187
21. ሀይወት በቤተ መንግሥት.....	197
22. የፕሬዚዳንትነት ፈተናዎች.....	202
23. ስጋርና ወንጌል.....	219
24. የኢትዮ-ኢርትራ ዐርነት.....	221

ክፍል አራት እስጨናቂው የሀወሃት ክፍፍል እና ኃላፊ ከኢህአዴግ ያፋታ "ተሃድሶ"

25. የቦናፓርቲዝም ጦስ.....	230
26. "ተሃድሶ" እና 10 ዓመት የተቀበረው ምስጢር.....	244
27. እቶ መለስ - በዶ/ር ኃላፊ ዓይን.....	260
28. መርዝ የተሸከመች አዋጅ.....	264

ክፍል አምስት ዋጋ የተከፈለበት የነፃነት መንገድ

29. ቅንጅትን የፈተነ የምርጫ 97 አሳዛኝ ክስተቶች.....	282
30. ቅንጅትን ማን አፈረሰው?.....	287
31. የፓርላማ አጋርነት የሀሰው "መድረክ".....	289
32. ኃላፊና አንድነት - ያልተጠበቀ ፍፃሜ.....	295
33. ፖለቲካዊ ምልክታዎች.....	304
34. ማህበራዊ ሀይወት.....	315
35. የኃላፊ ጃግና እንስሶች.....	326
36. መልዕክተ-ኃላፊ.....	332

ክፍል ስድስት
አባሪዎች

1. የኢህአዴግና የአገግ የጋራ ልዑክ የጋራ መግለጫ..... 334
2. ዶ/ር ነጋሶ የኢትዮጵያ ህገ-መንግሥት አዕዳፋ ጉባኤ ላይ ያደረጉት ንግግር..... 353
3. ውሁዳኑ ስለ ክፍፍሉ ለሀወሃት ማከሚቲ የላኩት ደብዳቤ..... 356
4. አቶ መለስ ዜናዊ 12ቱ የሀወሃት ማከላከል ስለመታገዳቸው ለማሳወቅ ለአህዴድ (ለአቶ ኩማ ደመቅላ) የላኩት ደብዳቤ..... 359
5. የብሔራዊ ፖለቲካ ቢሮ ለ2ኛ ጊዜ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ ስብሰባ እንዲካሄድ የጠየቀበት ደብዳቤ..... 361
6. አህዴድ ለ2ኛ ጊዜ ስብሰባ ላይ ለመገኘት እንደሚችገር አቋሙን የገለፀበት ደብዳቤ..... 362
7. አቶ መለስ ዜናዊ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ ስብሰባ በአህዴድ ጥያቄ በተደጋጋሚ እየተላለፈ ቀውሱ እየተባበሰ መሄዱን እንዳሳስባቸው ለአቶ ኩማ ደመቅላ የላኩት ደብዳቤ..... 363
8. ደኢህዴግ በሀወሃት ማከሚቲ ስለተፈጠረው ችግር መፍትሔ ብሎ ያመነበትን አቋሙን የገለፀበት ደብዳቤ..... 364
9. በሀወሃት ማከሚቲ የተፈጠረውን ውዝግብ እስመልከቶ የአህዴድ ማከሚቲ ውሳኔ..... 369
10. አቶ መለስ ዜናዊ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ አጠቃላይ ም/ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ላይ አባል ድርጅቶች እንዲገኙ በጥብቅ ያሳወቁበትና በመቀሌ የተካሄደው የካድሬዎች ስብሰባ ሁኔታ የገለጹበት ደብዳቤ..... 372
11. በሀወሃት ማከሚቲ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢህአዴግ ም/ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ያሳለፈው ውሳኔ..... 375
12. ዶ/ር ነጋሶ በአሳቸው ላይ የሚፈፀመውን ህገ-ወጥ ፀረ-ህገመንግሥት፣ ፀረ-ዲሞክራሲና ኢሰብአዊ እርምጃ እንዲቆም የጠየቁበት ደብዳቤ..... 377
13. ዶ/ር ነጋሶ የአህዴድ አባልነታቸው በገዛ ፈቃዳቸው ለመልቀቅ የተገደዱባቸውን ምክንያቶች ለአህዴድ ፅ/ቤት ያሳወቁበት ደብዳቤ..... 379

የመንገድ መክፈት

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የኢትዮጵያን ፖለቲካ አሳምረው ያውቁታል። ከ60ዎቹ የተማሪዎች እንቅስቃሴ እስከ ቅንጅት በቀጥታም በተዘዋዋሪም ተሳትፈዋል። አሁንም በፖለቲካው ንፍቀ ክበብ (sphere) ውስጥ ናቸው። ጀርመን ከገቡ ጀምሮ ለ17 ዓመት ያህል ዕዋ ያልጠጡበት የፖለቲካ ማህበር የለም። በአውሮፓ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበርንና የአርሞ የፖለቲካ ድርጅቶችን ያውቋቸዋል። እነ መኢሶን፣ ኢህአፓን፣ ቫዕቢያን፣ አገግን፣ ሀወሃትንና ሌሎችን የተዋወቁት በስደት ላይ እያሉ ነው። ከአብዛኞቹም ጋር የፖለቲካ ጠበል ጸዲቅ ተቃምሰዋል። አዳዲስ የፖለቲካ ማህበራትና የአርነት ድርጅቶችን አዋልደዋል። አያሌ የፖለቲካ ዕድሮች ሲመሰረቱና ሲፈርሱ ታዝበዋል። እንዳንዶቹ መሠረታቸው ሲጣል የፖለቲካ ሲሚንቶና አሸዋ አቀብለዋል። ሆኖም ከየትኛውም የፖለቲካ ስብሰባ ጀምሮ እንጂ ውጤት አላዩም። ለሁለት አስርት አመታት ያህል ነጋሶ ለአርሞ ህዝብ መብትና ነጻነት የሚታገሉ የፖለቲካ ድርጅቶች ለመመሥረት ታትረዋል። ሆኖም የፖለቲካው አበባ መድረቅ እንጂ መፅደቅ አሻፈረኝ አለ። እናም እንጂ የሚያርስ የፖለቲካ ድርጅት ባህር ማይም ሆነ አገር ቤት መጥፋቱ እያብሰከሰካቸው ቁዝማ ያዙ። ተስፋ ቆርጠው ግን ለፖለቲካው ጀርባቸውን አልሰጡም። ምክንያቱ ደግሞ ሌላ ሳይሆን ከተስፋ መቀረጥ ጋር ስለማይተዋወቁ ብቻ ነው። እናም ለአገራቸው አንድ ትርጉም ያለው አስተዋጽኦ ለማበርከት ደጅ ደጁን ሲመለከቱ ኢህአዴግን እመንገዳቸው ላይ አገኙት። አጥንተውትና አስጠንተውት ተጠጉት። ለዓመታት ከኖሩበት ባህር ማይ ንባቸውን ጠቅልለው አገራቸው ገቡና ቃል ኪዳን አሰሩ።

ከኢህአዴግ ጋር 10 ዓመት የሚያህል የፖለቲካ መንገድ ተጓዙ። በአህዴድ አመራርነት፣ በሚኒስትርነትና በርዕሰ-ብሄርነት በጽናት አገለገሉ - በልባቸው የለውጥ ተስፋ ሰንቀው። ነጋሶ የዓላማ ሰው ናቸው - ላመኑበት በጽናት የሚቆሙ። እሳቸው ግን ሊቃሉ

የሚታመን የፖለቲካ ድርጅት በባትሪ ፈልገው አጡ። የሚገጥሟቸው የፖለቲካ ማህበራትና ድርጅቶች እንደ እስከት እየተቀያየሩ መከራቸውን አበሏቸው። በአብዮታዊ ዲሞክራሲ ባኩል ሶሻሊዝምን እንገነባለን ያላቸው አህዛዴን እንኳን፤ የምመራው በነጭ ካፒታሊዝም ነው ብሎ እምነታቸውን አፈረሰባቸው። የዓለም ተጨባጭ ሁኔታ ስላልፈቀደ ለጊዜው ሶሻሊዝምን መሳቢያ ውስጥ ከተነሞል ሲባሉ «መታለላቸው» አሳዘናቸው። ለጠይቁና ለጥግቱ ሞከሩ። ውጤቱ ውግዘት ሆነባቸው።

በዓፄ ዲ.ም. የከፍፍሉ ጊዜ ግን ውግዘቱ ተባባሰ። ጠ/ሚኒስትሩ ከህወሃት የተባረረውን የ«እንጃው»ን ቡድን በተመለከተ ለአህዛዴን ተሰብሳቢዎች ሪፖርት ባቀረቡ ጊዜ «ጃኬታቸውን እያስወለቅን ሸናቸው» ሲሉ በድል አድራጊነት ስሜት ተናገሩ። የ«እንጃው»ን ቡድን ማለታቸው ነው። ነጋሶ እንደተቀረው የቤቱ ተሰብሳቢ የጠ/ሚኒስትሩን ዲስኩር በዝምታ መጋት አልተቻላቸውም። ከጉሮሯቸው አልወርድ ብሎ ተናነቃቸው። የመጣ ይምጣ ብለው ተነስተው ተነፈሱት። «አሁንስ መንግሥቱን መሰልከኝ» አሏቸው - ጠ/ሚኒስትሩን። የሰብሰባው አድምተኞች አውራው እንደተነካ ንብ በሁካታ (በተቃውሞ) አጉረመረሙ። አጠገባቸው የተቀመጡት ወ/ሮ ገነት ዘውዴ ግን ስሜታቸው ከፋኛ ተነክቶ ስቅስቅ ብለው አለቀሱ። ወደ ነጋሶም ጠጋ አሉና «መለስን እንዴት ከመንግሥቱ ጋር ታመሳስለዋለህ!» ሲሉ አዘነባቸው። ነጋሶ ነገሩ ስላላማራቸው ጀግሙን ይቅርታ መጠየቅ ነበረባቸው። እናም ተነሱና፤ «መንግሥቱን መሰልከኝ አልኩ እንጂ ነህ አልወጣኝም» ብለው አስተባበሉ። ለጊዜውም ቢሆን ከአውራው የጅምላ ውግዘት ተረፉ። ግን ብዙም ሳይቆዩ ከአህዛዴን ጋር እህል ውሃቸው እንዳለቀ ተገነዘቡ። ለ10 ዓመት ያሰሩትን ቃል ኪዳን በጥሰው ጣሉ - ከአህዛዴን ተፋቱ።

የነጋሶ የፖለቲካ ህይወትና መንግሥት የሚሰጣቸው መኖሪያ ቤት አስገራሚ መመሳሰል ይስተዋልባቸዋል። ቤቶቹም እንደ ፖለቲካው ጣራቸው የሚያደስ ነው። የቤተ መንግሥቱ ጣሪያ እንኳ ሳይቀር ያፈስ ነበር። በደንብ የሚጠግን ደሞ የለም - የፖለቲካውንም ሆነ የቤቱን ጣሪያ።

«የነጋሶ መንገድ» በተሰኘው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ነጋሶ የተጓዙበትን ረዥምና አባጣ ጉባጣ የበሳበት የህይወት መንገድ

እናገኛለን። ከደምቢ ይሉ የልጅነት ትዝታ እስከ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች እንቅስቃሴ፤ ከጀርመን አገር የሰደት ትግል እስከ አገር ቤት የኢህአዴግ አባልነት፤ ከአገሪቱ ርዕሰ-ብሄርነት እስከ ተቃዋሚ ፓርቲ መሪነት የወጡትንና የወረዱትን የፖለቲካ አቀባትና ቁልቁለት ከራሳቸው ከባለቤቱ አንደበት እንሰማለን (From the horse's mouth እንዲሉ)

ይ/ር ነጋሶ ከፖለቲካው ምን ጠብቀው ምን አተረፉ? የአላቸው ትውልድ የተጣጠለው የአብዮት እሳት አገሪቱን ፈጃት ወይስ ታደጋት? የፖለቲካውን ጉርበተባጣ መንገድ እንዴት ተጓዙበት? ለዚህና ሌሎች በርካታ ጥያቄዎች መጽሐፉ መልስ ይሰጣል። «የነጋሶ መንገድ» አልፈውበት የመጡትን የፖለቲካና የህይወት ጉዳዩን ብቻ ሳይሆን የመጪውን ዘመን ህልምና ተስፋቸውን ጭምር የሚፈነጥቅ መጽሐፍ ነው። ይ/ር ነጋሶ ዶክትሬታቸውን ያገኙት በታሪክ ትምህርት ይዙን እንጂ በፖለቲካው ዘርፍም ያካበቱት ልምድና ተመክሮ ከዶክትሬት ድግሪ ያልተናነሰ ነው። ይሄን ለማረጋገጥ ደግሞ የትም መሄድ ሳያስፈልግ ይሄን መጽሐፍ ማንበብ ብቻ በቂ ነው - ይ/ር ነጋሶ ጊዳዳ እዚህ መጽሐፍ ውስጥ አሉ።

ከይ/ር ነጋሶ ጋር ያላለፍኩት የሦስት ወር የቃለ-መጠይቅ (interview) ጊዜያት ሰውየው ፖለቲከኛ ብቻ ሳይሆኑ እፍ የሚያስከፍቱ ተራዚ እንደሆኑም አስገንገብኛል። (ምናልባት ከአባታቸው የወረሱት ሊሆን ይችላል) ከዕለታት በአንዱ የቃለ-መጠይቅ ፕሮግራሞችን የአገራችንን የፖለቲከኞችና የፖለቲካ ገበያ ለማስረዳት ያመጧት ምሳሌ አባታቸው ቴስ ጊዳዳ ስለሚያውቁት የበርበሬ ገበያ የነገሯቸውን ታሪክ ነበር። «እንደ ሰው በርበሬ ሊሸምት ገበያ ሲገባ ነጋዴዎቹ ሲያዋክቡት ለጉድ ነው። ሁሉም በርበሬ ነጋዴ ይሰኛል - «ሃቲ በርበሬ ከነባቱ ጉበጅቲ» (የእኔ በርበሬ ያቃጥላል) በማለት። ለሸማቹ የማየትና የመምረጥ ፋታ እንኳን አይሰጡትም። እንዲያም ሆኖ ግን የማታ ማታ በርበሬውን ከማን ላይ እንደሚገባ የሚወስነው ባለቤቱ ነው። ፖለቲከኞቻችንም እንዲሁ አይደሉ?

«የመንገድ መከፈቻዬን ከመቋጧቱ በፊት ይሄን መጽሐፍ ለማሰናዳት ሰበብ የሆኑኝን እንዳንድ ጉዳዮች (ምክንያቶች) ላንሳ። እንደ ጋዜጠኛ የይ/ር ነጋሶ ጊዳዳን የፖለቲካ ህይወት መከታተል ብቻ ሳይሆን በትኩረት ስመረምርና ስበረብር ቆይቻለሁ። ምናልባት

ጋዜጠኛ ባለሆን ኖሮ «አድናቂያቸው» እሆን ነበር - በአገራችን ፖለቲከኛ እምብዛም አድናቂ ባይኖረውም። እንደ እኔ ታሪካቸውን በቅርብ ለሚከታተል ሰው የኃሰ የፖለቲካ ሕይወት እጅጉን አስደማሚ እንደሚሆንበት አምናለሁ። ኃሰ ዘአብዛኞቹ የአገራ ፖለቲከኞች በአንድ ነገር ይለያሉ። ይኸውም የትርፍ ሰዓት (part time) ፖለቲከኛ አለመሆናቸው ነው። ሙሉ ጊዜያቸውን ብቻ ሳይሆን ሙሉ ህይወታቸውን ለፖለቲካው የሰጠ ጉምቱ ፖለቲከኛ ናቸው። ላለፉት 40 ዓመታት ያህል በኢትዮጵያ ፖለቲካ ውስጥ በንቃት ተሳትፈዋል። ከ60ዎቹ የአብዮት ችቦ ለኳሾች ግንባር ቀደሙ ተጠቃሽ ናቸው። ለአሮሞ ህዝቦች እንታገላለን ብለው የትግል አርማ ባነሱ ድርጅቶች ወይም ንቅናቄዎች ውስጥ በአንዱ ወይም በሌላ መልኩ የኃሰ እጅ አለበት። ምናልባትም በአገሪቱ የፖለቲካ ታሪክ እጅግ አንጋፋው ፖለቲከኛ (senior) ሊባሉ የሚችሉ የፖለቲከኞች ቁንጮ ሳይሆኑ እንደማይቀሩ እገምታለሁ።

በእኚህ አንጋፋ ፖለቲከኛ የህይወት ታሪክ ውስጥ የራሳቸውን ነጠላ የፖለቲካ መንገድ ብቻ አይደለም የምናገኘው። ከሞላ ጉደል የዘመናችቸው (contemporaries) የፖለቲካ ጉዳዮችም ተሰናስሎ ቀርቧል። ሁለቱ በአንድ ላይ ደግሞ የአገሪቱን የፖለቲካ ምስል ፍንትው አድርገው ያሳያሉ።

እንግዲህ እነዚህ ለመጠቃቀስ የሞከርኳቸው ምክንያቶች ለዚህ መጽሐፍ መሰናዳት በቂ ሰበብ ሆነውኝ መጽሐፉ ተዘጋጅቶ ለህትመት በቅቷል። በእርግጥ የእኔ ውጥንና ዕቅድ ብቻውን ፋይዳ ሊኖረው አይችልም ነበር። የታሪኩ ባለቤት ታሪካቸውን በበዛ ልግስና ዘርግፈው ለመስጠት መፍቀዳቸው ለመጽሐፉ እውን መሆን ትልቁን አስተዋጽኦ አበርክቷል። እናም በራሴና በአንባቢያን ስም የበዛ ልባዊ ምስጋና ላቀርብላቸው አወዳለሁ። እድሜና ጤና ይስጥልኝ!!

እንግዲህ «የመንገድ መክፈቻዬን» አጠናቀቅሁ።
እነሆ «የኃሰ መንገድ»!! መልካም የንባብ ጉዞ

ዳንኤል ተፈራ ጀ.
ግንቦት 2003 ዓ.ም

ክፍል አንድ የአባታቸው ልጅ

1

ዳንሳ

ለመንደርደሪያነት ያቀረብኩላቸው ጥያቄ የትውልድ ታሪካቸውን ቢሆንም እሳቸው ግን ወደ ጎሳ እስከ 16ኛው ክ/በመን ድረስ ተገዘው የዘር ሃረጎቻቸውን ይተነትኑልኝ ጀመር። እውነቱን ለመናገር የአንድ ግለሰብ ታሪክ ሳይሆን የአገር ታሪክ እስኪመስለኝ ድረስ በእጅጉ ተደመምኩ። ምናልባት የታሪክ ምሁርነታቸው ለዚህ ብቃታቸው አግዛቸው ሊሆን ይችላል። ዶ/ር ነጋሶ ግን ሌላም አጅብ የሚያሰኝ ብቃት አላቸው። የማስታወስ ችሉታቸው አስደናቂ ነው። ከተወለዱበት አካባቢ ጀምረው በታሪክ ወደ ጎሳና ወደፊት እየተመላለሱ የትውልድ ታሪካቸውን እንዲህ ተርከውታል።

እኔ በተወለድኩበት አካባቢ ብዙ ትናንሽ የኦሮሞ ጎሳዎች አሉ። ከነዚህ ውስጥ አንዱ ዳኤ ይባላል። ዳኤ በውስጡ ብዙ ንኡስ ጎሳዎች አጠቃሷል። ለምሳሌ ዴታ፣ አብቹ፣ አሙማ፣ ዶዩ ያዩ፣ አፕ፣ ሃለቃ፣ ሃገሉ፣ እጉ፣ ዋዩ እና ደንቃ የዳኤ ንኡስ ጎሳዎች ናቸው። የኔ ንኡስ ጎሳ ሃለቃ ይባላል። ሃለቃ እራሱ እንደገና በብዙ ንኡስ ጎሳዎች ይከፋፈላል። በሃለቃ ውስጥ ብርቦ፣ ሃምበልታ፣ ሶተሉ፣ ከቾና ዳሞታ የሚባሉ ስብስቦች ይገኛሉ። የኔ ቤተሰብ ዳሞታ ከሚባለው ክፍል ውስጥ ነው። ስለሆነም የኛ ንኡስ ጎሳ ሃለቃ ዳሞታ ይባላል። የዳሞታ ሃለቃ እንደ ማለት ነው።

ኦሮሞ ትላልቅ ጎሳዎች አሉት። ለምሳሌ መጫ፣ ቱለማ፣ አሩሲ፣ ቦረና፣ ወሎ፣ ኢቱ እና ጉጂ የሚባሉ ናቸው። እንደገና መጫ በሶስት ይከፈላል - ሰዩ፣ ሌቃ፣ ቱሜ የሚባሉት በምዕራብ ወለጋ የሚኖሩት ሲሆኑ ሰዩ እንደገና በስድስት ይከፈላል። እነሱም ዳሌ፣ ለሉ፣ ጋርጂዳ፣ ሃለኩ፣ ሃውና ጎሳን ይባላሉ። ዳሌ ሃው ንኡስ ከፍል ነው። የዳሌ ጎሳ በደምቢ ዶሎ አካባቢ ከብርብርባና ከሚጠ.

ወንዞች በስተምዕራብ እንዴሉ እስከሚባለው አካባቢ የሚኖሩ ናቸው።

እንደሚባለው ኦሮሞዎች በተለያዩም የመጫ ጎሳዎች ከእስራ ስድስተኛው ክ/በመን በጎሳ ከጊቤ ማዶ ወደ ምዕራብ ተስፋፋተው ነበር። ኦሮሞዎች ወደ ጊቤ ማዶ ሲስፋፋ መጡ። ገቡ፣ አጋዲ፣ ካባ፣ ዳሞታ፣ ወረጎ፣ ጋንቃ፣ ካጉ፣ ማሶ፣ ቡሳሌ፣ ኩፒጉ፣ ኮሞና መጀንጅር የሚባሉ ህዝቦች ይኖሩ ነበር ይባላል። እነዚህ ህዝቦች በሃደት የኦሮሞን ማንነት ቢይዙም ጥቂቶቹ ግን የድሮ ማንነታቸውን እንደጠበቁ በደዴሳ፣ በአገር፣ በብርብር፣ በዲላና በአባዩ ወንዞች ቀላማ አካባቢዎች ይኖራሉ። ዳሞታ የኦሮሞን ማንነት ወስዷል። አሁን ዳሞታ የሚባለው ስም በወለጋ በጎሳነት የሚታወቁና በተለያዩ አካባቢዎች የተሰራጩትን ይወክላል።

እንግዲህ ከጊቤ ማዶ መጫ ኦሮሞ የሚባለው የብዙ ጎሳዎች ስብስብ ወደ ምዕራብ ሲስፋፋ ካገኛቸው ጎሳዎች አንዱ ዳሞታ ነበር። አንዳንዴ በኦሮሞዎችና በዳሞታዎች መካከል ጦርነቶች ይካሄዱ ነበር ይባላል። በጦርነቱ ከተማረኩት የዳሞታ ህዝቦች የተወለዱት በነፃምቲ ውስጥ ደቡብ ምዕራብ እርጅ በሚባል አካባቢ ከኦሮሞዎች ጋር አብረው ይኖሩ ነበር።

እርጅ በሚባለው ደጋማ አካባቢ ከሚኖሩ ኦሮሞዎች ውስጥ በ1723 ዓ.ም አካባቢ ቃሊቲ ገለቡ የሚባል የአዳኞች መሪ አንድ ቡድን ይዞ አሁን ደምቢ ዶሎ ወደሚባለው አካባቢ ለአደን ይመጣል። የዱር እንስሳት በማደን ላይ እያሉ በዚያው አካባቢውን ያጠናሉ። በኦሮሞ የኢኮኖሚ ባህል ለስብት እርባታ የሚሆን ስፍራ የሚመረጠው ለምለም ሳር የሞላበት ስለሆነ ብቻ ሳይሆን ጨዋማ ውሃ (ሆራ) በብዛት መገኘቱ ወሳኝ ነበር።

እነ ቃሊቲ ገለቡ ከአደን ጎን ለጎን ባዩት የአካባቢው ለምንትና ውሃ ይመስላል። በጎሳ ጎርባ ተበሉ የተለየመ ውሃ (ሆራ) እንዲሁም ለከብቶች ተስማሚ የሆነ ምንጮች በሥፍራው ነበር።

¹ ስለ ዳሞታ ታሪክ History Of The Sayyoo Oromoo Of South western Wallaga Ethiopia From 1730 to 1686 Frankfurt 1984 የሚለውን የዶ/ር ነጋሶ ረዳ መጽሐፍ፣ ከገጽ 67-71 ተመልከቱ።

እገሩ ወይና ደጋ ሆኖ ምቹ የአየር ፀባይ ነበረው። እነ ቃሊቲ ገለቡ ጥጥ ማምረትም እንደሚቻል ተገንዝበዋል።

ቃሊቲ ገለቡ የእደን ቡድኑን ይዞ አካባቢውን የበለጠ ለማየት በማለብ፤ በሰሜን ምስራቅ የሚገኝ እንደ ጋራማኦ የሚባል ተራራ ላይ ይወጣል። ከምስራቅ ዳገት ዳገቱን እየታከኩ ነበር ወደ ተራራው የወጡት። ጋራማኦ ላይ ቆመው ቁልቁል አካባቢውን ሲቃኙ እስከ ቦርጣ ወንዝ ድረስ ያለው ጫካ ወለል ብሎ ታያቸው። ከጫካው መካከል ላይ ባለ መስክ ደግሞ ብዙ የክብት መንጋ ሲርመሰመስ ያያሉ። የሚገርመው ቀርበው ሲያይዋቸው ግን ከብቶች አልነበሩም። በለምለሙ ሳር ላይ የጠበደሉ የጎሽ ኮርማዎች ሲንጎማለሉ ነበር። የጎሽ መንጋዎች!! ቃሊቲ በሩቁ ፈረሱ ላይ ተቀምጦ ይህን መንጋ አይቶ በመገረም፤

«gorbaa daansee! gorbaa daansee! Daansee abbaassaa! gorbaa daansee! Fakkaatakaa ijoollee!» አለ።

«ጎርባ» በእርምኝ የክብት መንጋ ማለት ሲሆን «ዳንሳ» ደግሞ የሚያምር ነገር እንደ ማለት ነው። በእጠቃላይ ስንተረገመው «እነዚህ የሚያምሩ የአባቱን ክብቶች ይመስላሉ!» ማለቱ ነው። ከጋራማኦ ወደ ጎሽ መንጋው ወርደው በመሄድ እንደ ጎሽ ከገደሉ በኋላ ለማስታወሻ ያህል የጎሽ ቀንዶችና ጭራ ይዘው ይመለሳሉ።

እንደሚባለው አሁን ደምቢ ዶሎ የምትባለው ከተማ ቃሊቲ ገለቡ በተጠቀመው ቃል መሰረት «ጎርባ» ትባል ነበር። በአካባቢው የተገኘው ሆራም «ሆራ ጎርባ» ተብሎ ተሰየመ።

ቃሊቲ ገለቡ በስፍራው ምልክት አድርጎ ወደ ሀገሩ ቢመለስም አረፍት ሊያገኝ ግን አልቻለም። እነዚያ የሚንጮለጩ ምንጮች፤ ለምለሙ ሳርና የጋራ ማኦ ተራራ እንዲሁም የአባቱን ክብቶች የሚመሳሰሉት ጎሾች ታወሱት። በዛ ላይ አካባቢው ጥጥ ለማምረት ምቹ የሆነ አየር አለው። ከምንም በላይ ደግሞ የሚወዳቸው ክብቶቹን ለማርባት የተመቻቸ ነበር። ከዚያም ጊዜን ሽክፎ ከብቶቹን እየነጻ፤ ከነቤተሰቡ ጎርባ ዳንሴ ብሎ ወደ ሰየማት ውብ አካባቢ መጣ። ቃሊቲ ከዳኤ ጎሳዎች ዶዩ ከሚባለው ክፍል ነው።

ወደ አካባቢው በመጣ ጊዜ አብረውት ከነበሩ ሚስቶቹ ውስጥ በመጨረሻ ያገባትን ይዞ ነበር። አንዲት ሴት ልጇም አብራው ነበረች። ሌላው ከቃሊቲ ገለቡ ጋር አብሮ የመጣው ከዳሞት ተማራኪ ቤተሰቦች አንዱ ሲሆን ጠፍሮ ይባላል። ለቃሊቲ ገለቡ ቤተሰብ አገልጋይ ነበር። ጠፍሮ ሰዩ እርሞዎችና ዳሞታዎች ባደረጉት ቦርነት የተማረከ የዳሞታ ጎሳ ተወላጅ ነው።

በመጀመርያ የሰፈሩት ጋራማኦ ተራራ አካባቢ የዶዩ ጎሳ በሰፈረበትና ዶዩ በሚባል ቦታ በተሰየመው መንደር ነው። የአካባቢውን የተፈጥሮ ውበት እያጣጣሙ መኖር ይጀምራሉ። ዶዩ የምድር ገነት ነበርና ችግር አልገጠማቸውም። ጠፍሮ በታማኝ አገልጋይነት ከቃሊቲ ገለቡ ቤተሰቦች ጋር በፍትር እየኖረ ሳለ ከቃሊቲ ሴት ልጅ ጋር መሳመድ ይጀምራል። መሳመዳቸው ያመጣው መጎነታተል ወደ ድብቅ ፍትር ያድጋል። ሁለቱም በድብቅ የፍትር አለም ውስጥ ችግር ብለው ይወድቃሉ። በዚህ መሃል የቃሊቲ ሴት ልጅ ከጠፍሮ አረዝች። ነገሩ አስደንጋጭ ነበር። የጠፍሮ ቁመናና ሰፊ ደረት እንዲሁም ጥንካሬ በፍትር ቢያንበረከብትም ጠፍሮ ለቃሊቲ ቤተሰብ አገልጋያቸው ነበር። በዚያ ላይ ሴት ልጅ ሳታገባ ማርገዚ በዚያን ጊዜ በአካባቢው የተወዘበ ነገር ነበር።

ጎረቤቶች ማንሾንሾክ ብቻ ሳይሆን አገረመረሙ። «የቃሊቲ ገለቡ ልጅ ባል ሳታገባ አረዝች!» እየተባለ በሰፊው ተወራ። በእርሞ ባህል ሴት ልጅ ባህሏንና ድንግልናዋን ጠብቃ የመኖር ትልቅ ሀላፊነት አለባት። አስበው፤ ይሄ ጥብቅ ባህል ባለበት ማህበረሰብ መሃል ያለ ጋብቻ ማርገዝ የሚያመጣውን የስነ-ልቦና ቀውስ። «ቃሊቲ ምን ይላል? ቢቃ ገደላት! አዋረደችው እነ!» ሲባል ከረመ... ቃሊቲ ግን ይሄን ጉዳን ሲሰማ ምንም ሳይል ዝም አለ።

ሴት ልጅ ከወለደች በኋላ የልጅ ልጁን ልክ እንደ ልጅ አሳደገው። ስሙንም ገምገም አለው። ማገረምረም ማለት ነው። በልጅ ስም የጎረቤቶቹን ማገረምረም ለመግለፅ ነበር። ገምገም እዚያው እያቱ ቃሊቲ ገለቡ ጋ አደገ። ከጎረመስ በኋላ እግብቶ ቤተሰብ መሰረተ።

ሌላው በእርሞ ባህል ውርስ የሚተላለፈው ለወንድ ልጅ ነው። ሴት ልጅ አትወርስም፤ በባለቤትዋ የውርስ ሃብት ትኖራለች

እንጂ፡፡ እናም የቃሊቲ ገለቡ ሴት ልጅ ውርስ ማግኘት ስለማትችል ላታገባ የተወለደው ልጇም የሚወርስው ንብረት አልነበረም፡፡ ሆኖም ግን የቃሊቲ ልጅ፤ ጉምጉም አግብቶ ቤተሰብ ሲመሰርት ስጦታ ተሰጠው፡፡

ጉምጉም በስጦታ የተሰጠው መሬት ከጋራማእ ተራራ ትንሽ ራት ብሎ የሚገኘው ለም መሬት ነበር፡፡ ጉምጉም እዚያው ሰፍሮ መኖር ጀመረ፤ ብዙ ልጆችም ወለደ፡፡ ቤተሰቦቹም እንዲህ እንዲህ እያሉ በቤተ የእኔም ዘር እንዲህ ይጀምራል፡፡

«ዶ/ር ነጋሶ ትረካቸውን አቋርጠው በሃሳብ ነጎዱ፡፡ አይኖቻቸው ፍጥጥ ብለው፤ ሃሳባቸው ወደ ጋራማእ ተራራ የጎረሱት ይዟቸው እንደነጎደ ያሳብቁ ነበር፡፡»

...እና ከጉምጉም ቤተሰቦች ውስጥ የቲስ ጊዳዳ ሶለን ቤተሰብ አንዱ ነው፡፡ አሁን ወልደውና ተዋልደው ብዙ ናቸው፡፡ እዚህ አዲስ አበባ እንዲህ ብዙ አሉ፡፡ ከጉምጉም ቤተሰቦች የሶለን፣ የቡቺ፣ የአፈሩ ቤተሰቦች ይገኙብታል፡፡ ያ አካባቢ የጉምጉም ስልህገና ጉምጉም የዳሞታ ተወላጅ ስለነበር አካባቢው የዳሞታ መሬት ይባላል፡፡ አካባቢውም የሃሊታ መሬት ነውና ዳሞታ የሃሊታ ንኡስ ከፍል ነበር፡፡ በዚህም ምክንያት ነው የኒ ጎሳ አካባቢ ሃሊታ ዳሞታ ተብሎ ይታወቅ የነበረው፡፡

እስቲ ከኒ የልጅ ልጅ ጀምረን እንቀጠር፡፡ ጃሰሌ ሴት ልጅ ናት፡፡ ልጇ ሲላይ ይባላል፡፡ ሲላይ-ጃሰሌ-ነጋሶ-ጊዳዳ-ሶለን-ዚዳሩ-ቡቺሉ-ጉምጉም-ጠፍሮ-ዶርዶት-አላሞ-ሁራ-ጥቀሮ (ከሁራ ተጥሎ የነበረውን ስላላወቁት ይመስለኛል ጥቀሮ ያሉት) ጥቀሮ ማለት ፈጣሪ ማለት ነው፡፡ እንግዳህ የትውልድ ሀረጌ ይኒ ነው፡፡ ጠፍሮ የኖረው በ16ኛው ክ/ዘመን ይመስለኛል፡፡

ጠፍሮ የኦሮሞ ቃል አይደለም፡፡ እና ቋንቋው የየትኛው ቋንቋ ቤተሰብ ነው ስንል ኦሮምኛ እንዳልሆነ እንገምታለን፡፡ ከዚያች ማጂ ዞን ዋና ከተማ፤ ከሚዞን ተፈሪ ወደ ቦንጋ ስንመጣ በስተግራ ካሉ ትላልቅ ተራሮች አንዱ አላሞ ይባላል፡፡ አላሞ የጠፍሮ አያት ነው፡፡ ዳሞት የሚባለው ከስፋ ህዝቦች ጋር ግኝትነት አለው፡፡ ጠፍሮ የዳሞት ቤተሰብ ነው፡፡ የተገባው ደግሞ ከኦሮሞው ቃሊቲ ገለቡ ልጅ ጋር ነው፡፡ ዳሞታዎች ከኦሮሞዎች ጋር እየተጋቡ በኦሮሞ

ባህል መኖር ጀምረው ነበር፡፡ በዚህ ሂደት ነው ዳሞታዎች የኦሮሞን ማንነት የወሰዱት፡፡

ንግግራቸው በቅዕበት እንድ ትዝታ ሚረብኝ፡፡ እንደ ሰርገኛ ጤፍ ተሰባጥረን በእንድነት የመኖራችን ሚስጥር ይሄ ይሆን? ጋብቻ ስብጥሩን አሳምኖታል፡፡ በስራ አጋጣሚ አምቦ ከተማ በነበርኩ ጊዜ ወሌ ገዳ የተባሉትን የኦሮሞ አባት ነበር ያስታውስኩት፡፡ አምቦ ከተማ በ1994 ዓ.ም አግር ጥሉኝ አንድ ስብሰባ ላይ ተገኝቡ፡፡ ስብሰባው የከተማዋን ነዋሪዎች ለማወያየት ታስቦ የተዘጋጀ ነው፡፡ ብሄርተኝነት የተንፀባረቀበት የጦፈ ክርክር ነበር፡፡ የሀገራው ተወላጆች እየተነሱ የሌላ ብሄር ተወላጆችን «አንፈልጋቸውም!» የሚል አስተያየት ይሰጡ ጀመር፡፡

ወሌ ገዳ የተባሉት የኦሮሞ አባት ፈታቸውን ከስክሰው ብድግ አሉና «እንዴ!» ብለው ጀመሩ፡፡ «እንዴ! ተው እንጂ! እስቲ ከናንተ መካከል አንድ እፍኝ ሰርገኛ ጤፍ ሠጥቼው ሊያይቱ የሚሰጠኝ ማነው?» ዙሪያ ገባውን ቃች፡፡ ፀጥታ ሰፍኖ ነበር፡፡ «እንግዲያስ የኢትዮጵያ ህዝብ እንደ ሰርገኛ ጤፍ ነው፡፡ ማንም አይለየውም» ብለው ተቀመጡ፡፡ ጭብጨባ ተከተላቸው፡፡

የዶ/ር ነጋሶ ትረካ ቀጥሏል፡፡

...ወደ አካባቢው የተስፋፋ ኦሮሞዎችና ዳሞታዎች ከሌሎች የአካባቢው ህዝቦች ጋር ተጋብተው ተደብዷቸዋል፡፡ ለምሳሌ የእኔ አያት ሶለን ያገቡት ከሶተሉ ጎሳ ነው፡፡ ከዚህ ጎሳ አንዱ በብርብር ቆላማ አካባቢ ይኖሩ ከነበሩ የ«ያዝቦ» ህዝቦች ነው ያገባው፡፡ ይሄን የነገሩኝ የሴት አያቲ ናቸው፡፡ ሴት አያቲ እንደነገሩኝ አባታቸው ኦሮሞ ነበሩ፡፡ ሆኖም በዘራቸው ውስጥ ያምቦ ሊጋ (የወንዝ ያምቦ) እንደነበረባቸው አልደበቁም፡፡ (በድሮ ጊዜ የደምቢ ዶሎ አካባቢ ኦሮሞዎች፣ ኦሮሞ ያልሆኑትን መጃንጅሮችን ወይም አኝዋኮችን በአጠቃላይ «የምቦ» ይሏቸው ነበር፡፡ ይህ አጠራር ዛሬ ቀርቷል፡፡ ኦሮሞዎችም ድሮ «ጋላ» ሲባሉ አማሮች ደግሞ «ሲዳመ» ይባሉ ነበር፡፡ እነዚህ የድሮ አጠራሮች የንቀት ስሜት አላቸው፡፡)

በዳሞታ አካባቢ ሁለት ትናንሽ ጅረቶች አሉ፡፡ እነዚህ ጅረቶች ቁልቁል ተንደርድረው ሚጤ ወንዝ ይገባሉ፡፡ ሚጤ ሀይሉን አጠራቅሞ ከብርብርሳ ወንዝ ጋር ይወዳጃል፡፡ በስተምእራብ ቦርሳ

የሚባለው ወንዝ በቦክሱ ሌሎች ገባሮችን እየተቀበለና እየፎለለ ይመጣና፤ ሰከ የሚባል ወንዝ ይፈጥራሉ። በሌላ በኩል ደግሞ ብርብር ከምስራቅ ይመጣና ብርብርሳንና ሰከን ይዞ ወደ ባሮ ይገባል። ባሮ ወደ ሶባት ይገባል። ሶባት ወደ ነጭ አባይ ገብቶ ካርቱም ላይ ከጥቁር አባይ ጋር ተቀላቅሎ ትልቁ አባይ ይሆናል። ትልቁ አባይ ወደ ሜዲትራኔያን ባህር ይገባል። ዳሞታ በሜጢና በቦርጣ ወንዞች መካከል ትገኛለች። እንዲህ በተፈጥሮ ውበት ያሸበረቀችው መንደር፤ ተራራና፤ ሜዳ ከወንዞች ጋር ተዳምረው ሀብር የፈጠሩባት ቦታ ናት።

ዓይነ-ሰውረ ቁስ

«ዶ/ር ነጋሶ የአባታችው ልጅ ናቸው። በእሳቸው ነው የወጡት። የነጋሶ ሰብዕናና ባህሪዬ ከቁስ ጊዳዳ የተወረሰ ይመስላል። ገና በእምስት ዓመታቸው ዓይነሰውር በመሆን የህይወትን ከባድ ፈተና የተቀበሉት ጊዳዳ፤ ከልመና ወጥተው የታወቁ ቁስ ሰባኪ ለመሆን በቅተዋል። በቁስ ጊዳዳ ሰብዕናና ብርታት የተደመሙ የውጭ አገር ዜጎች ታሪካቸውን ዕፊው አሳትመውላቸዋል። የእኚህን ዓይነሰውር ቁስ ታሪክ በጨረፍታ ለመዳሰስ የተነሳሁት በእሳቸው ውስጥ ልጃቸውንም ማየት እንችል ይሆናል በሚል ሃሳብ ነው።»

የዶ/ር ነጋሶ አባት ቁስ ጊዳዳ ሶለን የታወቁ የፕሮቴስታንት ቁስ ነበሩ። የቤተል ቤተክርስቲያን መስራቾች ውስጥ ግንባር ቀደመ ናቸው። በተለያዩ ክፍላት ሀገሮች እየተዘዋወሩ ወንጌል ከመስበካቸው በፊት ግን በጣም ከባድ ውጣ ውረዶችን አልፈዋል - ቁስ ጊዳዳ ሶለን።

² ዳሞታ ተራራ የተፈጠረው ጥንት በተከሰተው አሳተ ገጥራ ፍገዳታ ላይሆን እንዳልተረ ጥናቶች ያመለክታሉ። የተራራውን ስያሜ በተመለከተ በመካከለኛው ዘመን ገናና ከነበረው ከዳሞት መገንባት ጋር ትስስር እንደነበረው አንዳንድ መረጃዎች ይጠቁማሉ። ዳሞት በወላይታ የሚገኝ ትልቁ ተራራ ሲሆን፤ ለሁሉም አካባቢዎች ማእከል ሆኖ ያገለግላል። የተራራው የላይኛው ሜዳና ምስራቃዊ የታችኛው ክፍል ከጥንታዊ የወላይታ መገንባት መናገሻዎች አንዱ እንደነበር ይታወቃል።

ከወጥ ድንጋይ ተፈልፍለው ባማረ ባህላዊ ምዕንድስና ተጠርበው የተተክሉ የጥንታዊ ስልጣን አሻራ ገላጭ የሆኑ ድንጋዮች ከምትት ወይም ሶዱዋ በዳጥታ ምእራባዊ ጎን ይገኛል። ነፋሻማ እየር ያዘለው የዳሞታ ተራራ ስንሰለት ሶዶ ከተማ፤ በደቡብ፤ በደቡብ ምስራቅና በደቡብ ምእራብ በኩል ቁልቁል የሚያይሉ ሲሆን በ1887 ዓ.ም ጥንታዊ የትድመ ሶዶ ማእከል (ዳልቦ) የተቆረቆረችውም በዚህ ተራራ ምስራቃዊ ክፍል ነበር።

ፍትሩ ዳታ ደጋጋ የገጋት ኮከብ፤ 2000 ከሚል መጽሐፍ፡ ገጽ 25

በመጀመርያ በቁስ ጊዳዳ የህይወት ውጣ ውረድ የተደነቁ የውጭ ሀገር ዜጎች የህይወት ታሪካቸውን በእንግሊዝኛ ዕፊው አትመጧቸዋል። ከብዙ አመት በጎላ «የጨለማ ሌላኛው ገዕታ»³ የሚለው ግሉታሪካቸው ወደ አማርኛ ተመልሶ ተተረጎመ። እኔም የአማርኛ ትርጉሙን እግኝቼ አንብቤው ነበር። ታሪካቸው በጨለማ ውስጥም አጥብቀን ከፈለግን ብርሃን እንደምናገኝ የሚጠቁም መልዕክት ያዘለ ነው።

የአይነ ሰውሩ ወንጌላዊ ቁስ ጊዳዳ ሶለን መፅሃፍ እንዲህ ሲል ይጀምራል። «...የተወለድኩት ከደምቢ ዶሎ ውጣ ብላ በምትገኘው የሶተሎው መገደር ነው - በጥር ወር በ1890ዎቹ ውስጥ። አባታችን በርካታ ልጆች የወለዱ ቢሆንም አዲሱን ህፃን በደስታ ከመቀበል ወደ ጎላ አላለም። አቶ ሶለን እንደ መገደሩ ልማድና ወግ ታዋቂ ኮከብ ቆጣሪ ዘንድ ሄደው “የተወለድልኝን ወንድ ልጅ ማን ልበለው?” ሲሉ ጠየቁት። የመገደሩ ታዋቂ ኮከብ ቆጣሪም ህፃኑ የተወለደበትን ቀንና ሌሎችን ነገሮች አስልቶ «ይህ ልጅ የተወለደው በለቅሶ ቀን ስለሆነ ጊዳዳ ብለህ ጥራው። ለሰዎች ሁሉ ሲያለቅስ ይኖራልና» ይላቸዋል።

የቁስ ጊዳዳ ቤተሰቦች ደስታ ግን ብዙም አልቆዩም። ጊዳዳ የአራት አመት ብላቴና ሳሉ ቤተሰቡ ላይ ከባድ ሀዘን ወደቀ። የህይወታቸው የጨለማ ክፍል ጀመረ። ወደ ምድረ ኢትዮጵያ ሰተት ብሎ የገባው የፈንጣጣ ወረርሽኝ ቤተሰቡን ይፈጀው ገባ። መላእክ ሞት የአቶ ሶለንን ልጆች አንድ በአንድ መውሰድ ጀመረ። በሳምንት ውስጥ ሰባት ወንድና ሴት ልጆቻቸው ሞቱ።

ብላቴናው ጊዳዳ «የጨለማ ሌላኛው ገዕታ» መፅሃፍ ላይ እንደተረከት፤ ከሁለት ታላላቅ ወንድሞቻቸው ጋር ሳር አጫዳ ውለው ሲመለሱ ብርቱ የሆነ ትኩሳት በመላ አካላቸው ላይ ይወርድባቸው ጀመር። ከዚያ በጎላ የሆነውን አያውቁም። ከስድስት ወር በላይ እንደ በድን ተኝተው ከረሙ። ጠተት በገለባ ተቦ ወደ አፋቸው እየገባ ነበር ነፍሳቸው የቆየችው። ሰውነታቸው በቁስል ነዶ ነበር። ግን መላእክ ሞት ነፍሳቸውን እንደ ወንድሞቻቸው መውሰድ አልተቻለውም።

³ «የጨለማ ሌላኛው ገዕታ» በ2000 ዓ.ም የታተመ፤ ተርጓሚ ገርማዊ ቡሽን፤ አሳተሚ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ

ከብዙ ወራት በኋላ ጊዳዳ እንደተሻላቸው እንደ ቀድሞው ተንደርድረው ወደ ውጪ በመውጣት አካባቢውን መቀኝት ፈለጉ። የናፈቀቸውን ሜዳ፣ ተራራና ወንዝ... ግን ማየት አልቻሉም። አይኖቻቸው ማየት ተስኖአቸዋል። ገና በአምስት አመታቸው ማየት የተሳናቸው ሆኑ።

በልጆቻቸው ሞት ሀዘናቸው የበረታው አባታቸው የቀረውን ልጃቸውን አይኖች ያበራል የተባለ 'አዋቂ' ዘንድ ሁሉ ሄዱ። ገንዘባቸውን ከመጨረስ ባለፈ የጊዳዳን አይኖች ማብራት የቻለ 'አዋቂ' አልነበረም። መከራ እንደ ምርግ የተጫነባቸው ሶለን በሀይወት ብዙ መቆየት አልቻሉም። ከሶስት አመት በኋላ አረፉ።

ብርቱው ጊዳዳ መከራቸው የበዛ ቢሆንም አስራ አምስት አመት እስኪሆናቸው አረም በማረም፣ ከሳር ቅርጫት እየሰሩ በመሸጥ ቤተሰቦቻቸውን ለመደገፍ ሞክሩ። ከዚያ በኋላ አባታቸው ቂስ ጊዳዳ የገጠማቸውን ዶ/ር ነጋሶ እንዲህ ይተርካሉ።

...አስራ አምስት አመት ሲሞላቸው እንዲት ልጅ መጥታ 'ለምንድነው ቤት ውስጥ ቁጭ ብለህ ሰሌን የምትሰፋው? ሳር አጭደህ ወደ ገበያ እንዳትወስድ አትችልም። ለምን ወደ አርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ሄደህ አትሰምንም። እዚያ ለምነህ ገንዘብ ልታገኝ፣ የእግዚአብሔርንም ቃል ልትሰማ ትችላለህ' አለቻቸው። አሳቸውም ምክሯን ተቀብለው በበአሳት ቀን መለመን ጀመሩ። ሲሉ ያስታውሳሉ። ሆኖ አመት እስኪሞላቸው ሶስት አመት ያህል ለምነዋል። (በዚያን ዘመን ሳንቲም በአካባቢው ጥቅም ላይ አልዋለም ነበር። የሚገበያየት በጨው ነበር።)

ሆኖ አመታቸው ላይ ጊዳዳ ሀይወታቸውን የሚቀይር አጋጣሚ ተከሰተ። ደምቢ ዶሎ ደርሶ የተመለሰው ወንድማቸው ግሪክ ያልሆነ ፈረንጅ መተዋወቁን፣ እሳቸውም ቢለምኑት እንደ ሚያዝንላቸውና ጥቂት ጨው እንደሚሰጣቸው ይነግራቸዋል። ይህቸውም ይሄዳል። ግሪክ ያልሆነ ፈረንጅ የተባሉት ዶ/ር ላምቤ ነበሩ። ለጊዳዳ ጥቂት ጨው ከሰጧቸው በኋላ ዘጸታ በእየሱስ ቢያምኑ እንደሚደኑ ይነግሯቸዋል። ባለ ብሩህ ጭንቅላቱ ጊዳዳ ይሄ የሚያደነው እየሱስ ማነው? ብለው ይጠይቃሉ። ከዚህ በኋላም

መለመኑን እርግፍ አድርገው ተውት። ሀይወታቸውም መቀየር ጀመረ። እንዴት?

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ስለ አባታቸው ብርቱነት ተናግረው አይጠግቡም። ስለ እሳቸው ባጫወቱኝ ቁጥር መጀመርያ «ፓ» የምትል የአድናቆት ቃል ያስቀድሙና ከዚያ «አባቲ ጠንካራ ሰው ነበሩ» ብለው ይቀጥላሉ። አባታቸው ከልመና እንዴት እንደወጡ፣ እንዲሁም የታወቁ ቂስ የሆኑበት አጋጣሚ እንዴት እንደተፈጠረ ላቀረብኩላቸው ጥያቄ እንዲህ ምላሽ ሰጡት፡-

የአሜሪካ ሚስዮናውያን በ1912 ዓ.ም ወደ ደምቢ ዶሎ መጥተው ነበር። ታሪኩ እንዲህ ነው። እ.ኤ.አ በ1917 ዓ.ም ደጃዝማች ብሩ ወ/ገብርኤል በአፄ ምኒሊክ ቤተ-መንግስት ከልጅ እያሱና ከተፈሪ መኮንን ጋር ያደጉ ናቸው። እያሱ በቆየበት የመሪነት አጭር ዘመን ከቦታ ቦታ በመዘዋወር ኢትዮጵያን አዳርሷል። በአንድ ወቅት ልጅ እያሱ ጊዳሚ የሚባል ቦታ ይመጣል። ወዲያው የደጃዝማች ጆቲ ቱሉን ሴት ልጅ አግብቷት ይመለሳል። ሲመለስ ግን ዘፋኑ ተወርሶ ጠበቀው። ስልጣኑን በንግስት ዘውዲቱና በራስ ተፈሪ ተነጥቆ ነበር።

ደጃዝማች ጆቲ የልጅ እያሱ በትረ-ስልጣን መነጠቁን ሲሰማ ትንታግ ሆኖ «እንዴት የልጄን ባል ይደፍራሉ!» በማለት ከተት ሰራዊት ብለው ይሸፍታሉ። የደጃዝማች የመሸፈት ወሬ ጋራ ሽንተረር አቋርጦ፣ ንግስተ ነገስታት ዘውዲቱና ራስ ተፈሪ ጋ ይደርሳል። እናም ይሄን ተደፈርኩ ብሎ እምቡር ያለ ደጃዝማች እጁን ጠምዝዞ ለማስገበር ደጃዝማች ብሩ ወ/ገብርኤል ይላካሉ።

ደጃዝማች ብሩ ከተት ሀራዊት፣ ምታ ነጋሪት ብለው ጊዳሚ ይገባሉ። እነዚህ ሁለት ደጃዝማች እንደተፋጠጡ፣ አለም አቀፍ ወረርሽኝ የነበረው «Spanish flue» የተባለ እንፍሎዊንካ ይከሰትና ሰራዊቱን ይፈርዳል ይመር። በዚህ የተደናገጡት ደጃዝማች ብሩ ሰራዊታቸው ከማለቁ በፊት መላ ሲያፈላፈሉ ጋምቤላን ይዘው የነበሩ እንግሊዞች ትዝ ይሏቸዋል። (በነገራችን ላይ እንግሊዞች ጋምቤላን የያዙበት ምክንያት ባሮ ሲሞላ በትንሽ መርከብ መሄድ ስለሚቻል ከአውሮፓ የሚመጡ ሽቀጦቻቸውን እንደፈለጉ ለማንቀሳቀስ ነው። እናም ጋምቤላን ይዘው የወንዝ ወደብም መሰረቱ።)

ደጃዝማች ብሩ ወዲያው እንግሊዞች አንድ ሀኪም እንዲልኩላቸው መልእክተኛ ይልካሉ። ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ወንጌልን ለማስፋፋት ሞክረው ስላልተሳካላቸው ለሚሰዩናውያን ይሄ መልእክት አስደሳች ዜና ነበር - ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት ጥሩ ሰበብ ነበረና። ስለዚህም ውለው ሳያድሩ «እኚ እንልካለን» አሉ። ሰራዊቱን ለማከም ወለል ተራራ አቅራቢያ፣ ደጃዝማች ብሩ ወደከተሙባት አውሳ የምትባል ሰፈር የመጣው ሀኪምም ላምቤ ነበር።

ዶ/ር ላምቤ የአሜሪካን ፕሬስቢታርያዊ ፐርቲስታንት ሚስቱን አባል ሆኖ በመካከለኛው ሰዓት በሚገኘው መለከል የሚሰዩን ጣቢያ የህክምና አገልግሎት እየሰጠ ሳለ ነበር ወደ አውሳ እንዲሄድ እንግሊዞች የጠሩት። በዚህም መሰረት ወደ ወለጋ መጥቶ የደምቢ ዶሎን ሚስቱን ጣቢያና በዚያ የሚገኘውን ሆስፒታል ከመሰረተ በኋላ ጉዞውን ወደ አዲስ አበባ ቀጥሎ፣ ጉለሌ የነበረውን የራስ ተፈሪ መኮንን ሆስፒታል (በኋላ ፓስተር ኢንስቲቲዩት የተባለው) አቋቋመ። መኖርያውም ዛሬ ላምቤ ጊቢ በሚባለው ቦታ ነበር። ዶ/ር ላምቤ ከፕሬስቢታንያን ሚስቶች ጋር ተጣልቶ የሰዓት እንቅጥር ሚስቱን የሚባለውን ድርጅት አቋቁሞ በአዲስ አበባና በደቡብ ኢትዮጵያ ለረጅም ጊዜ ሰርቷል።

ዶ/ር ላምቤ ወዲያው እንደመጣ ከግብረ አበሮቹ ጋር በመሆን ለደጃዝማች ብሩ ሰራዊት ህክምና ይሰጣል። ህክምናውን ጨርሶ ሊመለስ ሲል «ለምን እዚህ እየኖርክ የህክምና አገልግሎት አትሰጥም?» ብለው ደጃዝማች ብሩ ጠየቁት። እሱም «እዚህ መጥቼ ብኖር ደስ ይለኛል። ነገር ግን ወደዚህ ስመጣ ወንጌል እንዳስተምር ፈቃድና የምኖርበት ቦታ እንዲሰጡኝ እለምንዎታለሁ» ይላቸዋል። እሳቸውም ስለውሰታው ሲሉ ፈቀዱለትና ላምቤ ጊዜን ሸክፎ፣ ሌሎች ወንጌል አስተማሪ ሚስቶችንም ይዞ፣ በሰጡት ደንቢ ዶሎ ደንቃ በሚባል ስፍራ የሚሰዩን ጣቢያውን ቆረቆረ።

የአባቱን ሀይወት የቀየረው አጋጣሚ እንዲህ ተከሰተ። ላምቤ የወንጌል ሰብክቱን አስፋፍቶ ነበር። በተለይም መድኃኒዓለም ቤተክርስቲያን አካባቢ የሚለምኑትን እየሰበሰበ ወንጌል ያስተምራቸዋል። አንድ ቀን እንዲህ አላቸው፡- «አሁን ያስተማርኳችሁን በሚቀጥለው ሳምንት አስታውሳችሁ ከነገራችሁኝ የምሰጣችሁን

አንድ ሲኒ ጨው ወደ ሁለት አሳድገዋለሁ። እየሱስም ያድናችኋል።»

እየሱስን ለማወቅ የወንጌሉን ዱካ ሲከታተሉ የነበሩት ጊዳዳ፣ ካላቸው የተፈጥሮ ብሩህነት ጋር ተዳምሮ የሚስተካካላቸው ጠፋ። በየሳምንቱ የተማሩትን አስታውሰው ምንም ሳይገድፉ በመመለስ እጥፍ እጥፍ ጨው መውሰድ ጀመሩ። ያችንም ጨው ወደ ደምቢ ዶሎ ሰኞ ገበያ በመውሰድ ይሸጧቸዋል። እኚህን ትጉህ ሰው ሲከታተሉ የነበሩት ዶ/ር ላምቤና ኃይማኖታቸው በትምህርት አቀባበላቸው በመደነት «ይህን ወጣት ብናስተምረው ጥሩ የወንጌል መምህር ይወጣዋል። ሌሎችም እሱን አይተው ይመለሳሉ። በተጨማሪም እኛንም ይረዳናል» ይላሉ። እናታቸው አዎሪ አብረዋቸው ለመምጣት እልፈለጉም ነበርና ሚስቶቻቸው ጊዳዳን ብቻቸውን ወደ ግቢያቸው በመውሰድ፣ ገንዘብ ከፍለው በአቶ ነገሥ ቤት እያኖሩ ማስተማር ይጀምራሉ።

ለአሳቸውም ሲባል ከአሜሪካ የብሬል ፊደል አስተማሪ መጣላቸውና የብሬል አጠቃቀም ተምረው መጽሐፍ ማንበብ ጀመሩ። በዚህ መንገድ መፅሃፍ ቅዱስ አጠቁ። ቂስ ጊዳዳ ሶለን በፍጥነት ከተማሪነት ወደ ሰባኪነት ተሸጋገሩ። በኢትዮጵያ መፅሃፍ ቅዱስን በብሬል የተማሩ የመጀመርያው ሰው ሲሆኑ አሮምኛ፣ እንግሊዝኛ፣ አማርኛና ቤንችኛ ቋንቋዎችን መናገር ይችሉ ነበር። በተጨማሪም በአሮሚያ፣ በደቡብና በጋምቤላ በርካታ የቤቴል ወንጌላዊት ቤተክርስቲያናትን ተከለዋል።

ቂስ ጊዳዳ በወጣትነታቸው ወንጌል እየሰበኩ ከአቶ ነገሥ ቤተሰብ ጋር መኖር ሰለቻቸው። ይሄን የተረዱት ሚስቶችንና የቅርብ ጊደኞቻቸው ተማክረው ልትረዳቸው የምትችል አመሉን የምታውቅ ጨዋ ሴት መፈለግ ጀመሩ።

ፍለጋው ሰምሮ ከደንቃ ማዶ፣ አረንገማ ወንዝን ተሻግሮ ከራ ከሚባል መንደር፣ የከራ ጎሳ የሆነች ዲንሌ ሾሊ የተባለች ወጣት ያገኛሉ። ከዚያም ከቂስ ጊዳዳ ጋር ተማክረው በደንቡ መሰረት ሽማግሌዎችን መርጠው አማላጅ በመላክ ልጅቷን ለልጃቸው ይጠይቁና ይላካላቸዋል።

«የአባትዎን ዘር ከቃሊቲ ገለቡ ልጅ ከተጋባው ጠፍሮ አልፈው እስከ ዋቀዩ ድረስ ዘርዝረውልኝ ነበር። የእናትዎ የዘር ሀረግስ?»

ዲንሴ-ሾሊ-ኢሎ-ሰምቦቶ-ገዳ-ጉድሬ-ታርሜ...ይቅርታ እስከዚህ ድረስ ብቻ ነው የእናቱን የዘር ሀረግ የማውቀው። የሴቶች አያቶቹን የዘር ግንድም አላውቅም። ለምሳሌ የአባቴ እናት አወሪ አረዳ ራሱ እንደሚባሉ አስታውሳለሁ። የኦሮሞ ማህበረሰብ የወንድ የበላይነትና የበኩር ልጅ ውርስ አባታዊ ስርዓት የተንሰራፋበት ስለነበር በልጅነታችን ስለ እናታችን እና ስለ ሴት አያቶቻችን የዘር ግንድ አልነገሩንም። ይልቅ ሌላ ታሪክ አስታውስከኝ - ሰምቦቶ ገዳ ስለ ሚባለው አስገራሚ ሰው።

ሞኝና ጀግናው ሰምቦቶ ገዳ

ከቅድመ አያቶቼ ውስጥ ሰምቦቶ ገዳ የሚባል ከደምቢ ዶሎ ከተማ በስተደቡብ በምትገኘው ኩሬ በምትባል መንደር ይኖር ነበር። በፈረስ አርቢነት፣ ገሪነትና ጋላቢነትም ይታወቃል። ያልተገሩ ሌጣ ባዝራ ፈረሶች ጆርባ ላይ ቁብ ብሎ እየሸነቆጠ ልክ ሲያስገባቸው ያዩ ልጃገረዶች የገጠሙለት ግጥም የአካባቢው ጣፋጭ ዜማ ለመሆን በቃ።

«ሰምቦቶ ገዳ ፈርዳ ሌንጂሳ
ፈፈቶ ዳዳ ነኩጆልችላ»

(ሰምቦቶ ገዳ ፈረስ ያላምዳል፤ በቅቤ የተዘጋጀ ፍትፍት ያምረኛል እንደ ማለት ነው።)

ታዲሂ ሳለሁ ወጣት ወንዶችና ልጃገረዶች ትከሻቸውን እየሰበቁ ይሄን ጥኩመ ዜማ ሲጫወቱ አስታውሳለሁ።

ሰምቦቶ ገዳ የሚታወቀው በፈረስኛነቱና በሀይለኛነቱ ቢሆንም በልጅነቱ ገራገር ነበር። አባቴ ከሞቱና ታላቅ ወንድሙ አግብቶ ቤት ከለየ በኋላ ከእናቱ ጋር ሳር አያጨደ፤ እንጂ እየለቀመና ከብት እያገደ አደገ።

ዶ/ር ነጋሶ ስለ ሰምቦቶ ሲተርኩልኝ አንገታቸውን በአግራሞት እየወዘወዙና በጣም እየሳቁ ስለነበር «ከሌሎች ቅድም አያትዎችዎ

ታሪክ መነከሻ ሰምቦቶ ገዳ እንዴት ሊመስጥዎት ቻለ?» አልኳቸው ንግግራቸውን አቋርጧል።

ምን መሰለህ... የኦሮሞ ሽማግሌዎች መንገድ ላይ ሲያገኙህ የመጠየቅ ልማድ አላቸው። የማን ልጅ ነህ? ይሉኛል። እኔም የቂስ ጊዳዳ አላለሁ። በዚህ አያቶሙም። እናትህስ? ይሉኛል። ዲንሴ ሾሊ አላለሁ። ሽማግሌዎችም አሉ!... የሞኝ ሰምቦቶ ገዳ የኩሬዎች ዘመድ ነሃ! ይላሉ። በዚህ ምክንያት ሞኝና ጀግናው ሰምቦቶ ማን እንደሆነ የማወቅ ጉጉት አደረብኝና እጎቲን ከምሳ ሾሊን ጠየቅኩት። እጎቲም በልጅነቱ ስለሰምቦቶ ገዳ ድርጊቶች ይነግረኝ ነበር። በሳቅ ፍርስ እያልኩ ከልቤ እሰማው ስለነበረ አንዳንዶቹን አሁንም ድረስ አስታውሳቸዋለሁ።

«ሰምቦቶ አንድ ጊዜ እንጨት ለመቀረጥ መጥረቢያ ትከሻው ላይ ተሸነሞ ሄደ፤ እንጨት ለመቀረጥ ሲል መጥረቢያውን አጣው። መጥረቢያዬ ጠፋብኝ ብሎ ወደ ቤት ተመልሶ መጥረቢያውን ቤት ውስጥ እና ውጪ ይፈልግ ነበር። ይህንን ያየች እናቱ «ምን ትፈልጋለህ?» ብላ ጠየቀችው። «መጥረቢያዬ ጠፍቶብኝ ነው» አላት ሰምቦቶም። «ምነው መጥረቢያህ ትከሻህ ላይ አይደለም እንዴ» ብላ እነቃችው። እሱም እያዘነ ወደ እንጨት ቆረጣው ተመለሰ ይባላል።

አንድ ጊዜ ደግሞ ጥቅምት አካባቢ ሰምቦቶ ገዳ ከእናቱ ጋር የጤፍ ማሳ ለማረም ይሄዳል። የጤፍ ማሳ ሲያይ የመጀመርያው ነበር። አረም እየነቀሉ እያለ ድንገት ንፋስ የጤፍን ዛላ ከላይ ታች ሲያምሰው የሚፈጥረውን ማዕበል መሰል ነገር ያያል። «እንዴ የእናቱ ጤፍ ወንዝ ሳይገባ ላስቀመው። ብሎ በዱላው «ቀም! የት አባክ ልትሄድ ነው?» ብሎ ጤፍን ደበደበው ይባላል።

ማታ ማታ እናታችን ምግብ እስኪያዘጋጁልን ድረስ እኛ ልጆች በእሳቱ ዙሪያ ቁጭ ብለን ብዙ አይነት ጨዋታ እንጫወታለን። «ሀብ! ሀጽ፤ ሀበንቲን! ቲንቲን... ቶኮዬ፤ ለሞዬ... ቶኬን ቱቤ» እና ሌሎችንም። ታሪክ የሚያውቅ ደግሞ ታሪክ ቶኬን ቱቤ ያወራልናል። ለምሳሌ እሁቱ ጣይቱ መላልሳ የምትተርክልን «አቤ ያወራልናል። ለምሳሌ እሁቱ ጣይቱ መላልሳ የምትተርክልን «አቤ ጆርማ ገድ ጭስ» እና «ፖሊኦኮ አንኩፌ ነቀብ» የሚባሉ አሳዛኝ ታሪኮችን ነበር። ግን ሁላችንን የበለጠ የሚያስቀንና በተደጋጋሚ እንዲነግሩን የምንወተውተው የቅድመ አያታችንን የሰምቦቶን ታሪክ ነበር።

እነዚህችን ከምሳ ስለ አንድ ነገር ነግረው ካላቁን በኋላ ደግሞ ሌላ ይነግሩናል። አይደለምቸውም። እሳቸው ስለ ሰምቡቱ ከነገሩን አንድ ሁለቱን ልጄምርልሁ።

አንድ ጊዜ ሰምቡቱ በጎችን ወንዝ አጠገብ ሣር ሲያበላ አንድ ነብር አንዷን ግልገል በላበት። ይኸኔ የሰምቡቱ ፍየል በርግጋ ወደ ቤት ገባች። ታዲያ የመንደሩ ሰው እየተጫጫኝ ነብሩን ለመግደል ወደ ጫካ ሲርጥ ሰምቡቱ ግን ቤት ገብቶ እየጮኸች የገባችውን ፍየል «የወንድሜ በግ በነብር ስትበላ አንቺ እንዴት ወደ ቤት ገባሽ?» ብሎ ደብድቦ ገደላት።

አንድ ጊዜ ደግሞ የዘንጋዳ ማሳ መካከል በተሰራ ቆጥ ላይ ወንጭፋን ይዞ ግራሳ ሲያባርር ይቆይና ማስወንጨፍ ትክት ሲለው ይቀመጣል። ይኸኔ አንዲት ወፍ ተደብቃ እሸቱን ስትጠቀምቅ ያዩ አንድ ሰውዬ «አንተ ልጅ አታባርራትም እንዴ?» ይሉታል። ሰምቡቱም ፈጠን ብሎ «አይ ይጠራቀሙ ብዬ ነው» ብሎ አስቋቸዋል።

አንድ ወትት የእናቱ ጎጆ ይወድቃል። በአካባቢው በደቦ ቤት መስራት የተለመደ ቢሆንም የሰምቡቱን እናት ግን የሚተባበራቸው ይጠፋል። አንድ ቀን ማታ እናቱ ከፋኛ ተክዘው ያየው ሰምቡቱ «ምን ሆነሽ ነው?» ይላቸዋል፤ እናቱም «እዬ ልጄ ቤታችን ላያችን ላይ እየወደቀ ነው። የመንደሩ ሰዎችም በደቦ ስሩልኝ ብላቸው እምቢ አሉ» ይሉታል። ሰምቡቱ አስቦ . . አስቦ «በይ ነገ በማለዳ መጥረቢያዬን ይገር የዘንባባና ዝግባ ዛፍ ከሞላበት ቆላ እወርዳለሁ። አንቺ ለሶስት ቀን የሚበቃኝን ስንቅ እዘጋጃልኝ» ይላቸዋል። ግራ የተጋቡት እናቱ «ከዚያስ?» ይሉታል። «ከዚያማ በሶስተኛው ቀን እራ ብለሽ ጩኺና 'ልጄ ወደ ቆላ እንደወጣ ቀልጦ ቀረ። የበላው ጅብም አልጮኸም' ብለሽ እዬዬ በይ። ከዚያ እኔን ፍለጋ ይመጣሉ» ይላቸዋል። እናቱም ስንቁን ያዘጋጃለትና በማለዳ ራሱን አሻሽተው ይሸኙታል። ልክ እንደተባሉት በሶስተኛው ቀን ማለዳ ጩኸታቸውን ያቀልጡታል። የከራ መንደር ቀውጢ ሆነች። በቅፅበት መንደርተኛው ያችን የዘመመች ጎጆ እንደ ንብ መንጋ ወረራት። «ምነው!... ምነው?» አሉ መንደርተኞች እየተቀበሉ «ሰምቡቱ ገዳ ቆላ ወርዶ ጠፋ» አሉ እናት፤ ወዲያው ፍለጋው ይጣላል። ሰምቡቱ ረፍርፎ የከመረው የዝግባ ግንዲላ ላይ ጋደም ብሎ

አገኙት፤ ደህና መሆኑን ከጠየቁት በኋላ «እንኳን እንተ በጤና ተገኘህ እንጂ» ብለው የቆራረጠውን እንጨት ተሽክመውለት እሱን አስክትለው ወደ መንደር ተመለሱ። ለፍለጋ የመጣው ጎረምሳ ሁሉ ያንን ግንዲላ እሽክሞ ይመለሳል። ቤቱም ይሰራል።

በልጅነቱ ይፈፅማቸው በነበሩ የዋህ ተግባራት አስቂኝና ታዋቂ የነበረው ሰምቡቱ ገዳ፤ በኋላም በቆፍጣናነቱ፤ በፈረስ ግልቢያና መግራት ችሎታው በልጃገረዶች ግጥም እስኪገጠምለት ድረስ የታወቀ ጠንካራ፤ ተወዳጅና ጀግናም ሰው ሆኖ ነበር። ከዚያም አልፎ በመንደሩ የታወቀ ጠቢብም ነበር።

«እስቲ ስለ ወንድም አህቶችዎ ደግሞ ያሟውቱኝ። ለቤተሰብዎ ስንተኛ ልጅ ነዎት?»

እናቱ አስር ልጆች ነበር የወለዱት። የመጀመሪያዋ እና ስምንተኛዋ እሁቱ ብዙ ሳይቆዩ ነው የሞቱት። በሁለተኛነት፤ በሶስተኛነት እና በአምስተኛነት የተወለዱት እነ ጌዲዮን፤ ሳሙኤል እና ደመቅላ ግን አድገው ነው የሞቱባቸው። በሰማንያ አመቷ በመጋቢት ወር 2003 ከዚህ ዓለም በሞት የተለየችው ራሄል አራተኛ ልጃቸው ነች። ከነሳሙኤል ቀጥላ የተወለደችና በህይወት የቆየች ራሄል ስለሆነች የሰፈር ሰዎች ወላጆቿን «የራሄል አባት፤ የራሄል እናት» ብለው ይጠሯቸው ነበር። ደመቅላ አምስተኛ ልጃቸው ነበር። ቀጥሎ የተወለደው በሽግግር መንግስቱ ጊዜ በእንግሊዝ እና አየርላንድ የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረውና አሁን በህይወት የሌለው አምባሳደር ዶ/ር ሰለሞን ነበር። የዶ/ር ሰለሞን የታናሽ ታናሽ ሲስተር ፀሐይቱ ስትሆን አሁን ጡረታ ወጥታ ደምቢ ዶሎ እየኖረች ነው። ከፀሐይቱ ቀጥሎ እኔ ነኝ። የተወለድኩት በ1935 ዓ.ም. ጳጉሜ 3 ቀን ነው። እናቱ መውለድ አቁመዋል ተብሎ ስድስት አመት ከቆዩ በኋላ ታናሹ ወንድማችን ኤልሳኢ መጣ። እርሱም ጡረታ ወጥቶ አሁን ጊምቢ፤ ወለጋ እየኖረ ነው።

እኔ የተወለድኩት ከቶ በሚባል አካባቢ (ዛሬ የደምቢ ዶሎ መሀል ከተማ) በቤቴል ቤተክርስቲያን መንደር ነው። አባቴ ከጣልያን ወረራ በኋላ ነው በወንጌላውያን ስብስብ ተመርጠው አዲስ አበባ መጥተው፤ የቅስና ትምህርት ወስደው ቂስ የሆኑት። ለራተኞች ሚስቶናውያን ሆስፒታል በሰሩበት ዳንቃ የሚባል አካባቢ በሚስቶ ኖች ግቢ ውስጥ ይኖሩ ነበር። ጣልያኖች ሲመጡ ሚስቶናውያን

ለቀቁ። ጣልያኖችም ግቢውን ለወታደሮች በመስጠት ከሚስቶናውያን ጋር ይሰሩ የነበሩትን አባረሩ። አባቱ ከሚስቱን ጊቢ ከተባረሩት ሌሎች ሰዎች ጋር ከዳንቃ ወደ ከቾ ሄደው መኖር ጀመሩ።

«ቀደምት አባቶች ልጆች የተወለዱበትን ቀን የመመዝገብ ልማድ አልነበራቸውም። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ እንኳ የተወለዱት በታህሳስ ግርግር ነው፤ ወይም የድርቁ ጊዜ ነው አሊያም በወቅቱ የተካሄደ አንድ ጦርነት ጠቅሰው ወይም ከብረ-በዓላትን አስታከው ነው የሚናገሩት። እርሶ የተወለዱት በእርግጥ ጳጉሜ 3 ነው?»

እንደ እድል ሆነና ዶ/ር ዳርቲ የሚባል አንድ የአሜሪካ ሚስቶናዊ በአንድ ሌባ በተወጋ ሌሊት ነው የተወለደው። ዶ/ር ዳርቲ ቤት ሌሊት ገብቶ በጩቤ ወግቶ ዕቃ የሰረቀውን ሌባ ለማውጣት በማግስቱ አፈርሳታ ተወጥቶ ነበር። ሌባው በዛን ጊዜ የአካባቢው ገዢ የነበሩት የደጃዝማች ሽፈራው ባልቻ እሽከር ነበር ብለው አባቱ ነግረውኛል። ጳጉሜ 3 ቀን 1935 ዓ.ም እንደነበር በዚህ ምክንያት ነው የታወቀው።

የሰማቸውንም ነገር አንስቼባቸው ነበር - ለምን ነጋሶ እንደ ተባለና ይህን ስም ማን እንዳወጣቸው ገለፁልኝ። ታሪኩ እንዲህ ነው፡-

ነጋሶ ይህችን አለም ከመቀላቀላቸው በፊት ለሁለት አመት ትልቅ ረሀብ በሀገሪቱ ተከስቶ ነበር። በምድሪቱ ላይ እሸት ከታየ ዝናብ ከተርከፈከፈ ድፍን ሁለት አመት ሆኖታል። የሰማይን ምዕዋት ጠብቆ ለሚኖር አርሶ አደርና የከብቶቹን ጭራ ለሚከተል ሁሉ ትልቅ ጭንቅና ፍርሀት ነበር። በ1935 ዓ.ም ግን ሰማይና ምድር ታረቁ፤ መሬትም ቡቃያ አብቅላ እሸት ሰጠች። እናም የቁስ ጊዳዳ ጎረቤቶችና የቅርብ ጊደኞች ለተወለደው ህፃን እጅ መንሻ እሸት ይዘው መጡ።

ይሄ ብቻ አልነበረም፤ ጣሊያን በ1933 ዓ.ም ንፃህን ጠቅልላ ወጥታ ነበር። ቁስ ጊዳዳ በሚስቶናዊው መወጋት ቢያዝኑም አንድ ጣልያን ስትወጣ የቀረ ኤርትራዊ፤ በፊደሉ ዜና ሲያደምጥ እሳቸውም አብረውት ሲያዳምጡ ነበር። ዜናው የሁለተኛው የአለም ጦርነት ማብቂያ መድረሱንና የጀርመን ጦር በሰሜን አፍሪቃ እየተሸነፈ መምጣቱን የሚያውቅ ነበር። በዚህ የሰላም ዜና

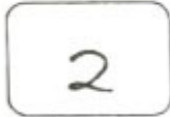
ተደስተው ወደ ቤት ሲመጡ ደግሞ ወንድ ህፃንና እሸት ጠበቃቸው።

ቁስ ጊዳዳ ሶለን «እንግዲህ ጣሊያኖችም ወጥተው ሰላም ወርዷል፤ ሁለተኛው የአለም ጦርነትም ሲያበቃ ነው። ታላቁ የሁለት አመት ርሀብም አለፈ...» እያሉ ወደ ቤት ሲገቡ፤ ቤተሰቡ

«እንኳ ደስ አለም፤ ወንድ ልጅ አገኘ» ይሏቸዋል። እሳቸውም

«አይ ልጅ ብቻ አይደለም ያገኘሁት፤ ሰላምም ነው» ብለው «ይሄ ህፃን ነጋሶ ይባል» አሉ። ነጋሶ ማለት ሰላምም (ነጋሰ = ሰላም-ም) ማለት ነው።

ልጅነቱ ማርና ወተቱ

ኃሳብ ልጅነታቸውን ያሳለፉት በምቅት አይደለም። ለአግራችን ሸራ ሚማ እንኳን አልነበረንም የሚሉት ዶ/ር ኃሳብ፣ ለትምህርት ሲሉ ከወላጆቻቸው ቤት ወጥተው በየዘመድ አዝማዳ ቤት ተንከራተዋል። የኃሳብ የልጅነት ህይወት በትግር የተሞላ ብቻ ግን አልነበረም። አሳቸውም «ልጅነቱ ማርና ወተቱ»ን አሳምረው ያውቁታል። ጣፋጭ የልጅነት ትዝታም አላቸው። «ጢሉ» የምትባለውን ጥቁርን ሳማችንንና ትኩስ ወተቷን አልረሳውም ብለውኛል። ሌላውን የልጅነት ታሪካቸውን እያዋዙ ይተርኩልናል።

በእርሞ ባህል እናት ልጇን ከእንድ አመት ተኩል እስከ ሁለት አመት የምታጠባ ቢሆንም እኔ ግን ቶሎ ጡት አልተወኩም ነበር። እናቱ ሲጨንቃቸው ጡታቸውን የሚመር የግራዋ ቅጠል ጨምቀው ቀበት፤ አሁንም አልተወ አልኩ። ብዙ ቆይቼ ነው ያቆምኩት። የአባቴ ታናሽ ወንድም ጋቢሳ ሶለን፤ አባቴ በጣሊያኖች በጅማ አባጅፋር ወህኒ ቤት ታስረው እንዳለ ይሞታሉ። አካሉ ጋቢሳ ከመሞታቸው በፊት ወ/ሮ ቦቤ ወዶን አግብተው ሁለት ሴት ልጆች የወለዱ ቢሆንም ወንድ ልጅ አልነበራቸውም። የጋቢሳ ታላቅ ቡላ የሚባል አካሉም ከቦሌ ሁለት ሴት ልጆች ወልደው ነበር።

በባህሉ መሰረት ቤተሰብን የሚወክለው ወንድ ልጅ ነው። ስለዚህ ወንድ ልጅ በጣም ነበር የሚፈለገው። እናም ቦቤ ወዶ እኔን እንዲሰጧቸው ወላጆቼን ይለምናሉ። በዚህ የተነሳ ጡት መጥባት ባቆምኩበት ጊዜ ለቦቤ ተሰጠሁ።

...አስታውሳለሁ እናቱ ከከሾ ሰፈር ቁልቁል ወርደው፤ ዳገቱን ተሻግረው ወደ ሀሊቃ ዳሞታ ሲሄዱ እኔ እያለቀስኩ ነበር።

...የአካሉ ሚስት የሆነችው ወ/ሮ ቦቤ ወዶ ቤት መኖር እንደ ጀመርሁ የማስታውሰው... እኔ!... አንድ ጢሉ የምትባል ጥቁር ሳም ነበረች - ብዙ ወተት የምትሰጥ። ቦቤ ያችን ሳም ጠዋትና ማታ ሲያልቡ ከጎናቸው ቆሜ እጠብቃለሁ። እሳቸው ግን አይሰጡኝም። በኃላ አንድ ቀን «ቁጭ በል!» ብለው እንድቀምሰው ሰጡኝ። ከማንም በፊት ሁሉን ነገር የሚቀምሰው ወንድ ነዋ! የዚያች የጢሉ ትኩስ ወተት እና ደስ የሚል ጠረን አሁን ድረስ ይታወሰኛል።

ከረምት ከረምት ደግሞ የበቆሉ እሸት ሲደርስ መጀመሪያ እኔን ነበር የሚያስቀምሱት። በባህሉ መሰረት ከብት የሚያርዱ ወንዶች ናቸው። ከብት ማረድ እንድችል ፈልገው ዶሮ ሲታረድ ቢላ አስይዘው ዶሮ እንዴት እንደሚታረድ ያሳዩኝ ነበር።

ሌላው የማስታውሰው ቦቤ ሁለት ረዳቶች ነበሯቸው - በጆላና ወርቅነህ የሚባሉ። ጠዋት ጠዋት ወደ ስራ ሲሄዱ ቆሜ ከአይኔ እስከሰወፋ ድረስ እያቸው ነበር። ቤት ውስጥ ደሴ ገቢላ የምትባል ሴት ልጅ ትንካቤከበኝ ነበር። እያቱ አዎሪ አረዳ ቤታቸው ከቦቤ ቤት ጎን ነበር። ማታ ማታ ከቦቤ ቤት ጠፍቼ ወደ አዎሪ ቤት ስሄድ ገንፎና እርሳ ይሰጠኛል። (በነገራችን ላይ ዶ/ር ኃሳብ አቤታቸው ቁርስ በአብዛኛው ገንፎ ይበላሉ። ገንፎ አሁንም እንደሚወዱ ነግረውኛል። ዶ/ር ኃሳብ በልጅነታቸው ስጋ ሲበሉ ያማቸው እንደነበርና አስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ይጠሉ እንደነበር አሜውተውኛል። ብዙ ጊዜ ምሳ አብረን በልተናል። ሽሮ፤ ድብልቅ ሰላጣ /Mixed salad/ እና ጎመን ያዘወትራሉ።)

እያቱን ሁልጊዜ ይሄ ምንድነው? ይሄስ? እንደዚህ ማለት ምን ማለት ነው? ስላቸው ይሰለቻቸውና «ሽሁ!» ብለው በግጥም እንዲህ በማለት ይመልሱልኛል፡-

«እጃሌን ሀንቤክቱ፤

ነመ ጉዳ መሌ፤

ጉጌን ለፈሀንቱሰ፤

መከ ጉባ መሌ» (ትርጉሙም «እርግብ መሬት ላይ አትቀመጥም - ዛፍ ላይ እንጂ፤ ልጆች አያውቁም - ትላልቅ ሰዎች እንጂ» እንደማለት ነው)

በቦቤ ቤት እየኖርኩ አንድ ቀን የበቆሉ ማላ ውስጥ ቀጭ ብዬ «ጋጋጋጋ» የሚል ድምፅ አሰማለሁ። ስሮጥ ሄድኩኝ። የአያቱ

ቤት አርጅቶ እየወደቀ ነበር። ይሄን ሳይ የአያቱ ቤት እየወደቀ ነው ብዬ አኩታዬን አቀላጥኩት፤ ይሄን አስታውሳለሁ።

«የልጅነት ጊዜዎትን እዚያው አሳለፉ ወይስ ወደ ወላጆችዎ ተመለሱ?»

ጊዜውን አሳስታውሰውም እንጂ ወላጆቹ ጋ ተመልሻለሁ። እሁቴ ራሄል እንደ ነገረችኝ እማማ ባቤ ቤት እያለሁ በጠና ታምሜ ነበር። ሊጠይቁኝ የመጡ እናቴ ክፉኛ ደነገጡ። በንዴትም «ልጄን ልትገለብኝ ነው!» አሉና ወደ ሆስፒታል ወሰዱኝ። ከዛ በኋላ ወደ እማማ ባቤ አልመለሱኝም። በቤታችን የማስታውሰው ታላቅ እሁቴ ፀሀይቱ ቶሎ መራመድ ስላልቻለች ከእኔ እኩል ነው ያደገችው። ከፀሀይቱ ጋር ብዙ እንጫወት ነበር። ማታ ማታ እናታችንና ታላቅ እሁቴ ራሄል ምግብ ሲያዘጋጁ ምድጃ ዙርያ እንቀመጥና ምግቡ እስኪደርስ ፀሀይቱ ታሪክ ታወራለች። በወቅቱ ፀሀይቱ ስለ እንጆራ እናት እና ፖልዮ የሚባል የግሪክ ታሪክ ትነግረን ነበር። የፖልዮን ታሪክ ከየት እንጃመጣችው አላውቅም። የቃል ጨዋታዎችም ነበሩ። በዚህ ጨዋታ አካባቢህን ታጠናለሁ። አስታውሳለሁ ጨዋታው «ድንበር አልፈህ ፈልግ» የሚል ነበር። እንዴት ነው... እኛ አካባቢ ያሉ ጎረቤቶቻችንን ከብቶች አስመስሎ ስንት ቤተሰብ እንዳላቸውና የማን ቤት እንደሆነ መናገር ነበር። ለምሳሌ ወይፈን፣ ወይፈን፣ ጊደር፣ ጊደር ትላለሁ። ስንት ሰው አለ? ሁለት ወንድ፣ ሁለት ሴት እያልክ ቤተሰቡ ውስጥ ያለውን ሰው ብዛት ትናገራለህ።

ቁጥርም እንማር ነበር። ቶኮ አንድ ጣት፣ ለማ ሁለት የፍየል ጡት፣ ሰዲ ሦስቱ የእሳት ጉልቻ፣ አፋር አራት የላም ጡት፣ ሰዴት ስምንት የውሻ ጡት እንዲህ እያልን ቁጥሮችን እንሰይ ነበር። ስለ እንስሳትም እንማራለን። ስለ ልጅነቴ ሳስብ ሁሌም የማይረሳኝ... በልጅነቴ እናቴ ቤት ሳትኖር ንፋስ ባህር ዛፉን ሲያምሰው ድምፁ ያስፈራኝ ነበር። ይሄ ሁሌም ትዝ ይለኛል።

“የቤት ስም አልነበርዎትም?”

በልጅነቴ ስሜ ቦሾ ነበር። ቦሾ የሚለውን ስም ያወጡልኝ ባቤ ወዶ ናቸው። ባቤ ከማግባታቸው በፊት ቦሾ ራሷ የሚባል ወዳጅ ነበራቸው። ወዳጃቸውን ለማስታወስ ነበር እኔን ቦሾ ያሉኝ። ይሄ መጠርያ ትምህርት ቤት እስከገባና ከዚያም በኋላ አገልግሏል።

«አሁን ደግሞ እስቲ ስለትምህርት አጀማመርዎ ይንገሩኝ?»

ትምህርት ቤት ሳንገባ ሀሙስ ሀሙስ ሚስጥናውያን የአካባቢውን ልጆች ይጋብዙን ነበር። የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ፣ ፀሎት እና መዝሙር ያስጠነናል። «አባታችን ሆይ! በሰማያት የምትኖር...» እና «ቦካን ህን ሮባ ትፍትፍ ትፍትፍ... (ዝናብ ይዘንባል ትፍትፍ)»... እያሉ ስንጃለታ... (እያሉ ስንወደድል)» የሚሉትን ሚስ ማክ ጌሪ ነበረች የምታስተምረን።

መጀመሪያ ሚስጥን ትምህርት ቤት አልገባሁም። ደምቢ ዶሎ የቤተል ቤተክርስቲያን ትምህርት ቤት ተቋቁሞ ስለነበር ስድስት አመት ሲሞላኝ እዚያ ገባሁ። በትምህርት ቤታችን የጉራጌ፣ የአማራ፣ የትግሬ፣ የኤርትራውያንና ሌሎችም ልጆቹ ነበሩ። ልዩነት አልነበረም።

ሀ ሀ ያስተማሩኝ አባቴ ናቸው። እኔን ብቻ ሳይሆን የልጅነት ጓደኞቼን እነ ደገመኝ ዳቃ፣ ክፍሌ ወሰነን ፊደል አስተምረውናል። (በነገራችን ላይ አቶ ወሰነን የታወቁ ነጋዴ ነበሩ። ጎንደራ ናቸው። ልጆቻቸው እንደኛ አርምኛ ብቻ ነበር የሚችሉት። አማርኛ እየሰበሰቡ ይናገሩ ነበር።)

የማስታውሰው አባቴ ፊደል ሲያስተምሩኝ «ጸ» የምትባል ፊደል ነበረች። በ«ጣ» ና «ዳ» መካከል ያለች ትመስላለች። ፊደሏ ምላስን ትናጋ ላይ ለጥፎ ድምፅን በማውጣት ትታወቃለች። እና ይቺ «ጸ» ካደግክ በኋላ በፊደል ገበታ ውስጥ የለችም። «ያቺ ፊደል የት ሄደች?» ብዬ ስጠይቅ ጣሊያኖች ከወጡ በኋላ ቀረች ተብያለሁ። «ጸ» በኦሮሞ ቋንቋ ብቻ ነው የምትገኘው። ለምሳሌ ሀብታም የሚለው ቃል በኦሮምኛ ሲባል «ብጳጳ» ነው እንጂ «ብዳዳ» አይደለም።

እዚያ ትምህርት ቤት እየተማርኩ በአንድ ወቅት፣ በጋ ላይ ነበር። «ጃንሆይ ይመጣሉና ተሰልፋችሁ ትሄዳላችሁ» ተባለን። ተሰልፈን ወደ አውራጃ ፅ/ቤት ሄድን።

«ሃይለ ስላሌ ድል አድራጊው ንጉሳችን...» እያልን በስሜት እየዘመርን ከስድስት ሰአት በፊት ደረስን። በአካባቢው ሊበን የሚባል ጎሳ ይኖርበታል። እዚያ ነው የደምቢ ዶሎ ፍርድ ቤት የነበረው።

እዚያ ሆነን ንጉሱን ብንጠብቅ ብንጠብቅ አልመጡም። ቀኑ ፀሀይም ነበር። ሸራ ጫማ እንኳን ስላልነበረን የቆምንበት አባራማ መሬት እግራችንን ያቃጥለን ነበር። እውሮፕላናቸው የምታርፍበትን ስፍራ ርጃን አሻግረን ብናይ ብናይ ንጉሱ የሉም። በመጨረሻ ወደ ቤት ተመለሱ ስንባል ደስ አለኝ።

ከሰዓት በኋላ እንደገና ተሰለፉ አሉን። እኔ ቤት ሄጄ አባቴ ካቦርድ (ቁም ሳፕን) ውስጥ ተደበቅኩኝ። በየነ ጫሊ የሚባል መምህር እየተንደረደረ እቤት ገብቶ አጥቶኝ ተመለሰ። ከጥቂት ቀናት በኋላ ለጃንሆይ የተሰለፉ ልጆች ስም ዝርዝር ወጥቶ የልብስ ጨርቅ ውሰዱ ተባለ። እኔን ስላልተሰለፍክ አይገባህም አሉኝ። አለቀስኩና ስም ዝርዝር ውስጥ ገባሁ። የተቀበልኩትን ቡናማ አይነት ጣቃ ጨርቅ ኮትና ቁምጣ ወላጆቼ አሰፋልኝ። ሁላችንም ትምህርት ቤት ያንን ዩኒፎርም ለብሰን ነበር የምንማረው።

ሌላው ለመጀመርያ ጊዜ የተገነዘብኩትን የሀይማኖት ንትርክ አስታውሳለሁ። በቤተል ቤተክርስቲያንና የኦርቶዶክስ መድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን መካከል ጭቅጭቅ ነበር። ቤተል ቤተክርስቲያን ከተቋቋመች በኋላ ተስፋፍታ አስራ ስምንት አጥቢያዎችን በቁልም አውራጃ፣ በጣልያን ወረራ ጊዜ አቋቁማ ነበር። ይሄ መስፋፋት የኦርቶዶክስ እምነት ተከታዮችን አላስደሰተም። ከዚያም የቤተልን መስፋፋት ለማቆም እንዴት እንደሚችሉ ይደልቱና፤ እንድ ቀን አሁኖ ከመድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን ተነስተው ማዶ ወደሚገኘው የኛ አጥቢያ፣ ሃለቃ ከቸ ወደሚገኘው ቤቴል ቤተክርስቲያን መጥተው አምባገነን ለማስነሳት፣ በአካባቢው በሚገኝ የባህር ዛፍ ጫካ ውስጥ አድፍጠው ይደበቃሉ። ከዚያም ብርሀኑ ጆብር የሚባል ወጣት ልከው ተረኛ የነበረውን ዘበኛ ረድቶ ደውል ሶስት ጊዜ እንዲደውል ያደርጉታል። ምክንያቱም ሶስቱ ከተደወለ ምዕመኑ ለፀሎት ይሰበሰብ ነበር።

አባቴ ይሄንን ደወል ሰምተው፤ በታላቅ ወንድሜ በሰለሞን እየተመሩ ሲመጡ በሩ ይዘጋግባቸዋል። ከዛም ፊት ለፊታቸው ሊያደናቅፋቸው የቆመ ሰው ሲያጋጥማቸው ደንግጠው ከፊታቸው ገፈተሩት። ሰውዬው የውሸቱን ይወድቃል። ከዛም «ቂስ ጊዳዳ እጄን ለበረው» ብሎ ይጮካል። በዚህ የተነሳ አባቴን ፖሊስ ይዟቸው

ሄደና ታሰሩ። ከዛ እንደገና ተረጋግተው እንዲ ተነስቶ ፀሎት ይመራል፤ እሱንም ይይዛሉ። ተራ በተራ ፀሎቱ ሲቀጥልና ሲያስሩ የታሰሩት ስምንት ቁሶች ደረሱ። ከዚያ በኋላ ትምህርት ቤቱም ቤተክርስቲያኑም ተዘጋ።

አባቴ እዚያ ተይዘው ወደ ነቀምቲ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተወሰዱ። ከዚያም አልፎ ጉዳያቸው እንዲታይ ወደ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ዘፋን ችሎት ቀርበው ነበር። የመጨረሻው የዘፋን ችሎት ቀጠሮ እለት ካረፉበት የጉላሊ ቤቴል ቤተክርስቲያን ግቢ ውስጥ የሚገኝ መጻዳጃ ቤት በችኮላ ሄደው አዳልጧቸው ወደቁና፤ ተጉድተው ሆስፒታል ገቡ። በዚህ ምክንያት ያን እለት ዘፋን ችሎት ሳይቀርቡ ቀሩ። በሌላ ቀን በሽተኞችን ለመጉብኝት ንጉሱ ይመጣሉ። አባቴን በሌላ አጋጣሚ ያውቋቸው ስለነበረ አስታውሰው «እግዚአብሔር ይማርህ» ካሏቸው በኋላ «ጉዳይህ በአስቸኳይ እልባት እንዲያገኝ እናዝልሃለን» ብለው ሄዱ።

«የትምህርትዎስ ጉዳይ ከምን ደረሰ?»

ትምህርት ቤቱ ሲዘጋ የእኔም ትምህርት አብሮ ተዘግቶ ነበር። ከጥቂት ወራት በኋላ ግን ብርሃን እየሰሰ የሚባል ትምህርት ቤት ገባሁ። ብርሃን እየሰሰ ትምህርት ቤት ሁለተኛ ክፍል እየተማርኩ እያለሁ አባቴ ከአዲስ አበባ ተመልሰው መጡ። በዚያን ጊዜ ሚዛን ተፈሪ የእሜሪካን ሚስዮኖች ስራ ጀምረው ስለነበር ቤተክርስቲያን ለማቋቋም ቂስ ሲፈልጉ ለእኛ ቤተክርስቲያን ደብዳቤ ፅፈው ቂስ ላኩልን አሉ።

ይህን ሁኔታ በትክክል አስታውሳለሁ። በዚህ ደብዳቤ ምክንያት የቁለም አውራጃ ቤቴል ቤተክርስቲያን ጠቅላላ ጉባኤ አድርጎ አባቴ ወደ ቤንሻ ማጂ (የድሮ ጊሜራ) ዞን ዋና ከተማ ሚዛን ተፈሪ እንዲሄዱ መረጣቸው። ስብሰባው የተካሄደው በአንፊሉ ቤተክርስቲያን ግቢ ውስጥ ነበር። አባቴ ወደ ስብሰባው ሲሄዱ አብራክቸው ሄጃለሁ። በለጤ የምትባል በቅሎ ላይ ከጀርባቸው ቁብ ብዬ ነበር የሄድኩት። መንገድ ላይ አጋ የሚባል ወንዝ አጋጠመን። ትልቅ ወንዝ ነው። ወንዙ ጋር ስንደርስ ከበቅሎ-ዋ ወረድንና በቅሎ-ዋን የአባቴ አረዳቶች አሻንሯት። እኛስ? በወንዙ ላይ ሁለት ግንደች እግድም ተጥሏል። ወንዙ ሞልቶ እያጓራ በፍጥነት

ይምዘገዝጋል። በልቤ እንዴት እንደምንሻገር እያሰብኩ ተጨነኩ። አባቴ ስለአካባቢው ሁኔታ ካጠያየቁ በኋላ እኔን «ና! ፊት ሁኔታ እንዴት እግርህን እንዴት ግንድ ላይ አቁም፤ ሌላኛውን እግርህን በሌላው ግንድ ላይ አቁመህ ቀስ ብለህ ወደ ፊት ተራመድ። ወደ ፊት እንጂ ወደ ታች የሚገባውን ወንዝ አትመልከት» አሉኝ። እኔም እሳቸው እንደነገሩኝ አደረግሁ። እሳቸው ከኋላዬ ትከሻዬን ይዘው በግንዱ ላይ እየተራመዱ፤ ያን የሞላና የሚደነፋ ትልቅ ወንዝ ተሻገርን። ለእኔ ትልቁ የመጀመሪያ ተፃምር ነበር።

ደምቢ ዶሎ ሚስቱናውያን ትምህርት ቤት ገብተው አየተማሩ ሳለ አንድ ቀን ማታ ቂስ ጊዳዳ ሶለን፤ አንድ አስደንጋጭ ዜና አመጣ። በሚያዝያ ወር 1955 ዓ.ም «አባካችሁ ወደ ቤንች መጥታችሁ እርዱን» የሚል ደብዳቤ የደረሰው ሲኖዶስ፤ ቂስ ጊዳዳ ሶለን ላይ አደራውን ይጥልባቸዋል። እሳቸውም ይሄን ሐዋርያዊ ተልዕኮ ተቀብለው መጥተው በደምቢ ዶሎ የተደላደለ ነሮ የጀመረውን ቤተሰባቸውን ወደ ቤንች ማጂ እንደሚያቀና ተናገሩ። ይሄን ያገኘ ሁኔታ «የጨለማ ሌላኛው ገፅታ» ከሚል የአባትዎ ግሉታሪክ ላይ ነው። እርስዎ ትምህርት አቋርጠው ነው ወደ ቤንች ማጂ የሄዱት? አዚያስ ትምህርት ቀጠለ?

ከወላጆቹ ጋር ሚዛን ተፈሪ ስሄድ የአስራ አንድ አመት ልጅ ነበርኩ። የሄድነው እናቴ፤ አባቴ፤ ታላቅ እህቴ ራሄል፤ የአክስቲ ልጅ ተስፋዬ ተፈራና ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢ እና እኔ ነበርን። ታላቅ እህቴ ራሄል አስከምታገባ የቤት ውስጥ ዋና ረዳት ነበረች። ቢሆንም እኔ እንደ ታላቅ አታይ ነበር። የምላላከውም እኔ ነበርኩ። ይሄ ደግሞ ከቤንች ማህበረሰብ ጋር እንድንገናኝ ትልቅ እድል ፈጠረልኝ።

የሚናገሩት ቋንቋ ቤንችኛ ነው። በእርግጥ ከቤንች ሌላም በተለያየ ስራ አጋጣሚ የመጡና የተለያዩ ቋንቋ የሚናገሩ ሰዎች ነበሩ። ቤንች፤ ከፋ (ከፊች)፤ ሸካ (ሸኪች). . . እነዚህ ሁሉ ወደ ሚስቱን ጣቢያው ይመጡ ነበር።

ያረፍንበት መንደር ጋቸብ ይባላል። ጋቸብ በአካባቢው እየፈለለና እያገራ የሚያልፈው ወንዝ ስያሜ ነው። በወቅቱ የቋንቋ

ችግር ቢገጥመንም ቀደም ብለው የመጡ አሮምኛ ተናጋሪዎች ስለነበሩ በእነሱ አማካኝነት መግባባት ቻልን።

በዕለት ተዕለት ግንኙነታችን፤ በተለይ እኔ ቤንችና ከፊች ከሚናገሩ ልጆች ጋር ስለምውል ቋንቋቸውን እየለመድኩ ሄድኩ። በነዚህ ሁለት ቋንቋዎች መግባባት ችዬ ነበር። አሁንም እንዳንዶቹን አስታውሳቸዋለሁ።

ሚዛን ተፈሪ የቤንች ማጂ ዋና ከተማ ነበረች። አማርኛ ይነገርባት ነበር። አማርኛም እየለመድሁ መጣሁ። እንግሊዝኛ ደግሞ ትምህርት ቤት ሚስስ ሃስፐልስ የምትባል መምህር ታስተምረኝ ነበር። ከቋንቋቸው ጋር ብቻ ሳይሆን የቤንችንና ከፊችን ባህል ተላመድኩ። ከሌሎችም ጋር መግባባት ጀመርኩ።

ባህል፤ ቋንቋ፤ ሀይማኖትና አኗኗር ማህበረሰብን የሚያስተሳስር ገመድ ነው። ሚዛን ተፈሪ የተለያዩ ባህል፤ ቋንቋና ሀይማኖት ካላቸው ሰዎች ጋር አብረን ተሳስረን እንኖር ነበር። መለያየት አልነበረም። ደምቢ ዶሎም እያለሁ የትምህርት ቤት ጓደኞቼ አማራ፤ ትግሬ፤ አሮሞ፤ ኤርትራዊና ሌሎችም ነበሩ። ቤተሰቦቼ መጀመርያ የኦርቶዶክስ እምነት ተከታዮች ነበሩ። የአባቴ የክርስትና ስም ወልደገብርኤል፤ የእናቴ ደግሞ ወለተገብርኤል ነበር። የእህቴና የእናቴ ክርስትና እናት እታፈራሁ የሚባሉ ጎንደራ ናቸው። ጥሩ ወጥ መስራት ያስተማሩን እሳቸው ናቸው። የባህል ስብጥር፤ አብሮ መኖር፤ ከሌሎች ባህሎች ጋር መተዋወቅና መለማመድ ነበር።

ትምህርት ከሌለኝ አባቴ ወንጌል ሲያስተምሩ አብሬያቸው ወድያ ወዲህ እል ነበር። ከፖለቲካ አንፃር አካባቢው የግንዛቤ ፍንጭ ሰጥቶኛል። ጠቅላላ የመንግስት መዋቅር ቢኖርም ህብረተሰቡ በየቀበሌው የራሱ ባህላዊ መሪዎች ነበሩት። አብዛኞቹ ቃልቻዎች ናቸው። እነዚህ ቃልቻዎች ሀይማኖታዊና ባህላዊ የመተዳደርያ መመርያ ይሰጡ ነበር።

የአፄ ምኒሊክ ጦር ወደ ቤንች ማጂ አካባቢ ሲደርስና ሲያስገብራቸው በሀይልና በጦርነት ስለነበር ጥሩ አመለካከት አልነበራቸውም። እዚህ ላይ አንድ ምሳሌ ልስጥሁ። አንድ ቀን ከአፄ ጋር አንድ መንደር ደረስን። አካባቢው ጥቀጥቶ ያለ ጫካ

ነው። መንገዶች አልፎ አልፎ ገላጣ ሲፍራዎች ላይ ይታያሉ። ታዲያ በመንገዱ ስናልፍ ይጫወቱ የነበሩ ልጆችን ጠጋ ብለን «ወላጆቻችሁ የት ናቸው?» አልናቸው። «የሉም፤ ጫካ ተሸሽገዋል» አሉን። እኛም አለፍን። ግን ብዙ ሳንርቅ የጫካት ድምፅ ሰማን። ጫካ የተደበቁት አባወራዎች እየተሯሯጡ ወጥተው «ማነው ያለፈው?» ይሏቸዋል። ሀፃናቱም «አስ ኤሰርጉዋ፤ ቁሱ ባበ ግዚዎ (ሰው አይደለም፤ ቁሱ አባት ነው)» ሲሉ ይመልሳሉ። እንግዲህ ሰው የሚሏቸው የአስተዳደር ሠራተኞችና ባለባቶችን ነው። ፍርሀታቸው እስከዚህ ድረስ ነበር። በእነሱ መፍረድ አይቻልም። አፄ ሃይለ ስላሴ የባርያ ንግድን እስኪያቆሙት ድረስ እንደ ከብት እየታሰሩ ተሸጠዋል። በዚህም ምክንያት ቤንች ያልሆኑትን ሌሎች ሰዎች ይፈሩ ነበር።

እናም ሚዛን ተፈሪ እንደሄድኩ ከሶስተኛ ክፍል በላይ የላቸውም። በቃ፤ ሶስተኛ ክፍል ገባሁ። ከዚያ ሁለት አመት አቃጠልኩ። ያን ጊዜ ሚስጦኖች አንድ ፍልስፍና ነበራቸው «እስከ ሦስተኛ ክፍል ባስተማርናቸው ይበቃቸዋል፤ መጽሐፍ ቅዱስ ማንበብ ይችላሉ» ይላሉ። ሚስጦኖች እንድንማር አይፈልጉም ነበር። ስለዚህ ወደ ደምቢ ዶሎ ተመልሼ ሶስተኛ ክፍል ገባሁ። ሚዛን ተፈሪ የምትኖር የሚስጦን ጣቢያው ሃላፊ ባለቤት ሚስስ ሃስፐልስ ለእኔ ከትምህርት በኋላ ልዩ የእንግሊዘኛ ትምህርት “አክሰፎርድ እንግሊዘኛ” ከሚባል መጽሐፍ ታስተምረኝ ነበር።

በዚህ አይነት ሁኔታ መደበኛ ትምህርት ሳልከታተል ሁለት አመት ካቃጠልኩ በኋላ አንድ ቀን በኳስ ሜዳ ከበደ ጨብራሻ ከሚባል ሰው ጋር በመጣላቴ ምክንያት «ቁስ ጊዳዳ ልጆቼን ስንምግባር እያስተምርም» ብለው በቤተክርስቲያን ሽማግሌ ዘንድ ከሰሏቸው። አባቴ ተናደው ከሚዛን ተፈሪ ወደ ደምቢ ዶሎ መለሱኝ።

ደምቢ ዶሎ የመጀመሪያውን አመት ከአሁኑ ራሄል ቤተሰብ ጋር እየኖርኩኝ በብርሃነ ኢየሱስ ትምህርት ቤት የሦስተኛ ክፍል ትምህርቴን ተከታተልኩ። አራተኛ ክፍል ደግሞ ከአጎቴ ገቢላ ሶለን ልጅ ከደሲ ገቢላ ቤተሰብ ጋር እየኖርኩ ተማርኩ። በዚህ ሁኔታ ከዘመዶቼ ቤተሰቦች ጋር እየኖርኩ በእግባብ ትምህርቴን መከታተል

ስላልቻልኩ፤ እምስተኛና ስድስተኛን የቀጠልኩት በብርሃነ ኢየሱስ ትምህርት ቤት የተማሪዎች ማደሪያ እየኖርኩ ነው። አመቱ መግቢያ አካባቢ ንደኛዬ ነጋሳ ጎሳ «ሚስተር ረስል የሚባል ሚስጦናዊ በግቢው እየኖሩ፤ ከትምህርት ጊዜ ውጪ የሚሰሩለት ተማሪዎች ይፈልጋልና እዚያ እየሰራን እንማር» ብሎኝ ሚስተር ረስል ግቢ ገባን።

ከሚስተር ረስል ቤተሰብ ከብታቸውን እያስወጣሁና እያስገባሁ፤ ጠዋትና ማታ ሰሃን እያጠብኩ፤ ቅዳሜ ቅዳሜ ቤት እያፀዳሁና አትክልታቸውን እየኮተኮትኩ፤ እሽክርነትም እየሰራሁ ሰባተኛና ስምንተኛ ክፍል ጨረስኩ። ስምንተኛ ክፍል የጨረስኩት በ1953 ዓ.ም ነው። ይሄን የማስታውሰው በነመንግስቱ ንዋይ ግርግር ምክንያት ነው። አሜሪካዊቷ የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ሚስ ማክሪሪ እኛንና አስተማሪዎችን ሰብስባ፤ ስለግርግሩ የአሜሪካን ፊደሮ ታስደምጠን ነበር። በተጨማሪ የእውራጃ ገዢው ተሾመ እርገቱ (በኋላ ጀነራል የሆነና ኮንጉ ዘምተው ከተመለሱ በኋላ በኤርትራ ሲያገለግሉ የተገደሉ) የክብር ዘበኛ መለዩ አድርገው፤ በጅፕ መኪና ከተማ ከተማውን እየተዘዋወሩ ፀጥታ ሲያስከብሩ አስታውሳለሁ።

ስምንተኛ ክፍል ሚኒስትሪ ወስጄ ወደ ሚዛን ተፈሪ ልሄድ ስዘጋጅ፤ አንድ ቀን ሚስተር ረስል «ሚኒስትሪ አታልፍም እና ጋምቤላ አካባቢ ወደሚገኘው ፓክዎ ሚስጦን ትምህርት ቤት ሄደህ አስተማሪ ትሆናለህ» ይለኛል። እኔም «አንተ አምላክ ነህ ወይ? ማለፍ ያለማለፌን በምን ታውቃለህ? እኔ ገና ልጅ ነኝ፤ አሁን መምህር መሆን አልፈልገም። ትምህርቴን መቀጠል ነው የምፈልገው» ብዬው ወደ ወላጆቼ ሄድኩኝ።

የተማሪነት ውጣ ውረድ

በ1953 ዓ.ም ክረምቱን የስምንተኛ ክፍል ፈተና ወስደው ከደምቢ ዶሎ ወደ ወላጆቻቸው ሚዛን ተፈሪ ይሄዳሉ። የስምንተኛ ክፍል ውጤታቸውን የሰሙት ሚዛን ሆነው በፊደሉ ነበር። እንዲጋጣሚ በዚያው ለመት አንድ ነገር ይከሰታል። ከዚያ ለመት በፊት ስምንተኛ ክፍል ያጠናቀቁ ልጆች የትም ይሁን የት የመንግስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ባለበት ቦታ በአዳሪነት በነፃ ይቀጥሉ ነበር። አሳቸው በጨረሰበት ዓመት ግን አዲስ አዋጅ ታወጀ - ስምንተኛ ክፍል የጨረሱ ልጆች 70% ካላገኙ ነፃ የትምህርት እድል አያገኙም የሚል። የአሳቸው ውጤት ደግሞ 57% ስለነበር ተስፋ ቆርጠው ነበር። በዚያን ዘመን እስከ 8ኛ ክፍል ለተማሪ ሰው ብዙ እድል ነበር። ለምን እርስዎ ተስፋ ቆርጠው? አልኳቸው።

የለም!... የለም! አባቴ ሚዛንም ሆነ ደምቢ ዶሎ ሲሰሩ የወር ደሞዛቸው ከ60 ብር የማይበልጥ ነበር፤ እኛን ለማስተማር አይበቃም። በዚያን ጊዜ ደግሞ ደምቢ ዶሎም ሆነ ሚዛን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አልነበረም። ነቀምቲ ነበር ያለው። እናም አባቴ ነቀምቲ ዘመድ ጋ ተጠግቼ እንደማር ወሰኑ።

እስታውሳለሁ ጭክን ያለ ክረምት ነበር። ወደ ነቀምት የሄድኩት ከሚዛን ወደ ጅማ በአውሮፕላን፤ ከጅማ ወደ አዲስ አበባ በአውቶብስ ነበር። አዲስ አበባ የደረስኩት ትምህርት ከመከፈቱ ሁለት ሳምንት አስቀድሞ ነበር። አዲስ አበባን ስረግጥ የመጀመርያ ጊዜዬ ነበር።

ወደ ነቀምቲ እስከሄድ ድረስ ጉሰሌ፣ ዶ/ር ላምቤ ግቢ፣ (የአሜሪካን ሚስዮን ቅርንጫፍ) አረፍኩ። በእጋጣሚ እዚያ ሚስዮን

ድርጅት አካውንታንት የሆነ Mr.Hana (ሚስተር ዛና) የተባለ ሰው ተዋወቅሁ። ለካ እሱ ከወንድሜ ሰለሞን ጋር በሮፔስተር ኒውዮርክ ይተዋወቅ ኖሯል። እቤቱ እንዳርፍ አደረገ።

ሌት ተቀን ወደ ነቀምቲ የምሄድበትን ቀን እንደ እርጉዝ ስቆጥር በመጨረሻ መሄጃዬ ደረሰ። «በቃ ነገ እሄዳለሁ!» ስል ሚስተር ዛና «እስቲ ትንሽ ቆይ!» አለኝ። ተስማማሁ። ከዚያ መስከረም 18 ማለዳ ድንገት ይመጣና «ተነስ እንሂድ!» አለኝ።

«ወዴት?»

«ወደ ናዝሬት»

«ናዝሬት ምን አስራለሁ?»

«እዚያ አንድ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አለ። የአሜሪካ መንግሥት ሚስዮን ያቋቋመው «Bible Academy» የሚባል ትምህርት ቤት ነው። እዚያ ልወስድህ ነው» አለኝ።

«እዚያ ቀጥታ መግባት እችላለሁ?» ብዬ ጠየቅኩት።

«በእርግጥ የመግቢያ ፈተና ይሰጣል። ፈተናውን ካለፍክ ትገባለህ። ከፍያውን ለአንድ ለመት እኔ እከፍልለሁለሁ» አለኝና ተያይዘን ናዝሬት ሄድን። የነቀምቲ ጉዞ በሀሳብ ብቻ ቀረ።

የመንግሥት ሚስዮን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት እንደ ደረስን፤ ሚስተር ዋንገር ከሚባል የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ጋር አገናኘኝ። ሚስተር ዋንገር ከመርዘሙ የተነሳ ቆሞ የሚወዛወዝ ይመስላል። ሰውን ሁሉ ሲያይ ቁልቁል እግሩ ስር እንደወደቀች ፍሬ ነበር። እኔንም ይበልጥ አቁልቀው አይቶኝ ፈተናም ሳልፈተን፤ አልጋ አሳይቶኝ እቃዬን አስቀመጥኩ።

«ፈተናው ተረልዎት ማለት ነው?»

ምን ይቀርልኛል? በማግስቱ ተጠርቼ ወሰድኩ። ግን ውጤቱ ሳይነገረኝ 9ኛ ክፍል ግባ ተባልኩና ገባሁ። ሁሌም ስለውጤቱ እጨነቅ ነበር። አንድ ቀን በጭንቀት ከማልቅ አልኩና ቢሮ ሄጄ፡- «ውጤቱ እንዴት ነው? ንገሩኝ» አልኳቸው።

«ፈተናው እንደው ለይሰሙላ ነው እንጂ እንደምትቻልማ ተገንዝበናል። በተጨማሪም የታዋቂው የቂስ ጊዳዳ ልጅ ነህ እኮ» ብለው ሸኙኝ።

ሚስተር ሃና የእመቱን ክፍያ 350 ብር ከፍሎልኝ ስለሄደ ሳልጨነት ትምህርቱን ቀጠልኩ። ትምህርት ቤቱ ውስጥ ከኤርትራ፣ ትግራይ፣ አማራ፣ ደቡብ፣ ኦሮሞ ሁሉም ብሄሮች ነበሩ። ከደምቢ ዶሎ ልጆች እነ ሌንጮ (ዮሃንስ) ለታ፣ ማሞ ዲባባ፣ በፍቃዱ ዲባባ፣ አስፋ አያና፣ ደገፋ ኢታና ነበሩ። ሌንጮ ለታ አንድ አመት ቀድሞኝ ጀምሮ ነበር። በእናቱ በኩል ዘመዴ ነው። ከሀረር ልጆች ደግሞ እነሳሙኤል ሙዝይን እና ህሊና ጋ/መስቀል፣ ከሀዲያ ልጆች እነመታሰቢያና እና የኢትዮጵያ ታሪክ ምሁሩ ዶ/ር ጌታሁን ላጴሶ ያጤቦ፣ ከናዝሬት ልጆች ሰይፋና ምስግና ካፌል ነበሩ። ምስግና በጣም ቀልደኛና ተጫዋች መሆኑን አስታውሳለሁ። በባይብል አካዳሚ ቀልደኛና አክራሪ ሃይማኖተኛ ተማሪዎች ነበሩ። የደሃ ገበሬና የባላባት ልጆችም ነበሩ። የእነ አቶ ይልማ ደሬሳ ልጆችም እዚያ ነበር የሚማሩት።

በትምህርት ቤቱ መፅሃፍ ቅዱስና የሀይማኖት ትምህርት እንደ አንድ የትምህርት አይነት ይሰጥ ነበር። ማታ ማታ ላይብረሪ አምሽተን የፀሎት ፕሮግራም ነበረን። የሌንጮ አባትም እንደኔ አባት ቄስ ነበሩ። ከተለያዩ አካባቢ የመጣነው በአንድነት የፀሎት ፕሮግራም እንሳተፍ ነበር።

የሀይማኖት ልዩነቶች እንዳሉ በይበልጥ መገንዘብ የጀመርኩት እዚያ ነበር። ያደግኩት በፕሮቴስታንት ሀይማኖት ውስጥ የፕሪስቢታሪያን ወይም የካልቪን እምነት ተከታይ በሆነ ቤተሰብ ውስጥ ነው። ቤተክርስቲያናችንም «የኢትዮጵያ ወንጌላዊት ቤቴል ቤተክርስቲያን» ትባል ነበር። ከዚያ ውጭ ሃይማኖት ያለ አይመስለኝም ነበር።

የእነዚያ መንገዶች ሀይማኖት በጣም ደስ ይለኝ ነበር። ልክ አስራ ሁለቱ ወንጌላውያን እየሱስን ሲከተሉት እንደነበረው ያደርጉ የነበር ይመስለኛል። የእምነቱ መሰረት በአራቱ ወንጌላውያን የተፃፈው አዲስ ኪዳን ነው።

⁴ ህሊና የሀኪምና ይከተር ሆና ካናዳ ውስጥ ትኖር ነበር፤
⁵ መታሰቢያ በፊስቲቫ ሆስፒታል በነርስነት ታገለግላለች። እንደ ጊዜ ሆስፒታሉን ለመገባት ሄጃ ከብዙ አመታት በኋላ ስላገኘች በጣም ተደስቻለሁ።
⁶ ምስግና ኦርቶዶክስ መሆኑን ያወቅኩት በኤርትራ ራፈረንደም ጊዜ ከሰውዲን ወጥቶ እስመራ ሰገናን ነው።

ችግር የተፈጠረው መንገዶች እንደገና ተጠመቁ ማለት ሲጀምሩ ነው። በተለይ እኔን ብዙ ጊዜ ጨቀጨቁኝ። «አይ! አንድ ጊዜ ተጠምደሃለሁ፤ ድጋሚ አልጠመትም» አልኳቸው። ኑሯቸው ልክ እንደ ሀዋርያት ነበር። እየሱስ እንዳስተማረው «ሁለት ልብስ ካለህ አንዱን ለሌላው ስጥ» የሚል የሰሻሊስት አይነት ነው። ተቆርቋሪነታቸውና «በአንተ ላይ ሊደረግ የማትፈልገውን በሌሎች ላይ አታድርግ» የሚለውን መርህቸውን አወደው ነበር። አብረውኝ የዘለቁ መሰረታዊ የስነ-ምግባር መርሆችን የወሰድኩት ከዚያ ይመስለኛል። የኛ ሀይማኖት ካፒታሊስት ነው። የእነሱ ደግሞ ህብረተሰባዊነት ነበረ።

«ትምህርትዎን እዚያው ቀጠሉ ወይስ...?»

አንዷ አመት እየተጠናቀቀች ነው። ሚስተር ሀና ይከፍልልኛል የሚል ተስፋ አድርብኝ ነበር። አንድ ቀን መጣና፡-

«እኔ እንደ አመት ከፍቶልሁለሁ። አሁን የአሜሪካ ሚስጦን ማህበረሰብ አንድ ውሳኔ ወስኗል - «የስራ ስነሳርሽፕ» የሚል። ይኸውም አንድ አመት ትማራለህ፤ ከዚያ አንድ አመት ትሰራለህ የሚል ነው። አንተም በዚህ ፕሮግራም መግባት አለብህ» አለኝ።

«አስረኛ ክፍል አትገባም እያልኩኝ ነው?» አልኩት

«አዎ! ሚስጦናውያንን ማገልገል ይጠበቅብሃል» ብሎኝ አረፈው።

«ለማንኛውም እስቲ በዚህ ጉዳይ ከቤተሰቦቼ ጋር ልማከር። አንድ አመት ማጥፋቱ ተገቢ አልመስለኝም» አልኩትና ተለያየን።

ከረምት ትምህርት ሲዘጋ ወደ ሚዛን ተፈሪ ሄድኩ። ለአባቴ ሚስተር ሀና ያለኝን ነገርኳቸው። እሳቸውም አዳምጠውኝ ሲያበቁ፡- «ታዲያ ምን ላድርግ ልጄ? ገንዘብ የለኝም። ሚስጦናውያን እንዳሉህ ለአንድ አመት አስተምር እንጂ!» አሉኝ። በወቅቱ አሜሪካን ሚሲዮን ሚዛን ተፈሪ ውስጥ እምስተኛ ከፍል ከፍተው ነበር። እዚህ ባስተምር ይሻለኛል አልኩና ወደ ትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ሚስስ ኤንስ ዘንድ ሄጄ፡-

«ሚስተር ሃና የግድ በሚስጦናውያን ፕሮግራም መግባት አለብህ ብሎኛል። እኔ ደግሞ የሚሻለኝ ማስተማሩ ስለሆነ ላስተምር» አልኳት።

«ጥሩ ነው እቀጥርሁለሁ» አለችኝ ሚስጥራዊ ኤንስ።

«የአንደኛ ክፍል አስተማሪ ትሆናለሁ» ስባል አላንገራገርኩም፤ 90 ብር ወርሃዊ ደሞዝ እየተከፈለኝ ለአንድ አመት ለማስተማር የሰራ ኮንትራት ተፈራረምኩ። ይሁንና ትምህርት ቤቱ ከመከፈቱ አንድ ሳምንት ቀደም ብሎ አሜሪካ ከነበረው ታላቅ ወንድሜ ከሰለሞን «እኔ የትምህርት ቤት አከፍልሃለሁና ወደ ባይብል አካዳሚ ቶሎ ተመለስ» የሚል ደብዳቤ ደረሰኝ። ትምህርቴን ለመቀጠል በነበረኝ ጉጉት በጣም ደስ እያለኝ ስበር ሚስ ኤንስ ዘንድ ሄድኩና ስለመጣልኝ እድል ነገርኳት። «እኔ መሄዴ ነውና በእኔ ቦታ ሌላ ሰው ቅጠራ» አልኳት። ከድንጋጤዋና ከንዴቷ የተነሳ ፊቷ የበሰለ ተማቲም መስሎ «ኮንትራት እኮ ተፈራርመናል። እንዴት ውልህን ታፈርሳለህ? በዚህ አጭር ጊዜስ መምህር ከየት አግኝቼ ነው የምቀጥረው? አይሆንም! አትሄድም!» አለችኝ፤ ከንዴቷ ብዛት ድምጿ እየተንቀጠቀጠ።

«የፈለገው ይሁን እንጂ ወደ ናዝሬት መመለሴን አልተወውም!» ብያት ሳልሰናበታት ከቢሮ ወጣሁ።

በነጋታው ጠዋት ሰው ልካ አስጠራችኝ። «ጥጋሶ! እውነትክን ነው፤ ገና ልጅ ነህ። ትምህርትህን ለመቀጠል መፈለግህ ጥሩ ነው። መሄድም መብትህ ነው። ሆኖም በመንታ መንገዶች መሃል በመሆንህ የመንፈስ እርጋታ እንደሌለህ አያለሁ። ሰው ከመንታ መንገዶች ለአንዱ ካልወሰነ ጤነኛ አይሆንምና እስቲ እግዚአብሔር ትክክለኛውን መንገድ እንዲያሳየን እንፀልይ» አለችኝ። በእርጋታና በቀዘቀዘ መንፈስ ነበር የምትናገረው። ለአንድ ሰዓት ያህል ፀላይን «አሁን ሂድና አስብበት ውሳኔህን ነገ ንገረኝ» አለችኝ።

ወደ ቤት ሄጄ ብቻዬን ሳስብ ውዬ አደርኩኝ። ማለዳ ላይ ግን አንድ አመት ማስተማር እንዳለብኝ ወሰንኩ። መንፈሴም መረጋጋት ጀመረ። ውሳኔዬን ለወላጆቼ ነገርኳቸው። ከቱርስ በኋላ ከአባቴ ጋር ወደ ሚስ ኤንስ ሄድን። ውሳኔዬን ስነግራት በጣም ደስ አላት። ከዚያ ሶስታችንም ተገብርክክን ፀላይን።

«የናዝሬቱ ጉዞ ቀረ ማለት ነው?»

አዎ፤ እዚያው እያስተማርኩ 90 ብር አገኝ ነበር። እሷንም ለአባቴ አሰጣለሁ። ትንሽ የእርሻ መሬትም ስለነበረቻቸው እርሻ

አግዛለሁ። ሀገሩ ለምሉም፤ መሬቱ ደግ ነበር። ፓፓያ፤ አናናስ፤ ዘይቱና፤ ብርቱካን፤ ማንጎ፤ ሙዝ፤ ሽንኩርት፤ በርበሬ፤ ድንች፤ ተማቲም፤ ጉመን... ይሄ ሁሉ እንደ ልብ ያፈራ ነበር። ምን የማይበቅል አለ? የምድር ገነት ነበረች። ላሞች ነበሩን። ወተትና ቱቤ እንዲሁም እህል ከገበያ ሽምትን እናውቅም። ገበያ የምንወጣው ጫው፤ ስኳር፤ ዘይትና ቅመማ ቅመም ለመግዛት ብቻ ነው። ለአንድ አመት (በ1955) በዚህ አይነት ህይወት ካስተማርኩ በኋላ በአውሮፕላን ወደ ናዝሬት ተመለስኩ።

የሚገርመው ወላጆቼ ሊሸኙኝ መጥተው ወደ አውሮፕላኑ ልገባ ስል አባቴ የታሸገች ፖስታ ሰጡኝና አውሮፕላን ውስጥ እንድከፍተው አስጠነቀቁኝ። ስከፍተው 720 ብር ፖስታው ውስጥ አገኘሁ። ደስታዬን መቆጣጠር አቃተኝ። ደስታዬ በውስጤ እየተንተገተገ ነበር አዲስ እበባ የደረስኩት። ለሚስተር ሃና እስከምነገረው ቸኩዬ ነበር። 700 ብር!! ብዙ ብር ነበር። የሁለት አመት ትምህርት ከፍቼ 20 ብር ይተርፈኛል። ሳላቋርጥ እማራለሁ። ደሃዎች ስለነበርን ለፀጉር መቆረጫ እንኳ ገንዘብ አልነበረንም። ጫማችን ከጎማ የተሰራ ጮሬ ነበር። እናም ገንዘቡን ለአስረኛና አስራ አንደኛ ክፍል ከፈልኩት።

«እዚያ ሲማሩ ማን ትዝ ይልዎታል?»

ከሁሉ «ባይብል ዶክትሪን» የሚባል ትምህርትና ባዮሎጂ የሚያስተምረን ሚስተር ሻክ የሚባል ሰው ትዝ ይለኛል። ባዮሎጂ ክፍለ ጊዜ ስለ ልጅ አፈጣጠር ሲያስተምር «ለምሳሌ ሰው የሚፈጠረው ከእንቁላልና ከስፐርም ነው። የሴቷ እንቁላል ከወንዱ ስፐርም ጋር ካልተገናኘ ልጅ አይፈጠርም» ይለናል። በሚተጥለው ክፍለ ጊዜ ደግሞ ባይብል ዶክትሪን ሲያስተምረን «እየሱስ ወደዚህ አለም የመጣበትን ጥበብ አስተምራችኋለሁ» ይልና «ማርያም እየሱስን የወለደችው ገብርኤል መጥቶ ትፀንሻለሽ ስላላት ነው። እየሱስ ከድንግል በድንግልና ነው የተወለደው» ይላል። ይሄኔ ክፍላችን ቀውጢ ትሆናለች። ጥያቄዎች ይሸገሩንዳለሁ።

«በባዮሎጂ ክፍለ ጊዜ የወንድና የሴት ዘር ካልተገናኘ በስተቀር ፍጡር አይፈጠርም አልከን፤ አሁን ደግሞ እየሱስ ያለ ምንም ሩካቤ ተወለደ ትለናለህ፤ ይሄ እንዴት ይሆናል?» አልነው። ሚስተር ሻክ ማስረዳት ሲያቅተው ስቅስቅ ብሎ አለቀሰ። ከዚያም

«ይሄኛው የሃይማኖት እና የእምነት ጉዳይ ነው፤ በሳይንስ ሊገለጽ አይችልም» አለን። ለመጀመርያ ጊዜ የሀይማኖት ትምህርት ላይ ጥያቄ ያነሳሁበት አጋጣሚ ነበር።

ሌላው አስተማሪዎች ለአረፍት ሲሄዱ ተተኪ አስተማሪዎችን ያስመጣሉ። ሙሉ-ጌታ ሉሌ አስተምሮኛል። የሀንዶች ትምህርት ያስጠላኝ ነበር። እነሱ የሽምደዳ ትምህርት ነው የሚወዱት። እኔ ደግሞ ሽምደዳ አልወድም። ሩዝ እንኳ የጠላሁት በሀንዳዊያን መምህሮቹ የተነሳ ነው። ሀንዶች ከሩዝ ውጪ ምግብ የሚያውቁ አይመስለኝም ነበር።

አልማው ነጋሳ የሚባል የባዮሎጂ መምህር ነበር። የባዮሎጂ ጋርደን ከበብ አቋቁሞ ብዙ-ዎቻችን አባል ነበርን። ዛፎችና አትክልት እንተክል ነበር። ግቢው ጫካ ይመስላል። አልማው ነጋሳ ጥሩ ሰው ነበር። ትምህርት ቤት ለፋሲካ አረፍት ሲዘጋ፣ ከአለማያ ኮሌጅ ፕሬዚዳንት ጋር ተፃፎ በነፃ በባቡር ከናዝሬት ወደ ድሬዳዋ ሄድን። በባቡር ስንዝ የመጀመርያዬ ነበር።

አሁን የተፈጥሮ ሀብታችን በሚያሳዝን ሁኔታ እየጠፋ ነው። ያኔ አለማያ ትልቅ ሃይቅ ነበር። ዛሬ አለማያ ክው ብሎ ደርቋል።

ታሪካዊ ቦታዎችን ጎበኝን። ለምን ሀረር እንደታጠረችና እምስት በሮች እንዳሏት ያኔ ነው የሰማሁት። ከዚያ ወዲህ ድሬዳዋ መሄድ ደስታዬ ነበር። በየጎዳናው የሚሸጠው ፍራፍሬው፣ ሙዙ፣ ብርቱካንና አገዳው ፈፅሞ አይረሳኝም።

እዚያ አበራ ዲሳሳ የሚባል የወለጋ ልጅ አግኝተን ነበር። ከአልማው ጋር መተዋወቅ ብቻ ሳይሆን ይቀራረባሉ። አበራ ዲሳሳ የአለማያ ኮሌጅ የተማሪዎች ማህበር ፕሬዚዳንት ነበር። በኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በኩል ደግሞ አለማያን ወክሎ ይሳተፍ ነበር። አውሮፓ፣ ከባና አረብ ሀገሮች ሄዷል። በዚያን ወቅት የተማሪዎች ንቅናቄ በአለም አቀፍ ደረጃ የተጀመረበት ወቅት ነበር። ስለ ፀረ-ኢምፔርያሊዝም፣ ፀረ-ኮሎኒያሊዝም፣ ፀረ-ፊውዳል፣ ፀረ-ቂሮኒዝምና ተያያዥነት ስላላቸው ንቅናቄዎች ግንዛቤ አግኝቶ ተመልሷል።

አበራ ዲሳሳ እኛን ሲያገኝን ዕድሉን ተጠቅሞ ተማሪዎች እንቅስቃሴ እንድናደርግ ይወስድላል። «የፊውዳል አገዛዝ አለ፣

የብሄሮች ጭቆና አለ፣ ኢምፔርያሊዝም አለ። ስለዚህ መቃወም አለብን። እናንተም ተሳተፉ» አያለ ቀሰቀሰን።

የፖለቲካና የአይድዮሎጂ አቅጣጫዎችን ለመጀመርያ ጊዜ ያገኘሁት ከአበራ ነው። ስንመለስ በትምህርት ቤቱ ውስጥ በጣም ደሃ የሆንንና በተነፃፃሪ ደግሞ የባላባትና የሚኒስቴር ልጆች ስለነበሩ እንዳንድ ጥያቄዎች መነሳት ጀመር። የቋንቋ ጉዳይ ይነሳል። ኦሮምኛ ስንናገር በንቀት የሚያዩን ነበር።

«ይሄ ለምን ሆነ? ልዩነታችን ለምን ተፈጠረ? ስንናገር ለምን ቋንቋችንን ይንቁታል?» የሚሉ ጥያቄዎች በውስጡ መፈጠርና መጉላላት ጀመሩ።

አንድ ቀን ደግሞ የትምህርት ቤቱ ምግብ ሰሪ የሆኑት አቶ በለጠና ወ/ሮ ማሚቲ የበቆሎ ዳቦ ሰጡንና «ለምን የስንዴ አልሆነም?» ብለን ለአንድ ቀን የምግብ ማቆም አድማ መታን። እነዚህን እንቅስቃሴዎች አስታውሳለሁ። ናዝሬት የተማሪዎች እንቅስቃሴ አልነበረም።

«ጨዋታና ስፖርት ላይስ እንዴት ነበሩ?»

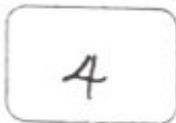
ባስኬት ቦል በጣም እወድ ነበር። ጠዋት አስራ ሁለት ስለት ተነስተን ተጫውተን፤ ከዚያ ተጣጥበን ትምህርት ቤት እንገባለን። ባስኬት ቦልን ሳስብ የማልረሳው ነገር አለ። አስረኛ ክፍል እያለሁ ባስኬት ቦል ስንጫወት ሌሎች ንደኞቻችን እየሮጡ ወደ እኛ መጡ። ሁሉም ድንጋጤያቸው ፊታቸው ላይ ይንፀባረቅ ነበር።

«ምን ሆኖችሁ?» አልናቸው ጨዋታውም ቆም አድርገን።

«ጃን ኡፍ ኬኔዲ ተገደለ» አለን። ከሬድዮ ስምተው ነበር። እኛም ሀዘን ተቀመጥን።

ናዝሬት ከመድረስህ በፊት ዳገቱ ላይ ሆነህ ቁልቁል ትታያለች። ከተማው ከመድረሳችን በፊት በስተቀኝ ወደ ወንጂ የሚወስድ መንገድ አለ። መታጠፊያው መጀመርያ ላይ የሚገኝ ሰፊ የመከላከያ ሚኒስቴር የታንክኛ ክፍል ግቢ ነበር። ከዚያ ትንሽ አልፎ ነው የእኛ ትምህርት ቤት። ክፍል ተቀምጦ በመስታወቱ መስኮት ከአዲስ አበባ ወደ ናዝሬት የሚገቡ መኪናዎችን እናያለን። እንዳንዴ ጃንሆይ ይሆናሉ ብለን መንገድ ላይ እንቆማለን። እሳቸው ሲመጡ

በዚህ ጊዜ እናስቆማቸው ነበር። እሳቸውም ሰላም ብለው ግቢ ገብተው ከፍሉን አይተው ምግባችንን ቀምሰው ይሄዳሉ።

አንድ ጊዜ ደግሞ ፕሬዚዳንት ጁልየስ ኔሬሬ መጥተው አስቁመናቸው አብረናቸው ፎቶ ተነሳን።

ወንጂ የሆላንዶች አይነኩ ስፍራ ትመስል ነበር ያኔ። ማንም የማይገባባት ግዛታቸው ነበረች። ትልቅ የስኳር ኩባንያ ስለነበራቸው ስራተኛ የሚያመጡት ከደቡብ ነው። በአካባቢው የተፈጥሮ ፍል ውሃና የሚያማምሩ ወፎች ነበሩበት። ቅዳሜና እሁድ ከዚያ ፍልውሃ አልጠፋም ነበር። የወፎችን አይነት እያጠናሁ እመዘግብ ነበር።

እንግዲህ በዚህ ሁኔታ አስራ አንደኛ ክፍል ጨረሰኩ። ገንዘቧም አለቀች። ያኔ ትምህርቴን እንዴት አቀጥል ይሆን? ብዬ ተጨነቅኩኝ።

«ምን መላ አገኝ ታዲያ?»

ከዚህ በኋላ የሚኖረኝ እድል ማስተማር እንደሆነ እያሰኘኩ ግንቦት ላይ እንግዶች መጡና ሰበሰቡን። ከትምህርት ቤቱ ከ1-3 የወጡ ልጆች ፈተና ይፈተናሉ አሉን። እኔ አንደኛ ነበር የወጣሁት። አስፋ አያና፣ በፍቃዱ ዲባባና እኔ አለፍን። አስራ ሁለተኛ ክፍል በዕደ ማርያም በዚህ ሁኔታ ነበር የገባሁት።

አንዳንድ የደምቢ ዶሎ ቅደሞቼ «ዎርክ ስኮላርሽፕ» በሚባል እንደገና ሂደው ለሚሰዩኖች በመስራት ያገኙትን እድል አፈላልገው ወደ ሙያ ትምህርት ቤት ይገቡ ነበር። ወደ ውትድርናም የገቡ ነበሩ። እነ ደገፋ ኢታና ወደ ሀረር መምህራን ማለልጠኛ ትምህርት ቤት ሄዱ። አንዳንዶቹ ደግሞ እዚያው ናዝሬት በሚገኝ የታ/ማርያም ሆስፒታል (የመነናይት ሚስጦን ያቋቋመው) የድሬሰር ትምህርት ቤት ገቡ።

የፖለቲካ ሀሁ...

ኒጋሶ በዕደ ማርያም ት/ቤት የመግባት ዕድል ማግኘታቸው ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር የመገናኘትና የመወያየት ዕድል ፈጥሮላቸዋል። ስለዓለም ታላላቅ አብዮቶች የተማሩትም በዚህ ት/ቤት ሳሉ እንደነበር ይስታውሳሉ። በዩኒቨርሲቲው የተለያዩ የሥነ-ግጥምና ሌሎች ፕሮግራሞች ላይም ይገኙ ነበር። እነዚህ ሁሉ ወጣቱን ኒጋሶ ከፖለቲካ ጋር በማስተዋወቅ ረገድ የላቀ ሚና ተጫውተዋል። ከበዕድ ማርያም አንስቶ እስከ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተሰሙትን የፖለቲካ ሀሁ እንዲህ ይተርኩልናል።

አስራ አንደኛ ክፍልን ጨርሰን አስራ ሁለተኛ ክፍል በድሮው ቀዳማዊ ኃይለስላሴ በአሁኑ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ግቢ ውስጥ ይገኝ በነበረ በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ነበር የገባነው። የልዑል በዕደ ማርያም የላብራቶሪ ትምህርት ቤት የተቋቋመበት አላማ ከሁሉም ጠቅላይ ግዛቶች ካሉ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥሩ ውጤት ያላቸው ልጆች ተመልምለው ልዩ ትምህርት እንዲሰጣቸው ነበር። መምህራኑ ከእንግሊዝና ከአሜሪካ የመጡ ነበሩ።

ሁሉም የበዕደ ማርያም ተማሪዎች ያለ ፈተና ነበር በቀጥታ ዩኒቨርሲቲ እንዲገቡ የሚደረገው። የሚሰለጥኑት ለመምህርነት ብቻ ነው። መንግስት ብቁ መምህራንን በማፍራት የህንድና የአሜሪካ መምህራንን የመተካት እቅድ ነበረው። በዚህ አይነት ሁኔታ እኔም ከናዝሬት ወደ አዲስ አበባ መጣሁ።

እዚያ ግቢ ውስጥ ከተለያዩ አካባቢ የመጡ ልጆች ነበሩ። ከቀዳማዊ ሀይለ ስላሴ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር እንገናኝ ነበር። በዕደ ማርያም እያለን የድሬዳዋ ልጆች የሆኑት ተስፋዬ ጉግሳና

አለማየሁ አያሌው እንዲሁም የአዲስ አበባ ልጆች እነ አስራት ጣሌና ሞስሱ ጉግሳ የሚረሱኝ አይደሉም። ያሳዘናል አለማየሁ የተገደለው በደርግ ነው። ቅልጥ ያለ አህአፓ ነበር። በነገራችን ሳይ ሲጋራ ማጨስ ያስለመደኝ አለማየሁ ነው። ቫይስጥም የሚባል የተለየ ሲጋራ ነበር የሚያጨሰው።

በዕደ ማርያም አዳራ ት/ቤት ተደራራቢ አልጋ ላይ ተኝተኝ፤ አለማየሁ ከታች ሆኖ ቫይስጥም ሲያሰነው፤ እኔ ከላይ ሆኜ አሸታሰሁ። በጎላ «እንካ እስቲ ሞክረው!» ብሎ ይሰጠኝና ስሞክረው ጣመኝ። በዚያው አጫሽ ሆነኩ። «እንካ አጭስ» ሲለኝ የነበረው በጎላ «እኔ አልሰጥህም»፤ እራስህ ግዛና አጭስ» ማለት ጀመረ። ቫይስ ሮይን እያጨሰን እያለ ኒያላ መጣ። ጣዕሙ ልክ እንደ ቫይስጥም ስለ ነበር ወደ ኒያላ ዞርን። ኒያላ መመረት ከጀመረ እንስቶ ነው ደንበኛ አጫስ የሆነኩት። ጣዕሙን እወደዋለሁ። ብቻ ቤተ-መንግስት ሆኜ በመሃል እንዳንዴ ማርልቦሮ አጨስ ነበር። ባለቤቱ ረጊናም ታጤላ ለች። ግን ማታ ከአስራ ሁለት ሰዓት በጎላ ብቻ ነው የምታጤሰው። ወደ ኢትዮጵያ ከመጣን በጎላ ከኒያላ ሌላ አጤላ አታውቅም።

«በበዕድ ማርያም ብዙ ትዝታዎች እንደሚኖርዎት እገምታለሁ?»

አንድ አዳራሽ ውስጥ ስልሳ ተማሪዎች እናድር ነበር። አሁን አንድነት ፓርቲ ውስጥ ያለው አስራት ጣሌም ጋር ያኔም አብረን ነበርን። ማታ ማታ ቀልዱ፤ ጨዋታው፤ ትረባው ልዩ ነበር። አንድ ማታ የሆነውን ልንገርህ። ከእኛ አልጋ ቀጥሎ ሁለት ከጎጃም የመጡ ባደኞች ነበሩን። በተለይ መሃል አለማየሁ መኳንንት የሚባለውን የጎጃም ልጅ «ጎጃሞች ጅብ ናቸው፤ ሰው ይበላሉ ይባላል እውነት ነው?» ብሎ ይጠይቀዋል። መኳንንትም «አዎ እውነት ነው» ይለውና በዚሁ ተቀላልደን ተኛን። አለማየሁ ጧ ያለ እንቅልፍ እንደወሰደው መኳንንት ቀስ ብሎ ተነስቶ ወደ አለማየሁ ጆሮ ተጠግቶ እንደ ጅብ ጮኸበት። አለማየሁ በደንጋጤ እየጮኸ ራቁቱን ሮጠ። ያኔ የሳቅነውን ሳቅ መቼም አልዘነጋውም።

በዕደ ማርያም በየወሩ አምስት ብር ይሰጠን ነበር። ታዲያ ገንዘብ አዋጥተን ፊሽታ ነው። ፊልተር ጠላ እንገዛለን፤ ቀይ ቪኖ ይከተላል። መሸት ሲል ደግሞ ወደ ውቤ በረሃ እናመራለን። አንድ ቢራ ይዘን ስንደንስ ማደር ነው። አግር ኳስና ባስኬት ቦልም

እንጫወት ነበር። ያኔ የኢትዮጵያ ቴሌቪዥን የሚያሳየውን «ዘ ዲፌንደር» የተባለ ተከታታይ ፊልም ማየት እወድ ነበር።

ስለ ስፖርት ካነሳሁ አይቀር በበዕደ ማርያም ትምህርት ቤት እንማይክል ጋበር፤ ሀብቱ አብርሃ፤ ሳህላ አስማንና ሌሎችም የኤርትራ ተወላጆች ነበሩ። በቡድን እንጫወት ነበር። ለምን እንደሆነ ባለውቅም የኤርትራ ተማሪዎች ቡድን፤ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ቡድን እያሉ ነበር ኳስ የሚጫወቱት። በወቅቱ የዩኒቨርሲቲው ፕሬዚዳንት ደጃዝማች ካሳ ወልደማሪያም ይሄን በቡድን መከፋፈልና መጣላት ሲለሙ እጅግ ተቆጥተው ከሁለቱም ወገን የተወሰነ ተማሪዎችን አባረዋል።

ከትግራይ ተስፋዬ ገ/እግዚአብሔር የሚባል ልጅ ነበር። በጎላ ስለማ የደርግ የፖለቲካ ት/ቤት ዳይሬክተር ሆኖ ነበር። ብዙም ሳይቆይ ግን ራሱ ደርግ «ህወሃት ነበ!» ብሎ ገደለው። ሳህላ አስማንና ማይክል ጋበር የከረን ልጆች ናቸው። ማይክል ጋበር ግራ እጁ የተቆረጠ፤ ፊቱ የተቦጫጨረ ነበር። ስለምንቀራረብ አንድ ቀን በምን እደጋ እንዲህ እንደሆነ ጠየቅኩት። ከረን ውስጥ በንጉሱ ወታደሮችና በሽምቅ ተዋጊዎች መካከል በተፈጠረው ግጭት ጦርነት ተካሂዶ ሰፈራቸው እንደተወረረና በጦርነቱም እጎቱና ሌሎች ሰዎች እንደተገደሉ፤ እሱም በልጅነቱ እቤት እንደተቀመጠ እጁን እንዳጣና ፊቱ እንደተበላሸ አጫወተኝ። ይሄኔ ነበር ኤርትራ ውስጥ ችግር እንዳለ ለመጀመርያ ጊዜ የሰማሁበት።

ከፖለቲካ ህይወት ጅማሮ ጋር በተያያዘ እዚያው በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ውስጥ የአስተዳደርና ሌላ ሃላፊነት ውስጥ የሚሰሩ ዶ/ር ጥላሁን ገሞታ፤ ጉታ ስርኔሳ እና ሌሎች ተማሪዎች ነበሩ። የተማሪዎችን አልጋና ምግብ ቤት ንፅህናውን ይቆጣጠራሉ። አንድ ቀን ጉታ ስርኔሳ ወደ ቢሮው ይጠራኛል። ጉድፍ የሚፈልግ ይመስል ፊቱ ላይ አይነን ተክሎ። «ጎገ አሁኑ ነው!» አለኝ።

«አዎ!» አልኩት።

«ጎገ አንድ ትልቅ ስብሰባ በጉለሌ ይካሄዳል። በዛ ስብሰባ ሌሎች ተማሪዎችም እንዲገኙ ጋበዘናል። ሁሉም እርሞዎች ናቸው። አንተስ ብትገኝ ምናለበት?» አለኝ።

⁷ የልጅ እያሉ ሚስት የነበሩት የወ/ሮ አስላሳ ጆቲ ቱሉ ልጅ የነበሩ፤ በጎላ በደርግ የተገደሉ

ሌላ ጥያቄ ሳላስከተል «ምናልባት እሄድ ይሆናል!» አልኩት። የስብሰባው አላማና አጀንዳ፣ ምን አይነት ጥያቄዎች እንደሚነሱም ማውቀው ነገር አልነበረም።

ከጉታ ጋር ፒያሳ ተገናኝንና አብረን ሄድን። ቦታው ጉለሌ እስላም መቀብር ፊት ለፊት ነበር። የስብሰባው ቦታ ስንደርስ ግቢው በብዙ ሰዎች ተጨናንቋል። ድንኳን ተተክሏል። በአይኔ ሳማትር በትርና እርግብ ላር የያዙ ሽማግሌዎች፣ ተማሪዎች፣ ወጣቶች፣ ሴቶች፣ ወታደሮች. . . ሁሉ ነበሩ። መግቢያው ጋ ባለች ጠረጴዛ ላይ ሰዎች ስም ይመዘግባሉ። ከድንኳኑ ውስጥ በሃይል የሚያስተጋባ ድምፅ ይሰማኛል። ተናጋሪው ማን እንደሆነ ግን አይታየኝም።

ለካ ያ ስብሰባ የተዘጋጀው በሜሜና ቱልማ ማህበር ኖሯል። ተናጋሪውም ጄኔራል ታደሰ ብሩ ናቸው። አንድ ብር ከፍሎ መታወቂያ ተሰጠኝና አባል ሆኜ ተመለስኩ።

ሌላው የበዕደማርያም ትዝታዬ “Fresh man inauguration” የመጀመርያ አመት ተማሪዎችን ተቀብሎ የማህበሩንና የዩኒቨርሲቲውን አላማ ያስተዋውቅ ነበር። በዚህ በአል ላይ የሚያነታቱ የፖለቲካ ንግግሮች ይደረጉ ነበር። በአሉ ደማቅ እንዲሆን ይመስለኛል ምንብና መጠጥ ይዘጋጃል። ዘፋኞችም ይመጣሉ። ለመጀመርያ ጊዜ ጥላውን ገሰሰን፤ አሊ ቢራን፣ ብዙነሽ በቀለን፣ አለማየሁ እሸቱንና መዘመድ አህመድን ያየሁዋቸው እዛ ነው። አስራ ሁለተኛ ክፍል እያለሁ እየሄድን፣ ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር እንሳተፍ ነበር። የዩኒቨርሲቲው ማህበር ከሚያዘጋጀው ፕሮግራም አንዱ ይሄ ነበር።

የግጥም ውድድርም ያሳዟል ነበር። ከአሸናፊ ግጥሞች መካከል የኢብሳ ጉተማን ግጥም አስታውሳለሁ። “ኢትዮጵያዊ ማነው?” የምትል ግሩም ግጥም ነበረች።

«ኢትዮጵያዊ ማነው?»
ያዘጋጁት መንፈስ ያደረገበት ሁሉ
ማንነቱን ሳያውቅ በመንቀዋለሉ
ማንኛ ብሉክ ጋራ መልሱን ቀሉ በሉ። . . .

. . . ጋላው ነው አማራው ትገራ ነው ጉራጊው
ወለሞው ነው ኮንታው አገሱ ነው ጉጂው
ኋንታ ብሉኛል ኢትዮጵያዊው ማነው?

ወጣት ሽማግሌው አገር ቢጠየቅ
አንዱ ጎጃም ነኝ ሲል ሌላው በጎምድር
አንዱ ኤርትራ ሲል ሌላው ተለባት
አንዱ መንዘ ነኝ ሲል ሌላው ገሙ ጎፋ
ኢትዮጵያዊ ነኝ ባይ ብራልገው ጠፋ። . . .
የራሴያው ተከታይ የቻይናው ሉሊ
የማርክስ ደቀመዝሙር ባይ ሁሉ እኩሉ
አገሩን ሳያውቅ ከአስያ የዋለ
ኮሙኒስት ነኝ ባይ ነው ወይ ያ አልባሊ
ወይስ የምዕራብ ጥንብ አንሳ
ከሰውነት ወጥቶ የሆነ ሳቢሳ
የጊዳንስን አሸከር አዕምሮ አንዳ
ማንነቱን አያውቅ ስሙን አያስነሳ
ነው ወይ ኢትዮጵያዊው ያለበት ወቅት?
ጥያቄዬ ሆኖአል በጣም የከረረ
ኢትዮጵያዊው ማነው ከኒ የተሰወረ?

. . . ያልተማረከው ትውልድ ጎሳ ጎሳ ሲል
የተማረው ወጣት ከጎሳው ሲውል
አንድነት ተረስቶ ጥራህ መንምናለሁ።
የሰሰት ሺህ ዓመት ዕድሜ ከመቀጠር
ኑ ዛቡን ጀምረን እንተባበር!
አንዱ ካንዱ ልብላጥ ማለቱን ይተው
አንዱ አንዱን ልገፈፍ፣ ማለቱን ይረሳው
የሰየውን ገደል ተባብሮ ይመላለሱ
ያሰረውንም ገመድ አንድነት ይፋታው
ያኒ ብቻ ይሆናል መልስ የማገኘው

ግጥሙን በሰማሁ ሰሞን ከበዕደ ማርያም ህንፃዎች አካባቢ ወጣ ብዬ የአሁኑ ሶሻል ሳይንስ ህንፃ ሄድኩኝ። ለምን እንደሄድኩ አላውቅም። ሁለት ወጣቶች ቆመው የጋለ ክርክር ያሳዩኛል። ኢብሳ ጉተማና ዋለልኝ መኮንን ነበሩ። ዋለልኝ ድምፁን ከፍ አድርጎ «ምንድነው ያንተ ግጥም? ኢትዮጵያን ልትከፋፍል ነው እንደ?» ይለዋል። እንግዲህ አስራ ሁለተኛ ክፍል እያለሁ ነው የተለያዩ ፖለቲካዊ ጥያቄዎች እንዳሉ የተገነብኩት። እነዚህ ጥያቄዎች ምንድናቸው? ብዬ እየጠየቅኩ መልሳቸውን የፈለግኩትም ጊዜ ነበር።

በበዕደ ማርያም ትምህርት ቤት የአንድ ዓመት ቆይታዬ መጥቀስ ያለብኝ ሦስት ገጠመኞች አሉ። አንደኛው የአሜሪካዊው የፒስኮር ታሪክ አስተማሪዬ፤ ስለ ዓለም ታላላቅ አብዮቶች ያስተማረንን ነው። ስለ እንግሊዝ የኢንዱስትሪ አብዮት፤ ስለ

እሜሪካ አብዮት፤ ስለ ፈረንሳይ አብዮት እና ስለ ሩስያ አብዮት በደንብ አስተምሮናል። ስለ ሩስያ አብዮት የበለጠ ግንዛቤ እንዳገኝ The Three who made the Revolution Marx, Engels & Lenin የሚል መጽሃፍ አውሶኝ እንብቤያለሁ።

ሁለተኛው በሃይማኖት ጉዳይ ላይ በውስጤ እንደገና ጥያቄ እንዳነሳ የተከሰተ አንድ አጋጣሚ ነው። አንድ እሁድ ማታ በዩኒቨርሲቲ ግቢ ወደሚካሄደው የጸሎት ፕሮግራም ሰለሞን የሚባል ኤርትራዊ ይዞኝ ሄደ። ፕሮግራሙ ደስ ብሎኝ አለቀ። ከወጣን በኋላ ሰለሞን «በሌላ ቋንቋ ሲናገሩ ሰማህ?» አለኝ። «አይ! እኔ የሰማሁት ለባኪው በቀጭን ድምፅ 'ልጆቼ በርቱ፤ በርቱ!' ያለውን ነው» አልኩት። እሱም «አንተ መንፈስ ስላልወረደልህ ነው» ሲለኝ ተናድጀ «እንዴት እንደዚህ ትለኛለህ? የተለየ ቋንቋ የተናገረ አልሰማሁም» ብዬው ተለያየን።

ሦስተኛው ገጠመኝ ስለ እስራኤል-ዐረብ ጦርነት ነበር። በ1967 ዓ.ም የእስራኤል አምባሳደር አዲስ አበባ በራስ መኮንን አዳራሽ ተገኝታ፤ ንግግር ካደረገች በኋላ «The lion of juda shall win» ስትል አዳራሹ ውስጥ ያለው ሁሉ እሷን ተከትሎ ያለችውን ደገመ። ያኔ «ኢትዮጵያውያንም እስራኤላውያን ናቸው» የሚል እምነት ነበር። በወቅቱ ተቃውሞውን ያሰማው አበራ ዋትጅራ ብቻ ነበር። የሚገርመው ተማሪው ከአንድ ዓመት በኋላ ተለውጦ ፀረ-ጽዮኒዝም መሆኑ ነው።

«12ኛ ክፍል ሲጨርሱ ዩኒቨርሲቲ ገቡ?»

የበዕደ ማርያም የ12ኛ ክፍል ፕሮግራም የተዘጋጀበት ዋናው ምክንያት፤ 12ኛ ክፍል ላይ ልዩ ትምህርት በመስጠት ጎበዝ ተማሪዎችን መልምሎ በማሰልጠን፤ የሚመረቁ ተማሪዎች በዩኒቨርሲቲው ትምህርት ፋካሊቲ ገብተው ለአስተማሪነት እንዲዘጋጁ ለማድረግ ነበር። ቀጥታ ዩኒቨርሲቲ መግባት ወይም ተፈትኖ መግባት ይቻላል። የ12ኛ ክፍል ማጠቃለያ ፈተና (ESLCE) የሚወሰደው በፍላጎት ነው። በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ገብተህ መምህር መሆን ካልፈለግህና ሌላ ትምህርት መማር ከፈለግህ ESLCE ፈተና ወስደህ፤ መንግስት ለበዕደ ማርያም ትምህርት ያወጣልህን 550 ብር ክፍለህ፤ ወደ ሌላ ፋካሊቲ መግባት ትችላለህ።

«እርስዎ ተፈተኑ ወይስ ቀጥታ ገቡ?»

በአመቱ መጨረሻ በ1958 ዓ.ም ተፈተኑኝ። በሁሉም ባይሆንም በአምስት ትምህርቶች አለፍኩኝ። ፊዚክስ፤ ኬሚስትሪና ማትሪክ የሚባሉ ትምህርቶችን አልወዳቸውም ነበር። እንግሊዝኛና ታሪክ ትምህርቶችን ነበር የምወደው። እንደውም በታሪክ ከክፍል አንደኛ ሆኜ ተለበት ተሸልሜአለሁ።

በወቅቱ ፍላጎቴ ማትሪክ ተፈትኜ አልፌ፤ የህግ ትምህርት መማር ነበር። ህግ ለመማር የተነሳሳሁት «The Defender» የሚለውን ፊልም አይቼ ነው። ፊልሙ የእሜሪካን የችሎት ሁኔታና ዳኞች እንዲሁም ጠበቃና አቃቤ ህጎች የሚያካሂዱትን ምርመራ የሚያሳይ ነው። የግድ የህግ ሰው መሆን አለብኝ ብዬ ነበር።

ከዚያ ሀሳቤ ለሁለት ተከፍሎ መዋገፍ ያገዘኩ። በአንድ በኩል ይሄን ሀሳቤን የፃፍኩለት ወንድሜ መልስ አልሰጠኝም። በሌላ በኩል ቤተሰቦቼ ገንዘብ የላቸውም። 550 ብር ቢኖረኝ ኖሮ ለበዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ከፍቼ፤ ወደ ህግ ፋካሊቲ መግባት እችል ነበር። ግን አልሆንም። እንዲህ እየተብሰከሰክኩ አመቱ ተጀመረና Education ፋካሊቲ ገባሁ። ከአንድ ወር በኋላ ወንድሜ እከፍልልሁለሁ የሚል መልስ ላከ። ግን ጊዜው አልፎ ነበር።

ዋና ትምህርቴን ታሪክ አድርጌ በ1963 ዓ.ም አጠናቀቅኩ። መምህራኖቼ እነ ዶ/ር ሙሉጌታ ወዳጆ (የክፍሌ ወዳጆ ወንድም)፤ ዶ/ር ሀይሌ ወ/ሚካኤል፤ ዶ/ር ታደሰ ታምራት፤ ዶ/ር መርአድ ወ/አረጋይና ዶ/ር ሰርጉ ወ/ገብርኤል፤ ከፈረንጆች ደግሞ እሜሪካ ዊው ዶ/ር ክሩሚና ዶ/ር ኮልክ ነበሩ። ሁለተኛ ኮርሴ የሆነውን ላይብረሪ ላይንስ ደግሞ ሲልቪያ ፓንክረስት አስተምረውኛል። በዚህ የታሪክ ትምህርት ሁለት አይነት ግንዛቤዎችን ጨበጥኩ።

የመጀመርያው አጠቃላይ የአለም ታሪክ ብንማርም፤ በአፍሪካ በተለይም በኢትዮጵያ ታሪክ ላይ ነበር ትኩረታችን። አንድ የራሳችንን ታሪክ እንድናውቅ ስለሚረዳ ነው። ከዚህ ጋር ተያይዞ ክርስትና፤ እስልምና፤ ከዚያም የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሀይማኖቶች እንዴት ወደ ኢትዮጵያ እንደገቡ የሚያሳውቁና የኢትዮጵያና የአካባቢዋ ግንኙነት ምን እንደሚመስል ግንዛቤ የሚያስጨብጡ ነገሮችን የያዘ በመሆኑ ነው።

ሁለተኛው ግንዛቤ የኢትዮጵያ ታሪክ ብዙውን ጊዜ የተመሰረተውና ትኩረት የሰጠው በገዢው መደብ ላይ ነው። የገዢው መደብ የታሪክ ፀሃፊዎች የነገስታቱን ታሪክ ትኩረት አድርገው ነበር የሚፀፉት። እንጂ የሰፊው ህዝብ ታሪክ ትኩረት አይሰጠውም። ከዚህ ሌላ የኢትዮጵያ ታሪክ የዕቃው ታሪክ የላቸው ነገስታት መጀመርያ በግሪክ ቋንቋ፣ በጎላ በአማርኛ ዕቃው የሚችሉ የፃፉት እንጂ ፊደል የሌላቸውና ዕቃው የማያውቁት ማህበረሰቦች የተፃፈ ታሪክ የላቸውም።

ስለዚህ የኢትዮጵያን ታሪክ የምናስተምር ከሆነ የሰፊው ህዝብ ታሪክ መፃፍ አለበት የሚል ሃሳብ ተነስቶ ነበር። ይሄ ታሪክ እንዴት ይገኛል? የሚል ጥያቄም ቀጠለ። «አራል ትራዲሽን» ወይም አፋዊ ተረኮች አሉ። ለምሳሌ የዘር ግንደ ቆጠራ ብዙ ታሪክ ያስተምራል። ጨዋታዎችም አሉ። እነዚህ ጨዋታዎች የህብረተሰቡን ማህበራዊ አስተሳሰቦች ያስተምራሉ። የቦታ ስሞች ለምን ተመሳሳይ ሆኑ? የስም አሰጣጡ ከምን የመጣ ነው? እነዚህን የመሳሰሉ በአፍ ከተውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፉ ታሪኮች መጠናት አለባቸው። በዚህ ዘዴ ሳይንሳዊ የሆነና የተመሳሰለ የጠቅላላ ኢትዮጵያን ታሪክ መፃፍ ይቻላል የሚል ጉዳይ አንስተን ነበር።

የሀገር ውስጥ ታሪኮችን ለመፃፍም ጀምሮች ነበሩ። ለምሳሌ ከጎጃም የመጣ ልጅ ስለ ንጉሱ ተክለሃይማኖት ፃፈ። እኒም ለማጥናት ሞክራ ነበር። «ክርስትና ወደ ተለም (ምእራብ ወለጋ) እንዴት ገባ?» የሚል የመመረቂያ ዕቃው ሰርቼ ነበር።

«አንድን ታሪክ ለመፃፍ አጥኚው በሚያጠናው ቦታ ለረጅም ጊዜ ተቀምጦ ጥናትና ምርምር ማካሄድ አለበት። አርሰዎስ እንዴት ነበር ያጠነት?»

እ! አብዛኛውን ጊዜ ይሄንን የምናደርገው ሶስት አመት ካገለገልን በጎላ! እንደገና ለአንድ አመት ብሄራዊ አገልግሎት መስጠት ስለነበረብን የተለያዩ ቦታዎች እንመድብ ነበር። መንግስት በመደበው ቦታ መሄድ እንጅ በፍላጎት አልነበረም። እያንዳንዳችን በምንሄድበት ቦታ ግንዛቤ እናገኛለን። ይሄን እድል በመጠቀም ነው ጥናት የምናደርገው። እኔ ትምህርት ሚኒስቴር ለምኔ ነው ደምቢ ዶሎ የሄድኩት።

ይሄን ርእስ ስመርጥ ግንዛቤ የሰጠኝ ባህሩ ዘውዴ ነበር። ዶ/ር ባህሩ ብሄራዊ አገልግሎት የሰጠው በደምቢ ዶሎ ነበር። ሲኒየራ ነው። ምርምር አድርጎ ስለ ወለጋ ታሪክ ፅፏል። እሱንና እኔን የሚያማክረን ዶ/ር ክራሚ ይባላል። ዶ/ር ክራሚ ብሄሩ ጥሩ ጥናት አድርጎ ነው የፃፈው። ነገር ግን ብዙ ጥያቄዎች ይነሳሉ። እስቲ አንተም የደምቢ ዶሎን ታሪክ ፃፍ። አሉኝና መስራት ጀመርኩ።

ታሪኩን ሰዕፍ አባቱ እጅግ በባም ረድተውታል። ደምቢ ዶሎ እሄ ዘርዐ ያዕቆብ ትምህርት ቤትም ብዙ መረጃ አግኝታለሁ። ከ70 አመት በላይ የሆኑና ማስታወስ የሚችሉ ሽማግሌዎችንም እያሳደድኩ እጠይቅ ነበር። ሱስ ሆኖብኝ ነበር። የሚስጦኖች ዶክመንትም ብዙ ነበር። በዚህ አይነት አሰባስቤ ሃሳብ፡፡ ሰባ ገዕ የሚሆን ጥናት በመጨረሻ አመት እስረከብኩ። ሌሎች ፈተናዎችንም አሰፍኩኝ።

በተለይ ሶስተኛ አመት ላይ ወደ አገልግሎት ከመሄዳችን በፊት ረብሻ ስለተነሳ፣ አብዛኛው ተማሪ ለአንድ ሴሚስተር ትምህርት አቆመ። የአንድ አመት አገልግሎቱን ጨርሼ እንደ ተመለስኩ የማሚያ ትምህርት ወስጄ በሰኔ 1963 ዓ.ም ተመረቅኩ።

ምርታቱ ምኒልክ ቤተ-መንግስት ነበር። የላይኛው ቤተ-መንግስት አዳራሽ ውስጥ ጃንሆይ ከትንሿ ውሻቸው ሉሉ ጋር መጥተው ዲግሪያችንን ሰጡን።

«ጃንሆይ ንግግር አላደረጉም?»

አድርገዋል እንጂ! በንግግራቸው ግን ሰደቡን። «ተማርን ተማርን እያላችሁ ትጮሃላችሁ፤ ግን ብሎን መፍታት እንኳ አትችሉም» አለ። እውነታቸውን ነው። የነበረው የቀለም ትምህርት ብቻ ነው። ሁለተኛ ረብሻኞች ነበርን። ተቆጥተው ነበር ጃንሆይ የተናገሩት። እንደ ዛሬው ድግስ፣ ግብዣ የለም። ያለ ምንም ጋጋታ ዲግሪያችንን ተቀብለን እቤታችን ገባን።

5

የተማሪዎች ንቅናቄ

«አትነሳም ወይ! አትነሳም ወይ!
ያ ሁሉ መሬት ያንተ አይደለም ወይ!»

የተማሪዎች ንቅናቄ ሲነሳ ብዙ ነገሮች ወደ አዕምሮአችን መምጣታቸው አይቀርም። የ1966ቱ አብዮት መነሻው የተማሪዎች ንቅናቄ ነው። ከዙፋናቸው የማይገረሰሱ ይመስሉ የነበሩት ንጉሡ፣ ከሥልጣን የወረዱት በተማሪዎች ንቅናቄ መነሻነት ነው። በርግጥ የወቅቱ የተማሪዎች ጥያቄ ንጉሡን ከሥልጣን ከማውረድም የላቀና ሰፊ ነበር። የፊውዳል ሥርዓት እንዲገረሰስ፣ የብሔር ጭቆና እንዲወገድ፣ መሬት ላራሹ እንዲሰጥና ሌሎችም መብቶች እንዲከበሩ ተማሪው ጮኧል፤ ታግሏል። የንቅናቄው ቀንደኛ ተሳታፊ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ፣ የተማሪዎች ንቅናቄ ዓለም አቀፋዊ ገፅታ እንደነበረው በማስታወስ አርባ ዓመት ወደ ጋላ ተጉዘው አያንዳንዱን ታሪክ ያወጉናል።

በ60ዎቹ ዓ.ም ኢትዮጵያን ጨምሮ በአጠቃላይ በአለም ላይ የተማሪ ንቅናቄ ተነስቶ ነበር። የተማሪዎችና የወጣቶች የለውጥ ፍላጎት ጎልቶ የወጣበት ጊዜ ነው። የዓለም ሀዘቦች፣ የፊውዳል ስርአት የሚጨቁኑበትና የሚበዘበዙበት ስርአት እንደሆነ በመገንዘብ “ለውጥ መምጣት አለበት፤ በጥቂት ገዢ መደቦች መጨቆንና መበዝበዝ አይገባም፤ ፍትህ ሊኖር ይገባል” የሚል ጥያቄና ንቅናቄ አንስተው ነበር።

በአለም አቀፍ ደረጃ ሲታይ ኢምፔሪያሊዝም የሰፈነበት ወቅት ነበር። እሱ ነው ጭቆናን ያመጣው። በኢኮኖሚ በዳበሩት አገራት ሰፊውን ሀዘብ ለመበዝበዝ፣ ላቡንና ጉልበቱን በመጠቀም ራሳቸውን ለማበልፀግ የሚፈልጉ ጥቂት የገዢ መደቦች ነበሩ።

ኢምፔሪያሊዝም የተጀመረው በአውሮፓ ሀገራት ካፒታሊዝም አቆጥቶ በየሀገሩ የበላይነትን ካገኘ በኋላ፣ የአያንዳንዱ ሀገር ካፒታል ድንበር ተሻግሮ ወደ ሌሎች ሀገሮች እየተስፋፋ ትርፍ የማግኘት አባዜ ሲጠናወተው ነበር። ለምሳሌ እንግሊዝ፣ ጀርመንና አሜሪካ ሌሎች ሀገሮችን ሲወሩና ሲስፋፉ በጉልበት ነው።

አንድን ሀገር በጉልበት የሚወሩበት ምክንያት አንድም የሚይዟቸውን ሀገሮች የተፈጥሮ ሀብት በማየት አሊያም ለንግዳቸውና ለምርታቸው ግብዓት የሚሆን ነገር ለመበዝበዝ ነው። በነዚያ ሀገራት የሚያገኙትን ርካሽ የሰው ጉልበትም መበዝበዝ ይፈልጋሉ። ምክንያቱም እነዚያን የተፈጥሮ ሀብቶች የሚያስቆፍሩት በሰፊው ሀዘብ ጉልበት ነው። በኢንዱስትሪ የሚያመርቱትን ሽቀጥ መልሰው በነዚህ ሀገሮች ሀዘብ ላይ ማራገፍና ገበያ መፍጠር ነው አላማቸው።

ካፒታሊስቶች አንድን ሀገር በሀይል ይዘው የራሳቸውን አስተዳደር መስርተው ትርፍ የሚያገኙበትን ዘዴ ይፈጥራሉ። ፖለቲካውንና ዲፕሎማሲውን በቀጥታ በመቆጣጠር ያስተዳድራሉ።

ለላው ዘዴያቸው አንድን ሀገር ሳይወሩ በእጅ አዙር የሀገሪቷን ገዢ መደቦች በማመቻቸት ፈረሶቻቸው ያደርጓቸዋል። እነዚያ ገዢ መደቦችም የኢምፔሪያሊስቱ ፈረስ በመሆንና የራሳቸውን ጥቅም በማስቀደም ሀገራው ላይ የፍዳ ቀንበር ይጭናሉ። የተፈጥሮ ሀብቱንና የሰውን ሀይል በነዚያ ካፒታሊስቶች እንዲበዘበዝ መንገዱን ይጠርጋሉ። ለራሳቸው ፍርፋሪ ሲሉ ብዙሃኑን እዳ ይጭኑበታል፤ ነፃነቱን ይነጥቁታል፤ በሀገሩ ላይም እንደ መፃተኛ ያደርጉታል። ከቅኝ ገዢዎችና ካፒታሊስቶች ጋር በመተባበር ያስመዘገቡታል።

ኢምፔሪያሊዝም ሌላው ክፋቱ ባህልንና ቋንቋን መደፍጠው ነው። ይሄ በአለም ደረጃ ስለታየ ነው። በአለም አቀፍ ደረጃ የተማሪዎች ንቅናቄ የተፋፋመውና ኢትዮጵያም የደረሰው።

መሰረታዊ ጥያቄው ጨቋኞችን፣ በዝባዦችንና መዝባሪዎችን መታገልና ነፃነትና ሉአላዊነት ማግኘት የሚል ነው። የሰብአዊ መብት መከበር አለበት የሚል ጥያቄ ነበር ከየአቅጣጫው እንደ ቀስት የተወረወረው።

«ገን ዶ/ር፣ ቀዳማዊ ሃይለ ስላሴ ለቀጥታ ቅኝ ግዛትም ሆነ ለእጅ ለዙር ቅኝ ግዛት ተባባሪ ነበሩ ማለት ይቻላል?»

እንግዲህ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ የተጀመረው በእሁኑ እዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በቀድሞው የቀዳማዊ ኃ/ስላሴ ዩኒቨርሲቲና በአለማያ ዞሌጅ ነው። እንደተቋቋሙ ነው ከአለም አቀፉ የተማሪዎች ንቅናቄ ጋር የተዋወቁት። የንቅናቄው አካል ለመሆንም ተንቀሳቅሰዋል።

በዚያን ጊዜ የንጉሱ ስርአት ደግሞ ከበዝግጦች ጋር የሚተባበር ነበር። ተማሪው ስርአቱ ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶችን የማያስከብር መሆኑን እየተገነዘበ ነበር። ከሰፊው ህዝብ ጎን በመቆምም «ይህ ስርአት መገርሰስና መገንደስ አለበት!» የሚል አቋም ላይ ደረሰ።

የተማሪዎች ንቅናቄ የንጉሱን ስርአት የኢኮኖሚ አሰራር ጥያቄ ውስጥ ያስገባ ነበር። «ሰፊው አርሶ አደር እየተመዘበረ ነው፤ መሬቱ የራሱ አይደለም፤ ስለዚህ መሬት ላራሹ ሊሆን ይገባል» የሚል ጠንካራ አቋም ይዞ ነበር የተነሳው። የተጀመረውም «መሬት ላራሹ!» በሚል መፈክር ነው። ቀጥሎ «ፊውዴሊዝም ስርአት ተገርሶ ሰፊው ህዝብ ነፃ መውጣት አለበት!» የሚል ተከተለ።

ጭቆና የሚገልፀው ሰዎችን በማሰርና በመግደል ብቻ አይደለም። የብሄር ጭቆና ነበር። ገዥ መደቦች የራሳቸውን ቋንቋና ባህል በሌላው ላይ ይጭኑ ነበር። ይሄ የበላይነትን ለማረጋገጥ ሲባል ነው። ሀይማኖት ሳይቀር ያስለውጡ ነበር።

በኢትዮጵያም በአፄ ምኒሊክ ዘመነ መንግስት ነው ኢትዮጵያ የምንለው ክልል የተፈጠረው። እሄ ምኒልክ ይከተሉት የነበረው ስርአት ባላባታዊ (ፊውዴሊዝም) ነው። ይሄ ገዥ መደብ የመጣው አማርኛ ተናጋሪ ከሆኑ ህዝቦች ነው። የአርቶዶክስ ሀይማኖት የበላይነትን እንዲያገኝ ክርስቲያን ያልሆኑትን ሁሉ በግድ ያጠምቁ ነበር። የአስተዳደሩ ቋንቋ አማርኛ እንዲሆን አድርጓል። ሌሎች ሃይማኖታቸውን፣ ባህላቸውንና ቋንቋቸውን እንዲተዉ የተደረገበት ሁኔታ ነበር። በኢትዮጵያ የብሄር ጭቆና የተጀመረው ያን ጊዜ ይመስለኛል።

በተማሪዎች ንቅናቄ በሰብተኛ ደረጃ ያነሳነው የብሄር ጭቆና መቅረት አለበት። የሚለውን ነው። በቋንቋ፣ በሀይማኖትና በባህል ብሄሮች መጨቆን የሰባቸውም። ተብሎ ተረጎሟል።

ተማሪው በውጭ ሀገር ያሉ ኢምፔሪያሊስቶች ለራሳቸው ብዝሃነት እንዲመቻቸው ፊውዴሊዝምን (ባላባቸውን) ያደግፉ ስለነበር እነሱንም ተቃውሟል።

በግዴታ የተቃውሞው ኢላማ ያነሳበረው ሃይኒዝም (ዕዮናዊነት) ላይ ነው። ዕዮናዊነት የኢትዮጵያን የፊውዴል ስርአት ስለማረዳ እንቃወመዋለን ተብሎ ነበር። ንቅናቄው ኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ ትኩረት ያደረገ አልነበረም። በአለም አቀፉ ደረጃ በቅኝ ግዛት ስር ያሉ ሃገሮች ነፃ እንዲወጡ ይቀሰቅስ ነበር። ለምሳሌ የዚያን ጊዜዋ ሮዴዥያ፣ የአሁኗ ዚምባብዌ እና ሣምቢያ ሰሜንና ደቡብ ሮዴዥያ ይባሉ ነበር። እነዚህ ሃገሮች ነፃ እንዲወጡ ዘብ መቆም አለብን የሚሉ እንቅስቃሴዎች ነበሩ። ለምሳሌም እንግሊዝ ሮዴዥያን (የአሁኗ ዚምባብዌን) ታስተዳድር ስለነበር እንግሊዝ ኢምባሲ ሄደን የተቃውሞ ሰልፍ አድርገናል።

በዚያን ጊዜ ፀረ-ኢፓርታይድ ትግል አልተጀመረም። እነዚህ ናቸው አላማዎቹ። ይሄንን የርዕዮተ-ዓለም ለውጥ ተግባራዊ ለማድረግ ስለ ዲሞክራሲና ሰብአዊ መብቶች የሚተነትን «ትግል» የተሰኘ መፅሔት ይታተም ነበር። በደንበም ይነበብ ነበር። መፅሔቱን የሚያሰራጨው የቀዳማዊ ኃይለ ስላሴ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ነው። በየፋካሊቲው ቅርንጫፍ ማህበራት ነበሩ። ለምሳሌ የእኛ የኢዲዮፎሽን ፋካሊቲም ማህበር ነበረው። የራሱን መፅሔትም ያወጣል። የዩኒቨርሲቲው ማህበር ምክር ቤት ከየፋካሊቲው በተመረጠ ወኪሎች ይመሰረታል። ፕረዚዳንቱ ግን እንደ አሜሪካው ምርጫ በየፋካሊቲው ተዘዋውሮ፣ ተስተሳና ተወዳድሮ ነበር የሚመረጠው።

ይሄ ብቻም አይደል። ዕውሮችን በመዘተን፣ ስብሰባዎችን በማካሄድ፣ በተለያዩ ፕሮግራሞች የግጥም፣ የንግግር ውድድር በማካሄድ የተማሪው ንቅናቄ ዓላማዎች ይንፀባረቃሉ። መፈክሮችን እንግብን ከስድስት ዚሎ እስከ አራት ዚሎ እንሄዳለን። ከዚያ እየራሁን ወደ ፒያሳ እናመራለን። ብዙ ጊዜ መንገድ ላይ ያጨናግፋብናል። ተዘጋጅተው ነበር የሚጠብቁን። ራስ መኮንን

ድልድይ ስንደርስ በቆመጥና በሰደፍ እየደበደቡ፤ በጭስም እያቃጠሉ ይበትኑናል። እኛ ንብረት አንነካም፤ ድንጋይም አንወረውርም። ከአሁኑ ተቃውሞን መከላከል ጋር ሳንጻድቅ በጣም አዝናለሁ። ያኔ ተቃውሞን ለመከላከል በጣም ከበዛባቸው አንዳንድ ተማሪዎችን ያስራሉ። ከዚያ ባለፈ ግን ከኛ ጋር ግብ ግብ በመግጠም ወይ በጭስ ነበር የሚበትኑን። አሁን ግን ተቃዋሚ ሰልፈኞች በጥይት ተቆልተው የሚበተኑበት ሁኔታ ነው ያለው። ያውም በዚህ ዘመን። (በቀጭት፤ ያውም ለነፃነት፤ ለመብቶች መከበር ታገያለሁ፤ አሁንም ለነዚህ ዓላማዎች እቆማለሁ በሚል ኃይል።)

«በተቃውሞ ምክንያት ታስረው ያውቃሉ?»

ሁለት ጊዜ ታስራያለሁ። አንድ ጊዜ ለአንድ ሳምንት፤ ሌላ ጊዜ ለሁለት ሳምንት ታስራያለሁ።

እዚያው ስድስት ኪሎ ግቢ የሴቶች ማደርያ ነበር። እንዲት የሴቶች መኝታ ቤት ሃላፊ የሆነች አሜሪካዊት በራስ መኮንን አዳራሽ ውስጥ የፋሽን ሾው ፕሮግራም ታዘጋጃለች። ፕሮግራሟ ላይ አምባላደሮችን፤ የሚኒስትር ሚስቶችን፤ ንጉሳዊ ቤተሰቦችንና ልዕልቶችን ትጋብዛለች። ብዙዎቻችን የኛ ሴቶች የምዕራባዊያንን ዘባተሉ ለብሰው መድረክ ላይ መታየታቸውን አልወደድነውም። ስለሆነም የፋሽን ሾው መካሄዱን በመቃወም የበሰበሰ ተማሪዎችና እንቁላል ይዘን በመግባት እንግዶቹ ላይ አወረድንባቸው። ፖሊሶች መጥተው አሯሯጡን፤ እኔ ሸሽቼ ሽንት ቤት ገባሁና በመሀረብ ውሃ ነክሬ ዓይኖቼን እያጠብኩ ወጣሁ። ግን እላመለጥኩም፤ ሲመቱኝ ሰአቲም እጄም ተሰበረ። ወደ ሰላሳ ሰባት የምንሆን ተማሪዎችን ይዘው ኮልፌ ፖሊስ ማሰልጠኛ ግቢ ውስጥ ለሁለት ሳምንት አሰሩን። በመጨረሻ በዋስ ተፈታን።

በሌላ ቀን ደግሞ ሮዴዥያ (ዙምባብዌ) ነፃ ትውጣ! በማለት ብራቲሽ ኤምባሲ ፊት ለፊት ተሰለፍን። ያኔም ከፖሊስ ጋር ተጋጭተናል። እነ ዋለልኝን አስረዋቸው ነበር። እኛ ደግሞ እነ ዋለልኝ ይፈቱ ብለን ሰልፍ ወጣን። አፍሰው ወደ ሰንዳፋ ሊወስዱን ኮተቤ ላይ ስንደርስ አንድ ልጅ ከመኪና ላይ ወድቆ ይሞታል። ወሬው በአዲስ አበባ ይዛመትና ከተማዋ ቀውጧ ሆነች። ፈርተው በማግስቱ ፈቱን።

«ለመሆኑ ያንን የተማሪዎች ንቅናቄና አመፅ የሚመራው ማን ነበር? ባለቤት ነበረው? ወይስ እንዲሁ ሰብሰብ ብላችሁ ነበር የምታምፁት?»

ንቅናቄውን የሚመራው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች ማህበር ም/ቤት (University Students Union of Addis Ababa USUAA) ነበር። ምክር ቤቱ ለመግባት ከፍተኛ ውድድር ይካሄዳል። ብቃትና ንቃት ያለው ሰው ነበር የሚመረጠው።

አንዴ ጥላሁን ግዛው ተወዳድሮ ነበር። እርአያ የሆነ ድንቅ ልጅ ነበር። እሱን የሚፎካክረው መኮንን ቢሻው የሚባል ልጅ ነበር፤ አሁን ዶክተር ነው። ውጭ ሀገር ለተወሰነ ጊዜ ቆይቶ ስለነበር የውድድር ዘመቻ ንግግር ሲያደርግ ስለውጭ ቆይታው በመመጸደት «በሰንደንና በፓሪስ ጎዳናዎች በመሰለፍ አልተንከራተትኩም እንዴ?» አለና እሱ ተመረጠ። እኛ ጥላሁን ግዛው እንዲመረጥ ስለምንፈልግ ሳያሸንፍ ሲቀር አለቀስን። 'ፍሬሽ ማን' ተማሪዎች ድምፃቸው 1/3ተኛ ነበር። ጥላሁን የተሸነፈው ደግሞ በአንድ 'ፍሬሽ ማን' ድምፅ (በ1/3ተኛ ድምፅ) ነው። ይሄ የበለጠ አንገበገበን።

ጥላሁን ግዛው ከተሸነፈ በኋላ ለሁለት አመት ተሰወረ። የት እንደገባ ሳይታወቅ ከሁለት አመት በኋላ ተመልሶ ዩኒቨርሲቲ ገባ። የሚያሳዝነው በዚያው አመት ታህሳስ ላይ ተገደለ።

«የተደራጀ የፖለቲካ ተቋም አልነበረም እያሉኝ ነው?»

እንትስቃሴውን የሚመራው ም/ቤቱ ነበር። ትግሉን የሚመራ የፖለቲካ ፓርቲ አልነበረም። ግን በድብቅ ሲንቀሳቀሱ የነበሩት ክሮኮዳይልና ናሲት የሚባሉ ሁለት የግራ አመልካክት የያዙ ቡድኖች እንደነበሩ ሰምቻለሁ። ከበስተጀርባም ምክር ይሰጡ ነበር ይባል ነበር። ይህ ካልሆነ በስተቀር የተደራጀ የፖለቲካ ፓርቲ አልነበረም።

ተወካዮቹ አብዮተኛ መሆን ይጠበቅባቸዋል። ከኛ ፋካሊቲ አለማየሁ አያሌውና እኔ ተመርጠን ነበር። በመጨረሻው የዩኒቨርሲቲ ቆይታዬ በ1971 ዓ.ም የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ም/ቤት አባል ነበርኩ።

የተማሪው ንቅናቄና ጥያቄ ዓላማ ነበረው። ዋናው ዓላማው ኢትዮጵያን ዴሞክራሲያዊት ሀገር ማድረግ ነበር። ፈጣን አብዮት

ተካሂዶ ለውጥ እንዲመጣ ጭቁኑ ሀብረተሰብ መታገል ነበረበት። ለነዚህ ጭቁኑ የሀብረተሰብ ክፍሎች ማለትም ላባደሮች፣ እርሶ እደሮች፣ ሴቶች፣ ጭቁኑ ብሄረሰቦች፣ ጭቁኑ ሃይማኖቶች... ጭቁኑን ለማስወገድና የነበሩባቸው ችግሮች እንዲፈቱላቸው ከፈለጉ ተደራጅተው መታገል አለባቸው እንል ነበር።

ይህንን ለማስረዳት አባይ ወንዝን በምሳሌ እንመለከት ነበር። አባይ ወንዝና ጅረቶቹ፣ እንዲሁም የሚገባበት ሜዲትራኒያን ባህርን አመላስለን፤ ሜዲትራኒያን ባህር ሁሉን አጠቃሎ (የዴሞክራሲ) አብዮት እንደሚመስል፤ አባይ ወንዝ ሁሉንም የትግል ሀይሎች የሚያቀናጅ የኢትዮጵያ ሃይል እንደሆነ፤ ጅረቶች ደግሞ የተለያዩ የጭቁኑ ሀብረተሰብ እንቅስቃሴዎች እንደሚመስሉ አድርገን እናስረዳ ነበር። ሁሉም በየራሳቸው ክፍሎችናው አይነትና ጠባይ ተነስቶ ጭቁኑን ለማስወገድ ከታገሰ፤ የትግል አንድነት ከፈጠረ የኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ አብዮት በተላላይ ይሳካል የሚል ፅኑ እምነት ነበረን።

እኔ ከነዚያ ሂደቶች ሁለት ነገር ወስጃለሁ። አንደኛው የላባደሩ ጉዳይ ነው። ላባደሩ ላይ እምነት ነበረኝ። ላባደሩ በሃይማኖት፣ በዘርና በብሄር ስለማይለያይ ተደራጅቶ በአንድነት ከተነሳ ለውጥ ያመጣል ነበር የሚል እምነቱ። ላባደሩን አስመልክቶ የሚሰራጩ ዕቃዎችን እበትን ነበር። የተማሪዎች ማህበር ኮንግረስ የሰጠኝ ተልዕኮ የቅስቀሳ በራሪ ወረቀቶችን በወንጂ አካባቢ እንድበትንና ከሰራተኛው ማህበር ጋር በመወያየት፣ በኛና በሰራተኛው መካከል የጠበቀ ግንኙነት እንዲፈጠር ማድረግ ነበር። የወንጂ ስኳር ሰራተኞች ጠንካራ ማህበር ነበራቸው። ሌንኤ ለታውላ ጠክሚካል ኢንጅነሪንግ ማስተርስን ይዞ መጥቶ ወንጂ ስኳር ፋብሪካ ስራ ጀምሮ ነበር። በተጨማሪም ፋብሪካው ከሊኒክ ውስጥ በድረስርነት የሚሰራ ታደሰ አመንቲ የሚባል የደምቢ ዶሎ ልጅ ነበር። ሌንኤና ታደሰ ናቸው ከሰራተኛው ማህበር አመራር ጋር ያስተዋወቁኝ።

ሁለተኛው የተገነዘብኩት የብሄር ጥያቄ መጥፋት ነው። የኦሮሞ ብሄረሰብ ከተጨቆነት አንዱ ስለሆነ ለመብቱ መታገል አለበት የሚል አቋም ነበረኝ። ለምሳሌ ደምቢ ዶሎ ትምህርት ቤት ውስጥ እንኳ እሮምኛ መናገር አንችልም ነበር።

እዚህ ጋ አንድ ነገር ትዝ አለኝ... ላብራቶሪ ስኩል ስንገባ በጣም የምወዳቸውና የማከብራቸው የአማርኛ መምህር ነበሩ። አንድ ቀን ስም ሲጠሩ «ኃጋዎ! . ኃጋዎ!» ይላሉ። ስሜ ስላልሆነ ዝም አልኩኝ። በመጨረሻ ወደ እኔ እየጠቀሙ፤ «አንተ ኃጋዎ አይደለህም? ተነስ!» አሉኝ።

«አይ እኔ ኃጋዎ አይደለሁም ኃጋሪ ነኝ!» አልኳቸው። እሳቸውም «ኃጋዎ ብትባል ኃጋሪ ምን ልዩነት ያመጣል?» አሉኝ። ይሄ በወቅቱ በንዴት አጭሶኝ ነበር።

«በመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር በአባልነት ተመዝግበው እንደነበር ነገረውኛል። ይሳተፉ ነበር ወይስ...?»

እሳተፍ ነበር እንጂ። እንደውም አንድ ቅዳሜ ቀን ማሞ ዲባባ ይመጣና «ዛሬ ማታ ስብሰባ አለ፤ አትሄድም ወይ?» ይለኛል። እሺ ብዬው ከስድስት ኪሎ ተነስተን፤ በአፍንጫ በር አድርገን ወደ ፅ/ቤቱ ሄድን። ምሽት ነበር። በር ላይ ሁለት የታጠቁ ሰዎች በጥያቄ አጣደፉን «ማናችሁ? ከየት ነው የመጣችሁት?» አሉን። ነገረናቸው ወደ ውስጥ ገባን። እውስጥ መፅሃፍ ቅዱስ የያዘ ሰው ያስምላል። የህቡዕ ስራ እየተሰራ እንደነበር ያኔ ነው የተረዳሁት። አንድ ሰው «የኦሮሞን ህዝብ ጭቆና ከረሳሁና ሚስጥር አሳልፌ ከሰጠሁ የእናቴ አባቱ፤ የቅድም አያቶች አጥንት ይውጋኝ» እያለ ያስምል ነበር። እኔም ማልኩና ገባሁ።

ወደ አዳራሹ ስዘልቅ ጄኔራል ታደሰ ብሩ ንግግር ያደርጋል። ጄኔራል ታደሰ ብሩ የንጉሱ የቅርብ ሰው የነበሩ ሲሆን የፈጥኖ ደራሽ ፖሊስ መሪ ነበሩ። ኔልሰን ማንዴላ ሰውታደራዊ ስልጠና ወደ ኢትዮጵያ በመጡ ጊዜ በተዋጊነት አሰልጥነዋቸዋል። በነመንግስቱ ነዋይ የመፈንቅለ መንግስት መከራ ጊዜ ከንጉሱ ወገን በመቆም ወደ ዙፋናቸው እንዲመለሱ ከረዱ ቁልፍ ሰዎች አንዱ ናቸው። በኋላ የኢትዮጵያ የፊደል ሰራዊት ተቋም ሊቀመንበር ሆነው መሃይምነት ከኢትዮጵያ እንዲጠፋ ታግለዋል። ይህን አላማቸውን ተግባራዊ ለማድረግም በሸዋ የተለያዩ ፕሮግራሞችን ይመሩ ነበር።

በዚያን ጊዜ ብዙ የተለያዩ የልማት ማህበሮች ይቋቋሙ ነበር። ለምሳሌ የጉራጌ ልማት ማህበር ተቋቁሞ መንገድ ይሰራ ነበር። ከሸዋም የመጫና ቱለማ ተወላጆች በጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን

የሚሰበሰብ እድር ነበራቸው። የዕድሩ ዓላማም ወደ ልማት ለውጦቹ ከሊኒክስ ትምህርት ቤት፣ ቤተክርስቲያናትና መስጊዶች ግንባታ ላይ ይንቀሳቀሱ ነበር። ማህበሩም የመጫና ቱለማ የመረዳጃ ማህበር በሚል ቢመሰረትም ቀስ በቀስ የመላ ኦሮሞ አቀፍ ሆኖ መታወቅ ጀመረ። ቢሮውንም ጉለሌ ከፈተ። ሁኔታው የንጉሱን መንግስት ስላላስደሰተ በአይነቱ ሆኖ ያየት ጀመር።

«የጀኔራል ታደሰ ብሩ ንግግር ፍሬ ነገር ምን ነበር?»

ንግግራቸው ስለሚበዘበዘው አርሶ አደር ነው። ከንግግራቸው መሃል «...እስቲ ሩቅ ሳትሄዱ ከዚህ ከሱሉልታ የሚመጣውን ገበሬ ተመልከቱ። ከብት ለመሸጥ ሲመጣ ይቀርጡታል። ይሄ ገበሬ ከብት የጣለውን እበት ስብስቦ ላመጣ ለምን ይቀረጣል? በጉልበቱም ለባላባቱ ይገብራል፤ ለሚጠቀምበት መሬት እህልና ገንዘብ ይከፍላል፤ ከብቶቹ ከሚዳ ሳር ስለጋጡ ይገብራል፤ ከብታቸውን ገበያ አውጥቶ ሲሸጥም ይገብራል፤ እና ይሄ አርሶ አደር ምን ቀረው? ስጋው ተገሽልጦ አልቆ አጥንቶ ነው የቀረው። የሚሄደው በአጥንቱ ነው። ይሄን አርሶ አደር ከብዝሃነት ጭቆና ነፃ ልናወጣው ይገባል። እናንተ የተማራችሁ! ይሄን አርሶ አደር ከግፍና ብዝሃነት ነፃ ልታወጡት ይገባል። በተለይ በተለይ እናንተ የወለጋ ሰዎች ትልቅ ሃላፊነት አለባችሁ። እናንተን ሚስቶናውያን አስተምረዋችኋል። ከሌሎች የኦሮሞ አካባቢዎች የተሻለ እድል ነበራችሁ። ሚሲዮኖች ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ ሸዋ መጥተው ለመንቀሳቀስ እጹምኒልክን ፈቃድ እንዲሰጧቸው ሲጠይቁቸው እሳቸውም ሽዋ፣ አርሲ፣ ሐረርና ጆማ ክርስቲያኖችና እስላሞች ስለሆኑ የሚሲዮን ትምህርት አያስፈልጋቸውም። እናንተ መሄድ ያለባችሁ ገና ወዳልሰለጠነውና አሁንም አረመኔ ወደሆነው ጠረፍ አካባቢ ነው እሷቸው። በዚህም ምክንያት ወደ ወለጋ ሄደው አስተማሩ። እናንተ በሚስቶናውያን ስለተማራችሁ እድለኞች ናችሁ...» እያሉ ይቀሰቅሱ ነበር።

የጀኔራል ታደሰ ብሩ ንግግር ማርኮን ነበር። በእኔ በኩል የማውቀው የኦሮሞ ህዝብ እኩልነት እንደተነፈገና የፊውዳሎች ብዝሃነት ሰለባ እንደሆነ ስለነበር፣ በኦሮሞ በኩል ከሰራሁ ለምንጭህለት የኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ አብዮት የአቅሚን ያህል አስተዋፅኦ አደርጋለሁ ብዬ አሰብኩ።

«ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የጀኔራል ታደሰ ብሩ ፎቶ ያለበት የቁልፍ መያዣቸውን አውጥተው ጀኔራል ታደሰ ብሩ ማለት እኚህ ናቸው ብለው አሳዩኝና ንግግራቸውን ቀጠሉ።»

ንጉሱ ነገስቱ 36ኛ ዓመት የንግስና በዓላቸው ጥቅምት 23 ቀን 1959 ዓ.ም በደመቀ ሁኔታ ይከበር ነበር። ለበዓሉ በደብዳቤነት ካፍቲሪያ ለገናና ፋሲካ በዓል እንደሚደረገው ሁሉ ልዩ ምግብ ተዘጋጅቶ ነበር። እኔም ምግቤን እንስቼ ንደኞቼን ፈልጌ ቁጭ ስል እንድ ወሬ ሰማሁ። ወሬው ከተማዋን ሲያምሳት አርፍዶ ውሏል ለካ። «ጀኔራል ታደሰ ብሩ ሸፈቱ። ጥቅምት 23 በበዓል ንግስናቸው ቀን ንጉሱን የመግደል እቅዳቸው ስለከሸፈ ሸፈቱ» የሚል ነበር።

«የንጉሡ ቁልፍ ሰው ሆነው በምን ምክንያት ሲሸፍቱ ቻሉ?»

የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር ስብሰባ ላይ የተናገሩትን ልንገርህ። ምን አሉ? «እኔ በሸዋ ለኦሮሞ ልጆች የፊደል ሰራዊት እንዲሰፋፋ ሀሳብ ነበረኝ። ይሄን ለመጠየቅ ደግሞ እንድ ቀን አክሊሉ ሃብተወልድ ጋ ሄድኩኝ። ለካ እክሊሉ ሃ/ወልድ ኦሮሞ መሆኔን አያውቁም ኖሯል፤ 'ተጠንቀቅ! ይሄ የኦሮሞ ህዝብ እንደ ባህር ነው። ከተማረ ይውጠናል። ታደሰ ተጠንቀቅ! ብለው የወዳጅ ማስጠንቀቂያ ሰጡኝ። እኔ ግን የበለጠ ለኦሮሞ ህዝብ የመቆም፣ የኦሮሞን ህዝብ የማስተማር ፍላጎት አደረብኝ...» ነበር ያሉት። ምናልባትም ኦሮሞ ላይ የነበረው ጫና ከንጉሱ አየነጠላቸው የሄደ ይመስለኛል።

ለማንኛውም ከሁለት ሳምንት በኋላ ምሳ እየበላሁ ማሞ ዲባባ መጥቶ አጠገቤ ቁጭ አለ። ተናድዷል። ምሳ ብላ ብለውም በጀ አላለም። «ምን ሆነሃል?» አልኩት። «ከእንግዲህ እኔ ኦሮሞ አይደለሁም። በስብሰባቸውም ላይ ሁለተኛ አልሄድም። እንደዚህ እንቁላል ያድርገኝ! ይሄ ታደሰ እንዴት እጅ ይሰጣል? ፈሪ ነው!» አለ።

«ተው እንጅ አትናደድ። ትግል እኮ ብዙ ውጣ ውረደኝ አለብት!» አልኩት።

የዚያን ሰዎን ከተማው ተራብሷል። በየመንገዱ፣ በየአውቶብስ መቆሚያው፣ በየቡና ቤቱና ካፍቲሪያው ኦሮሞነታቸውን ዘንግተውት የነበሩ ሁሉ «እኔ ኦሮሞ ነኝ!» ማለት ያዙ። ለልጆቻቸው ሁሉ ኦሮምኛ ማስተማር ጀመሩ።

በወቅቱ በርካታ ንቅናቄዎች ተነስተው ነበር። በኤርትራ የኤርትራ ነፃነት ንቅናቄ፣ በጎጃም የገበሬዎች ንቅናቄ፣ በባሌ⁸ አርሶ አደሮች በባላባቶች ላይ የሚያካሄዱት አመፅ... እነዚህ አመፆች የተማረውን ወኔ ይበልጥ አጋሉት፤ እናሩት።

ዋለልኝ መኮንን ዩኒቨርሲቲ ውስጥ የብሄር ጥያቄን አስመልክቶ ፅሁፍ አቅርቦ ነበር። በፅሁፉ ውስጥ «እስቲ እዩ! ይሄ ሁሉ የምግብ አይነት የማነው? የኢትዮጵያ ባህላዊ አላባበስ የሚባለው የማነው? የበላይነቱን የያዘው እንደ መደብ አይደለም ወይ?» ይልና አያይዞ የተፈጠሩትን ንቅናቄዎች ይዘረዝራል። ሌሎች ለሰው ሕይወት እንቅስቃሴ እስከዚህ ድረስ ሄደዋል። ስለዚህ ሁሉም ሰብአዊ መብቶች መከበር አለባቸው» ሲል እኔም ከእርሞ የመጣሁ እንደ መሆኔ ትግሉን ከኦሮሞ ትግል ጋር አያያዝኩት።

ከተማሪው ንቅናቄ መሪዎች መካከል እንዳንዶቹ መጥቀው ሄደዋል። የኢህአፓ መሪ የነበረው ብርሃነ መስቀል ረዳ፤ እነ አብዲሳ አያና ሌሎች ወጣቶች አውሮፕላን ጠልፈው አልጄሪያ ገብተዋል። በእንደ ሰላማዊ ሰልፍ ሳቢያ እነ ዋለልኝና ማርታ መብራቱ ታስረው ነበር። ከተፈቱ በኋላ ተገድለዋል። ሰነሱ መገደል ምክንያት ሆኖ የቀረበው አውሮፕላን ሲጠልፉ ሰለሞክሩ ነው የሚል ነበር። ይሄም ትግሉ ላይ ቤንዝን ጨመረበት። ትግሉ እየከረረ ጥያቄው እየበረታ መጣ።

ሌላው የመጫና ቱለማ ጉዳይ ነው። ጀኔራል ታደሰ ብሩ ከሸፈቱበት በኋላ ለማላጅነት እጅ ሰጡ። እጅ ከሰጡ በኋላ ታሰሩ። አብረዋቸውም ብዙ የመጫና ቱለማ ማህበር አባላት ዘብጢያ ወረዱ። እነ ጀኔራል ታደሰ ብሩ⁹ በቁም አስር ወደ ሀረር ሲወሰዱ እነ መቶ አለቃ ማሞ መዘምርና ሌሎች ሞት ተፈረደባቸው። ተከላሃይማኖት አደባባይና ጊዮርጊስ አደባባይ ተሰቀሉ።

ሙቶ አለቃ ማሞ መዘምር የተከሰሰው ከሚጫና ቱለማ ጋር በተያያዘ ነው። ታስሮ ሞት የተፈረደበት ግን በሲኒማ አምፔር

⁸ የባሌውን አመፅ የሚመሩት እነ ጀኔራል ዋለልኝ ጉቱ ነበሩ።

⁹ የደርግ መንግሥት ጀኔራል ታደሰ ብሩን በ1966 ዓ.ም ዘረምት ላይ ቢፈታቸውም በ1967 ዓ.ም የመሬት አዋጅን ተቃውመው ሸፈቱ በሚል እንደገና ተይዘው ተገደሉ።

በፈነዳው ፈንጅ እጁ አለበት ተብሎ ነው። እነዚህ ጉዳዮችም ትልቅ ጫና ፈጥረውበኝ ነበር።

የመጫና ቱለማ ማህበር በመሪዎች መታሰር ፍጹም አላበቃም። ማህበሩም ታገደ። የማህበሩ አባላት የሆኑን የዩኒቨርሲቲና ሃይስኩል ተማሪዎች የልማት ማህበሩ ወደኋላ እንዳይመለስ በማለብ በ1960 ዓ.ም ማህበር መሠረትን - «ተዴዴሳ እድገት ማህበር» የሚል። ምንም ፖለቲካዊ አላማ ተሌለው፤ ንፁህ የልማትና በጎ አድራጎት ማህበር ነበር። ከማህበሩ አባላት የማስታወሰው እነኢብሳ ጉተማ፣ ባሮ ቱምሳ፣ ነጋሳ ቱምሳ፣ በቀለ ወልዴ፣ ሐማቢሳ ዋቅወያ፣ ለይኩን ብርሀን፣ በሳ በዳሳ፣ ፀጋዬ ነመራ፣ ዮሃንስ ኖጎ፣ አዲሱ ቶሎሳ፣ በቀለ ገለታ፣ የመሳሰሉትን ነው።

ወዲያውኑ በዚህ ማህበር ስም በየከተማው አዳሪ ትምህርት ቤት ማቋቋም አለብን ብለን ገንዘብ ማሰባሰብ ጀመርን። ሃሳባችን ከገጠር ወደ ከተማ ሄደው በሰው ቤት እየተቸገሩ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርታቸውን የሚማሩትን ለማገዝ ነው። ኢትዮጵያ ሆቲል የገቢ ማሰባሰቢያ ፕሮግራም የዘጋጅተን ብዙ ሰዎችን ቃል አስገባን። ቃል ከገቡ ሰዎች ገንዘብ ለማሰባሰብ በእግር እየኳተንን ትንሽ እንደ ተንቀሳቀስን ይሄንንም ማህበር አገዱት።

እንዴት ነው ነገሩ? መጫና ቱለማ ታገደ፤ በዩኒቨርሲቲ ውይይቱ (ንቅናቄው) ተቀዛቀዘ፤ ማህበራችንም ተዘጋ። እና ምን ማድረግ አለብን? በሚል ተሰብስበን ተወያየን። በ1963 ዓ.ም በዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ኮንግራስ ውስጥ እኔና ዮሃንስ ኖጎ አባል ነበርን። በኮንግራሱ ስብሰባ ላይ ስለብሄር ጥያቄ የውይይት ፕሮግራም እንዲዘጋጅ ጠየቅን። ኮንግራሱ ግን ሃሳባችንን ለማስተናገድ ሳይፈቅድ ቀረ።

ከዚያ ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ውስጥ - ፀጋዬ ነመራ፣ መገርሳ ያደታ (የባሌ ልጅ ሲሆን በደርግ ጊዜ የአነግ ሊቀመንበር የነበረ፣ ወደ ሶማሌ ሊሄድ መንገድ ላይ የተገደለ)፣ ቦሩ እደቻ (ጅጭ የነበረ የቦረና ልጅ)፣ በቀለ ወልዴ (የሸዋ ልጅ)፣ አዲሱ ቶሎሳ (የወለጋ ልጅ)... እነዚህ እነዚህ ሆኑን መማከር ያዘን። ጭቆናው አለ። እኩልነቱ አልመጣም። በባሌ አስከፊ ጦርነት ተቀስቅሷል። ምን እናድርግ? አልንና ተመካከርን።

ይሄ እንግዲህ የፖለቲካ እንቅስቃሴ ነው። ለራሳችን መብት መከበር ካልታገልን ለውጥ አይመጣም። የኦሮሞን ህዝብ እግዚአብሔር ከሰማይ መጥቶ አይታደገውም፤ ስለዚህ ራሱ ተደራጅቶ ለመብቱ መታገል አለበት... የሚል አቋም ይዘን መቀስቀስ አለብን። ልዚህ ደግሞ ፅሁፎችን ማዘጋጀት ይኖርብናል ብለን ርእሰ ጉዳይ ተከፋፍለን መፅሄት ለማዘጋጀት በቃን። መፅሄቱ «Oromo Voice Against Tyranny» የሚል ነበር። በኋላ በአማርኛና ኦሮምኛ ተተርጉሞ ቀርቧል። የሚያሳዝነው በመፅሄቷ የተነሳ ብዙዎች ለእስር ተዳርገው ነበር። ከታሰሩት ውስጥ እነ ባሮ ቱምሳ ይገኙበታል።

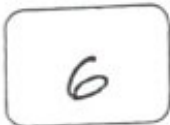
የኦሮሞም ሆነ በአጠቃላይ የተማሪዎችን እንቅስቃሴ ስንገመግመው - የብሔር ጭቆና እንዲቀር፤ እኩልነት እንዲፈጸም፤ ዲሞክራሲ እንዲሰፍን... ሁሉም በትግሉ ውስጥ የበኩሉን አስተዋጽኦ ካደረገና በየፊናው ታግሎ መብቱን መሰሉ በመሰሉ ማስከበር ከቻለ እና ከተቀናጀ ያኔ የኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ አብዮት ከግቡ ይደርሳል የሚል ነበር።

በትግሉ ይበልጥ የሶሻሊስት አመለካከቶች ይንፀባረቁ ነበር። በዚያን ጊዜ ስለነ ፊደል ካስትሮ ፀረ-ኢምፔሪያሊስት አቋም፤ ስለነ ቼጉ ሼሬ፤ ስለነ ፍራንስ ፋኖን፤ ስለነ ንኡሩማህና ሌሎች ፅሁፎች እናነብ ነበር። ስለነ ሆችሚኒ ጦርነት እንሰማ ነበር። የማኦን «The Red Book» እናነብ ነበር። ዋናው ቁምነገር ከብዝሃነትና ከጭቆና የተላቀቀ ማህበረሰብ የመፍጠር ፍላጎት ስለነበር ስለነዚህ ሰዎችም እናጠና ነበር።

ከሰራተኛውና ላባደሩ እንፃር ላባደሩ ሀገሩ ላቡ ነበር። የትም ይሂድ የት ላቡን ሸጦ ነው የሚኖረው፤ ስለዚህ ሁሉም ላባደሮች መብታቸውን ለማስከበር በጋራ መቆም ነበረባቸው። የላባደሩን ከቦታ ወደ ቦታ የመንቀሳቀስ መብቱን የሚገድብ ድንበር መኖር የለበትም። የላባደር ንቅናቄ አለማቀፋዊነትን የሚያቀነቅን እንጂ በመካከላቸው ኦሮሞ፤ አማራ፤ ተግሬ፤ ጉራጌ... የሚባል ነገር የለም። ላብ አደር፤ ላብ አደር ነው። እነዚህ ሁሉ ከዩኒቨርሲቲና ከማህበረሰቡ ያገኙት የፖለቲካ ግንዛቤዎችና የትግል ጅማሮዎች ነበሩ።

«ታዲያ ይሄ ንቅናቄ ወዴት አመራ? መጫና ቱለማስ የት ደረሰ?»

በ1962 ዓ.ም ከብሄራዊ አገልግሎት ከተመለስኩ በኋላ መጨረሻ አመት ላይ ነበር። ከተማሪዎች ጥያቄ እንዲሁ የሆነው የብሄር ጥያቄ እየቀነሰ መጣ። የዚያን ጊዜ የተማሪዎች ማህበር ፕሬዚዳንት ታሪኩ ደብረዕዮን ነበር። ኤርትራዊ ነው። ሁላችንም እንደ አንድ የኢትዮጵያ ልጅ ነበር የምንተያየው። አሁን ላይ ሳስበው ይገርማል።

የአይራው መምህር

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ከዩኒቨርሲቲ ከተመረቁ በኋላ በፖለቲካው በኩል የቅርብ ጓደኞቻቸው ከነበሩት ፀጋዬ ነመራና ዮሀንስ ኖጎ ጋር ይገናኙ ነበር። በወቅቱ የኦሮሞ ምሁራንም ከዩኒቨርሲቲ ተመርቀው ለሚወጡ ትኩስ ሃይሎች ግብዣ የማድረግ ልማድ ነበራቸው። እሳቸውንም ባሮ ቱምሳ ሊጋብዛቸው እንደሚፈልግ ይነግራቸዋል። ዶ/ር ነጋሶም «ከዚህ በፊት የማንገናኝ ሰዎች ዛሬ ምን ተገኝቶ ይጋብዙናል?» ሲሉ ይጠይቃሉ። ግን ግብዣውን አልተበልሰም አላሉም። ባሮ ቱምሳ ኦሮሞ ቮይስ አገንኝት ታይራኒ (Oromo Voice Against Tyranny) የተባለው ፅሁፉ ከተሰራጩ በኋላ በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ እንዳለ ሰምተዋል። «የልኒቅ አመለካከት የሚንፀባረቅበት ስለመሰለኝ ግብዣውን ተቀበልኩ» ይላሉ። ከዚያስ?

የባሮ ቱምሳ ታላቅ ወንድም ነበሩ። ቂስ ጉዲና ቱምሳ ይባላሉ። እሳቸው የወንጌላዊት መካነ እየሱስ ቤተክርስቲያን ዋና ፀሃፊ ነበሩ። ቤተክርስቲያኒቱ ትልቅ ተቋም ነበረች። የሃይማኖት የልማትና የአርዳታ ስራዎችን በጠቅላላ ኢትዮጵያ ውስጥ ታካሂድ ነበር። ስለዚህ ትልቅ ሃላፊነት ነበራቸው።

ቂስ ጉዲና አዲስ አመለካከት ለማስተዋወቅ እየተንቀሳቀሱ ነበር። በአንድ በኩል መንፈሳዊ ስራ በመስራት ምእመናን በሀይወት በሚኖሩበት ጊዜ በጥሩ ስነምግባር ታንፀው መንግስተ ሰማያት እንዲወርሱ ያስተምሩ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ መፅሃፍ ቅዱስ አላማው መስበክና ተልእኮው መንፈሳዊ አገልግሎት መስጠት ብቻ አይደለም። ምእመናን የስጋዊ አገልግሎትም ማግኘት አለባቸው የሚል አስተሳሰብ ነበራቸው። ከዚያ አኳያ ቤተክርስቲያን ምሉዕ አልነበረችም። ቂስ ጉዲና ቤተክርስቲያኗ የልማትና የረድኤት

አገልግሎት መስጠት አለባት የሚል ጠንካራ አቋም ነበራቸው። በዚህ በኩል እጅግ የሚያነቁ አባት ነበሩ። በመንፈሳዊ ግልጋሎትና የቤተክርስቲያን ስራ ላይ የሰለጠኑ ምሁር ናቸው ማለት ይቻላል።

ሌላው እሳቸው በፅናት የሚያምኑት «የፕሮቴስታንት ሃይማኖት የውጭ መጤ ሃይማኖት ነው» ብለው የሚያርቋቸውን «ይሄ ትክክል እንዳልሆነ ማስተማር አለብን» በሚለው ነው። «እነዚህ የፕሮቴስታንት ቤተክርስቲያናት ኢትዮጵያዊ ሆነው ከ1910 ዓ.ም አካባቢ አንስቶ መተከል በመጀመራቸው ኢትዮጵያዊ ሃይማኖት ሆነዋል። ስለዚህ እንደ ውጭ መጤ ሃይማኖት መታየት የለበትም» በማለት ይከራከሩና ያሳምኑ ነበር።

ሁለተኛው «ሰዎች እንደ መሆናችን አንድ ወጥ እምነትና አመለካከት ሊኖረን አይችልም። በክርስትናም አርቶዶክስ፣ ካቶሊክ፣ ፕሮቴስታንት... ሊኖሩ ይችላሉ። ፕሮቴስታንት ውስጥ ለተርን የሚከተሉ አሉ፣ ሜኖ ሳይመንስ የሚባለውን የሚከተሉ መነሻዎች አሉ፣ ካልቪንን የሚከተሉ ፕሬስብሪያኖችም አሉ። ሆኖም እኛ ሁላችን የእግዚአብሔር የእጅ ስራዎች ነን። ስለዚህ እግዚአብሔርን በትክክል የምናመልክ ከሆነ የመቀራረብ ሁኔታን መፍጠር አለብን። የሃይማኖት መቀራረብ ያስፈልጋል፤ ይሄን መቀራረብ መፍጠር ያስፈልጋል» ብለው ያምኑ ነበር። ይህ አስተሳሰብ 'ኦኩሜኒዝም' ይባላል።

ከዚያ ሌላ ይደንቀኝ የነበረው ሃይማኖቱን ከተቀበልን በኋላ «መዝሙርና ሌሎች የቤተክርስቲያን ስርአቶችን ከኛ ባህል ጋር ለምን እናዋህደውም? ቤተክርስቲያናችን ለምን ኢትዮጵያዊ እንድትሆን እናደርግም? ከዚያም አልፎ ኦሮሞ፣ አማራ፣ ጉራጌ... እናደርገውም?» ብለው በማመን ሀገር በቀል ዜማዎች እንዲስፋፉ ይገፋፋ ነበር። ከአርቶዶክስ ሽብሸባ እንዲወሰድ፣ ከኦሮሞ ባህል ደግሞ የጋብቻ፣ የስራ፣ የአደንና የፍቅር ዜማዎችን ወደ መንፈሳዊ ዜማዎች የመቀየር ሃሳብ ነበራቸውና በጣም አደንቃቸዋለሁ።

የኔና የሳቸው ግንኙነት የተጀመረው ሁለተኛ አመት ተማሪ ሆኜ ነው። ያኔ የመካነ እየሱስ ሆስቲል (አሁን አምስት ዚሉ የሚገኘው ውልና ማስረጃ ቢሮ ማለት ነው) ውስጥ አንድ አመት እንድናር ረድተውኛል። የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ለአንድ ሴሚስተር ያቋረጥን ጊዜ ደግሞ «ያለ ስራ መቀመጥ ጥሩ አይደለም!» ብለው ባከ ሄጀ የስዊድን ሚስጦን የእጅ ስራ ትምህርት ቤት እንድሰራ

ሁኔታዎችን አመቻችተውልኛል።

በተጨማሪም መመሪቁን ሲሰሙ ፀጋዬ ነመራን ላኩብኝ። በወለጋ የመካነ እየሱስ ምዕራብ ሲኖዶስ ስር የሚተዳደር በፊት ጀርመኖች ያቋቋሙት “መካነ እየሱስ ምእራብ ሲኖዶስ” ትምህርት ቤት አለ። በአይራ ጊምቢ አውራጃ ውስጥ ነው የሚገኘው።

ትምህርት ቤቱ ለአንድ አመት ያህል ዳይሬክተር አልነበረውም። የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር የነበረው አቶ ተርፋ ዲባባ (የነ ማሞ ዲባባ ታላቅ ወንድም) ከሚስቶች ጋር ተጣልቶ በደሌ እንዲዛወር ከተደረገ በኋላ ት/ቤቱ ለአንድ አመት ያህል ዳይሬክተር አልባ ነበር። “እባክህ ሂድና እዚያ ዳይሬክተር ሁን” ብለው የላኩት መልዕክት ደረሰኝ። የተማርነው በመንግስት ወጭ ነውና መንግስት በመደበኛ ቦታ ሄጀ ላገልግል ይገባል የሚል ሃሳብ ነበረኝ።

አሁን ይሄ ጥያቄ ሲመጣ ለመወሰን ተቸገርኩ። ጥቂት ካሰብኩ በኋላ በመንግስት መስሪያ ቤትም ሆነ በመካነ እየሱስ ቤተክርስቲያን ስር ባገለግል ያው ሁለቱም ማገልገል ነው አልኩና አይራ ለመሄድ ወሰንኩ። በፊት የጀርመን ሚስቶች ትምህርት ቤት ነበር። በኋላ «የላሎ አይራ ትምህርት ቤት» እንደሚባል አቶ ተርፋ ዲባባ ነግሮኛል።

ትምህርት ቤቱ ከ1ኛ - 8ኛ ክፍል ብቻ ያስተምር ስለነበር ከፍ የሚያደርገው ሰው እንፈልጋለን ብለው ነገሩኝና የምእራብ ሲኖዶስ ጽ/ቤት ሄድኩኝ። በሃምሌ 1963 ዓ.ም ነው ተቀጥረ ሥራውን የጀመርኩት።

እዚያ ሚስቶች ድሮ የሰሩት የዳይሬክተሮች ማረፊያ ቤት ነበር። ግቢው በሽቦ ተከፍሏል። አንዱ ወገን የትምህርት ቤቱ ግቢ ሲሆን ህንፃዎች ማለትም ቢሮ፣ የትምህርት ክፍሎችና የተማሪዎች ማደሪያ ቤት ነበር። የነሱ ካፍቴርያና ኩሽና ካለበት ወዲያ የትምህርት ቤት ክፍሎችና በመሀል ደግሞ ሜዳ ነበርና በአጠቃላይ ለሁለት ተከፍሎ ነበር። የጀርመን ሚስቶች መኖርያና ሆስፒታል ከትምህርት ቤቱ አጥር ውጭ ነበር።

ከ1-4 ያሉትን ክፍሎች ዘግተን ተመላላሽ ተማሪዎች የሚማሩበት «ዋልጎ አይራ» የሚባል ትምህርት ቤት ከፈትን። እስከ

10ኛ ክፍል ከፍቼ እንዲያስተምር አደረግኩ። ከዊንጌት ትምህርት ቤት (ለምሳሌ ከነ አቶ መለስ ዜናዊ ጋር በዊንጌት ሲማር የነበረና በ1964 ዓ.ም በረብሻ ምክንያት ከዊንጌት የተባረንን መስፍን ተሲሳን) እና ከዩኒቨርስቲ የመጡ ተማሪዎችን ለመቅጠር እንችል ዘንድ የትምህርቱን ደረጃ ከፍ የማድረግ ስራ ሰርተናል። በትምህርት ቤቱ የተማሪዎች መማክርት እንዲቋቋም አድርገናል። ልክ የዩኒቨርስቲ አይነት ነበር። ይሄ የተማሪዎች መማክርት ግቢ ውስጥ ያሉ ችግሮችን አብሮ ከመፍታት በተጨማሪ የአስተሳሰብ ለውጥ እንዲመጣ በበዓል ጊዜያት ስፖርት፣ ትያትርና ድራማ ማዘጋጀት፣ እንዲሁም የንግግር ችሎታን የማዳበር እንቅስቃሴ ጀመርን። አንዱን ክርክር አስታውሳለሁ። «ሚስቶች ጠቅመውናል ወይስ አልጠቀሙንም?» የሚል ሲሆን፣ ጠቅመውናል የሚለው ወገን «ትምህርት ቤት ከፍተዋል፣ ያስተምራሉ፣ ስልጣኔ አምጥተዋል...» ሲል አልጠቀሙንም የሚለው ወገን ደግሞ «አንዱን ግቢ ለሁለት ከፍለው ግቢያቸውን እንዳንረግጥ አድርገዋል። የመደብ ክፍፍል ያደርጋሉ። የአባቶቻችንን ህይወትና ባህል እያጠፉብን ነው...» በሚል ይከራከራሉ። ዘውዲቱ የምትባል ልጅ ዋና ተከራካሪ ነበረች። የመካነ እየሱስ የምዕራብ ወለጋ ሲኖዶስ አመራር «እንዴት እንደዚህ አይነት ክርክር ይደረጋል? ባስቸኳይ ልጅቷን አስወጣት!» አሉኝ። አልተቀበልኳቸውም። ተማሪዎች እንደዚህ አይነት ክርክሮችን መልመድ እንዳለባቸው ነገርኳቸው። ልጅቷ አሁን ዩኒቨርስቲ ተምራ እዲስ አበባ ነው ያለችው። ሌላ ደግሞ ከተወሰኑ መምህራን ጋር ስለ አካባቢው የፖለቲካ ሁኔታ እንወያይ ነበር። በዚህ ሁኔታ አንድ አመት ስለራ ከቆየሁ በኋላ ትዳር መሰረትኩ...

«ኧረ ዶ/ር ከትዳር በፊት ስለነበርዎ የፍቅር ህይወት ይገነፋኝ እንጂ። መቼስ በወጣትነት ጊዜ ቢያንስ አንድ የማይረሳ የፍቅር ገጠመኝ አይጠፋምና...?»

ፍቅር ይዞህ ነበር ወይ? አትለኝም ተሽከረከርክኩ። ሳልነግርህ አለፍነው እንጂ በ13 አመቱ ከሚዛን ወደ ደምቢ ዶሎ የተባረርኩት በፍቅር ምክንያት ነበር። ከበቡሽ ሀብትይመር የምትባል የመንደራችን ልጅ እና እኔ በጣም እንዋደድ ነበር። የ18 አመት ልጅ ነበረች። አቶ ከበደ ጨብራሻ አገባት። ስታገባ ድንግል አልነበረችም። ለካ የአካባቢው ሰው ድንግልናዋን የወሰደው ነጋሶ ነው ብለው ያሙኝ ኖሯል። እኔና አቶ ከበደ ኳስ ሜዳ የተጣላን ጊዜ በዚህ

ምክንያት ነው ብለው ሰዎች ለአባቱ ሲነግሯቸው፤ “ይሄንን አድርጉ ከሆነ እቀጣዋለሁ” ብለው ወደ ደምቢ ዶሎ መለሱኝ። በመምህርነት በሰራሁበት ጊዜ ደግሞ ሚዛን ውስጥ አንድ ቀይ ቆንጆ ቅንድቧ በሰራሁበት ጊዜ ደግሞ ሚዛን ውስጥ አንድ ቀይ ቆንጆ ቅንድቧ መሉ፤ ፀጉሯ ለጫ፤ ደርባባና ድምጺ ሁሉ ደስ የሚል ኮረዳ ልጅ አፍቅሬ ነበር። ብርቅነሽ ወልዴ የምትባል። ነፍሷን ይማራትና እስከ አፍቅሬ ነበር። ብርቅነሽ ወልዴ የምትባል። ነፍሷን ይማራትና እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ጅማ ሆስፒታል በነርስነት ስታገለግል ቆይታ ነው የሞተችው። ብርቅነሽን በጣም ስለወደድኳት ለአባቴና ለሚስቴ እንስ ነገርኳቸው። እነሱም ከወደድኳት መተጫጨት አለባችሁ አሉ። በዚያው አመት አጨኳችሁ። ነገር ግን ለጋብቻ ሳንደርስ ተለያየን። የኒቨርስቲ በነበርኩ ጊዜ ጉለሌ መድኃኔ ዓለም ት/ቤት ትማር የነበረች ልጅ አፍቅሬ ነበር።

ዳይሬክተር ሆኜ ስሰራ ዕድሜዬ 29 ነበር። ብቻዬን መኖር ትክክል አልነበረም። ሚስት ማፈላልግ ጀመርኩ። ከተወለድኩበት አካባቢ ባገባ ይሻላል ብዬ፤ በድሮ ባህላችን መሰረት ዘመዶቹ ጥሩ ባለቤት የምትሆን ሴት እንዲያፈላልጉልኝ ጠየቅኩኝ። እኔም ጥቆማ ሰጥቻቸው ነበር። በ1962 ዓ.ም በደምቢ ዶሎ እኔ ዘርዓ ያዕቆብ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፤ በብሄራዊ አገልግሎት በመምህርነት ሳገለግል እንዲት ዓይኔ ያረፈባት ደሴቱ ቀጽላ የምትባል የስምንተኛ ክፍል ተማሪ ነበረች። እሷን እስቲ እየልኝ፤ ለትዳር ትሆን እንደሆነ አጥኑልኝ አልኳቸው። ምክንያቱም በአሮሞ ባህል ጋብቻ የሚደረገው በጥናት ነው። ዝምድና አለ ወይ? አመሷ እንዴት ነው? ጥንካሬዋስ? ከለዎች ጋር የመግባባት ችሎታዋ እስከ የት ድረስ ነው? ጡቷ ትልቅ ነው አይደለም? ባትዋስ እንዴት ያለ ነው? በቤተሰብ ተላላፊ በሽታና አብድነት አለ ወይ? ሁሉ ይላሉ። እስከዚህ ድረስ ነው ጥናት የሚያካሂዱት። እኔ ግን እስከዚህ ድረስ እንዲከታተሉ ስላ ልፈለግኩ ቶሎ ሽማግሌ ላኩልኝ። እሺ አሉኝ። ወንድሚ ቤት በድብቅ መገናኘት ጀመርን።

ከአንድ ዓመት በኋላ በ1964 ዓ.ም ከረምት ላይ ደሴቱን አገባሁ። በዓመቱ በ1965 ዓ.ም ኢብሳ ተወለደ። ኢብሳ ያልንበት ምክንያት ለሁለት ሳምንት ተቋርጦ የነበረው መብራት ልክ እሱ በተወለደ ዕለት ማታ ስለበራ ነው። ኢብሳ ማለት ደግሞ የሚያበራ ማለት ነው። የበሽር ልጃችን ኢብሳ አንድ ዓመት ከሶስት ወር ሲሆነው፤ እኔ ወደ ጀርመን ሄድኩ። ሁለተኛዋ ልጃችን ጃለሌ ልትወለድ አንድ ወር ቀርቷት ነበር።

«እንተ ሂደህ ታሪክ ተማር፤ እኛ እዚህ ታሪክ እንሰራለን!»

ጥጋሶ እንዴት ወደ ጀርመን ሲሄዱ ቻሉ? የሚለውን እያሰብኩ ነበር። የተማሪዎች ነቅናቄን የት ጥለው? የሰፊው ሀዘብ ጥያቄስ መቼ መልስ አገኘና? መቼም አብዮቱን ሽሽት እንዳልሆነ ገምቻለሁ። የእኔን ግምት ለጊዜው ተውኩትና የጀርመን ጉዞ አጋጣሚው እንዴት እንደተፈጠረ እንዲነግሩኝ ጠየቅኳቸው።

አይራ እያለሁ ነበር የ1966ቱ አብዮት የፈነዳው። ስለ አብዮቱም እከታተል ነበር። በተለይ ብስራተ ወንጌል የሚባል ጠንካራ የፊደሮ ጣቢያ ነበር። ያኔ ስለ ቤተክርስቲያን እንቅስቃሴ፤ ትምህርትና ዜና ማስተላለፍ ብቻ ሳይሆን ሌሎች ሀገራዊ ክስተቶችንም ይዘግብ ነበር። የመካነ እየሱስ ንብረት ነበር። አየር ጤና ጋ ያለው ፊደሮ ጣቢያ ስቱድዮው ሁሉ የተሰራው በመካነ እየሱስ ነው። በኋላ ላይ በደርግ መንግስት ተወረሰ እንጂ።

ከብስራተ ወንጌል በተጨማሪ የጀርመንና አሜሪካ ፊደሮ ጣቢያዎች ስለ አብዮቱ ይዘገቡ ነበር። በዛ ላይ አብዮቱ የፀረ-ፊውዳል ትግል እንደ መሆኑ የኢትዮጵያ ፊደሮ በጥሩ ሁኔታ ይዘገበዋል። ከዚያ በመነሳት በአይራ በመምህርነት ተቀጥረን ስንሰራ የነበርነው የመንግስትና የመካነ እየሱስ ሰራተኞች «እኛስ ለምን ቁጭ ብለን እናያለን?» የሚል ተነሳሽነት ተፈጠረብን። በተለይ የአይራ መምህራንና የተማሪዎች መማክርት “ዝም ብለን ማየት የለብንም” አልንና ተሟሪዎች፤ መምህራን፤ የጤና ተቋም ሰራተኞች፤ በቤተ ክርስቲያን ስር የሚተዳደሩ የተለያዩ ተቋማት እና አርሶ አደሩን ጠርተን (ከአይራ እስከ ጉሊሶ የሁለት ሰአት የእግር ጉዞ) አብዮቱን በመደገፍ ሰላማዊ ሰልፍ አድርገን ባላባቶችን ተቃወምን። አብዮቱም

በ1967 ዓ.ም እነዚያን ባላባቶች አባሮ መሬት ላራሹን አወጀ። መሬት የሰፊው ህዝብ ነው ተባለ።

ያኔ በአይራ አካባቢ የኦሮሞ ፊውዴሎች ነበሩ። የብሄር ጥያቄ ጎልቶ ባልወጣበት 1966 ዓ.ም አጋማሽ ላይ ቂስ ጉዲና ደብዳቤ ይፅፋልኛል። መካነ እየሱስ ቤተክርስቲያን የዓለ ማቀፍ ቤተ ክርስትያናት አባልና የሉተራን ወርልድ ፌዴሬሽን አባል ስለሆነች ከእነሱ ጋር የግንኙነት ትብብሮች ነበሯት። ከነዚህ ትብብሮች መካከል መካነ እየሱስን ለመርዳት ለተማሪዎቿ የትምህርትና ስልጠና እድል መስጠት እንዱ ነበር። በዚህ ፕሮግራም ከጀርመን ሉተራን ቤተክርስቲያን መካነ እየሱስ ተማሪዎችን ልካ ለማስተማር የስኮላርሽፕ እድል ተሰጥቶናልና በዚህ ፕሮግራም ሁለት ቢሌ ዲግሪ ያላቸው ተማሪዎች (የቤተክርስቲያን ሠራተኞች) መርጠን እንድንልክላቸው ዕድል ስለሰጠን «ጀርመን ሀገር መሄድ ትፈልጋለህ ወይ?» የሚል ነበር - የቂስ ጉዲና ደብዳቤ።

የአዲሱ ቶሎሳና የእኔን ስም ላኩላቸው። እላቸውም ስማችንን እንደላኩ ወዲያው አዎንታዊ መልስ መጣ። የመጡትን ፎርምች ሞልቼ ላኩኝ። ሰኔ አካባቢ ስኮላርሺፑን እንዳገኘሁና በመጨረሻው አክቶበር ትምህርቱ እንደሚጀመር የሚገልፅ ደብዳቤ መጣልኝ። “የኒቨርስቲ ለማፈላለግ እንዲያመችን መማር የምትፈልገውን ትምህርት አሳውቀን” አለኝ። የታሪክ ትምህርት ለመቀጠል እንደምፈልግ ገለፅኩላቸው። «ጥሩ፣ በታሪክ ትምህርት ለማስትሬት ልትመጣ ትችላለህ» ብለው ዓፋልኝ። ይሄን የትምህርት እድል ማግኘቴን ሳረጋግጥ ለትምህርቱ እንዲረዳኝ በሰኔ 30 አካባቢ የትምህርት ቤቱን ስራ አስረክቤ ምርምር ማድረግ ጀመርኩ። ኮንትራቲ አስከ ሰኔ መጨረሻ ነበር። እስከ ነሐሴ 1996 ዓ.ም ቴፕ ይገዢ እዞር ነበር። በአይራና ደምቢ ዶሎ አካባቢ መጠይቆችን ይገዢ ከአካባቢው ሽማግሌዎች ጋር በመጎጋገር የአካባቢውን ታሪክ በቴፕ ቀርጮ መያዝ ጀመርኩኝ።

መስከረም ላይ ቪዛ ለማስመታት ወደ አዲስ አበባ ሄድኩ። ቪዛው ወደ አንድ ወር ፈጅቷል። ጉሳሌ በሚገኘው የጀርመኖች ጣቢያ በእንግዶች ማረፊያ ክፍል ውስጥ እኖር ነበር። የዚያን ጊዜ «ባላባቶች ሸፈቱ፣ እዚህ ቦታ እከሌ ተያዘ፣ እከሌ ተገደለ...» የሚል ወሬ ተፋፍሞ ይሰማ ነበር። ህገ-መንግስት አርቃቂ ኮሚሽንና አጣሪ ኮሚሽን መቋቋሙንና ህገ-መንግስቱ እንደተረቀቀ፣ ወታደራዊ ደርግ መመስረቱ ይወራ ነበር። «ያለ ምንም ደም፣ ኢትዮጵያ ትትደም!»

የሚለው መዝሙርም አየሩን ተቆጣጥሮታል። ማን እንደሚያዘጋጃቸው የማይታወቁ «ዲሞክራሲያ» እና «የሰፊው ህዝብ ድምፅ» የሚባሉ መፅሔቶች በህቡፅ ይሰራጩ ነበር። ‘በክልቻ’ የሚባል ስለኦሮሞ የሚዘግብ ጋዜጣም መሰራጨት ጀምሯል። በአጠቃላይ ሁኔታው ሁሉ ተጋግሎ ነበር። ሰዎች በየፊናቸው ይሯሯጣሉ።

እዚህ በነበርኩ ጊዜ አዲሱ፣ ፀጋዬ፣ ዮሀንስ ለታና ዮሃንስ ኖሳ የሚባሉ የድሮ ጓደኞቼን አግኝቻቸው አወራን። ማታ ማታ ይጠፋሉ። «ማታ የት ሄዳችሁ?» ስላቸው «ስብሰባ ነበረን!» ይሉኛል። ለካ እነግን እያቋቋሙ ነበር። እኔን ግን ስብሰባቸው ላይ አይጠሩኝም። በህቡእ ነበር የሚሰሩት። በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ እነባሮ ቱምሳ፣ ጄነራል ታደሰ ብሩ፣ ዲማ ነገዎ፣ ዮሀንስ ለታ፣ ዮሃንስ ኖሳ እና አዲሱ ቶሎሳ አዲስ ፕሮግራም በማዘጋጀት ስራ ላይ ተጠምደው ነበር።

ከዚህ ውጪ የኒቨርስቲ የማውቃቸው ጄነራል ዳዊት አብዱ፣ አገር ግልብጥ ብሎ የሴፍ ቤተክርስቲያን ሲቀብራቸው በቀብሩ ላይ ጄነራል ታደሰ ብሩን ለመጨረሻ ጊዜ እየጎታቸው። ደርግ ንጉሱን ከስልጣን ከማልወገዱ በፊት በኢቲቪ አንድ የርሃብ ፊልም ይተላለፍ ነበር። የወሎ ርሃብና የሰፊው ህዝብ ችግር እንዴት ያለ እንደነበረ፣ ሀገሪቱ ያ ሁሉ ችግር እያለባት ለንጉሱ ልደት ከፓሪስ ኬክ እንደመጣላቸው፣ አሬስቶክራቶች ሲንደላቀቁና ውሻቸው ሉሉ ስጋ ስትመገብ በኢቲቪ እያሳዩ ህዝቡን እነሳስተውታል።

መስከረም 1 ቀን ንጉሱ እንደተወገዱ በዜና አወጃ ሰማን። ደርግ ስልጣን እንደያዘም አዋጆች በተከታታይ ይወጡ ጀመር። አርሶ አደሮች አዋጁ ከመውጣቱ በፊት ነበር ባለሀብቶችን እያባረሩ ንብረት መውረስ የጀመሩት። በዚህም ንብረቶችና መሬት እንዳይነኩ የሚል አዋጅ ወጣ። ይሄ አዋጅ ስንፈልገው ከነበረው ወደ ጎላ መመለስ አይደለም ወይ? የሚል ጥያቄ አስነስቶ ነበር። ሌላው ስብሰባዎች እንዳይካሄዱ የሚያግድ አዋጅ መውጣቱ ነው። ያን ጊዜ ጥልቅ ውይይቶች ይካሄዱ ነበር። አንዱ ወገን ደርግ የሚለውን ይቀበላል። ደርግ በስልጣን እንዲቆይ የመፈለግ አዝማሚያ የነበረ ሲሆን ይህም «የሰፊው ህዝብ ድምፅ» በተባለው መፅሔት ይንፀባረቅ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ «ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት በአስቸኳይ ይቋቋም» የሚል አቋም የያዙ ነበሩ። «ለእነዚህ መሰረታዊ መብቶች ድጋፍ እንስጥ!» የሚሉ መልዕክቶች የሚያንፀባርቀው ደግሞ «ዲሞክራሲያ» የሚባል መፅሔት ነበር።

«ዲሞክራሲያ» በተጨማሪ «ደርግ ስልጣን መያዝ የለበትም፤ ከተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች የተውጣጣ ህዝባዊ ጊዜያዊ መንግስት ነው መቋቋም ያለበት። ከዚያ ዲሞክራሲያዊ ሁኔታ ከተፈጠረ በኋላ ምርጫ ተካሂዶ ህዝቡ የወደደውን መርጦ ዲሞክራሲያዊ መንግስት ይቋቋም» የሚል ይዘት ያላቸው ዕሁፎችን ይዞ ይወጣ ነበር።

ቀዳማዊ ኃይለ ስላሴ ከስልጣን በተወገዱ በሳምንቱ የተደረገው ሰላማዊ ሰልፍ ዋና አላማው ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት በአስቸኳይ ይቋቋም የሚል ነበር። አስታውሳለሁ መፈክሮችን ይዘን ከስድስት ኪሎ ተነስተን በአራት ኪሎ አድርገን፤ ወደ ፒያሳ ነበር ያቀናነው። ያኔ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ዋና ጸሃፊ አቦማ ምትኩ ነበር።

«በሰላማዊ ሰልፉ ስልጣን ላይ የወጣውን ቡድን መቃወም አለብን!» የሚል ቋም ነበረን። ከእኛ ጋር እነብርሃነ መስቀል ረዳ ነበሩ። ለምን መቃወም እንዳለብን፤ የተማሪዎች ንቅናቄ አላማ ምን እንደነበር፤ የደርግ አሳብሮ መምጣትና በአቋራጭ ስልጣን መያዝ፤ በዚህ ከቀጠለም ወታደራዊ መንግስት ስለሚሆን እንቃወማለን እያልን ከአራት ኪሎ ወደ ፒያሳ ስናልፍ የሚደግፉን እንደነበሩ ሁሉ «በቃ መንግስት ተለወጠ፤ አሁን ደግሞ ምንድነው የሚፈልጉት?» የሚሉንም ነበሩ።

በአራት ኪሎ ዩኒቨርሲቲ የእግር ኳስ ሜዳ ተሰብስበን ሳለ፤ ገብሩ መርሻ እና ገብሩ ገ/ወልድ ንግግር ማድረጋቸውን አስታውሳለሁ። ገብሩ ገ/ወልድ ፅንፈኛ (Radical) ነበር። «ሞሎቶቭ ኮክቴልና ድንጋይን በመጠቀም እንረብሽ» የሚል ቅስቀሳ ያደርግ የነበረ ሲሆን ሃሳቡ ተቀባይነት አላገኘም።

በ1967 ዓ.ም መጀመርያ ንጉሱ ከተወገዱ በኋላ ሰላማዊ ሰልፍ በተደረገ በሳምንቱ ወደ ጀርመን ሄድኩ። ሌንጫ/ዮሃንስ ለታ ወደ ጀርመን እሄዳለሁ ብዬው ሲሸኘኝ፡-

«ምን ለመማር ነው የምትሄደው?» አለኝ።

«ታሪክ!»

«አንተ ሂደህ ታሪክ ተማር፤ እኛ እዚህ ሆነን ታሪክ እንሰራለን!» ብሎ አሸፈብኝ።

ሚዛን ተፈሪ - 1946 ዓ.ም
ከግራ ወደ ቀኝ ሰለሞን ጊዳዳ፤ እናታቸው ወ/ሮ ዲንሴ፤
ህፃን ኤልሳሊ፤ አባታቸው ቁስ ጊዳዳ ሶለን፤ ነጋሶ፤
እህቶቻቸው ፀሀይቱና ራብኤል

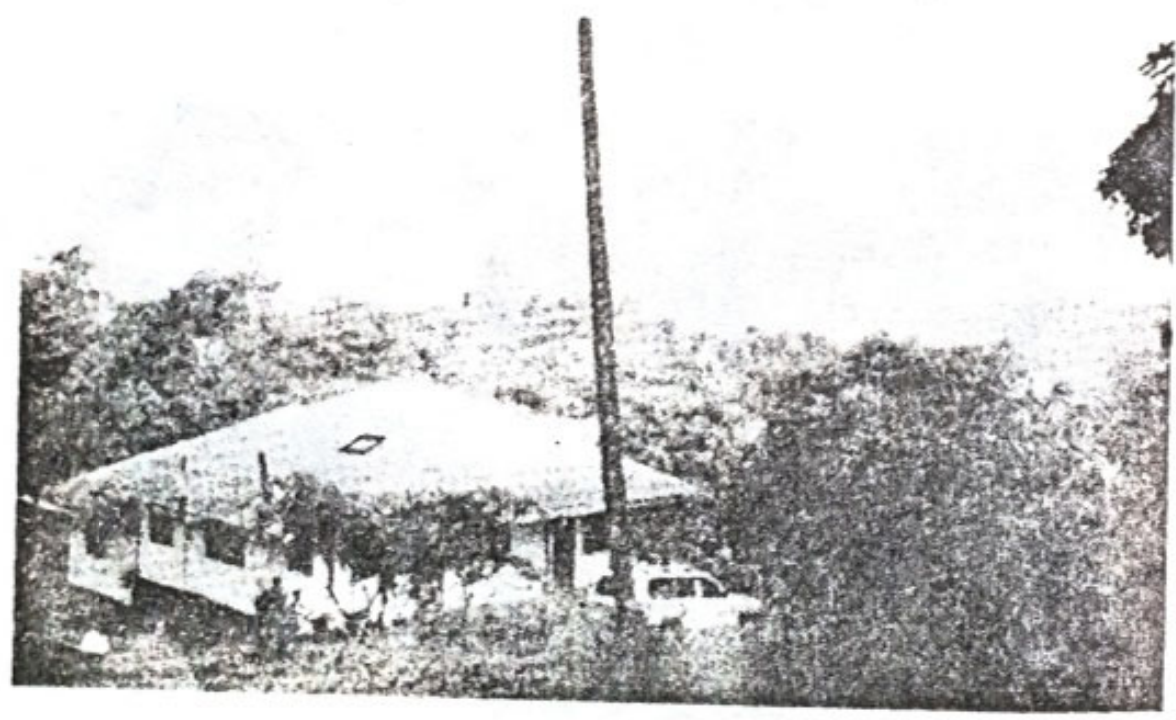

ህፃን ነጋሶን የአክስፎርድ እንግሊዝ ያስተማሩ ሚስት ሃስፕልስ፤
ከቀኝ ወደ ግራ መጀመሪያ የተቀመጠው ተማሪው ነጋሶ ጊዳዳ

በ1962 ዓ.ም ወጣቱ ነጋሶ ከቤተሰቦቹ ጋር
ደምበ. ዶሎ ዘርዓ ያዕቆብ ት/ቤት ላለ። በብሔራዊ አገልግሎት ላይ ሆኖ
ከግራ ወደ ቀኝ ከተቀመጡት የመጀመሪያው!

ህፃኑ ነጋሶ ሦስተኛ ክፍል የተማረበት ት/ቤት
ሚዛን ተፈሪ

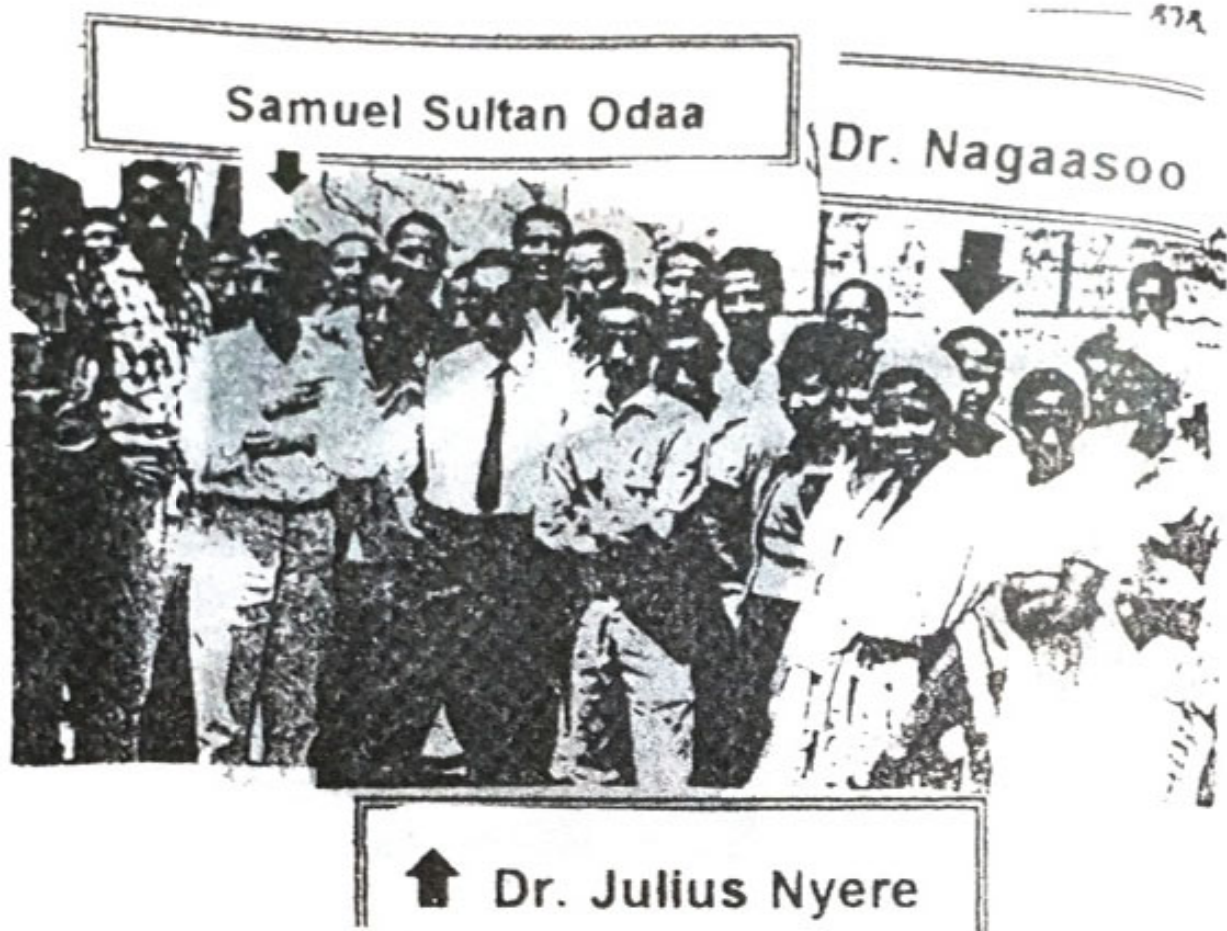

የአሥራ አንደኛ ክፍል ተማሪ
ጥቅምት 1957 ዓ.ም

በ1963 ዓ.ም
የመጀመሪያ ዲግሪ

ሚዛን ተፈሪ
መምህር ነጋሶ ከአራኛው ብርቅነሽ ወልዴ ጋር

እይራ በ1964 ዓ.ም
ከመጀመሪያ ባለቤታቸው ደሲቱ ቀጀላ እና
ከበኸር ልጃቸው ኢብሳ ኒጋሮ ጋር

በ1964 ዓ.ም
የእይራ ዳይሬክተር በነበሩበት ጊዜ
ከት/ቤቱ መምህራን ጋር

ክፍል ሁለት

ላለመስማማት የመስማማት አባዜ

8

ደህና ሁኔ አማማ

ይ/ር ነጋሶ ጥቅምት 1967 ዓ.ም ወደ ጀርመን ሲጓዙ ቤተሰባቸውን ይዘው ለመሄድ አስበው ነበር። ሆኖም ጃላሌን ለመውለድ አንድ ወር የቀራቸውን ባለቤታቸውን በአውሮፕላን ማሳፈር ስለማይቻል ከወለዱ በኋላ ልጆቻቸውን ይዘው ወደ ጀርመን የሚመጡበትን ሁኔታ አመቻችተው ነበር ወደ ጀርመን ያቀኑት። ጀርመን አንዴት ተቀበለቻቸው? የቤተሰባቸው ሁኔታስ ከምን ደረሰ?

ጀርመን አንደኛው ቀጥታ የሄደው የሰብረው ቤተክርስቲያን ወደሚያስተዳድረው ኮሌጅ ነው። ኮሌጁ ምእራብ ጀርመን በሁም በሚባል ከተማ ውስጥ ነው የሚገኘው። «አካላዊነት ስርዓት» (አካላዊነት የትምህርት ፕሮግራም) የሚባል ቋንቋ ኮሌጅ ነው። ሆኖም አላቸው። አዚያ እየኖርኩ ለስድስት ወር ጀርመንን ቋንቋ ተማርኩ። ትንሽ ስለ ጀርመን ባህልም አሳወቁን።

የስድስት ወርን የቋንቋ ትምህርት ከጨረስኩ በኋላ በታዋቂው ገባሚ ጎቲ በተሰየመው ፍራንክፈርት ጃሃን ዎልፍ ጋንግ ጎቲ ዩኒቨርሲቲ ተመዘገብኩ። የገባሁት የአፍሪካን ታሪክ ለመማር ነው። ከአፍሪካ ታሪክ ደግሞ የኢትዮጵያን ከዚያም የኦሮሞ ታሪክ ላይ የተመረከብ ጥናት ለማድረግ ወሰንኩ። በታዋቂው ፕሮፌሰር ሃበርላንድ በሚመራው በታዋቂው Frobenius Institute for Ethnology ውስጥ ገባሁ።

በዩኒቨርሲቲ ቆይታዬ ዋና ትምህርቴን (ሚጀሬን) ኢትዮጵያ፤ ማይነሬን ደግሞ ሶሻል ሳይክሎሚ አድርጌ ወስድኩኝ።

ዲግሪዬን ለማግኘት የቀረኝ ጥናታዊ ፅሁፍ ማዘጋጀት ነበር። እሱንም «የምዕራብ ኢትዮጵያ የቀረጸው አውራጃ ታሪክ» በሚል ርዕስ ሰራሁ።

«ጀርመን ከገቡ በኋላ ወደ አገር ቤት የመመለስ ሃሳብዎን ቀየሩ ወይስ በፊትም አዚያው ለመቅረት ወሰነው ነበር የሄዱት?»

ትምህርቴን ተምራ ለመመለስ ነበር ሃሳቤ። ግን ጊዜው የከፋ ነበር። ቀይ ሽብርና ነጭ ሽብር የተፋፋመበት ከፋ ጊዜ ነው። ወጣቱ በየጎዳናው ራሳው የተጎተተበት፤ ሰው ወጥቶ የማይመለስበት፤ ከመሬት ተነስቶ በአገሩ ፕሮግራም ሰው የሚገደልበት የሰቆቃ ጊዜ ነበር። ብዙ መምህራን አልቀዋል። ወደ ሀገር መመለስ አስጊ ነበር። ወንድሜ ያ/ር ስለሞን ለሥራ ይመጣ ስለነበር ስለ አገር ቤት አስከፊ ሁኔታ ይነግረኝ ነበር። ስለዚህ ተወካት።

ለቀስ ጉዳዩ ደብዳቤ ፃፍኩኝና «በጊዜው መካከት የተነሳ መመለስ ስለማልችል ስኮላርሽፕ ፕሮግራሙ እንዲቀጥልልኝ ለጀርመን አካላዊነት ምርክ ይፃፈልኝ!» ብዬ ጠየቅኳቸው። እሳቸውም ጊዜ ሳያጠፉ የድጋፍ ደብዳቤ ፃፉልኝና ስኮላርሽፕ ቀጠለልኝ። በ1970/71 አካባቢ ለዶክተሬት ዲግሪ ተመዘገብኩኝ። ለዶክተሬቱ ክፍል ገብቼ መማር አላስፈለገኝም፤ ጥናትና ምርምር ስርቼ ማትረብ ይጠበቅብኝ ነበር። ስለዚህ ለማስተራት ያቀረብኩትን ጥናታዊ ፅሁፍ ለማዳበርና ለማጥናት ተጨማሪ ጥናትና ምርምር አደረግኩ።

«ጀርመን ሃገር ለጥናትዎ ጠቃሚ የሆኑ መረጃዎች ነበሩ ማለት ነው?»

አዎ! ጀርመን የሚገኙ ላይብሪሪዎች ውስጥ በኢትዮጵያና በምእራብ ኢትዮጵያ አሳሾች የተፃፉ ጥናቶችን እንዲሁም የተለያዩ መፃህፍቶችንና በቴፕ ቀርጾ የወሰድኩትን በመጠቀምና በተጨማሪ በጣሊያን ሃገር በናፖሊ ዩኒቨርሲቲ የአፍሪካና ኤሽያ ኢንስቲትዩት በሚባለው የሚገኙ አርካይቮችን በመጎብኘት፤ ዘመናዊ የታሪክ መፅሃፍቶችን በማገልገልና በመመርመር በ1984 «The History of Seyyoo Oromo of South western Wallaga, Ethiopia from 1730 to 1986» የሚለውን የመመረቂያ ፅሁፍ አቀረብኩና የዶክተሬት ዲግሪዬን በ1977 ዓ.ም አገኘሁ። ከዚያ በኋላ ስኮላርሽፕ ቆመ። ለኑሮዬ ግን ችግር አልነበረብኝም።

በከረምት ዕለቶች ስንወጣ ለተማሪዎች ቅጥር ይወጣ ስለነበር በፋብሪካዎች፣ በሆቴል ውስጥ ሰርጅአለሁ። በቀለም ፋብሪካ ውስጥ ተቀጥራም ነበር። የጅንስ ሱሪ መጋዘን ውስጥ እያሸጉ የማከፋፈል ስራ ሠርጅአለሁ። በሶኒ ድርጅት የስርጭት ክፍል ውስጥም ተቀጥራለሁ። ትምህርት ካጠናቀቅሁ በኋላ ለአንድ ዓመት ያህል ሥራ በመፈለግ ቆይቻለሁ። ሥራ በማፈላልግበት ወቅት የጀርመን መንግስት የማህበራዊ ድጎማ (Social help) የሚል ፕሮግራም ስላላቸው በዚያ እኛም ነበር። የቤት ኪራይ ይከፍላል፣ ልብስ በዓመት ሁለት ጊዜ ይገዛል፣ ለምግብ በየወሩ ገንዘብ ይሰጣል፣ የጤና ዋስትና አላቸው። በዮሐን ጉቱ የኒቨርስቲ የአፍሪካ ቋንቋዎች ተቋም ውስጥ ተቀጥሎ ለአንድ ዓመት አስተምራለሁ። እዚያው የኒቨርስቲ የካልቸራል አንትሮፖሎጂ ኢንስቲትዩት ውስጥ በላይብሪሪያንነት ለሁለት ዓመት ሰርጅአለሁ። በፍራንክፈርት የኒቨርስቲ ኢንስቲትዩት እፍ አፍሪካ ላንጉጅስ ውስጥ እርምጃ ቋንቋ አስተምር ነበር። ከዚያም በ1980 ዓ.ም በኢንስቲትዩት እፍ ካልቸራል አንትሮፖሎጂ የቤተ-መፅሀፍት ሰራተኛ ሆንኩኝ።

ከ1981-1983 ዓ.ም ወደ ኢትዮጵያ እስከመለስ ድረስ እዚያው ፍራንክፈርት «የሶስተኛው ዓለም ቤት» በሚባል የድጋፍ ሰጪ ተቋም ውስጥ በስራ አስኪያጅነት ሰርጅአለሁ። በተረፈ እዚህ ከመጣሁ በኋላ ለ17 ዓመት በፖለቲካው ውስጥ ስንቀሳቀስ ለትራንስፖርት፣ ለስብሰባዎች ወደ ሌሎች ክልሎች ስሄድ ለሆቴልና ለምግብ እንዲሁም ለስልክና ለፖስታ ወጪ የማወጣው ከራሴ ኪስ እንጂ ከየትኛውም የፖለቲካ ፓርቲ ተቀብዬ አላውቅም።

«ቤተሰብዎስ ጀርመን መጡ?»

ባለቤቱ ልክ ጃሊን በወለደች በወሩ ኢብሳንና ጃሊን ይህ ወደ ጀርመን መጣች። መኖር የጀመርነው በሁሞ ውስጥ ነበር። በኋላ ሚያዝያ 1968 ዓ.ም ወደ ፍራንክፈርት አብረን መጣን... (ፈታቸው ላይ ከባድ ሀዘን አጥልቶ ለደቂቃዎች በዝምታ ቆዩና ቀጠለ)

...ከባለቤቱ ጋር መስማማት አልቻልንም። ሁልጊዜ በትንሽ በትልቁ ፀብ ሆነ ስራችን። እንዴ ተጣልተን ለየብቻ መኖር ጀምረን ነበር። ልጆቼ እኔ ጋ ነበር። ከዚያ ቂስ ጉዲና አስታረቁን። እንደገና

ተጣላን፤ ደሴቱን ከነልጆቹ ጥዬ ከቤት ወጣሁ። የእነዚህ መሪዎች እነ ዶ/ር ታደሰ ኤባና አቶ ፈቃዱ ዋቅጅራ አስታረቁን። ግን ሰላም የወረደው ለአጭር ጊዜ ነበር። ከዚያ ራሳችን «ሁሉ እየተጣሉ ከመኖር መለያየት ይሻላል!» ብለን በስምምነት ተለያየን። ስኮላርሽፒ እስከነበረበት ጊዜ ድረስ ለእኔም ለቤተሰቤም የሚሰጠን ገንዘብ ነበረን።

የተከራየነውን ቤት እንዳለ ትቺላቸው ወደ ተማሪዎች ማደርያ ሆስቲል ገባሁ። በጀርመን ህግ መሰረት ለልጆቹ ማላደጊያ ከእኔ ገንዘብ እየተቆረጠ ይላካቸው ነበር። ልጆቻችንም (ኢብሳና ጃሊን) ትምህርት ቤት ገብተው እየተማሩ ነበር። በኋላ ግን የጀርመን መንግሥት ይረዳቸው ነበር።

«የተለያዩችሁት በሁለታችሁ ስምምነት ቢሆንም ፍቻችሁን ህጋዊ ለማድረግ ምን ያህል ጊዜ ወሰደባችሁ?»

ከሁለት አመት በላይ ፈጅቶብናል። የተለያየንበትንና ወደፊት አብረን የማንቀጥልበትን ምክንያት ሲያጠነና ሲያጤኑ ከሁለት አመት በላይ ፈጆባቸው። የወላጆችና የልጆች ስነ-ልቦና ይጠናል። በአልጋና በገቢታ የተለያየንበት ጊዜ ይጠናል። ይሄ ሁሉ ተደርጎ ነው ፍርድ ቤቱ የወሰነውና የፍቺ ሰርተፍኬት የሰጠን። ፍቺው ላይ ልጆቹን የመጎብኘት መብቱ ተከብሮልኝ ነበር። ልጆቼን ለመጠየቅ ስሄድ ብዙ ችግር ቢገኝመኝም ወደ ኢትዮጵያ እስከመለስ ጥሩ ግንኙነት ነበረን።

ከባለቤቱ ከተለየሁ በኋላ ሁኔታዎች ሁሉ ያላገነኝ ነበር። ከአሁኗ ባለቤቱ ከረገና ጋር አብሮ መኖር እስከጀመርንበት (1978 ዓ.ም) ጊዜ ድረስ ብቻዬን ነው የኖርኩት።

«የሴቶችን መብት በተመለከተ በጀርመን ምን ታዘቡ?»

እ... ጀርመን ሀገር ከተማርኳቸው ትምህርቶች እንዳ የሴቶች መብት እንዴት እንደሚጠበቅ ነው። የኛ ባህል ለወንዶች የሚያደላ ይመስለኛል። ለምሳሌ በኛ ባህል የግብረ ስጋ ግንኙነት ለመፈፀም እሷ ፈለገችም አልፈለገችም ወንዱ ከፈለገ የግድ ይፈፀማል። ጀርመን ሀገር እንዲህ አደርጋለሁ ብትል ግን ጉድ ነው ይፈፀማል። ጀርመን ሀገር እንዲህ አደርጋለሁ ብትል ግን ጉድ ነው የሚፈላው። የተከለከለ ነው። በተለይ ከሁለተኛው የአለም ጦርነት በኋላ የሴቶችን መብት በጥብቅ ያከብራል። እንዲትን ሴት ዝም

ብሎ ሴት ስለሆነች ብቻ መጠየቅና ማነጋገር አይቻልም። ከሚስት ጋር እንኳ እንደፈለጉ መሆን አይቻልም። የእሷ ፈቃድ መጠየቅ አለበት። በቤት ውስጥ ስራም ረገድ የእኩልነት መብታቸው የተጠበቀ ነው። እኔም የሴቶች መብት መጠበቅ እንዳለበት በደንብ ተምራብታለሁ።

«ሁለተኛ ትዳር ከመመስረትዎ በፊት ከሌሎች ሴቶች ጋር ትውውቅ አላደረጉም?»

የአሁኗን ባለቤቱን እስከማገኝ ድረስ ብቸኝነት ሲለማኝ በተለያዩ ወቅት የተዋወቅኳቸው ሶስት የጀርመን ሴቶችና አንዲት ኢትዮጵያዊት ጓደኞች ነበሩኝ።

«ከእኚህ ጀርመናዊት የትዳር አጋርዎ ጋር እንዴት ተዋወቁና ለጋብቻ በቁ?»

«ሶስተኛው አለም ቤት» እየሰራሁ ሳለ ነበር የተዋወቅነው። እሷ በጀርመን ተራድኦ ድርጅት ተቀጥራ ሩዋንዳ ትሰራ ነበር። ለአራት አመት ሩዋንዳ በአዋላጅነት ከሰራች በኋላ ለትምህርት ወደ ፍራንክፈርት ትመጣለች። ለካ የአፍሪካ ፍቅር አለቃት ብሎአል። አፍሪካ ስለራቀቻት የአፍሪካ ወኪል ናት ብላ ወዳሰበችው 'የሶስተኛው አለም ቤት' በመምጣት አባል ለመሆን ጠየቀችና አባል አደረገናት። ከዚያ በኋላ ስለአፍሪካ ፍቅርም ልምድም ስለነበራት ብዙ የአፍሪካ ፕሮግራሞች ላይ አብራን ሰራች። የሰራ ቅርርቡም አዋደደን። መዋደዳችን ደግሞ እየጎለበተ መጣና ወደ ፍቅር ተሰወጠ። ከዚያ ለምን አብረን እንኖርም ብለን ከ1978 ዓ.ም ጀምሮ አብረን እየኖርን ነው። ከፍራንክፈርት 20 ኪ.ሜ በምትርቅ አፍምባሽ በምትባል ከተማ ቤት ተከራይተን እሷ ባዋላጅነት እኔ ደግሞ በ'ሶስተኛው አለም ቤት' እየሰራን ኑሯችንን መሰረትን።

ከግንቦት 20 ቀን 1984 ዓ.ም ጀምሮ በኢህአዴግ ታጋዮች የጋብቻ ስነ-ስርዓት መሰረት ጋብቻ መስርተን ከቆየን በኋላ ኑሮአችንን ቀጠልን። በፕሬዚዳንት ዘመኔ ቤተ-መንግስት እያለን ግንቦት 20 ቀን 1988 ዓ.ም በክልል 14 መስተዳድር ጽ/ቤት በኩል ያለ ብዙ ግርግር በመንግስት ዕውቅና ያገኘ ጋብቻችንን ፈፀምን። የእኔ ምስክሮች አቶ ኩማ ደመቅላና አቶ አለምሰገድ ገብረአምላክ

ሲሆን፤ በረጊና በኩል ደግሞ ወ/ሮ ነፃነት አስፋውና የጀርመን ቤተክርስቲያን ቂስ ባለቤት ሚስ አንጀሊካ ሼድለር ነበሩ።

«ልጆችሽ አላፈራችሁም?»

አንዲት ሴት ልጅ አለችን። በታህሳስ ወር 1982 ዓ.ም ነው የተወለደችው። ስሟን ተሊሌ ነው ያልኩት። በኦሮምኛ ተሊሌ ማለት ንፁህ ውሃ ማለት ነው። ተሊሌ አበልት የጀርመን ዜግነት አላት። ባለቤቱ ረጊና የህክምና ትምህርት እየተከታተለች ሥራም እየሰራች፤ እኔም ለአንድ ዓመት ግማሽ ግማሽ ቀን እየሠራሁ፤ የቀረውን ጊዜዬን ተሊሌን እንከባከባት ነበር። ተሊሌ በቤተ መንግሥት አብራን ትኖር ነበር። ነገር ግን ተሊሌን እንደ ሌሎች የኢህአዴግ ባለስልጣናት በነፃ ሳይሆን ገንዘባችንን ከፍለን ነው ግሪክ ስኩል እስከ 11ኛ ክፍል ያስተማርናት። ሁለት ስማቸውን መጥቀስ የማልፈልገውና ሌሎች ባለስልጣናት ልጆችንን የእነሱ ልጆች በሚማሩበት የሀብታም ትምህርት ቤት በነፃ ትግባ ሲሉን አይሆንም! ወግዳልን! ብለናቸዋል።

ተሊሌ አሁን የፊልም ትምህርት እያጠናች ሎስ አንጀለስ ነው የምትኖረው። ጃላሌ ደግሞ አንድ ኢትዮጵያዊ አግብታ ለንደን ትኖራለች። ኢብሳ ጀርመን ሀገር፤ ፍራንክፈርት ከተማ ውስጥ የሺያጭ ሠራተኛ (ሲልስ ማን) ነው። እናቱ እዛው ጀርመናዊ አግብታ አንድ ልጅ ወልዳለች። ወንዱ ልጅ ብዙ ጊዜ አይደውልም፤ አይጽፍም። ጃላሌ ግን በየሳምንቱ ትደውላለች።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች አብዮት በጀርመን

ጀርመን እንደነ ማርክስ ያሉ ዓለማችንን የዘወሩ ፖለቲከኞችን ያፈራች ምድር ናት። የሦስተኛው ዓለም አገራት አብዮቶች መሰባሰቢያ ማዕከልም ነበረች። የ60ዎቹ ትውልድ ትንታግ ወጣቶች ሰልፈኛ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ የፖለቲካ ትኩሳት በሚንቀሳቀሱት፣ የአመፅ ትግል በሚጠነሰስባትና አያሌ የርዕዮተ ዓለም ሃሳቦች በሚፈጠሩበት ጀርመን ሲከትሙ የአገር ቤቱ የተማሪዎች አብዮት በደርግ አየተዳፈነ ነበር። ነጋሶ የለኮሉትን አብዮት ጥለው ባህር ማዶ የተሻገሩት ከትግሉ ሚዳሌ መሸሸ የሚመስላቸው አይጠፉም። ነገር ግን ጀርመንም ከአብዮትና ከፖለቲካ አላመለጡም። ለነገሩ አያሌ የዘመኑ ወጣት አብዮተኞች የአገር ቤቱ ትግል አላዋጣ ሲላቸው በአየርም በምድርም አያሉ ወደ አሜሪካና አውሮፓ ሲሰደዱ ትግላቸውን የመቀጠል ትልማቸውን በልባቸው ሰንቀው ነበር። ዶ/ር ነጋሶም የኢትዮጵያን ምድር ለቅቂ ወደ ጀርመን ስበር በአንጎሌ ሻንጣ ውስጥ ብዙ ሃሳቦች ጠቅጥቶ ነበር ይላሉ። ኢህአፓ ይበትናቸው የነበሩት ወረቀቶች፣ የአብዮቱ እንቅስቃሴና በመቋቋም ላይ የነበሩት መሲሶንና አነግ በሃሳብ አብረዋቸው ባህር ማዶ ተሻገረዋል።

የተማሪዎች አብዮትን መነሻ በማድረግ የመንግሥቱን ሥልጣን የተረከበው የደርግ አስተዳደር፣ እፍታ እንኳ ሳይቆይ ወደ አምባገነንነት መለወጡ ዶ/ር ነጋሶን ብቻ ሳይሆን የአገር ቤት ታጋዮችን ሳይቀር ተስፋ ማስቆረጡ አልቀረም። ይሄን ከፋ ዜና ከአገር ርቆ መስማት ደግሞ ህመምና ስቃይን አጥፍ ድርብ ያደርገዋል ይላሉ - ዶ/ር ነጋሶ።

ከአራተኛ ክፍለ ጦር ተነስቶ ድንገት በትረ ስልጣኑን በእጁ ያስገባው ደርግ፣ ወዲያው አምባገነንነትን ማስፈኑ አብዮቱ ሀዲዱን እየሳተ እንደነበር ምልክት ሰጥቶኛል። ከዚያ በኋላ ተማሪዎች የጮህንለት አላማና መሬት ላይ የነበረው እውነታ ፍፁም እየተለያየ መጡ። ሰው ሀገር ላይ ሆነህ ስትሰማው ደግሞ ስቃይ ብዙ ነው።

ጀርመን እንደገባሁ ቦህሞ ከተማ ውስጥ የሚገኝ እንደ ሆስቴል ነበር ያረፍኩት። በዚህ ከተማ ሩር የሚባል ትልቅ ዩኒቨርሲቲ አለ። ሩር ከተለያዩ ሀገሮች የመጡ ተማሪዎች የሚሰባሰቡበት ግዙፍ ዩኒቨርሲቲ ነው። ያኔ ጀርመን እንደ የትምህርት ስርዓት ነበራት። ለተማሪዎች ብድር ይሰጥና በዚያ ገንዘብ ይማራሉ። ስራ ሲይዙ ከግብር ጋር ይመልሳሉ። በረጅም ጊዜ ስለሚመለስ ብድሩ እንደ ብድር አይቆጠርም።

(በጀርመን 18 አመት የሞላቸው ልጆች ሁሉ ከቤተሰብ ነፃ ሆነው በዛ ገንዘብ ነው የሚማሩት።) ተማሪዎች የሚኖሩት ሆስቴሎች ውስጥ ነው። ሆስቴሎች ውስጥ ደግሞ ካፍቴርያዎች አሉ። እነዚህ ካፍቴርያዎች ውስጥ ምግብ እንበላለን። አንዳንዴ መጠጥ እንጎነጫለን። ማታ ማታ እንዘራለን። በተለይ አርብና ቅዳሜ በተለያዩ ቦታዎች የሚማሩት ተማሪዎች ይመጡና በጋራ እንዝናናለን። ይጠጣል፣ ይጀነሳል።

በሆስቴል አካባቢ ያሉ ካፍቴርያዎች በተማሪዎችና በሌሎች ሰዎች የሚንቀሳቀሱ ነበሩ። በእኛ ሆስቴል የነበሩት በርካታ ተማሪዎች ጥላሁን ግዛው ሲገደል «ሀገር ቤት ሆኖ መታገል አይቻልም!» በሚል ተስፋ ቆርጠው በውጭ አገር ለመታገል የመጡ ናቸው።

ትምህርታቸውን ከሀይስኩል አቋርጠው ጀርመን፣ ቦህሞ ከገቡት ተማሪዎች እንዱ መድሀኑ ሊቺ ነው። መድሀኑ በሰዳንና በአረብ ሀገር አድርጎ ነው ጀርመን የገባው። እኛ ያለንበትን ሆስቴል ካፍቴርያውን ተከራይቶ ይሰራበት ነበር። መጀመርያ ከአሱ ጋር ነው የተዋወቅነው። እሱ ደግሞ ዱዘልዶርፍ፣ ኮሎኝ፣ ሙንስተር፣ ሌሌን፣ ቦን፣ ዶርትሙንድ፣ ውፕርታልና ከሌሎች በአካባቢው ከተሞች ከሚኖሩ ሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር ግንኙነት ነበረው።

እነዚህ ተማሪዎች አርብና ቅዳሜ ወደ ቦህሞ ይመጣሉ። ተዝናኑትው እሁድ ይመለሳሉ። ቦህሞ በደረሰን በሳምንታችን በኮሌጁ

መግቢያ በር ላይ የአዲስ ተማሪዎችን ስም ዝርዝር እያዩ የሚፈልጉትን ማጥመድ የጀመሩ ኢትዮጵያውያን ነበሩ። ከተለጠፈው ስም ዝርዝር ውስጥ የእኔን ስም ሲያዩ «አህ! ይሄማ አሮሞ ነው!» ይሉና ደውለው እንገናኝ አሉኝ። ፎቅ ላይ እንዳለሁ ወደ ታች ሳይ የፈለገኝን ራስ በራ ሰው አየሁት። ወንድሜን ይመስላል። ወንድሜ ከኢትዮጵያ ምን ሊያደርግ በዚህ በአጭር ጊዜ ውስጥ መጣ? ብዬ ተርቤ ሳየው ሌላ ሰው ነው - አላውቀውም።

«አብዲ ጎዴ እባላለሁ!» አለኝ።

«ጋራ ጊዳዳ!» አልኩት። በዚህ መልኩ ተዋውቆኝ ሄደ። አብዲ የባሉ ልጅ ነው። ለምን እንደተዋወቀኝ አልገባኝም። ምናልባት የአገሩ ልጅ ስለሆንኩ ብቻ ይሆናል ከሚል ባለፈ አላሰብኩበትም።

አብዲ ጎዴ እና በጋላ የተዋወቅኳቸው ሌሎች ልጆች ለካ በምዕራብ ሶማሊያ ነፃ አውጭ ድርጅት ውስጥ ይንቀሳቀሱ ኖሯል። በጋላ «እኛ አሮሞ ሆነን ለምንድን ነው ከሶማሊያ ነፃ አውጭ ጋር የምንሰራው? እኛ ኢትዮጵያውያን ነን። ለምን የኢትዮጵያ ነፃ አውጭ ድርጅት እናቋቋም?» ብለው በ1965 ዓ.ም አካባቢ «የኢትዮጵያ ብሄራዊ ነፃነት ግንባር (ኢብነግ)» የሚባል ድርጅት አቋቋሙ። ይህ ድርጅት የአነግ ፅንሰ (ቅድመ አነግ) ነበር። ድርጅቱ የሚመራው ሼህ ሁሴን የሚባል የባሉ ሰው ነበር። የድርጅቱ ዋናው መ/ቤት በኦዲን፣ የመን ነበር። የ1966ቱ አብዮት ሲቀጣጠል ነበር ሼህ ሁሴን ወደ አውሮፓ የመጣው - የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋብዞት። ማህበሩም አብሮ ለመስራት ተስማማ። የጋብዞብት ዋና አላማ ስልጣን በደርጎች መያዙን በመቃወም የትጥቅ ትግል ለመጀመር ስላሰቡ ነበር።

ሼህ ሁሴን ጀርመን ሲመጣ ብቻውን አልነበረም - ምን፣ በሊባኖስ እና በሶርያ የትጥቅ ትግል ስልጠና ሲያካሂዱ የነበሩትን የአርሲ፣ የባሌና የሀረር ልጆችን አስከትሎ ነበር። በርሊን ከደረሱ በጋላ ግን ለሁለት ተክፈለ። አንደኛው የመኢሶንን ሀሳብ ይዞ «ለምን የትጥቅ ትግል እንከተላለን?» ሲል ሌላኛው የኢህአፓን ወገን በመደገፍ «ደርግን በትጥቅ ትግል ማውረድ አለብን!» አለ። በተጨማሪ የየመን መንግስት ከደርግ ጋር ግንኙነት ጀምሮ ነበርና የ“ኢብነግ”ን ቢሮ ዘጋባቸው። በዚህም ምክንያት ኢብነግ መከሰም ጀመረ።

ከሼህ ሁሴን ጋር በርሊን የገቡ ሰዎች ወደመጡበት ለመመለስ ስላልፈለጉ በተለያዩ የጀርመን ከተሞች ተበትነው መኖር ጀመሩ። እንግዲህ አብዲ ጎዴ ከነዚህ ሰዎች ጋር ነው ያገናኘኝ። ለሁሉም አርብ መጥተው እሁድ ከመመለሳቸው በፊት ሃገር ቤት ስላለው ሁኔታ ሀሳብ እንለዋወጣለን። እንፃፃፋለን፣ አብረን እንገናናለን። ማህበራዊ ግንኙነታችን እየጠነከረ ሄደ። ግንኙነቱም ለአራት ወራት እስከ ታህሳስ ቀጥሎ ነበር።

ታህሳስ ወር ላይ ለምን በማህበራዊ ግንኙነት ብቻ እንቆማለን? ለምን ከዚህ የላቀ አንድ ቁምነገር እንጀምርም? የሚል ሀሳብ ቀረበ። ሀሳታችንም ደግሞ አሮሞዎች ነን። ስለዚህ እስቲ የአሮሞኛ ቋንቋን ለማዳበር የሚረዳ አንድ ስራ እንስራ አልንና የአሮሞ ታሪክ፣ ባህል፣ ቋንቋ እና ጨዋታዎች ላይ የሚያተኩር መፅሄት እያዘጋጀን ማሰራጨት ጀመርን። የመጀመሪያዋ ፅትም የተሰራጨችው ጥር ወር ላይ ነበር።

እዚያ የነበሩ ልጆች የአርሶ አደር ልጆች ስለሆኑና አማርኛ ስለማያውቁ መፅሄቷ የምትታተመው በላቲን ፊደል፣ በአሮሞኛ ቋንቋ ሲሆን ወጪውን የምንሸፍነው ከኪሳችን ነበር።

እስከዚያ ጊዜ ድረስ አሮሞኛ በላቲን እንደሚጻፍ እናውቅም ነበር። ከእኛ በፊት ሀይሌ ፊዳ ጀርመን፣ ሐምቡረግ ዩኒቨርስቲ እያለ በ1966 ዓ.ም በላቲን ፊደል «Hirmaata DUBBI AFAAN OROMOO» በሚል ርዕስ ጽፎ ነበር። «BARAA BIRRAAN BARIHE» የሚል ለመጀመሪያ ጊዜ በአሮሞኛ የተደረሰ ቲያትር እንዲሁም በ1967 ዓ.ም በመጫና ቱለማ የተዘጋጀ ዕሁፍም አሰራጭቷል። ሁሉም በላቲን ወይም አሁን ቱቤ በሚባለው ፊደል የተጻፉ ነበሩ። ለአሮሞኛ ቋንቋ የላቲን ፊደል ይሻሻል በሚል ሀሳብ የራሳችንንና የነፃይሌ ፊዳን ዕሁፎች ማሰራጨት ጀመርን። በዚህም የሚያደንቁን ወገኖች ነበሩ።

ጥር ወር 1967 ላይ ደግሞ ከመፅሄት ባሻገር ለምን ማህበር እናቋቋምም ተባባልንና የአሮሞ ተማሪዎች ማህበር በጀርመን (The union of oromo students in Germany) የሚል ማህበር አቋቋምን። የምንለበሰበው በመድሀኑ ሊቺ ቤት ነበር። ለምስረታው ከበርሊን ድረስ የመጡ ሁሉ ነበሩ። እነ ዶ/ር አበራ አሸኔ፣ ከሆናቨር እነሁንዱማ ግራኝ ነበሩበት። በዚያ ላይ ማህበሩን ማቋቋም ብቻ

ሳይሆን አባላትን መመልመል፤ በጠቅላላ ኦሮሞዎችን መጋበዝ አለብን በሚለው ተስማምተን ነበር። በጀርመን ካለው ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋርም እንዴት መገናኘትና አብረን መስራት እንዳለብን ወሰንን።

በወቅቱ ጀርመን ውስጥ ከነበሩት የተማሪዎች ማህበራት የኛ ሶስተኛው ነበር። ከእኛ በፊት የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበርና የኤርትራ ተማሪዎች ማህበር ብቻ ነበሩ። እኛም እንደ ኦሮሞ ተማሪዎች ተደራጅን። ዓላማውም የኦሮሞ ህዝብ ችግር እንዲፈታ፣ ቋንቋውና ባህሉም እንዲዳብር በማሰብ ነው። በተጨማሪ እነግ የኦሮሞ ብሄር ጥያቄን አንስቶ ነበር። ስለዚህ የኦሮሞ ብሄር ጥያቄ ዘላቂ መፍትሄ እንዲያገኝ እንጠይቃለን ብለን አሰብን። እንደተደራጀን ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋር መስራት እንደምንፈልግ ሚያ ዝያ ወር 1967 ዓ.ም በነማደረገው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጉባኤ ላይ በአበራ አሸኔ በኩል እንዲነገር ተስማማን። ሆኖም አበራ ውሳኔያችንን ሄዶ ለማህበሩ ያድርስ አያድርስ ሳያሳውቀን ቀረ። ከዚያ በኋላ እነሱ በፊናቸው ተጠሉ፤ እኛም በፊናችን ተጠልን።

ነገሩ ግን ያለ ችግር በሰላም አልተጠለም። ተቃውሞና ትችቶች ነበሩ። «ጠባቦች ናቸው» የሚል ትችት ይሰነዘርብን ነበር። እኛ ግን ግድ አልነበረንም። በራሳችን ተጠልን። ከእነሱም ጋር ግንኙነት አልነበረንም። በአውሮፓ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ጉባኤ በበርሊን ይደረግ ነበር። ያኔ በርሊን እንደ ማዕከል ነበረች። በሁሉም የአውሮፓ ከተሞች የሚገኙ ተማሪዎች በርሊን ነበር የሚሰበሰቡት። እያንዳንዳቸው ባለቤት አካባቢ ቅርንጫፍ ዩኒየን አላቸው። ከአራቱም የአውሮፓ ማዕከላት ከመጡት ተማሪዎች ኦሮሞዎችም ነበሩባቸው።

ስለዚህ መጀመሪያ ያደረግነው በነሐሴ 1967 ዓ.ም ወደ በርሊን መሄድ ነበር። ዓላማችንም ማህበራችን በበርሊን ተገኝቶ በአንድ በኩል ስለ ማህበራችን ምስረታ ለማስተዋወቅና ኦሮሞ አባላቶችን ለመመልመል፤ በሌላ በኩል ደግሞ ከአውሮፓ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋር አብረን የምንሰራበትን ሁኔታ ለማመቻቸት ነበር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በደንብ የተደራጀና ገንዘብም ያለው ስለሆነ ስብሰባ የሚያደርገው አዳራሽ ተከራይቶ ሲሆን እኛ

ገና ስላልተደራጀን በከተማው ይኖሩ የነበሩ የኦሮሞ ተወላጆች ቤት ውስጥ እንሰበሰብ ነበር። የማህበራችንን መመስረት ለማብሰር በራሪ ወረቀት ይዘን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ስብሰባ ላይ ሄድን። እነሱ ግን አባረሩን። የሚገርመው ያባረሩን የኢህአፓ ደጋፊዎች የነበሩ የኦሮሞ ተማሪዎች ናቸው። «እናንተ ጠባቦች ናችሁ!» አሉን። የመኢሶን ደጋፊዎች ደግሞ «የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበርን ለብቻ ማቋቋም አያስፈልግም»። በኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ውስጥ የሴቶች ቡድን፣ የባህል ቡድን፣ የብሄር ቡድን እንዲሁም የኦሮሞ ጥናት ቡድን ማቋቋም ይቻላል» አሉን። እኛም «የለም እንደ ማህበር ተደራጅተን፤ ዕውቅና ተሰጥቶን፤ እንደ አቶ ማህበራት ግንባር የምንፈጥርበትና አብረን የምንሰራበትን መንገድ እንፍጠር እንጂ ተውጠን መስራት አንፈልግም!» አልናቸው። በዚያን ጊዜ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር የኢህአፓ እና የመኢሶን በሚል ለሁለት ተከፍሎ ነበር።

የመኢሶን ደጋፊዎች በዚህ ስብሰባ ቢያባርሩንም የኢህአፓ ደጋፊዎች ግን «ጠባቦች» እያሉ እየተሳደቡም «ቀጥሉበት!» ብለው ያበረታቱን ነበር። እንዳንዶቹ ደግሞ «ጥሩ ነው፤ ተደራጁ። ነገር ግን እኛ ለትጥቅ ትግል ወደ አሲምባ መሄዳችን ነው» አሉን። ከዛ በኋላ አልተገናኘንም።

የማታ ማታ እነዚያ በኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ስር ተደራጁ ሲሉን የነበሩት የመኢሶን ልጆች ተነጥለው «በአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ድርጅቶች ህብረት» የተባለ ማህበር ማቋቋማቸውን ሰማን። የእኛም ማህበር ከጀርመን «የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር» ወደ «የአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር» አደገ። በአንድ ጊዜ ሁለት የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበራት በአውሮፓ ተቋቋሙ ማለት ነው።

ዓላማችንን ለማሰራጨት ልሳን እንደሚያስፈልገን ተወያየን። እናም እኔ ወደ ፍራንክፈርት ተመልሼ «በክልቻ ኦሮሞ» የሚል ልሳን እያዘጋጀሁ ማሰራጨት ጀመርኩ። በክልቻ ማለት የማለዳ ኮከብ ማለት ነው። የመጀመሪያውን እትም በስቴንስል ነበር ያዘጋጀሁት። በማጣት የረዳኝ ነፍሱን ይማርና በፈቃዱ ዲባባ ነበር።

«የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ» በ1967 ዓ.ም ሲደራጅ በየቦታው ዝናው ናችቶ ነበር። ስለዚህ በተለያዩ ሀገሮች ካሉ

ድርጅቶች ጋር ግንኙነት መፍጠር ፈለገ። ከነዚህ መካከል «Organization for the Oromo People Liberation Struggle» የሚባለው አንዱ ነበር። ዋና ቢሮው ካለበት የመን ደብዳቤ እየጻፈ፣ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች ለኦሮሞ ህዝብ እንዲታገሉ ጥሪ ያቀርብ ነበር። «ጭቆናው እስካለ ድረስ ድርጅቶች መፈጠራቸው አይቀርም፤ የኛ ድርጅትም በሀገር ቤት በህብ-ዕ እና በትጥቅ ትግል እየተንቀሳቀሰ ይገኛል። በርካታ የኦሮሞ ተወላጆችም እየተቀላቀሉት ነው። በአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበርም የዚህ ጭቆና ውጤት ስለሆነ አብረን እንሰራ» የሚል መግለጫ ያሰራጭ ነበር።

ከዚህ ሌላ ድርጅቱ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች አንድ እንዲሆኑና በአንድ ጠንካራ ድርጅት እንዲጠለሉ መልዕክት ይልክ ነበር። ምክንያቱም ሀገር ቤት ከአንግ ሌላ ሌሎችም መደራጀት ጀምረዋልና። ከነዚህ መካከል አንዱ «ዋራቃ» (Warraqqqa) የሚባል ድርጅት ነው። የኦሮሞ አብዮታዊ ድምጽ የምትባል መጽሔት እያሰራጨ አሮሞዎች በነፃነት ተደራጅተው እንዲታገሉ ጥሪ ያቀርብ ነበር። «ሳይደራጁ ነፃነት የህልም እንጀራ ነው።» የሚልና ሌሎች ወረቀቶች ይበትን ነበር። በኋላ እንደሰማነው ይሄ ድርጅት «ጉጫ ደርገሻ» የሚባል የወጣቶችን ሊግም አደራጅቷል።

ማህበራችን ከነዚህና ከሌሎች የሚያገኛቸውን የተለያዩ መረጃዎችና ደብዳቤዎች «በክልቻ» (Bakkaalecha) በሚባለው ልሳን ላይ ያወጣ ነበር። በዚህ ሂደት ነው አንግ የተማሪዎችን ማህበር ዝና ሰምቶ በ1970 ዓ.ም ግንኙነት የጀመረው።

«ግንኙነት ከጀመረ በኋላ...»

ከአንግ ጋር የነበረውን ግንኙነት እንዲጠነክር ያደረጉ ጉልህ ክስተቶች ነበሩ። በእኔ በኩል የቂስ ጉዲና ልጅ ኩሳኔ ወደ አውሮፓ መምጣት አንዱ ምክንያት ሲሆን፤ ዩኒቨርስቲ ሳለን ጥሩ ግንኙነት የነበረን የሀንስ ፕላ በአውሮፓና በአሜሪካ አሮሞዎችን እንዲያደራጅ ተመድቦ ወደ ጀርመን መላኩም... ለግል ግንኙነቱ መጠናከር አስተዋዕክ ነበረው።

ከሌሎች ጋር የነበረው ግንኙነት ቀስ በቀስ መቀነሱም ከአንግ ጋር ያለው ግንኙነት እንዲጠብቅ አድርጓል። ለምሳሌ በደርግ ተፅእኖ የተነሳ መኢሶንና ኢህአፓ እየከሰሙ የነበረ ሲሆን ሌሎችም

ድርጅቶች መከሰም ጀምረው ነበር። ያሁኑ ሳይሆን ያኔ በኢህአፓ የተመሰረተው ጽፒዲኦ (የኦሮሞ ህዝብ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት) ኢህአፓ ሲከሰም ፊቱን ወደ አንግ አዞረ። የኢህአፓው አህዴድ የከሰመው ኢህአፓ አሲምባ ላይ ተመትቶ ከሰሜን ኢትዮጵያ ከለቀቀ በኋላ ነው። ያኔ የኢህአፓ የከተማ ሀይሏም በቀይ ሽብር ተመናግሮባት ነበር።

መኢሶንም ከደርግ ጋር በፈጠረው አሰመግባባት የሀገር ቤት አንቅስቃሴው ተገታ። ከአንግ ጋር ይሰራ የነበረውም ኢጭአት መኢሶን ሲጠፋ አብሮ ጠፋ። በነዚህ ድርጅቶች ውስጥ የነበሩ አብዛኞቹ አሮሞዎች ወደ አንግ ገቡ። በእንዲህ ያለ ሁኔታ አንግን ከተቀላቀሉት መካከል ባሮ ቱምላ ይገኝበታል።

«የናንተ ማህበርስ የት ደረሰ?... አንድ ሌሎች የመዋጥ አደጋ አልገጠመውም?»

እውነት ለመናገር በአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር አባላት በኋላ ላይ መንጠባጠብ ጀምረው ነበር። ከማህበሩ ጋር መስማማት ያልቻሉ ባንድ ወገን፤ ማህበሩ ከአንግ ጋር ጥብቅ ቁርኝት ማድረጉን የሚቃወሙ በሌላ ወገን ተከፋፈሉ። «የለም ትግሉን መቀጠል አለብን» የሚሉም ነበሩ። ስማቸውን ከማስታወሰው ውስጥ መድህን ሊቼ፤ ዋቁማ ሄደታ፤ ራሄል ማሞ፤ መሀመድ አፍሮ ውጥርታል ለሚገኘው የመድህን ሊቼ ቤት ለስብሰባ ጠርተው ሄጀ ነበር።

መድህኑ ቤት በተደረገው ውይይት «ቢያንስ የአንግ ተቀጥላ ያልሆነ አንድ ድርጅት ማቋቋም አለብን» ለሚል ተስማማንና «ጉጫ ደርገሻ» (የኦሮሞ ወጣቶች ሊግ) የሚባል ድርጅት አቋቋምን። ገንዘብ ያዥ፤ ሊቀ መንበር፤ ኡዲቶሪያል ኮሚቴ መረጥን። ነገር ግን «ጉጫ ደርገሻ» አንድ ወር እንኳ ሳይቆይ ሁለቱ እንፈልግም ብለው ቀሩ። አንዱ የመጀመርያው ዕለት ሸሸ። እኔና መድህኑ ሊቼ ብቻ ቀረን። በማላለታውሰው ምክንያት ከመድህኑም ጋር ተለያየንና «ጉጫ ደርገሻ» ፈረሰ።

እንደገና በ1976 ዓ.ም የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ ለሁለት ተሰነጠቀ። እንደኛው ወገን ከአንግ ጋር ያለውን ግንኙነት ሊጠናክር፤ ሁለተኛው ደግሞ «ለምንድን ነው ከአንግ ጋር ብቻ

የምንሆነው? ነጻ ሆነን መደራጀት አለብን። ከአንድ ድርጅት ጋር ራሳችንን ማቆራኘት የለብንም" አለ። እነዚህም አሮሞ አባ አንዲሁም በጀራ አባ ገዳ የሚመራው «Oromo Islamic Front for Libration» «እነዚህን አንድ ለማድረግ የምንችለው ከአንዱ ድርጅት ጋር መቆራኘታችን ሲቀር ነው» የሚል ሀሳብ ያዙ።

«በአውሮፓ ሁለት የተማሪዎች ማህበር መኖሩ ትክክል አይደለም» ብለው እራሳቸውን ገለልተኛ ነን በሚል ሰብቻቸው ተደራጅተው የነበሩት (TIBOBA) እና ከ(TBOA) የተገነጠለ ቡድን ተገናኝተው (TOA) የሚባል ህብረት ፈጠሩ። ብዙም ሳይቆዩ በሙኒክ ስብሰባ ጠሩ። «አሁን አሮሞዎች አንድ ሆነናል!» ይሉና ስብሰባቸው ላይ እንደገኝ ጋብዘው።

የአሮሞ ተማሪዎች አንድ መሆን አለባቸው የሚል ሀሳብ አራምድ እንደነበር ስለሚያውቁ ከኛ ጋር ስራ አሉኝ። እኔም ተስማምቼ "የአሮሞ ድምፅ" የምትል መፅሄት አዘጋጅ ሆንኩኝ። የሚያሳዝነው ስም የጠፋ ይመስል በአሮሞ ስም የተደራጁ ማህበሮች ሁሉ «ሰገሌ አሮሞ» (የአሮሞ ድምፅ) በሚለው ስም ላይ እንረባረብ ነበር።

«የማህበሩ አላማ ምን ነበር?»

የአሮሞ ህዝብ የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብት ይከበርለት የሚል ነበር። በተጨማሪም ደርግን ለመገርሰስ ዲሞክራሲያዊ ከሆነ የኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ግንኙነት መፍጠር ይፈልግ ነበረ። ማህበሩ ወዲያው ነበር ተሰሚነት ያገኘው። እስከ 1983 ዓ.ም ድረስ ከማህበሩ ጋር አብራ ነበርኩኝ። ከተመረቅኩ በኋላ ስራ እየሰራሁ ማህበሩን እረዳ ነበር። በሰውዲንና በሰሜን አውሮፓ ከነበሩ አባላቱ ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። በካናዳና አሜሪካ ከሚኖሩ እነግን ከለቀቁ አሮሞዎች ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። በዚያን ጊዜ ብዙ ድርጅቶች አልነበሩም። "የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ" የሀገር ቤቱን እንቅስቃሴ ተከትሎ ተዳክሟል።

«አነግሰን?»

በ1970/71 ዓ.ም አካባቢ እነግ ለሁለት ተከፍሎ ነበር። እንደኛው ክንፍ ስሙን እንደያዘ እነግ ተብሎ ሲቆይ ሌላኛው ክንፍ

የአሮሞ አሰላማዊ ነፃነት ግንባር የሚል ፓርቲ አቋቁሞ መንቀሳቀስ ጀመረ። መሪው ሼህ ጃራ አባ ገዳ ነበር። በነገራችን ላይ ከዚህ አሰላማዊ ድርጅት ጋር ሲሰሩ የነበሩት ሼህ አብዱራህማን በሽግግር ጊዜ የአስልምና ጉዳዮች ሃላፊ ሆነው አገልግለዋል።

የሁለተኛው ክንፍ የሼህ ጃራ አባ ገዳ ሊቀመንበር መሆን ተከታዮቹ በአብዛኛው ከሀረር፣ ከአርሲ፣ ከባሌና ቦረና ምስራቃዊ አሮሞዎች እንዲሆኑ አደረጉ። በእርግጥ ሌሎችንም የአስልምና እምነት መሳብ ጀምረዋል። ይሄ እንቅስቃሴአቸው እየተወራ ተከታዮችን መሳብ ጀምረዋል። ሲሄድ በአውሮፓ ያሉ አሮሞዎች ከድርጅቱ ጋር ግንኙነት መፍጠር እንደሚፈልጉ ማሳወቅ ጀመሩ።

እነዚህም አሮሞ አባ እና የአሮሚያ አሰላማዊ ነፃነት ግንባር ሦስቱም ሞቃዲሾ በሮ ነበራቸው። ስለዚህ በ(TOA) በኩል እነዚህን ለማቀራረብ አንድ ልዑክ ወደ ሞቃዲሾ መላክ አለበት ተብሎ እኔና መሳሙድ አፍሮ ተመረጥን። እንደተባለው በ1981 ዓ.ም ሞቃዲሾ ሄደን ሁለት ሳምንት ቆየን። የአሮሞ አባ እና የአሮሚያ አሰላማዊ ነፃነት ግንባር መሪዎች በደስታ ነበር የተቀበሉን። ከመሪዎቻቸውና አባላቸው ጋር ስብሰባ ካደረግን በኋላ ሀሳባችንን ደግፈው እነግ ዝግጁ ከሆነ እኛ ለመዋሃድ ፈቃደኞች ነን አለን።

ወደ እነግ አመራሮች ሄድን። አይናችሁን ላፈር! ብለው ሸኙን። ምክንያታቸውን እንዲያውቁ በቅጡ ሊያስረዱን አልፈለጉም። በዚህም እነዚህን ሦስት ታጣቂ ድርጅቶች አንድ የማድረግ ጥረት ሳይሳካ ቀረ። በአጋጣሚው ግን ሞቃዲሾ ካሉ የሀወሃት አመራሮች ጋር ጥቂት አውርተን፣ አንዳንድ ጉዳዮችን ሁኔታውን በመጠኑ ዳስሰን ነበር የተመለሰነው። ምክንያቱም የኛ ማህበር «የአንድ ድርጅት ተቀጥላ እንሆንም። የአሮሞ ካልሆነ ድርጅቶችም ጋር አብረን መስራት አለብን» የሚል ጠንካራ አቋም ስለነበረው ነው። በሞቃዲሾ ከሀወሃት ጋር ግንኙነት ያደረግነው። ከዚያም በኋላ ጥሩ ግንኙነት ፈጥረን ነበር። አውሮፓ ካሉ የሀወሃት ወኪሎች ጋር በየጊዜው እንደዋወል፣ ዕሀፎችም እንለዋወጥ ነበር።

ወደ ጀርመን እንደተመለስን አንድ የማድረግ ስራ እንዳልተሳካ ሪፖርት አደረግን። በወቅቱ ከ"TOA" አባላት ውስጥ «ሰምን ወደ ፖለቲካ ድርጅት እናሳድገውም?» የሚል ሀሳብ ተነሳና "Oromo Peoples Libration Organization" መሰረትን። ከዚያ ደግሞ

«የሀዘብ ነፃነት እንጂ የግድ የብሄር ነፃነት የሚል መሆን የለበትም» የሚል ሃሳብ ተነሳ።

በዚያን ጊዜ ህወሃትና አነግ መስርተውት የነበረው ግንኙነት የተቋረጠበት ወቅት ነው። በአንድ ወቅት ሁለቱ ነጻ አውጭዎች የደርግን ስርዓት ለማስወገድና ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ለመመስረት ስምምነት ተፈራርመው ነበር። ሁለቱም የሶቭየት ህብረትን ጣልቃ ገብነት እንደሚቃወሙ ሲገልፁ ነበር። ነገር ግን ህወሃት የሶቭየት ህብረትን ሶሻል ኢምፒሪያሊስት ነው የሚል አቋም ያራምድ ስለነበረ በዚህ ነጥብ ላይ ልዩነት ነበራቸው። ከዚህ በተጨማሪ ሁለቱም በኢትዮጵያ የብሄር ጭቆና መኖር ቢስማሙም፤ በጭቆናው ባህርይ ላይ ግን የአቋም ልዩነት ነበራቸው። ይሄውም አነግ «ኢትዮጵያ ውስጥ ቅኝ ግዛት አለ!» ሲል ህወሃት ደግሞ «ያለው የብሄር ጭቆና እንጂ ቅኝ ግዛት የለም» ብሎ ያምን ነበር። የሆነው ሆኖ በመጨረሻ ልዩነታቸውን በሂደት እንደሚያጠቡ፤ ለጊዜው ግን ደርግን ለማስወገድና የሶቭየት ህብረትን ጣልቃ ገብነት ለመታገል ስምምነት ላይ ደርሰው ነበር።

በዚህ ስምምነት መሰረትም መተባበር እንደጀመሩ ህወሃት በ1972 ዓ.ም ይመስለኛል ዓ.ም በክንፈ አብርሃና¹⁰ ሙሉጌታ ጫልቱ የሚመራ አንድ የህወሃት ታጣቂ ቡድን በሱዳን በኩል ወደ ደማዜንና ኩርሙክ ይልካል። ነገር ግን ሊስማሙ አልቻሉም። ተጣሉ። ያጣላቸውም ምክንያት አነሳሽ ህወሃቶችን «የበላይነት ለማሳየት ትቃጣላችሁ!» ሲሏቸው፤ ህወሃቶች ደግሞ «የእናንተ አነሳሽ አደረጃጀት ትክክል አይደለም፤ ጠባቦች ናችሁ፤ ዴሞክራሲያዊ አይደላችሁም፤ ከሀዘብ ጋር ያላችሁ ግንኙነት ደካማ ነው» አሏቸው። በዚህም መስማማት ሳይችሉ ቀሩና ህወሃቶች ሠራዊታቸውን አዘረው ተመለሱ። ከዚህ በኋላ ግንኙነቱ ተቋረጠ።

ህወሃት ከአነግ ጋር የጀመረው ግንኙነት አልሰምር ሲለው ሌላ የኦሮሞ ድርጅት በአግር በፈረስ መፈለግ ያዘ። ከዚያም የኦሮሞ ሀዘብ ነፃነት ድርጅት (OPLO) መቋቋሙን ሰሙና ግንኙነት ጀመሩ። ድርጅቱ (OPLO) ከኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ግንኙነት ለመፍጠር ፍላጎት ስለነበረው ተቀበለው።

¹⁰ በ1993 ዓ.ም የተገደለው

እናም በአውሮፓ ህወሃት እና TOA/ OPLO ግንኙነታቸው እየጠነከረ መጥቶ መረጃ እስከ መለዋወጥ፤ ፅሁፎችንና ጋዜጦችን እስከ መቀባበል ድረስ እየጠበቀ ሄደ። በዚህ አይነት በነሐሴ 1982 ዓ.ም በቶኦ የበርሊን ስብሰባ ላይ የኢህአዴግ ልኡካን እነ ዶ/ር ካሱ ኢላላና አቶ ወረደ ተገኝተው ስለኢህአዴግ መመስረት መግለጫ ሰጡ።

«እዚህ ኢትዮጵያ ውስጥ እነ ሞላልኝና ሌሎችም ይመሩት የነበረው የተማሪዎች ማህበር ጠንካራ እንደነበር ሰምቻለሁ። እንደውም ተላሰ፣ ካልሆነ 'Crocodile' የሚል ቅፅል ስምም ነበረው። የዚህ ማህበር አባል የነበሩ ያለብትና ጠንካራ እንቅስቃሴ የሚያደርግ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ እንደነበር የሚናገሩ አሉ። እርስዎ ስለዚህ ማህበር እንቅስቃሴ ያውቁ ነበር?»

አውነት ነው። አዲስ አበባ በነበርሁ ጊዜ 'ክርኮዳይል' እና 'ናሱት' የሚባሉ ቡድኖች በህዝብ ተደራጅተው በአዲስ አበባ የኒቨርስቲ ተማሪዎች ማህበር ላይ ተፅዕኖ ለማሳደር ይንጥላቸው እንደነበር አውቃለሁ። ክርኮዳይል ግራ ዘመም አመለካከት እንዳለው ሰምቻለሁ። አባላቱ እነማን እንደሆኑ ግን በግልፅ አይታወቅም ነበር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በሰሜን አሜሪካና በአውሮፓ የተደራጀ ነበር። በኋላ ግን የኢህአፓና የመኢሶን የሚባል ክፍፍል በውስጡ ገባ። እስከ 1969 ዓ.ም ድረስ ጠንክር ብሎ የወጣው የኢህአፓ ደጋፊ የነበረው ነው። በአንፃሩ መኢሶን ከደርግ ጋር አብሮ የመስራት አዝማሚያ ሲያሳይና አብሮም መስራት ሲጀምር በአውሮፓና አሜሪካ የመኢሶን ደጋፊ የነበረው ተሰማኝነት እያጣ መጣ። እኛም በድርጅትም ባይሆን በግል የደርግን መውደቅ ስለምንሻ በተለይ ከኢህአፓ ጋር የመንፈስ መቀራረብ ነበረን።

በአውሮፓ የኢህአፓ ደጋፊ የነበረው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በ1968፣ 1969 እና 1970 ዓ.ም በርካታ ሰላማዊ ሰልፎችና የረሃብ አድማ አድርጏል። በተለይ ፍራንክፈርት እንደ ማእከል ስለነበረች በርካታ ተቃውሞዎች ተስተናግደውባታል።

ፍራንክፈርት የሚደረገው እንቅስቃሴ ቶሎ ይሰማ ነበር። በኩሉን ከተማ የኢህአፓ ደጋፊ የነበሩ ተማሪዎች ማህበር ቅርንጫፍ

ነበር። ወደ ቦህሞ ስሄድ ቢሯቸው ጎራ እላለሁ። ወ/ሮ ነፃነት አስፋውን አገኛት ነበር። እሷ እዛ የኢህአፓ አባል ነበረች። አሁን ቪኦኤ ውስጥ ከሚሰራው ንጉሱ መንገሻም ጋር በወቅቱ ተወያይቻለሁ።

በ1970 ዓ.ም አካባቢ ወ/ሮ ነፃነት አስፋው ከከሉን ደወለችልኝና «የህወሃት ልክላን ቡድን በፍራንክፈርት አድርገው ወደ ሌሎች የአውሮፓ ሀገሮች ስለሚሄዱ ፍራንክፈርት ካሉት የኢትዮጵያ ማህበረሰብ ጋር እንዲወያዩ ቦታ አዘጋጅልኝ» አለችኝ። እኔም እሺ ብዬ የካቶሊክ ቤተክርስቲያን የአዳሪ ተማሪዎች ቤት የነበረ ሰፊ አዳራሽ እንዲፈቀድላቸው አደረግሁ። ህወሃት በፍራንክፈርት ለመጀመርያ ጊዜ ያደረገውን ስብሰባ አዳራሹን ያዘጋጀሁላቸው እኔ ነኝ። ያኔም ነው ህወሃት ጋር የመጀመርያውን ግንኙነት ያደረግኩት።

ስብሰባው ላይ ሁሉም ኢትዮጵያውያን ነበሩ። የትግራይ ተወላጆች ግን በለጥ ይላሉ። በዛ ስብሰባ ላይ ህወሃት ደርግን ለመጣል የትጥቅ ትግል ስለ መጀመሩና ስለ አላማው ለህዝቡ ገለፁ። ህወሃቶች አላማቸውን የያዙ ፅሁፎችን ሲሸጡ ነበር።

ቀስ በቀስ በግሌ ህወሃት ጋር የማደርገው ግንኙነት እየጠነከረ መጣ። በተለይም የሻዕቢያ ደጋፊ የሆኑ ኤርትራውያንና የህወሃት ደጋፊዎች ያቋቋሙት ብዙሃን ማህበር ጋር በትርብ አየተገናኘሁ እንወያይ ነበር።

ይሄ ብቻም አይደለም። ህወሃቶች በፍራንክፈርት ወኪል እንዲኖራቸው፣ ጽሁፎችም ወደ ጀርመን እንዲተረጎሙላቸው በመርዳትና ስብሰባ ማድረግ ሲፈልጉ ስብሰባዎችን በማዘጋጀት በኩል አግዛቸው ነበር። ይሄም ግንኙነታችንን አጠነከረው።

ሌላው ፍራንክፈርት ዩኒቨርሲቲ አካባቢ ጠንካራ የግሪ ዘመን ፖለቲካ እንቅስቃሴ ይካሄድ ነበር። የሶስተኛውን አለም የነፃነት እንቅስቃሴ የሚደግፉ ትግሎችን የሚያበረታቱ የጀርመን ቡድኖች ነበሩ። ከሶስተኛው አለም ሃገራት በትምህርትና በስደት አውሮፓ የገቡ ብዙ ናቸው። ለምሳሌ ከቺሊ፣ ኒዛራንዶ፣ ኮሎምቢያ፣ ኢልሳልቫዶር፣ ምስራቅ ቲሞር፣ ቪትናም፣ ኮምቦድያ፣ ኩርድ (ሶርያ፣ ኢራንና፣ ኢራቅ)። በነገራችን ላይ ኩርዶች

ተሰባስበው አንድ ነፃ መንግስት የመመስረት እንቅስቃሴ ነበራቸው። ከቱርክ ደግሞ የኮሚኒስት እንቅስቃሴን የሚደግፉ ነበሩ። ደቡብና ሰሜን ኮርያ አንድ እንዲሆኑ እንቅስቃሴያቸውን የሚደግፍ ቡድን ነበር። የፍልስጤም ነፃነት ታጋዮች ነበሩ። የደቡብ አፍሪካ ፀረ-አፓርታይድ እንቅስቃሴ አድራጊዎች ፀሎት በጀርመን ነበሩ።

ከሶስተኛው አለም ብቻ ሳይሆን ከአውሮፓ ሰሜን አየርላንድ፣ ከእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ነፃ ወጥታ ከዋናዋ አየርላንድ ጋር እንድትቀላቀል የሚንቀሳቀስ የብሄር ድርጅት ነበር። በስፔን ባስኮች ነበሩ። በፈረንሳይም የብሄር ጥያቄ እንስተው የሚንቀሳቀሱ ነበሩ።

እነዚህ ሁሉ የራሳቸውን የነፃነት እንቅስቃሴ እያስተዋወቁ በሌላ በኩል የኤርትራ፣ የትግራይ፣ የኦሮሞያ እንዲሁም የኢህአፓን ፀረ-ደርግ ትግል ይደግፉና ይረዱ ነበር። ጀርመኖችም ነበሩበት። የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሀይማኖት ተቋማትም ለሶስተኛው አለም ወንድማማችነት ድጋፍ ሲያደርጉ ነበር። በተለይም KPD (የምዕራብ ጀርመን ኮሙኒስት ፓርቲ) የተባለው የነፃነት ትግሎችን ከሚረዳ የምዕራብ ጀርመን ኮሚኒስት ፓርቲ ጋር ጥብቅ ግንኙነት ነበረን።

KPD (የጀርመን ኮሙኒስት ፓርቲ) የተባለው የጀርመን ኮሚኒስት ፓርቲ ግን ከምስራቅ ጀርመን SED እና ከደርግ ጋር ይሰራ ስለነበር እኛን አይደግፈንም። የኦሮሞ፣ የትግራይና የኤርትራ እንቅስቃሴዎችን አይረዳም።

እኛም ታዲያ በጀርመን በሌሎች በሚካሄዱ የተለያዩ ሰላማዊ ሰልፎች ላይ ለምሳሌ የፀረ-አቶም ሰልፍ፣ አዲስ ህንፃዎች ሲሰሩ ቅርስ ሊሆኑ የሚችሉ አሮጌ ቤቶች አብረው መፍረሳቸውን የሚቃወሙ ሰላማዊ ሰልፎች ላይ ወዘተ እንሳተፍ ነበር።

«አናንተን ጨምሮ ከየሀገሩ የመጡ ድርጅቶችና የነፃነት እንቅስቃሴዎች በሀገራቸው ያለውን መንግስት ከመቃወም ሌላ ምን ትሰሩ ነበር? ለምሳሌ ሀገርን ለማስተዋወቅ እንዲሁም ሀገቡን ለመርዳት...?»

ሁሉም የነፃነት እንቅስቃሴ አቀንቃኞች እንደ ባዛር አይነት እያዘጋጁ ሀገራቸውን ያስተዋወቁ ነበር። በእኛ በኩል ስናደርግ የነበረው የገና በዓል በጀርመን ትልቅ ክብረ በዓል ስለሆነና የጀርመን ካቶሊክና ፕሮቴስታንት እምነት ተከታዮች ርሀራሄያቸውን

የሚያሳዩበት ወቅት ስለሆነ፤ ከሁለት ሳምንት ቀደም ብለን በየገበያ አዳራሾች መግቢያና መውጫ ላይ የየድርጅታችንን አሳማና የምናነሳደውን ትግል እናስተዋውቅ ነበር። ፔርመስ የምትመስል ሳጥን አስቀምጠን ቃጭል እያንኳኳን፤ ገንዘብ እናለባስብና ወደ ሀገር ቤት እንልከው ነበር። ሳጥኗን የሚዘጋትም ሆነ የሚከፍታት ፖሊስ ነው። እኛ ከማለባለብ ውጪ ከገንዘብ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት አልነበረንም።

የአነግ የቅኝ ገዛት ጥያቄ

የኦሮሞ ጥያቄን በተመለከተ የእኔ አጽም ከአነግ ጋር ብቻ ሳይሆን ከሌሎችም የኢትዮጵያ ግራ ዘመም ጋይሎች ይለያል የሚሉት ዶ/ር ነጋሶ፤ ከዚህ አንፃር ደርግን ጨምሮ አሁኑኑ መሊሶን፤ ሻዕቢያና ሀወሃት የጠራ አካሄድ አልነበራቸውም ሲሉ ይተቻሉ። የእኔ ምኒሊክ መስፋፋት የፈውዳሊዝም መስፋፋት ነው የኮሎኒያሊዝም? የሚለውን አከራካሪ ጥያቄም አንስተዋል። የኦሮሞ የብሄር ጥያቄ በምን መንገድ ይፈታል ብለው እንደሚያምኑም ጠይቋቸው ነበር። አነግ ከኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ጋር የነበረውን ግንኙነት በተመለከተ ካነሳሁላቸው ጥያቄ በመጀመር መልስ ይሰጣሉ።

የአነግን ፕሮግራም በምስራቅ አውሮፓ ያሰራጩት ኩላኒ ጉዲና ነች። ኩላኒ ቺኮገለቭኪያ ስኮላርሺፕ አግኝታ ትማር የነበረች የቂስ ጉዲና ልጅ ስትሆን አሁን የዲማ ነገዎ ባለቤት ናት።

አነግ ከተመሰረተ ከ1966 ዓ.ም ከረምት ጀምሮ እስከ 1969 ዓ.ም ድረስ ከአውሮፓው የተማሪዎች ማህበር ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት አልነበረውም። የተማሪዎች ማህበር እንቅስቃሴ ዝናው እየናኘ፤ የኔም ስም ከእንቅስቃሴው ጋር አብሮ ይነሳ ስለነበር የአነግ አባል ከነበሩት ከእነ ሌንጮ ለታ (ዮሃንስ) እና ዲማ ነገዎ ጋር ደብዳቤ እንፃፍ ነበር። እነ ፀጋዬ ነመራና ጉጪ ደርገህ የኦሮሞ ወጣቶች ሊግን በኢትዮጵያ ካቋቋሙት ውስጥ አንዳንዶቹ ስለነበሩ የኦሮሞ ተማሪዎችን እንቅስቃሴ በተመለከተ ደብዳቤና መፅሄት ይልኩልኛል።

በ1969 ዓ.ም ቂስ ጉዲና ለቤተክርስቲያን ስራ ወደ ጀርመን ሲመጡ እግረ-መንገዳቸውን ከአነግ መልዕክት ይዘው መጥተው

ነበር። መልዕክቱን ለመንገር መጀመሪያ ዲማ ነገዎ ማስተራት ዲማ ራውን እያጠና ከነበረበት ሴኔጋል ወደ ጀርመን እንዲመጣ አደረጉና፤ ከዚያ ፍራንክፈርት ከእኔ ጋር ተገናኙ። ለእሱ የመጣው መልዕክት፤ ጀርመን ሀገር ቢሮ በመክፈት የእነግ ወኪል ሆኖ እንዲሰራ የሚል ነበር። እኔ ደግሞ ዲማን እንድረዳ ነበር የተፈለገው።

ጀርመን ውስጥ ቢሮ እንዲከፈት የተፈለገበት ዋናው ምክንያት ከአውሮፓና አሜሪካ ድጋፍ ለማግኘት እንዲቻል ነበር። ሌላው ቁስ ጉዲና የሰጡኝ መረጃ፤ እነግ በመካከለኛው ምስራቅ አንድ ልላክ እንደሚልከና ልላኩ በባሮ ተምሳ እንደሚመራ የሚጠቁም ነበር። ልዑኩ ወደ ምስራቅ አውሮፓ እንደሚመጣና ከዚያም ወደ ምዕራብ ጀርመን ጎራ ብለው የበለጠ መመሪያ እንደሚሰጡን ቢነግሩንም ከዚያ በኋላ ግን አልተመለሱም። ቁስ ጉዲናን ለመጨረሻ ጊዜ ያገኘኝቸው ያኔ ነው። ደርግ ሀገር ቤት ሲገቡ እስር ቤት እስገብቶ ገደላቸውና ከሌሎች ጋር በጅምላ ተቀበሩ። ኢህአዴግ ሲገባ ነው የጅምላ መቃብሩ ተቆፍሮ እንደገና በክብር የተቀበሩት።

«ቁስ ጉዲና እነግ ነበሩ? የፖለቲካ ለመለካከታቸውስ?»

እሳቸው በጣም ሲያደንቁ የነበሩት የጀርመን ፌዴራል ስርዓትን ነበር። የእነግ ፕሮግራም የኦሮሚያን ነፃ መንግስት ማቋቋም ቢሆንም እሳቸው ግን ዴሞክራሲያዊ ፌዴራላዊት ኢትዮጵያ ተመስርታ የጀርመን አይነት ፌዴራል ስርዓት እንዲፈጠር ይመኙ ነበር። ይሄ ሃሳባቸውን አወድላቸው ነበር። ሆኖም ከእነግ ሌሎች በአንዱ አባል እንደነበሩ ሰምቻለሁ።

ቁስ ጉዲና ከተመለሱ በኋላ ዲማ ነገዎ በርሊን ሄደ። በርሊን ጠንካራ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ነበር። የመኖርያ ሁኔታውን እነሱ አመቻቹለት። ለመጀመርያ ጊዜ በ1969 ዓ.ም እ.ኤ.አ በበርሊን በተካሄደው የኦሮሞ ተማሪዎች ስብሰባ ላይ ተገኝቶ የእነግን ፕሮግራም አስተዋወቀ። እነግ የጠቡሃን ኦሮሞዎች ማህበር እንዲሆንም ጠየቀ። ሃሳቡ ተቀባይነት አግኝቶ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር የእነግ ድጋፍ ሰጪ ብዙሃን ማህበር ሆነ።

«ማህበሩ የእነግ አባል ሆነ ማለት ነው?»

አይደለም! አይደለም። ማህበራት ድጋፍ ሰጪ ናቸው እንጂ አባላት አይደሉም። እናም... ከእነግ ጋር ግንኙነታችንን አጠናክርን።

ዲማ ብዙም ሳይቆይ ወደ ካርቱም ሄደ። እስከ 1972 ዓ.ም ባሉት አመታት ዲማ የመፅሔቱን ይዘቶች በእጁ ዕፎ ሲልክልኝ መፅሔቱን ታይፕ አድርጌ ዲሳይኑን እስተካከልና አሳትሜ በአውሮፓና በአሜሪካ በየማህበሮች ቅርንጫፍ መ/ቤት እንዲሰራጭ አደርጋለሁ። መፅሔቱ «ኦሮምያ ትጣራለች» (Oromia Speaks) የሚል ነበር። በእንግሊዝኛና በእርምጃ ነበር የሚታተመው። ህትመቱን በጀርመን የኢትዮጵያ ተማሪዎች የነበሩ ጋደኞች ያግዙኝ ነበር።

በወቅቱ የእነግ ዋና ማዕከል ካርቱም ነበር። በሱዳን በኩል በዚህኝንጉልና ወሊጋ አካባቢ እንቅስቃሴ ያደርግ ነበር። ሶማሊያ ሞቃዲሾ ውስጥ ቅርንጫፍ ነበረው። ሱዳን ሆኖ ከሻንቢያና ከህወሃት ጋር ይሰራ ነበር።

በ1972 ዓ.ም እኔ አንድ ደብዳቤ ወደ እነግ ልኬ ነበር። ደብዳቤው «ማስተራቲን ጨርሻለሁና ለማገልገል ስለምፈልግ በመደባችሁ ሦታ ለመስራት ወስኛለሁ» የሚል ነበር። እነሱም «አባልነትህን ተቀብልናል፤ ነገር ግን እዛው ጀርመን ሆነህ በጀርመንና በአውሮፓ ያሉትን የእነግ ድጋፍ ሰጪ ማህበራት አጠናክር!» ብለው መልስ ፃፉልኝ። ስለዚህ እዚያው ቆየሁ።

«የእነግን እንቅስቃሴ እየረዱ?»

አዎን! እስከ 1973 ዓ.ም ድረስ ፍራንክፈርት የነበርን ኦሮሞዎችና ጀርመኖች ጭምር «Oromo Self help Organization» በሚል ገንዘብ የሚያስባስብ ተቋም ፈጥረን፤ በእነግ በኩል በሱዳን እና በሌሎች አካባቢዎች ላሉ ስደተኞች ድጋፍ እናደርግ ነበር።

ብርቱ የሆነ ድጋፍ ያደርጉ ከነበሩት ውስጥ የማስታውሳቸው በፍቃዱ ዲባባና ጀርመናዊት ባለቤቱ፤ ሙሳ የሚባል የሃረር ልጅ፤ የቀድሞ ባለቤቱ ደሲቱ እና የዩኒቨርሲቲ ፕሮፌሰሩ ብራው ኬምበር¹¹ ይገኙበታል።

ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ጋር በመሆን ስለ ኢትዮጵያ በተለይም ስለ ኦሮሞ ህዝብ ግንዛቤ ለመፍጠር አንድ በኩል ትክክለኛ ነበር። በብሉቷ የኦሮሞ ህዝብ በሰፊ ሁኔታ ስለሚገኝ እየተጨቆነ እንደሚገኝ የምትገልፅ ነበረች።

¹¹ ብራው ኬምበር በኢትዮጵያ በተለይ በኦሮሚያ፤ ከምባታና ሀይያ ላይ ምርምር እድርጎ ብዙ መሃህዳት የፃፈ ምሁር ነው።

ከዚያ ውጭ ፍራንክፈርት ከትምህርት በኋላ ከብዙ ድርጅቶች ጋር የመገናኘት ዕድል ፈጥራልኝ ነበር። ስለተለያዩ ርዕዮተ-ዓለሞችና አስተሳሰቦች ለመስማትና ለመወያየት ዕድል አግኝቼ ነበር።

«ከተወያየባቸው የፖለቲካ አስተሳሰቦችና ርዕዮተ-ዓለሞች የበለጠ የሰበሰቡ የትኛው ነው?»

የፍራንክፈርት የኒቨርስቲ ፕሮፌሰሮች ስለ ኢምፔርያሊዝም እና ስለ ሶስተኛው ዓለም ግራ ዘመም ርዕዮተ-ዓለም ሃሳባቸውን ያንፀባርቁ ነበር። ጉዳዩን ለማብራራት ይጽፉ ነበር። በኢምፔርያሊዝም ቲዮሪ ላይ (Dependency Theory) በሚባል አቅጣጫ ፀረ-ኢምፔርያሊዝም አቋም ተጠናክሮ ይሰራጭ እንደነበር አስታውሳለሁ። ከነዚህ Dependency Theory ፕሮፌሰሮች አንዱ ሶሚር አሚን የሚባል ግብፃዊ ፀሃፊ ሲሆን ፀረ-ኢምፔርያሊዝም ፅሁፉን ያሻገረው ነበር። ከነዚህ በተጨማሪ የፈረንሳይ የፖለቲካ ፈላስፋ ጆም ፖል ሳትሪ፤ በአልጀሪያ የነፃነት ትግል ላይ የፃፈው “አሜሪካል ክብራል” የሚል ፅሁፍ ተጠቃሽ ነው። የነዚህ ሰዎች አስተሳሰብ በፍራንክፈርት ተሰሚነት የነበረው ሲሆን ጠንካራም ነበር።

አንደኛ በግራ ዘመሞች መካከል ክላሲካል የሆነው ማርክሲስት ሉኒኒስት ርዕዮተ-ዓለም የፈጠረው አስተሳሰብ ነበር። ይሄውም “የዓለምን ህብረተሰብ የጎሳ ኮሚውኒስት ሶሳይቲን መነሻው አድርጎ፤ የባሪያ ስርአትን አልፎ፤ ፊውዳሊዝምን አስከትሎ ወደ ካፒታሊዝም ተሸጋገረ፤ አሁን ኢምፔርያሊዝም ደረጃ ላይ ነው” የሚል ነው።

Dependency Theory የሚከተሉ ፈላስፎች ግን የማርክሲስት ርዕዮተ-ዓለም ይተቻሉ። «ከባርያው አሳዳሪ ስርአት ያለ ምንም ሽግግር ወደ ካፒታሊዝምን የደረሱ አገሮች አሉ። ለምሳሌ የቻይና፤ የግብፅና የቱርክ ኢምፓየሮች የፊውዳልና ካፒታሊስት ስርአትን ሳያልፉ ነው ኢምፓየራቸውን የፈጠሩት» ይሉ ነበር።

ግራ ዘመሞቹ እነ ማርክስና ኡንግልስ የኢምፔርያሊዝምን ወደ ሦስተኛው ዓለም መስፋፋት የሚደግፍ አስተሳሰብ ያራምዱ ነበር። ማርክስ እንደውም «ካፒታሊዝም ተስፋፍቶ ሁሉም ማህበረሰቦች ካፒታሊስት ደረጃ ሲደርሱ የዓለም ወዛደሮች

እንቅስቃሴ ይጠናክራል» ይል ነበር። ለምሳሌ የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ወደ ሕንድ ሲዛመት አልተቃወሙትም። እንደውም «መዛመቱ ያለሰጥናል፤ ካፒታሊዝም ያመጣል፤ የዓለም ወዛደሮችን እንቅስቃሴ ያፋጥናል፤ ስለዚህ ትክክል ነው» ብሏል። የዲፔንደንሲ ቲዎሪዮች ደግሞ “ትክክል አይደለም” በሚል ያሂሏቸዋል። የማርክስ እና ኡንግልስን አስተሳሰብ የሚያራምዱ በተግባርም የፈረንሳይ ኮሚኒስት ፓርቲ የፈረንሳይን ቅኝ ግዛቶች በመደገፍ የአልጀሪያን ነፃ አውጭዎችን ይቃወሙ ነበር። የዲፔንደንሲ ቲዎሪዮች ደግሞ ይሄንም እየተቃወሙ ያስረዱ ነበር።

የራሽያ ንጉሳዊ አገዛዝ ኢምፓየር ካፒታሊዝም ደረጃ ሳይደርስ ነው የተፈጠረው። ግዛቱንም ወደ ተለያዩ ምስራቅ አውሮፓ አገሮች በማስፋፋት፤ የተለያዩ ብሄር ብሄረሰቦችን በቁጥጥሩ ስር አስገብቶ ነበር። ስለዚህ አንዳንድ ማህበረሰቦች ከካፒታሊዝምና ኢምፔርያሊዝም ደረጃ ሳይደርሱም ህዝቦች ላይ በተለያዩ መንገድ ጭቆና ያደርሱ ነበር።

«እነስታሊን ያመጡት የራሱን ዕድል በራስ የመወሰን ጥያቄ የራሳቸውን ሶሻሊስታዊ ርዕዮት ለማስፋፋት ብቻ የታለመ ነው። በቅኝ ግዛት ስር ያልወደቁት ማህበረሰቦች ቋንቋቸውና ባህላቸው ተከብሮ በሚኖሩባቸው አካባቢዎች የተወሰነ አውቶኖሚ እንዲኖራቸው መታገል አለባቸው እንጂ ለነጻነታቸው መታገል ትክክል አይደለም» በማለት «የራሽያ ኢምፔርያሊዝምን ወደ ሶቭየት ህብረት ኢምፔርያሊዝም ለመተካት ሲያደርጉ የነበረው እንቅስቃሴ ነው» የሚል ሂስ ያቀርቡባቸው ነበር።

የስታሊን ተከታዮች ከሶቭየት ህብረት ጋር የሚሰሩ እንደ ኢትዮጵያ ያሉት ሀገሮች ስርዓታቸው ገና ካፒታሊዝም ደረጃ ላይ ስላልደረሰ “የብሄር ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ አይደለም” ይሉ ነበር። በተለይ ኢትዮጵያን በሚመለከት “በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ብሄሮች የነፃነት እንቅስቃሴያቸው የተገደበ መሆን አለበት እንጂ ነፃ መውጣት የለባቸውም” የሚል አቋም ያንፀባርቁ ነበር።

ዲፔንደንሲ ቲዎሪዮች ወደ አውሮፓ ሲመጡ አውሮፓና ምስራቅ ጀርመን ውስጥ እውነተኛ ሶሻሊዝም አልነበረም። በዚህክራሲ ካፒታሊዝም ገዢው መደብ መንግስትን ተቆጣጥሮ ቢርከራሲውንና ወታደሩን በቁጥጥሩ ስር አስገብቶ፤ ስፊውን ህዝብ

«እርስዎ በግልጽ በቅኝ ግዛት ጥያቄ ላይ የነበርዎ አቋምስ ምን ይመስል ነበር?»

በእኔ በኩል ጂፔንደንሲ ቲዎሪ ተዕዕኖ አሳድሮብኛል። እንደ ሀዘብ በካፒታሊዝምና ኢምፔሪያሊዝም ደረጃ ባልደረሱ ሃይሎች በወረራዎች መጨቆኑና መበዝበዙ አይቀርም። ወራሪዎች በተፈጥሮአቸው ፊውዳል ወይም ካፒታሊስት በመሆናቸው የፊውዳል ወይም የካፒታሊስት ጭቆና ነው የሚያስፋፋት። በሚወሯቸው ሀዘቦች ላይም የሚከተሉትን ስርአት ያስፋፋሉ። ስለዚህ የአፄ ምኒልክ ወረራ ፊውዳላዊ ስርአት ከማስፋፋት ውጪ ሌላ ሊሆን አይችልም። የሚያስፋፋውም የፊውዳልን ጭቆናና ብዝበዛ ስርአት ነው።

እዚህ ጋ ዋናው ቁም ነገር ተስፋፊው ሃይል የሚወረው በግድ መሆኑ ነው። የሚወራቸው አካባቢዎችን የተፈጥሮ ፀጋዎች መበዝበዙ አይቀርም፤ ስለዚህም የአፄ ምኒልክ ወረራ የቅኝ አገዛዝ መሆኑ አልቀረም። የነአፄ ምኒልክ ስርአት መስፋፋት «ጋላውን»፤ «አረመኔውን» ለማቅናት መሆኑን በወቅቱ የነበሩ የስርአቱ ወኪሎችም አይደብቁም ነበር።

የአቅኝዎች ማዕከል የሆኑ ከተሞች አልፎ አልፎ በየአካባቢው ተመስርተዋል። ራሷ የምኒልክ ዋና ከተማ አዲስ አበባ የተመሰረተችው በኦሮሚያ አምብርት ላይ ነው። አፄ ምኒልክ እንደ እንግሊዝ ቅኝ ገዢዎች ለንደን ተቀምጠው ኬንያን የሚያስተዳድሩበት አይነት ሳይሆን እዚያው ኦሮሚያ ውስጥ በመስፈር ነበር።

ኦሮሚያ ውስጥ ትናንሽ ከተሞችን በመመስረትና ማእከል በመፍጠር የፖለቲካ ስርዓቱን አስፋፍቶ በፖለቲካ፣ በባህልና በቋንቋ በጥቂት ገዢ መደቦች ይተዳደር ነበር። አፄ ምኒልክ ጥቁር ዚህንም እንደ ሌሎች ገዢ አባሎቻቸው የመሰረቱት የደቡብ አፍሪካ ነጮች ያደረጉት አይነት ሰፋሪ ቅኝ ግዛት ነው። ጭቆና ከነጭም ሆነ ከጥቁር ቢመጣ ያው ጭቆና ነው።

«እስካሁን ስለችገሩ ነገረዉኛል። ወደ መፍትሔው ስንመጣ የኦሮሞ ሀዘብ የብሄር ጥያቄ እንዴት ነው የሚፈታው ብለው ያምኑ ነበር? አሁንስ የአቋም ለውጥ አድርገዋል?»

በእኔ እምነት የኦሮሞ የብሄር ጥያቄ የሚፈታው እነግ አንደሚለው ነፃ የኦሮሞ ሪፐብሊክን በማቋቋም አይደለም። የአካባቢውን ሰፊ ሀዘብ ሲጨቁን የነበረውን ገዢ መደብ ስልጣኑን ለአካባቢው ሰፊ ሀዘብ እንዲለቅና በኦሮሞም ሆነ በሌሎች የኢትዮጵያ አካባቢዎች ዲሞክራሲያዊ ስርአት እንዲመሰረት ማድረግ ነው።

ከዚህ አኳያ የእኛ ትግል ከመደብና ከስርዓቱ ጋር ሲታይ ከደቡብ አፍሪካና ዚምባብዌ ጋር ይመሳሰል ስለነበረ ከኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ሃይሎች ጋር ተረዳድቶና ተደጋግፎ የደርግ ስርአት እንዲገረሰስ ማድረግ አስፈላጊ ነው። የሚል አቋም ነበረኝ። ከእነግ ጋርም በዚህ አቋሜ የተነሳ ልዩነት እየፈጠርኩ መጣሁ።

የኔ አቋም ከእነግ ጋር ብቻ ሳይሆን ከሌሎችም ይለያል። የኢትዮጵያ ግራ ዘመንም ሀይሎች «የአፄ ምኒልክን መስፋፋት የፊውዳሊዝም መስፋፋት ነው እንጂ የኮሎኒያሊዝም (ካፒታሊዝም) መስፋፋት አይደለም፤ ስለሆነም የቅኝ ግዛት ጥያቄ መነሳት የለበትም» እንደሚሉ ሁሉ እነግም በበኩሉ «የኦሮሞ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ስለሆነ የኦሮሞ ሀገር ነፃ መሆን አለበት» ይል ነበር። ስለዚህ የእኔ አቋም ከሁለቱም የተለየ ነበር ማለት ነው።

«ቀደም ሲል ሰፋሪ ኮሎኒያሊዝምን ኢምፔሪያሊስቶች በእጅ አዙር ለመግዛት ይደገፉታል ብለው ነበር። አፄ ምኒልክ በቅኝ ገዢዎችም ሆነ በኢምፔሪያሊስቶች ይደገፉ ነበር ለማለት የሚያስችል መረጃ ማቅረብ ይቻላል?»

«አዎ!... በሃገራችን ኢምፔሪያሊስቶች በእጅ አዙር ሲዝጉና ሲበዙበት ነበር። በ19ኛው ክ/ዘመን በአፄ ምኒልክ ጊዜም ካፒታሊዝም ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ፤ አለምን በቁጥጥሩ ስር ለማስገባት የተታረበበት ዘመን ላይ ነበር። በዚያ ዘመን ነበር ኢምፔሪያሊስቶች በርሊን ላይ ተሰብስበው አፍሪካን ለመቀራመት የወሰኑት። አንዳንዱን አካባቢ ጸቀጥታ በወረራ ይዘው ለማስተዳደር፣ የተቀረውን ደግሞ በእጅ አዙር አስተዳደር ወታደራዊ ድጋፍ፣ የምክር አገልግሎትና ስልጠና እየሰጡ ኢምፔሪያሊስቶች መድረስ ወደማይችሉበት እንዲስፋፉ ያደርጉ ነበር።

ከዚህ አላማቸው አንፃር ግብፅ ወደ ደቡብ እንድትስፋፋ ይረዱ ነበር። ምኒልክም ከመሃል ኢትዮጵያ ወደ ምስራቅና ደቡብ

ምዕራብ አቅጣጫ ለመስፋፋት ባደረጉት እንቅስቃሴ ይረዱዋቸው ነበር።

የአፍሪካ ነገሮችም በበኩላቸው ሰፊ ገበያ በመፍጠር ኢምፔሪያሊስቶች የአካባቢውን የተፈጥሮ ሃብት እንዲጠቀሙ በማድረግ ይረዱዋቸው ነበር። ኢምፔሪያሊስቶች ባደረዱዋቸው ኖሮ የአፄ ምኒልክም ሆነ የቀዳማዊ ሃይለ ስላሴ የነገርነት መደብ መቀጠልም መስፋፋትም አይችልም ነበር። ለምሳሌ ስዊዲኖች በኢትዮጵያ የአየር ሃይልን ጣቢያ ከፍተዋል። ፈረንሳዮችም ቢሆኑ በሀገራችን የባቡር ጣቢያና ስልክ የዘረጉት ሽቀጦቻቸውን ለማራገፍና ለንግድ እንቅስቃሴያቸው ሊሉ ነበር።

«አገሪቱ ግን አሁን ከጠቀሷቸው እንቅስቃሴዎች ተጠቅማለች የሚሉ ወገኖች አሉ።»

እነሱ ለእኛ ብለው የሚያደርጉት አንዳችም ነገር አልነበረም። ምንም ነገር ሲያደርጉ ከራሳቸው ጥቅም አንፃር ብቻ ነው። ለምሳሌ የነመንግስቱ ነዋይ የመፈንቅለ መንግስት ሙከራ መክሸፍ ውስጥ የአሜሪካኖች እጅ አለበት። በባሌና በጎጃም አካባቢዎች የተነሱ አመያችን ለማጥፋት ምዕራባዊያን እርዳታ ያደርጉ ነበር። በራያና አዘቦ ለመጀመሪያ ጊዜ የተነሳውን የወያኔ እንቅስቃሴ እንግሊዞችና አስራሌሎች ይደግፋ ነበር። ይሄንን የተቃርኖ አካሄዳቸውን እንደገና ያደረገኝ ደግሞ ዲፕሪኬሽን ተቃራኒ ነው። ይሄም ከኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ፀረ ደርግ ሀይሎችም ሆነ ከአነግ ጋር የአቋም ልዩነት እንዲኖረኝ አስችሎኛል። በእርግጥ የአነግን ነፃ ኦሮሚያ ሪፐብሊክ የማቋቋም አላማ መጀመሪያ አካባቢ እደግፍ ነበር። ወዲያው ግን 'ይሄ ሃሳብ አያዋጣም' በሚል አቋሜን አስተካክያለሁ።

የፖለቲካ ድርጅቶች ፍጥት

በአገራችን የፖለቲካ ታሪክ የተለያዩ ፓርቲዎችና ድርጅቶች ሲመሰረቱ ሲፈረሱ፣ ግንባር ሲፈጥሩ ሲለያዩ ኖረዋል። አሁንም ቀጥለዋል። እንደ ዕድል ቀንቷቸው ረጅም ዓመታት የዘለቁትን ብቻ ስለምናውቅ እንጂ በተፈጠሩ ማግስት የከሰሙ አያሌ ብቻ ስለምናውቅ እንደነበሩ ይታወቃል። በጀርመን የነበሩትን የፖለቲካ ድርጅቶች እንደነበሩ ይታወቃል። በጀርመን የነበሩትን የፖለቲካ ማህበራት የዶ/ር ነጋሶን ያህል አብጠርጥሮ የሚያውቅ አምብላም አይገኝም። በጀርመን የ17 ዓመት ቆይታቸው ከፖለቲካ ማህበራቱ አልተለዩም። በእርግጥ ዶ/ር ነጋሶን ያገኛቸው የፖለቲካ ድርጅቶች አልጠፋም። እሳቸውም ለአንድ ሁለቱ ለቅቋለሁ የሚል ደብዳቤ መፃፋቸውን ይናገራሉ። ለመሆኑ በጀርመን አገር የፖለቲካ ማህበራት ባህሪ ምን ይመስላል? በወቅቱ የነበራቸውን ግንኙነትና ተሳትፎ በስፋት ይነገሩን ዘንድ ተከታዩን ጥያቄ እነሳሁባቸው።

እኔ የተሳተፍኩባቸው ማህበራት በርካታ ናቸው። ከ1967 እስከ 1972 ዓ.ም ድረስ የ TBOA (OSUE) አባል፤ ከ1970 - 1972 ዓ.ም ደግሞ OHO የሚባል የእርዳታ ድርጅት አባል፤ ከ1974 - 1976 ዓ.ም በፍራንክፊርት የኢትዮጵያውያን የውይይት መድረክ አባል፤ ከ1981 - 1983 ዓ.ም ድረስ ደግሞ የ OPLO አባል ነበርኩ።

ምን ሆነ መሰለሁ... ከ1967 - 1972 ዓ.ም ሁለቱም የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበራት ስራቸውን ቀጥለው ነበር። ሁለቱም የተማሪዎች ማህበር የሚያወጡት መፅሔት ሰገሌ ኦሮሞ (የኦሮሞ ድምፅ) የሚል ነበር። በ1976 ዓ.ም ከ«Union of Oromo Students in Europe (TBOA)» የተገነባሉት ከ(TIBOBA) ጋር በመዋሃድ በኦሮምኛ «TOKKUMMAA OROMOOTAA AWROOPPAA (TOA) «Union of Oromo

Europe» የሚል መስርተው የነበረ ሲሆን እነሱም ሰገሉ ኦሮሞ ሂል ልሳን ነበራቸው።

የሚገርመው በዚያን ጊዜ የ(TBOA) አባላት በኢትዮጵያ አንድ ዴሞክራሲያዊ መንግስት መቋቋም አለበት የሚል አቋም የሚያራምዱትን ኦሮሞዎች በሙሉ 'ጎበናዎች' እያሉ ያሽሟቸው ነበር። እኔ ምኒልክ ወደ ምዕራብ ኦሮሚያ ሲሰፋፋ የኦሮሞ ባላባት የነበሩት ራስ ጎበና ዳንጫ፤ ለእኔው ድጋፍ ያደርጉ ስለነበር ነው ይሄን ስያሜ የሰጧቸው። ከኢህአፓና መኢሶን ጋር የሚሰሩትን ኦሮሞዎችም እንደዚህ 'ጎበናዎች' ይሉዋቸው ነበር።

በ1972 ዓ.ም አካባቢ በአጋጣሚ በስደት ከሆንጋሪ የመጡ አራት ልጆችን ፍራንክፈርት ውስጥ ስራና ጥገኝነት እንዲያገኙ በአስተርርሚነት እየረዳሁ አያለ፤ ከብዙ ወይይት በኋላ በፖለቲካም እየተግባባን መጣን። አንድ ቀን ስለ አንዳንድ ጉዳዮች ስንጫወት «ሁላችንም የምናነሳው ስለ ኦሮሞ ሀዝብ መብት ነው። እስቲ ልዩነታችን ምንድን ነው?» የሚል ጥያቄ አነሳን። እነሱ «ኢትዮጵያ ውስጥ የትኝ ግዛት ጥያቄ የለም። ዋናው ነገር ሀገሪቱን ዴሞክራሲያዊ ማድረግ ነው» የሚል ሀሳብ ነበራቸው።

ደጋግመን ተወያየንበትና አንድ ውሳኔ ላይ ደረስን። ሁለቱ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበራት ልዩነታቸው ሰፊ ስላልሆነ ልዩነታቸውን እንዲፈቱ ደብዳቤ ልንፅፍ ተስማማን። «ይሄ ልዩነት ለኦሮሞ ሀዝብ አይጠትም። ስለዚህ የምግብና መጽታ ወጪያችሁን እኛ እንሸፍናለን፤ ስራ አስፈፃሚዎች ወደ ፍራንክፈርት ብት በሉና ተወያዩ» የሚል ደብዳቤ በ1972 ዓ.ም ፃፍን።

አንደኛው ማህበር በሰባት ቀን ውስጥ አዎንታዊ ምላሽ ሰጠን። እኔ ላለሁበት (የኤዲዮርያል አባል የሆነኩበት) የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ ያዘጋጀውን ደብዳቤ ደግሞ ፍራንክፈርት ለዋና ፀሐፊዋ ወስደን ለኩለኒ ጉዲና ሰጠናት። እነበበችውና «ጥሩ! የማህበሩ ሊቀመንበር በኖርዌይ ስለሚገኝ እንዲደርሰው አደርጋለሁ» አሰችን። ቀና ምላሽ እየጠበቅን ሳለ አንድ ቀን የበርሊን ንዑስ ቅርንጫፍ አባል የሆነ ታየ ተፈራ የሚባል ይደውልልኝና።

«ጎጋሶ እንደምን አደርክ? ደብዳቤ ትፅፋለህ አሉ!» አለኝ።

«የምን ደብዳቤ?»

«የፃፍከውን ደብዳቤ ታውቅ የለ?»

«አላውቅም!» አልኩት ንድድ ብዬ። ምክንያቱም ደብዳቤውን የሰጠው ለTBOA ዋና ፀሐፊ ለኩለኒ ነበር። እንዴት የበርሊን ንዑስ ቅርንጫፍ አባል የሆነ ሰው ያነጋግረኛል ብዬ መቆጣቱ ነው። ድርጅታዊ መዋቅር የሌላቸው ነገሮች ሁሉ ነገር ዓለሙን ስለሚያበላሹ ነው አላውቅም ያልኩት።

«አሁ! አታውቅም? ቆይ! ዋጋህን ታገኛታለህ!» ብሎ በመዛታ ስልኩን ዘጋው። ከዚያ በኋላ ፍራንክፈርት ያሰቸው ኩለኒም ስለጉዳዩ እንስታልኝ አታውቅም።

በጀርመን የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ቅርንጫፍ የጠራው ስብሰባ በሀሁም ተካሂዶ ነበር። የስብሰባው አጀንዳ የኛው ደብዳቤ ሆነ። በስብሰባው ላይ ለመገኘት ከተለያዩ ከተሞች የመጡ ሰዎች «አንተ ነህ የፃፍከው?» ብለው ፋታ ሲያሳጡኝ።

«አዎ ዕፌያለሁ፤ ፈርሜያለሁ። ይሄንንም ያደረግነው የኦሮሞን ሀዝብ ትግል ያፋጥናል ብለን በማሰብ ነው» አልኳቸው።

«እንዴት ቅርንጫፍ ማህበሩን ሳታማክር በራስህ ተነሳሽነት ትጽፋለህ? የሰራሽው ስህተት ነውና ሂሰህን ተቀበል» አለኝ።

«አይ! እኔ ስህተት አልሰራሁም። የኦሮሞ ማህበራትን ለማቀራረፍ ያደረግሁት ነው» ስል መለስኩኝ።

«የተፈራረምከው እኮ ከጎበናዎች ጋር ነው። ስለዚህ ሂሰህን ተቀበል!» አለ።

ይኸኔ «እነሱም እኮ ኦሮሞዎች ናቸው!» ብዬ በቁጣ ጮኸኝ። ወዲያው ውጭ እንድጠብቅ ነገሩኝና በጉዳዩ ላይ ጥቂት ተወያይተው ጠሩኝ። ለካ የእርምጃ ውሳኔ ነው ያሳለፉብኝ።

«ከጀርመን ተማሪዎች ማህበር ተወግደሃል» ተባልኩ።

ክረምቱ ላይ ደግሞ ከኩለኒ አንድ ደብዳቤ ደረሰኝ። «የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር አመታዊ ስብሰባ ስለሚካሄድ በርሊን እንድትገኝ» የሚል ነበር። የነገሩኝ ስብሰባው ሊጀመር ሰባት ቀን ሲቀረው

ነው። በአንድ ሰው ምክንያት ጊዜ ማባከን ስለማይገባ ችግራችሁ እኔ ከሆነኩ እወጣለሁ፤ እናንተ ስለሰባችሁ ተጥሎ ብዬ ውልቅ አልኩላቸው። እኔ በዝግጅቱ ላይ ባልሳተፍም ጥሩ ፕሮግራም ነበር ያካሂዱት።

ከዚያ በጥር ወር 1973 ዓ.ም አንድ ደብዳቤ ATBOA ስራ አስፈጻሚ ላገኝኩኝ። «በሰባችሁት ውሳኔ መሰረት መልሱን እየተጠባበቅኩ ቢሆንም ከስራ አስፈጻሚው ውሳኔ ሳይደርሰኝ፤ በእኔ ላይ በፍራንክፈርት ቅርንጫፍ አሰታዊ ፕሮፓጋንዳ እየተካሄደብኝ ስለሆነ ከዛሬ ጀምሮ ከተማሪዎች ማህበር አባልነቴ ለቅቷል።» የሚል ነበር።

ከዚህ በተጓዳኝ ደግሞ ምንም እንኳን ከእነግ ጋር የነበረኝን ግንኙነት ባቋርጥም አነሳች አባል አድርገንሃል ብለውኝ ነበር። ነገር ግን ከእነግ የሚመጣልኝ ደብዳቤ ተቋርጦ ነበር። እና «ምንድነው ይሄ ነገር?» አልኩና ሚያዝያ አካባቢ ለእነግ ለምን ግንኙነታችን እንደተቋረጠ የሚጠይቅ ደብዳቤ ላገኝኩኝ።

ለደብዳቤዬ መልስ ሳይሰጡኝ ሲቀሩ ደግሞ እንዲህ የሚል ደብዳቤ ላገኝኩላቸው፡-

«ለደብዳቤዬ መልስ መስጠት አልፈሁም። ከአባልነቴ መነሳቱን እንኳን ለማሳወቅ ፈቃደኛ ስላልሆናችሁ ከዚህ በኋላ ከእንደዚህ አይነት ድርጅት ጋር አልሰራም።»

የኢህአዴግ ግብዣ

ዶ/ር ነጋሶ ከኢህአዴግ ጋር በረሃ ገብተው አይታገሉ እንጂ ከአገራቸው ከወጡባት ጊዜ ጀምሮ ከፖለቲካ ትግል አልተነጠሉም። ያልገቡበት የፖለቲካ ድርጅት፤ ሊያስማው ያልሞክሩት ማህበር የለም። በጀርመን የተለያዩ ከተሞች የአገር ቤት የፖለቲካ ድርጅቶችን ጉባኤ ማድረግ ሲፈልጉ ነጋሶ በቀናነት አስተባብረዋል። ከአብዛኞቹ ጋር አብረው ለመስራት ሞክረዋል። ሆኖም አንደታቸውን የሚያርስላቸው ድርጅት አላገኙም። በዚህ ላይ የውጭ አገር ኑሮ ሰልገቷቸዋል። አገር ቤት ወደነበረው ተጨባጭ ትግል ለመግባትም ቋምጠዋል። አገራቸው ለመግባት ድልድይ የሆናቸው ታዲያ ኢህአዴግ ነበር። ሆኖም መንገዱ አልጋ ባልጋ አልነበረም ይላሉ። እንዴት?

ከሀወሃት ጋር ከ1970 ዓ.ም አንስቶ ግንኙነት ነበረን። ግንኙነቱ የተጀመረው ወ/ሮ ነፃነት አስፋው ከኮሎኔል ደውላልኝ የሀወሃት ምሽት በፍራንክፈርት ለማዘጋጀት አዳራሽ እንዳፈላልግ ላቸው ስትጠይቀኝ ነበር። ከፍራንክፈርት በኋላም በጀርመን ከነበሩ የሀወሃት ወኪሎች ከእነ አህመድ፣ አብዲ፣ ካህሳይ፣ ተስፋዬ ቼንቱ፣ ፀጋዬና ነጋሽ ተክሉ¹⁾... ጋር የቅርብ ግንኙነት ነበረኝ።

የሀወሃት ልዑካን ወደ አውሮፓና አሜሪካ ሲጓዙ ፍራንክፈርት ያርፉ ነበርና በጀርመን ካሉ የሀወሃት ወኪሎች (በኋላም ኢህአዴግ) ጋር ተገናኝተን እንድንወያይ ሁኔታዎችን ያመቻቹ ነበር። ከሀወሃት/ኢህአዴግ ልዑካን የማስታውሰው ተፈራ

¹⁾ በኋላ የዋልታ ኢጋርሚሽን ማእከል ስራ አስኪያፅ የነበሩና አሁን እንደ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅት የሚመሩ

ዋልዋ፤ አለምለገድ ባሉማ፤ ስዩም መስፍን፤ ካሱ ኢላላ፤ ወረደ፤ ተወልደና ብርሀኔን ነው። ይሄን ሁሉ የሚያቀናጀው ደግሞ በጀርመን የሀወሃት ወኪል የነበረው ነጋሽ ተክሉ ነበር። እሱ ነው ከድርጅቶችም ሆነ ከግለሰቦች ጋር ግንኙነት የሚያደርገው። በፊትም ከሀወሃት ጋር ግንኙነት እንደነበረኝ፤ ለሃገራም አዎንታዊ አመለካከት እንዳለኝ ያውቃል። የሀወሃት ዕህፎችና መዕሄቶችን ይሰጠኝ ነበር። እነተወልደና ስዩም መስፍን በፍራንክፈርት በኩል ሲያልፉ «አግኛቸው!» እያለ ያገናኘኝ ነበር። ስለዚህ ጥሩ ወዳጅነትና የዓላማ አንድነት ነበረኝ።

ከዚህ በተጨማሪ በስዊድን ያሉ የሀወሃት ወኪሎች በስዊድን ካለው የ TOKKUMMAA OROMOOTAA AWROOPPAA (TOA) እና ከ OPLO አባላት ጋር ጥሩ ግንኙነት ነበራቸው። ወደ አውሮፓ ከሚመጡ ልዑካን ጋርም ጥሩ ግንኙነት ተፈጥሮ ነበር። በጀርመንና በስዊድን ሲካሄድ የነበረው ግንኙነት ለመግባባት፤ ለመረዳዳትና መረጃ ለመለዋወጥ ምክንያት ሆነ። በጎ የቅርርብ ግንኙነት ነበር።

በ1982 ዓ.ም ክረምት TOA ወይም Union of Oromo in Europe በበርሊን ባደረገው ስብሰባ ላይ ዶ/ር ካሱ ኢላላ እና አቶ ወረደ ተገኝተው ኢህአዴግ ለቶላ ያለውን ድጋፍ ገለፁ። ስለ ኢህአዴግ አላማና ፕሮግራም ካስተዋወቁም በኋላ አህዴድ እንደተመሰረተ ተናገሩ። ወዲያውኑም የአህዴድን ማዕከላዊ ኮሚቴ የድጋፍና የጥሪ ደብዳቤ ሰጡንና ተነበበ።

በመጨረሻም የአህዴድን የመጀመሪያ ባንዲራና ፕሮግራም እንዲሁም የኦሮምያን ጋዜጣ አንድ እትም ሰጡን። ግንኙነት መፍጠራችን አስፈላጊ እንደሆነ በመግለፅ፤ ከTOA አንድ ልክክ ሂደት የአህዴድን እንቅስቃሴ እንዲጎበኝ፤ ከአመራሩና አባላቱ ጋርም እንዲወያይ ጠየቁን። ለጉዞው ኢህአዴግ ሰነዶችን እንደሚያዘጋጅ ነገሩን። በስብሰባው መጨረሻ ቀን ላይ የባህል ምሽት የነበረ ሲሆን የድሮው (የፈረሰው) የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር፤ የኢህአፓ፤ የመኢሰን፤ የአነግ፤ የቲቦባና የቲቦሊን አባላትን ሁሉ ጋብዘን ነበር።

እንግዲህ እነ ካሱ ኢላላ ባሉት መሰረት፤ ከቶላ ሁለት የአመራር አባላት አህመድ ኡስማንና እኔ ተጠቁመን ወደ ሃገር ቤት ነፃ ቀጠና ሂደን እንድንጎበኝ ተወሰነ። ከመሄዳችን በፊት ቶላ

የመኒክ ቅርንጫፍ ማህበር ታህሳስ ወይም ጥር አካባቢ አንድ ስብሰባ አዘጋጅቶ ከኢህአዴግ ሰዎች ጋር እንድንወያይ ተደረገ። በዚያ ስብሰባ ላይ አቶ ነጋሽ ተክሉ፤ ብርሃኔ ገ/ክርስቶስ¹⁴ ከኢህአዴግ ተወካዎች መጥተው እነጋገሩን። ከዚያ በኋላ የጉዟችንን ጉዳይ ማስተካከል ጀመርን።

በአቶ ነጋሽ በኩል ካርቱም የሚገኘው የኢህአዴግ መስሪያ ቤት ጉዟችንን አዘጋጀልን። ሱዳን ተሂዶ ከዚያ በህቡዕ ነበር ወደ ሀገር ቤት የሚገባው። ካርቱም ሄጄ ከዚያ ወደ ሀገር ውስጥ እንድንገባ አስፈላጊ የሆኑትን ሰነዶች (የምስክር ወረቀትና የሱዳን መግቢያ ቪዛ) ያዘጋጀልኝ ነጋሽ ተክሉ ነበር።

ይሄ ሁሉ የጉዞ ዝግጅት ተጠናቅቆ የቀረን የቲኬትና የቀን አበላችን ጉዳይ ነበር። የቲኬትና የአበል ወጪ እንዲወጣ የተወሰነው ደግሞ ከቶላ ነበር። ታዲያ ቲኬት መግዛት ላይ ስንደርስ የቶላ ስራ አስፈጻሚ ውስጥ የፋይናንስ ሃላፊ የነበረው ማህመድ አፋሮ «ትኬት አልገዛም!» አለ። «ለምን?» ሲባል «የአበሾችን እንቅስቃሴ ለማድነቅ የኦሮም ገዝብ አይወጣም!» በማለት ሽንጡን ገትሮ ተከራክረ። ይሄን እምቢታውን ለሌሎች ስራ አስፈጻሚዎች ብናሳውቅም ምላሽ አጣን። በተለይ እኔ ለመሄድ ንጉቼ ስለነበር እርር ድብን አልኩ። መጋቢት ላይ አቶ ኩማ ደመቅሳ ደብዳቤ ዕፎልኝ እንደምመጣ ቃል ገብቼለት ነበር።

በዚህ አይነት ማህበሩ ውሳኔውን ቢያጥፍም እኔ ሄጄ እንቅስቃሴያቸውን ማየት አለብኝ ብዬ ወሰንኩ። በግልም እንቅስቃሴ ማድረግ ጀመርኩ። ምክንያቱም ዕድሜዬን መላው ጀርመን ሃገር የመኖር አላማ አልነበረኝም። «ሰው ካደገበት ማህበረሰብ ተነጥሎ፤ ከወገኑ ርቆ ብዙ አስተዋዕኦ ማድረግ አይችልም!» ብዬ ስለማምን ሃገር ቤት ገብቶ ለመታገል ዕኑ ፍላጎት ነበረኝ። ከተለያዩ ድጋፍ ሰጪ ድርጅቶች ጋር በማደርገው በነበረው እንቅስቃሴ አልረካም ነበር። አንድ አስተዋዕኦ ማበርከት አለብኝ እያልኩ በውስጤ ስለቃይ ቆይቻለሁ።

ከመጀመርያው አንስቶ በኦሮሞዎች በኩል ሲደረጉ የነበሩት እንቅስቃሴዎች አጥጋቢ አልነበሩም። የመብጫጫት እንቅስቃሴ

¹⁴ በዚያው የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረና አሁን በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ምክትል ሚኒስትር የሆነ

ነበር። የተማሪዎች እንቅስቃሴም እዚህ ግባ የሚባል አልነበረም። ኦሮሞዎችን ጨምሮ ሌሎችን ኢትዮጵያዊያንን የማሰባሰብ ምኞት ነበረኝ። እዚያ ተቀምጦ «አንድ መሆን ይሻላል፤ መሰባሰብ ይሻላል»። ማለቱ የማይጨበጥ ተስፋ ሆኖብኝ ያበሳጨኝ ነበር። እናም የተደራጀ ጠንካራ ድርጅት ካለ መደገፍ ይሻላል የሚለው ሃሳቤ ሚዛን ስለይፋ ነበር ሂጂ ኢህአዴግን እየሰሩ ያሉትን የማየት ፍላጎት ያደረብኝ። ሃዘር ቤት ወዳለው ተጨባጭ ትግልም ለመመለስ የወሰንኩት።

ይሄን ጉዞ ለማሳተፍ ታዲያ በሁለት መንገድ መግባር ነበረብኝ። አንደኛው በትርፍ ጊዜ ስራ በመስራት ሲሆን ሌላው ደግሞ የጀርመን አለም አቀፍ የፍልሰት (imigration) ማእከልን በማገኘት ነበር። ይሄ ማዕከል በጀርመን የሚኖሩ ምሁራን ስደተኞች ሆኑ ወደ ሃዘር ቤት ወይም ወደ ሌላ ሃዘር ሄደው ለመስራት ሲፈልጉ ይረዳ ነበር። እኔም «ይፋዊ ባልሆነ መንገድ ሃገሪ ሂጂ የነፃ አውጪዎችን እንቅስቃሴ ለማየት እፈልጋለሁ» ብዬ አሳወቅኳቸው። «እሺ!» አሉኝ፤ የትኩት መግገም ሊችሉኝ ቃል ገቡልኝ። እናም ሚያዝያ 1983 ዓ.ም በሉዊታገዛ ለመብረር ወረፋ አስያገዝኩኝ። ነገር ግን የዕድል ጉዳይ ሆነና የጉዞ ቀኔ ግንቦት 19 ቀን 1983 ዓ.ም ሆነ። በዕለቱም እኩለ ሌሊት አልፎ ካርቱም ገባሁ።

13

አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ

ዶ/ር ነጋሶ ወደ አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ በመሸገር ላይ ያሉ ይመስላሉ። ከአህአዴግ ጋር ተቀላቅለው ለአገራቸው የበኩላቸውን አስተዋፅኦ ለማበርከት ተግድፈዋል። ከዚያ በፊት ግን ጥቂት ፈተናዎችና መሪነታቸውን ይጠበቃቸዋል። በአውሮፓ ሲወራ የሰሙትን «አህዳድ የሀወሃት አሽከር ነው» የሚል አሉባልታ ራሳቸው ፈትሸው ማረጋገጥ ነበረባቸው። የእነዚህና የአህዴድ ፍጥጫም የፖለቲካ መንገዳቸውን ቀና አያደርግላቸውም። ወደፊት የሚጠበቃቸው የፖለቲካ ህይወት እሾህ የበዛበት ቢሆንም ወደ ፈተናው የገቡት ግን በፊሽታና በደስታ ነበር። ምን ተገናቶ ይሆን?

ግጥምጥሞሽ የሚገርም ነው። ካርቱም አየር ማረፊያ መጥቶ የተቀበለኝ ፍስሃ¹⁵ የሚባል የካርቱም የአህአዴግ ወኪል የነበረ ነው። ያልተበጠረ ጸጉሩና ልብሱ ታጋይ እንደሆነ ይናገር ነበር። በመኪና የአህዴድ ወኪሎች ወዳሉበት ጽ/ቤት ወሰደኝ። የአህዴድ ጽ/ቤት ወኪል የጊምቢ ልጅ የማነህ ብርሃኔ ነበር። ፍስሃ ከየማነህ ጋር አገናኝቶኝ ሄደ።

ከየማነህ ጋር ጀርመን እያለሁ ነጋሽ ተክሉ በሰጠኝ ስልክ ቁጥር እንገናኝ ነበር። ከኢብራሂም መልካም¹⁶ ጋርም በስልክ እንገናኝ ነበር። ከአህአዴግ ጋር የነበረኝ ግንኙነት አዲስ አልሆነብኝም። በተለይ ደግሞ እነ ካሱ ኢላላ ከመጡ በኋላ ጠንከር ያለ ግንኙነት ነበረን።

¹⁵ ፍስሃ በሽግግሩ ወቅት የእኔ መለስ ጸሃፊ የነበረ ነው።
¹⁶ ኢብራሂም የአህዴድ ሞት ጸሃፊ የነበረና ድርጅቱን በ1985 እካብሪ ለቅፍ ነጋዴና ኢንቨስተር የሆነ

የማነህና ሌሎች የአህዴድ አባላት በካርቱም ባላቸው ዕ/ቤት ውስጥ ስንጨዋወት ቆይተን፤ ንጋት አካባቢ ትንሽ እንዳሸላብን 12 ሰዓት አካባቢ እንዲፈጽሙ ሲያዳምጥ ነበርና ድንገት በደስታ ባረቀ።

«ውውው... አህዴዱን አዲስ አበባን ተቆጣጠረ!» አለን። ሁላችንም ከሚያንሳገሩን እንቅልፍ ነቅተን በደስታ ስንፈነድቅ አረፈድን። ጠዋት ግንቦት 20 ከ5 - 9 ሰዓት ትልቅ ፊስታ በካርቱም ሆነ። ካርቱም ቀውጢ ሆነች። ኤርትራውያን፤ ኢትዮጵያውያንና ሱዳናውያን ሁሉ ካርቱምን በደስታ አደመቋት። በመጨረሻ ሁሉም ወደ ስታዲየም ተመመና ትልቅ በአል ሆነ።

በሌላ በኩል ደግሞ ነፃ ወደ ወጣው የኢትዮጵያ ምድር ለመግባት ዝግጅቱ እየተጣጣፈ ነበር። በሚገርም ሁኔታ የጉዞ ዝግጅቱ እኔንም ያካተተ ሆኖ ተገኘ።

እናም ግንቦት 20 በጠኝ ሰዓት አካባቢ የጉዞ እቃዎቼ ገና ከታሸጉበት ሳይፈቱ ለሌላ ጉዞ እንደገና ተጫኑ። እኔ የተጫንኩባት መኪና የዶ/ር ካሉ ነበረች። ሌላኛው መኪና የኩማ ነበር። የኩማ መኪና ካርቱም ነበረች። ኩማ ከትግል ጓደኛው የወለዳት ጫልቱ የምትባለው የመጀመርያ ልጅ አሟት ለህክምና ካርቱም ነበረችና እሷን ለመውሰድ ነበር ሾፊሩ የኩማን መኪና ይዞ የመጣው። እሱም በጉዞው ከእኛ ጋር ነበር። ጋዜጠኞችንና ሌሎችን የጫኑ ሌሎች መኪኖችም ነበሩ።

በ9 ሰዓት አካባቢ ተነስተን እኩሉ ሌሊት ላይ ገዳሪፍ ገባንና ለአዳር ወደ ህወሃት ማእከል አመራን። በማእከል ካገኘንታቸው የማስ ታውሰው የህወሃት ኮሚሳር የነበረው አሁን የፓርላማ የህግ ቋሚ ኮሚቴ ሊቀመንበር የሆነው አስመላሽን¹⁷ ነው። ህወሃት የሚያገኘው ድጋፍና እርዳታ፤ መጋዘንና ጋራዥ ገደሃሪፍ ነበር። ወደ ሃገር ቤት የሚላከውና የሚጫነው ከዛ ነው። የውጭ ሃገር ሰዎችም እዚያው አርፈው ነበር። የቆሰሉ ሰዎችም የሚታከሙት እዛ ነበር።

በማግስቱ ግንቦት 21 ከሌሊቱ አስራ አንድ ሰዓት ላይ ጉዟችንን በመቀጠል ስንጓዝ ውለን መተማ ደረስን። ድሮ መተማ

¹⁷ አስመላሽን የምናውቀው ጥቁር መነሳሪያ አድርጎ ከጠ/ሚ ጀርባ በፀጥታ ተቀምጦ ነው

የኢትዮጵያ ብቻ ትመስለኝ ነበር። ለካ በአንድ ትንሽ ወንዝ ለሁለት ተሰንጥቃ የኢትዮጵያ መተማ እና የሱዳን መተማ ትባል ኖሯል።

ከኢትዮጵያ መተማ ተነስተን ሌሊት ስምንት ሰዓት ጎንደር፤ የአህዴዱን ዕ/ቤት አረፍን። የታምራት ላይኔ ባለቤትና ህላዊ የሌፍ የዚያ አካባቢ የአህዴን ሃላፊዎች ነበሩ። በዚያ ደረቅ ሌሊት ከሌሎች አባላት ጋር ስብሰባ ተቀምጠዋል። ለመጀመርያ ጊዜ የአህዴዱን የስብሰባ ጠባይ ያየሁበት አጋጣሚ ነበር።

«እንኳን ደህና መጣችሁ!» በማለት ተቀበለን። እራት አዘጋጅተውልን እየበላን ሳለ በጨዋታችን መሃል አንድ ሃላብ አነሰ። «መንገዱ አደገኛ ስለሆነ የማን መኪና እንደሆነ እንዳይለይ ሳይነጋ ባህር ዳር ብትገቡ ይሻላል» ተባልን።

እነሱ አደጋ ያሉት አያልነሽን¹⁸ ነው። አያልነሽ የአህዴፓ ሃይለኛ ታጋይ ነበረች። ምክራቸውን ተቀብለን እራት በላንና ጉዟችንን ቀጥለን ግንቦት 22 ማለዳ ሁለት ሰዓት፤ ባህር ዳር ገባን። ባህር ዳር ያረፍነው የአህዴን ዕ/ቤት ነበር። የተቀበለን ደግሞ ታደሰ ጥንቅሹ (ታደሰ ካሳ) ነው። እሱ ለስራ ይንቀሳቀስ ስለነበር ብዙ አልተጫወትንም።

ባህር ዳር አንድ የሚያሳዝን ትልቅ ሆቴል ውስጥ አደርን። ታጋዮች የሆቴሉን ሰፋዎች ውስጣቸው የተደበቀ ነገር ካለ ብለው ብትንትናቸውን አውጥተዋቸዋል። ሰነዶች ተበታትነው ሆቴሉን የፈራረሰ መጋዘን አስመስለውታል። ጠቃሚ ሰነዶችን ጎዝጎዘው ይተኝባቸው ነበር። እኔ ደክሞኝ ስለነበር ወዲያው ጭልጥ ያለ እንቅ ልፍ ወሰደኝ። ከሰዓት በኋላ ሾፊሮች መኪኖችን ፈትሸው፤ ጥገና አስደርገው፤ ነዳጅ ከሞሉ በኋላ አመሻሹ ላይ ጉዟችንን ተያያዝነው። ያችን የጣና ጠረፍ ሜዳ ላይ የተሰራች ባለዘንባባ ከተማ ወደ ኋላ ትተናት ወደፊት ገሰገሰን። ጣና በዝምታ ተኝቶ ያየናል።

ለሁለት ተከፍለን በሁለት አቅጣጫ ነበር የምንጓዘው። እነዚያኞቹ ፊታቸውን ወደ አዲስ አበባ ሲያዞሩ እኛ ደግሞ ፊታችንን ወደ ነቀምት መለስን። ነቀምቱ ለመሄድ የመረጥንበት ምክንያት በወቅቱ ነቀምት ትልቅ ማዕከል ስለነበረች ነው። አህዴዱን አዲስ አበባን ለመቆጣጠር በሁለት አቅጣጫ ነበር የገሰገለው። አንደኛው

¹⁸ አሁን አያልነሽ ሁሉንም ነገር እርግፍ አድርጋ ትታ ስጭርላንድ ትናሉለች

«ዘመቻ ቲዎድሮስ» በመባል የሚታወቀው ከወሎ ወደ አዲስ አበባ ያደረጉት ግስጋሴ ሲሆን ሌላው ከባህር ዳርና ከደራ የተውጣጣው ብአዴን፤ ህወሃትና አህዴድ የተካተቱበት ሀይል 'ዱላ ቤሊሱማ ወልቂጡማ' (ዘመቻ ለነፃነትና እኩልነት) በሚል የዘመቻ ስም በቡሬ ዳሞት በኩል አባይን ወደ ወለጋ ተሻግሮ ነቀምቲን ዋና ማእከሉ አድርጎ ወደ ምዕራብ ግምቢ፤ አይራ/ጉሊሶ፤ ደምቢ ዶሎ፤ ነጆ፤ መንዲ፤ አሶሳ፤ ጋምቤላና ጅማ ተምሞ ነበር። የዚህ ዘመቻ መሪዎች አባ ዱላ ገመዳና አዲሱ ለገሰ ነበሩ።

በሌላ በኩል ነቀምቲ ትልቅ የኢህአዴግ ማዕከል ስለነበረች ከነቀምቲ ወደ አምቦ የተደረገ ዘመቻ ነው። እዚያ ብዙ ወጣቶች እንደ ጉድ ሲጎርፉ ነበር። በወቅቱ የካድሬና ሰራዊት ምልመላ፤ ትምህርትና ስልጠና ተጧጡ። ደህዴንን የመሰረቱት ለመጀመሪያ ጊዜ የሰለጠኑት ነቀምቲ ነው። 300 የሚጠጉ አባላት ስልጠና ከተሰጣቸው በኋላ እየዘፈኑ ወደ ደቡብ ሲሄዱ አይቻለሁ። አህዴድም ደራ ከተመሰረተ በኋላ ማእከሉ ነቀምቲ ነበር።

ከምሽቱ ሶስት ሰዓት ገደማ በሬ ቆላ ደጋ ዳሞት ገባን። እዚያ በሚገኘው የኢህአዴግ ማእከል ለመጀመሪያ ጊዜ የኢህአዴግን ሕብረ-ኪነት አየሁ። በተለያዩ የኢትዮጵያ ብሄር ብሄረሰቦች ዘፈን እዚያ የሰፈረውን የኢህአዴግ ሰራዊት ሲያዝናና አመሸ። ነፍሱን ይማርና እያሱ በርሄም ነበር። «ቢፍቱ» የሚባል የኦሮምኛ ዘፈን ተጫዋችና የኪነት ቡድኑ ባልደረባ ነበር።

ግንቦት 23 በቀጠለው ጉዟችን ላይ በጣም የሚያሳቅቁና እጅግ ልቤን የነኩኝ ብዙ የጦርነት አስከፊ ገፅታዎችን አይቻለሁ። የተቃጠለ የወታደር መኪናና ታንክ፤ ከጥቅም ውጪ የሆኑ በርካታ የሀገር ንብረቶች፤ አውሬ የበላው የደርግ ወታደር ሬሳ (አፈር ሳይለ ብስ የበሰበሰው ሰብዓዊ ፍጡር...) ሳይ በጣም ተረብሻለሁ። ከቡሬ እስከ ነቀምቲ ቢጫ ፌስታል ብቻ አንጠልጥሎ በሰልፍ የሚተመውን የደርግ ሰራዊት አይቼም ጥልቅ ሀዘን ውስጥ ገብቻለሁ።

ሌላው መተማ፤ ጎንደርና ባህርዳርን አልፈን ነቀምቲ እስክን ደርስ ያስተዋልኩት ነገር የህወሃትን የበላይነት ነው። ሰራዊቱና አመራሩ፤ በየመንገዱና በየኬላው ሁሉ የሚታየው ታጋይ የትግራይ ተወላጅ ነው። ባህር ዳር፤ ጎንደርና ነቀምቲ ትንሽ ይሻላሉ።

እንገርጉትን ምሳ የበላነው የኢህአዴግ ሰራዊት በሰፈረበት ካምፕ ውስጥ ነው። በአካባቢው ሰፋሪዎችና ሰፋፊ የመንግስት እርሻዎች ነበሩ። ሰራዊቱ በአባይ ላይ አዲስ የተሰራውንና በጦርነቱ ጊዜ ክፉኛ የተጎዳውን የቡሬና ወለጋ ድልድይ ይጠብቁ ነበር። ለዚህም ነው የኢህአዴግ ሠራዊት እንገርጉትን የሰፈረው። ያረፍንበት ቤት ግድግዳ ላይ በትግርኛ የተፃፉ ጥቅሶች ተገጥጠውበታል። «እዚህ ኦሮሞዎች የሉም እንዴ?» ብዬ አንዲቷን የቡድን መሪ ጠየቅኳት።

«አንድ ዘበኛ አለ!» አለችኝ። ዘበኛውን አግኝቼ ጠየቅሁት። «ነቀምቴ የተመለመሉና እየሰለጠኑ ያሉ አሉ እንጂ ብዙ የሉም» ሲለኝ ወዲያው ትዝ ያለኝ አውሮፓ ውስጥ ሲነዛ የሰማሁትን ፕሮፓጋንዳ ነው።

ፕሮፓጋንዳው ትክክል ነበር እንዴ? የሚል ጥያቄ መጣብኝ። አውሮፓ ያሉት ኦሮሞዎች «ይሄ ዘመቻ ዱላ ቤሌሰማ ወልቂጡማ የሚባለው ውሸት ነው። አዲስ ቅኝ አገዛዝ ነው። ትግራዎች ናቸው ለስሙ አህይድን መስርተው ኦሮምያን በቁጥጥራቸው ስር ለማድረግ እየተንቀሳቀሱ ያሉት» እያሉ እስከ አሜሪካ ድረስ አዛምተውት ነበር።

ግንቦት 23 ነቀምቴ ገባን። ከሃሰን ዓሊ፣ ኩማ ደመቅላ፣ ኢብራሂም መልካ፣ አባ ዱላ ገመዳ፣ ባጫ ደበሌና፣ ጌታቸው በዳኔ ከሚባሉ የአህይድ ስራ አስፈፃሚዎች ጋር ተገናኝሁ። ነቀምቴና አካባቢውንም አስጎበኝኝ። ያረፍኩት ደግሞ መንግስቱ ባሰራቸውና አህይድ የእንግዳ ማረፊያ ባደረጋቸው ቪላዎች ነበር።

ወዲያው ከአህይድ ጋር ለውይይት ተቀመጥን። በወቅቱ ከጎንደር እስከ ነቀምቴ ያየሁትን የህወሃትን የበላይነት እንስቼ «ይሄ ለምን ሆነ?» የሚል ጥያቄ አነሳሁ።

«ህወሃት እኮ ገና አብዮቱ በ1966 ዓ.ም ከመፈንዳቱ ጀምሮ የተደራጀ ነው። ከተመሰረተም ብዙ አመት ሆኖታል። በ1968 ዓ.ም እንኳን ብዙ አባላትን ማፍራት የቻለ ትልቅ ድርጅት ነው። የታገለው ደርግ ተገርስሶ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረት ነው። ስለዚህ ከእነሱ ጋር መስራቱ ይሄን ያህል ክፋት የለውም። ለኦሮሞ ህዝብም ይጠቅማል። በአንፃሩ አህይድ የተመሰረተው

በ1982 ዓ.ም ነው። ዘመቻ ዱላ ቤሊሱማ ወልቂጡማን ስንቀላቀል ከ300 የማይበልጡ አባላት ይዘን ነው። ከደራ ወደ ነቀምቲ ስንሄድ ነው በሂደት ብዙ አርሶ አደሮችና ወጣቶች የተቀላቀሉን። እነዚህን አዲስ ሰዎች እያሰለጠንን ቁጥራችንን እየጨመርን ነው። በሂደት አባሎቻችንንና ካድሬዎቻችንን በማብዛት የአሰላለፍ ሚዛኑ እንዲሰተካከል እናደርጋለን። አሁን የህወሃትን ያህል አቅም እንዲኖረን አይጠበቅብንም። እነሱ ከእኛ ጋር በኦሮሚያ የሚንቀሳቀሱት በአጋር ነት ነው እንጂ እንደሚነዛው ወሬ በኦሮምያ የበላይነትን ለመውሰድ አይደለም» በማለት ለጥያቄዬ የተብራራ መልስ ሰጡኝ። በእውነቱ መልሳቸው ማርኮኛል። እናም «እንዲህ ከሆነስ ከዳር ሆኖ ከመውቀስ ውስጥ ሆኖ መስራቱ ይሻላል» የሚል አቋም ላይ ደረስኩኝ።

በነቀምቲ ቆይታዬ አህዴዶች ትላልቅ ህዝባዊ ስብሰባዎች ላይ እንድንገኝ ያደርጉ ነበር። አካባቢውን የሚያስተዳድረው አህዴድ ቢሆንም አነገም ቢሮ ነበረው። ነገሩ ግር የሚያሰኝ ከመሆኑም በላይ ህዝቡም ሁለት የኦሮሞ ድርጅቶች መኖራቸው ብዙ ደስ አላለውም። ብዙዎቹ ሁለቱ ድርጅቶች አንድ እንዲሆኑ ነበር የሚፈልጉት።

በወለጋ ባህል አዳራሽ ህዝባዊ ስብሰባ የተደረገ ጊዜ ሁለቱ ድርጅቶች (አህዴድና አነገ) ፊት ለፊት ተገናኙ። የሁለቱ መሪዎች መገኘት ህዝቡን አስደስቶት አንድ ሁኑ የሚል አስተያየት ይሰጥ ነበር።

እኔ እዚያ ስብሰባ ላይ በአህዴድ በኩል በመገኘቴ የምእራብ ኦሮምያ የአነገ መሪ የነበረው አባ ጫላ (የሴንጮ ለታ ወንድም አብርሃም ለታ) ደስተኛ አልነበረም። እንደውም በግልጽ ይናደዱ ነበር። አንዳንድ ከአህዴድ ጋር እንደሆንኩ የሚያውቁ ሰዎችም ሲሰድቡኝ ሰማሁ።

እኔ ግን በዚህ ቅር ሳልሰኝ ነቀምቲ ላይ አንድ ነገር ማድረግ አለብኝ ብዬ ተነሳሁ። አነገና አህዴድ አንድ እንዲሆኑ በማሰብ ወደ አነገ ቢሮ ሄድኩና «ለምን አንድ አትሆኑም?» የሚል ጥያቄ አነሳሁ።

«አህዴድ ነፃነት ያለው የኦሮሞ ድርጅት አይደለም፤ የትግራዎች አሽከር ነው። ስለዚህ ከአህዴድ ጋር አንድ ሆነን መስራት አንችልም» አሉኝ።

ከአህዴድ መሪዎች የተሰጠኝ ምላሽ ደግሞ «አነግ ነፃ የኦሮምያን ሪፐብሊክ እቋቁማለሁ ስለሚል አልተስማማንም። እኛ የኦሮምያ ህዝብ ሊጠቀም የሚችለው በዚህ የአነግ ሃሳብ ሳይሆን ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ ተመስርታ የኦሮም ህዝብ ተጠቃሚነት ሲረጋገጥ ነው በሚለው ስለምናምን ከአነግ ጋር የሃሳብ ልዩነት አለን» አሉኝ።

አያይዘውም «ኦሮምያ የሃበሻ ቅኝ ግዛት ነች' የሚለው የአነግ ሃሳብም ትክክል አይደለም። የምኒልክ ወረራ የፊውዳል መስፋፋት እንጂ ቅኝ ግዛትነት አይደለም። በነዚህ ጉዳዮች የተነሳ ከአነግ ጋር በድርጅታዊ አንድነት መስራት አይቻልም።

«አነግ ከተስማማ የሚሻለው ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ፈጥረን ሃሳባችንን ዴሞክራሲያዊ በሆነ ሁኔታ ለህዝብ ውሳኔ ማቅረብ ነው። እስከዚያው በጋራ ዲሞክራሲን ለማስፈን አብረን ልንሰራ እንችላለን። እነሱ በሚያስተዳድሩት ቦታ እኛም ቢሮ ከፍተን አባላትን እያፈራን እንንቀሳቀሳለን። እነሱም እኛ በምናስተዳድረው ቦታ ቢሮ ከፍተው እንቅስቃሴ ማድረግ ይችላሉ። ከዚህ ውጪ የአላማ ልዩነት እያለን ድርጅታዊ አንድነት መፍጠር የሚቻል አይደለም» ብለው በዝርዝር ገለጹልኝ።

እኔም በግሌ ኮሎኒያሊዝምን በተመለከተ በኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ሰፍኖ፣ የኦሮም ህዝብ መብቱ ከተከበረለት በኢትዮጵያ ማእቀፍ አንድ ሆኖ ሊቀጥል ይችላል የሚል ትልቅ እምነት ነበረኝ። የመገንጠልንም ጥያቄ አልደግፍም ነበር። የመገንጠልም ሆነ የአንድነት ጥያቄ የሚወሰነው በኦሮም ህዝብ ብቻ ነው። አህዴድም ሆነ አነግ መወሰን አይችሉም የሚል አቋም ነበረኝ። ምንም እንኳን ወሳኙ ህዝብ መሆኑ እርግጥ ቢሆንም በየትኛውም ዓላማ ስር መታገል የሁሉም መብት ነው። በዚህ አሁን በተከሰተው የሥርዓት ለውጥም ለአንድነት የሚታገሉ የኦሮምም ሆነ ሌሎች የኢትዮጵያ ድርጅቶችም ሊቋቋሙ ይችላሉ። በፌዴሬሽንም ሆነ ኮንፌዴሬሽን ነፃ መንግስት እናቋቁማለን የሚሉ ድርጅቶች ሊመሰረቱ ይችላሉ። ነገር ግን ሁሉም ሰላማዊና ዴሞክራሲያዊ በሆነ መንገድ ሄደው ህዝቡን ማስወሰን ይገባቸዋል እንጅ ራሳቸው የህዝብ ዕጣ ፈንታ ወሳኝ መሆን የለባቸውም። ይሄንን የህዝብ ውሳኔ መቃወም ፈፅሞ ትክክል አይደለም። ሰዎች

የፈለጉትን አላማ ይዘው በፈለጉት ፓርቲ የመደራጀትና ለአላማቸው ተግባራዊ መሆን የመታገል መብታቸውም መገደብ የለበትም።

ለምሳሌ የኦሮሞ ነፃነት ፓርቲ የሚባለው አነጻጽ ይጠላል፤ እህዴድን ይቃወማል፤ የሱን አመለካከት የማይቀበሉትን ሁሉ ያወግዛል። ይሄ ኢ-ዴሞክራሲያዊ ነው። የእኔ አቋም መደራጀትን መደገፍ፤ ምርጫውን ለህዝብ መተው በሚለው ነው። ለህዝቡ ዴሞክራሲ፤ ሰላምና ነጻነት መስጠት ነው። ከህዝብ በላይ ማን ሊሆን ይችላል? እሁንም አቋሜ ይሄው ነው። ስለዚህ የእህዴድ ሃሳብ ተስማማኝ። በነዚህ ሁለት ምክንያቶችም የእህዴድ አባል ለመሆን ወሰንኩኝ።

ለሁለት ሳምንት ያህል ነቀምት በቆየሁበት ጊዜ ከሃገር ሽማግሌዎች ጋር እየተገናኘሁ አወያያቸው ነበር።

ድል ያሳስማማቸው እነግና ኢህአዴግ

ሁሌም የአገሪቱ የፖለቲካ ፓርቲዎች የእርስ በእርስ ሹክቻ ግርም ይለኛል። ህልውናቸው አንዱ ሌላውን በማጥፋት ላይ የተሞረኮዘ መሆኑ ያሳዝነኛል። ዶ/ር ነጋሶን ስመለክት ግን እፅናናለሁ። በዚህ ዓይነቱ የፖለቲካ ባህል ውስጥ ተወልደው ያደጉት ነጋሶ፣ ከጀርመን አገር መልስ በአገራቸው ያዩት የፖለቲካ አዋር የሚያስመካ ባይሆንም ፊታቸውን ከአገራቸው አላዘፋም። ሆኖም የእነግናና የኦህዴድ/ኢህአዴግን ጉዳይ የቱንም ያህል ቢታትሩ መላ ሊያበጁለት አልቻሉም። እነግና ኢህአዴግ አብረው መስራት የጀመሩት ደርግን ለመጣል በተደረገው የመጨረሻ ዘመቻ ላይ እንደነበር የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ፣ በድል ማግስት ግን መስማማት ተሳናቸው ይሉናል።

ደርግን ለመጣል በተደረገው የመጨረሻ ዘመቻ ላይ እነግና ኢህአዴግ አብረው ለመስራት ተስማምተው ነበር። ዋናው አጀንዳቸው ደርግን አብረን እንጣል የሚል ነበር። በዚህ ስምምነታቸው መሰረት እነግ ከደማዜን፣ ከኤርትራና ከሱዳን ተዋጊ ቡድኖች ጋር ወደ ምዕራብ ኢትዮጵያ እንዲገፋ ተደርጎ እነ አሶላን፣ ነጆን፣ መንዲ፣ አይራ፣ ጉሊሶ፣ አለም ተፈሪ፣ ላሎቅሌ፣ ሰዲ፣ ዳሌ፣ ጊዳሚ፣ አንፊሎ፣ ደምቢ ዶሎ፣ ጊምቢ... የመሳሰሉትን ይዞ ነበር። ኦህዴድ/ኢህአዴግ ደግሞ ከእነግ ጋር በመቀናጀት ከምስራቅ ወደ ምዕራብ ዘምተዋል። በወቅቱ ሁለቱም የተስማሙት እነዚህን አካባቢዎች ነፃ ካወጡ በኋላ እነግ አካባቢውን እንዲያስተዳድር ነበር። እነግ ደግሞ ፍላጎቱ እርምጃን በጠቅላላ ለመያዝና ለማስተዳደር ስለነበር የኦህዴድን ሀሳብ እንደ ስልት ሊጠቀምበት ፈለገ።

አህዴድ/ኢህአዴግ ይሄን የእነግን የመስፋፋት አዝማሚያ የወደዱት አይመስልም። በዚህም ምክንያት ነው ግጭቶች ሲፈጠሩ የነበረው። የዚህ አይነት ግጭቶች እንዳይቀጥሉ ሲባልም ነሐሴ 23 ቀን 1983 ዓ.ም በሐረር የኢህአዴግና የእነግ የጋራ ልዑካን ተገናኝተው ከተወያዩ በኋላ የስምምነት የጋራ መግለጫ አወጡ። ስምምነቱ ግን ዘላቂ አልሆነም። በተጨማሪም ውጭ ሀገር ያሉ ሀይሎች እነግ አሮምያን በአጠቃላይ መያዝ አለበት የሚል አመለካከት ይዘው የአህዴድን እንቅስቃሴ ይቃወሙ ነበር። እንደውም «አህዴድ የሃበሻ ቅኝ ገዢዎች መሳሪያ ነው!» ይሉ ነበር። «አህዴድ የኢህአዴግ ኮንደም!» የሚል አስቀያሚ ስድብም ይሰነዝሩ ነበር። እንግዲህ ኢህአዴግ አዲስ አበባን ሲቆጣጠር የነበራቸው ተግባራት ይህን ይመስል ነበር።

«ሁሉም በአንድነት ተሰባስቦ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን የመፍጠር ሃሳብ ሰንቀው ከጀርመን ሲመጡና ሃገር ቤት የህወሃት የበላይነት የሰፈነበት ሁኔታ ሲገጥም መቼስ የሃሳብ ግጭት ውስጥ መግባት አይቀርም። እና በዚህ ዓይነት የሃሳብ ግጭት ውስጥ ሆነው ቀጣዩ ጉዞዎን እንዴት ተለሙት?»

እስከ 1983 ዓ.ም ድረስ እነግ በምዕራብ አሮሚያ ነፃ ያወጣው አካባቢ አልነበረም። ሆኖም በአንዳንድ አካባቢዎች ጥቃቅን የሽምቅ ውጊያ ያካሂድ ነበር። ማዕከሉ ካርቱምና ደማዜን ሆኖ የማደራጀትና የማሰልጠን እንቅስቃሴዎች ያደርግ ነበር። ከሻዕቢያና ከኢህአዴግ ጋር በሱዳን ወደ ወለጋ ከገባ በኋላ ማዕከሉን ደምቢ ዶሎ አደረገ። ብዙ ወጣቶች በገፍ ተቀላቀሉት። ብዙ ሺ የደርግ ሰራዊትና ኢሰፓዎች ጎረፉለት። በአሮሞ ባህልና ብሄርተኝነት ፕሮፓጋንዳ የተካነ ስለነበር አህዴድን በልጦ በሁሉም አካባቢዎች ከፍተኛ ተቀባይነት አገኘ።

በለንደን የደርግ፣ የህወሃትና የሻዕቢያ የሶስትዮሽ ድርድር ላይ የእነግ ከፍተኛ አመራሮች በታዛቢነት ተገኝተው ነበር። አደራዳሪዎቹ አሜሪካና እንግሊዝ ናቸው። በዚህ ድርድር ላይ ኢህአፓና መኢሶን ጨርሶ አልተጠሩም።

ከሶስትዮሽ ድርድር በኋላ እንደገና ሻዕቢያ፣ ህወሃትና እነግ አንድ የሰላም ኮንፍረንስ እንዲጠራና የሽግግር መንግስት እንዲቋቋም

ተስማምተው ለኮንፍረንሱ የሚቀርብ የሽግግር ቻርተር ሲነድፉ ነበር። (እንደሚባለው መሰረት ዜናዊ፣ ኢሳያስ አፈወርቂና ሌንጫ ለታ የሽግግር ቻርተር አርቃቂዎች ነበሩ።)

ይሄ እንቅስቃሴያቸው የአነግን ከፍተኛ አመራሮች መንፈስ ስላነቃቃው ደርግ ተወግዶ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመ ሰረት በንቃት ሲሰሩ ነበር። በምዕራብ፣ በደቡብና ምስራቅ የነበሩት የአነግ ሰራዊት አመራሮችና ካድሬዎች በፊናቸው ይሄን የሽግግር ሁኔታ በመጠቀም አሮምያን ነፃ ማውጣት አለብን የሚል ዓላማ ይዘው ተንቀሳቅሰዋል።

ለምሳሌ በምዕራብ አሮምያ ያየኋቸው የአነግ አመራሮች አህዴድ መሰረቱን እንዳይጥል ወገባቸውን አስረው ይሰሩ ነበር። አብሮ መስራት የሚል ፍላጎት ፈፅሞ አልነበራቸውም። እንደውም ሁኔታውን ባላገናዘበ መልኩ «አህዴድና ሌሎች የአሮም ድርጅቶች ከህወሃት ጋር መስራታቸውን ትተው በአነግ አመራር ስር መታቀፍ አለባቸው» የሚል አስገራሚ አቋም ነበራቸው። ከአህዴድ ጋር አንድ መሆን ቀርቶ ግንባር መፍጠር እንኳ የሚታሰብ አይደለም ይሉ ነበር። በአህዴድ ላይም የከፋ ፕሮፖጋንዳ በህዝቡ ውስጥ ሲነዙ ነበር።

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ትረካቸውን ድንገት አቁመው፤ አይናቸውን አቡዘው ግንባራቸውን በቀኝ እጃቸው እያሻሹ ፀጥ አሉ። ዝም። ፊታቸው ላይ ጥልቀት ያለው ሃዘን አረብሶ ነበር። በግምት ለሁለት ደቂቃ ያህል በጸጥታ ከቆዩ በኋላ ከንፈራቸውን በሃዘኔታ መጥጠው «እና...» ብለው ቀጠሉ።

እና ነቀምቴ ውስጥ በነበረኝ የሁለት ሳምንት ቆይታ አዝኜ ወደ ደምቢ ዶሎ አቀናሁ። አስራ ሁለት የአህዴድ ሰራዊት አባላት እንዲያጅቡኝ ተመደቡ። አህዴድ ያኔ ደምቢ ዶሎ ቢሮ አልነበረውም። እኔ ደምቢ ዶሎ በቆየሁበት ጊዜ መኪናችን የሚያድረው አካባቢውን ሲያስተዳድር በነበረው አነግ ግቢ ውስጥ ነው። እነዛ አስራ ሁለት የአህዴድ ሰዎች ደምቢ ዶሎ እንደደረሱ የአንድ ግለሰብ ቤት ተከራይተው የአህዴድ ቢሮ ከፈቱ።

ወደ አደግሁባት፣ የልጅነቴ መሰረት ወደሆነችው ደምቢ ዶሎ የተመለስኩት ከአስራ ሰባት ዓመት በኋላ ነበር። ከዚያ ረጅም

አመት በኋላ ስመለስ ዓይነ ስውርነት ሳያግዳቸው ተራራ እየወጡና ቁልቁለት እየወረዱ ወንጌል ሲሰብኩ የነበሩት አባቴ ቁስ ጊዳዳ ሶለንና እናቴ ወ/ሮ ድንሴ ሾሊ አርፈዋል። ያ ያደግሁበት ቀዬ ባድማ ሆኗል። እህቴ ራሄልም ሁለት ወንድ ልጆቿ የደርግ ወታደር ሆነው አንዱ የት እንደገባ ሳይታወቅ ቀርቷል። ሌላው በጥይት ተመቶ ቆስሎ እቤት ሲያስታምሙት ቆይተው ሞተ አሉኝ። የሄድኩት ቤተሰቦቼን ለመጠየቅ ነበር።

ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢ ሚስት አግብቷል። ትንሽ ደስታ የተጋራሁት በዚህ ብቻ ነው። ያረፍኩት ታላቅ እህቴ ቤት ፀሀይቱ ጋ ነበር። ለአንድ ሳምንት ያክል ቆየሁ። ዘመዶቼንና የልጅነት ጓደኞቼን አገኘሁ። ድሮ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ግቢ ወደነበረው የእነግዋናው ቢሮ ሄጄ የአካባቢው ሀላፊዎችን ለማግኘት ሞክርሁ። ያገኘሁት ተርፋ ኩምላን¹⁹ ነበር። ዕህፈት ቤቱ በረንዳ ላይ ተቀምጦ ቢያነጋግረኝም በጥሩ ዐይን አላየኝም። ሌንጬ ለታ ከነቀምቴ ተመልሶ እዚያው ነበር። ሁሉም ግን እኔን ለማናገር ፈቃደኛ ሳይሆኑ ቀሩ።

ይሄን በመሰለ ሁኔታ ደምቢ ዶሎ ቆይቼ እንዳዘንሁ ወደ ነቀምቴ ተመለስኩ። ዓለም ተፈሪ እስክንደርስ የመኪናችን ጎማ ሦስት ጊዜ ፈነዳብን። የሚገርመው አንድ የእነግዳታ ጋይ ለጉዳይ ጊምቢ ይሄዳል ተብሎ አብሮን ተሳፍሮ ነበር። የፈነዱ ጎማዎች ላይ ሁሉ ሚስማር ተሰክቶ አገኘን። ግን አልጠረጠርንም። ነገሩ ሴራ እንደነበር የገባኝ ጀርመን ሀገር ነጋሶ ተገደለ ተብሎ መወራቱን ከሰማሁ በኋላ ነው።»

«እርስዎ ላይ የግድያ ሴራ ተቀነባብሮ ነበር ማለት ነው?»

አንድ አይነት ሴራ ሸርበው ነበር። ከደምቢ ዶሎ የለቀቅሁ አለት አባ ጫላና ሌሎች የእነግዳታ ሰራዊት አባላት እህቴ ቤት መጥተው ባሏን አቶ አሰፋ በየነን «ነጋሶ የት አለ?!» ብለው ቁም ስቅሉን ሲያሳዩት ውለዋል። እንደሄድኩ ሲሰሙ ተጣድፈው እየተቅበዘበዙ ወጡ አሉ።

ልብ በል! አባ ጫላ እኔን እየተቅበዘበዘ መፈለጉ፣ የመኪናችን ጎማ ሦስቴ በሚስማር እየተበሳ መፈንዳቱ እና የዚያ የእነግዳታ ሰራዊት

¹⁹ ተርፋ አሚሪካ የነበረና እነግዳታ ደምቢ ዶሎ መግባቱን ሲሰማ የተመለሰ ነው። ስምንተኛ ክፍል አብረን ተምረናል። አሁን በሀይወት የለም

አባል አብሮን መሄድ ዝም ብሎ አጋጣሚ አልነበረም። ትልቅ ሴራ ነበር፤ ግን ተረፍሁ።

ለማንኛውም በነቀምቴ ጥቂት ቆይቼ ሰኔ አጋማሽ ላይ አህዴድ ማዕከሉን ከነቀምቴ አንስቶ አዲስ አበባ ሲገባ እኛም ወደ አዲስ አበባ ተጓዝን። ከማ ደመቅሳ ከነቤተሰቡ፣ ሞቲ/ሰለሞን (የአህዴድ የፋይናንስና አስተዳደር ሀላፊ)፣ ጌታቸው በዳኔ፣ በቀለ በዳዳ (የገንዘብና ንብረት ሀላፊ) አብረውኝ ነበሩ።

እስታውሳለሁ ዘና ብለን በተለያዩ ከተሞች ያሉ የአህዴድ ቢሮዎችን እየጎበኘንና እያማከርን ነበር የተጓዝነው። በየአካባቢው በቆምን ቁጥር ብር የተሞሉ ጆንያዎችን እንጭን ነበር። ያ ብር ከደርግ አባላትና ተቋማት የተዘረፈ ነው። አህዴድ ብቻ አልነበረም ሻዕቢያና ህወሃትም የጠላት ገንዘብ እየተባለ ዘርፈዋል። በተለይ የጦር መሳሪያዎች ወደ ትግራይና ኤርትራ በገፍ ይጫኑ ነበር።

በየመንገዱ በጆንያ የሰበሰብነው ገንዘብ ለአህዴድ እንቅስቃሴ ዋለ። በኋላ ደግሞ ዲገሽ ሲቋቋም የነገረው መመስረቻ ሆኗል። የህወሃት ኤፈርትም በዚህ ሁኔታ ከተሰበሰበውና በውጭ እርዳታ ከተገኘ ገንዘብ ነው የተቋቋመው። አህዴድ ደግሞ “ጥረት” የሚባል ነበረው።

ሆለታ ስንደርስ የሞቲ ዘመዶች ግብዣ ስላዘጋጁልን አህዴድ ቢሮ አደርጓል። በማግስቱ አዲስ አበባ ገብተን በደርግ ጊዜ ኢገማ በአሁኑ ደግሞ ኢንቨስትመንት ህንጻ በሚባለው አረፍን። ማደርያችንም እዚያው ነበር።

ህይወት ሁልጊዜ እንደ ደራሽ ውሀ አላግታ የት እንደምትወስድህ አለማወቅህ እንጂ የእኔ አላማ ሰኔ መጨረሻ ሳይደርስ፣ ደራ አህዴድ እተመሰረተበት ስፍራ ሄጄ እኔ በአስተማሪነት፣ ባለቤቱ ሬጊና ደግሞ አበልት በአዋላጅነት እየሰራን ለማገልገል ነበር። እና ደራን መጎብኘት እፈልጋለሁ ብዬ ድርቅ አልኩኝ።

ደራ በመራቤቱ በኩል ትንሽ አለፍ ብላ የምትገኝ አገር ናት። ያኔ መንገድ አልተሰራም። የሄድኩት በአህዴድ ሰራዊት ታጅቤ ጀማና ወለቃ ወንዞችን ተሻግራ ነው። የተቀበሩ ፈንጅዎች ስላልፀዱ በየመንገዱ ወታደሮች ይሞቱ ነበር። አካባቢውን ሲጠብቁ የነበሩ

የኢህአዴግ ታጋዮችም ትንሽ ርቀት ሸኝተውኝ ሲመለሱ መኪናቸው ፈንጅ ረግጦ መጋየታቸውን ሰምቻለሁ።

ደራ ግሩም ቦታ ናት። አካባቢው ቀልብን ጨምድዶ የመያዝ ሀይል አለው። ለጥ ያለው ሜዳ አረንጓዴ ለብሶ ተንጣሏል። ደራ የገብስና የጤፍ ሀገር ናት። የብርቱካን ማጂግላ እናት አገር ነች። በቆይታዬ የኦህዴድ ጽ/ቤትን ጎብኝቻለሁ፤ ህዝቡንም ተዋውቄ አነጋግራያለሁ።

እንደተመኘሁት ደራ አልተቀመጥኩም። ነገር ግን ከዚያ በኋላ ያ አስቸጋሪ መንገድ በመራቤቴ በኩል ባይሆንም በፍቼና በገብረ ጉራቻ መካከል የሚታጠፍ ጥሩ መንገድ በመሰራቱ በጣም ደስ ብሎኛል። ጀማ ወንዝ ላይም ዘመናዊ ድልድይ ተገንብቷል። ያ መንገድ እንዲሰራ በወቅቱ የኦሮሚያ ፕሬዚዳንት ከነበረው ሀሰን ግሊ ጋር ተጨቃጭቄያለሁ። ሌላው ቀርቶ በወለጋ ከጊምቢ እስከ ኖሌካባ፣ ከሰዲ እስከ ጊዳሚና መንዲ የሚደርሱት መንገዶች በመጓተታቸውም አጣላ ነበር። በደርግ ጊዜ ዲዛይኑ ከወጣ በኋላ እንደገና እንደ አዲስ ለኮንትራት ስራ ሲሰጡ ያናድድ ነበር።

የማስታውሰው ቡና በዓለም ላይ ውድ ሆነና እንደ የኢህአዴግ ስብሰባ ላይ እነ መለስ «ቡና ባስቸኳይ ወደ ውጭ እየተላከ የውጭ ምንዛሪ ማምጣት አለበት!» የሚል ሀሳብ አቀረበ። እኔም «ቡናውስ አለ፣ ተከምሯል። ግን በምን መንገድ አልፎ ወደ ውጭ ይላካል? መንገድ የለም። ቡናማ በጊዳሚ፣ መንዲ፣ ኖሌካባ፣ አንፊሎ፣ ገርጀዲ... ተትረፍርፏል፤ ግን መንገድ የለም» አልኩኝ። ወዲያው መለስ ታምራት ላይኔን፣ እንዲሁም ካሱንና አሊን ይሄንን ጉዳይ ትኩረት እንዲሰጡና መንገዱ ባስቸኳይ እንዲሰራ ተወስኖ ተለያየን። ሆኖም እነዚያ መንገዶች የተሰሩት ከሰባት ዓመት በኋላ ነበር።

የሆነው ሆኖ ደራ አሁንም ልቤ ውስጥ አለች። እንድ ቀን እንደገና እንደምጎበኛት ተስፋ አለኝ።

ድንገተኛው የጀርመን ጉዞ

የዶ/ር ነጋሶ ወደ ጀርመን የመመለስ ድንገተኛ ዜና በተለይ የአህዴድን ሰዎች አስደንግጧቸው ነበር። በኋላ ግን የአውሮፕላን ቲኬት የገዛላቸው አህዴድ ራሱ ነው። ጀርመን አገር ሪፖርት እንዲያደርጉ የሚጠበቃቸው የፖለቲካ ድርጅት ይኖር ይሆን? ወይስ ጉዞው የተለየ ተልዕኮ ነበረው? የዚህን ምስጢር የሚያውቁት ባለቤቱ ብቻ ናቸው።

በሱዳን በኩል ለመውጣት አስቤ ጎንደር ድረስ በመኪና ሄድኩ። ከረምት ዘመሆኑ መንገድ ሁሉ ጭቃ ነበር። ህላዌ የሴፍ ጎንደር አግኝቼው ስለ ጉዞዬ ነገርኩት።

«መንገዱ ያስኬድ እንደሁ እስቲ ላጥናው ጥቂት ጊዜ ስጠኝ» አለኝ። በዚህ አጋጣሚ ጎንደርን ለመጎብኘት ዕድል አገኘሁ። እስከ አዘዞም ድረስ ዘለቅሁ። የብአዴንን እንቅስቃሴም በቅርበት ለማየት ቻልኩ። አሁን የተጠናቀቀው የጉንደር ከተማ የመጠጥ ውሃ ግድብ ስራው ሲጀመር አይቻለሁ።

ህላዌ «መንገዱ በፍፁም አያስኬድም። ዝናብ ተጨምሮበት ጭቃው መኪና አያስኬድም። ኢህአፓም እንቅስቃሴ ጀምሯል» ሲለኝ፣ በአውሮፕላን ወደ አዲስ አበባ ተመለስኩ። አህዴድን ጠይቄ ትኬት ገዙልኝና ካርቱም ድረስ በኢትዮጵያ አየር መንገድ ሸኙኝ። ከካርቱም በሉፍታንዛ አየር መንገድ ጀርመን ገባሁ።

ሲጀመር ከጀርመን የወጣሁት የሀገር ቤቱን እንቅስቃሴ በቅርበት ለማየት ነበርና ልክ ጀርመን እንደገባሁ 12 ገጽ ደብዳቤ ጽፌ በተንኩ። በሪፖርቱ አህዴድን እንደጎበኘሁ ከገለፅኩ በኋላ የሚከተሉትን ነጥቦች አካትቼ ነበር፡-

1. የጉብኝቱ ንድፈ-ሃሳብና የርዕዮተ-ዓለም መነሻ፤
2. ከአህዴድ ጋር ስለነበረኝ ግንኙነትና የጉዞው ዝግጅት፤
3. ስለጉዞው፤
  - 3.1. የጉዞው መስመር፤
  - 3.2. ከካርቱም እስከ ነቀምቲ ያገኘሁት ግንዛቤ፤
  - 3.3. ከአህዴድ ጋር በነቀምቲ ያደረግሁት ቆይታ፤
  - 3.4. የግምቢ፣ የጉልሶና ደምቢ ዶሎ ጉብኝት፤
  - 3.5. የባከ፣ ጌዶ፣ ጉደር፣ አምቦ፣ ሆለታና ፊንፊኔ ጉብኝት፤
  - 3.6. የደራ ጉብኝት (ከሰላሌ እስከ ጎንደር)
4. ማጠቃለያ
  - 4.1. የአህዴድ አመሰራረትና አባላት፤
  - 4.2. የአህዴድ፣ የኢህዴንና ህወሃት ግንኙነት፤
  - 4.3. የአህዴድ ርዕዮተ-ዓለም፤
  - 4.4. አህዴድና የኦሮሞ ህዝብ የራስን እድል በራስ የመወሰን መብት በተመለከተ፤
  - 4.5. አህዴድ ስለሚታገላቸው ስርዓቶችና ስለሚታገልለት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት፤
  - 4.6. አህዴድና ኦሮሞኛ ቋንቋ፤
  - 4.7. አህዴድና የኦሮሞ አካባቢ አስተዳደር፤
  - 4.8. አህዴድ ከሌሎች የኦሮሞ ድርጅቶች ጋር ግንባር ለመፍጠር ስላለው ዝግጁነት፤
  - 4.9. አህዴድን በተመለከተ በአውሮፓ የሚነዛው ፕሮፓጋንዳ ከእውነት የራቀ ስለመሆኑ፤
  - 4.10. TOA እና IBSO አህዴድን እንዲደግፉና አብረው እንዲሰሩ፡፡

በሪፖርቱ ማጠቃለያ ላይም የአህዴድ አቋም እስኪስተካከል ነው እንጂ የህወሃት የበላይነት እንደሚቀር፤ ኦሮሞዎች ኦሮሚያን እንደሚያስተዳድሩ ፅኑ እምነት እንዳለው፤ አህዴድ ለትብብር እንጂ የህወሃትን የበላይነት ለማስቀጠል የቆመ እንዳልሆነ፤ ከሌሎች ድርጅቶች ጋርም የመስራት ፍላጎት እንዳለው፤ የቅኝ ግዛት ጥያቄ በህዝብ ውሳኔ እንደሚፈታ፤ በነዚህ ሁኔታዎችም ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትፈጠር አህዴድን ተቀላቅሎ ትግሉን ማጠናከር አስፈላጊ እንደሆነና እኔም ጠቅልዬ ወደ ሃገር ቤት ለመመለስ እንደ ወሰንኩ የሚገልፅ ሪፖርት ነበር የጻፍኩት፡፡

ሪፖርቱን ለቶላ እና ለኢ.ፒ.ሴ.ል.ኦ እንዲሁም ለሌሎች ድርጅቶች ላኩላቸው። በይፋም የመልቀቂያ ደብዳቤ ባፍኩኝ። ሐምሌ ወር 1983 ዓ.ም መጨረሻ ላይ ያሉኝን እቃዎች ጭኜ የአዶልፍ ሂትለር ቅዠት የሆነችውን ጀርመንን በሙሉ ልቤ ለቀቅኳለሁ። ያችን የታሰተኛው ዓለም ሆደ ባሻ ታጋዮች ቤት ጨክኜ ለመጨረሻ ጊዜ ተለየኳለሁ። ጓዜን ሽክፌ፤ ባለቤቱንና ልጄን ይገፍ ወደ ሀገሪ ገባሁ። በዚህ ጉዞ እቃዬን የጫነልኝና ትኩት የገዛልኝ የጀርመን ዓለም አቀፍ የፍልሰት ድርጅት ነው።

«ወደ ሃገር ቤት ሲገቡ ከአህዴድ ጋር ለመስራት ወስነው ነው ወይስ ሌላ ሃሳብ ነበርዎት? ወደ ኢትዮጵያስ ከመጡ በኋላ የፖለቲካ ሀይወትዎ ምን መልክ ያዘ?»

ወደ ጀርመን እንደገና ሄጄ ወደ ኢትዮጵያ ከመመለሴ በፊት ከባለቤቴ ጋር የተመካከርነው ወደ ደራ ሄደን ለመስራት ነበር። ተመልሼ አዲስ አበባ ስመጣ ግን ሂደቶች ሌላ አቅጣጫ ያዙ።

እንግዲህ ወደ ሃገሪ የተመለስኩት ከ17 ዓመት በኋላ ስለሆነ የማርፍበት፣ የኔ የምለው ቤት አልነበረኝም። ስለዚህ የመኖርያ ቤት አስከማመቻች ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ቤት አረፍኩ። በወቅቱ ዶ/ር ሰለሞን የመካነ እየሱስ የእርዳታና የልማት ድርጅት ኃላፊ ሲሆን፤ መካኒካል መካነ እየሱስ ሰራተኞች መምሪያ ግቢ ውስጥ ይኖር ነበር።

ከወንድሜ ጋር ስኖር የአህዴድ አባል ለመሆን ወስኜ ነበር። በዚያን ጊዜ ወንድሜና ሌሎች አሮሞዎች እንዲሁም መጫና ቱለማ ውስጥ ያሉ ሽማግሌዎች በአሮሞ ድርጅቶች መካከል መቀራረብ እንዲፈጠር ሽምግልና ይዘዋል። የአሮሞ ድርጅቶች በቁጥር መብዛትና ዓላማቸውም የተለያየ መሆን ለሰፊው የአሮሞ ህዝብ ግራ አጋቢ ነበር። አነግ አለ፤ አህዴድ፤ የአሮሚያ እስላማዊ ነፃነት ግንባር፤ ቶኪቹማ (የአሮሞ ነፃነት አንድነት ድርጅት) . . . በነዚህ ሁሉ ድርጅቶች ደግሞ ህዝቡ ደስተኛ እንደማይሆን ግልፅ ነው። ለዚህ ነው ኮሚቴ ተቋቁሞ የማስታረቅ እንቅስቃሴ የተጀመረው።

እኔ ግን የአህዴድን አቋሞች ብይዝም የአህዴድ አመራር ሰላልሆንኩ አስታራቂዎች በሚያደርጉት ስብሰባ ላይ አልተካፈልኩም። በወንድሜ በኩል ነበር ጉዳዩን የምከታተለው።

በተለይ ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ከአብሮ አደጌና የቅርብ ዘመዳችን ከሆነው ከአነጉ ሌንጮ ለታ ጋር እንድንቀራረብ ይፈልግ ነበር። ወንድሜና ሌንጮ ኒውዮርክ፣ በሮፔስተር ዩኒቨርሲቲ ውስጥ አብረው ነው የተማሩት። እናም እንደ ቀን ማታ ሌንጮን እቤቱ ጋብዞት እንድንወያይ አደረገ። ይሄ የመጀመርያው እንቅስቃሴ ነበር ማለት ይቻላል።

ወንድሜ፣ እኔና ሌንጮ በያዝነው የሃሳብ ልዩነት አምርረን ስንከራከር በጣም ያዝን ነበር። በግልም በድርጅትም መለያየታችን ከልቡ አሳዝኖታል። በዚያን ጊዜ የአነግ አቋም፣ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች በአነግ ስር እንዲጠቃለሉ ማድረግ ነበር። የአህዴድ ደግሞ ሁሉም ድርጅቶች ህልውናቸውን ጠብቀው የኦሮሞን ህዝብ በተመለከተ የጋራ በሚያደርጋቸው ጉዳይ ላይ አብረው እንዲሰሩ፣ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንዲፈጠር እንዲተገ፡ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት የተፈጠረም ጊዜ ያላቸውን የሃሳብ ልዩነት ይዘው ወደ ህዝቡ እንዲቀርቡና ህዝቡ በምርጫ እንዲወስን የሚል ነበር። እዚህ ላይ አነግና አህዴድ አልተስማሙም። ሌሎች ድርጅቶች ደግሞ የአነግን የበላይነት አመለካከት (hegemonic) ባይፈልጉትም ከአነግ ጋር አጠንክረው የህወሀትን የበላይነት ይቃወሙ ነበር። አህዴድ ራሱን ችሎ በነፃ ያለመደራጀቱና በኢህአዴግ ውስጥ መሸገጡንም ይቃወሙ ነበር። ይህ የሆነው በ1983 ዓ.ም ሐምሌ ወር የሰላም ኮንፈረንስ ከተካሄደ በኋላ ነው።

እናም አህዴድ ያቀረበው በቋንቋና በባህል ኦሮምያን አብሮ በማስተዳደር በጋራ እንስራና ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንፍጠር የሚለው ሀሳቡ ተቀባይነት አጣ። በዚህ ምክንያት የሽማግሌዎች የማቀራረብ እንቅስቃሴ በአጭሩ ፍሬ አልባ ሆኖ ቀረ።

ሽማግልናው ስላልተሳካም ሁሉም በየፊናው ቀጠለ።

የሽማግር መንግስቱ ሲቋቋም ሁሉም ለተወካዮች ምክር ቤት ወኪሎቻቸውን ላኩ። አህዴድ 12 ወኪሎችን ላከ። አነግ በበኩሉ 12 ወኪሎችን ላከ። ሌሎችም እንደ የጥንካሬያቸው ወኪሎቻቸውን ላኩ። ከአጠቃላይ ድምር አንፃር በምክር ቤቱ የኦሮሞ ወኪሎች ይበዙ ነበር። እኔም ለምክር ቤቱ በአህዴድ ከተወከሉ 12 ሰዎች አንዱ ነበርኩ። በዚህም የሽማግር መንግስቱ የተወካዮች ምክር ቤት አባል ሆንኩ።

ከዚያ ቀጣዩ ሃይት የሽግግር መንግስቱን የማቋቋም ሂደት ነው። ለዚህ ደግሞ ከየድርጅቱ ለካቢኔ የሚሆኑ ሰዎችን መመልመል ያስፈልጋል። ማፈላለጉ ራሱ ትልቅ ስራ ነበር። በዚህ ምክንያት ለጠቅላይ ሚኒስትርነት ታጭቶ የነበረው አቶ ታምራት ላይኔ ጠርቶኝ የሠራተኛ እና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስትር እንድሆን ጠየቀኝ። እኔ ደግሞ ከሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ጋር በተያያዘ ትምህርት አልነበረኝም። ትንሽ ከተያያዘም በጀርመን ሃገር የማስትሬት ትምህርቱ ላይ እንደ ማይነር ኮርስ የወሰድኩት ሶሻል ላይኮሎጂ ብቻ ነው። ሌላው እዛው ጀርመን በስደተኞች ጉዳይ ላይ ያከናወንኳቸው እንቅስቃሴዎችም ቢሆኑ ትንሽ ሃሳብ ለመስጠት ያስችሉኝ እንደሆነ እንጂ ለሥራው ብቁ አያደርጉኝም። ለታምራት ይህንን በዝርዝር ከገለጽኩለት በኋላ «ስራውን አልችለውም። ችሎታውና ብቃቱም የለኝም» አልኩት። እሱም «የለም! ዋናው ዓላማ የኢህአዴግን ፕሮግራም ማህበራዊ ተቋሞች ውስጥ ተግባራዊ እንዲሆን እየተረዳዳን እንድንሰራ ነው» ብሎኝ ተግባባን። በዚያው ታጨሁና ሚኒስቴር ሆንኩ። ወደ ተወካዮች ምክር ቤት ቀርቦን ተሾምን።

በሹመቱ ወቅት የሽግግር መንግስቱ ፕሬዚዳንትና የምክር ቤቱ አፈ-ገባኤ የነበሩት አቶ መለስ ዜናዊ፣ በታላቁ ቤተ-መንግስት አንድ አዳራሽ ውስጥ ለብስበውን ትንሽ ሪሴፕሽን አደረጉልንና ስራ ጀመርን።

አቶ ኩማ የሃገር ውስጥ ጉዳይ ሚኒስቴር ሆኑ። አነገና ሌሎች ድርጅቶች አቅርበዋቸው ሚኒስቴር ከሆኑት መሃል አቶ ዲማ ነገዎ የማስታወቂያ ሚኒስቴር፣ አቶ ኢብሳ ጉተማ የትምህርት ሚኒስቴር፣ አቶ ዘገየ አስፋው የግብርና ሚኒስቴር፣ የብሄራዊ ባንክ ገዢ የነበረ አቶ ለይኩን ብርሃኑ እና አሁን ስማቸውን የዘነጋሁት ሌሎች ሚኒስትሮችም ይገኙበታል።

ፓርላማ ውስጥ ደግሞ ቋሚ ኮሚቴዎች ነበሩ። አቶ ሌንጮ የመከላከያ ኮሚቴ ሊቀመንበር ነበር። ከቋሚ ኮሚቴዎቹ ጋር በስብሰባዎች ላይ እንገናኝ ነበር። የመቻቻል ሁኔታ እንዲፈጠር ጥረት አድርገን ነበር። የአመለካከትና የግብ ጉዳይ ላይ የተለያዩ አቋሞቻችንን ባንለቅም አብረን በጥሩ መንፈስ እንሰራ ነበር።

16

የሽግግሩ ፈተናዎችና የህግ መገሰል

የህግና የአህዴድ ፍጥጫ በሽግግሩ ወቅት ተባብሶ እንደቀጠለ የነገሩኝ ዶ/ር ነጋሱ 180 ግለሰቦች ገደል ተወርውረው የተፈጽበት የበደኖ ዕልቂት በዚህ የሽግግር ጊዜ መከሰቱን ያስታውሳሉ። ነገሮች በእንዲህ ያለ ሁኔታ ውስጥ እያሉ ነበር የ1984 የምርጫ እንቅስቃሴ የተጀመረው። ለመሆኑ ህግ ምን አቅዶ ምን አደረገ? አህዴድን ከነሐሳቱ ለማጥፋት ምን አነሳሳው? የማታ የማታ የኢህአዴግና የህግ ግንኙነት በምን ተቋጧል?

በሽግግሩ ወቅት በተለይ 1983 እና 1984 ዓ.ም ከባድ ጊዜ ነበር። በብሄራዊ ደረጃ በተወካዮች ምክር ቤትም ሆነ በሚኒስትሮች ምክር ቤት እና በየኮሚቴው የሽግግር ቻርተር ተፈፃሚነት እንዲላካ አብሮ የመስራት ጥሩ መንፈስ ቢኖርም በየአካባቢው ከባድ ችግሮች ገጥመው ነበር።

በኢህአዴግ/አህዴድ በኩል በኦሮሚያ ተቻችለን እየሰራን፤ የሽግግር ጊዜው አልቆ ምርጫ ቢካሄድ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች በኦሮሚያ የሚወዳደሩበት ሁኔታ መፈጠር አለበት የሚል አቋም ተይዞ ነበር። ህግ ደግሞ በፊናው አህዴድ በኦሮሚያ መሰረት እንዳይጥል ለማድረግ የአህዴድን ቢሮዎች ያዘጋል፤ ካድሬዎች ያባርራል፤ የአህዴድ አባልና ደጋፊ የሆኑትን ያሳድዳል እንዲሁም ይገድል ሁሉ ነበር። የህግ አባላትና ደጋፊዎችም በፊናቸው በየአካባቢው ኦሮሞ ያልሆኑትን ሰዎች ማሰር፤ መግደልና ማባረር ጀመሩ። በተለይ ታች ያለው ጋ ጥሩ ስሜት አልነበረም። በሰራዊቱም በኩል ህግ የኢህአዴግን ሠራዊት ማጥቃት ጀምሯል።

በነዚህ ምክንያቶች ሰላምና መረጋጋት ለመፍጠር የተደረገው ጥረት እጅግ ከባድ ነበር። ለምሳሌ በ1984 ዓ.ም አካባቢ ደምቢ ዶሎ ላይ መጥፎ ፕሮፓጋንዳ ይካሄድ ነበር። አቶ ዲማ የማስታወቂያ ሚኒስቴር ሆነው በሚያገለግሉበት ወቅት ከአማርኛ ፕሮግራሞች በተጨማሪ እርምጃና ትግርኛ ፕሮግራሞች ተጀምረው ነበር። በተለይ በእርምጃው ፕሮግራም ላይ፣ ትግራይ “የድንጋይ ሀገር”፣ ጎጃም “የአሀድ ነጅዎች አገር”፣ ጉራጌ “የእንሰት በሊታዎች ሀገር...” የሚሉ አስነዋሪ የስድብ ህተታዎች፣ ዘረኛ ፕሮፓጋንዳዎችና የስም ማጥፋት ዘመቻዎች ይተላለፉ ነበር። እኔን “ነጋሲ ግደይ” እያሉ ስሜን ሲያገድፉ ነበር። ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢንና የአህቴን ባለቤት አቶ አሰፋን ከሌሎች የአህዴድ ደጋፊ ናቸው ካሏቸው ሰዎች ጋር ወለል ተራራ አካባቢ በሚገኝ እስር ቤት አገረዋቸው ነበር። ከነሱ መሃል ተለቅመው የተገደሉም ነበሩ። በምዕራብ ወለጋም እንዲሁ ነበር። እነግ ከደምቢ ዶሎ ከመልቀቁ ጥቂት ሳምንታት በፊት እህቴን ፀሐይቱን ጭምር አስሮ ነበር።

የዚህ አይነት ሁኔታ በሁሉም የኦሮሚያ አካባቢዎች ይከሰት ነበር። የአህዴድን አባላት ይዞ ማሰርና ማሰቃየት እንዲሁም መግደል የተለመደ ነበር። ከሁሉም በዘግናኝነቱ በጣም የሚጠቀሰው የበደኖ አልቂት ነው። በበደኖ የአህዴድ ደጋፊ የነበሩና ኦሮሞ ያልሆኑ ከ180 በላይ ግለሰቦች ወደ ገደል ተወርውረው በአሰቃቂ ሁኔታ እንዲሞቱ ተፈርዶባቸዋል። ይሄ ጉዳይ በአህዴድ/ኢህአዴግ በኩል ፓርላማ ተነስቶ እንዲጠናና ውሳኔ እንዲተላለፍበት በሚል ኮሚቴ ተቋቁሞ ነበር።

ከላይ የቀረበበትን ክስ ያደመጠው እነግ በበኩሉ፣ «ወተር በሚባል አካባቢ የእነግ ደጋፊዎች አህዴድን በመቃወም ሰላማዊ ሰልፍ ባደረጉበት ወቅት በአህዴድ ታጣቂዎች ተኩስ ተከፍቶባቸው ብዙ ደጋፊዎቹ ተገድለዋል። ይሄም ይታይና ውሳኔ ይሰጥበት» አለ።

«በነዚህ ሁለት ክርክሮች ላይ የእርስዎ አቋም ምን ነበር?»

በነዚህ ጉዳዮች ላይ ስንወያይ እኔ በኦሮሞ ህዝብ ስም እነዚህን ወንጀሎች የፈጸሙ ግለሰቦችም ሆኑ ድርጅቶች መጠየቅ አለባቸው የሚል ጽኑ እምነት ነበረኝ። ይሄን አቋሜንም በይፋ በፓርላማ ገልጫለሁ።

ሁኔታው እኮ መስመሩን የሳተ ነበር። የአህዴድ ሴት ታጋዮች ጡት ይቆረጥ ነበር። ወንዶች ደግሞ የጭናቸው ስጋ እየተቆረጠ ብሉት ይባሉ ነበር። በነዚህ ላይ የእነግ አመራር እርምጃ አይወስድም ነበር። በተለይ በበደኖ ጉዳይ ላይ የእነግ አመራር የዚህ አይነት ድርጊት እንዲፈፀም ትዕዛዝ ባይሰጥም ድርጊቱ የተፈፀመው በእነግ ወታደሮች መሆኑን አቶ አባ ቢያ አባ ጀበል፣ በፓርላማ አምኖ ነበር። ይሄ የተመዘገበ ታሪክ ነው። በጣም መጥፎ አመለካከት የሚያራምዱ የእነግ ታጋዮችም ነበሩ። በአህዴድ ታጋዮችም በኩል መጥፎ ድርጊቶች የሚፈጽሙ፣ ሰውም የሚገድሉ እንደነበሩ ሪፖርቶች ይቀርቡ ነበር።

ስለዚህ በአንድ በኩል እነግ የሽግግር መንግስቱ ቻርተር ተግባራዊ እንዲሆን ፈርሞ ሲንቀሳቀስ፣ ከታች ያሉ አባላቱና ሰራዊቱ ችግር ይፈጥሩ ነበር። የእነግ ሠራዊት ከደርግ የለቀቁ ወታደሮች ተቀላቅለውት ቁጥሩ በጣም በዝቶ ነበር። የበቀል ስሜት ያደረባቸውና ዲሲፕሊን የጎደላቸው ብዙ አባላት ነበሩት። የኢህአዴግ ሰራዊት ሰላምና መረጋጋት ለማምጣት በሚል የተንቀሳቀሰ ጊዜ ከነዚህ ጋር ጦርነቶች ተካሂደዋል። ዝርፊያና ግጭትም ተበራክቶ ነበር። የክልል መስተዳድሮችን ለማቋቋምና ምርጫ ለማካሄድ አዳጋች ሆኖ ነበር።

ሌላው የሀገር መከላከያ ሠራዊት የማን ይሁን በሚለው ጉዳይ ላይ በእነግና ኢህአዴግ መካከል ልዩነት ተፈጥሮ ነበር። ኢህአዴግ «በብዛትም በጥራትም የእኔ ሰራዊት ስለሚሻል የመከላከያ ሰራዊት መሆን ያለበት የኢህአዴግ ሰራዊት ነው» ሲል፣ እነግ ደግሞ «ኢህአዴግን ጨምሮ ከሌሎች ታጋይ ድርጅቶች ተውጣጥቶ መከላከያ ይቋቋም» የሚል መከራከሪያ አቅርቦ ነበር። እዚህ ላይ ኢህአዴግ የበላይነት አሳየ። ሻዕቢያ እና አሜሪካም ለኢህአዴግ ድጋፋቸውን አሳዩ።

ኢህአዴጎችም ሌጌ ሳለበት በመከላከያ ኮሚቴ ሃሳብ አቅራቢነት «የኢህአዴግ ሠራዊት የሀገሪቱ መከላከያ ሰራዊት ይሆናል» የሚለውን ፓርላማ ውስጥ አፀደቁ። በዚህ ላይ በመመስረትም የእነግና ሌሎች ኢህአዴግ ያልሆኑ ሠራዊቶች ትጥቃቸውን ፈትተው፣ በአሜሪካ እርዳታና በሻዕቢያ ደጋፊነት

በካምፖች ተሰብስበው የመልሶ ማቋቋም ፕሮግራም ውስጥ እንዲሳተፉ ወሰኑ።

«ወደ ሰላሳ ሺህ የሚጠጋ የእነግ ሰራዊት በኢህአዴግ ሴራ ትጥቅ እንደፈታ የሚናገሩ ወገኖች አሉ። እርስዎስ ምን ይላሉ?»

ከ30 ሺ የሚበልጥ የእነግ ሰራዊት ትጥቅ ፈትቶ ካምፕ መግባቱና የመከላከያ ሠራዊቱ የኢህአዴግ እንዲሆን መወሰኑ እውነት ነው። «የተለያዩ የነፃነት ግንባር ሰራዊቶች ትጥቅ ሳይፈቱ ማንነታቸውን ይዘው በመከላከያ ሰራዊት ውስጥ መኖራቸው አያዋጣም። ችግር ይፈጠራል። ስለዚህ አንድ ብቃት ያለው ሰራዊት ይዞ ሌሎች ትጥቅ ከፈቱ በኋላ የተሃድሶ ትምህርት ወስደው የመከላከያ አባል ሊሆኑ ይችላሉ» የሚለው የኢህአዴግ አቋም እነግን አስከፍቶታል።

እነግ ሁለት አይነት አቋም መያዙ (ከላይ በጋራ እየሰራ ከታች ችግር መፍጠሩ) እና በአጭር ጊዜ በህዝብ ውስጥ ተቀባይነት ማግኘቱ ኢህአዴግንም አስከፍቶታል።

ሁለተኛ የምኒልክ ጊዜን ታሪክ በማጉላት የእነግና የኦሮሞ ብሄርተኞች የሚያካሂዱት «አህዴድ የህወሃት ተላላኪ ነው። አዲሱ ጎበና ነው» የሚለው ቅስቀሳ አህዴድ በኦሮሞ ህዝብ ዘንድ እንዲጠላ አድርገዋል።

ሦስተኛው ነጥብ እነግ በየአካባቢው የኦሮሞ ባህል እንዲያንሰራራ ለማድረግ ባህላዊ ዘፈኖች፣ ባህላዊ አልባሳት፣ ለመጋገብን ጨምሮ በኦሮምኛ አስተዳደር በመዘርጋት እና ተከልክለው የነበሩ የገዳ ስነ-ስርዓት እንደገና በማከናወን (ለምሳሌ በደምቢ ዶሎ 'መኮብሊ' የሚባል አንድ ትልቅ የገዳ ስርዓት ተካሂዶ ነበር) በጠቅላላ አስተዳደሩና ቋንቋውን የኦሮሞዎች በማድረግ እነግ ከፍተኛ ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። በዚህም አህዴድን በጣም በልጦት ነበር። ከዚህ አንፃር አህዴድ በ1984ቱ ምርጫ በምንም መንገድ ቦታ አያገኝም፣ አያሸንፍም ነበር።

ነገር ግን እነግ ከላይ በጋራ እየሰራ ከታች ችግር መፍጠሩ የያዘውን የበላይነት አላጣው። አየህ! እነግ ወይ ወደ ሽግግሩ መግባት አልነበረበትም፤ ከገባም ደግሞ የገባውን ውል መፈፀም ነበረበት። ሁለት አይነት አካሄድ በመከተሉ ሰላምና መረጋጋቱን

አደጋ ላይ ጥሎት ነበር። ኢህአዴግም ለስትራቴጂው እነግ አደገኛ መሆኑ ስለተገለጸለት ማስወጣቱን ጠቃሚ ሆኖ ቢያገኘው አያስገርምም። እነግ በኢህአዴግ ወጥመድ ውስጥ ከመግባቱ በተጨማሪ የሻዕቢያና አሜሪካ ኢህአዴግን የመደገፍ ሚናና እንቅስቃሴ አሉታዊ ሁኔታ ፈጠረበት።

ኢህአዴግ ልክ አሁን በተቃዋሚዎች ላይ የሚጠቀመውን አይነት ዘመቻ ነበር በእነግ ላይ የተጠቀመው። «እነግ የነፃነት አጀንዳውን ተግባራዊ ያደርጋል። ኢትዮጵያን ይገነጥላል!» በማለት የምዕራባውያን ሃገሮችን ልብ መማረክ ችሏል። በነገራችን ላይ እኔ በግሌ ሻዕቢያና ምዕራባውያን መቼም ቢሆን የእነግን የመገንጠል አጀንዳ ሲደግፉ አይቼ አላውቅም።

ለማንኛውም ከ1984 ዓ.ም ምርጫ በፊት እነግ ብቻ ሳይሆን አብነግ፣ የምዕራብ ሱማሌ ነፃነት ግንባር፣ የኦሮሞ እስላማዊ ነፃነት ግንባር፣ የኦሮሞ አቦ ድርጅት፣ የሲዳማ ነፃነት ግንባር፣ ከምርጫው በፊት የሽግግር መንግስቱን ለቅቀው ወጥተዋል። በእኔ በኩል በፓርላማ እየተሳተፍኩ የምርጫ ኮሚሽን ውስጥ ስለነበርኩኝ ስለምርጫው ለሀዘቡ ለማስረዳት እንቀሳቅስ ነበር።

«እነግ በ1984ቱ ምርጫ ለመሳተፍ ዝግጅት ካደረገ በኋላ እንዴት ከውድድሩ ወጣ? አንዳንድ ወገኖች የእነግን ከምርጫ መውጣት ከኢህአዴግ ጋር ያያይዙታል... እጁ አለበት የሚሉ አሉ?»

በእውነቱ እኔ ይህን አላውቅም። ጥናትም አላደረግኩም። እነግ ከምርጫ የመልቀቁንና አመራሩ ከሀገር የመውጣቱን ዜና የሰማሁት ደብረ ብርሃን ከተካሄደው የኢህአዴግ ስብሰባ ስመለስ መንገድ ላይ ነው። ከዚያ አመራሩ ከወጣ በኋላ ካምፕ ውስጥ የነበረ ሠራዊቱ ወደ ጦርነት ገባ።

የሆነው ሆኖ የ1984 ዓ.ም ምርጫ እንቅስቃሴ ጊዜ የተደረጉት ቅስቀሳዎች በአብዛኛው ሰላማዊ አልነበሩም። ግጭቶች ነበሩ።

እኔ እንደሚመስለኝ እነግ በሦስት ጉዳዮች ከኢህአዴግ ጋር የተራራቀ ይመስለኛል። አንደኛ የሽግግር ቻርተሩና ሌሎች ስምምነቶች ተግባራዊ አለመሆናቸው፤ እነግ ከራሱ በስተቀር ሌላ

የእርሞ ድርጅት ማየት አለመፈለጉ እና የእነግ ካድሬዎች ከታች በፈፀሙት ስህተት ይመስለኛል።

«ከእነግ ሰራዊት መካከል ወደ አህይድ የገቡ ነበሩ?»

አልነበሩም። በዚያን ጊዜ የምርጫ ኮሚሽን አባል ነበርኩ። የእነግ ሰዎችም ነበሩበት፤ እነ ፕ/ር በየነም ነበሩ። የእነግ ከሽግግር የመውጣት ዜና በተሰማ በማግስቱ ለመጨረሻ ጊዜ በስልክ ዲማ ነገዎን አገኘሁት። ለምን አትቆይም ብዬ ጠየቅኩት። በግሉ የመቆየት ፍላጎት እንደነበረውና ውሳኔው የአመራሩ መሆኑን ገልጾልኝ «የድርጅት ውሳኔ ስለሆነ እቀበለዋለሁ!» አለኝ።

ከዚያ በኋላ በየአካባቢው የነበሯቸው ቢሮዎች ተዘጉ። እኛም ሲያስተዳድሯቸው የነበሩትን አካባቢዎች የማረጋገጥ ስራ መስራት ነበረብን፤ ማረጋገጥ ላይም ተሳትፎያለሁ። በሄሊኮፕተር ደምቢ ደሎ፤ ጊምቢና ነቀምቲ ሄጃለሁ። ከሀውሃት ካድሬዎች ለመጀመርያ ጊዜ እዚያ ያገኘሁት ሰለሞን ጢሞጊኦ ነበር። የተዋወቅነውም ያን ጊዜ ነው። ምርጫው በታቀደለት ጊዜ ተካሂዶ የኦሮሚያ ም/ቤት ተጠራ። ስድስት ኪሎ በሚገኘውና በደርግ ጊዜ የፖለቲካ ትምህርት ቤት በነበረው ህንፃ የኦሮሚያ የሽግግር መንግስት መስራች ገብኤ ተካሄደ። ሃሰን ዓሊ ፕሬዚዳንት፤ አስፋው ቴኔ ደግሞ ዋና ጸሃፊ ሆነው ተመረጡ።

«እነግ ወደ ሽግግር መንግስቱ ሲገባ በምን ስሌት ይመስልዎታል?»

እንግዲህ የሽግግር መንግስት ሲቋቋም ከፍተኛ የአመራር አባላት የተሰማሙበት ጉዳይ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረት የሚል ነው።

እነግ እያወቀም ይሁን ሳያውቅ የራሱን ፕሮግራም ትኩረት ውስጥ ሳያስገባ ነው ወደ ሽግግር የገባው። በአንድ በኩል ፕሮግራሙ “ነፃ የኦሮሚያ ሪፐብሊክን ማቋቋም” የሚል ሆኖ ሳለ በሌላ በኩል ግን ለሽግግር ቻርተሩ ተግባራዊነት ሲንቀሳቀስ መጋጨቱ የማይቀር ነበር፤ ደግሞም አልቀረም። ምክንያቱም

²⁰ ለላምን ጢሞ በ1993 ዓ.ም ከተወገዱት የሀውሃት ሰዎች አንዱ ነው። ከእንግሊዝ ሃዘር ማስትራቱን ይዞ እንደተመለሰ መረጃ አለኝ።

ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን የመፍጠርና ነፃ ኦሮሚያን የመመስረት አቋም ይጋጫል።

የአነግ ከፍተኛ አመራር የአነግን ጠቅላላ ጉባኤ ጠርቶ በማስወሰን የአነግን የጦር አመራር፣ ካድሬዎችንና አባላትን ሳያማክርና ግንዛቤ ሳያስጨብጥ ነው ወደ ሽግግሩ የገባው። ምክንያቱም ታች ያለው የሠራዊት አባል ሲከተል የነበረው የ1966 ዓ.ም ፕሮግራም ነው። ፕሮግራማቸውን ሳያስተካክሉ ነው ወደ ሽግግሩ የገቡት። በግልፅ አቋማቸውን ማውጣት አልቻሉም ነበር።

በሽግግሩ ጊዜ ዲማ ነገዎ የስራ አስፈፃሚ አባል፣ ሴንጮ ለታ ዋና ጸሃፊ፣ ገላሳ ዲልቦ ሊቀመንበር፣ ኢብሳ ጉተማ ስራ አስፈፃሚ አባል ነበሩ። የሚገርመኝ ከገላሳ ዲልቦ ጋር ተጫኝቼ አላውቅም። ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ አልተገናኝንም። ዲማ ደግሞ ከዩኒቨርስቲ ጀምሮ አብረን ነበርን። ኢብሳ ጉተማ ዘመዴ ነው። አባቱ ጉተማ ቢርቦ የኛ ቤተሰብ የሃለቃ ጎሳ መሪ ነበሩ። የሃለቃ ባላባት ነበሩ። ሴንጮም ዘመዴ ነው። (በነገራችን ላይ እውነት ይሁን አይሁን አላውቅም እንጂ በሽግግሩ ጊዜ ሴንጮ ፕሬዚዳንት እንዲሆን ተጠይቆ እምቢ አለ ይባላል)

ከልጆቻቸው ከጃለሌና ኢብሳ ጋር - ጀርመን

ጊዜ ፳፻፲፭

ጃራ አባ ገዳ
የኦሮሚያ ኦሳሳማዊ ዩኒቨርሲቲ ፓሮክሮር ሲቀመጥበር

ሴንቴሌ ሰታ

ጄኔራል ታደሰ ብሩ

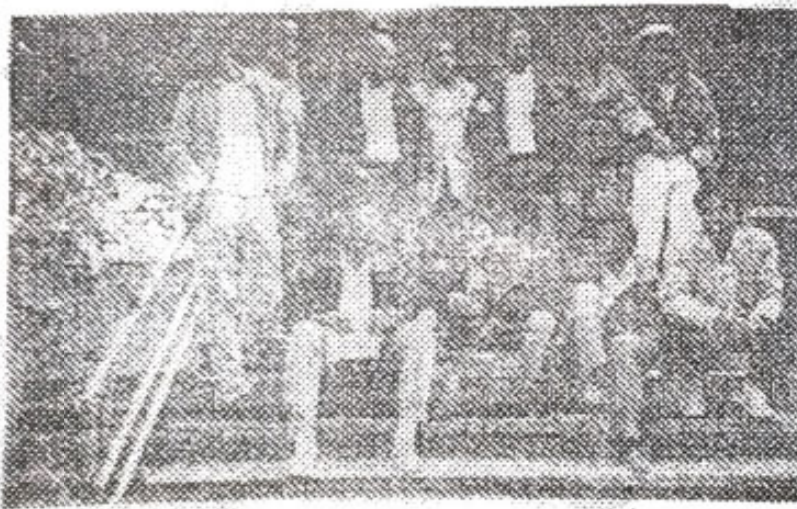
ስለ ተቃውሞ ሰልፉ
ለጀርመኑ ጋዜጠኛ
ቃለ-መጠይቅ እየሰጡ

በፀረ-ኢምፔሪያሊስትና ፀረ-መንግሥቱ ሰልፍ ላይ
ነጋሶ ጊዳዳ ከፊት ለፊት ነጭ ሸሚዝ ለብሰው

በዚህ ስራ ላይ ህጻናት ስለ ሚሰሩ ማሳሰቢያ ማድረግ ይገባል

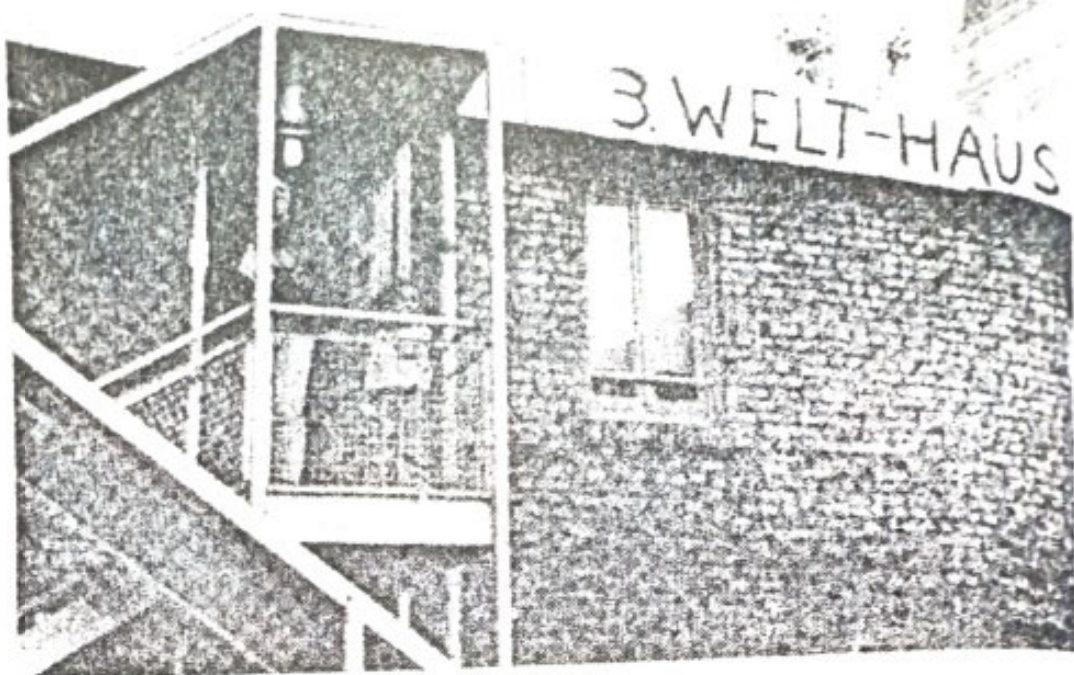

የጋራ መገናኛ

በዚህ ስራ ላይ ህጻናት ስለ ሚሰሩ ማሳሰቢያ ማድረግ ይገባል

በጀርመን ፍራንክፈርት
የ“ሦስተኛው ዓለም ቤት” ዕ/ቤት

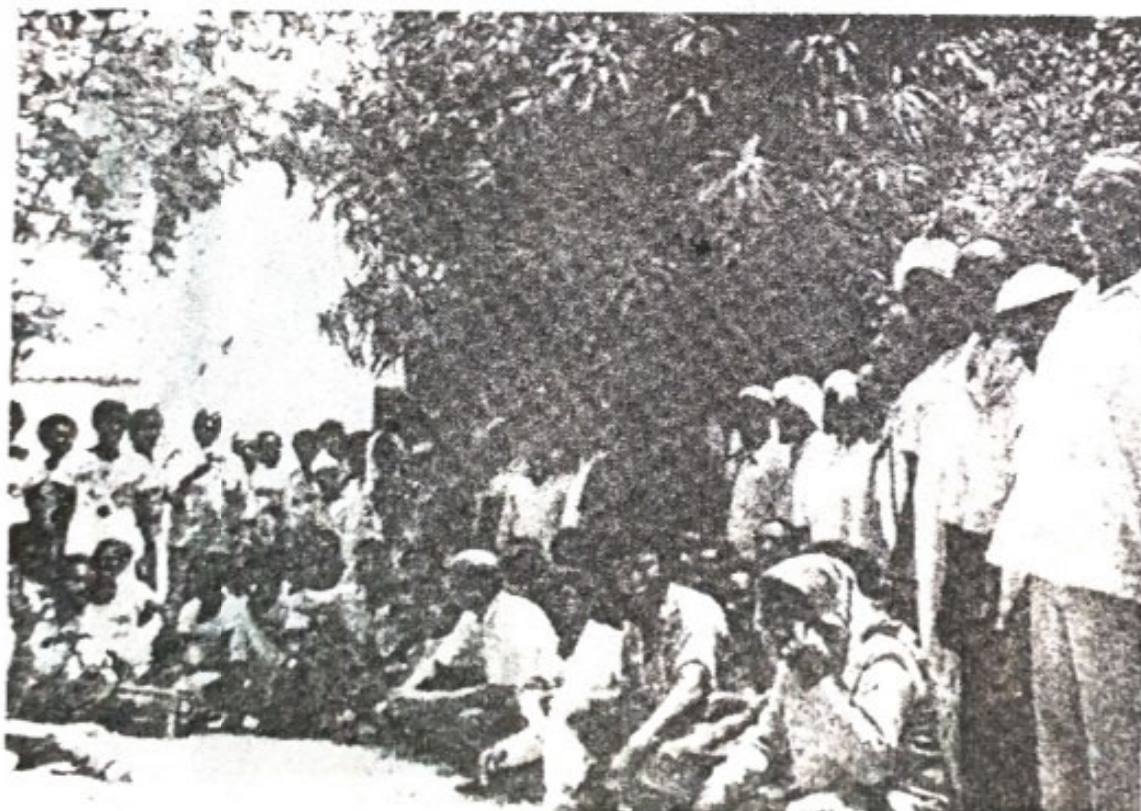

በ“ሦስተኛው ዓለም ቤት” የኦሮሚኛ ባህላዊ ጭፈራ
ከገራ ወደ ቀኝ 6ኛዋ ወ/ሮ ረጊና እበልት

እቶ ኩማ ደመቅሳ በ1982 ዓ.ም
በማርክሲስት ሌኒንስት ፓርቲ ምስረቱ ላይ ሪፖርት ሲያቀርቡ

1982 ዓ.ም - ሞቋዲሾ

1984 ዓ.ም ደምቢ ዶሎን ለማረጋገጥ
ከተስፋዬ ጢሞ ጋር በሄዱበት ወቅት

ዶ/ር ነጋሶ ከባለቤታቸው ወ/ሮ ረጊና አበልትና
ከህፃን ልጃቸው ተለሌ ነጋሶ ጋር

ክፍል አምስት
ሥልጣንና ፖለቲካ

የመንግሥት ሥራ ጀማሪ

በ1983 ዓ.ም የመጀመሪያ የመንግሥት ሥራቸውን በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር በሚኒስትርነት የጀመሩት ዶ/ር ነጋሶ ብዙ ችግሮችና ውጣ ውረዶች አሳልፈዋል። በዚያ ላይ የፖለቲካም ሥራ ነበረባቸው። በአህዴድ አባልነታቸው የተለያዩ አንቅስቃሴዎች ያደርጉ ነበር። ችግሩ ደግሞ ነጋሶ ለሁለቱም እንግዳ ነበሩ። ታዲያ የመንግሥት ሥራ (ሥልጣን) እና ፖለቲካውን እንዴት አጣጥመው ዘለቁት?

የአህዴድ አባል ለመሆን ፎርም ሞልቼ የድርጅቱን ስራ የጀመርኩት ከጀርመን እንደተመለስኩ ነበር። በተለይ እኔና ህልን ዓሊ በአዲስ አበባ የአህዴድ አባል ለመሆን ማመልከቻ አቅርበው፤ ፎርም የሞሉትን የማሰልጠን ስራ ለመስራት ተመድበን ነበር። ያኔ ስራ አስፈጻሚ ሳልገባ ልክ እንደ አንድ አባል ነበር አስተዋፅኦ የማድረገው። በፊትም ፕሮግራሙን አንብቤ ስለነበረ፤ እሱ ላይ በመመስረት ከሃሰን ዓሊ ጋር እዚህ አዲስ አበባ የነበሩትን አብዛኞቹን ምሁራን እናሰለጥን ነበር። ስልጠና የምንሰጠው በኢሰማ አዳራሽ ውስጥ ነበር።

ተመልምለው ስልጠና ከተሰጣቸው ውስጥ ሰለሞን አበበ (አሁን በደቡብ አፍሪካ ምክትል አምባሳደር)፣ ዓሊ አብዶ (የአዲስ አበባ ከንቲባ የነበረ፣ አሁን የሱዳን አምባሳደር)፣ ሐሩን (በፓርላማ የፌዴሬሽን ምክር ቤት የሚሰራ)፣ አልጅራ ሩጋ እና ነጋ የሚባል በኦሮሚያ ትምህርት ቢሮ የሚሰራ። ብዙዎቹን ግንዛቤ አስጨብጠናቸዋል፤ አስተምረናቸዋል። በየክፍለ ከተማው ህዝባዊ ስብሰባዎችን አካሂደናል።

ሌላው በ1984 ዓ.ም የተደረገው እነ ዶ/ር ተኮላ ሃጎስ የነበሩበት እንደ «Think tank» አይነት ነገር መከራ ነበር። ኢህአዴግ በምሁሩ ዘንድ ተቀባይነት እንዲያገኝ ምን መሰራት አለበት? የሚለውን እንወያይ ነበር። በዚያ ቡድን ውስጥ ነፃነት አሰፋው፣ ዶ/ር ተኮላ ሃጎስ፣ ዶ/ር ተወልደብርሃን ገ/አግዚአብሄር፣ ከውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር እነ ጃማይካና ባለቤቱ፣ እነ ሻለቃ ዓለምሰገድ እና እኔ እየተገናኘን የውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር ቢሮ እንሰበሰብ፣ ሃሳብ እንለዋወጥ ነበር። አህዴድን በመወከል በፓርላማ ስብሰባዎች ላይ እገኝ ነበር። ከፖለቲካ አንፃር ይሄ ነው።

በዚያን ጊዜ በፓርላማ ሲያጨቃጭቁ የነበሩት በታጠቁ ነፃ አውጪ ድርጅቶችና በኢህአዴግ መካከል ሰላምና መረጋጋት የመፍጠር ጉዳይ ነበር። በፓርላማ በኩል ደግሞ የክልል ማቋቋሚያ ምርጫ ለማካሄድ የምርጫ ኮሚሽን ለማቋቋም ሲጣር ነበር። አሁን ብሄራዊ የምርጫ ቦርድ የሆነው፣ በፊት የብሄር ብሄረሰቦች ጥናት ተቋም በነበረው ቢሮ ውስጥ እንሰበሰብ ነበር። ቢሮውም ሰራተኛውም በጠቅላላ ለዚህ ምርጫ ጉዳይ ተመድበው ነበር።

ተስፋዬ ጎይቱ የሚባል ፀሃፊና ሌሎችም እየረዱን ስለምርጫ ጉዳይ እንወያይ ነበር። በም/ቤቱ በወጣው አዋጅ መሠረት ኮሚሽኑ ውስጥ ከሁሉም አባል ድርጅቶች የተወከሉ ነበሩ - ፕሮፌሰር በየነ፣ ከአኑማ አባ ቢያ አባ ጀበል፣ ከጉራጌ ድርጅት ዶ/ር ሃይሌ ወ/ሚካኤል ከማስታውሳቸው ጥቂቶቹ ናቸው።

ሥራችን በፓርላማ በኩል የምርጫ እቅድ ማውጣትና መከታተል ነው። በተረፈ ከመንግስት ስራ አኳያ በአጠቃላይ በ1984 ዓ.ም የነበረኝ እንቅስቃሴ የሽግግር መንግስቱን ለውጭ ሃገር መንግስታት ማስተዋወቅ ነው። እውቅና እንዲያገኝ እኔም አንድ ቡድን እየመራሁ ጅቡቲ፣ ኬንያ፣ ዛምቢያ (ፕሬዚዳንት ኬኔት ካውንዳ የመንግስቱ ጋ/ማርያም ደጋፊ ስለነበሩ አቀባበላቸው ደስ የሚል አልነበረም)፣ ሱዳን፣ ናይጄር፣ ኮትዲቯር፣ ሴኔጋል በአጠቃላይ ስምንት ሃገሮች በመሄድ ከፕሬዚዳንቶቹ ጋር ተነጋግረናል። ከውጪ ጉዳይ ዶ/ር ተቀዳ አለሙ፣ ዶ/ር ሃይሌ ወ/ሚካኤል (የፖሮ አስተማሪዬ)፣ ባህ ሃሰን (ከሶማሌ ዴሞክራቲክ ሃይሎች ቅንጅት) እኔ የምመራው ቡድን አባላት ነበሩ።

ዓላማው የኢትዮጵያ ህዝብ በፊውዳል ስርአት ስር የተጎዳ እንደነበር፤ በዚህ ምክንያት ንቅናቄዎች እንደተካሄዱና አብዮቱ በ1966 ሲከሰት ተበፋ አድርገን እንደነበር፤ ነገር ግን ወታደራዊው ደርግ ስልጣኑን በሃይል ይዞ ለ17 ዓመት እንደገዛ፤ በዚህም የትጥቅ ትግል የመረጡ ነፃ አውጪ ድርጅቶች እንደተፈጠሩ፤ ሃገሪቱ በኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ፖለቲካዊ ዘርፎች ወደ ኋላ ከመቅረቷም በላይ ወደ መበታተን ደረጃ ላይ ደርሷል እንደነበር፤ ይሄን አደጋ ለማስወገድ ኢህአዴግ በትጥቅ ትግል የመንግስትን ስልጣን መቆጣጠሩ የለውጥ መንገድ እንደ ከፈተ፤ በሃምሌ ወር የሰላም ውይይት ተደርጎ የሽግግር ቻርተር እንደ ጸደቀና የሽግግር መንግስት እንደ ተቋቋመ፤ ይሄም ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ለመገንባት ወሳኝ እንደሆነ፤ የሽግግር መንግስቱ የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች የተሳተፉበት እንደሆነ እና አሁን የሰላምና መረጋጋት ተግባር ላይ ተጠምደን እንደምንገኝ በመግለፅ ይሄንን የሽግግር መንግስት አንዲደግፉ ማግባባት ነበር።

በሄድንበት ሃገራት ሁሉ ድጋፍ የማፈላለግ እንቅስቃሴ አድርገናል። የሽግግር መንግስቱን በበጎ መልክ እንዲመለከቱ እናወያይ ነበር። በስምንቱ ሃገራት ኢትዮጵያውያንንም አግኝተናል። በወቅቱ ካገኘንታቸው የማስታወሳቸው ሁለት ሰዎች አሉ። አንዱ ቀኝ አዝማች ሰለሞን አመዴ ናቸው። እኚህ ሰው በንጉሱ ዘመን ለውጥ ፈላጊ ከሆኑ ምሁራን መካከል አንዱ ይመስለኛል። የአውራጃ ገዢ ሆነው ደምቢ ዶሎ ተመድበው ነበር። እሳቸውን ዛምቢያ ነበር ያገኘ ኋቸው። በድጋሚ ያየኋቸው ፕሬዚዳንት በነበርኩ ጊዜ ነው። አንድ ቀን አቶ ክንፈ ገ/መድህን (የሃገር ውስጥ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር የነበረ) ደውሎልኝ እንግዶች አመጣልሃለሁ አለኝ። እሺ ብዬ ቀጠሮ ሰጠሁ፤ ከሁለት ሰዎች ጋር መጣ። አንደኛው የፔንቴኮስታል ቤተክርስቲያን ቁስ በልዕና ሲሆኑ ሌላው ቀኝ አዝማች ሰለሞን ነበሩ። ሁኔታው እኚህ ቁስ እስር ቤት ሲጎበኙ ቀኝ አዝማች ሰለሞንን እስር ቤት ያገኘዋቸዋል። በንግግራቸው መሀል እኔን እንደሚያውቁኝ ይነግሯቸዋል። በአንድ በኩል ክንፈ ያመጣቸው እንደምንተዋወቅ ለማረጋገጥ ነው። ሁለተኛው ቀኝ አዝማች ሰለሞን በመአህድ ምክንያት በመታሰራቸው ተፀዕተው ወደ ሰላማዊ ትግል እንዲመለሱ ለማድረግ ነበር።

ሌላው ያገኘኋቸው አ/ር ሀይሉ ሻወል ነበሩ። እሳቸውን አይቸረኮስት “አፍሪካን ዴቨሎፕመንት ባንክ” ሲሰሩ ተገናኝተን ምሳ ጋብዘውኝ እየበላን ስንወያይ፤ ወደ አገር ቤት እንዲመለሱ ሀሳብ አንስቼላቸው ነበር። አሳቸው ጋር በብሄር ጥያቄ ላይ ብዙ ተወያዩን። እቋማቸው አሁን ከያዙት እቋም ብዙ የተለየ አይደለም። የኢህአዴግ አቅጣጫ ትክክል እንዳልሆነ፤ ሁላችንም ለኢትዮጵያ አንድነት እንድንሰራ በውይይታችን ላይ አንስተው ነበር።

በሴኔጋል ቁመተ ሎጋው ፕሬዚዳንት በጣም ጥሩ አቀባበል ነበር ያደረገልን። (በዛን ጊዜ ሳውዲ አረቢያ ትልቅ የመሰብሰቢያ አዳራሽ ለሴኔጋሎች ሰርተውላቸው ነበር። እዛው ሴኔጋል የጎበኘው በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን የአውሮፓ፤ የስፔንና ፖርቹጋል ነጋዴዎች የባሪያ ንግድ ሲያጣጡ፤ ሰዎችን እንደ እንሰሳ አድኜው ከያዙዋቸው በኋላ በመርከብ ለማጓጓዝ የሚያስቀምጡባቸው እስር ቤት የተሰራበትን ወደብና የታሰሩበትን ሰንሰለት ነበር። ከዳርቻው ትንሽ አለፍ ብሎ ከመሬት በታች በተሰራች አንድ ክፍል ውስጥ ተቀምጦ አይቻለሁ።

የአውሮፓ ስልጣኔ የዳበረው እነዚህ በሺዎች የሚቆጠሩ አፍሪካዊያን በባርነት ተግዘው ከጉልበታቸው በተገኘው ትርፍ እንደሆነ ተገንዝቤያለሁ። የእኛን የአፍሪካውያን ስልጣኔ ወደ ኋላ እንዲቀር ያደረገው የአውሮፓዊያን ቅኝ ግዛት እንደሆነ በግልፅ የሚያስረዳ ሁኔታ ነበር።)

በአጠቃላይ የመንግስት ስራዬ ይሄ ሲሆን በመስሪያ ቤት በኩል በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ሦስት ጉዳዮች ነበሩ። አንደኛው የመስሪያ ቤቱ ሰራተኞች አብዛኛዎቹ የደርግ ኢሰጋ ሰዎች ስለነበሩ በጥርጣሬ የመተያየት ነገር ነበር። ችግር የሚፈጥሩ ነበሩ። እነዚህን ችግር ፈጣሪዎች መቆጣጠር ወይም ማሰናበት የግድ ነበር። ሆኖም ከስራ ብናባርራቸው ወዴት ይገባሉ? የሚለው ትልቅ ፈተና ነበር። ከመስሪያ ቤቱ ካስወገድኳቸው አንዱ የሀንስ ቡልቻ የሚባል ዘመዴ ነበር።

ሲተባበሩን ከነበሩት ሰዎች መካከል ደግሞ ወ/ሮ አልማዝ መኮ አንዷ ነበረች። አልማዝ ኦሮሞ ስለሆነች የኢህዴድ አባል እንድትሆን ለማግባባት ሞክሬ ነበር። እምቢ አላች። በፖለቲካ ባንስማማም ችግር ስለማትፈጥር ጥሩ ነበረች። በኢህዴድ በኩል

የኦሮሞ ራስ አገዝ ማህበር የሚባል ነፃ ድርጅት አቋቁመን ስለነበር እዚያ አባል እንድትሆንና የአመራር ሀላፊነት እንድትቀበል በድጋሚ ጠይቀናት አልፈልግም አለች።

እኔ ከዛ ከለቀቅኩ በኋላ አልማዝን ለብዙ ጊዜ አላየኋትም። እንደገና ያየኋት የክልል ምክር ቤት ምርጫ ተካሂዶ፣ የኦሮሚያ አስተዳደር ስራ አስፈጻሚዎች፣ የኦሮሚያ ሴቶች ቢሮ ሃላፊ ሆና ነው። ከዚያ በኋላም ለብዙ ጊዜ አላገኘኋትም። በኋላ የፌዴሬሽን ምክር ቤት አፈ-ጉባኤ ሆና ስትመደብ አየኋት። ይኸኔ የአህዴድ አባል እንደ መሆኗ ፓርላማ አካባቢ ጠንካራ አባልነቷን ከግምት ውስጥ በማስገባት በፓርላማ እና በዩኒቨርሲቲ የአህዴድ መሰረታዊ ድርጅት ሃላፊ እንድትሆን መረጥናት። እኔ ደግሞ የአህዴድ ድርጅትና ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴ ለብላቢ እንደ መሆኔ ለአሳ የተሰጠውን ስራ መምራትና መገምገም ነበረብኝ። ስለዚህ በኮሚቴ አባልነቷ በስብሰባ ስትሳተፍ እንገናኝ ነበር። አልማዝ በስራዋ ደካማነት ብዙ ጊዜ ትገመገም እንደነበር አስታውሳለሁ። ከፍተኛ የአመራር ቦታ ላይ ስለነበረች በ1993 ዓ.ም በግንቦት ወር በተካሄደው የአንድ ወር የተሃድሶ ውይይት ስብሰባ ላይ አልፎ አልፎ ትሳተፍ ነበር። ከሆላንድ የርቀት ትምህርት ትከታተል ስለነበር ወደዚያ እየሄደች ብዙ ጊዜ አትገኝም ነበር።

ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም እኔ ከኢህአዴግ ስብሰባ በለቀቅሁ ዕለት ታዲያ ለኢህአዴግ ተቆርቋሪ ሆና «ጋራ ሂሳቡን ላያወራርድ እንዴት ይወጣል?» ብላ ትችት ሰነዘረች። የሚገርመው ይሄን ባለች በሳምንቱ ለስብሰባ ወደ ብራዚል ተልካ፣ በኒውዮርክ ስታልፍ እዛው ጥገኝነት ጠይቃ መቅረቷን ሰማን። ብዙም ሳትቆይ የአነግ አባል መሆኗ ተወራ። አቶ ዳዊት ዮሀንስና የውጭ አገር ጉዳይ ሚኒስቴር ሀላፊዎች፣ አልማዝ ወደ ኒውዮርክ ከመሄዷ በፊት በውጭ ዲፕሎማሲያዊ ሥራ ላይ እንድትመደብ ስትጎተጉታቸው እንደነበር ነግረውኛል።

እዚህ ላይ የታዘብኩት አንዳንድ ሰዎች ዘንድ ግልፅነት አለመኖሩን ነው። ፊት ለፊት የሚናገሩት ሌላ! በውስጣቸው የሚያስቡት ሌላ መሆኑን እንደገነዘብ ካደረጉኝ አንዱ የወ/ሮ አልማዝ መኮ ጉዳይ ነው። በወቅቱ በጣም አላዝናኝ ነበር። ከዚህ

አይነት አስተሳሰብ እንድንላቀቅ በባህላችን ውስጥ ግልፅነት እንዲዳብር ብዙ መስራት እንዳለብን ይሰማኛል።

«በሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ ያጋጠሙትን ችግሮች በሦስት ክፍሎች ማየት ይቻላል ብለውኝ ነበር። አንዱ አሁን ያጫወቱኝ ኢህፓት ከነበሩ ሰዎች የገጣመዎትን ፈተና ነው። ቀሪዎቹስ?»

ሁለተኛው የህፃናትና የወጣቶች ጉዳይ ነው። በአዲስ አበባ ከተማና በታጠቀ አካባቢ በሚገኝ ቦታ አባትና እናት የሌላቸው፣ ወላጆቻቸው ወታደሮች ሆነው በሞት የተነጠቁ ብዙ ወጣቶች ነበሩ። እነዚህን ለመንከባከብ የደርግ መንግስት ጥሩ ጥሩ ተቋማት መስርቶ ነበር። ለወጣቶቹ መኖርያና ትምህርት ቤት አቋቁሞ እንክብካቤ ሲያደርግላቸው ቆይቷል።

ለምሳሌ ያህል ታጠቀ አካባቢ አንድ ትልቅ የወጣቶች ማሰልጠኛ ተቋም ነበር። ከከተማ ወጣ ያል፣ ትምህርትና በርካታ ስልጠናዎች የሚሰጥበት፣ የዕደ-ጥበብ ስራ መሳርያዎች የተሟሉበት ተቋም ነበር።

እኔ በሚኒስትርነት ስመደብ እነዚህ ተቋማት ባለቤት አልነበራቸውም። አስተዳደሩ ተናግቶ፣ በጀቱ ተዘርፎ፣ መሳርያዎቹ ጸገው፣ ትምህርት ተደናቅፎ እንዲሁም ስልክ፣ ውሃና መብራት ተቋርጦ ነበር። አንዳንድ ክፍሎች በሚያላዝን ሁኔታ ፈራርሰዋል። በዚህም ሰበብ የወጣቶች ስነ-ምግባር ተበላሽቶ ነበር። ስለዚህ ይሄንን ተቋም መልሰን ማቋቋም አለብን የሚል ዓላማ ነበረኝ።

ስድስት ኪሎ አካባቢ እንዲሁ የአይነት-ስውራን የእጅ ስራ ተቋም ነበረ። እሱንም ማጠናከርና ከመንግስት ተቋምነት ወጥቶ ራሱን እንዲችል የማድረግ ትልቅ ሃላብ ነበረኝ።

ሌላ ደግሞ አሁን አላጌ የእርሻ ኮሌጅ የተባለውና በደርግ ጊዜ “የህፃናት አምባ” በሚል የሚታወቀው ትልቅ ተቋም ነው። ብዙ ሺህ ወጣቶች የሚኖሩበትና የሚሰለጥኑበት ቦታ ነበር። ደርግ አባቶቻቸው በጦርነት የሞቱባቸውን ልጆች እየሰበሰበ የተንደላቀቁ ኑሮ ያኖራቸው ነበር። ይሄን ድርጅት ያቋቋመው ምርጥ ኮሚኒስቶችን ለማፍራት አስቦ እንደነበር ይነገራል። አላጌ እንደሄድኩ ያረፍኩት ፕሬዚዳንት መንግስቱ በየላምንቱ እንደ መናፈሻ

ይጠቀሙበት በነበረው ቤት ውስጥ ነው። ተቋሙን እንዳየሁ ከሚኒስትሩ የሚለው ቀርቶ እምራች ዜጎችና የሰለጠነ የሰው ኃይል የሚፈልቅበት ሁኔታ እንዲፈጠር ፍላጎት ነበረኝ።

ቦታው ጂዶ ኮምቦልቻ ይባል ነበር። አካባቢው ቆላ ሲሆን ለተቋሙ ሁለት ግድቦች ተሰርተው ትልቅ የእርሻ ስራ ይካሄድ ነበር። አካባቢው ትሮፒካል ፎረስትን ይመስላል። ጂዶ ኮምቦልቻ እና የአሁኑ አላጌ ውስጥ የማይመረት ነገር አልነበረም። እናም ያ ምድረ ገነት ለሃገሪቱ ጠቃሚ በሆነ መንገድ እንዲዳብር ፍላጎት ነበረኝ።

የሚገርምህ የህጻናት አምባን በገቢ እንዲደግፍ ታስቦ ከወጣቶቹ መኖርያ አለፍ ብሎ 12 ሚሊዮን ብር የፈጀ ሰፊ የእርሻ ፕሮጀክት ተዘጋጅቶ ነበር። ትራክተርና ኮምባይነር፣ ስልክና መብራት፣ ክሊኒክ፣ ለሠራተኞች መኖርያ ቤትና ለልጆቻቸው ትምህርት ቤት ተሰርቶ ነበር።

እንዳለመታደል ሆኖ በ1984 ዓ.ም ይሄንን ፕሮጀክት ስጎበኝ ቤቶቹ ተደርምሰዋል፣ ትራክተሮቹ ወላልቀዋል፣ ኮምባይነሮቹ ተሰባብረዋል። በአጠቃላይ ምድረ-በዳ ሆኖ ነበር። ይሄን አሳዛኝ ቦታ ስመለከት ኢህአዴግ ሲገባ ደርግ በአውሮፕላን የደበደበው ነበር የመሰለኝ። «እዚህ ጦርነት ነበር እንዴ?» ብዬ የአካባቢውን ሰው ሁሉ ጠየቅኩ።

«አይደለም። ከ10 ሺህ በላይ የሚሆኑ የአካባቢው ሰዎች የቻሉትን ያህል ዘርፈው ያልቻሉትን ሰብረው ሄዱ» አሉኝ።

ነገሩ ግር ብሎኝ «ችግሩ ምንድን ነው?» ፀሚል ጥያቄ አስከተልኩ።

«አይ! ደርግ ቦታውን የወሰደው ያለፈቃዳቸው ነው። ፕሮጀክቱ ውስጥ ሠራተኛ የነበሩት ሰዎች ደግሞ ከሌላ አካባቢ የመጡ በመሆናቸው የአካባቢው ነዋሪ ተጠቃሚ አልነበረም። ስለዚህ እንደ ባእድ ተቋም ያዩት ስለነበር ቁጭታቸውን ተወጡበት» የሚል መልስ ሰጡኝ። እንደ ፕሮጀክት ሲጀመር የአካባቢው ነዋሪ የሚጠቀምበት ነገር መመቻቸት እንዳለበት ግንዛቤ አገኘሁ።

«የእነዚህ ተቋማት ዕጣ ምን ሆነ?»

እዚያ ግቢ ውስጥ እያለሁ ሌሎች ችግሮችንም አስተዋልኩ። ፕሮጀክቱ እንደ ባዕድ ተቋም መታየቱ እንድ ጉዳይ ሆኖ የአካባቢው ሁለት ብሄሮች ይጋጩ ነበር። አሮሞዎችና በአላባና ጠምባሮ ደጋማው አካባቢ በስተምዕራብ ጠምባሮች፤ በስተምስራቅ ደግሞ የአርሲ አሮሞዎች ይኖራሉ። ፕሮጀክቱ የተሰራው ከሁለቱ መሬት ተወስዶ ነው። የጠባቸው መነሻ መሬቱ ነው። በመሳሪያ እስከ መዋጋት ድርሰው ነበር። ያንን ችግር ለመፍታት ሞክረናል። ወደዚያ የሄድኩት ለዚህ ጉዳይ ተብሎ ከኢህአዴግ ቢሮ ከተሳከው ከአቶ ዕቁባይ ጋር ነበር።

የወጣቶቹ መኖሪያና ህፃናት አምባ ትምህርት ቤት አሁን አምባላጌ እርሻ ኮሌጅ ሆኗል። ወጣቶቹ ተበትነው የት እንደገባ አይታወቅም። በኋላ አደገኛ ቦዘኔ ተብለው ከተፈረጁት ውስጥ ብዙዎቹ ሳይኖሩበት እንደማይቀሩ እገምታለሁ። ፕሮጀክቱን ለግል ባለሃብት ሽጦ ብዙ ጥቅም ማግኘት ይቻል ነበር። ቤቶቹን በደንብ መያዝና ግድቦቹን ማሰራት ይቻልም ነበር።

ሦስተኛው ችግር ከምዕዋና አሰብ ተፈናቅለው እዚህ አዲስ አበባ የመጡ ሰራተኞችና ቤተሰቦቻቸው ጉዳይ ነበር። እነዚህ ተፈናቃዮች መጠለያ፣ ምግብና ልብስ አልነበራቸውም። መንግስት ደግሞ ገና በመቋቋም ላይ ስለሆነ በጀትም ሆነ ለስራው ዝግጅት አልነበረውም። ተፈናቃዮችም ችግራችንን ፍቱልን እያሉ ሁልጊዜ ጠዋት ጠዋት እየመጡ ይጮሁ ነበር።

ይሄ የስራና አሰሪ ጉዳይም ነበረበትና እነዚህ ተፈናቃዮች ችግራቸው እንዲታይላቸው እንድ ጊዜ አቶ አሰፋ ብሩን እስከ ማገት ድርሰው ነበር። (አቶ አሰፋ ብሩ ዳኛ የነበሩበት ልዩ ፍርድ ቤት ነበር።) እኔንም ያስቸግሩኛል። እንድ ቀን ስለእነሱ ጉዳይ ከታምራት ላይኔ ጋር ለመወያየት በጠዋት ከቢሮዬ ስወጣ ተሰብስበው በሩን ዘግተውታል። መኪናችንን ሰብረው ሊደበድቡን ነበር። ወደ ኋላ ተመልሰን ነው ተደብቀን በኋላ በር የወጣነው። እነዚህ ችግሮች ቢገጥሙኝም በስራው ላይ ለእንድ አመት ብቻ ስለቆየሁ እንዴት መፍትሄ እንዳገኝ አላወቅኩም። እስካሁን መፍትሄ ያላገኘና የተረሱ በርካታ ጉዳዮች እንደሚኖሩ እገምታለሁ።

የኤርትራ ሪፈረንደም

የኤርትራ የነፃነት ጥያቄ የተቀሰቀሰው በንጉሡ ዘመን ቢሆንም ነፃ አውጪ ኃይሎች ራሳቸውን በትጥቅ አደራጅተው ሙሉ በሙሉ ወደ ጦርነት የገቡት በደርግ ዘመን ነበር። ለ17 ዓመት በተደረገው የእርስ በርስ ጦርነት ብዙ ሺዎች አልቀዋል። ብዙ ሺዎች ለአካል ጉዳት ተደርገዋል። ብዙ ሺዎች ተሰደዋል። በመጨረሻ ደርግ ወድቆ ኢህአዴግ ሥልጣን ሲይዝ ኤርትራም ራሷን የቻለች አገር ሆነች።

ለመሆኑ ሪፈረንደሙ እንዴት ተካሂደ? በወቅቱ ኤርትራ ውስጥ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ፤ ሪፈረንደሙ በምን መልኩ እንደተካሄደ፤ የህዝቡ ስሜት እንዴት እንደነበረና ሌሎች በወቅቱ የታዘጋገቡትን ሁኔታዎች እንዲነግሩ እንዲነግሩ ስጦታቸው የችግሩን ምንጭ ከሥር መሠረቱ እንመርምረው በሚል ወደ ጌላ ተጉዘው ስለ ኤርትራ የነፃነት ታሪክ እንጀት የሚያርስ ማብራሪያ ሰጡኝ። የኤርትራ ነፃ አውጪ ኃይሎች ዓላማቸውን ለማሳካት ከህወሃት ጋር መተባበር እንደነበረባቸው የገለጹልኝ ዶ/ር ነጋሶ፤ ሻዕቢያና ህወሃት ክትግል ሚዳ እስከ ሥልጣን የነበራቸው ቁርኝት ምን መልክ እንደነበረውም ነግረውኛል።

ኤርትራን መጀመርያ ጣሊያኖች ለስልሳ ዓመት፤ እንግሊዞች ደግሞ ለአስር ዓመት ካስተዳደሯት በጌላ ነፃ ትውጣ ወይስ በታሪክ፤ በቋንቋ፤ በሃይማኖትና በባህል እንዲሁም በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ከምትቆራኘው ከኢትዮጵያ ጋር ተመልሳ በፌዴሬሽን ትዋሃድ? የሚለው ጥያቄ በተባበሩት መንግሥታት (UN) ለውሳኔ ቀረበ። ቀዳማዊ ኃ/ሰላሴም የኢትዮጵያ ሙሉ አካል እንድትሆን

ለማድረግ ባደረጉት ያላሰለሰ ጥረት እርትራ መጀመርያ በፌዴሬሽን እንድትቆይ ተወሰነ። ብዙም ሳይቆይ የኤርትራ ፓርላማ ከኢትዮጵያ ጋር መዋሃድ እንፈልጋለን የሚል አቋም በመያዙ፤ ኤርትራ 14ኛ የኢትዮጵያ ጠቅላይ ግዛት ሆነች። ይህን ውሳኔ ተከትሎ በኤርትራ ሁለት ኃይሎች ተፈጠሩ - የእንድነት ኃይሎች እና የነፃነት ኃይሎች።

ፌዴሬሽን በመቋቋም ሂደት ላይ እያለና ከዛ በኋላ እነዚህ የነፃነት ኃይሎች የትጥቅ ትግል ጀመሩ። የንጉሱ መንግስትም ጦርነት ከፈተባቸውና ችግሩ እየተባባሰ መጣ። እኔ ወደ ዩኒቨርሲቲ በምገባበትና በተማሪዎች እንቅስቃሴ መሳተፍ በጀመርኩበት ወቅት፤ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ ለኢትዮጵያ ማህበራዊ፤ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ መፍትሄዎች ሃሳብ ማቅረብ ጀምሮ ነበር። የኤርትራንም ጥያቄ ነጥሎ ማየት አልመረጠም። “የኢትዮጵያ ችግሮች አካል አድርጎ ማቅረብ ያስፈልጋል” የሚል አመለካከት ነበረው።

አንዱ የኢትዮጵያ ችግር ደግሞ የብሄር ጥያቄ አለመፈታት ነው። ስለሆነም ለብሄር ጥያቄ መልስ የመስጠት ጉዳይ አንድ ትልቅ ነጥብ ነበር። የኤርትራም ጥያቄ የዚሁ አካል ነው። የኢትዮጵያ ተማሪዎች እንቅስቃሴ የብሄር ጥያቄን የሚመልሰው፤ የብሄሮች የራስን እድል በራስ የመወሰንና የህዝቦች የራስ አስተዳደርን የመፍጠር፤ ቋንቋና ባህል የመጠቀም፤ በአጠቃላይ የመብት መከበር በሚል መንፈስ ነበር።

ከዛ የደርግ መንግስት መጣና ይሄን የብሄር ጥያቄ ከመፍታት ይልቅ «እናት ሃገር ኢትዮጵያ ወይም ሞት! ኢትዮጵያ ትቅደም!» በሚል ፍልስፍና የኢትዮጵያ አክራሪ ብሄርተኝነት አመለካከትን በመያዝ ይብስ ጦርነቱን አፋፋመው። እነ ጄኔራል አማን ዓምዶም የጀመሩትን የሰላም እንቅስቃሴ በአጭሩ ቀጭቶ የጦርነትን መንገድ መረጠ። ይሄን የኤርትራ ኃይሎችም የትጥቅ ትግላቸውን አፋፋሙት። ከዚህ ጎን ለጎን የደርግን ስልጣን ላይ መቀመጥና በስልጣን መቆየት የሚቃወሙ ኢህአፓን የመሳሰሉ ህብረ ብሔር ኃይሎችም ሆኑ ብሔር ተኮር ተቃዋሚ የፖለቲካ ድርጅቶች ተፈጥረው ለትጥቅ ትግል ጠብመንዳቸውን አነሱ። ከነዚህ ውስጥ አንዱ ህወሃት ነው። ኢህአፓም ከኤርትራ ኃይሎች ጋር ተባብሮ በአሲምባ በኩል ደርግን መውጋቱን ተያያዘው።

እኔ እንደገባኝ የኤርትራ ኃይሎች፤ እነዚህን የኢትዮጵያ የፖለቲካ ተቃዋሚ ኃይሎች እጃቸውን ዘርግተው የተቀበሏቸውና ያስታጠቁቸው “የደርግ መንግስት መወገድ አለበት። የብሄር ጥያቄ ኤርትራን ጨምሮ መፍትሄ ማግኘት አለበት” የሚለው አቋማቸው ለእንቅስቃሴያቸው በእጅጉ እንደሚረዳቸው በመገንዘባቸው ነው። በተለይ ከህወሃት ጋር ሲተባበሩ ከኤርትራ ጋር የምትዋሰነው ትግራይ ስለሆነች እነዚህ የኤርትራ ኃይሎች በኢትዮጵያ ውስጥ ተፅዕኖ ለማሳደር በትግራይ በኩል እንዳሻቸው ለመንቀሳቀስ በማሰብ ነው። በተጨማሪም ህወሃት “የኤርትራ የብሄር ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ደግሞ የሚፈታው ነፃ በመውጣት ነው” የሚል ከኢህአፓ የተለየ አቋም በመያዙ፤ ሻዕቢያ የበለጠ ድጋፉን እየሰጠው መጣ። በሂደት ደግሞ በጥንካሬ ህወሃት የተሻለ መሆኑን የኤርትራ ኃይሎች ሲገነዘቡ፤ ድጋፋቸውን ለኢህአፓ ከመስጠት ይልቅ ለህወሃት ብቻ ያደርጉ ጀመር። ቀስ በቀስም ከኢህአፓ ጋር የነበራቸው ግንኙነት ቆመ። ሻዕቢያ ከሌሎች ድርጅቶች በተለይ ከምዕራብ ሶማሌ ነፃ አውጭ ድርጅትና እነግ ጋር የነበረው ግንኙነት እስከዚህም አልነበረም። ህወሃትም በበኩሉ ህብረ ብሄራዊ የሆነውን ኢህአፓን በትግራይ ሊያየው ባለመፈለጉ ከአካባቢው አስወጣው።

ሌላው ግንኙነታቸውን ያጠናክረላቸው ጉዳይ ሁለቱም የግራ ዘመም ርዕዮተ-ዓለም ተከታይ መሆናቸው ነው። ህወሃት የአልባንያን አይነት ኮሚኒዝም በመከተል በዛን ጊዜ የነበረውን ሶሻላዊት ህብረት “ሶሻል ኢምፒሪያሊስት” በማለት ሲያወግዝ፤ ሻዕቢያ የበለጠ ወደ ማሉ አዲሱ “ዴሞክራሲያዊ አብዮት” ርዕዮት ያዘነብል ነበር። በእነዚህ ግራ ዘመም የፖለቲካ ድርጅቶች አንዳንድ የውስጥ ልዩነት ካልሆነ በስተቀር ሁለቱም አንድ ዓይነት ርዕዮት ስለሚከተሉ እርስ በእርስ ጠንካራ መደጋገፍ ነበራቸው። ህወሃትና ሻዕቢያ በስልጠና፤ የጋራ ጦርነት በማካሄድና በጦርነት ጊዜ የተማረኩ መሳርያዎችን በመከፋፈል ሳይቀር ይተባበሩ ነበር።

ሻዕቢያ በኢትዮጵያ ውስጥ ተፅዕኖ የማሳረፍ ውጥኑን ለማሳካት ሲል ህወሃትም ሆነ የአሮሞ ድርጅቶች ተባብረው ደርግን እንዲጥሉ ቢፈልግም የእሱ ዓይነት የነፃነት ጥያቄ እንዲያነሱ ግን አይሻም ነበር። ምክንያቱም ደርግ ወድቆ ኤርትራ ነፃ ብትወጣም፤

በኢኮኖሚ ጥገኛ መሆኗ ስለማይቀር ሻዕቢያ ከኢትዮጵያ ጥሬ እቃ እና ገበያ ለማግኘት የእሱን የበላይነት በሚያረጋግጥበት መልኩ የእገሪቷ አስመክፋፊል ስለሚጠቅመው ነው። በሌላ በኩል ሻዕቢያ በኢትዮጵያም ሆነ በአፍሪካ ቀንድ፣ አልፎ ተርፎም እስከ ሩዋንዳ፣ ብሩንዲና ኮንጎ ድረስ ተዕዕጥ ማሳደርና የኢኮኖሚ የበላይነት መቀዳጀት ያልም ነበር።

ህወሃትም ቢሆን በኢትዮጵያ ውስጥ የበላይነትን የማረጋገጥ ፍላጎት ነበረው። እሱን የሚቀናቀኑ ሌሎች ኃይሎች እንዲያኖሩ እንዲሁም ኤርትራ በኢትዮጵያ ውስጥ የምትሻውን የበላይነት ይቃወም ነበር። እንደ ሻዕቢያ ሁሉ ህወሀትም በአፍሪካ ቀንድ የበላይነትን ለመቀዳጀት ይሻ ነበር። ከዚህ አንፃር የሻዕቢያ እና የህወሃት ግንኙነት በወዳጅነትና የበላይነት በማግኘት ፋክክርኤላይ የተመሰረተ ነበር። በእርሚኛ አንድ ምሳሌ አለ። በተከታታይ የተወለዱ ታናሽና ታላቅ ወንድማማቾች በጣም ይዋደዳሉ፤ በጣምም ይጣላሉ። በሻዕቢያና በህወሃት መካከልም የዚህ አይነት ሁኔታ ይታይ ነበር።

የደርግ መውደቂያ በተቃረበበት ሰዓት አሜሪካ እና እንግሊዝ ሚያዝያ ወር 1983 ዓ.ም መጨረሻ ላይ የደርግ ወኪልን፣ ሻዕቢያንና ህወሃትን ለኮንፍረንስ ጠርተው ነበር። በዚያ ኮንፍረንስ ላይ ሦስቱ ብቻ ሲደራደሩ እነግ (ሌንጮና ገለሳ) በታዛቢነት ነበር የተገኘው፤ እንጂ በድርድሩ ተሳታፊ አልነበረም። ኢህአፓና መኢሶን ጭራሽ ዝር እንዲሉም አልተደረገም። በዚያ የለንደን ድርድር ላይ ለመሳተፍ በአካባቢው የሚያንገሩበት ሌሎች ብዙ ሀይሎችና ግለሰቦችም ነበሩ። ከነዚህ መካከል ፕ/ር መስፍን አንዱ ናቸው የሚል ወሬ ይናፈስ ነበር።

በዛ ኮንፍረንስ ሻዕቢያ ሁሉንም የኤርትራ ግዛት በቁጥጥሩ ስር አስገብቶ፤ ነፃ የምትሆንበትን ሁኔታ አመቻችቶ ስለነበር የህዝቡ ውሳኔ አይደለም፤ በኃይል ነው የሚል ጥያቄ ሊነሳ እንደሚችልና የኤርትራ ጥያቄ በህዝብ ውሳኔ እንዲፈታ፤ በኢትዮጵያም ኤርትራን ሳይጨምር አንድነቷ የተጠበቀ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረትና ቻርተር እንዲቋቋም፤ ያንን ቻርተር ለማዕደቅና የሽግግር ሂደቱን ለማስጀመር ሁሉንም የተቃዋሚ ፖለቲካ ድርጅቶች የሚያሳትፍ ኮንፍረንስ በሐምሌ ወር እንዲካሄድ ተስማሙ።

በሌላ በኩል ደግሞ ህወሃት ኢህአዴግን ፈጥሮ በሰሜን በኩል ዘመቻዎች እያካሄደ (እነ ዘመቻ ቴዎድሮስ፣ ዘመቻ ዋለልኝ፣ ዘመቻ ዱላ ቤሊሱማ ወልቂጡማ...) እየገፋ መጣ። አሜሪካኖች የደርግ መንግስት እያበቃለት እንደሆነ አውቀውት ነበር። ምክንያቱም በተለያዩ አቅጣጫዎች በአምቦ፣ በፍቼ፣ በደብረብርሃን፣ በደብረዘይት፣ በሰበታና ሆለታ በኩል የኢህአዴግ ሰራዊት አዲስ አበባን ከብቦ ነበርና። በወቅቱ ከኢህአዴግ ጎን በከባድ መሳርያ አጠቃቀም የተካኑ ኤርትራውያን ስለነበሩ በወታደራዊ ኃይል አይሰው አዲስ አበባን ሊቆጣጠሩ ችለዋል። እነግና ሻዕቢያ ደግሞ ኢህአዴግ በሱዳን በኩል እየገፋ ነበር።

ኢህአዴግ አዲስ አበባን የተቆጣጠረ ጊዜ መለስ ለንገን ሆኖ ምን እንደተሰማው የነገረኝን አስታውሳለሁ። «አሜሪካኖች 'ኢህአዴግ አዲስ አበባን ተቆጣጠሩ' ሲሉን ከደስታዬ ብዛት አለቀስኩ!» ነበር ያለኝ።

ከለንደን ኮንፍረንስ በኋላ ኢህአዴግ ከሌሎች የኢትዮጵያ ኃይሎች ጋር (በተለይ ጠንካራ ከነበረው እነግ ጋር) የሽግግር መንግስት ከመቋቋሙ በፊት አብረው ለመስራት ወስነው እንደነበር ይነገራል። ኢሳያስ፣ መለስና ሌንጫ ከለንደን ኮንፍረንስ በኋላ ናቅፋ ተገናኝተው፣ ለሰላሙ ኮንፍረንስ ከሚያደርጉት ዝግጅት ውስጥ የሽግግር መንግስቱን ቻርተር ማርቀቅ እንዲቀርቡ ተግባራቸው አድርገውት ነበር። (ይሄን አንድ ቀን ሌንጫና መለስ ይፋ ያደርጉታል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ። ያን ጊዜ እኔ አልነበርኩም። ነሐሴ መጨረሻ ነው የተመለስኩት።)

የሰላም ኮንፍረንሱ በሃምሌ ወር ሲካሄድ፣ ኢሳያስ በታዛቢነት እንጂ በተደራዳሪነት አልተሳተፈም። ከኤርትራ ነፃነት ጋር በተያያዘ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሪፈረንደም እንዲካሄድ፣ ሁኔታው በሽግግር መንግስት እንዲመቻች ለማስወሰንና ከሽግግር መንግስቱ ጋር መልካም ግንኙነት ለመፍጠር ሲል ብቻ ነው የተሳተፈው።

በሰላም ኮንፍረንሱ ላይም ኤርትራ ሪፈረንደም በዩናይትድ ኔሽን አስተባባሪነት እንዲካሄድ ነው የሽግግር መንግሥት ወሰነ።

በነገራችን ላይ እስከ ኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ጊዜ በኤርትራ ጉዳይ ላይ ሲካሄዱ በነበሩት ውይይቶች ላይ አልተሳተፍኩም።

በሌላም በኩል በሻዕቢያና በህወሃት/ኢህአዴግ በኩል ስለነበሩ ግንኙነቶችና ውይይቶች አላውቅም። እኔ የማስታወሰው በሌላም ጉባኤው በተወሰነው መሰረት፤ በተባበሩት መንግስታት አስተባባሪነት ሪፈረንደም እንደተካሄደና በኢትዮጵያ በኩል በታዛቢነት ተጋብዘን የፓርላማው ቡድን መሪ ሆኜ ወደ ኤርትራ የሄድኩት እኔ መሆኔን ነው። ያኔ ማስታወቂያ ሚኒስትር ነበርኩ።

የእኛ ቡድን በደቡብ ኤርትራ እስከ ትግራይ ድንበር ተከፋፍለን የሪፈረንደሙን ሁኔታ ታዘበናል። እኔ እስከ ደቀመሃሪ፤ ምዕራብ አስመራ አካባቢ እየተዘዋወርኩ ጉብኝት አድርጌያለሁ። በሰሜን ምሥራቅ ደግሞ እስከ ሳሆ ሄጃለሁ።

ሪፈረንደሙ ሰላማዊ ነበር። በየአካባቢው ህዝቡ በደስታ ወጥቶ ድምፅ በመስጠት ብቻ ሳይሆን ቡናና ፈንዲሻ፤ ጸባና ጠላ እያዘጋጀ ትልቅ ድግስ አድርጎ ነበር። ህዝቡ እኛን ሲያይ «እኛ ወንድማማቾች ነን፤ መቼም አንለያይም። ከኢትዮጵያ ህዝብ ጋር ምንም ጠላትነት የለንም...» እያለ ያቅፈን ነበር።

ሪፈረንደሙ በሚካሄድበት ጊዜ ድምፅ መስጫው «ባርነት ወይስ ነፃነት» የሚል ነው ተብሎ የተወራው ትክክል አይደለም። የድምፅ መስጫው «ነፃነት ትፈልጋለህ ወይስ አትፈልግም?» የሚል ምርጫ ነበር።

በሪፈረንደሙ ጊዜ አስመራ ከተማ ውስጥ አንድ በጣም መጥፎ ነገር ታዘቤያለሁ። የጅሆሻ ዊትነስ ኃይማኖት ተከታዮች በኃይማኖታቸው ዓለማዊ መንግስትን አያውቁም። በዚህ የተነሳ «እኛ ምድር ላይ መንግስት ስለሌለን በሪፈረንደሙ አንሳተፍም!» ብለው ድምፅ ሳይሰጡ ስለቀሩ በሻዕቢያ ጥቃት ደርሰዋል። የሻዕቢያ የወጣቶች ሊግ በየአካባቢው እያሳደደ ይደበድባቸው ነበር።

ከዚህ በተረፈ አጠቃላይ ህዝቡን በተመለከተ በአስተዳደር ቢለያዩም ከኢትዮጵያ እስከነፃነቷው ተለያይተን እንቀራለን የሚል ስሜት አላየሁባቸውም። ለኢትዮጵያ የሚገርም ፍቅር ነበራቸው። ጦርነቱ ይቆምልናል በሚል እጅግ ተደስተውም ነበር።

በኤርትራ ቆይታችን እንደተረዳሁት ሻዕቢያ ሌሎች ተቃዋሚዎችን በሪፈረንደሙ ሂደት አላሳተፈም። ከእኛ ጋር ወደ ኤርትራ አብሮን የሄደ ሙሉጌታ የሚባል የድምፅ ወያኔ ጋዜጠኛ

ማታ ማታ በድብቅ ከኤርትራ ተቃዋሚዎች ጋር ያገናኘኝ ስለነበር በሂደቱ አስመሳተፋቸውን የሰማሁት ከራሳቸው ነው። ለምሳሌ እነ ጀብሃ አልነበሩም።

አንድም ተቃዋሚ ድርጅት ያልተሳተፈበትን ሪፈረንደም የመራው የኤርትራ ምርጫ ኮሚሽን ነበር። በውጤቱም ህዝቡ 99% መገንጠልን ደግፎአል። ውጤቱን ይፋ ያደረጉት ከተለያዩ ሃገሮች የተላኩ አለም አቀፍ ታዛቢዎች ነበሩ። ውጤቱ ሲነገር አስተያየት እንድንሰጥ ጋብዘውኝ ነበር። እኔ እንደ ልሳክ መሪነቴ የኤርትራ ህዝብ የራሱን ውሳኔ እንዲወስን እንደምንፈልግ፣ ምንም ይሁን ምን ውሳኔውንም እንደምንቀበል ገልጮኝ ይህንኑ ሪፖርት እንደምናደርግ ተናግረ ነበር። በኋላም ለተወካዮች ምክር ቤት ሪፖርት አቅርበናል። የሪፈረንደሙን ውጤት እንደምንቀበልና ለኤርትራ ነፃነት ዕውቅና እንደምንሰጥ ነው በሽግግር መንግስቱ የተወሰነው።

እዚህ ላይ ብዙ ሰዎች ይሄን አቋም በኦሮሞም ጉዳይ ላይ እንደማንሳው አይረዱልኝም። የእኔ አቋም «የብሄር ጥያቄ ቅኝ ግዛትም ይሁን የፊውዳል መስፋፋት ወይም የሰፈራ ወረራ መፈታት ያለበት በሰላማዊ መንገድ በህዝብ ውሳኔ ነው» የሚል ነው። ለዚህም ነው ሪፈረንደሙን የደገፍኩት። ውጤቱንም መቀበል ግድ እንደነበር ያኔም ሆነ አሁን እምንበታለሁ። ይሄ አቋም የኤርትራ የመገንጠልና አንድ የመሆን ጉዳይ አይደለም። የ«ፕሪንሲፕል» ጥያቄ ነው።

ከሪፈረንደሙ በኋላ የባድመ ጦርነት እስከተቀሰቀሰበት 1990 ዓ.ም ድረስ ስለ ኤርትራ ጉዳይ ብዙ አላውቅም ነበር። የነፃነታቸው ቀን ሲከበር መለስ ኤርትራ ሄዶ በትግርኛ ንግግር ሲያደርግ፣ እኔም ነበርኩ። እኔ፣ መለስና ኢሳያስ (ስሊፐር ጫማ አድርጎ) ከተማ ውስጥ ዞረናል። በእውነት ትልቅ ነፃነት ነበር የተሰማኝ። ለቅ እየገባን፣ ማታ ማታ እየዞርን አንድ ሁለት ቦታ መጠጥ እየተጎነጩን ተዝናንተናል። ያረፍነው በራስ ካሳ ቤት ውስጥ ነበር።

እነ በረከትም በበዓሉ ላይ ነበሩ። በረከት ከኤርትራም እንደሚወለድ ያወቅኩት ያን ጊዜ ነው። አንዳንዴ ዘመዶቹን ልጣይቅ እያለ ይሄድ ነበር። በእናቱ ይሁን በአባቱ ረሳሁት እንጂ ኤርትራዊ መሆኑን አሉም ነግሮኛል። የመለስን ግን አላውቅም። ከሻዕቢያ አመራር አብዛኞቹ ኢትዮጵያ ውስጥ ተምረው ያደጉ

ናቸው። ከዩኒቨርሲቲ ጓደኞቹ ውስጥ ሃብቱ አብርሃን በሪፈረንድሙ ጊዜም ሆነ በነፃነቱ ቀን እዚያው አግኝቼው ነበር።

እነ መለስና ተወልደ ከነኢሳያስ ጋር የጋለ ውይይት ሲያደርጉ ነበር። ነገር ግን በትግርኛ ስለነበር ምን እንደሚባባሉ አላወቅኩም።

ከነፃነቱ ቀን በጋላ እስከ ጦርነቱ ድረስ አራት ጊዜ አስመራ ሄጃለሁ። እስከ ታህሳስ 1985 ዓ.ም ድረስ የአሜሪካ፣ የእንግሊዝ፣ የሆላንድ፣ የጀርመንና የስዊዲን አምባሳደሮች በኢሳያስ አስተባባሪነት እነግንና ኢህአዴግን ለማደራደር በአስመራ በተካሄዱ ስብሰባዎች ላይ ለመካፈል ስዩ አብርሃ፣ ዳዊት ዮሃንስ፣ ተወልደ እና እኔ ሆነን ወደ አስመራ እንመላለስ ነበር። በወቅቱ ሻዕቢያ በተለይ በእነግዳ በኢህአዴግ መካከል ድርድሮች እንዲካሄዱ አድርጓል። ውጤቱም አልተገኘም እንጂ። እነግ ከሽግግሩ መንግሥት ከመውጣቱ በፊት ሰራዊቱን ወደ ካምፕ እንዲያስገባ እነዚህ ሃገሮችና ሻዕቢያ ትልቅ ቦታ ነበራቸው። (በነገራችን ላይ እነግን በተመለከተ እንጂ ስለ ኢትዮ-ኤርትራ ግንኙነት ውይይት አልነበረም።)

ሌላው በ1985 ዓ.ም ሻዕቢያ የኤርትራ ህዝብ ነፃነት ግንባር የሚለውን ስሙን ሀገደፍ (ህዝባዊ ግንባር ለዴሞክራሲና ለፍትህ) በሚል ሲለውጥና ፕሮግራሙን ለማሻሻል ናቅፋ ላይ ጉባዔ ሲያካሂድ እኔ፣ ዳዊት፣ አምባሳደር አውላሎምና ተወልደ ሄደን በጉባዔው መክፈቻ ላይ ተገኝተን ነበር። በሄሊኮፕተር ሄደን በመኪና ነው የተመለስነው።

በመኪና ስንመለስ ያየሁት አንድ ሽለቆ አለ። የሚያስደነግጥ ነበር። ሁለቱን ዳገቶች የምታለያይ አንድ ጠባብ ቦታ አለች። በዚያች ቦታ ብዙ ሺ ታንኮች ሽለቆው ውስጥ አይቻለሁ። ምን ያህል አስቃቂ ጦርነት እንደተካሄደና ምን ያህል ሰው እንዳለቀ ለመገመት አያዳግትም።

አንድ ሌላ ትልቅ ዋሻ ውስጥ ደግሞ (በሲሚንቶ ተሰርቶ ዘመናዊ ቤት የሚመስል) ፋብሪካ፣ ሆስፒታል፣ ትምህርት ቤት ወ.ዘ.ተ አለ። ያ ዋሻ ሻዕቢያ በጦርነቱ ጊዜ እንዴት ተደራጅቶ እንደነበር ማሳያ ነው። እዛ የነበረውን ኃይሉን ነው አስመራ ላይ ያሰማራው። ገና ደርግ ሳይወድቅ ነፃ አካባቢዎች ነበሩ።

በጣም ሰፊ ወታደራዊ ማሰልጠኛ ተቋምም አይተናል። ላዋ ይባላል። ከናቅፋ ወርደን ወደ ክረን (ክረን የጣሊያን ከተማ ነች) ስንመጣ ደግሞ ባርካ የሚባል እልም ያለ በርሃ አለ። በመስኖ ለምቶ ነበር። ከክረን እስመራ ስንመጣ፣ ሽቅብ ገደላ ገደሉ (ዘመናዊ መንገድ የተሰራለት ቢሆንም) የሚያስፈራ ነበር።

በእስመራ አካባቢ የመኖርያ ቤቶችና ህንፃዎች ግንባታ እየተካሄደ ነበር። አንዱ ስትረዎች እየተገነቡ ነበር። እስመራና ምዕዋ መካከል ሳሆ የሚባሉ (በትግራይ አሮብ የሚሏቸው) የኩሽቲክ ቋንቋ ተናጋሪዎች አሉ። ቋንቋቸውና ዘፈናቸው ከአሮምኛ ጋር ይመሳሰላል። ምዕዋ የተደራጀች ወደብ ናት። ከዚያ ወደ ዳህላክ ደሴት ሄደናል። እና የሆነ የሚሊተሪ ካምፕ አለ። እዚያ ምንም ልው አይታይም።

ሻዕቢያን በተመለከተ ክሰማሁት ውስጥ ያስገረመኝ በአንድ በኩል ከአረብ ሃገሮች ጋር ጥብቅ ወዳጅነት መስርቶ፣ በሌላ በኩል ግን አሜሪካና እስራኤሎች «ሰብመሪን (የባህር ውስጥ የኒኩሌር ጣቢያ) ነበራቸው» መባሉ ነው።

በተረፈ እሰክ ባድመ ጦርነት በህወሃት/አህአዴግ እና በሻዕቢያ መካከል ጥሩ ወዳጅነት እንደነበር ነው የማስታውሰው።

የማስታወቂያ ሚኒስቴር ፈታኝ ወቅቶች

በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር በሚኒስትርነት ለአንድ አመት የሰሩት ዶ/ር ነጋሶ፣ በመ/ቤቱ ውስጥ በነበራቸው እጭር ቆይታ የተነሳ ያየዋቸውን ችግሮች መፍትሄ ሳይሰጡ ነበር ወደ ማስታወቂያ ሚኒስቴር የተዛወሩት። እዚህም ቢሆን ከችግርና ከውጣ ውረድ አልዳኑም። በማስታወቂያ ሚ/ር ውስጥ የነበሩት የመምሪያ ኃላፊዎች በሙሉ የኢህአዴግ ታጋዮች መሆናቸው ፈተናውን አክብረው ነበር ይላሉ። ታዲያ እንዴት ተወጡት? አሸነፉ ወይስ አጅ ሰጡ?

አነግ የሻግግር መንግስቱን ከለቀቀ በኋላ ነሐሴ 26 - 1984 ዓ.ም የማስታወቂያ ሚኒስትር ሆኔ መሾሜን በታምራት ላይኔ በኩል ተነገረኝ። ጀርመን ሃገር ሳለሁ የፖለቲካ ፓርቲዎችን መፅሄት ከማዘጋጀት ያለፈ የጋዜጠኝነት ትምህርትም ሆነ ልምዱ አልነበረኝም። ሹመቱን ያገኘሁት በፖለቲካዊ ውሳኔ ነው።

በማስታወቂያ ሚኒስቴር ስሰራ ካጋጠሙኝ ፈተናዎች አንዱ የኢሰፓ ሰዎችን እንዴት እናድርግ የሚሉ ግምገማዎች ናቸው። በየችሎታቸው የመመደብ ስራ ከባድ ነበር። በአንድ በኩል የርእዮተ-ዓለም ችግር፤ በሌላ በኩል የማስታወቂያ ህግን የማርቀቅ ጉዳይ ነበር። ሳንሰር እንዲቀር ተደርጎአል። በተጨማሪ የክልል መስተዳድሮች ከተቋቋሙ በኋላ የህዝብ ግንኙነትና የማስታወቂያ ቢሮዎች እንዲከፈቱ ማድረግ ችለናል። ክልሎችን ለመርዳት በምክርና በሰው ሃይል የመደገፍ ተልእኮ ተሰጥቶን ነበር።

በማስታወቂያ ሚኒስቴር ሀራተኞችን ወደ ክልል የማዛወር አሰራር ነበር። የእኔ አመለካከት ደግሞ ማቋቋምና መርዳት አለብን የሚል ስላሆነ ከብዙ ጋዜጠኞች ጋር ተጣልተናል። እነግ ቢለቅም በማስታወቂያ ሚኒስቴር ውስጥ የቀሩ ሰዎች ነበሩ። ከእነሱ ጋርም ተጣልቻለሁ። ለላው ደግሞ የጋዜጠኞች ማህበርን እንደገና የማዋቀር ስራ ነው። በማስታወቂያ ሚኒስቴር ተፅዕኖ ስር የማድረግ ፍላጎት ቢኖርም ጠንካራ የጋዜጠኞች ማህበር እንዲቋቋምና ነፃውን የጋዜጠኞች ማህበር እንዲቀላቀል ፍላጎት ነበር።

የማስታወቂያ ሚኒስቴርን ህንፃዎች በተመለከተ እኔ ስመጣ ሦስት ግቢ ውስጥ ነበር። አቡነ ጴጥሮስ ሃውልት አካባቢ ሬድዮ ጣቢያ አለ፣ እየሩሳሌም ህንፃ ውስጥ ደግሞ የህዝብ ግንኙነት፣ አየር ጤና አካባቢ የኢትዮጵያ ሬድዮ ጣቢያ ነበር። በዚህ ምክንያት የሰራ ቦታና የቢሮ ችግሮች ነበሩ። ስራው ሰፊ እየሆነ ሲሄድ በሰዎች እየተጨናነቀና አሮጌ ህንፃዎች አልመች እያሉ ሄዱ። በተለይ «ሰዜና አገልግሎትና ለኢትዮጵያ ቲሌቪዥን ህንፃ መሰጠት አለበት!» ብዬ ታምራት ሳይኒን እጨቀጥቀው ነበር። «ህንፃዎች የሉም፣ የተጀመሩትም አላለቁም» የሚሉ ምክንያቶችን ነበር የሚያቀርብልኝ።

በ1985 ዓ.ም አካባቢ ይመስለኛል ታጠቅ እየሄድኩ ካድሬዎችን የኢትዮጵያና የኦሮሞን ታሪክ አስተምር ነበር። እንደ ቀን ፀሀፊዬ ወ/ሮ ኢታጉ ደወለችልኝና አቡነ ጴጥሮስ አጠገብ ያለው የማስታወቂያ ሚኒስቴር ህንፃ ውስጥ የሚገኘው ቢሮዬ በጣለው ሀይለኛ ዝናብ በጎርፍ እንደተጥለቀለቀና ወረቀቶች እንደተበላሹ ነገረችኝ።

“ቶሎ ወደ ቲሌቪዥን ጣቢያ ደውሎና ማታ በዜና ላይ ይቅረብ” አልኳቸው። ማታ ዜና ላይ ሲቀርብ ብዙ ሰው አዘነ። በማግስቱ ጠዋት ታምራት ሳይኒ ጋ ስበር ሄጀ «ቲሌቪዥን እየህ?» አልኩት።

«አዝናለሁ! በቃ ህንፃ አፈላልጉና እንሰጣችኋለን» አለኝ።

ሰዎችን አሰማርቼ ሳፈላልግ ለኢ.ዜ.አ በላይ ዘለቀ ጎዳና ያለውን ግንባታው ያልተጠናቀቀ ህንፃ አገኘን። ለሌላ ታስቦ ስለነበር

ከማን አግባብ፣ ግንባታውን አጠናቀን ከሀገር ጉዳይ ሚኒስቴር ወሰድን።

የአሁኑ ቱሌቭኝርን ጣቢያ ያለበት ህንፃ ለቡናና ሻይ ሚኒስቴር ታስቦ ነበር የተጀመረው። ታምራትን ጠየቅኩትና ለኢ.ቲ.ቪ እንዲሰጥ አደረኩኝ። የዚህንም ግንባታ አጠናቀን ነው የገባንበት።

ሌላው የቱሌቪኝርንና የሬድዮ ስቴዎ ያለው መሰረተኛ የጋዜጠኞች ማሰልጠኛ ማዕከል እንዲቋቋም አስበን ነበር። በአየር ጤና የኢትዮጵያ ሬዲዮ ግቢ ጡስጥ ሪቪዩ ተብሎ ህንፃ ተገንብቶ ነበር። እነዚህን እንቅስቃሴዎች አድርገናል።

አሁንም በ1983 ዓ.ም ሀገሪቱን ሲቆጣጠር ከማስታወቂያ ሚኒስትሩ ዲማ ነገዎ በቀር የመምሪያ ሀላፊዎች በመብት የኢህአዴግ ታጋዮች ነበሩ። የፕሬስ መምሪያ ተስፋዬ ገብረአብ፣ የቱሌቪኝርን አማራ አረጋዊ፣ የኢዙአ መዝሙር ፈንቱ፣ የኦሮምኛ ፕሮግራም ሀላፊ ደግፌ ቡላ እና የኦሮምኛ ሬድዮ ፕሮግራም ሱሉማን ደደፎ ነበሩ።

ትልቁ ፈተና ከነዚህ ሰዎች ጋር የነበረው ግንኙነት ነው። የፖለቲካው ተፅዕኖ እያለም አቅማቸውን የመገንባት ስራ ያስፈልግ ነበር። እነዚህ ሰዎች የኢህአዴግ ካድሬዎች ከመሆናቸው እና በትግል ጊዜ በድምፅ ወያኔ ሬዲዮ ከመስራታቸው ሌላ ሌሎች ችሎታዎች አሏቸው ወይ? የሚል ጥያቄ ነበረኝ።

የማስታወቂያ ሚኒስቴርን እየመራሁ በምንሰራው ስራ ኢህአዴግን አቅጣጫ ለማስያዝ እቅድ እናወጣለን፤ አፈፃፀሙን እንገመግማለን፤ ፈፃሚዎችን እንገመግማለን። እነዚህን እቅዶች የምናፀድቀውና ሪፖርት የምናደርገው በኢህአዴግ ጽ/ቤት ነበር። ሀላፊው ደግሞ አለምስገድ ገ/አምላክ ነው። በተጨማሪ የኢህአዴግ መሰረታዊ ድርጅቶች (አህዴድ፣ ኢህዲን፣ ህወሃት) ሰብሳቢ ነበርኩ።

ታዲያ ባደረግናቸው ግምገማዎች እንዳንዶቹ የአቅም፣ ሌሎች የሙያ፣ ቀሪዎቹ ደግሞ የስነምግባር ችግር ነበረባቸው። ለምሳሌ ሙስናን መጥቀስ ይቻላል። ለዜና ሥራ አበልና መኪና ተመድቦላቸው እነሱ ማስታወቂያ ይሰራሉ። በሰራተኛው ላይ

እምባገነን የመሆንና ሌሎች ችግሮችንም ይፈጥራሉ፤ ሌሎችን ያመናጭቃሉ፤ በዘመድ ይሰራሉ። የአመለካከትም ችግር ነበረባቸው። ለስሙ የኢህአዴግን ነገር ያስቀድማሉ፤ የብሄሮችን መብት በተመለከተ ግን ትምክህተኝነትና ጠባብነት የሚያራምዱ ነበሩ። በነዚህ ምክንያቶች ሁሉንም እንዲለቁ አድርገናል። ብዙዎቹን ወደ ኢህአዴግ ተቋማት - ፋና፣ ዋልታ፣ ሲዛወሩ ተስፋዬ ገ/አብ ወደ አፎይታ መዕሄት ተልኮአል። ከእነዚህም አንዳይባረሩ ደግሞ ሁሉም ታጋዮች ናቸው።

በተለይ የማስታውሰው አሁን የሪፖርተር ጋዜጣ ባለቤት የሆነውን አማረ አረጋዊን ነው። በተለያዩ ችግሮች ምክንያት ከኢትዮጵያ ቴሌቪዥን መምሪያ ሀላፊነት አውርደን ወደ ኢዜአ ላከነው። ኢዜአ እያለ አንድ ደብዳቤ ከኪራይ ቤቶች ተላከ። ደብዳቤው አቶ አማረ በ1983 ኢህአዴግ አዲስ አበባ ሲገባ አንድ ቤት እንደተረከበና በሃይት ሌላ ቤት እንዲሰጠው መጠየቁን፣ እነሱም ቤት አድሰው እንደሰጡትና የቀድሞ ቤቱን ቁልፍ እንዲያስረክብ ሲጠይቁት ቁልፉን ለጓደኛው ሰጥቶት ስለነበረ አልመልሰም ብሎ እየተሳደበ ሄዶ አዲሱን ቤት ሰብሮ መግባቱን፣ ስለሆነም መስሪያ ቤቱ ጉዳዩን አጣርቶ እርምጃ እንዲወስድ የሚጠይቅ ደብዳቤ ነው።

እኛም አማረን ጠርተን «የግለኝነት ስሜት አለብህ። በጓደኝነት መስራት በራሱ መስና ነው። ስለዚህ ሂሳብን ተቀበል» አልነው። እሱ ይሄን ያደረገው ከ1985 ዓ.ም በፊት ነው። በ1985 ዓ.ም ደግሞ ትልቅ ግምገማ ተደርጎ በርካታ ታጋዮች ተባረዋል። እንዴት ያንን ግምገማ ማለፍ እንደቻለ ጠይቀን፤ አሁንም ሂሳብን ተቀበል አልነው።

«አልቀበልም! አለምሰጊድ ጋ እሄዳለሁ» አለ። አለምሰጊድ ደግሞ «እነሱ ትክክል ናቸው» ብሎ ሸኘው። እሱ ግን እንደገና «አይ መለስ ጋ እሄዳለሁ» አለ። ሂድ አልነው። ከቴሌቪዥን ወደ ኢዜአ፣ ከኢዜአ ወደ ህዝብ ግንኙነት ያዛወርነው በግምገማ ነው።

አማረ አረጋዊ በሙያው ጠንካራ ሲሰበር እንደ ቅጣት የሰልጠኛ ማዕከሉ ሀላፊና አስተማሪ ሁን ብለነው ነበር። እምቢ ብሎ ከማስታወቂያ ሚኒስቴር ተሰናበተ።

«ስለ አቶ አማረ ካነሱ አይቀር የኢዜአ የመምሪያ ሃላፊ ይነበረበት ወቅት ከጀርመን መንግስታዊ ያልሆነ ድርጅት (ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ) ጋር ፈጣን ዜና በማስተላለፍ ዙርያ ፕሮጀክት አቅርቦ፣ አለመግባባት ተፈጥሮ ነበር ይባላል። ምን ነበር ያላግባባችሁ?»

አቶ አማረ ኢዜአ እያለ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ ጋር ግንኙነት ይፈጥራል። ምን ያግባባቸዋል? አንድ ዘመናዊ የሆነ የዜና አገልግሎት አሰራር ፕሮጀክት እንዲሰራ ሃሳብ ያቀርብና በተወሰኑ ከተሞች የኢዜአ ቅርንጫፎች እንዲቋቋሙና በኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ፊልም አንስቶ ወደ ማዕከል በመላክ፣ በኢንተርኔት ከድምፅና ፊልም ጋር ይላካል። ለዚህ (ፈጣን ዜና የማስተላለፍ አሰራር) ፕሮጀክት ይሰራ ተባለ። ገንዘቡ የሚገኘው ከአውሮፓ ዩኒየን ሲሆን ገንዘቡን የምናገኘው «በማስታወቂያ ሚኒስቴር ስም በፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ በኩል ነው» ተባልን።

አቶ አማረ የስምምነት ውሉን (Memorandum Of Understanding) አመጣልኝና አየሁት። «ፕሮጀክቱ እስኪያልቅ ድረስ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ የፕሮጀክቱ የቦርድ አባል ይሆናል» ይላል። በተጨማሪም «ፕሮጀክቱ ላይ በማስታወቂያ ሚኒስቴርና በፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ መካከል መስማማት ካልተፈጠረ መሳሪያዎቹ ወደ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ ይመለሳሉ!» የሚል አንቀፅ በስምምነቱ ረቂቅ ውስጥ አለ። «ይሄማ አይሆንም! አልፈርምም!» አልኩኝ። ይሄን ጊዜ ከኬንያ ዋናዋ የፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንግ ሀላፊ መጣች።

«እነዚህን አንቀጾች ቀይሩ! በእኛ ስም ያስተመጣችሁት ትክክል አይደለም» አልኳት።

«በሌሎች የአፍሪቃ ሃገሮችም እኮ እንደዚህ ነው የምንሰራው!» አልኩኝ።

«እንግዲህ ወደ ሌላ ሃዱ እንጂ ይሄን አልፈርምም!» ብዬት በዛ ሳንስማማ ቀረን።

ከዚያ ፕሮጀክቱን ይዘው ወደ ታምራት ላይኔ ስሄድ «በአመቱ በጀት ውስጥ አስገባ» ተባልኩኝ፤ አስገባሁ። በጀቱ ፀድቆ ስራው ተጀመረ። አሁንም የሚጠቀሙት ያን ጊዜ በተሰራው ይመስለኛል።

«በማስታወቂያ ሚኒስትርነትዎ ዘመን ሌላ የመንግሥት ተልዕኮ ነበረው?»

አዎን፤ የጀርመን መንግስት ለኢትዮጵያ የኢኮኖሚ ድጋፍ እንዲሰጥ ለማግኘት ወደ ጀርመን ሔጄ ነበር። ጀርመን በሄድኩበት ጊዜ ህገ-መንግስቱ በመረቀቅ ላይ እንዳለ ገልጫላቸው ነበር። በዚያን ጊዜ ጀርመኖች ከኢትዮጵያ መንግስት ጋር በሙሉ ልብ እየሰሩ አልነበረም። ፕርላሜንት ላይ ነበሩ። ጂኒዬድ ማዕከሉ እዚህ አልነበረም። መጀመርያ መጥቶ ቢሮ የክፈተው ሰው ላባን ይባላል። በጂኒዬድ ዋናው መስሪያ ቤት የሚሰሩ የድሮ የዩኒቨርሲቲና የሦስተኛው ዓለም ቤት ጓደኞቼ ስልክ ቁጥሬን ሰጥተውት ቢሮ ለመክፈት መጀመርያ ያወራው ከእኔ ጋር ነበር። ጥሩ ግንኙነት ፈጥረን ነበር።

ከዚህ ሌላ በማስታወቂያ ሚኒስትርነቴ በአፍሪካ አንድነት ድርጅት የማስታወቂያ ሚኒስትሮች ስብሰባዎች ላይ ኢትዮጵያ ወክሎ እገኝ ነበር። አንድ ጊዜ ካርቱም፤ ሌላ ጊዜ ደግሞ ደቡብ አፍሪካ ሰንሲቲ ሔጃለሁ። ከአፓርታይድ ውድቀት በኋላ የመጀመሪያው የማስታወቂያ ሚኒስትሮች ስብሰባ በደቡብ አፍሪካ ሲካሄድ ተሳትፌያለሁ። በስብሰባው የሻይ ሰዓት ላይ የፕሬዚዳንት ታቦ እምቤኪ ታናሽ ወንድም ከሆነው ሚትሱሌዚ ጋር ተቀራርበን ነበር። የኢትዮ-ሳውዲ አፍሪካ የኢኮኖሚ ግንኙነት እንዴት እንደሚዳበር ተወያይተን ተስማማን። በደቡብ አፍሪካ ANC (Africa national congeress) ስልጣን ላይ ከመውጣቱም በፊት ሆነ በኋላ በርካታ የንግድ ድርጅቶች ነበሩት። በትግል ጊዜ ያከማቸውን ገንዘብ ኢንቨስት ማድረግ ጀምሯል።

ሰውጥ ከተደረገ በኋላ ብዙ ነጮች የኢኮኖሚ ተቋሞችን ለቀው ከሀገሪቷ ሲወጡ የለቀቁቸውን ተቋሞች ገዝቷል። የANC የንግድ ድርጅቶች እየተንቀሳቀሱ ነበር። እነዚህ የንግድ ድርጅቶች ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ኢንቨስት የሚያደርጉበትን ሁኔታ ተወያዩን። ሦስት ዘርፎች ላይ ተስማማን። ኮስሞቲክስ ኢንዱስትሪ፤ የካሉብ ጋዝ ማውጣት ሲጀመር ሲሊንደሮች ስለሚያስፈልጉ ሲሊንደሮች ማምረቻ ኢንዱስትሪ ማቋቋም እና የምድር ባቡር መሰረተ ልማት በኢትዮጵያ ለማስፋፋት።

ኢትዮጵያ ከአስመራ ናይሮቢ፤ ከጅቡቲ እስከ ካርቱም የሚያገናኝ የባቡር መስመር ስለመዘርጋት ተወያዩን። ኢትዮጵያ

ውስጥ የባቡር ሃዲድ እንደ ሸረራት ድር የምንዘረጋበትን ሁኔታ እንደ ህልም አወራን። እኔ በኢትዮጵያ እሱ ደግሞ በደቡብ አፍሪካ ሊንቀሳቀስ ነበር የተስማማነው።

የምድር ባቡርንና ጋዙን በተመለከተ ምስራቅ አውሮፓ በኢንዱስትሪ ብዙ ይሰሩ ስለነበር የተሰባበሩ ብረቶች እንዲሁም መኪናዎች አሏቸው። በትንሽ ገንዘብ ገዝተን አቅልጠን ሲሊንደር ቼንም ሆነ ሃዲዱን መስራት ይቻላል። እነዚህ አውሮፓውያን ለአፍሪካ መንገድ ነው መስራት የሚፈልጉት። ምክንያቱም ግዙፍ የተሽከርካሪ ኢንዱስትሪ ስላላቸው ያንን ማራገፍ ይፈልጋሉ። መንገድ ብዙ አይቆይም፤ ይበዳደላል። ምድር ባቡር ግን መጀመሪያ ላይ ወጪው በጣም ከባድና ውድ ቢሆንም ከሚሰጠው የረጅም ጊዜ አገልግሎት አንፃር ርካሽ ነው። ትንሽ ጥገና ነው የሚደረግለት፤ ከመንገድ በላይ ብዙ ዓመት ይቆያልና አስብበታለሁ ብዬው ተመለስኩ።

በተለይ የምድር ባቡር ጉዳይ በጣም ነሽጦኝ ለመለስ ስነግረው፤ “ለምን አትጋብዘውም?” አለኝ። የእምቤኪ ወንድም ጥቂት ጊዜ ቆይቶ መጣና ከመለስ ጋር አስተዋወቅኩት።

ከዚያ ጥናት ይሰራ ተብሎ የመገናኛ ምክትል ሚኒስትር አቶ አየነው ተነገረው። ፊዚቢሊቲ ስተዲ ተሰራ። ግን ወደ ተግባር አልተለወጠም። በጣም አሳዛኝ ነው። ያለችው እንደ የባቡር መስመር ናት፤ እሷም ቆማለች። ከአዲስ አበባ ጎንደር፤ ከጅቡቲ ወደ ጋምቤላ፤ ወደ ሰሜን ባሌና ሰማሌ እስከ ሞቃዲሾ እና ሃርጌላ መዘርጋት ቢቻል የጭነት ዋጋው ርካሽ ነው። ጠቀሜታው ብዙ ነበር። የሰዎች ማመላለሻ በጣም ርካሽ ነው። የሰዎች እስፋፈርም ይቀየራል። ይሄ ነበር ህልሜ፤ ተግባራዊ ባይሆንም። አሁን የምሰማው ሊጀመር ነው የሚባለው ወሬ እዚያኛው ጥናት ላይ ተመስርቶ ይሁን ወይም ሌላ አላውቅም። ብዙ ጥናቶች መደርደርያ ላይ ተደርድረው ለምን ለሌላ ጥናት ብዙ ገንዘብ እንደሚወጣ አይገባኝም።

«ጋዜጠኛና ደራሲ ተስፋዬ ገብረአብ ‘የጋዜጠኛው ማስታወሻ’ በተባለ መፅሀፉ እርስዎን ቃለ መጠይቅ ያደረገው አለምሰገድን ብቻ አስፈቅዶ እንደሆነ ፅፏል። እውነት ነው? እግረ መንገድዎን ተስፋዬ ገ/አብ ከፕሬስ መምሪያ በምን ምክንያት እንደተባረረ ይገነዘብኛል።»

ተስፋዬ ገብረአብ በአቅም ማነስ ከፕሬስ መምሪያ ተባርሮ ወደ ለፎፓይታ መፅሄት ከሄደ በኋላ ነው ቃለ መጠይቅ ያደረገልኝ። ዓለምሰገድን ለስፈቅጅ ወደ ነጋሶ ቢሮ ገባሁ ያለው ውሸቱን ነው። ሀቲን፣ የሆነውን ብቻ መጻፍ ነበረበት። ለፎፓይታ መፅሄትና ሬድዮ ፉና የሚባሉ የኢህአዴግ ልሳኖች ነበሩ። እነዚህ ደግሞ የፕሮፓጋንዳ ጉዳይ ሃላፊ በሆነው ዓለምሰገድ ነበር የሚመሩት። ዓለምሰገድ ጋ ባሉት ኮሚቴዎች ውስጥ ደግሞ እኔም ነበርኩበት። በዚህ ሃደት ነው ተስፋዬ እኔ ጋ የመጣው እንጂ እኔን ሳይጠይቅ አለምሰገድን ብቻ ለስፈቅዶ አይደለም።

የፕሬስ መምሪያ ሃላፊ በነበረ ጊዜ የፕሬስ መምሪያው የኢህአዴግ ሴል ሀላፊ ነበር። አንዳንድ መስሪያ ቤት የኢህአዴግ ሴል ስብሰባ ነበረው። የማስታወቂያ ሚኒስቴር ውስጥ ደግሞ እነዚህ የሴል ተጠሪዎች ተሰብስበው ሪፖርት ያቀርባሉ። እኔ የኢህአዴግ መሀረታዊ ድርጅት ሰብሳቢ ነበርኩ።

እኔ እንዳልኩህ የማስታወቂያ ሚኒስቴር የኢህአዴግ ተጠሪ ነበርኩ። እኔ፣ ተስፋዬና ሌሎች የሴል ሰብሳቢዎች በአለምሰገድ በሚመራ የኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴ ስብሰባ ላይ እንሳተፋለን። ሪፖርታቸውን እናደምጣለን። ስራ እንዴት እንደተሰራ፣ ወደፊት እንዴት እንደሚደረግ፣ የኢህአዴግን አላማዎች እንዴት እንደሚፈጽሙ እንሰማለን፣ እንገመግማለን። የሴል ሃላፊዎችም ድክመትና ጥንካሬ ይገመገማል። ተስፋዬ ገብረአብም በማስታወቂያ ሚኒስቴር ብዙ ሳይቆይ ነበር ተገምግሞና ሃላ ቀርቦበት ድክመት ስለታየበት ከፕሬስ ድርጅት እንዲነሳ የተደረገው። ከዚያ በኋላ ነው የለፎፓይታ መፅሔት ዋና አዘጋጅ የሆነው።

የሚገኝ ሕገ-መንግሥት?

በሽግግር ዘመን ሕገ-መንግሥቱ ሲረቀቅ በአርቃቂው ኮሚሽን ውስጥ ከተካተቱት ሰዎች አንዱ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ነበሩ። ሕገ-መንግሥቱ ሲረቀቅ የኃይለ ሥላሴንና የደርግን እንዲሁም የዳበረ ዲሞክራሲያዊ ባህል አላቸው የሚባሉትን አገራት ሕገ-መንግሥቶች እንደተመለከቱና እንደገመገሙ የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ፤ በሕገ-መንግሥት ዙሪያ ዕውቀት ያላቸው የውጭ ባለሙያዎች ዕሁፍ ማቅረባቸውን ያስታውሳሉ። በፓርላማ ውይይትና ክርክርም ተደርጎበታል። ሆኖም ግን አብዛኛው የተቃዋሚ ጉራ ሕገ-መንግሥቱ መለወጥ እንዳለበትና ኢህአዴግ ለብቻው ያወጣው ሕገ-መንግሥት እንደሆነ በተደጋጋሚ ሲናገሩ ይደመጣል። ለምን? ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከታቸው ዶ/ር ነጋሶ፤ ሕገ-መንግሥቱ የተረቀቀበትንና የፀደቀበትን ሂደት እንዲሁም ለምን «የኢህአዴግ ሕገ-መንግሥት» እንደሚባል ጠይቁአቸዋለሁ።

በወቅቱ በፓርላማ የህገ-መንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን እንዲቋቋም አዋጅ ወጥቶ ነበር። ከሲቪክ ማህበራት፣ ከጠበቆች ማህበራት፣ ከአሰሪዎች ማህበር፣ ከኃይማኖት ድርጅቶች እና የፓርላማ አባል ያልሆኑ ትንንሽ የፖለቲካ ድርጅቶች እንዲሁም የፓርላማ አባላት እንዲላተፉበት ስለተወሰነም በኢህአዴግ በኩል እኔና ዳዊት ዮሃንስ ተመደብን። እኔ፣ አቶ ክፍሌ ወዳጆ እና ዶ/ር ሀይሌ ወ/ሚካኤል ያለንበት የአርቃቂ ኮሚሽን ተቋቋመ። ይህ ኮሚሽን የኮሚሽኑ አባላት በየምዕራፉና በየርዕሱ የምንወያይባቸውን አንቀጾች አርቅቀው እንዲያቀርቡልን ለኤክስፐርቶች (የህግ ባለሙያዎች) መመርያ ይሰጣል። እነሱም ያቀርባሉ። በዚህ አይነት ረቂቁን ለሽግግር መንግሥቱ የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አቀረብን።

የምንሰበሰበው በስድስት ኪሎ የልዑል መኮንን መኖሪያ በነበረው ቤት ውስጥ ነበር። የህገ-መንግስት ኮሚሽን ማዕከሉ እዚያው ነበር።

የማስታውሰው ስብሰባ በሦስት ሰዓት ተጠርቶ እስከ አራትና አምስት ሰዓት ማንም አይመጣም ነበር። ያውም የተያዘው ህገ-መንግስት የማርቀቅ ስራ ሆኖ። በጣም እናደድ ነበር። ጊዜ አናጠፋለን፤ ጊዜ ደግሞ ገንዘብ ነው። በነዚህ ነገሮች እረባሽ ነበር።

በነገራችን ላይ ይህንን ህገ-መንግስት ቅርፁንና ብዙውን ይዘቶች ያዘጋጁት ከብሄረሰቦች ኢንስቲትዩትና በደርግ ህገ-መንግስት ማርቀቅ ላይ የተሳተፉ፣ ከውጭ የመጡ ምሁራን ናቸው። እነሱ ያዘጋጁቸውን ምዕራፎችና አንቀጾች የኮሚሽኑ ስብሰባ ላይ ክርክር አድርገንባቸዋል። በክርክሩ ወቅት ቃለ-ጉባኤ የሚይዙ ነበሩ። ከውይይቱ በኋላ እነሱ የያዙትን ማስታወሻ ጨምሮ የቀ/ኃ/ስላሴን እና የደርግን ህገ-መንግስቶች አይተናል። የሌሎች ሃገሮችን ህገ-መንግስቶችም ገምግመናል። ዲሞክራሲያዊ የሆኑ ሃገሮችን በተለይም የአሜሪካ፣ የጀርመን፣ የእንግሊዝ፣ የስዊዘርላንድ፣ የካናዳ እና የህንድን ሕገ-መንግስቶች ያየን ሲሆን ከአፍሪካ ደግሞ የናይጄሪያን ተመልክተናል። በተጨማሪም በህገ-መንግስት ላይ እውቀት ያላቸው ምሁራን ከውጭ ተጠርተው ፅሁፎችን አቅርበዋል፤ ከሃገር ውስጥም የህግ ባለሙያዎች የሚያነሷቸውን ሃሳቦች አሰባስበን ለህዝብ ውይይት የሚቀርብ ሰነድ አዘጋጀን። በዛ መሰረት ነው የተዘጋጀውን ሰነድ አፅድቀን ወደ ተወካዮች ምክር ቤት ያቀረብነው። ይሄ ከ1984 እስከ 1986 ዓ.ም ድረስ ነው የተካሄደው።

በመጀመርያ አንዳንድ የመርህ ጉዳዮች ላይ ህዝብ እንዲወያይ በየክልሉ ስብሰባዎችን አድርገን ነበር። ለምሳሌ የቋንቋ ጉዳይ፣ የመንግስት አወቃቀርን በተመለከተ ፓርላሜንታሪ ወይስ ፕሬዚዳንታዊ፣ የተማከለና ያልተማከለ ጄኔራሊዝም፣ የመሬትና የብሄር ብሄረሰቦች የራስን እድል በራስ የመወሰን... ጉዳዮችን በተመለከተ በመርህ ላይ ብቻ ነበር ህዝብ እንዲወያይ የተደረገው። እንጂ ጠቅላላ ረቂቁ ከተዘጋጀ በኋላ ወደ ህዝብ አቅርቦን ህዝቡ ህገ-መንግስቱን የመቀበል ወይ ያለ መቀበል ዕድል አልተሰጠውም። ክርክር የተደረገው በኢህአዴግና በአንዳንድ ግለሰቦች መካከል ነው። ሌላው ቀርቶ ሁሉም ፓርቲዎች ይሳተፉ ቢባልም ለይስሙላ የተባለ ሰልጣን ሊሠጥ፣ ሊህለጥና መሊሰን በሽግግር ሂደቱ እንዲሳተፉ

አልተደረገም። በሽግግር ሂደት መጀመርያ ላይ ተሳትፎ የነበራቸው እንደ አነጻጽ የምዕራብ ሰማሌ ነፃ አውጭዎች፣ አብነግ፣ የሲዳማ ነፃነት ግንባር፣ የእነ ፕሮፌሰር በየነ የሀድያ ድርጅትና ሌሎችም ድርጅቶች እንዳይሳተፉ ብቻ ሳይሆን እንዳይንቀሳቀሱ ተደርጎ ነበር። ስለዚህ በአንድ በኩል "የኢህአዴግ ህገ-መንግስት ነው" የሚባለው ከዚህ አንፃር ይመስላል።

እነዚህ ሁሉ ድርጅቶች ያልተሳተፉበት፣ በአመዛኙ ኢህአዴግ ብቻ የተሳተፈበት መድረክ ተከፍቶ በህገ-መንግስቱ መርህ ላይ ተመሳሳይነት። አንቀጾች ላይ አይደለም። የእነዚህ ውይይቶች ውጤት ተሰብስበውና ተጠናቅረው በህገ-መንግስት ጭነትና በአጠቃላይ ስለ ቋንቋ፣ ስለ ባንዲራ፣ ስለ ብሔራዊ መዝሙር፣ ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶችን በተመለከተ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ፣ የመንግስት አወቃቀር፣ እንደዚሁም የተለያዩ አካላት እንደ ምርጫ ቦርድ፣ ፌዴሬሽን ምክር ቤት፣ የፍትህ አካላት አሰራር፣ ስለ ህገ-መንግስት አጣሪ ጉባኤ አመሰራረትና ሃላፊነት ተግባርና ህገ-መንግስቱ የሚሻሻልበትን ሁኔታ በተመለከተ አንቀፅ በአንቀፅ በኤክስፐርቶች ተረቅቆ ለኮሚሽኑ ቀረበ። ኮሚሽኑ ተወያይቶና ተከራክሮ ረቂቁ ተዘጋጀ። ሁሉም የኮሚሽኑ አባላት የተስማሙበት በአንድ መልክ፣ ያልተስማሙበት በሌላ አፃፃፍ ተረቆ ለሽግግር መንግስቱ ም/ቤት መጋቢት 29 ቀን በ1986 ዓ.ም ቀረበ።

በዚህ አይነት በተወካዮች ምክር ቤት ክርክርና ውይይት ተደረገበት። ቅድም የጠቀስኳቸው ተቃዋሚ ድርጅቶች ስላልነበሩ በሽግግር መንግስቱ ም/ቤትም ህገ-መንግስቱ ሲፀድቅ ኢህአዴግ ብቻውን ነበር ማለት ይቻላል። ሂደቱ ሚያዝያ 25 ቀን 1986 ዓ.ም ተጠናቀቀ። ከዚያ ያንን የሚያፀድቅ ከህዝብ የተመረጠ ጉባዔ እንዲጠራ የጉባዔ አባላቱ እንዲመረጡ ተደረገ። እኔ ከደምቤ ዶሎ ነው የተመረጥኩት። የጉባዔው አባላት መጡና ከጥቅምት 19 ቀን 1987 ዓ.ም እስከ ህዳር 29 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ የሕገ-መንግስት አዕዳቂ ጉባኤ ተካሄደና ሂደቱ ተጠናቀቀ። ጉባኤው ሲካሄድ ተገቢ አዳራሽ ጠፍቶ፣ ሲቪል ሰርቪስ ኮሌጅ ግቢ ውስጥ ድንኳን የሚመስል አዳራሽ ተሰራ (ይሄ ድንኳን ዛሬ የአዲስ አበባ የሰብሰባ ማዕከል የሚባለውና ከኮተቤ ተነቅሎ ወደ 6 ኪሎ የመጣው ነው)

በጉባኤው ላይ ከሁሉም የኢትዮጵያ ክፍሎች አባላት ተመርጠው መጥተዋል። ሰማስታወስ ያህል፡-

- ከክልል 1 (ትግራይ) 37 ወኪሎች፤
- ከክልል 2 (አፋር) 8 ወኪሎች፤
- ከክልል 3 (አማራ) 137 ወኪሎች፤
- ከክልል 4 (አማራ) 177 ወኪሎች፤
- ከክልል 5 (ሶማሌ) 20 ወኪሎች፤
- ከክልል 6 (ቤኒሻንጉል ጉሙዝ) 7 ወኪሎች፤
- ከደቡብ ሕዝቦች ክልል 123 ወኪሎች፤
- ከክልል 12 (ጋምቤላ) 3 ወኪሎች፤
- ከክልል 13 (ሐረር) 3 ወኪሎች፤
- ከክልል 14 (አዲስ አበባ) 23 ወኪሎች፤
- ከድራዳዋ 2 ወኪሎች፡፡

ከድራዳዋ ተመርጠው ከመጡት አንደኛው የቶላ ዋና ጸሀፊ የነበረው ለህመድ አስማን ነው፡፡ ጀርመን ሀገር ቶላ ውስጥ አብረን ነበርን፡፡ በ1984 ዓ.ም ነው ወደ ኢትዮጵያ የመጣው፡፡ ከቶላ ወደ ሀገር ቤት የተመለሰው እኔና እሱ ብቻ ነን፡፡ በኋላ ላይ እሱ በአህዴድ ተስፋ ቆርጦ ወደ ጀርመን ተመለሰ፡፡

ከሰማሌ ክልል ደግሞ ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሴን፣ ማህሙድ ድረር (አምባሳደር)፣ ከአዲስ አበባ እነ ሻለቃ አድማሱ (አሁን በሀይወት የሌሉ)፣ ዘላሌ ጸጋስላሴ ነበሩ፡፡ ከአህዴድ አመራር እነ ዶ/ር ጀማል፣ ሀሰን ዓሊ፣ ኩማ ደመቅሳ፣ ጫላ ወርዶፋ፣ ግርማ ብሩ ነበሩ፡፡ ከህወሃት ደግሞ ሙሉጌታ ጫልቲ፣ አባይ ፀሀዬ፣ ወ/ሮ አረጋሽ ኪዳኔና ዓለም ሰገድ ነበሩ (በረከት ስምዖን፣ ሰዬ አብርሃ፣ መለስ ዜናዊና ተወልደ ወ/ማሪያም የጉባኤ አባላት አልነበሩም)፡፡ ከብሔራዊ አዲሱ ለገሰንና እንወይ ገ/መድሀንን፣ ከደቡብ ደግሞ አባተ ኪሾን አስታውሳለሁ፡፡ በአጠቃላይ ከጥቂት የአዲስ አበባ ሰዎች በስተቀር የኢህአዴግ አባላትና ደጋፊዎች ናቸው የነበሩት፡፡ በተረፈ ሌሎች በብሄር የተደራጁ የሰማሌ፣ የሰልጤና ጉራጌ ድርጅቶች ነበሩ፡፡ በተለይ በመራት፣ በብሄርና በፌዴራሊዝም ዘራዊ እነዚያ ጥቂት ግለሰቦች ባንድ ወገን፣ የኢህአዴግ አባላትና ደጋፊዎች እንዲሁም የብሄር ድርጅቶች ደግሞ በሌላ ወገን ሆነው የሞኑ ክርክር አድርገዋል፡፡

ጉባኤውን በሊቀ መንበርነት እኔ፣ በም/ሊቀመንበርነት ደግሞ አዲሱ ለገሰ ነበርን የመራነው፡፡ አባተ ኪሾ ጸሀፊ ነበር፡፡ የተለያዩ

ኮሚቴዎች መሪዎች እንደ ስራ አስፈጻሚ ይረዱን ነበር። እነ አብዱል መጅድ፣ ግርማ ብሩ፣ አረጋሽ ኪዳኔ፣ እንወይ ገ/መድህን እና ሌሎች የኮሚቴ መሪዎች ነበሩ። በየስብሰባው መሃል የኮሚቴ ስብሰባዎች ተካሂደዋል። የተለያዩ ኢክስፐርቶች ሴክቸርም ቀርበዋል። በዚህ አይነት ጉባኤው ለስድስት ሳምንት ተካሂዶ ተጠናቀቀ። ተሳታፊዎች ሁሉ ፈረመብት።

«ስብሰባውን ሲመሩ የተሰብሰቡዎቹ ተሳትፎ እንዴት ነበር? ፅኑ አጽም ይዘው የተከራከሩ ነበሩ?»

አዎን፤ በተለይ አንቀፅ 39ኛን በተመለከተና በመሬት ጉዳይ ላይ ከርክር ተካሄደዋል። እኔና ዳዊት «አንቀፅ 39 መኖር አለበት፤ መሬትም መሸጥ መለወጥ የለበትም!» የሚል አጽም ይዘን ተከራክናል። የብሄር ጥያቄን በተመለከተ የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል በራሱ የመወሰን መብቱ እስከ መገንጠል መከበር አለበት የሚል ነበር አጽሜ። እዚህ ጋ 'መገንጠል አለበት!' ማለትና 'የመገንጠል መብቱ ይከበርለት!' ማለት ልዩነት እንዳለው ልብ ማለት ያሻል። አሁንም የህዝቡ የራሱን እድል በራሱ የመወሰን መብቱ መከበር ትክክለኛ ነው፤ ዴሞክራሲያዊም ነው እላለሁ።

ለማንኛውም በወቅቱ ሌሎችም አከራካሪ ጉዳዮች ላይ ፅኑ አጽም ይዘው የተከራከሩ ነበሩ። ለምሳሌ ሻለቃ አድማሴን በጣም አስታውሳቸዋለሁ። ለእሳቸውና የኢህአዴግን መስመር ለማይከተሉ ለሌሎች ሰፊ እድል እሰጥ ነበር። ማታ ማታ መለስ ቢሮ ተሰብስበን የዕለቱን ስብሰባ እንገመግማለን። እንደ ኢህአዴግ ምን አጽም እንደምንይዝ እንወስናለን። ያኔ በኢህአዴግ በኩል «ስብሰባውን ልቅ አደረከው፤ ለነሻለቃ አድማሴ አይነት ተቃዋሚዎች ዕድል ደጋግመህ ትሰጣለህ» የሚል ሂስ ተሰንዝሮብኛል። እኔ በበኩሌ ዴሞክራሲያዊ እንዲሆን ማድረግ ነው ትዝ የሚለኝ። አከራካሪን በመጨረሻ ድምፅ ይሰጣል። ምን ያህል እንደተቃወመና እንደደገፈ ይመዘገባል። ውይይቱ በአንቀፅ በአንቀፅ ስለነበር ከክርክር በኋላ የፀደቁት አንቀጾች ከስር ከስር ተፅፈው ይቀመጣሉ። በዚህ አይነት ረቂቁ አሁን ያለውን ቅርፅ ይዞ ህዳር 29 ቀን 1987 ዓ.ም ፀደቀ።

ሀገ-መንግስቱ የፀደቀ ዕለት ከሰዓት የመዝጊያ ስነ ስርአት ተካሄደ። በስነ ስርዓቱ ላይ የተለያዩ የመንግስት እንግዶች፣ የሀይማኖት መሪዎች፣ የዲፕሎማቲክ ማህበረሰቦች ተገኝተዋል።

በወቅቱ የሽግግር መንግስቱ ፕሬዚዳንትና የም/ቤቱ አፈ ገባዔ የነበረው መለስ ዜናዊ ህገ-መንግስቱን መረከብ ስለነበረበት አሉም ተገኝቷል። እኔም ለመለስ ከማስረከቡ በፊት ንግግር አድርጌያለሁ።

በንግግሪ “የሁሉም ዜጋ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበራቸውን፣ የብሄር ብሄረሰቦች ህዝቦች የራሱን ዕድል በራስ የመወሰን መብት ያለአንዳች ገደብ ሊከበር፣ ህዝቦች በራሳቸው ፈቃድ ብቻ አብረው ሊኖሩ፣ ወደው ኢትዮጵያዊ እንደሆኑት ሁሉ ካልፈለጉ ደግሞ ማንም አስገድዶ ኢትዮጵያዊ ሊያደርጋቸው እንደማይችል የጋራ ቃል ኪዳን መፈራረማቸውን፣ አርሶ አደሩ በባለ ሥልጣኖችና በባለገንዘቦች መሬቱን እየተቀማ የማይፈናቀልበት፣ የመሬት ተጠቃሚነት ዋስትናውን ያረጋገጠለት ሕግ መውጣቱን፣ የእምነት ነፃነት፣ የሃይማኖት እኩልነት መረጋገጡን፣ የፆታ እድልም መወገዱን፣ ነገር ግን ህገ-መንግሥቱን የሚተገብር ፖለቲካዊ ስልጣን ካልቆመ በህገ-መንግሥቱ የተረጋገጡት የህዝቡ ፍላጎቶች መከላከያቸው እንደማይቀር፣ ስለዚህም እነዚህ መብቶች እንዲከበሩ የመላው የኢትዮጵያ ህዝብ ንቁ ተሳትፎ ወሳኝ መሆኑን፣ እነዚህን መብቶች ለማረጋገጥ መጀመሪያ እኔ ራሴ ካልተንቀሳቀስሁ ህገ-መንግስቱ የወረቀት ላይ አንበሳ ሆኖ እንደሚቀር...” ገልጼልሁ።

እኔ ቀጥሎ መለስ ንግግር አደረገ። በመጨረሻ ህገ-መንግሥቱን ተረካክበን ሥነ-ሥርዓቱ ተጠናቀቀ።

«በወቅቱ የተፈጠረ የማይረሱት አስደሳች ወይም አሳዛኝ ገጠመኝ ወይ ከሰተት አለ?»

ከሁሉም አንቀፅ 39 ሲጻድቅ አዳራሹ እንዴት በደስታ እንደተነቃነቀ አይረሳኝም። ሁሉም ታዳሚ በደስታ አብዶ ነበር። የተወሰኑ ግለሰቦች ደስታቸውን በዘፈን፣ በጭፈራ ነበር የገሰጹት። በተለይ አንዲት ከጎንደር አካባቢ የመጡ ሴትዮ ከደስታቸው ብዛት ከታዳሚው ፊት ለፊት ቆመው ዘፍነዋል። ሌላ ከባሌ የመጡ ሙስሊምም ደስታቸውን መቆጣጠር አቅቷቸው ታዳሚው ፊት ዘለሱ፣ ጨፈሩ። (እኒህ የባሌ ሰው ሀገራቸው እንደተመለሱ ሌሊት ከቤታቸው አስጠርተው ወስደው ገድለዋቸዋል። አንዳንዶቹ እነሱን ናቸው የገደሏቸው ይላሉ። እኔ ግን እነግ በአንቀፅ 39 ላይ ምንም ዓይነት ተቃውሞ ስለሌለው ገደላቸው የሚል ሀሳብ የለኝም።)

«በሽግግር ወቅት ከአቶ መለስ ጋር ቅርርባችሁ እንዴት ነበር?»

በዚያን ጊዜ ከአቶ መለስ ጋር በም/ቤት ሊቀ መንበርነታቸው ስብሰባ ላይ በሩቁ ከመተያየት ባለፈ ምንም ቅርርብ አልነበረም። ብዙ መገናኘት የጀመርነው የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ አባል ከሆንኩ በኋላ ነው። ብዙ ጊዜ ከታምራት ጋር ነበር የምንገናኘው። እንግባባም ነበር። በዚያን ጊዜ የማደንቀው ሰው ነበር ታምራት።

«ሀገ-መንግስቱ ህዳር 29 ቀን ከፀደቀ በኋላ የሄዳችሁት አጩቃጫቂ ወደሆነው የፌደራል መንግስት ወደ ማቋቋም ይመስለኛል። እስከ ስለ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ መንግስት አወቃቀርና አመሰራረት እንቅስቃሴ ይንገሩኝ?»

ሀገ-መንግስቱ ከፀደቀ በኋላ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ መንግስትን ለመመስረት እንቅስቃሴ ተጀመረ። ይሄንን የሚያስፈፅመው የሽግግር መንግስቱ ሲሆን የሽግግር መንግስቱን ወክሎ ምርጫ የሚያካሂደው ደግሞ የምርጫ ኮሚሽን ነበር።

በሽግግር መንግስቱ የተቋቋመው የምርጫ ኮሚሽኑ የምርጫ ሂደቱን ሲጀምር፣ ጄኔ በሰኔ ወር 1987 ዓ.ም ወደ ደምቢ ዶሎ ተመልሼ፣ በአህዴድ እጩነት ለተወካዮች ም/ቤት ተወካዩ ለምርጫ ተመዘገብኩ።

የፌደራል መንግስቱን ለማቋቋም የመጀመርያው የተወካዮች ምክር ቤት ሃገራዊ ምርጫ ተካሂደ። እኔ ከደምቢ ዶሎ ተመርጬ ፓርላማ ገባሁ። ከዛ በመጀመርያው ስብሰባ የሁለቱ ም/ቤቶች የፌደራል ም/ቤትና የተወካዮች ም/ቤት ስብሰባ ባደረገ አለት፤ በነሐሴ 15 ቀን 1987 ዓ.ም ቤቱ ፕሬዚዳንት አድርጎ መረጠኝ። በነጋታው ጠ/ሚኒስትሩ፣ የፌዴሬሽንና የተወካዮች ም/ቤት አፈ ጉባዔዎች ተመረጡ። በዚህ ሁኔታ ነበር የኢፌዴሪ መንግስት የተመሰረተው። አወቃቀሩ በሀገ-መንግስቱ ተዘርዝሯል።

«እንዴት ለፕሬዝዳንትነት ሊመረጡ ችሉ? ቀደም ብለው የሰሙት ነገር ወይም ፍንጭ ነበር?»

አንድ ቀን ማምሻው ላይ ከማ «አንድ አስቸኳይ ስብሰባ ስላለ ቤቱ ና!» ብሎ ቦሌ አካባቢ ባለው ቤቱ ይጋብዘኛል። ለደርሰ

ሃሰን አሲና አባ ዱላ ገመዳ ተቀምጠዋል። ቡና እየጠጣን ጥቂት ከተጫወትን በኋላ «ልንግርህ የምንፈልገው ነገር አለ። ከሀሳም ድርጅቶች ለፕሬዚዳንትነት የሚሆን ሰው አፈላልጉ ተብሏል። ያሰብናቸው ፋጠቁመው በኢህአዴግ አመለካከትና ኢትዮጵያ ባለችበት ተጨባጭ ሁኔታ የሚመጥኑ አልሆኑም። ከብአዴን ወ/ር ገነት ዘውዴ ተጠቁማ የኢትዮጵያ ህብረተሰብ ሴት ርእሰ-ብሄር ለመምረጥ ዝግጁነት አለው ወይ? ስለዚህ ችግር ሊገጥም ይችላል በማለት ሴት እጩ ከማድረግ እንቆጠብ በሚል የእሷን እጩነት ውድቅ አደረገ።

«በኢህአዴግም በኩል አንድ ግለሰብ ተጠቁመው ነበር። በእድሜም ሆነ በእውቀት ተቀባይነት ያላቸው ቢሆንም በሚከተሉት ኃይማኖት የተነሳ ችግር እንዳይፈጠር ህዝቡ ዲሞክራሲያዊ ቋንቋ እስኪለማመድ ይቆዩ ተብሏል። ከደቡብ ዶ/ር ተከተል ፎርጂዶም ተጠቁመው ነበር። ሰውየው አይታወቁም። በዛ ላይ እድሜያቸው ገና ነው። በትምህርትም፣ በእድሜምና በሕገ-መንግሥት አፅዳቂ ጉባዔ ውስጥ በነበረህ ተሳትፎ የተነሳ ብዙ ሰው ሰላወቀህ እንተን ልናቀርብ ነው። እንተ ፕሬዝዳንት ብትሆንህ?» አሉኝ።

«አይሆንም!» አልኩ። «እኔ ገና 51 ዓመቴ ነው። ሌሎች ስራዎችን መስራት ነው የምፈልገው» ብዬ ተከላከልኩ።

«ይሄን እንማከራለን። ካንተ በስተቀር ግን የሚሆን የለም» አሉኝ።

ደ አንድ የድርጅት አባል ደግሞ ድርጅቱ በወለነው መሰረት መስራት ነበረብኝ - የድርጅት ስነ-ምግባር (ዲሲፕሊን) ስለሆነ።

«እኔ የትም ብሄድ የድርጅቱን ውሳኔ እቀበላለሁ። ነገር ግን ቢታሰብበት ጥሩ ነው!» አልኩኝ። በትምህርትም፣ በቋንቋም፣ በችሎታም (እኔ የምችለው ቋንቋ እንግሊዘኛ፣ አማርኛ፣ ኦሮምኛና ጀርመንኛ ሲሆን እነዚህ ተቀላቅለው ችግር እንዳለው አልገባቸውም) ብቻ አስቡበት» አልኳቸው።

መለስ በበኩሉ ሹመቱን እንደቀበል ሲያግባባኝ «ይሄ ፕሬዚዳንት የሚባለው ምን ስራ አለው? የጊዜውን 15% ብቻ ነው

የሚሰራው፡፡ የቀረው 85% በድርጅት ስራ ላይ ሊውል ይችላል፡፡ አሁንም የተማረ ሰው ያስፈልገዋልና 85% ለአሁንም በመስራት 15% ፎርማሊቲ ለማሟላት ይቻላል» አለ፡፡ በዛ መሰረት ውሳኔውን ተቀብልኩ፡፡ መለስ በኢህአዴግ ሊቀ-መንበርነቱ የጠቅላይ ሚኒስትር፣ እኔ የፕሬዚዳንትነት ቦታ እንድይዝ፣ አልማዝ መኮ ደግሞ የፌዴሬሽን ም/ቤትን እንድትይዝ፣ ዳዊት ዮሀንስ የተወካዮች ም/ቤት አፈ ጉባዔ እንዲሆን በስራ አስፈጻሚ ደረጃ ተወሰነ፡፡

የም/ቤቱ ስብሰባ ከመከፈቱ በፊት ከተለያዩ አቅጣጫ ለመጡ የኢህአዴግ አባላት በአዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ ስብሰባ ተካሂዶ Orientation ተሰጠ፡፡ «እንዴት ፓርላማ ውስጥ እንደሚንቀሳቀሱ፣ ጠርናፊው ማን እንደሆነ፣ እጩዎች ሲጠቆሙ ጠ/ሚ፣ መለስ ዜናዊ፣ ፕ/ት፣ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ ፌዴሬሽን ም/ቤት፣ አልማዝ መኮ፣ የተወካዮች ምክር ቤት አፈ-ጉባዔ ደግሞ ዳዊት ዮሀንስ ስለሆነ እናንተ ድምፃችሁን የምትሰጡት ለእነዚህ ነው» ተባለ፡፡

የሚጠቁም ማነው? ሲባል እኔን የምትጠቁመው ገነት ዘውዴ እንደምትሆን ተጠቁሞ ተበተነ፡፡

የሚያስደነግጥ አይነት ሁኔታ ነው የነበረው፡፡ የምኖረው በቅሎ ቤት አካባቢ ነበር፡፡ (ከአንድ ኤርትራዊ ላይ የተወረሰ ቤት ነው፡፡) እንደ ዕድል ሆኖ ቤት ውስጥ እህቴ ራሄል ነበረች፡፡ የእህቶቼ ልጆች ከራሄል ደሜ (ፈጫቱ)፣ የጣይቱ ልጅ መቅደስ (ዱርሴ) እና የወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ልጆች ማይክልና ተሊላ እንዲሁም ባለቤቱ ረጊናና ልጅ ተሊሌ ነበሩ፡፡ ውሳኔውን ስነግራቸው ድንጋጤና ደስታ ተቀላቅሎባቸው ሰው እንደሞተበት ተላቀሱ፡፡ እህቴ ያለችው አይረሳኝም «ምናለበት ወላጆቻችን ኖረው ይሄንን ባዩ ኖሮ!» አለች፡፡ ዶ/ር ሰለሞን ስነ-ስርዓቱ ላይ ለመሳተፍ ከለንደን መጥቶ ነበር፡፡ ሌሊቱን ስለ ወላጆቻችን፣ ስለ ዘመዶቻችንና ስለ ደምቢ ዶሎ ስናወራ አድረን፣ ጠዋት ወደ ፓርላማ ሄጄ ተመረጥኩ፡፡

ከስብሰባው በኋላ (ሳቅ) መኪና ውስጥ ከተቱኝና (የተጠለፍኩ ዓይነት ስሜት ነበር የተሰማኝ) በመኪናዎች አጅበው ብሄራዊ ቤተ-መንግስት ወሰዱኝ፡፡ የድሮ ጠባቂዎቼ ካልሆኑ በስተቀር ከማውቃቸው ሰዎች ማንም አብሮኝ አልነበረም፡፡ እነሱም ቢሆን በልዩ ጥበቃ ኃይል ስለተተኩ እንዲሰናበቱ ተደረገ፡፡ እዚያ ከደረስኩ በኋላ ነው ፊጊናና ተሊሌ የመጡት፡፡ እቃችንን ይዘን እንኳን

አልነበረም የገዳነው። በነጋታው ነው እነ ረጊና ልብሶቻችንን
አስጭነው ያመጡት።

በዚህ ዓይነት ነው ስራት አመት ከሰራሁበት ማስታወቂያ
ሚኒስቴር የለቀቅኩት።

ፕሬዚዳንት ሆኜ ወደ ቤተ-መንግስት ስገባ የበቅሉ ቤት
መኖርያ ቤቱ ለአህዴዱ የናታን ተሰጠው። ድንገት ነው የለቀቅኩት።
ተከራይቼው ብቆይ ጥሩ ነበር። ይሄ ሁሉ ይመጣል ብዬ መኝ
አሰብኩና። አሁን ይቆጫኛል።

ህይወት በቤተ መንግሥት

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ፕሬዚዳንት ሆነው እንደተሾሙ ጨርቁን ማቂን ሳይሉ ነው በአጀብ ቤተ-መንግሥት የገቡት። ሆኖም ከቤተሰባቸው ጋር የቤተ መንግሥት ህይወት ገና ህ ብለው ሲጀምሩ መኖሪያቸው ዝናብ ሲጥል በማፍለሉ አይጥ ወደሚንሸራሸርበት ቤት መዛወራቸውን ያስታውሳሉ። የቤተ-መንግሥቱ መኖሪያ ከአንድ የእንግሊዝ ባለሀብት መኖሪያ እንደማይበልጥ የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ፤ ታላቁ ቤተ-መንግሥት ውስጥ አዲስ የፕሬዚዳንት መኖሪያ ቤት እንዲሰራ ዲዛይኑን አውጥተው የሻዕቢያ ጦርነት ሲጀመር እንደ ተስተጓጎለ ይገልጻሉ። ፕሬዚዳንት ሆኜ ቤተ-መንግሥት ብገባም ግቢው ሙሉ በሙሉ እኔ የማዝበት አልነበረም ሲሉም ገጠመኞችን ይጠቅሳሉ። የሆኖ ሆኖ የቤተ-መንግሥት ህይወት ለነጋሶ እንዴት ነበር?

ረጊናና ልጄ ተሊሌ፤ ደሜና ዱርሴ በጠቅላላ አምስት ሆነን የታላቁ ቤተ-መንግሥት ህይወት ተጀመረ። ወደ ቤተ መንግሥት እንደገባን ያኖሩን በልዕልት ተናኘወርቅ ቤት ውስጥ ነው።

እንግዲህ ከቤተ-መንግሥቱ በስተጀርባ አንዲት ትንሽ ቤት አለች። ወደዚች ቤት በሁለት አቅጣጫ መግባት ይቻላል። ፎቁ ላይ የእኛ ባለ ሦስት መኝታ ቤቶች መኖርያና አንዲት ትንሽ ሳሎን አለች፤ ከታች ኩሽናና ትንሽ ሳሎን አለ። ይሄ የልእልት ተናኘ ወርቅ መኖርያ ነው ይባላል። በስተጀርባ ደግሞ እየፈራረሰች ያለች ትንሽ የአርቶዶክስ ቤተክርስቲያን አለች። እኔ ተጠቅሜባት አላውቅም። አሁን ፕሬዚዳንት ግርማ ወ/ጊዮርጊስ አላድሰዋት፤ አቡነ ቂስ መድበ

ውላቸው ዲያቆናት ሄደው ያስቀድሱባታል፤ በአል ያከብሩባታል ይባላል። በእኔ ጊዜ ግን ዝግ ነበረች።

እዛ እያለን የአሁኑ የመኖርያ ቤቱን አይነት አጣ ገጥሞኛል። ጣርያው ስለሚያፈስ እስኪታደስ ድረስ ከፊንፊኔ ሆቴል በስተጀርባ እድላት ከተደረገላቸው አሮጌ ቤቶች አንዱ ውስጥ ገባን። እነዚህ ቤቶች ቤተ-መንግስቱ ሳይሰራ የነበሩ ናቸው። የፕሬዚዳንት ቢሮ ሃላፊው ቢሮ እዛ ነው ያለው። የተያያዙ ህንፃዎች ናቸው። አጥሩ ጋ ጋራሻርና ወታደሮች ነበሩበት።

ይገርምሃል! ሌላ ሃገር አንድ ርእሰ-ብሄርን እንዲህ አድርገው ይይዛሉ? አላውቅም። እነዛ አሮጌ ቤቶች በራቸው ሲዘጋ ከስር አይጠች ያስገባ ነበር። መጀመሪያ የገባንበት እስከሚታደስ እዛ ነው የቆየነው። ከፕሬዚዳንትነቴ እስከምለቅ ድረስ የኖርነው ደግሞ በዋናው ቤተ-መንግስት ህንፃ ውስጥ ነው። ታዲላ የተባለው ቤት እንደገና ማፍለስ ስለጀመረ እንጂ ወደ ትልቁ ህንፃ እንድንገባ ፍላጎት የነበራቸው አልመሰለኝም።

የብሄራዊ ቤተ-መንግስት ህንፃ በሁለት የተከፈለ ነው። በግራ በኩል ምድር ቤት፣ ንጉሱ ተይዘው ለመጨረሻ ጊዜ ከቤተ-መንግስት የወጡበት ቢሮአቸው አለ። ጠረጴዛው፣ መፅሃፉና የቢሮው ሶፋ ሁሉ የንጉሱ ናቸው። ይሄን ቢሮ ነበር እኔ የተረከብኩት።

በስተቀኝ በኩል ሁለት ትላልቅ አዳራሾች አሉ። አንዱ በመጋረጃ የተጋረደ የጃንሆይ ዙፋን ያለበት አዳራሽ ነው። ግብዣ ሲያደርጉ የሚጠቀሙበት ነበር። ይህ የቤተ-መንግስቱ የቀኝ ክንፍ የተሰራው ንግስት ኤልሳቤት ኢትዮጵያን በጎበኘችበት ወቅት ነው።

ፎቁ ላይ እንግዶች፣ የውጪ ርእሰ-ብሄሮች የሚያርፉበት ነበር። በስተግራ ምድር ቤቱ ፕሬዚዳንቱ ርእሰ-ብሄሮች፣ አምባሳደሮችና የውጪ እንግዶች የሚያነጋግርበት አዳራሽ ሲሆን ሲገባ ቀኝና ግራውን የሚያለያይ ትልቅ ኮሪደር አለ። ከአዳራሹ አልፎ በስተግራ የጃንሆይ ቤተ-መፅሃፍት አለች - ረጅም ጠረጴዛ ያላት። ደርግ ለስብሰባ ይጠቀምባት ነበር ይባላል። እኛም የአህዴድ ስራ አስፈፃሚ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ እዚያ ነበር የምንሰበሰበው።

ወደ ፎቅ አንበሳዋን አልፎ መውጣት ይቻላል። ደረጃው ሲወጣ ለሁለት ይከፈላል። በስተቀኝ የጃንሆይ ትልቅ መኝታ ቤት አለ። ዝግ ነው። ልዩ ሁኔታ ካላጋጠመ በቀር አይከፈትም። ሁለት ቀን ገብቼበታለሁ። በጣም ሰፊ አልጋ እንደተነጠፈ፣ የሰለሞን ኮከብ ምስል፣ ነጠላ ጫማ፣ ፒጃማና ልብሶቻቸው ተንጠልጥለው አሉ። መታጠቢያ ክፍል፣ ባኞና ሻወር፣ እንዲሁም መስታወቱ ፊት ለፊት ይጠቀሙባቸው የነበሩት ሳሙና፣ ሂም መላጫና ፎጣ ሁሉ አለ።

በስተግራ ፎቁ ላይ ባለቤቱ ሬጊና እና እኔ የምንጠቀምበት የግል ቢሮ ነበረን። መኝታ ቤታችን የመጀመርያ ፎቅ ላይ ነበር። ትልቁ አዳራሽ፣ ሳሎንና ትንሽ ክፍል፣ መታጠቢያ ክፍልና ትልቅ የእቴጌ አልጋ አለ። መጋረጃና ሶፋዎቹ ልዩና የሚያማምሩ ናቸው። ሆኖም የቤተ-መንግስቱ የፕሬዚዳንት መኖርያ ከአንድ የእንግሊዝ ባለሃብት መኖርያ የሚበልጥ አይደለም። በ19ኛው ክፍለ ዘመን እንደነበረው የአውሮፓ መኪንንቶች ቤት አይነት ነው።

በጃንሆይ ጊዜ ሲያገለግሉ የነበሩ የወጥ ቤት ሰራተኞች አሉ።² የተለያዩ ዓለም አቀፍ ምግቦችን ማሰናዳት ይችላሉ። የቻይና ምግቦችን ሳይቀር አሳምረው ይሰራሉ። እውነት ለመናገር በምግብ በኩል ስጋና ቂቤ ያበዛሉ እንጂ ግሩምና ተስማሚ ነበር። የተለያዩ የመጠጥ አይነቶችም ነበሩ። እኔና ባለቤቱ ሬጊና የአልኮል መጠጦችን ብዙም አንወስድም። ቢራ ነበር የምናዘወትረው። ቤተ-መንግስት ከገባሁ በኋላ የስኳር በሽታ እንዳለብኝ ሲነገረኝ ነው አልኮል መውሰድ የተውከት።

በቤተ-መንግሥቱ አንድ ወንድና አንድ ሴት አንበሳ ነበሩ። ሴቷ ወልዳ ሞተች። ከቤተ-መንግስቱ ጀርባ አንድ ዋሻ የሚመስል የብረት አጥር ውስጥ ይኖራሉ። በሚያማምሩ ዛፎችና አበቦች በተከበበው የቤተ-መንግስቱ ሰፊ ግቢ ውስጥ ጠጣዎች፣ የተለያዩ የወፍ ዝርያዎች፣ የሚያምር ቀለም ያላቸው ጅግራ አይነት አሞራዎችም አሉ። ሆኖም እኔ በበኩሌ እንስሳትን አጥር ውስጥ እንቅስቃሴያቸውን ገደቦ ማስቀመጡ እጅግ ያላዝነኛል።

ከአንበሶቹ ቤት በስተጀርባ ወረድ ብሎ ቤቶችና የመዋኛ ገንዳ ያለው «ጃፓን ጋርደን» የሚባል አለ። ሳውና ባዝ፣ መናፈሻና ካፌ የተሟላለት ነው። መዋኛ ገንዳው ከፊንፊኔ ፍልውሃ ነው የሚሞላው። የጃንሆይ ውሻ ሉሉ መቃብርም ጃፓን ጋርደን አጠገብ

ነው። መቃብሯ ላይ «በጣም የምንወዳት ሱሉ» የሚልና የሀይወት ዘመኗ የሚያምር ዕምነት-በረድ ላይ ተፅፏል።

ምንም እንኳን ቤተ-መንግሥቱ እጅግ ውብና ለኑሮ የሚመች ቢሆንም ችግሩ ነፃነት የሌለው መሆኑ ነው። ከሳሎኖቹ፣ ምግብ ቤት፣ መጽታ ቤቶች እና ፎቅ ላይ ካሉ ክፍሎች በስተቀር ከበር በር ለሃያ አራት ሰዓት የማይለዩ በፈረቃ እየተቀያየሩ የሚጠብቁት ጠባቂዎች ነበሩ። ወደ ላይ ስወጣና ስወርድ፣ ወደ ቢሮ ገብቼ ስወጣ በሁለት በኩል ጥበቃ ነበረኝ። የደህንነት ጉዳይ ስለሆነ ማንም ሰው መውጣትና መግባት አይችልም። ይህም ሆኖ አንድ ቀን አንድ ወታደር «እስቲ ቤተ መንግስቱ ምን ይመስላል?» ብሎ መኖሪያችንን እካባቢ ሲዘዋወር ረጊና አይታው ትደነግጥና ጥበቃ ጦር ተይዟል። አንድ ቀን ደግሞ የአዕምሮ ችግር ያለበት ሰው «ጋራ የድሮ ጓደኛዬ ነው» ብሎ ጥበቃዎችን በማታለል ቢሮዬ ገብቶ ነበር።

ተለሌ ካደገች በኋላ በሾፌር ከቤተ-መንግስቱ ወደ ትምህርት ቤት ትሄድ ነበር። ሬጊና በፈቃደኝነት ወደምታገለግልበት የአዲስ አበባ ሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ቢሮ በመኪና አድርሰው ይመልሷት ነበር። እነሱ ከእኔ የበለጠ ነፃነት ነበራቸው። ለልደት በዓልና ለፋሲካ በአልም ጀርመን ቤተክርስቲያን ይሄዱ ነበር። እኔ ግን ከሀንፃው ስወጣም ሆነ ግቢው ውስጥ ስዘዋወር ከፊትም፣ ከኋላም፣ ከግራም፣ ከቀኝም ስድስት ጠባቂዎች አይለዩኝም ነበር። ለነገሩ ከግቢ የምወጣው ለስብሰባ፣ ወደ ውጭ ሀገር ለመሄድና ለገብኝት ብቻ ነበር።

ሌላው ችግር ብሄራዊ ቤተ-መንግስት እንደመሆኑ መጠን ሁለት አይነት እንግዶች ይመጣሉ። አንዱ ለስራ የሚመጡ የሃገር ውስጥ እንግዶች ሲሆኑ እነሱ የርእሰ-ብሄሩ እንግዶች ስለሆኑ ግብዣ የሚደረገው እዛው ነው። ሁለተኛው ደግሞ የመንግስት እንግዶች ናቸው። የውጭ ጠቅላይ ሚኒስትሮች ወይም ርዕሰ መስተዳድሮች እና ሌሎች ናቸው። መንግስታዊ ግብዣ ሲደረግ እነዚህ ሁለት ዓይነት እንግዶችን ማስተናገድ ያስቸግር ነበር። ምክንያቱም የርእሰ-ብሄሩና የመንግስት ግብዣ ይደባለቅ ነበር። ለምሳሌ ለስራ ጉዳይ ጠቅላይ ሚኒስትሩን ለመጎብኘት የሚመጡት የሚያርፉት እዛው ቤተ-መንግስቱ ውስጥ ነበር። ይሄ አሁን ፕሬዚዳንቱን አይመለከተውም። የመንግስት እንግዶች ሲመጡ 'ይሄን ማወቅ

አለብኝ ወይስ የለብኝም? መጠየቅ አለብኝ ወይስ የለብኝም? ለአብነት እንድ ቀን ከእንቅልፌ ስነቃ ግቢው በባንዲራ ተሞልቷል። ምንድነው? ብዬ ስጠይቅ ዳንኤል አራፕሞይ መጥቶ አርፏል አሉኝ። የግድ ማወቅ ባይኖርብኝም ደስ አይልም። እናም ቤቱ እንደ እንግዳ መቀበያ ሆኖ የፕሬዚዳንቱ መኖርያ ቤት ሌላ ቦታ ቢሰራ ይሻላል በሚል ዲዛይኑን አውጥተን፤ ታላቁ ቤተ-መንግስት ውስጥ ለማሰራት በጀት ተይዞ ነበር። ግን እቅዱ ሳይጀመር የሻለቢያ ጦርነት ተቀሰቀሰና በኋላ ማሰሪያ ገንዘብ ጠፋ።

መኝታ ቤቶቼና አዳራሾቼ ለግብዣ እያገለገሉ ቢሆኑም መዚያም የማድረግ ታስቦ ነበር። ግቢው ለሃገር ውስጥም ሆነ ለውጪ ቱሪስቶች ክፍት ሆኖ እንዲጎበኝ ዕቅድ ነበር፤ ምክንያቱም ከንግስት ዘውዲቱ ጊዜ አንስቶ ቀዳማዊ ኃ/ስላሴ ከጉብኝታቸውና ከጎብኚዎቻቸው በስጦታ ያገኟቸው የተለያዩ ታሪካዊ እቃዎች፤ የተሸለሟቸው ስእሎችና ጌጣጌጦች... ምድር ቤት ታጭቀው ይገኛሉ። እነዚህንና ሌሎች ቁሳቁሶችን ፊት ለፊት የሚሰራው ቤት መዚያም አድርጎ ወደዛ ተዛውረው ለጉብኝት ክፍት እንዲሆኑ፤ ምድር ቤቱም እንደ እንግዳ ቤት ጥቅም ላይ እንዲውል ታስቦ ነበር።

አላመዲን ባሰራው አፍሪካ ጋርደን በኩል ወደ ላይኛው ቤተ-መንግስት አቅጣጫ አንድ መንገድ እንዲሰራ አስበን ነበር። የጃንሆይ ረዳትና የግል አገልጋይ፤ በደርግ ደግሞ የቤተ-መንግስት አስተዳዳሪ ከነበሩት ጀነራል ፍሬሰንበት የተባሉ ግለሰብ ጋር ተወያይተን እንግሊዝ አገር ሄደው እንዲጉበኙና ፕሮፓጋንዳ እንዲያቀርቡ ነግራቸው፤ ጉብኝተው ሀሳባቸውን በፅሁፍ አቅርበዋል።

ፍልውሃም የተሻለ ገቢ ሊያስገኝ በሚችል መልኩ በደንብ እንዲሰራ ሃሳብ አቅርበን ነበር። ሆኖም አንዴ የገንዘብ እጥረት አለ፤ አንዴ የቅንጦት ነው እየተባለ ሳይሰራ ቀረ።

የፕሬዚዳንትነት ፈተናዎች

የአገሪቱ ፕሬዚዳንት የውጭ አገር አምባሳደሮችን ተቀብሎ ከማነጋገርና የሀዘን መግለጫ ከመላክ ያለፈ ስልጣን የለውም ሲሉ የሚተቹ ወገኖች አሉ። የአገሪቱ ፕሬዚዳንት በመሆን ለ6 ዓመት ያገለገሉት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ በዚህ ይስማሙ ይሆን? ለመሆኑ የቸገሪቱ ርዕሰ-ብሄር ተግባራት ምን ምን ያካትታሉ? ነጋሶ በፕሬዚዳንት ዘመናቸው ስላከናወኗቸው ሥራዎችና ስላሳለፉት ፈተና እንዲህ ይላሉ፡-

በቤተ-መንግስት ሆኜ በአንድ በኩል የርእሰ-ብሄርነቱን ስራ አከናውናለሁ። ሦስት ወይም አራት አይነት ስራዎች ነበሩኝ።

ከነዚህ ውስጥ አንዱ የኛን አምባሳደሮች መሾም፤ የውጭ ቸምባሳደሮችን ማሰናበት፤ አዲስ የተሾሙትን ዕውቅና ለጥቶ መቀበል እንዲሁም መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ ልዑካንን ተቀብሎ ማነጋገርና ከአገሪቱ ጋር ጥሩ ግንኙነት እንዲመሰርቱ ጥረት ማድረግ ነው።

ከዚህ አኳያ ለምሳሌ ወደ ጨረቃ የሄዱት የአሜሪካዊው አስተረፍት (የስነ-ህዋ ምሁር) የጀን ግሌንን ታሪክ የሚተርክ መጽሀፍ ታትሞ ለንባብ ቀርቦ ነበር። በዛ መጽሀፍ ውስጥ ከዓለም ሀገሮች ባንዲራዎችን ይዘው ሄደው ነው የተከለሉት። ባንዲራቸው ከተተከለላቸው ሀገሮች አንዷ ደግሞ ኢትዮጵያ ናት። ምክንያቱም ኢትዮጵያ ከአፍሪካ የስልጣኔ ታሪክ ያላትና ለዓለም ሰላም ለማበርከት የተለያዩ እንቅስቃሴዎችንና አስተዋጽኦ ያደረገች አገር በመሆኗ ነው፤ በተለይም በፀረ-ቅኝ ግዛት እንቅስቃሴ ላደረገችው አስተዋፅኦ ዕውቅና ለመስጠት ነው። እነዚህ ሰዎች መፅሃፉን

በስጦታ ያበረከቱልኝ ሲሆን እስካሁን ቤተ-መንግስት ውስጥ ይገኛል።

ለገብኝትም ሆነ ለሥራ ከመጡ ርእሰ-ብሄሮች ውስጥ የጀርመንና የጣሊያን ፕሬዚዳንቶች ይገኙባቸዋል። ከርእሱ መንግስታትና ከርእሰ-ብሄሮች መካከል ለስራ መጥተው ያገኘኋቸው ደግሞ የሱዳን፣ የናይጄርያ፣ የኬንያና የጅቡቲ ናቸው።

ሌላው በተግባራ አዲስ አበባ ውስጥ በሚካሄዱ ዓለም አቀፍ ስብሰባዎች ላይ መሳተፍ ነው። የተባበሩት መንግስታት ድርጅት እንዲጠናከር ለመርዳት ከሚደረጉ እንቅስቃሴዎች አንዱ የECA ግንባታ ነበርና ግንባታው ሲጠናቀቅ በምረቃው ስነ-ስርዓት ላይ ኮሬ እናንና እኔ ተገኝተናል። ጀሲ ጃክሰን ደግሞ ሌላ ጊዜ መጥቶ አግኝቼዋለሁ።

ከሃገር ልማት አኳያ የአዲሱን ቦሌ ዓለም አቀፍ ኤርፖርት የመሰረት ድንጋይ ያስቀመጥኩት እኔ ነኝ። የአዋሳ ዩኒቨርሲቲንም እንዲሁ። መገናኛ ያለው የአድዋ አደባባይ ፈረሰ እንጂ በአድዋ 100ኛ ዓመት በዓል ጊዜ የመረቅኩት እኔ ነኝ። ኢምፔሪያል ሆቴል ፊት ለፊት ሊሰራ የታቀደውን አፍሪካ ፓርክ መርቂ ነበር። አሁን ግን የቀረ ይመስለኛል። ሌሎች ብዙዎችም ነበሩ።

ለገብኝት ወይም እኔን ሰላም ለማለት መጥተው ያገኘኋቸውም አሉ። ለምሳሌ በተለያዩ ክልሎች የልማት እንቅስቃሴ ተልቅ አስተዋፅኦ እያበረከተ የሚገኘው Glimmer of a Hope የሚባል ድርጅት መስራች ይጠቀሳሉ። ድርጅቱን ያቋቋሙት ሰው ከልጃቸው ጋር መጥተው ካወያዩን በኋላ ነው ስራ የጀመሩት።

ኢትዮጵያ ውስጥ ከሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች ውስጥ እኔን የጎበኙኝና ችግራቸው እንዲፈታላቸው ተፅዕኖ አደርግ ዘንድ የጠየቁኝ በርካቶች ነበሩ። በጎዳና ተዳዳሪዎችና ኤች.አይ.ቪ. ላይ የሚሰራው የማዘር ቴሬዛ ድርጅት አንዱ ነው። ማእከል ለመክፈት መሬት ፈልገው ማመልከቻ ቢያስገቡም አልተሳካላቸውም። “እባክህ ሁኔታው እንዲመቻች እርዳን” ባሉኝ መሰረት፣ ከአቶ አሊ አብዶ ጋር ተወያይተን ገፈርሳ አካባቢ መሬት እንዲሰጣቸው አደረግን። እዚያ በኤድስ የታመሙ ግለሰቦችንና ወላጅ አልባ ህፃናትን የሚረዳ ማዕከል ከፍተው የጋበዙኝ ዕለት እጅግ በጣም ተደስቻለሁ።

ኮልፌ ከሚገኘው የፌስቲቫ ሆስፒታል ሃላፊዎች እንዲሁ የቦታ ጥበት ችግር እንዳለባቸው ከገለጹልን በኋላ፤ እኔና የጤና ጥበቃ ሚ/ር የነበረው ዶ/ር ታደሰ ከበደ እቦታው ድረስ ሄደን ችግሩን ተመልክተን መጣንና ከኦሮሚያ አስተዳደር ጋር በመነጋገር ታጠቅ የሚባለው አካባቢ ትልቅ የህክምና ማዕከል እንዲሰሩ ቦታ አሰጥተናቸዋል። ሥራው ሲጠናቀቅ መርቄ የከፈትኩላቸው እኔ ነበርኩ። በዚህም የተሰማኝ ደስታ ወደር የለሽ ነው።

የአንድ ፕሬዚዳንት ሌላው ተግባር፤ የሃገርን ገፅታ ማስተዋወቅ፤ እሴቶችን ማንፀባረቅ፤ በዜጎች መካከል መልካም ግንኙነት እንዲኖር ማድረግና ልማትን ማበረታታት ሲሆን ከዚህ አኳያ መላው ኢትዮጵያን ጎብኝቻለሁ። አህዴድ ባዘጋጃቸው የተለያዩ ፕሮግራሞች እንዲሁም ቦረና በአንድ የገዳ ስርአት ላይ ተገኝቻለሁ። የድሬዳዋ፤ የሱማሌ፤ የአፋር፤ የሃረሪና የኦሮሚያ ክልሎች ባዘጋጁት የጋራ ፕሮግራም በሃረሪ ተገኝቻለሁ። የሃረሪና ኦሮሚያ ክልል ባዘጋጁት “ጨላንቆ” ፕሮግራም ላይም ተሳትፎአለሁ። በተረፈ ባሌ፤ ጅማ፤ ነቀምቴ፤ አዳማና አምቦ በተካሄደ የአህዴድ አመታዊ በዓል እና ጉባዔዎች ላይ ተገኝቻለሁ። በተለይ በደቡብ፤ በአማራና በትግራይ ባደረግኳቸው ጉብኝቶች ብዙ ነገሮችን ተምሬአለሁ። ቤኒሻንጉል፤ ጋምቤላ፤ ቦንጋ፤ ሰቆጣና አፋርን ጎብኝቻለሁ። ያየሁዋቸውና የቀሰምኳቸው ተመክሮዎችንም ለኦሮሚያ ባለስልጣናት ለአቶ ሃሰን አሊና ለአቶ ኩማ ደመቅላ ማስታወሻ እልክላቸው ነበር። ይሄን የማደርገው እንዲበረታቱ በማሰብ ነው።

ለምሳሌ በትግራይ ሴቶችና ህፃናት ድንጋይ እየተሸከሙ እንዴት ግድቦችን እንደሚሰሩ አይቻለሁ። አሁን ትላልቅ ተሽከርካሪዎች የሚገጣጠሙበት መስፍን ኢንጅነሪንግ፤ ቡቴ መኪና እንኳ መጠገን የማይችል ትንሽ ጋራዥ በነበረ ጊዜ አይቼዋለሁ። በእርግጥ ፋብሪካ ሆኖ ሲመሰረት ተገኝቼ ነበር።

በትግራይ፤ በአማራና በደቡብ አካባቢ ምሁራንን የማግለል ሁኔታ ቢኖርም፡- «እከሌ እኮ ኢዲዩ ነው፤ ኢህአፓ ነው፤ ኢሰፓ ነው፤ ነፍጠኛ ነው...» በሚል የማግለል ሁኔታ አይታይም ነበር። በአህዴድ በኩል ግን አነግ ነው ወይም ኢሰፓ ነው በሚል ሰዎችን ማግለል የተለመደ ነው። ኦሮሚያ በልማት ወደ ኋላ እየቀረች ስለነበረ ለሥራ ካልተነቃቁ በአህዴድና በሌሎች ድርጅቶች መካከል

የሚፈጠረው ልዩነት ቅራኔዎችን በመፍጠር የፌዴራሊዝም ስርአቱ የመፍረስ እደጋ ሊያጋጥመው እንደሚችል በተደጋጋሚ ለማሳሰብ ሞክራለሁ።

እነ ሃሰን አሊን «ከህወሃት መማር አለባችሁ» ስላቸው «እንዴት ከእነሱ ጋር ታወዳድረናለህ? እነሱኮ የአሰራ ሰባት አመት ተመክሮ አላቸው!» በሚል ይሟገቱኝ ነበር። እኔም «ከአህዴድ በኋላ የተመሰረተው ደህህዴን ተመክሮ እየቀሰመ በአጭር ጊዜ ውስጥ ጥሩ እንቅስቃሴ እያደረገ እኮ ነው እያልኩ ለማሳመን እሞክር ነበር። የኦሮሚያ መስተዳድር ዘገምተኝ አሰራር ያናድደኝ ስለነበር ዘወትር እነታረክ ነበር።

«ፕሬዚዳንት በነበሩበት ወቅት ለጉብኝት ከአዲስ አበባ ሲወጡ የሚያስታውሱት ገጠመኝ ይኖራል?»

ኢትዮጵያ ውስጥ ባደረግኳቸው ጉብኝቶች ብዙ አስደሳች ነገሮች ገጥመውኛል። ለምሳሌ ቦረና፣ የገዳ ጉሚ ጋዩ በሚባል የገዳ ስነ-ስርአት ላይ ተገኝቼ ነበር። ከአዋላ በሄሊኮፕተር ነበር የሄድነው። ከገዳ ስርአት እንዲሁ በሆነው የአባ ገዳ የምርጫ ጉባዔ ላይ ተገኝቼ፣ ድሮ በታሪክ የማውቀውን እውቀት በእውን በማየቴ እረክቻለሁ።

ጉባዔው ሁሉንም ነው የሚያስተናግደው። ምልክቱ ሜዲቻ ይባላል። የከብት እግር ስር ያለው ቆዳ ወጥቶ፣ በሁለት እጅ ይጠለቃል። ይሄን እጅ ላይ የሚደረግ ቆዳ ሰጥተውኝ ነበር። ሆኖም ቤተ-መንግስት ረስቼው ወጣሁ።

በጣም የሚያምረውን የባሌን ፓርክም ጎብኝቻለሁ። ሶፍ አመር ዋሻን ማየት በጣም ያስደስታል። ከዋሻዎቹ በአንዱ መኮ የሚባል መሪ እንደነበር ሲነግሩኝ፣ በ16ኛው ክ/ዘመን በምእራብ ሸዋ በኩል እስከ አርጆ ድረስ የሚጫን የገዳ ሰራዊት የመራውን የመኮ ቢሌ የተባለ መሪ አስታወሰኝ። መኮ ቢሊ ከጊቤ ማዶ ተይዞ በዳሞታዎች ተገድሏል። ምናልባት ከእሱ ጋር ግንኙነት ይኖራቸው ይሆን? አላለሁ። በነገራችን ላይ በ1984 ዓ.ም እነግ በደምቢ ዶሎ ከተማ መኮ ቢሊ የሚባል ትልቅ የገዳ ስርአት አዘጋጅቶ፣ ከውጪና ከሃገር ውስጥ በርካታ አሮሞዎች ተሳትፈውበታል።

በነገራችን ላይ ጃንሆይ ቤተ-መንግስት የሰሩባቸውን አካባቢዎች በጎበኘሁ ቁጥር፣ የአውሮፓ ስልጣኔና የመልክዑ-ምድር

ገፅታ ወዳድነታቸው ይደንቀኛል። የድሬዳዋና የባህር ዳር ቤተ-መንግስቶች ከፍታ ቦታ ላይ ስለተሰሩ በጣም ይማርካሉ። የአምሶና የብሄራዊ ቤተ-መንግስትም ከፍታ ቦታ ላይ ባይሰሩም ቅርፃቸው ያምራል። የመቀሌው የአፄ ዮሃንስ ቤተ-መንግስት እንዲሁ የ19ኛው ክ/ዘመን ሀንፃ ነው። እነዚህን አላድሶ መዚያም ማድረግና በቅርስነት መጠበቅ ተገቢ ነው።

በጉብኝቶቼ ወቅት የማስታውሰው በሁሉም ክልሎች ሀዘቡ በደስታ ይቀበላኝ እንደነበር ነው። ትልቅ ግብዣ ሲደረግልኝ የወርቅ ሽልማት በስጦታ ሲበረከትልኝ ግን በጣም እጨነቅ ነበር። እናም ከሜዲቻ በስተቀር አንድም ስጦታ አልተቀበልኩም። እንደውም እቆጣ ነበር።

ባለስልጣኖች ጉብኝት በሚያደርጉበት ጊዜ የአካባቢው ትናንሽ ባለስልጣናት ከአካባቢው ነዋሪዎች ላይ ቅቤ፣ በግ፣ ከብት እና ሌላም ሌላም ነገር እየሰበሰቡ ሲሰጧቸው ታዝቤያለሁ። በእኔ ስም ይዘው እንዳይመጡ በጥብቅ አስጠነቅቃቸው ነበር። አንድ ጊዜ ግን ከባሌ አገልግል ጭነው ይዘውልኝ እንደመጡ አስታውሳለሁ። አሁን እነ አባ ዱላና እነ መለስ በየአካባቢው አንዴ ጋቢ፣ ሌላ ጊዜ በሬ ተበረከተላቸው የሚባለውን ስሰማ “ወዴት እየሄድን ነው?” እላለሁ። እንደኔ እንደኔ ትክክል አይደለም።

ፈጣሪ ነፍሴን ያተረፋት ተዓምራዊ ገጠመኝም አለኝ። ፕሪቢዳንት ክመሆኔ በፊት ከታምራት ላይኔ ጋር የአርባ ምንጭ ጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካን መርቀን ስንመለስ፣ አየር ላይ እያለን የአውሮፕላኗ በር ቁልፉ ተሰብሮ ተከፈተ። ሁለት የአውሮፕላኗ ሰራተኞች ተጋግዘው በሩን ከዘጉት በኋላ ለአንድ ሰዓት በሩ እንዳይከፈት ጥርቅም አድርገው እንደያዙት ነው አዲስ አበባ የደረሰነው።

ሻዕቢያ አዲግራትን በአውሮፕላን የደበደበ ጊዜ ደግሞ አሰላ ነበርኩ። የዚያው እለት ዘርዓይ ከሚባል ሰው ጋር ወደ አዲስ አበባ ለመመለስ፣ ደምቢ ዶሎን ስንቃረብ፣ የአውሮፕላኗ ባትሪ ድንጋይ አልሰራ አለ። ደምቢ ዶሎ አርፈን ጥገና ተደርጎላት አዲስ አበባ ገባን። ፈጣሪዬን አመሰግንኩት። ያን እለት ማታ ነው ሻዕቢያን ደምስሰን ከባድሜ ለማስወጣት የወሰንነው።

ለገብኝት ስዘዋወር ዘመዶቹና ጓደኞቹ እኔን ለማግኘት እየፈለጉ፣ ለፕሮቶኮል ተብሎ ጠባቂዎቹ ይከለክሏቸው እንደነበር አስታውሳለሁ። ለምሳሌ አሰላ ያገኘሁት የእግቴ የወደላ ሶላን የልጅ ልጅ፣ እያሱ የተባለውን እንደ ምንም ብሎ በጥበቃ ቁራጭ ደብዳቤ ላክልኝና ከብዙ አመት በኋላ አገኘሁት።

ጋምቤላ ሄጄ ደግሞ የቀስ ጉዲና ልጅ የሴንላ ባል፣ አለማየሁ ከተማ እንደታሰረ ለማሁ። ፍቱም አትፍቱም ሳልል ሰላምታዬን እንዲያቀርቡልኝ ብቻ ነገርኳቸው። አሁን እሱ ለገጣፎ ትልቅ ሪል አስቲት ያለው ኢንቨስተር ነው። ከተፈታ በኋላ እስከ 1997 ዓ.ም ድረስ ይጠይቀኝ ነበር። እኔን ማወቁ ለመፈታት እንደረዳው ነግሮኝ ነበር። ከ1997 ዓ.ም በኋላ በግል ተመርጮ ፓርላማ ስገባ ግን እኔን መጠየቁን አቆመ። እንደሚመስለኝ «ነፍጠኞች እንደገና ሊመጡ ነው! ተጠንቀቁ!» የሚለው አህዴድ ቅንጅት ላይ ሲያካሂድ የነበረው ዘመቻ አስበርግነት ይሆናል። በአህዴድ የነፍጠኝ የፕሮፖጋንዳ ማዕበል ከተወሰዱ አያሌ ሰዎች መካከል አንዱ ሊሆን እንደሚችል በእርግጠኝነት ባልናገርም እገምታለሁ።

«በቤተ-መንግስት ሳሉ የፖለቲካ ተሳትፎዎ ምን ይመስል ነበር?»

መጀመርያ ፕሬዚዳንት ሁን ተብሎ ስጠየቅ መገታት አልፈልግም፤ ሌላ ብዙ እንቅስቃሴ ማድረግ እፈልጋለሁ ብያቸው ነበር። እነሱም አህአዴግ አህዴድን ለማጠንከር ይፈልግሃል በሚል 85 በመቶ ጊዜዬን ለፖለቲካ ስራ እንዳውል ነበር የፈለጉት። ስድስቱም አመት ያሳለፍኩት በአመዛኙ በፖለቲካ ስራ ላይ ነበር ማለት ይቻላል። የአህዴድ ማእከላዊ ኮሚቴ የስራ አስፈፃሚ አባል ነበርኩ። እነ ሀሰን ዓሊ፣ እነ ኩማ፣ እነ ዮናታን፣ እነ ድሪባ የአስተዳደር ስራ ነበር የሚመሩት። እነ ዱባለ ጃሌ (የብሄራዊ ባንክ ገዢ የነበረው)፣ እነ ሱፍያን አህመድና ግርማ ብሩ የልማቱን ስራ ሲመሩ፣ እኔ የአህዴድ የፕሮፖጋንዳ ድርጅት ስራ እንድመራ ተመድቤ ነበር።

የአህዴድ ፅ/ቤት የፕሮፖጋንዳ ድርጅት ኃላፊዎች ሆነው የተመደቡት አለማየሁ አቶምላ (አሁን የኦሮሚያ ፕሬዚዳንት) እና አበራ ኃይሉ (አሁን የኦሮሚያ ቲሌቪዥንና ሬድዮ ሃላፊ) ነበሩ። በፓርላማና በዩኒቨርሲቲ የድርጅቱን የፕሮፖጋንዳ ስራ የሚመሩት

አልማዝ መኮና (በኋላ የተካተተ ዶ/ር መሃመድ ይባላል) ሂሩት ቢራላ ሲሆኑ ከአሮሚያ ሚዲያ ደግሞ ንጉሴ ደምሴ፣ ደግፌ በላ፣ ገቢላና ሱሌማን ደደፎ ኮሚቴው ውስጥ ነበሩ። እኔ ሊቀመንበር ነበርኩ። በሬድዮ ፋና፣ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን፣ በዋልታና በአሮሚያ ጋዜጣ የሚሰራውን የፖለቲካ ስራ ነበር የምመራው።

ዋናው ነገር የአህዴድ ማእከልን የሚመሩት አለማየሁ አቶምላና አበራ ጋይሉ ነበሩ። እነሱ በአሮሚያ ክልል እስከ ቀበሌ ድረስ የሚሰራውን ስራ ይመራሉ። አቅዶች በጋራ ይወጣሉ (አብዛኛውን ጊዜ የአቅዶች ይዘት የአባላት ምልመላና ግንባታ ጉዳይ ነው)። የአርሶ አደር ካድሬዎች ምልመላና ግንባታ፣ የስልጠና ፕሮግራምና የጋዜጣ ሽያጭ አለ። ጋዜጦች በክልል እንዲሰራጩ ይደረጋል። እስከ ቀበሌ ድረስ ተሰራጭቶ ገንዘቡ ይሰበሰባል። የአባላት ግምገማ አለ፤ ሰብዕናና አቋማቸው ይገመገማል። ህዝቡ ውስጥ የሚሰራ ስራን በተመለከተ የህዝብ ስብሰባዎችን ማካሄድና የእነዚህን ስራዎች ዕቅድ ማውጣትን የሚያካትት ነው።

እንግዲህ ዕቅዶች ይወጡና ስራዎች ይሰራሉ። ከቀበሌ፣ ዞንና ዋና ማዕከል ፅ/ቤት ይመጡና ሪፖርት በየላምንቱ ያዘጋጃሉ። እኛ እንገመገማለን። ጠንካራና ደካማ ጎን፣ የፈፃሚዎች የሥራ ክንውን፣ ጥሩ ሰርተዋል አልሰሩም የሚለው ሁሉ ይታያል። ሪፖርቶች ማንበብና ለስብሰባ መዘጋጀት፣ ግምገማዎችን መምራት፣ በተጨማሪም የአልማዝን የፓርላማና የዩኒቨርሲቲ አካባቢ እንቅስቃሴ በተመለከተ አቅድ ማውጣት፣ ሪፖርት መስብሰብና መገምገም፤... ወዘተ እነዚህ ስራዎች ነበሩ የእኔ ሃላፊነቶች።

በየስድስት ወሩ የዞን፣ የድርጅትና የፕሮፖጋንዳ መሪዎች የሚሰበሰቡበት አጠቃላይ መድረክም ነበር። እዛ ላይ እኔ ብቻ ሳልሆን ሌሎች ስራ አስፈፃሚ አባላት አቅድ አውጥተን ቦጋራ እንገመገማለን። አጠቃላይ ሪፖርት የሚያቀርቡት አበራና አለማየሁ ነበሩ። የሚዲያውን እነ ደግፌ፣ የዩኒቨርሲቲውንና የፓርላማውን አልማዝ መኮና ሂሩት ያቀርቡና እንገመገማለን።

ከዞን ሃላፊዎች መካከል በደንብ የማስታወሳቸው ከጅማ መካታር ከድር፣ ከወለጋ ኢተፋ፣ ከነቀምቴ አበራ ቀዲዳ፣ ከአርሲ ጀማል አባስ፣ ከሃረር ጌታቸው በዳኔ፣ ከባሌ ዳኛቸው፣ ከአምቦ ዳባ

ደበሌ ናቸው። ከሌሎችም ዞኖች ዕቅድ ማውጣት፤ ሪፖርት ማግኘትና መገምገም (በአመለካከት፤ በተግባር ውጤታማነትና በግለኝነት፤ እቅምን አሟጦ መስራትን በተመለከተ፤ ለስራውና ለትግሉ ራስን እስከ መሰዋት ድረስ መንቀሳቀሳችን ወይም አስመንቀሳቀሳችን ሁሉ ይገመገማል። ይሄ የታችኛው ብቻ ሳይሆን እላይ ያለው የስራ አስፈጻሚና የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትም እንገመገምበት የነበረ ነው። ስራ አስፈጻሚ አባል ውስጥ የእኔ ስራም ከስራና አፈፃፀም፤ በድክመትና ጥንካሬ፤ በተግባር ውጤታማነትና በግለኝነት ላይ ግምገማ ይካሄዳል። የግምገማውን አካሄድ «ሪፖርት አድርግ!» ይባላል።

እንደ ዓላማ ያለው የፖለቲካ ድርጅት ካልተደራጀ ውጤታማ ሊሆን ስለማይችል የእቅድ አፈፃፀም ይገመገማል፤ ምንጮቹ ምንድን ናቸው? መነሻውስ? ለምን ሰነፍ ሆንክ? በአላማው አታምንም? የሚሉ ጥያቄዎችን በማንሳት ግምገማ እናካሂድ ነበር። አስተዳደር ላይ የተወከሉት ግለሰቦች እንዲሁ ይገመገማሉ። የስራ አስፈጻሚ አባላት የአስተዳደሩን ስራ ግምገማ ያደርጋሉ። የግብር አሰባሰብ፤ የግብርና ስራ፤ የፍትህ፤ የትምህርት፤ የጤናና ሌሎችም የአስተዳደር ስራዎች ይገመገማሉ። እንዴት እየተመሩ ነው? እቅድ አፈፃፀምና ሃላፊነት እንዴት ነው? ይጠየቃል። ከዚያ ሂስና ግለሂስ ይካሄዳል። ውጤታማ ለመሆን በዚህ አይነት ነበር የምንሰራው።

አህዴድ እንዲጠናከር ለማድረግ ከሌሎች ልምድና ተመክሮ እንቀስም ነበር። የረጅም ጊዜ የትግል ተመክሮ ከነበራቸው ሰዎች፤ ለምሳሌ ሰለሞን ተስፋዬ (ጢሞ) አህዴድ እንዲጠናከር በጣም ይረዳን ነበር። በኢህአዴግ ማዕከል ነበር የሚሰራው፤ ግን በእኛም ሰብሰባ ላይ እየተገኘ ተመክሮውንና ህወሃት እንዴት እንደተጠናከረ ልምድ ያካፍለን ነበር። ይሄ ለሰራር በመጠኑም ቢሆን ድርጅቱ ገሀለት እግሩ እንዲቆም አድርጎታል።

በአስተዳደር ግምገማ በኩል ሦስት ነገሮችን አስታውሳለሁ። እንደኛው ግብርና ስራ ላይ የማዳበርያ አቅርቦት፤ የምርጥ ዘር አቅርቦትና የግብርና ኤክስቴንሽ መርሃ ግብርን አጥብቀን እንከታተል ነበር። በእነ ሃሰንና በካድሬዎች በኩል የሚቀርቡልን ሪፖርቶች የሚፋለሱ ነበሩ። ምክንያቱም እነ ሃሰን ያልተሰራውን ተሰርቷል ብለው ስለሚያቀርቡ ነበር። በዚህ ጉዳይ ከሃሰን ጋር እንጣላ ነበር። (አሁን ሃሰን ከፖለቲካ ወጥቶ ኑሮውን በአሜሪካ አኖርቷል።)

የማዳበርያ አቅርቦትን በተመለከተ ብዙ ችግሮች ነበሩ። አርሶ አደሩን ይበድላሉ፤ ገበሬው ላይ አስከፊ እርምጃ ይወስዳሉ። ለምሳሌ አባ ሳሙኤል በሚባለው አካባቢና በበቾ አካባቢ አርሶ አደሮች ከብተቻቸውን ሽጠው እስኪከፍሉ እንኳ ፋታ አይሰጧቸውም። የማዳበርያ ሂሳብ (ብድር) መልሱ እያሉ በማስጨነቅ በእስከፊ ሁኔታ ይቀበሏቸው ነበር።

ሦስተኛው በግምገማ የማስታውሰው ሰብአዊ መብትን በተመለከተ ጥናት ተደርጎ፤ ከሰባት አመት በላይ ፍ/ቤት ቀርበው የማያውቁ፤ “የአነግ አባላት ናችሁ” በሚል የታሰሩ ከ25.000 በላይ ሰዎች ነበሩ። ፍ/ቤቱ ጥፋተኞች ናቸው ካለ ይፈርድባቸዋል፤ ካልሆኑ ግን በእስር ማቆየት ተገቢ አይደለም አልን። ሆኖም ጉዳዩን በሰራ አስፈፃሚ እያንተፋት እንጣላ ነበር። በጣም የማዝነው እነዚያ 25.000 እስረኞች እኔ እስክምለቅ ድረስ ያለ ፍርድ ይማቅቁ ነበር።

በአንድ በኩል እንሰራለን ብለው እቅድ ከወጣ በኋላ ላይፈፀም ሲቀር በእነ ሀሰን እናደዳሉ። አንዴ ስቆጣ ሀሰን እንዲህ አለኝ፡- «እኛም እኮ እርሞዎች ነን። አንተ ብቻ ነህ እንዴ ለእርሞ የምትቆረቆር! እኛም እናውቅለታለንና አትናደድ፤ ታገስ።» በዚህ ምክንያት ነጋሶ “ጨቅጫቃ ሆነብን” ይሉኝ ነበር።

እንዴ ለሰለሞን ጢሞ ስለ ጉዳዩ ስነግረው መታገስ እንዳለብኝ ከመከረኝ በኋላ «ከአውሮፓ የተመለሱ ምሁራን ልክ እንደ አውሮፓ አይነት አሰራር ከሌለ ብለው ያስቸግራሉ። አንተም የነሱ አይነት ባህሪ ሳይኖርብህ አይቀርም» ብሎ ጭርጣሬውን ነገረኝ።

በ1989 ዓ.ም የአህዴድ ግምገማ፤ በሰራ አስፈፃሚ፤ በማእከላዊ ኮሚቴ፤ በአጠቃላይ በአህዴድ አርሶ አደር የታችኞቹ ካድሬዎችና አባላት ላይ ከፍተኛ ግምገማ አድርገን ነበር። በጣም ትልቁ የሚባለው ግምገማ ነበር። አርሶ አደር ካድሬዎችን ጨምሮ አስር ሺ የሚሆኑ በርካታ አባላትን ያባረርንበት ግምገማ ነው። መቶ ሰማንያ ዘጠኝ ካድሬዎችን በመስናና በነፍስ ግድያ ወንጀል እንዲታሰሩ ያደረግንበት፤ በመጨረሻም 300 ካድሬዎች ብቻ በማስጠንቀቂያ ያስቀረንበት ግምገማ ነበር።

የግምገማዎችን መነሻ የአመለካከት ማሰትም ጠባብ ብሄርተኛ መሆን፤ ዴሞክራሲያዊ ያልሆነ ብሄርተኝነት መኖር፤ ሀገ-

መንግስቱ ለክልሉ ለሚሰጣቸው መብቶች የማይከራከሩ በሚል ይቀመጣሉ።

መለስ አንድ ጊዜ የሰራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ «OPDO is not a demanding Organaization» ብሎ ነበር። (ልክ እንደ ሌሎች ድርጅቶች ተሟጋች ድርጅት አይደለም እንደማለት ነው) ጠባብነትን በተመለከተ የእነግ አመለካከት ያላቸውን አመራሮች ለመገምገም መጀመሪያ በአመለካከት የጠባብነት መስፈርቶች እንዴት እንደ ሚገለጡ መስፈርቶችን አስቀምጦ ነበር። ለምሳሌ በቋንቋ መጠቀም መብት ቢሆንም፤ እራስን ከሌሎች መነጠል አይገባም። እነሱ ግን ማስታወቂያ እንኳ ሲሰጥሩ በአርምኛ ብቻ ነበር።

ኢንቨስተሮችን በተመለከተ ለውጪ ኢንቨስተር ያጎበድዳሉ፤ የሃገር ውስጥ ኢንቨስተር ሲሆን ግን «እነዚህ ነፍጠኞች!» ወይም «አነጎች!» እያሉ አያስተናግዱም። ለምሳሌ ደብረዘይት መንገድ ላይ የሚገኝ አንድ ጭማቂ የሚሸጥበት ሆቴል ተዘግቷል። መከታተል በነበረበት ጅማ ደግሞ አንድ መሬት ላይ ጨረታ ይወጣል። እዚያ የሚኖሩ የተለያዩ ብሄሮች ጨረታው ላይ ይሳተፋሉ። የጅማ አስተዳደሮች ግን በተለይ የአንድ ብሔር አባላት እንዳያሸንፉ በማሰር የጨረታ ሰነዱን አውጥተው ለአርምኛዎች ሰጧቸውና እነሱ አሸንፉ ተባለ። ችግሩ ግን መሬቱ ምንም ሳይሰራበት ለረጅም ጊዜ ባዶ ሆኖ መቆየቱ ነው።

ሌላው መፈክር «የነፍጠኛ አሰራር!» የሚል ነበር። ነፍጠኛ የሚባሉት በምኒልክ ወረራ ጊዜ መሳሪያ ይዘው፤ በየአካባቢው የሰፈሩ ገዢዎችና ሰራዊቶቻቸው ሲሆኑ የገዢው መደብ ቁንጮ አባላት የሆኑት በተለይ ከሰሜን ሸዋ የተውጣጡ አማሮች ናቸው። ነገር ግን ከሸዋ፣ ከወሎ፣ ከትግራይ፣ ከጎንደርና ከጎጃም የተቀላቀሏቸውም አሉ።

እነዚህ ነፍጠኞች በሰፈሩበት አካባቢ ፍትህና የሰብአዊ መብት አጠባበቅ ብሎ ነገር የለም። መገለጫቸው ማሰር፣ መደብደብና መዝረፍ ነበር። የበላይ ሹማምንቶች ሲሄዱ የሚያቀርቡት ሪፖርት የተጋነነ ነው። መኳንንቶች ሲመጡ ጌታዋን እንዳያች ውሻ ይሸቆጠቆጣሉ።

አንዳንድ የአህዴድ አባላትም ይሄን የነፍጠኞች ባህርይ ያሳዩ ነበር። ለምሳሌ በሀረር አካባቢ እነግ ሰርጎ ገብቶአል ስለተባለ የአንድ

መንደር ሰዎችን “አውጡ” ብለው እንደ ሳምንት መላው “ሄዱ፤ ብርድና ፀሀይ ላይ እያስተኙ፤ ጠጠር ላይ በጉልበታቸው እንዲሄዱ አድርገው ነበር። እዚያው ሀረር እንደ ካድሬ አስር ቤት ገብተ፤ እንዲሁ “እንተ አነግ!” ብሎ በሽጉጥ ገድሎታል። እዚህ ሆለታና ለበታም ሰው የሚገድሉ ካድሬዎች ነበሩ። ጊምቢም እንዲሁ ሰዎችን ረጅም ጊዜ አስረው ያቆዩና የገደሉ ካድሬዎች ነበሩ።

ከሪፖርት አኳያም 50 ሰው ከተሰበሰበ 500 ብለው ሪፖርት ያደርጉልናል። እኛ ስንሄድ ይሸቆጠቆጣሉ። ይሄን ነው ከግለሽነት እንፃር የነፍጠኛ አሰራር ነው ያልናቸው።

በፊት ጅንስ ሰራ እንኳ መግዛት የማይችሉ ካድሬዎች፤ ከ1987 በኋላ በሱፍና ሴጦ ተንቆጠቆጡ። ትንሽ ጎጆ ያልነበራቸው ባለ ሺላና ፎቅ ሆኑ። ስራ መስራት የል፤ ስራቸው በየቡና ቤቱ ቢራ መጠጣት፤ ጣት ላይ ትልቅ ወርቅ ሰክቶ መዞርና ሴት ማባለግ ብቻ ሆኖ ነበር።

የስራ አስፈፃሚ ኮሚቴ ግምገማ ስናካሂድ የኢሰፓ አባል የነበረ በሰርጎ ገብነት አባረናል። የእነግ ሰርጎ ገብ ነው ብለን ያባረርነውም እንደ ሰው ነበር። ከካቢኔ ደግሞ የፋይናንስ ቢሮን ይመራ የነበረውን አቶ አለማየሁ ደሳለኝን ስንገመግም ቆይተን ሳንጨርስ ለምሳ ወጣን። ከምሳ ስንመለስ አለማየሁ ደሳለኝ ቤተ መንግስት ግቢ ውስጥ ራሱን በሽጉጥ ገደለ። የሚያላዝነው አለማየሁ በግምገማው ምንም እልቶታል፤ ንፁህነቱን ልንነግረው ነበር። ግምገማው እጅግ ከባድ ስለሆነ የሚያለቅሱና እንደ ዕብድ የሚያደርጋቸው ነበሩ። በነገራችን ላይ ሀላችንም ተገምግመናል፤ እነ ፕሮፌሰር ጀማል ሳይቀሩ።

«እርስዎስ ተገምግመው ሂስ ያውርዱ ተብለው ያውቃሉ?»

በአህዴድ ውስጥ ሂስ አውርድ የተባልኩት የመብትን ጉዳይ በተመለከተ በማነሳው ጥያቄ ነው። «ለምን ከረር ያለ ተቆርቋሪነት ይታይብሃል? እሮሚያ ሰፊ ነው። ህዝቡም ብዙ ነው። ከተደራጀና ከተንቀሳቀሰ ኢትዮጵያ ውስጥ ሰፊ ቦታ ይይዛል። ሆኖ ሰፊ ሁኑ። በእሮሞ ጉዳይ የከረረ አቋም አትያዝ» የሚል ግምገማ ነበር የሚቀርብብኝ። ከስራ እንፃር ደግሞ «የጀመርኩውን አስከ

መጨረሻው ድረስ አትገፋም። ይሄንን አሻሽል» ተብሎ በማስጠንቀቂያ ታልፈዋል።

በውሳኔ አሰጣጥ ላይ መታሰርና መቀጣት የሚገባቸው ሰዎች ነበሩ። እዚያ ላይ ተገቢ ውሳኔ አልተሰጠም ብዬ አምናለሁ። አጠቃላይ የወረዳና የቦን ግምገማ የሚካሄደው አህዴድ ፅ/ቤት ነበር። እንዳንድ የሥራ አስፈጻሚ አባላት የግምገማ ስብሰባውን ከመሩ በኋላ «ምን እርምጃ ይወሰድ?» ቢባል መታሰር እንደሚገባው እያወቁ «ከአንድ ዞን ወደ ሌላ ዞን ይዘዋወር» ይሉ ነበር። «ለምን? መታሰር የሚገባው ሰው እኮ ነው» ቢባል «ድርጅቱ ሲቋቋም ጀምሮ የነበረ ሰው ነው» የሚል ምላሽ ይሰጣሉ። እኔ በቤተሰብ ብዙ ጊዜ ለምን ብዬ ተከራክረያለሁ። ግን በድምፅ ርልጫ እሸነፋለሁ። ለምሳሌ አንድ በባህርዩ ግትርና ጭካኝ የነበረ ሰውን መጥቀስ የማልፈልገው ግለሰብ፣ ሰው ገደለ ተብሎ ተገቢ ውሳኔ ሳይሰጥበት ቀርቷል።

በ1993 ዓ.ም እኔ ከለቀቅኩ በኋላ እነ አባ ዱላ ስልጣን ላይ ሲወጡ ታስረው ከነበሩት 189 ሰዎች አብዛኛዎቹ ተፈትተው ወደ ስልጣን እንዲመለሱ አድርገዋል። በስነ-ምግባር የተባረሩትንም ጭምር መልሰዋል። (በ1989 ዓ.ም ግምገማ በአመለካከት፣ በተግባርና በአፈፃፀም ላይ ጥሩ ያልነበሩትን አባላት ለመለየት እነ ሰለምን ጢም፣ በረከት ስምኦን፣ ዓለምሰገድ እና ተወልደ ከነበራቸው ልምድ በመነሳት ብዙ ረድተውናል።) አብርሃም ማንጃስም ተሳታፊ ነበር። ሁሉም የኢህአዴግ ፅ/ቤት ሃላፊዎች ነበሩ።

በ1993 ዓ.ም ስም የማጉደፍ ዘመቻ ተግጦፎ ነበር። «ነጋሶና ኩማ የትግራ ተላላኪዎች ናቸው። በዚህ ምክንያት ነው መለስን ከመደገፍና እነተወልደን ከማውገዝ የተቆጠቡት» በሚል በእኛ ላይ ቁርሾ የያዙ ሰዎች ስማችንን ሲያጠፉ ነበር።

የሚዲያ ኮሚቴ፣ የአህዴድ ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴና ስራ አስፈጻሚ እንዲሁም የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባዎች የሚካሄዱት ቤተ-መንግስት ነበር። ምክንያቱም ለደህንነት ሲባልና የጥበቃው ስርዓት ቶሎ ቶሎ ከግቢ እንደወጣ ስለማይፈቅድ ነው።

የስራ አስፈጻሚ ግምገማ እስከ ሌሊቱ አስር ሰዓት ይካሄድ የነበረ ሲሆን ትንሽ እረፍት አድርገን ደግሞ እንደገና አንድ ሰዓት ላይ እንጀምር ነበር። እነዚህ ተላልቅ የፖለቲካ ስራዎች ነበሩ።

«ግልጽ ወገንነት ምን ይመስላል?»

ክእነዚህ ስራዎች ውጪ ማህበራዊ ግንኙነቶችም አሉ። እነዚህ ግንኙነቶች ሄደው ሄደው ከፖለቲካ ሰዎች ጋር ያገናኙኛል። በአህዴድ በኩል ዮናታን፣ ኩማና ሃሰን አንዳንዴ ግርማ ብሩና ዱባለ አብረውኝ ምሳ ይበሉ ነበር። ከብሉይ ተፈራ፣ ገነትና ዶ/ር ከበደ አልፎ አልፎ ይጎበኙኝ ነበር። ከህወሃትም አባይ ጸሃዬ፣ ሰብሃት ነጋ፣ ገብሩ አስራት፣ አረጋሽ፣ ጸጋዬና ባለቤቱ እንዲሁም ከኢህአዴግ ፅ/ቤት በረከት ስምዖን፣ ዓለምሰገድ፣ ተወልደ፣ አብርሃም ማንጁስ፣ ሰለሞን ተስፋዬ (ጢሞ)፣ አዲሱ ለገሰ፣ ካሳ ሸሪፎ እና ታደሰ ጥንቅሹ በጣም ይጎበኙኝ ነበር። ሌላው አባተ ኪሾና ቢተው ከደቡብ ለስራ ሲመጡ ጎራ ብለው ይጠይቁኝ ነበር።

ከሰራዊቱ ጀኔራል ዓድቃን፣ ጀኔራል አባዱላ (አልሻርኩትምና ጀኔራል ነው የምለው)፣ ዓለም እሸትና ጀኔራል ባጫ ደበሌ አብረውኝ ሻይ ይጠጡ ነበር። ከአንዳንዶቹ ጋር ደግሞ እራት እንበላና በቤተ-መንግስቱ መዋኛ አብረን እንዋኛለን - አባ ዱላ፣ አለም እሸት፣ ዓድቃን፣ አባይ ፀሃዬ፣ አዲሱ፣ በረከት፣ አረጋሽ፣ ተወልደ፣ ዓለም ሰገድ እና ሰብሃት ነጋ ይገኙባቸዋል። ዓለም ሰገድና ሰብሃት ነጋ በጣም የማደንቃቸው ሰዎች ናቸው። ወደ እኔ ሲመጡ ጥሩ ልማድ ነበራቸው። ጠቅላላ በየድርጅቱ የሚካሄደውንና በህወሃት ያሉትን ነገሮች ሪፖርት ያደርጉልኝ ነበር። በተለይ በክፍፍሉ ጊዜ ሂደቶችን የምሰማው በእነዚህ ሰዎች አማካኝነት ነበር። አዲስ ነገር ሲኖር መረጃ ያቀብሉኛል።

የግቢውን ፖለቲካ በተመለከተ ውስጥ ሆኜ ይሄንን ስሰራ የኢህአዴግ ሁለት መድረኮች ላይም እሳተፍ ነበር። የአህዴድ ስራ አስፈፃሚ በመሆኔ ዓለምሰገድ በሚመራው የሚዲያ ኮሚቴ እሳተፍ ነበር። በክልሎች የእቅዶች አወጣጥና ግምገማ ላይ ለመሳተፍ ደግሞ ወደ ኢህአዴግ ፅ/ቤት እሄዳለሁ።

የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይም እገኛለሁ። ከዚህ በተረፈ ከየድርጅቱ አምስት አምስት ሰዎች የሚወክሉበት፣ አቶ መለስ የሚመራው የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ አዘውትረን እንገናኝ ነበር። አንዳንዴ በሳምንት፣ በሁለት ሳምንትና በወር እንገናኛለን።

«አቶ መለስ የሚመሩት የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ሰብሰባ የት ነበር የሚካሄደው?»

እንዳሁኑ በይፋ ሳይሆን ማታ ማታ እኔ ምኒልክ ቤተ-መንግሥት ግቢ፤ የመንግስቱ ኃይለማርያም ፅ/ቤት በነበረው ፍላጎት እንሰበሰብ ነበር። ከፖለቲካ አንጻር ስጋስቱን አመት ያሳለፍኩት እንዲህ ነው።

«በርዕሰ-ብሔርነትዎ ዘመን ካጋጠምዎት ችግሮች ወይም ፈተናዎች የሚያስታውሱትን ይንገሩኝ?»

በፕሬዚዳንትነቴ አንዱ ሥራዬ የህግ ረቂቆች ሲላኩልኝ አይቼ መፈረም ነው። በም/ቤቱ የፎጂቀውን ረቂቅ ፕሬዚዳንቱ በሁለት ሳምንት ውስጥ ፈርሞ ካላፀደቀው፤ እሱ ፈረመም አልፈረመም ስራ ሳይ እንደሚውል ህገ-መንግስቱ ይደነግጋል። ከዚህ አኳያ የእኔ መፈረም አለመፈረም ዋጋ የለውም፤ ግን ለደንቡ ያህል አፈርማለሁ።

እርግጥ ብዙዎቹ አዋጆች የምስማማባቸው ስለነበሩ ወዲያው ፈርሜ እመልስ ነበር። አንዳንዴ ግን የሚያወዛግቡ ነገሮች ያጋጥማሉ። ለምሳሌ... አንዱ አነጋጋሪ የነበረው አዋጅ፤ አቶ ስዬ አብርሃ ተከሰሶ ፍ/ቤት በቀረበ ጊዜ፤ የከፍተኛ ፍ/ቤት ጻፍ የነበረችው ወ/ት ብርቱካን ሚደቅሳ በዋስ ልትለቀው እንደሆነ ታወቀ። ይኸኔ «አቶ ስዬ በዋስ እንዳይለቀቅ ቶሎ አዋጅ መውጣት አለበት» ተባለና የወቅቱ ምክትል ጠቅላይ ሚኒስትር አቶ ተፈራ ዋልዋ ደወለልኝና «አባክህ በፓርላማ በኩል ፀድቆ የመጣውን አዋጅ ቶሎ ፈርምልን» አለኝ።

እዚህ ላይ ሁለት በጣም አስቸጋሪ ሁኔታዎች ነበር የገጠሙኝ። አንደኛው ማንኛውም አዋጅ በሚወሰንበት ጊዜ አንዱን ወገን ለመጥቀም ወይም ለመጉዳት መሆን የለበትም። ሁሌም አንድ ህግ መውጣት ያለበት አጠቃላይ የሃገሪቱን ህዝብ በሚጠቅም መልኩ ሊሆን ይገባል የሚል አቋም ነበረኝ።

ሁለተኛው ሙስናን በጥብቅ ስለምቃወም በሙስና የተከሰሱ ሰዎች ጉዳያቸው ተጣርቶ ከወንጀሉ ነፃ መሆናቸው እስኪረጋገጥ ድረስ በዋስ ቢፈቱ ከሃገር ወጥተው ሊጠፉ ይችላሉ። ይህ እንዲሆን ደግሞ አልፈቅድም። ስለዚህ የአቶ ስዬ ጉዳይ በፍ/ቤት ተጣርቶ

እውነት መስና ውስጥ ገብቶ ከሆነ መቀጣቱ ትክክል ነው፤ እንደና ሁለት የለውም። እንዲያውም ኢህአዴግ የእሱን አባላት ምላሴ እንዲሆኑ ከሌሎች ዜጎች አስቀድሞና አብልጦ መቅጣት አለበት የሚል እምነት ነበረኝ።

ከኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ጊዜ ጀምሮ የቦናፓርቲዝም ውይይትና የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ክፍፍል ወቅት የመስናን ጉዳይ በተመለከተ አቋማችን አንድ ቢሆንም የኢህአዴግ አባላት ብቻ ሳይሆኑ፤ ጓደኞቼም ሆኑ ዘመዶቹ በመስና ጉዳይ መጠየቅ አለባቸው የሚል የፀና አቋም ስለነበረኝ በሁለቱ አቅጣጫዎች ተወጥሪ እየተጨነቅሁ ፈረምኩኝ።

ተስፋ አድርጌ የነበረው ጉዳዩ ቶሎ ተጣርቶ አቶ ስዬ ወይ ይቀጣል ወይ ነፃ ይወጣል ብዬ ነው። እናም አቶ ስዬ በዋስ ከተለቀቀ በኋላ ጉዳዩ እስኪጣራ በእስር መቆየት አለበት የሚለውን እዋጅ ፈረምኩኝ። የሆነ ሆኖ ያ አዋጅ ህገ-መንግስቱ የደነገገውን የሰብዓዊ መብት መከበር ይጥላል።

«ታዲያ ለምን ፈረመ?»

ለምን ፈረምክ እያሉ የሚጠይቁኝ ወዳጆችም ነበሩ። ይሄ በደንብ መታየት ያለበት ጉዳይ ነው። እኔ በመስና ላይ ከነበረኝ ጥብቅ አቋም ተነስቼ ነው የፈረምኩት። ህገ-መንግስቱን ጥሼ ከሆነ ግን ትልቅ ጥፋት እንደሆነ እረዳለሁ። በሁለተኛ ደረጃ ደግሞ ኢህአዴግ ዜጎች በፍ/ቤት አስቸኳይ ፍትህ እንዲያገኙ ይሰራል የሚል እምነትና ተስፋ ነበረኝ። በፖለቲካ ልዩነት ምክንያት ሰዎችን ለማጥቃት ሲል ህግን እንደ መሳሪያ ይጠቀማል ወይም ፍትህን ያዛባል የሚል አመለካከት አልነበረኝም። ያአቶ ስዬ ጉዳይም ቶሎ ያልቃል የሚል ቀና አስተሳሰብ ኖሮኝ ነው ጉዳዩ እስኪጣራ በቁጥጥር ስር ቢቆይ ምንም አይደለ ብዬ የፈረምኩት።

የአቶ ስዬ ሰብዓዊ መብት ተጥሷል ወይስ አልተጣለም የሚለው ጉዳይ እንዳለ ሆኖ፤ በዚያ አዋጅ የተነሳ ለ6 ዓመት እሱና ቤተሰቦቹ፤ እንዲሁም ዘመዶቹ ላይ የእስር ጉዳት በመድረሱ በጣም በጣም ከልቤ አዝኛለሁ። ይቅርታ ላያደርገልኝ ይችላሉ። እኔ ግን ከልቤ ይቅርታ እጠይቃለሁ። ለነገሩ ፈረምኩም አልፈረምኩም ከሁለት ሳምንት በኋላ ህግ ሆኖ መፅደቁ አይቀርም ነበር።

ሌላው ቀርቶ እኔ ጋ የደረሰውን ልንገርህ። ኢህአዴግ ለሀገር ጥቅም ወይ ለፍትህ መስፈን ሳይሆን ግለሰቡን ለማጥቃት ሲል ህግ እንደሚያወጣ ከሚያሳዩ አዋጆች አንዱ እኔ ላይ የተፈፀመው ነው። አዋጅ ቁጥር 255/94 እኔ በሰልጣን ላይ እያለሁ፣ በእኔ ያልተፈረመ የቀድሞ ፕሬዚዳንትን በተመለከተ በሩጫ የወጣ አዋጅ ነው። የዚህ ዓይነት ሴራዎች እርስ በርስ ይፈፀማል የሚል እምነት አልነበረኝም። የዋህነት ነበር። በወቅቱ በጥልቀት ባለማየቴና ባለመረዳቴ በጣም አዝናለሁ።

መለስ የርእሱ-መንግስት የአስተዳደር ሃላፊ ሆኖ እንደነዚህ አይነት ድርጊቶች ሲፈፀሙ ሰዎች ይነግሩታል ብዬ እገምታለሁ። አውቆ የተዋቸው ነው የሚመስልኝ። በመርህ ደረጃ በህወሃት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ፣ ሰዬ ላይ እንዲሁም እኔ ላይ የተወሰዱትን ጭካኔ የተሞላባቸው እርምጃዎችን ለማስፈፀም አዋጆች መውጣታቸውን መለስ አልደገፈም አልልም።

«እርስዎ በሰልጣን ላይ በነበሩ ጊዜ አንዳንድ ወገኖች ፕሬዚዳንቱ ለይስሙላ ተቀመጠ እንጂ በሥልጣኑ የሚፈፀመው ምንም እንደሌለና በኢህአዴግ ተፅዕኖ ስር እንደሆነ ሲናገሩ ይደመጣል። እርስዎ በዚህ አስተያየት ዙሪያ ምን ይላሉ? ህገ-መንግስቱ የኢትዮጵያን ፕሬዚዳንት በተመለከተ የሚለውና በተግባር የሚታየው የሚጣጣም ይመስልዎታል?»

በነገራችን ላይ ይሄን ጉዳይ በተመለከተ ከጠ/ሚኒስትሩ ጋር ተነጋግሬበታለሁ። የተሰጠኝ ምላሽ ግን «የፕሮቶኮል አመለካከት ጠንክሮብሃል» ወይም «ከሰልጣንህ በላይ እየተመኘህ ነው» የሚል መንፈስ ያዘለ ነው። እኔ በሰልጣን ላይ በነበርኩባቸው ስድስት ዓመታት በተግባራዊ እንቅስቃሴዎች ሆነ በሚዲያ አንዳንድ አቀራፊዎች ጠ/ሚኒስትሩ Head of Government ብቻ ሳይሆን Head of State ጭምር የሚሰራ ይመስል ነበር። ለምሳሌ ርዕሰ ብሄሩ ኢትዮጵያንና ህዝቦቿን ወክሎ በትላልቅ የአገር ውስጥ፣ በሌሎች አገሮች፣ በቀጠና፣ በአህጉርና በዓለም አቀፍ ሥነ ስርዓቶች (ceremonies) ላይ መሳተፍ እንዳለበት በህገ-መንግስቱ ላይ ተደንግጓል። ከታመመና በሌላ የአገር ጉዳይ ካልሆነ በቀር ኢትዮጵያንና ህዝቦቿን በመወከል በተለያዩ ትላልቅ Ceremonies ላይ መገኘት ያለበት ርዕሰ ብሄሩ (Head of State) ነው። እክል ሲያጋጥመው ወይም በሌላ አንገብጋቢ የአገር ጉዳይ በሚያዝበት ጊዜ

ጠ/ሚኒስትሩን ወይም ሌላ ክፍተኛ የመንግስት ባለሥልጣን እንዲወክለው ሊያደርግ ይችላል። ይሄ የህገ-መንግስት መንፈስና መመሪያ በትክክል ግንዛቤ አግኝቶ ተግባራዊ አልሆነም። በዚህ ምክንያት ነው በህብረተሰቡ ውስጥ ለረዥም ጊዜ «ፕሬዚዳንቱ ምን እያደረገ ነው? ለዚህ ለዚህ ፕሬዚዳንቱ ለምን አስፈለገ?» የሚሉ ጥያቄዎች በስፋት ሲነሱ የቆዩት።

«ቀደም ሲል እንደነገሩኝ በፕሬዚዳንትነት ሲሾሙ 80 በመቶውን ለድርጅት ሥራ እንዲያውሉ ተስማምተው ነበር። ምናልባት የሰልጣን ክፍፍሉ ላይ ችግር የፈጠረው በዚህ የተነሳ ይሆን?»

ፕሬዚዳንቱ ውስጥ ለውስጥ የድርጅቱን ሥራዎች ሊረዳ ይችላል። ሆኖም የአገሪቱና የህዝቦችዋ ምልክትና ወኪል ስለሆነ የህዝብ ውክልና ሥራው መቅደምና በግልፅ መታየት አለበት የነበረው አሰራር ግን ከዚህ የተለየና ይሄን የሚፃረር ስለነበር የህገ-መንግስቱን መንፈስ ስንፃረር ነበር። ይሄ ጉዳይ ቶሎ መስተካከል እንዳለበትና ቀጣዩ ፕሬዚዳንት በዚህ መንፈስ ሊሰራ እንደሚገባ፣ ካልሆነ ደግሞ ሌላ ዓይነት የመንግሥት ሥርዓት ቀርፀን እንቀፅ አበጅተን ህገ መንግስቱን ማሻሻል እንዳለብን ለጠ/ሚኒስትሩ አስታውቋል ነበር። መልስ የሰጠኝ ግን አልነበረም።

ሰኪርና ወንጌል

ከኢህአዴግ ጋር የታገሉት አቶ ታምራት ላይኔ፤ አዲስ አበባ ገብተው ጠ/ሚኒስትር ከሆኑ በኋላ መንግስት በሙስና ከሷቸው የአንድ ወጣት ዕድሜ ያህል እንደታሰሩ እና ከእስር ሲፈቱም ፖለቲካውን እርግፍ አድርገው ትተው ፓስተር እንደሆኑ ይታወቃል። እርሱም ደግሞ አቶ ታምራት ላይኔን ያደንቋቸው እንደነበር ነግረውኛል። እስቲ ስለሳቸው የሚያውቁትን ይገነዘቡ።

ታምራት ላይኔ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ውስጥ የኢህአዴግን ስራ ይከታተል ስለነበር በየመስሪያ ቤቱ የሚሰራውን የፕሮፖጋንዳ ስራ ወክሎን እንከታተል ነበር። በሽግግር ጊዜ ደግሞ በካቢኔ ስብሰባ ላይ እንገናኝ ነበር። አርባ ምንጭ ከምዕራብ ሸዋ እስከ ነቀምቴ ድረስ አብረን ሄደናል። ከታምራት ጋር እንቀራረብ ነበር። ኢህአዴግ ውስጥ ከማደንቃቸው ሰዎች አንዱ ነበር። ታምራት ንግግርና ግጥም ይችላል። ኢህዴን መሆኑን እንጂ አማራ ይሁን ምን ይሁን አላውቅም ነበር። በኋላ ነው ጉራጌ መሆኑን የሰማሁት።

ቤተ-መንግስት እያለሁ «ታምራት ለእናቱ ቦሌ አካባቢ ቤት ሰርቷል። ከተማው ውስጥ ደግሞ ይታያል፤ ይጨፍራል...» የሚል ወሬ ሲነግሩኝ «አይ! ይሄ የጠላት ወሬ ነው» እያልኩ እከራከር ነበር።

አንድ ቀን አስቸኳይ ስብሰባ ተጠራንና መለስ ሪፖርት አቀረብ። «የተሰበሰብነው በታምራት ጉዳይ ነው። ቤተሰቡን ትቶ ከአንዲት ቤት ጋር ግንኙነት መስርቷል። መከርነው፣ አስመክርነው፣ እምቢ አለ። ወደ እስራ ሰባት ሚሊዮን ብር ገደማ ገንዘብ በልጁ ስም ስዊዘርላንድ ባንክ አስቀምጧል። ይሄ ገንዘብ

ኩባንያ ለማቋቋም ተብሎ ከአላመዲን በብድር የተገኘ ነው። አላመዲን ድጋፍ እንዲሰጥ ሲጠየቅ «ብሬን እኮ አልመለሳችሁልኝም» አለ። «ማነው የተበደረው?» ሲባል «ታምራት ነው!» የብአዴን ሰዎች ነበሩ የጠየቁት። መለስና እነበረከት ተረዳድተው ታምራት ጥፋት እንደሰራ፤ ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ሻዕቢያም መረጃ እንደሰጣቸው ገለጹ። የገንዘቡን ጉዳይ እንዲያምን ስራ አስፈፃሚ ላይ ተጠየቀ። እምቢ አለ። «ምህረት ሊደረግልህ ይችላል። ብአዴን በሚፈልግህ ቦታ ሄደህ ታገለግላለህ፤ ስለዚህ እመን!» ተብሎ ሲጠየቅ አላመነም።

ጉዳዩ በሀሳቦችም ዘንድ ድንጋጤ ፈጥሮብን ነበር። እኔ እንባ አውጥቼ አልቅሻለሁ። «በቁጥጥር ስር ይዋልና ካመነ ብአዴን በሚመድበው ቦታ ላይ ይሰራል፤ ካላመነ ደግሞ ፓርላማ ላይ ይቀርባል» ተባለ። ይመስለኛል እሱ ግን አላመነም። ፓርላማ ቀርቦ የብአዴን ወኪሎች ያለመከሰስ መብቱ እንዲነሳና ብአዴንን በፓርላማ እንዳይወክል ጠየቁ። መለስ ባለበት ያለመከሰስ መብቱ ተነስቶ ወደ ከርቸሌ ወረደ፤ ከእኔም ጋር ተለያየን።

የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት

ኤርትራ ነፃነቷን ካወጀች በኋላ በተንኳሽነት በጀመረችው ጦርነት ብዙ ሺ ዜጎች ከህልቱም ወገን አለቁ። በኢህአዴግና በኤርትራ መንግሥት (ሻዕቢያ) መካከል የነበረው እንደ ብረት የጠነከረ የሚመስል ወዳጅነት እንዴትና ለምን ፈረሰ? ዶ/ር ነጋሶ የሚያውቁትን ሁሉ ይነግሩናል።

በሻዕቢያና ኢህአዴግ መካከል የነበረውን ግንኙነት በዝርዝር አላውቀውም። ላይ ላይ የኢትዮ-ኤርትራን ግንኙነት የሚከታተል የካቢኔ ቡድን የነበረ ይመስለኛል። የአሰብን ጉዳይ፣ የአሰብን የነዳጅ ማጣሪያ፣ የብር ኖት አጠቃቀምን፣ (ኤርትራ ነፃ ሃገር ብትሆንም የኢትዮጵያን ብር እንደምትጠቀም፣ ኢትዮጵያም አሰብን በነፃ መጠቀም እንደምትችል)፣ የአሰብ ነዳጅ ማጣሪያን (ባለቤትነቱን ኤርትራ ወስዳ ኢትዮጵያ በውጪ ምንዛሪ ሳይሆን ብር እየከፈለች መጠቀም እንደምትችል)፣ የንግድ ግንኙነትን (ፍትሃዊ በሆነ መንገድ መካሄድ እንዳለበት)፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የሚኖሩ ኤርትራውያን እንዲሁም ኤርትራ ውስጥ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን በነፃነት እንዲንቀሳቀሱ የሚፈቀዱ ስምምነቶች እንደነበሩ አለማ ነበር።

በኋላ ላይ ቀስ በቀስ ሻዕቢያ ወደ አሰብ ከሚንቀሳቀሱ ኢትዮጵያውያን ላይ ነዳጅ ሲያመሳልሱ ወይም ሌላ የንግድ ሥራ ሲያከናውኑ ቀረጥ ማስከፈል ጀመረ። የነዳጁን ግዢም ከብር ወደ ዶላር ቀየረው። በኤርትራ የሚገኙ ኢትዮጵያውያን ላይ ጫና መፍጠር ጀመረ። እነዚህ ሁኔታዎች ለፀብ መንገድ ከፈቱ። ኤርትራ ቡና ለምራች ሳትሆን ቡና አክሲዮን አሰክ ማድረግ ደርሷል ነበር። እህል ከዚህ በገፍ ትወስድ ነበር። እነዚህ ነገሮች ቀስ በቀስ በትግራይና ኤርትራ ድንበር ላይ ማወዛገብና ማጨቃጨቅ ጀመሩ።

በአጠቃላይ በቀረጥና በንግድ ግንኙነት የተነሳ በትግራይ አስተዳደርና በኤርትራ መካከል ውዝግቡ እየተባባሰ መጣ።

ትልቅ የመፋታት አደጋ የተፈጠረው ግን ከጅማው የኢህአዴግ ጉባዔ በፊት፤ ሻዕቢያ የኢትዮጵያን ገንዘብ (ብር) መጠቀም አቁማ፤ ናቅፋ የሚባል የብር ኖት አትማ መጠቀም ስትጀምር ነው። ይሄኔ አለመግባባቱ አስጊ ደረጃ ላይ መድረሱን ለማን። በጅማው ጉባዔ ላይም አንዱ ውይይት ይሄ ነበር።

በ1990 ዓ.ም ሁኔታውን በተመለከተ ከኤርትራ ጋር በመንግስት ደረጃ ግንኙነት የሚያደርግ ሚኒስትሮች የተካተቱበት ብሄራዊ አካል ተዋቅሮ ነበር። ሆኖም ከኤርትራ ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት የሀውሃት ስራ አስፈፃሚዎች እንጂ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚዎች አልነበሩም። በዚህ የተነሳ አሁንም ለሰገንኝነቱ በጥልቀት አላውቅም ነበር። ቅሬታም ነበረኝ። ጦርነቱ ሲቀሰቀስ፤ እንዴት ነው ውስጥ ውስጡን ደብቀውና አብረው ሲሰሩ ቆይተው አሁን የሚነግሩን?! የሚል ቅሬታ በውስጤ ተፈጥሮ ነበር።

አንድ ቀን ማታ አስቸኳይ የስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ተጠራና መለስ ሪፖርት አቀረበ። የድንበር ጉዳይ ከረጅም ጊዜ በፊት ሲያጨቃጭቅ እንደቆየ፤ ነገር ግን ደርግ ወድቆ በኢትዮጵያ ህዝብ የተመረጠ መንግስት ሲቋቋመ ድንበር የማስመሩን ጉዳይ በድርድር እንጨርሳለን በማለት ተስማምተው እንደነበር አብራራ። በሽግግር ጊዜም ሆነ በኋላ በተለይ በአፋርና ምዕራብ ትግራይ ችግሮች እንደነበሩ እና በባድሜ በኩል የታጠቁ የኤርትራውያን ቡድኖች ወደ ትግራይ ክልል ለመግባት ሲሞክሩ፤ ድንበር ላይ ያሉ የትግራይ ሚኒስትሮች “መግባት ትችላላችሁ፤ ግን መሳርያ ይዛችሁ አትገቡም” ሲሏቸውና በዚህ ሲጨቃጨቁ በተከፈተ ተኩስ ከኤርትራውያን በኩል ሰዎች መሞታቸውን፤ በዚህም ጉዳዩ ወደ ከፋ ችግር እንዳያመራ ሁኔታውን ለማጣራት የኢትዮ-ኤርትራ ቡድን አዲስ አበባ ላይ በአስቸኳይ እንዲሰበሰብ ተደርጎ ወደ አካባቢው ለመንቀሳቀስ ተስማምተው እንደነበረ ገለፀ። ሆኖም ገና ውይይቱ ሳይልቅ ኢሳያስ ከባድ መሳርያ የታጠቀ፤ በታንክ የታጀበ ሰራዊቱን አዝምቶ ባድሜንና አካባቢውን መውረሩን አስረዳ።

ነገሩ ዱብ ዕዳ ነበር። በእኛ በኩል ዝግጅት አልነበረም።

መለስ «ሌሊቱን አልተኛሁም። ስልክ ደውሎ 'እንዴት እንደዚህ ታደርጋለህ?' ለማለት ስሞክር እሱ ሰራዊቱን አዝዞ ሳውዲ ሄዷል» ብሎ ነገረን። በመጨረሻ ጉዳዩ እልባት እስኪያገኝ ድረስ ዝግጅት መጀመር እንዳለበት ተወስኖ፤ በአጭር ጊዜ ውስጥ ስራ አስፈፃሚው እንደሚገናኝና ኮሚቴ ተቋቁሞ ችግሩ እንዲፈታ ጥረት እንዲያደርግ ተወሰነ።

በአስተዳደር ላይ ያሉ የመንግስት ስራ ላይ እንዲያተኩሩ ተወስኖ፤ እነ መለስ፣ ዶ/ር ካሱ ኢላላ፣ ስዩም መስፍንና ኩማ ደመቅላ ሃላፊነት ተሰጣቸው። መለስና ስዩም የዲፕሎማሲውን ጉዳይ እንዲከታተሉ ተወሰነ። በሌላ በኩል የመከላከያ ዝግጅትና ማደራጀት፣ አዲስ ምልመላ ማካሄድ፣ ማሰልጠንና አውሮፕላንን ጨምሮ መሳርያ ግዢን የሚከታተሉ ስዩ አብርሃ፣ ፃድቃን፣ ተወልደ፣ መለስና ተፈራ ያሉበት ኮማንድ ፖስት ተቋቋመ። ተወልደ፣ በረከት፣ ዓለምሰገድና እኔ ያለንበት የፕሮፓጋንዳ ዝግጅት ቡድን ተቋቋመ። የሻዕቢያን ፕሮፓጋንዳ መጋፈጥ አንዱ ስራችን ነበር። ምክንያቱም ሻዕቢያ በፕሮፓጋንዳ የትና የት በልጠን ሄዷል። ስለዚህ የኛ ስራ በህዝቡ ውስጥ ውጤታማ የፕሮፓጋንዳ ስራ መስራት ነበር። ለህዝቡ መረጃ መስጠት፣ የህዝቡን ትብብር መጠየቅና መመልመል፣ ለተመለመሱት ደግሞ ስልጠናና የስነ-ልቦና ዝግጅት ማድረግ። በወቅቱ የደርግ ሰራዊት አባላት የሆኑና የጦር ታክቲኮችን የሚያውቁ፣ በተለይ ሜካናይዝድ ጦሩን ለማጠናከር በሚል ወደ ጦሩ እንዲመለሱ ተደርጓል።

በጣም የሚገርመው የህዝቡ ዝግጁነት ነው። ስንቅ በማቀበል፣ እንዲሁም በአካል በየግንባሩ እየተገኘ ሰራዊታችንን በማበረታታት ድጋፉን አሳይቷል። የኢትዮጵያ ህዝብ ለሃገሩ እንዴት ቀናሊ እንደሆነ በቅርበት ያየሁት ያኔ ነው።

በኢትዮጵያ የሚኖሩ ሌርተራውያን ጉዳይንም በተመለከተ የኛ ኮሚቴ ነበር ተወያይቶ የውሳኔ ሃሳብ ሲያቀርብ የነበረው። የመንግስት፣ የመከላከያና የፕሮፓጋንዳ በሚል ተደራጅተን በየሁለት ቀኑ ይመሰለኛል እየተገናኘን ከሰአት ጀምሮ ሌሊቱን ሙሉ እንወያይ ነበር። በክልሎችም እንዲሁ የስራ አስፈፃሚ እቅድ አውጥተን ስንንቀሳቀስ ነበርና የእቅዳችንን አፈፃፀም ሪፖርት እያደረግን ሃሳብና ማስተካከያ ይሰጥበት ነበር።

አለም-አቀፍ ማህበረሰብ በተለይ አሜሪካ የኢትዮጵያን የኤርትራን መንግስታት ስትረዳ ነበር። እነ አሜሪካ ደርግ ከወደቀ በኋላ የሁለቱን አገራት መሪዎች ጨምሮ መሴቪንና ካጋሜን «አዲሶቹ የአፍሪካ ዲሞክራሲ መሪዎች!» እያሉ ሲያሞግሷቸውና ሲደግፏቸው ነበር። በኋላ ላይም የሶማሊያ መንግስት በመውደቁ ምክንያት የአፍሪካ ቀንድ አካባቢን ለማረጋጋት፣ በሰዳንም እነ አልቱራቢና ሌሎች አክራሪ የአስላም ሃይሎች ለመከላከል ሁለቱን አገራት መርዳት ጀመሩ። እንግዲህ ባድሜ በሻዕቢያ ስትወረር እቅዳቸው ሊበላሸባቸው ሆነና ቶሎ ብለው ጣልቃ ገቡ።

ጦርነቱ የበለጠ እንዳይስፋፋ አገራቱ ተኩስ አቁሞ እንዲያደርጉና ድርድር እንዲጀምሩ በተለይ አሜሪካኖች መጎትጎት ምዘ። ከአፍሪካ ከካጋሚ ጋር አደራዳሪ ሆነው አንቶኒካ ሲክና ሌላ ራይስ የምትባል ሴት ላኩና እነመለስን አነጋገሩ። ከዚያ ለድርድር ተቀመጡ። እኛ ደግሞ ከድርድር በፊት ሻዕቢያ የወረራቸውን አካባቢዎች መልቀቅ አለበት የሚል አቋም ያዘን። እዛ ላይ ነው የመጀመሪያው ልዩነት የተፈጠረው። አብዛኞቻችን ኤርትራ መሬታችንን ካልለቀቀች ድርድር አንቀመጥም ስንል፣ እነመለስ ደግሞ ለድርድር ብንቀመጥ ይሻላል የሚል ሃሳብ አቀረቡ።

ኢህአዴግ ውስጥ በኮሚቴ ደረጃ የኤርትራን ፕሮፓጋንዳ እንመለከት ነበር። በእኛ በኩል በኢትዮጵያ ውስጥ የሚኖሩና የኤርትራ መንግሥት ደጋፊ የሆኑ ኤርትራውያን በዚህ ሀገር ውስጥ ያላቸው ኢኮኖሚያዊ ጥቅም መቆም እንዳለበት አቋም ያዘን። የሻዕቢያ ወኪሎችና በሪፈረንደሙ ጊዜ በኤርትራዊነት ተመዝግበው ድምፅ የሰጡ ኤርትራውያንም የጠላት አገር ዜጎች ስለሆኑና ሰላዮችም ሊሆኑ ስለሚችሉ ከኢትዮጵያ እንዲወጡ የውሳኔ ሃሳብ አቀረብን። ይሄ አቋም በስራ አስፈፃሚው ተቀባይነት አግኝቶ ኤርትራውያን እንዲወጡ ተደረገ። ሆኖም ለአተገባበረ ሊደቱ ላይ በኢህአዴግ ካድሬዎችና አሳላት ስህተቶች እንደተፈፀሙ ስለሰማን፣ በኤርትራውያን ላይ ሰብአዊ ጥሰቶች እንዳይፈፀሙና ሂደቱ እንዲስተካከል የተቻለንን ሁሉ ስንጥር ነበር።

በኤርትራውያን መባረር ላይ ተቃውሞ የነበራቸው እንደ ሁለት ሰዎች ነበሩ። አብዛኛው ግን ውሳኔውን ተቀብሎታል። ሌላው ጉዳይ ሻዕቢያ ከባድሜ ከመውጣቱ በፊት “እንደራደርም” የሚለው

ውሳኔ እንዳለ ሆኖ፤ አፍሪካ አንድነት ድርጅት ስብሰባ ላይ ካምፓወሬ በተገኙበት ድርድሩን ገፍተውበት፤ የድርድር አጀንዳዎችን አዘጋጅተው ጉዳዩን ለሚከታተለው ቡድን ሰጡ።

አንዱ “ቴክኒካል አራንጅመንት” የተባለው ነው። እነሱ ተስማምተው ከመጡ በኋላ ስብሰባ ላይ ሲያቀርቡት ብዙ ክርክሮችና ውዝግቦች ተፈጠሩ። እንደውም በቡድን የመለያየት ሁኔታ ተፈጥሮ ከብአዴን፤ ከህወሃት፤ ከአህዴድና ከደሊህዴን ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት የተውጣጣን ጥቂት ሰዎች በሰነዱ ላይ ለብቻ እየተወያየን ወደ ስብሰባ መግባት ሁሉ ጀምረን ነበር።

ድርድሩ እየተጓተተ ሲሄድ፤ አንዱ ወገን “ሻዕቢያን ለማስወጣት የጦርነት ዝግጅት አድርገን ውጊያ እንጀምር” ሲል፤ ሌላኛው ወገን ደግሞ “የተኩስ አቁም ስምምነት አድርገንማ ማጥቃት እንችልም” አለ። በዚህ ሁኔታ ላይ እያለን ድንገት ሻዕቢያ የአይደር ትምህርት ቤት ተማሪዎችን በክላስተር ቦንብ ደበደበ። በወቅቱ እኛም የጦር አውሮፕላን አሰማራን። በዚህ ጊዜ ነው አንድ አውሮፕላን ተመትታ የፕሮፌሰር በየነ ጴጥሮስ ወንድም ኮሎኔል በዛብህ ጴጥሮስ የተማረከው።

የዚያኔም ልዩነቶቹ ቀጥለው ነበር። «በጦርነት እንፍታው፤ መሬታችን ተወሮብን ዝም ብለን መቀመጥ ተገቢ አይደለም! ማጥቃት አለብን!» የሚለው አንዱ ሲሆን ሌላው “አሁን ብቻ ሳይሆን ለወደፊትም ሻዕቢያ እንዳይተነኩሰን እስከ አስመራ ሄደን ጦሩን መደምሰስ አለብን” የሚል ነበር። ይሄን ሃሳብ የሚቃወሙ ወገኖች ነበሩ። እኛ ደግሞ ይሄንን የተንበርካኪነት አቅጣጫ ነው፤ ፍርሃት ነው ብለን አወገዝን። አብዛኛው የስራ አስፈፃሚ የተስማማበት «ሻዕቢያን እንደምስሰው!» በሚለው ነበር።

እንዳልነውም ብናደርግ አቅም ገንብተናል። ግን ለዓላዊነትን መዳፈር ይሆናል፤ ከድንበራችን ካስወጣን ይበቃል የሚለው ሃሳብ ስላሸነፈ፤ ስራ አስፈፃሚው ስብሰባ ላይ “ድንበራችን ከጦርነቱ በፊት ወደነበረበት ሁኔታ እስካልተመለሰ ድረስ ስምምነት አንፈርምም” በሚል ቴክኒካል አራንጅመንቱ ላይ 17 ለ 2 አሸንፈን ውሳኔ አሳለፍን። መለስና ካሉ ብቻ ተቃወሙ።

ከዛ በኋላ የተከሰ አቁሙን በይፋ እንዲቀር አድርገን ወደ ጦርነት ገባን። «ዘመቻ ፀሃይ ግባት!» በሚል ስያሜ ሻዕቢያን ለማጥቃት የተወሰነው አዲግራት በሻዕቢያ አውሮፕላን ከተደበደበች በኋላ ነው። ከዚያም በተለያዩ አቅጣጫዎች በባድሜ፣ በዛላምበላና በአሰብ በኩል ማጥቃት ጀምረን ብዙ ገስግሰን ነበር። ከኢትዮጵያ ድንበር አልፈን የተወሰነ የኤርትራ መሬት ከተቆጣጠርን በኋላ መለስ «በቃ የእኛ ተልዕኮ ሻዕቢያን ከመሬታችን ማስወጣት እንጂ ሻዕቢያን መደምሰስ አይደለም» አለ። አደራዳሪዎችም እንደገና የተከሰ አቁም ስምምነት እንድናደርግ ጎተጎቱን። ይሄ ራሱ «እንቀበል ወይስ እንቀበል» በሚለው ብዙ አጨቃጨቀን። በከረን በኩል ሄደን አስመራ በመግባት በዛላምበላ በኩል ገብተን አስመራን መያዝና በሌላ በኩል ደግሞ አሰብን ይዘን፣ በአሰብ በኩል እስከ ምፅዋ ዘልቀን አስመራ እንግባ የሚል ሃሳብ ያቀረቡም ነበሩ ደግሞ ይቻልም ነበር። ሆኖም ከአደራዳሪዎቹ በተለይም ከአሜሪካ ግፊት ነበር። ግፊት ብቻ ሳይሆን ማስፈራራትም ነበረበት። የተከሰ አቁም ስምምነት ካልተቀበልን ድጋፋቸውን እንደሚያቋርጡ አስጠነቀቁን። ግን እነሱ እርዳታ እናቋርጣለን ስላሉ ሳይሆን «እንድ ሉአላዊ አገርን መውረርና መንግስትን ሄዶ መገልበጥ ትክክል አይደለም» በሚል አመለካከት እስከ አስመራ መገስገሳችን ቀርቶ፣ ወደ አልጀርሱ ስምምነት የመሄድ አቋም ላይ ተደረሰ።

በ1992 ዓ.ም ክረምት አካባቢ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ሲያካሂዳቸው ከነበሩ ውይይቶች አንዱ በአልጀርሱ ስምምነት ረቂቅ ላይ ነበር። በረቂቁ ላይ እየተወያየን መልስ እንሰጣለን። አስተያየቶችና ማስተካከያዎችንም እናቀርብ ነበር። የስራ አስፈፃሚው አብይ የውይይት አጀንዳ ይሄ ነበር። ሁለተኛው የግምገማ ጉዳይ ነው። በእነዚህ ሁለት አጀንዳዎች እየተወያየን ላለ በመሃል ለህክምና ወደ ሳዑዲ ሄድኩ።

በመስከረምና ጥቅምት ወር የአልጀርሱ ስምምነት አዋጅ ሆኖ ወደ ፓርላማ እንዲቀርብና እንዲጸድቅ ውይይት ሲካሄድ ነበር። ለሁለተኛ ጊዜ ወደ ሳዑዲ ሄጄ ስመለስ፣ መጨረሻው ረቂቅ ላይ እኔም በተገኘሁበት ውይይት ተደረገ። ስዬ በዛ ስብሰባ ላይ አልነበረም። አለምሰገድም አልመጣም። ገብሩና ተወልደ ግን የነበሩ ይመስለኛል። ስዬና አለምሰገድ ያልተሳተፉት የአልጀርሱን ስምምነት

ስላልተቀበሉት እንደሆነ ተረድቼ ነበር። ሆኖም አለምስገድ ትግራይ ነበርኩ ሲለኝ ስዩ ደግሞ ታምሜ ነበር የሚል ምክንያት ሰጥቶኛል። ከሁኔታቸው ግን ስምምነቱ ላይ እንዳልተስማሙ ያስታውቁ ነበር። በሌላ በኩል ቦናፓርቲዝም የሚል ፅሁፍ መለስ ካመጣ በኋላ እነሱ መልስ በመስጠት ተጠምደው የነበሩ ይመስለኛል።

የአልጀርሱን ስምምነት ለመፈረም በተስማማንበት ወቅት አዲሱ ሰገሰ መናደዱ ትዝ ይለኛል። «ከዚህ በኋላ በሻዕቢያና በህወሃት መካከል ችግር ተፈጥሮ ወደ ጦርነት የምንገባ ከሆነ የኛን ህዝብ ሂደትና ተዋጉ ብዬ አልቀሰቅስም!» አለ። የሆኖ ሆኖ የአልጀርሱ ስምምነት በፓርላማ ጸደቀ። እኔም በስነስርአቱ መሰረት ፈርሜያለሁ። «ያለ ቅድመ ሁኔታ የአልጀርሱን ስምምነት እንቀበላለን» ብለን ለመፈረም መወሰናችን ትልቅ ስህተት ነበር።

በጦርነቱ ብዙ ወጣት አልቋል። ፈንጂ እየረገጠ ያለቀውም እንዲሁ ብዙ ነው። እስከ 70.000 የሚደርሱ ወጣቶች በዚህ ጦርነት እንዳለቁ ነው የሚነገረው። ምንም እፊሻሊ ሪፖርት ባይደርሰንም በየአካባቢው ብዙ አካል ጉዳተኞችና ከጦርነቱ በኋላ ከሰራዊቱ የተሰናበቱ አያሌ ወጣቶች አይቻለሁ።

በጦርነቱ ጊዜ ሦስት አካባቢዎች ጎብኝቼአለሁ። በምዕራብ በኩል ባድሜን ስጎበኝ፣ ከሩቅ የሻዕቢያ ሰራዊት ሲመላለስና አቧራ ሲቦን አይቻለሁ። ሠራዊቱንና ህዝቡን አነጋግራ ነበር። ዛግምበላ አካባቢና አዲግራት ሄጀ ህዝቡን አወያይቻለሁ። ከስብሃት ነጋ ጋር ቡሬ ሄጃለሁ። በሰመራና በአውሳ እንዲሁ ህዝቡን አወያይቻለሁ።

ጉዳዩ ወደ ፍ/ቤት ሄዶ የፍርድ ውሳኔ ሲሰጥ ስዩም መስፍንና አሊ አብዶ ህዝቡን አስወጥተው “ባድሜ ለኛ ተፈረደ” ብለው ሲያውጁና ሲያስጨፍሩ እኔ ወለጋ ነበርኩ። እነሱ ያደረጉት ትክክል አልነበረም። ሌላው ደግሞ የጦርነት ካሳ ጉዳይ በትክክል እንዳልተወሰነ ወይም ውሉ አልጀርስ ስምምነት ላይ ገና ስላልታየ በፍርድ አሰጣጥ በኩል እኛን በሚጎዳ መልኩ መወሰኑን ተገንዝቤአለሁ።

ክፍል አራት
አስጨናቂው የህወሃት ክፍፍል
እና
ነጋሶን ከኢህአዴግ ያፋታ “ተሃድሶ”

የጥናፓርቲዝም ጦስ

በ1992 ዓ.ም በሻዕቢያ ተንኳሽነት የተነሳው ጦርነት በርካታ ጉዳቶችን አስከትሏል። በዚህ ሕገ መንግሥትና በፖለቲካ ላይ ከፍተኛ ኪሳራ አድርጓል። በዚህ ብቻ ግን አልበቃውም። የኢህአዴግ አባል ድርጅት በሆነው ህወሃት ውስጥ ክፍፍል እንዲከሰት ሰበብ ሆኗል። ከጦርነቱ በኋላ በአቶ መለስ ዜናዊ ተፅፎ ለውይይት የቀረበው «ጥናፓርቲዝም» የተሰኘ ረቂቅ ደግሞ ህወሃትን ብቻ ሳይሆን ኢህአዴግንም በመጠኑ ማመሉ አልቀረም። ዶ/ር ነጋሶ ክፍፍሉን በተመለከተ ከመነሻው እስከ መቋላው ይነግሩናል፡-

በ1991 ዓ.ም በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ከሻዕቢያ ጦርነት ጋር በተገናኘ የሃሳብ ልዩነት ተፈጥሮ እንደነበር ነግራለሁ። የሃሳብ ልዩነቱ መነሻ በአሜሪካ መንግስትና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት ቀርቦ የነበረው «Technical Arrangement» የተባለው ሰነድ ነው። እንደኛው ወገን ሰነዱ ሉአላዊነታችንን ስለማያስከብር መቀበል የለብንም ሲል ሌላው ወገን ሉአላዊነታችንን ስለሚያስከብር መቀበል አለብን በሚል ክርክር ተፈጥሮ መቀበል የለብንም የሚለው ወገን የድምፅ የበላይነት አግኝቶ፤ ሰነዱ ተቀባይነት አጣ። 17 ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ሰነዱን መቀበል የለብንም ሲሉ 2 የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ደግሞ መቀበል አለብን የሚል ድምፅ ሰጡ።

በዚህ ሰነድ ዙሪያ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ሰፊ ውይይት መካሄዱንና ስሜት ቀስቃሽ መድረክ እንደነበር ከተለያዩ ወገኖች ባገኘሁት መረጃ ለመገንዘብ ችያለሁ። ጉዳዩ ማዕከላዊ ኮሚቴውን ከፋፍሎት ስለነበረም ለተከሰተው ልዩነት ፖሊት ቢሮው

መፍትሄ ለማፈላለግ ውይይት ጀምሮ ነበር። ሆኖም ውይይቱ ሳያልቅ የኢትዮጵያ ሰራዊት በሻዕቢያ ላይ ድል ተቀዳጅቶ ጦርነቱ ተጠናቀቀ።

ጦርነቱ እንደተጠናቀቀ በ1992 ዓ.ም ክረምቱ መግቢያ ላይ የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ተሰብስበን ግምገማ እንዲካሄድ ጠይቀን ነበር። በጦርነቱ ሂደት ላይ፣ ከሻዕቢያ ጋር ስለነበረን ግንኙነት፣ የመንግስትን አመራር በተመለከተ ነበር ግምገማው እንዲካሄድ የተወሰነው። ከዚያ በፊት ግን እያንዳንዱ አባል ድርጅት የየራሱን ግምገማ ማካሄድ ነበረበት። በዚህም መሰረት በኢህአዴግ ውስጥ ግምገማ ለማድረግ ዕቅድ በማውጣት ላይ ሳለን በመሃል ታመምኩና ለህክምና ወደ ሳዑዲ አረቢያ ሄድኩኝ።

ከሳዑዲ ስመለስ ከሙያ የስራ አስፈጻሚውን ግምገማ ለመጀመር የተዘጋጀ ፅሁፍ እንዳለ ነገረኝ። በፅሁፉ ላይ በማደረገው ውይይት የሚሳተፉት ግን ሁሉም የሥራ አስፈጻሚ አባላት ሳይሆኑ በየድርጅቶቹ ውስጥ የሚገኙ ነባር የማርክሲስትና ሌኒንስት የሊግ አባሎች ናቸው ተባለ። እንደዚያ ከሆነ እኔ አልሳተፍም ማለት ነው ብዬ አስቤ ነበር። መለስ ግን መሳተፍ እንደምችል ነገረኝ «አንተ፣ ካሉ ኢላላና ዳዊት ዮሐንስ ውጪ አገር በነበራችሁበት ጊዜ የግራ ቡድን እንቅስቃሴ አባል ስለነበራችሁ ትሳተፋላችሁ» አለኝ። ለግምገማው ተዘጋጅቷል የተባለውን ፅሁፍ ሳይሰጡኝ እንደገና ለድህረ ምርመራ ተመልሼ ሳዑዲ ሄድኩኝ።

እንደተመለስኩ ፅሁፉን ቶሎ እንዳነብ ተነገረኝ። ተቀብዬ ማንበብ ጀመርኩ። መለስ አስቀድሞ ቢሮውን ዘግቶ «በናፓርቲዝም» በሚል የፃፈው ፅሁፍ ነበር። እኔ ሳዑዲ እያለሁ «በውይይት የሚሳተፉት ነባር የማርክሲስትና ሌኒንስት የሊግ አባሎች ናቸው» የሚለው ክርክር አስነስቶ እንደነበር ሰማሁ። «ሁሉም የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ አባላት መሳተፍ አለባቸው» የሚል ሃሳብ ስለመጣ ግን የተባለው ሁሉ ቀረና በበናፓርቲዝም ዙሪያ መጀመሪያ ህወሃቶች ብቻ እንዲወያዩ ተወስኖ ግምገማው ተሰረዘ።

«ከኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚም ሆነ ከአባል ድርጅቶች ተቃውሞ አላስነሳም... በተለይም በበናፓርቲዝም ዙሪያ ህወሃት ብቻ እንዲወያይ መደረጉ...»

ተቃውሞ አስነስቷል እንዲ! እኔም በግሌ ስብሃት ነጋን ግምገማው ለምን እንደቀረ ጠይቄው ነበር። «ከርዕዮተ-ዓለም እንጸር የወደፊት አቅጣጫ ካየን በኋላ ነው ወደ ግምገማ የምንገባው» አለኝ። እኔን ግን አላሳመነኝም። ግምገማ የሚካሄደው እኮ ባለፉ አጀንዳዎችና ባለው ላይ ነው። «የኢህአዴግ ፕሮግራምና ዕቅድ አፈጻጸም እንዴት ነበር? የሚለውን መገምገም ሲገባን እንዴት ለወደፊቱ ተብሎ ይተየራል?» ብዬ ስብሃትን ጠይቄው ነበር አጥጋቢ መልስ ግን አላገኘሁም።

አባል ድርጅቶችም ቅር ተሰኝተው ነበር። የደቡብ ኢትዮጵያ ህዝቦች ግንባር (ደኢህዲግ) ዕሁፉ ስላልደረሰውና ለውይይት ባለመጋበዙ ቅሬታውን ገልጾ ነበር። እንደ ኢህአዴግ አባል ድርጅትነቴ ልሳተፍ ይገባ ነበር በሚል አቋሙን አንፀባርቋል። በዚህ ጉዳይ የተነሳ በህወሃትና በብአዴኖች መካከል መዘላለፍ ሁሉ ተጀምሮ ነበር። ብአዴኖች ህወሃቶችን «ዝግ፣ ዘረኛ፣ ጠባባች!» በማለት ሲዘልፏቸው፣ ከህወሃት ደግሞ ብአዴኖችን «ትምክህተኞች!» የሚሉ ነበሩ መለስ ግን ደጋፊ ሃይል ለማግኘት ከብአዴኖች ጋር ሲያብር ነበር።

ያም ሆነ ይህ በተወሰነው መሠረት በቦናፓርቲዝም ዙሪያ ህወሃት ለብቻው ውይይቱን ጀመረ። ሌሎች የውይይት አጀንዳዎች ተይዘው የነበር ቢሆንም አንድ ወር ሙሉ በአንድ አጀንዳ ብቻ ነው ህወሃት ሲከራከር የቆየው። በክፍፍሉ ጊዜ ከሁለቱም ወገኖች መረጃዎች ይደርሰን ነበር - በፅሁፍም በአካልም። የመለስ ዕሁፍ ዋናው ውስጣዊ አደጋችን የቦናፓርቲስት የመበስበስ አደጋ ነው የሚል ሃሳብ የያዘ ነው። ከስርዓቱ ከራሱ የሚመነጨውን አደጋ በሚመለከትም በሙስና፣ በፀረ ዲሞክራሲና ራስን ወደ ጥገኛ ገዢ መደብ በማሸጋገር ረገድ ትልቁን ሚና የሚጫወተው የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ባህሪና አመለካከት መሸርሸር ነው በሚል መለስ ክርክሩን አቅርቧል። በዚህም ሂደት የሚፈጠረው መንግስትም ቦናፓርቲስት መንግስት ከመሆን አያልፍም በሚል መለስ ያስቀመጠው የአደጋው አሰያየም ልዩነት ካስነሱ ነጥቦች አንዱ ነበር። ወር ሙሉ በዚህ አጀንዳ ላይ ተከራክረው በውይይቱ ተሳታፊ ከነበሩት 28 ተሰብሳቢዎች 15ቱ የረቂቁን ውሳኔ በመደገፍ ድምፅ ሲሰጡ፣ 13ቱ ተቃውሟቸው። በዚህ መነሻነት ነው ክፍፍሉ የተፈጠረው።

«እንዴት ይሄ የክፍፍሉ ምክንያት ይሆናል? እንዲህ ያለው አሰራር የተለመደ አይደለም እንዴ?»

አየህ፤ በሉአላዊነት ጉዳይ ላይ «ቴክኒካል አፈንጅመንቱን» በተመለከተ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ በነበረው ክርክር የተፈጠረ የመቃቃር ስሜት ሳይቀረፍ ነበር ወደዚህኛው ስብሰባ የተገባው። እንዳንድ ወሬዎችና አሉባልታዎችም እንዲሁ በሌላው ላይ ሲነዛ ነበር። በተለይ በእነ ተወልደ፣ ዓለም ሰገድና ስዩ ላይ የሰም ማጥፋት ዘመቻ ሲነሄድ እንደነበር ሰምቼአለሁ። ያኒ ጠዋት ጠጥቶ ቤተመንግስት ለውሃ ዋና ስንገናኝ የተለያዩ አሉባልታዎች እሰማ ነበር። ለምሳሌ በጦርነቱ ጊዜ ስዩ በጦር መሳሪያና በጀት ግዢ ላይ ተመድቦ ስለነበር ኮሚሽን በልቷል የሚል ወሬ ደርሶኛል። «እንደውም ራሱንና ዘመዶቹን እያበለፀገ ነው፤ ተንቤን ቪላ ሰርቶ ዲሽ አስገብቷል» አይነት ወሬዎች ከእንድ የብአዴን ሰው እሰማ ነበር። አሉባልታውም ለክፍፍሉ መካረር አስተዋፅኦ አድርጓል።

ሌላው በቦናፓርቲዝም ጉዳይ ተፅዕኖ ለማሳደር የነበረው እንቅስቃሴ ነው። የሚገርመው መለስ በኢህአዴግ ውስጥ ቅስቀሳ እንዲያደርጉ የብአዴን ሰዎችን ነው የተጠቀመው።

«በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ለተፈጠረው ክፍፍል ሞና ለበቡ ይሄ ብቻ ነው ብለው ያምናሉ? ወይስ ሌላ ድብቅ አጀንዳ የነበረ ይመስልዎታል?»

ይኸውልህ የህወሃት ሰዎች የመለስን ፅሁፍ እንዳነበቡ ጠንካራ ክርክር ለማስነሳት በማሰብ ሁሉም ቤቱ ተከትቶ ሙሉ ክረምቱን መልስ በማዘጋጀት ተጠምዶ ነበር። ስዩ፣ ገብሩ፣ ዓለም ሰገድና አባይ ፀሃዬ በቦናፓርቲዝም ላይ መልስ ዕፈዋል። ተወልደ አልፏልም። ነገርዬው በአስተሳሰብ መለስን ለመታገል ነበር። የቦናፓርቲዝምን ሴራ አልነቁበትም። እነሱ መለስን በሃሳብ እንታገለግላለን ብለው ሲዘጋጁ ሌላ ነገር መጣ። «ጥያቄው ቦናፓርቲዝም ነው ወይስ ተንበርካኪነት?» የሚል ክርክር ተፈጠረ። እነመለስ «መታገል ያለብን ቦናፓርቲዝምን ነው» አለ። እነተወልደ ደግሞ «ቀጣዩ አደጋ ተንበርካኪነት እንጂ ቦናፓርቲዝም አይደለም፤ የእገርን ዳር ድንበር ከማስከበር እና የኢኮኖሚ ሉዓላዊነትን ከማስጠበቅ ይልቅ ለውጭ ሃይል መንበረከክ ነው የእገራቱ አደጋ»

ሲሉ ተከራክሩ። ሆኖም ክርክሩ ወደ ጭቅጭቅ ተለወጠና መግባባት እስኪያቅታቸው ድረስ እየከረረ መጣ።

«የክፍፍሉን ሂደት በግልፅ እንድናየው በቀጣዩ ስብሰባ ይመስለኛል ውሁዳኑ ያልተገኙት። እስቲ ስለቀጣዩ የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ዝርዝር ሁኔታ ይግለፁልኝ።»

በቀጣዩ ስብሰባ ሁሉም የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ተገኝተዋል። ሆኖም መግባባት ላይ ሊደርሱ አልቻሉም። የካቲት 26 1993 ዓ.ም በተካሄደው ስብሰባ ማዕከላዊ ኮሚቴው ተሰንጥቆ ነበር። ውሁዳኑ «በዚህ ሁኔታ ውይይቱን መቀጠል ፋይዳ የለውም፤ ስብሰባውን አቋርጠን በእስቸኳይ ወደ ጉባኤ እንሂድ፤ ከብዙሃኑና ከውሁዳኑ በእኩል የተውጣጣ የጉባኤ እዘጋጅ ኮሚቴ ይቋቋም፤ በሙስናም ጉዳይ በተመሳሳይ መልኩ የሚቋቋም አጣሪ ኮሚቴ ይመስረትና አጣርቶ ሪፖርቱን ለጉባኤ ያቅርብ» የሚል ሃሳብ አቀረበ። ብዙሃኑ ሳይቀበለው ቀረና ስብሰባው እንዲቀጥል ተወሰነ።

በቀጣዩ ስብሰባ ከውሁዳኑ ወገን 12 አባላት አልተገኙም። ጥያቄያቸው ምላሽ ሳያገኝ በስብሰባው እንደማይካፈሉ በመልዕክት ገለፁ። አሁን ክፍፍሉ በደንብ ለየለት ማለት ነው። ሁሉም ወገን አቋማቸውን በደብዳቤ መላክ ጀመሩ። ሁሉም አባል ድርጅቶች ይደርሳቸው ነበር።

«ክፍፍሉን በተመለከተ የእርስዎ አቋም ምን ነበር? የኦህዴድና ሌሎች የግንባሩ አባል ድርጅቶችስ? ለውሁዳኑ ወይም ለብዙሃኑ የመወገን ነገር ይገፃገርቅ ነበር? በአጠቃላይ በኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ ውስጥ የነበረው ስሜት ምን ይመስላል?»

እውነት ለመናገር ሁሉም ጭንቀትና ስጋት ውስጥ ነበር። የግንባሩ አባል ድርጅቶች ሁኔታውን ሲከታተሉ፣ ሲወያዩና ሲመነከሩ ብዙ ጊዜ ወስደዋል። እንዲያም ሆኖ በቀላሉ አቋም መያዝና የመፍትሄ ሃሳብ ማቅረብ የቻለ አልነበረም። በተለይ ኦህዴድና ደኢህዴግ ገለልተኛ ለመሆንና ህወሃት የራሱን ችግር በራሱ እንዲፈታ ጥረቶች አድርገዋል። በተቻለ መጠን ሁለቱ ቡድኖች በውይይት ወደ መስማማት እንዲመጡ ነበር የተፈለገው። የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴው ችግሮቹን መፍታት ካቃተው ቀጣዩ እርምጃ ጉዳዩን ወደ ኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ በመምራት

ችግሩን ለመፍታት መሞከር ነበር። ከዚያ በፊት ግን ራሱ ህወሃት በተለመደው ዲሞክራሲያዊ የችግር አፈታት ዘዴ ይፍታው ወደሚለው አዘንብለን ነበር። በዚህም የተነሳ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ኮሚቴ በየካቲት 29 - 1993 ዓ.ም አስቸኳይ ስብሰባ ጠርቶ የነበረ ቢሆንም ሳይካሄድ ቀረ። አህዴድና ደህኢዴግ ለመገኘት ፈቃደኛ አልነበሩም።

«ለምንድነው ፈቃደኛ ያልነበሩት? ብአዴንስ?»

ስብሰባው የተጠራው እኮ በብአዴን ዋና ፀሃፊ በአቶ አዲሱ ለገሰ ስም ነው። ቀጣዩን የኢህአዴግ ስብሰባም የጠራው ብአዴን ነበር። እኛን በተመለከተ በተጠራው አስቸኳይ ስብሰባ ላይ ያልተገኘንበትን ምክንያት በደብዳቤ አሳውቀናል። አህዴድ በስብሰባው ያልተገኘው በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ በተፈጠረው ክፍፍል አወዛጋቢ የህግ ችግሮች በመፈጠራቸውና ከኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት አራት ሰዎች በታገዱበት ሁኔታ በስብሰባው መገኘት አስቸጋሪ ስለሆነብን ነው። ደኢህዴግ በበኩሉ በምክንያትነት ያቀረበው ችግሩ ስላስደነገጠውና በጥልቀት መታየት ያለበት ጉዳይ ስለሆነ ከስብሰባው በፊት በቅጡ ተወያይቶ የመፍትሄ ሃሳብ ይዞ ለመቅረብ እንደሆነ ገልጾ ነበር። ለነገሩ ቀደም ብዬ እንዳልኩት ሁሉም ወገን ተጨንቆ ነበር። ክፍፍሉ ወደ ኢህአዴግ እንዳይዛመት ስጋት ነበርን። እናም ቶሎ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ተቸግረን እንደነበር አስታውሳለሁ።

«ቦናፓርቲዝምን በተመለከተ አቶ መለስ የብአዴን ሰዎችን ለቅስቀሳ ይጠቀሙ ነበር ብለውኛል። እንዴት እንደሆነ ያብራሩልኝ።»

እንዴት መሰለህ፤ «አንጃ» በተባሉት ወገኖች ላይ ዘመቻ ሲያደርጉ ከነበሩት ሰዎች ቀንደኞቹ በረከት ስምአንና አዲሱ ለገሰ ናቸው። ብአዴኖች በወቅቱ ቁልፍ የሆኑ የህወሃት መሪዎችን አስወግደው፤ በኢህአዴግ ውስጥ የነበራቸውን የሁለተኛነት ደረጃ ወደ አንደኛነት ከፍ ለማድረግ ፍላጎት ስለነበራቸው፤ ከመለስ ጋር ይተባበሩ ነበር። እነ አዲሱ በተለይ የአህዴድን ድጋፍ ለማግኘትም በእርሚያ ም/ቤት ውስጥ ያሉ የአህዴድ አመራሮችን ሲያግባቡና ሲቀሰቅሱ ነበር። ሠራዊቱ ውስጥ ለመግባት ሲሉም በጄኔራሎች ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ለማሳደር ተንቀሳቅሰዋል፤ ጄኔራሎች በቦናፓርቲዝም ላይ እንዲወያዩ አድርገዋል።

«አባቲ በመቀሌ ስለተካሄደው ስብሰባ ይንገሩኝ።»

እንግዲህ የውሁዳኑ ጥያቄ ችግሩ በጠቅላላ ጉባኤ እንዲፈታ ነበር፤ ብዙሃኑ ደግሞ ችግሩ የሚፈታው በማዕከላዊ ኮሚቴና በካድሬው ነው አሉ። ችግሩ በዚህ ሁኔታ ላይ ላለ፤ የእነመለስ ቡድን በመቀሌ ጠቅላላ ጉባኤውን ከመጥራት ይልቅ የካድሬዎች ስብሰባ አካሄዱና እነተወልደ «አንጃ» ተብለው ተባረሩ። እዚያ ስብሰባ ላይ ካድሬው የማዕከላዊ ኮሚቴውን ውሳኔ እንዲያፀድቅ ነበር ያደረጉት። የ«አንጃው» ወገን ስብሰባው ላይ እንዲገኙ እነመለስ ሽማግሌ ልከውባቸው እንደነበር ሰምቻለሁ። ከሽማግሌዎቹ አንዱ ዶ/ር ሰለሞን ዕንቋይ ነበር። እናም ሽማግሌዎቹ አግባቧቸውና የ«አንጃው ቡድን» ስብሰባው ላይ ተገኙ። ስብሰባውን የሚመራው መለስ ስለነበር «አንጃው» ተቃወመ። «ይሄ ጉዳይ የሁለቱ ቡድኖች ችግር ስለሆነ የአንደኛው ቡድን መሪ የሆነው መለስ ስብሰባውን ሊመራ አይችልም!» በሚል ተቃውሞ አስነሱ። መለስ በበኩሉ «የህወሃት ሊቀመንበር ስለሆንኩ መምራት እችላለሁ» አለ።

በዚህም ሁለቱ ወገኖች መስማማት አቃታቸው። «አንጃው» ስብሰባውን ረግጦ ወጣ። በወቅቱ እነመለስ «አንጃውን» ሊያግቡ የሞከሩበትን መንገድ ስሰማ አስደንግጦኛል። ካድሬው «ስለ ሰማዕታት» እያለ እነስዬን ሲማፀን፤ በትግሉ ወቅት የአካል ጉዳት የደረሰባቸው ታጋዮች ደግሞ «አንጃው» ስብሰባውን ረግጦ እንዳይወጣ ፈታቸው ቆመው እንዲለምኑ ተደርጓል። ሌት ታጋዮች በሩ ላይ ተጋድመው «አንጃው» እንዳያልፍ ማድረጋቸውንም ሰምቻለሁ። እነዚያን ብልሃቶች ተጠቅመው «አንጃው»ን ሊያስቀሩ መሞከራቸውን ስሰማ አፍሬአለሁ። ትክክል አለመሆኑንም ለመለስ ነግራለሁ።

«በችግሩ ዙሪያ የውሁዳኑ ቡድን አቋም ምን ነበር? በአካል ያነጋገሯቸው አባላት እንደነበሩና ለአባል ድርጅቶች መግለጫ ይፅፉ እንደነበር ነግረውኛል። ቡድኑ ፍላጎቱ ምን ነበር?»

ይሄ ቡድን በአንድ በኩል በመለስ የቀረበው «ቦናፓርቲዝም» ሳይንሳዊ ትንተናን መነሻ ያላደረገና ከኢትዮጵያ ተጨባጭ ሁኔታዎች ጋር የማይጣጣም እንደሆነ ያምናል። በጉዳዩ ላይ ወይይት ከተካሄደም በኋላ ድምፅ አሰጣጥ ላይ ችግር ነበር፤ በግፊትና በተፅዕኖ የተደረገ ነው ስለሚል ቅሬታ አለው። ችግሩ

መፈታት ያለበትም በጉባኤ እንጂ በማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ አይደለም የሚል አቋም ነበረው። የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ ሙስናን በተመለከተ አጣሪ ኮሚቴ እንዲቋቋምና ጉዳዩን አጣርቶ ለጉባኤው ሪፖርት እንዲያቀርብ የሚል ሃሳብ አቅርቧል። እነሱ በሌሎች የእነመለስ ቡድን ሲያካሄድ የነበረውን የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባዎች እንደማይቀበልም አሳውቋል። ለዚህ ምክንያት የሚያቀርበው ደግሞ ማዕከላዊ ኮሚቴው ከሞላ ጎደል በሁለት እኩል አባላት መሰንጠቁን ነው። «^{2/3}ኛ የማዕከላዊ ኮሚቴ ኮረም ሳይሞላ የሚካሄድ ስብሰባ በህገ-ደንቦችን መሰረት ህጋዊነት የለውም» የሚል መግለጫ ሲበትን ነበር - ቡድኑ።

እኛም የኢህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በጠራው የመጀመሪያ ስብሰባ ላይ እንዳንሳተፍ አግዶን የነበረው እንዲህ ያለው የህጋዊነት ጥያቄ ነው። በእርግጥ «አንጃው» ተብሎ የተባረረው ቡድን የፈፀማቸው ስህተቶች እንደነበሩ መካድ አይቻልም - በእኔ በኩል ማለቴ ነው። ለምሳሌ ቅድመ ሁኔታ አስቀምጠው ከማዕከላዊ ስብሰባ መቅረታቸው፣ ይቅርታ ጠይቃችሁ ተመለሱ ሲባሉ አሻፈረን ማለታቸው... እንደ ጥፋት የሚታይ ነው። የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነትን መጣስ ብቻ ሳይሆን ህወሃትን የመበታተን እርምጃ ተደርጎ የሚቆጠር ነው።

«የብዙሃን ወገን የወሰደውን እርምጃ በተመለከተስ... ትክክል ነበር ብለው ያምናሉ?»

የእነ መለስ ቡድንም ስህተት ሰርቷል። ቀደም ብዬ እንደ ገለፅኩት በመቀሌው መድረክ ላይ «አንጃው» እንሳተፍም ብሎ ሲወጣ፣ በሰማዕታት ስም መገዘትና የመሳሰሉት አካሄዶች ኢ-ዲሞክራሲያዊ ነበሩ። እነ ስዬና እነ ተወልደ ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ መቅረታቸው ትክክል ባይሆንም በህወሃት ህገ-ደንብ መሰረት፣ ማዕከላዊ ኮሚቴ ለተወሰነ ጊዜ በማገድ ጠቅላላ ጉባኤ ጠርቶ ያስወስናል እንጂ ሊያስወግድ አይችልም። ይሄም ጥፋት ነው ብዬ ተከራክሪ ነበር። ሌላው የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ሲደረግ፣ የስብሰባው ጠሪ ለሁሉም የህወሃት አባላት ስለ ስብሰባው አጀንዳና በምን status (በአባልነት? በአሰረጅነት?) እንደሚገኙ በግልፅ ሊነግራቸው ይገባ ነበር። ይህ ባለመደረጉ ሁሉም አባላት ሊገኙ አልቻለም። ይሄም ስህተት ነበር።

«እርስዎ በአሁኔታ በኩል የህወሃትን ችግር ለመፍታት ካደረጉት ጥረት ሌላ በግልጽ የምከሩት ነገር የለም... በግለሰብ ደረጃ እቶ መለስን ወይም የሌላውን ቡድን አባል በማነጋገር...»

የሚገርምህ እንደ ርዕሰ-ብሄርነቴ በግል የሚፃፉልኝ ደብዳቤዎች ነበሩ። በህወሃት ውስጥ የተፈጠረውን ችግር ለመፍታት በግሌ ግፊትና ጫና እንዳደርግ የሚጠይቁ ወገኖች ነበሩ - ከሁለቱም ወገን። በእርግጥ እኔም ጥረት ማድረጌ አልቀረም። የእነመለስ ቡድንና የእነተወልደ ቡድን ቅራኔነቸውን በውይይት ፈትተው እንደ ቀድሞው በጋራ እንዲሰሩ እኔና ኩማ የአስታራቂነት ሚና ለመጫወት ሞክረን ነበር። እንደውም ይሄን ማድረጌ በመለስ በኩል «አንጃውን ትደግፋለህ» አስብሎኛል። የሚገርምህ እነ ኩማ ደመቅሳና አባተ ኪሾ «ለአንጃዎቹ ወገኖችሁ አልታገላችኋቸውም። ኩማም ነጋሶን አልታገልክም!» የሚል ሂስ ቀርጦባቸው ነበር

በነገራችን ላይ ህወሃት ውስጥ ክፍፍል በተፈጠረ ጊዜ ጀኔራል አባ ዱላ ፓሪስ ነበር። ከፓሪስ እንደተመለሰ ነው ስለ ክፍፍሉ የሰማው። ይሄኔ እኛ የማስታረቁን ጉዳይ ትተን፤ የመለስን ቡድን እንድንደግፍ ለማግባባት ከጀኔራል ዓለምአሸትና ከጀኔራል ባጫ ደበሌ ጋር መጥቶ መጀመርያ ላይ እኔና ኩማን አነጋግሮን ነበር።

እኛም እነሱ የሠራዊት አባላት ስለሆኑ ጉዳዩ እንደማያገባቸው ነገርናቸውና የሃገሪቱ ሁኔታ ትልቅ አደጋ ላይ መውደቁንና በተለይም ኦሮሚያ ትልቅ አደጋ ውስጥ እየገባች እንደሆነ ጠቆምናቸው። በዚህ ጊዜ እነ ጀኔራል አባ ዱላ እነግና ሌሎች ፀረ-ኢህአዴግ ኃይሎች በአሁኑ ጊዜ በአገሪቷ ውስጥ እየተንቀሳቀሱ እንደሆነና እነሱን የሚከላከል ጠንካራ ኃይል አለመኖሩን፤ ህወሃት በክፍፍሉ ሳቢያ እንደተዳከመና ኢህአዴግ ውስጥ ክፍተት እንደተፈጠረ፤ በኢህአዴግ ውስጥ ተቀባይነት እያገኘ ያለው ብአዴን መሆኑን፤ ይሄ ደግሞ ተቀባይነት እንደሌለው፤ በሂደት ኢትዮጵያ ውስጥ በኦሮሞና በአማራ መካከል ጦርነት ሊነሳ ስለሚችል፤ ይሄ እንዳይከሰትም አሁኔ ተጠናክሮ ሚዛኑን መጠበቅ እንዳለበት፤ በዚህ ምክንያት እኔና ኩማም ሆንን ሌሎች የሰራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት የመለስን ቡድን መደገፍ እንዳለብን ሊያግባቡኝ ሞክሩ። አይሆንም አልናቸው።

“ሃላባችንን የማትቀበሉ ከሆነ የስራ አስፈጻሚ ስብሰባ ጥሩልን” ብለው አስገደዱንና ስብሰባ ጠራን። ስብሰባው ላይ እኔና ኩማን ማጥቃት ጀመሩ። «እናንተ አህይድ የተቋቋመበትን አቅጣጫ ስታችኋል። እንደውም አካሄዳችሁን ካልቀየራችሁ የትግሬ ወኪሎች ናቸው ብለን በአህይድ ካድሬዎችና አባላት፤ በሰራዊቱና ህዝቡ ውስጥ ዘመቻ እናካሂዳለን» ብለው አስፈራርተውን ነበር። እኛ ግን በእነሱ ዛቻ ሳንንበረከክ አሻፈረን አልን።

ለማንኛውም እኔ፤ አባተ ኪሾና ኩማ በህወሃት ውስጥ የተፈጠሩትን ሁለት ቡድኖች ለማስታረቅ፤ በአካልና በቃል ያደረግነው ሙከራ ስላልተሳካልን፤ በስራ አስፈጻሚውና በማእከላዊ ኮሚቴ ይሄንን እንቅስቃሴ ለማጠናከርና ለማስወሰን አህይድ በእኔ ጽ/ቤት ስብሰባ አደረገ። በተመሳሳይ ጊዜ በአዋሳም በወቅቱ የደህዴን ሊቀመንበር በዶ/ር ካሱ ኢላላ የሚመራ የደቡብ (ደህዴን) ስብሰባ እየተፈጸመ ነበር። እናም በእኔ ጽ/ቤት ስብሰባ ላይ እያለን፤ ገልጻውን ጉዳይ እንድናጠናክር የሚያሳስብ ደብዳቤ በጠ/ሚኒስቴር ጽ/ቤት ይሰራ በነበረው በቢተው በኩል ተልኮ ነበር።

ቢተው ደብዳቤውን ለማድረስ ሲመጣ የቤተ-መንግስት መግቢያ በር ላይ እንዳይገባ መከልከሉን በሞባይል ደውሎ ነገረኝ። ጠባቂዎቼን «ማነው የከለከለው?» ብዬ ስጠይቅ ከተፈራ ዋልዋ የመጣ ትዕዛዝ እንደሆነ ሰማሁ። በአንድ በኩል እንደ ርእሰ-ብሄርነቴ እኔ ሳላውቅ ሰዎች እንዳይገቡ መከልከላቸው፤ ሁለተኛ ደግሞ ከዚህ በፊት ቢተውም ሆነ ሌሎች የኢህአዴግ አመራር አባላት ወደ ቤተ-መንግስት ገብተው ያናግሩኝ የነበረው ሁኔታ አሁን ድንገት መከልከሉና በተጨማሪም የደቡብ እህት ድርጅት ለአህይድ እህት ድርጅት የላከው ደብዳቤ እንዳይደርስ መደረጉ በጣም አናደኝ ነበር። በነዚህ ሦስት ምክንያቶች እንደ ርእሰ-ብሄርም፤ እንደ አንድ አባልም የአህይድ መብትም መጣሱ እጅግ ስላናደደኝ ጉዳዩን ወዲያው በአህይድ ስብሰባ ላይ አነሳሁ። ሆኖም ትኩረት ሳያገኝ በመቅረቱ የልዩነት ነጥብ ሆኖ ተመዘገበ።

«ሰዎቹ ወደ ቤተ-መንግሥት እንዳይገቡ የተከለከሉበትን ምክንያት ጠ/ሚኒስትሩን አልጠየቁም?»

በደብዳቤ ገልጬ አለሁ። ይሄን ጉዳይ ብቻ ሳይሆን እኔ የምፈልጋቸው ዜጎች እንዳላገኝ እየተደረገ መሆኑን፤ እንደ ርዕሰ

ብሔርነቴ በስፖርት መክፈቻ በዓል ላይ እንዳልገኝ መደረጉን፤ የእኔ ጠባቂዎች ከመደበኛ ሥራቸው ተነስተው ሌላ ሥራ እንዲሰሩና የዜጎችንና የእኔንም መብቶች በሚጋፉ እንቅስቃሴዎች እንዲሳተፉ የተደረገ መሆኑን ጠቅሼ፤ እነዚህ ፀረ-ህግ መንግሥታዊና ፀረ-ዲሞክራሲያዊ እርምጃዎች እንዲቆሙና የተላለፈው መመሪያ ባስቸኳይ እንዲነሳ ጠይቄአለሁ። መፍትሔ አልተገኘም እንጂ።

«በሀወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢህአዴግ ምክር ቤት በመጨረሻ ያሳለፈው ውሳኔ ነበር። እስቲ ስለ ሂደቱና ስለ ውሳኔው ይነገሩኝ?»

በመቀሌ የተካሄደው የካድሬዎች ስብሰባ እንደተጠናቀቀ የተወሰደውን እርምጃ ለኢህአዴግ ም/ቤት ለማቅረብ አባል ፓርቲዎች የተገኙበት ስብሰባ ተጠርቶ ነበር። ለእማኝነትም የሽማግሌዎችን ቡድን ይዘው መጥተው ነበር። የዛን ቀን መለስ ከፊት ለፊታችን ተቀምጦ ሪፖርት ሲያደርግ እየፎከረ ነበር። ስለ መቀሌ ውሳኔ ሲናገር «ጃኬታቸውን አስወልቀን ራቁታቸውን አባረርናቸው!» ነበር ያለው።

ያን ጊዜ ንግግሩ አንድ ነገር አስታውሶኝ፤ ከወትሮው በተለየ ሁኔታ በተመስጦ እያየሁት ነበር። የግንቦት 20 በዓል በተከበረ ቁጥር የሚታዩ የደርግ ፊልሞች አሉ። ከነዛ ውስጥ የኢህአዴግ ሰራዊት ለሜን ሸዋ የደረሰ ጊዜ፤ መንግስቱ አ.አ ዩኒቨርስቲ ውስጥ ተማሪዎችን ስብስቦ «ቂጣቸውን በሳንጃ!...» እያለ ነውረኛ ፋክራ ሲያሰማ የሚያሳይ ፊልም አንዱ ነው። መለስም «ጃኬታቸውን አስ ወልቀን!...» እያለ ሲፎክር ያ የመንግስቱ ፋክራ ትውስ ብሎኝ እጄን አነሳሁና «አስተያየት!» አልኩኝ። አከል አድርጌም «ይቅርታ! እነጋገርህ መንግስቱ ኃ/ማርያምን አስታወሰኝ። መንግስቱን መንግስቱን መሰልከኝ!» አልኩት። ቤቱ በድንጋጤ ተናወፀ። በተለይ ከጎኔ ተቀምጣ የነበረችው ገነት ዘውዴ²¹ «እንዴት ከመንግስቱ ጋር ታወዳድረዋለህ?» ብላ ስቅስቅ ብላ አለቀሰች። ቤቱ ቀውጢ ሆነ። «ይቅርታ አድርጉልኝና እነጋገሩ ደስ ስላለሰኝ ነው። ደግሞም መንግስቱን መሰልከኝ እንጂ ነህ አላልኩም» ስል ነበር ትንሽ ቤቱ የተረጋጋው።

²¹ ገነት ዘውዴ፤ አስራት ጣሌና እኔ አዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ በጣም የምንገባባ ጓደኞች ነበርን።

«የምክር ቤቱ ስብሰባ ውሁዳትን በማውገዝና የብዙሃኑን እርምጃ በመደገፍ እንደተጠናቀቀ ይታወቃል። ዋና ዋና የውሳኔ ነጥቦችን እስቲ ያስታውሱኝ።»

እንግዲህ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር አስመልክቶ በድርጅቱ ሊቀመንበር የቀረበውን ሪፖርት፣ ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ካገለለው ቡድን የተገኙ ሦስት አባላት ያቀረቡትን ሃሳብ፣ በትግራይና በአዲስ አበባ ያሉት የህወሃት ካድሬዎች ያወጡትን የአቋም መግለጫና በወኪሎቻቸው የተሰጠውን ማብራሪያ ካደመጠና ለሦስት ቀናት በዝርዝር ከተወያየ በኋላ ነው የኢህአዴግ ም/ቤት ውሳኔውን ያሳለፈው። ም/ቤቱ በቀዳሚነት ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ያገለለውን ቡድን በሚመለከት ስብሰባ ረግጦ መውጣቱ በመርህ ደረጃ ትክክል ባለመሆኑ ተግባሩን ኮንኗል። ከዚህም በተጨማሪ ቡድኑ ስብሰባ ረግጦ ከወጣበት ጊዜ አንስቶ ለተፈጠሩት የተባባሱ ችግሮች መንስኤው «ውሁዳን ለብዙሃን ይገዛሉ» የሚለውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ መጣስ እንደሆነ ምክር ቤቱ ስምምነት ላይ ደርሷል። ራሱን ያገለለው ቡድን አባላት ችግሩን ለመፍታት ሊያግዙ የሚችሉ ህጋዊ መድረኮችን በሙሉ እየረገጡ መውጣታቸውን ምክር ቤቱ በማውገዝ ፀረ-ዲሞክራሲያዊ ድርጊት በመሆኑ ኮንኖታል። ከማውገዝ የተለየ የውሳኔ ሃሳብ አለ ከተባለ፣ የታገዱት የቡድኑ አባላት ከስህተታቸው ታርመውና ግለ-ሂስ አድርገው ከመጡ እንደሚቀበሉዋቸው በማዕከላዊ ኮሚቴውና በድርጅቱ ካድሬዎች የተላለፈውን ውሳኔ ም/ቤቱ መደገፉ ይመስለኛል።

«ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት የታገዱትን ግለሰቦች በተመለከተ በተለይ ጠ/ሚኒስትሩ ለአንጃው ቡድን ወገንተኝነት እንደያዙ መግለጻቸውን ነግረውኛል። በዚህ አስተያየት ላይ የእርስዎ አቋም ምን ነበር?»

በእውነቱ ራሴን ለመፈተሽ በጣም ሞክራለሁ። ሆኖም ከታገዱት ግለሰቦች ጋር ወገንተኝነት (Sentimental attachment) አለህ የሚለውን አስተያየት በእኔ በኩል ለመቀበል አልቻልኩም። ሊያሳምኑኝ የሚችል ምክንያት አላገኘሁም። እንደውም በግምገማ ላይ ራሴን ሂስ ባደረግሁኝ ጊዜ ውሁዳኑ ጥፋት መፈፀማቸውን በግልፅ ተናግራለሁ። ጥፋታቸው ብዬ ያስቀመጥኩትም ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ቅድመ ሁኔታ አስቀምጠው መቅረታቸው፤

ይቅርታ ጠይቃችሁ ልትመለሱ ትችላላችሁ ሲባሉ እሻፈረን ብለው በፋክክር ችግሩን በሌላ መንገድ ለመፍታት መሞከራቸው፤ ከዚህ ሁሉ በኋላ ደግሞ ታግሰው እስከ ህወሃት ጉባኤ ከመቆየት ይልቅ ትዕግስት ማጣታቸው የሚሉትን ነበር።

በእኔ በኩል ለዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት አስፈላጊነት ትኩረት ባለመስጠት ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ የታገዱትን የኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት አግባብቶ ለመመለስ በአህዴድ በኩል የተደረገው ሙከራ ስህተት እንደነበር በኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ መጨረሻ ላይ ራሴን ሂስ አድርጌአለሁ። ሌላው በተፈጠሩት ችግሮች ምክንያት የምንወስዳቸው እርምጃዎች ግልፅነት ያላቸው እንዲሆኑና የዲሞክራሲያዊና የሰብዓዊ መብቶችን በሚያከብር መልኩ እንዲፈፀሙ እፈልግ ነበር። ይህ ግን እኔ ለሰዎቹ ካለኝ ወገንተኝነት (Sentimental attachment) የተነሳ ሳይሆን ፕሮግራማችንም ሆነ ህገ መንግስታችን በሁሉም (እኛን ጭምር እንዲያውም እኛ ከማንም በላይ) እንዲከበሩ ስለሚጠይቁና እኔም በዚህ አሰራር ከልብ ስለማምንበት ነው። ከዚህ አንፃር በመቀሌው የዛሬ መድረክ ላይ ሰዎቹ አንሳተፍም ብለው ሲወጡ በሰማዕታት ስም መገዘትን የመሳሰሉት አካሄዶች ኢ-ዲሞክራሲያዊ እንደሆኑ ተናግሯልሁ። ይህን አስተያየት መስጠቴ ወገንተኛ ነህ ሊያስብለኝ አይችልም። ሌላው ከእነ ተወልደ ጋር conspire (አሲረሃል) የሚል ፕሮግራም በጠ/ሚኒስትሩ በኩል ተነስቶ ነበር። እኔ እስከማውቀው ድረስ ግን የኩዴታ ሴራ (coup d'état conspiracy) አልነበረም። የዚህ ዓይነት ዕቅድ የመኖሩንም ፍንጭ አላውቅም። በዚህ የተነሳ ከታገዱት ግለሰቦች ጋር ወገንተኝነት አለህ የሚለው የጠ/ሚኒስትሩ አቋም ፈፅሞ አላሳመነኝም። ይሄንንም ግንቦት 30 - 1993 ዓ.ም ለራሳቸው በፅሁፍ ገልጫላቸዋለሁ።

«ግን እንዲህ ያለው ፕሮግራም ከየት መጣ? ጠ/ሚኒስትሩ የተሳሳተ መረጃ ደርሶአቸው ነበር ማለት ነው? አስተያየቱ ሲሰነዘር እርሱም ምን ገምተው ነበር?»

እንግዲህ አንዳንድ የወሽት ወሬዎች በእኔ ላይ ተነዝተው ነበር። ለምሳሌ «ገብሩና ተወልደ በብሄራዊ ቤተመንግስት ከነጋሶ ጋር ሳምንታዊ የእራት ፕሮግራሞች ነበሯቸው»፤ «ነጋሶ ለጸድቃን ደውሎ ግቢው ለምን በሠራዊት ተከበበ ብሎ ጠይቋል»፤ «ነጋሶ

ለነጋሽ (ዋልታ) ደውሎ ጋዜጠኞች አዘጋጅልኝ ብሎአል» ወዘተ ወሬዎች ይናፈሱ ነበር። መነሻው የዚህ ዓይነት የሃሰት ወሬ ሊሆን ይችላል። እንዲህ ያለው አሰራር ግን ስህተትና አፍራሽ መሆኑን ብቻ ሳይሆን መወገዝ እንዳለበትም በደብዳቤዬ ላይ ጠቅሼ ነበር።

«በክፍፍሉ ወቅት በነበረው የማስማማት ሂደት ያስገረመዎት፣ ያስቆጩዎት ወይም ያሳዘንዎት ነገር ይኖር ይሆን?»

በወቅቱ መለስ ለአህዴድ ደብዳቤ ሲፅፍ የኢህአዴግ ማህተሞች በውሁዳኑ እጅ ስለነበሩ በህወሃት ማህተም ይጠቀም ነበር። ይሄን በተመለከተ በደብዳቤው መጨረሻ ያሰፈረው ሃሳብ ዘና የሚያደርግ ነው። «አንጃው ማህተሞቹን ሀገወጥ በሆነ መንገድ ስለዘረፈ የኢህአዴግን ማህተም ላሰፍር አልቻልኩም» ይልና፤ «የመንግስት ማህተም ያለበት ደብዳቤ ከዚህ ቀደም ፅፌ በናንተ በኩል ሂስ ስለቀረበብኝ፣ ማህተም የሌለው ደብዳቤ መፃፍም የሚያስከትለውን ችግር ግምት ውስጥ በማስገባት በኢህአዴግ ሊቀመንበርነቴ በምፅፈው ደብዳቤ ላይ የማሰፍረው ማህተም በማጣቴ፣ በህወሃት ማህተም ለመጠቀም ተገድጄአለሁ» በማለት መፃፉ ትዝ ይለኛል። የሚያስቆጭህ ላልከው በክፍፍሉ ወቅት የኢህአዴግን የሸረኝነት ባህሪ አለመገንዘቤ አሁን ድረስ ይፀፅተኛል።

26

“ተሃድሶ” እና

10 ዓመት የተቀበረው ምስጢር

የሀወሃትን ከፍፍልን ተከትሎ ዶ/ር ነጋሶ ከኢህአዴግ ጋር ሆድና ጀርባ እየሆኑ እንደመጡ ያስታውሳሉ። ከአሥር ዓመት በኋላ የምንገነባው ነጭ ካፒታሊዝም ነው መባሉ የመታለል ስሜት ፈጠረብኝ፤ የሚሉት ዶ/ር ነጋሶ፤ ከኢህአዴግ ለመፋታት ያደረሳቸውን ምክንያት በዝርዝር ያውጥናል፡-

በግንቦት ወር 1993 ዓ.ም አንድ ወር የፈጀ የአህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴ የ«ተሃድሶ» ስብሰባ ተካሂዶ ነበር። ከምሁራንና ከጠንካራ ካድሬዎች ሌሎችንም ጭምሩ ብሎ መለስ የስብሰባው መሪ ሆነ። ለአንድ ወር ስብሰባው ሊካሄድ ስብሰባውን እኔ፤ ኩማና ብሩ ልንመራ እንችል ነበር። ነገር ግን መለስ አያምነንም። ብቃትም የላቸውም ብሎ ስለሚያስብ አንድ ወር መላው እራሱ መራው።

በዚህ ስብሰባ በአንዱ ቀን፤ ምሳ በልቼ ለከሰዓት በኋላው ስብሰባ ስመለስ በቀኝ በኩል ድረባ ሃርቆ፤ በግራዬ ደግሞ ግርማ ብሩ ተቀምጠዋል። ስብሰባው ከመጀመሩ በፊት፤ ድረባ ወደ ጆሮ ተጠግቶ «ምንድነው የምትሰሩት፤ ሬድዮ አትሰሙም?» ይለኛል። «አልሰማሁም!» አልኩት። «ጀኔራል ዓድቃንና ጀኔራል አበበ ማዕረጋቸው ተነስቷል። ስራ አስፈፃሚ ሆናችሁ እንዴት ይሄንን አታውቁም?» አለኝ። እኔም ወደ ግርማ ብሩ ጠጋ ብዬ ጠየቅኩት። ሚኒስትርና ስራ አስፈፃሚ ስለሆነ የሚያውቀው ነገር ካለ ብዬ ነው። እሱም በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚነቱም ሆነ በካቢኔነቱ የሰማው ነገር እንደሌለ ነገረኝ። ይሄ ጉዳይ በሚኒስትሮች ምክር ቤት ውይይት የተደረገበት አይመስለኝም።

በዚህ ጉዳይ እየተናደድኩ ስብሰባው ተጀመረ። ምክንያቱም ከፍተኛ ጀኔራል መኮንኖች ከስልጣን የሚሰናበቱት በዲሲፕሊን ጉድለት ወይም በራሳቸው ፈቃድ ነው። ይሄንን ዓይነት ጥያቄ በቀረበ ጊዜ ከመከላከያ ሚኒስቴር አንድ ኮሚቴ ይቋቋምና ጉዳዩን ይመለከተዋል። ኮሚቴው ካመነበት የውሳኔ ሃሳቡን ለጠ/ሚኒስትሩ ይልካል። ጠ/ሚኒስትሩም ጉዳዩን መርምሮ ካመነበት ከውሳኔ ሃሳቡ ጋር ወደ ፕሬዚዳንቱ ይልካል። ፕሬዚዳንቱ ደግሞ በውሳኔ ሃሳቡ መሰረት ጀኔራል መኮንኖችን ያሰናብታል። መጀመርያም ቢሆን የሚሾመው ፕሬዚዳንቱ ነው። ህጋዊ አሰራሩ ይህ ነው። ነገር ግን ጉዳዩ ወደ እኔ አልመጣም።

እስከ ሻይ እረፍት ድረስ ንዴቴን ተቆጣጥራ ቆየሁ። ለሻይ ስንወጣ በስተቀኝ አሊ አብዶና ኩማ ደመቅሳ ቆመዋል። ወደነሱ በቀጥታ ሄጄ ጠየኳቸው። አሊ «አላውቅም፤ አልሰማሁም! አለ። ኩማ ደግሞ «በምሳ ሰዓት መለስ ነግሮኛል። ቅድም ከሰዓት በፊት ስብሰባ ላይ እያለን አንድ ደብዳቤ መጥቶ ፈርሞ የመለሰው እኮ እሱን ነው» አለኝ። በጣም ተናደድኩ። «በአህዴድ በኩል የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ እስከሆንን ድረስ መስማት ነበረብን!» ብዬ ስናገር፤ በስተግራ አንድ ጥግ ላይ መለስና ግርማ ብሩ ይነጋገራሉ። ግርማ በነገሩ መናደዴን ነግሮታል መለሰኝ መለስ ጠራኝና «ተናደሃል አሉ?» አለኝ። እኔም መልሼ «እንዴት አልናደድ!? የሰራሽው ስራ እኮ ዴሞክራሲያዊ ሳይሆን ዴክታተራዊ ነው!» ብዬው ስንጨቃጨቅ «አስፈላጊ ስለሆነ ብቻ ነው ያደረግኩት፤ ይሄ እያስቆጣም» አለኝ። በመልሱ ይበልጥ ተናድጄ ትቼው ሄድኩኝ።

ግርማ ከዓሊና ከኩማ ጋር ሆኖ ከመለስ ጋር በስሜት ስከራ ከር አይቷልና «ለምን ተናደዳለህ? እኔ እንዲህ አልናደድም፤ ታግሼ በሚመች መድረክ እወያያለሁ እንጂ እንዳንተ በስሜት አልናገርም» አለኝ። ያን ጊዜ የተረዳሁት ግርማ ዲፕሎማት እንደሆነ ነው።

«የአቶ ግርማ ብሩን ምክር ልብዎ ተቀብሉት ነበር?... እንዲህ ያለው ሁኔታ አድርባይነት ነው ዲፕሎማትነት?»

አይ ሰው እንደፈለገው ሊተረጎመው ይችላል። እኔ ግን በዲፕሎማትነትና በፖለቲከኝነት እወስደዋለሁ። በዚህ አካሄድ እኔ ዲፕሎማትም ፖለቲከኛም አይደለሁም። አንድ ነገር መስሎ ከታየኝ ቀጥታ ፊት ለፊት ስሜቴንና ሃሳቤን እገልጻለሁ። ያውም ከንዴት

ጋር። እውነትን ፊት ለፊት ለመናገር የማይደፍሩትን ፖለቲከኞች «መስሎ አዳሪ ፖለቲከኞች» ልንላቸው እንችላለን። ምክንያቱም ለፖለቲካ ዓላማቸው፣ ለስልጣን፣ ለፍላጎታቸው ወ.ዘ.ተ ነገሮችን አይተው እንዳላዩ ሆነው የሚያልፉ ግለሰቦች አሉ።

መለስ ለግርማ ያለውን አመለካከት አውቃለሁ። ግርማ ብሩን መጀመርያም ስንመለምለው በጥንቃቄ ነው። አቶ ግርማ ወደ አህዴድ የመጣው በሽግግሩ ጊዜ ነው። ከመቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ ጋር ሶዶጅዳ የሚባል ድርጅት አቋቁመው ነበር። ያን ጊዜ በመከላከያ ሚኒስቴር ውስጥ ነበር የሚሰራው። ስዬ ብቃቱን አይቶ ለእኔና ለኩማ «ይሄንን ሰውዬ መልምሉት!» አለን። ከዚያ በስዩ በኩል መለመልነው።

ለአህዴድ ከተመለመለ በኋላ ነው ሶዶጅዳ የሚባለውን ድርጅት በእሱ ተፅእኖ ያቆመው። መቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ (የአሁኑ የኢትዮጵያ ፕሬዚዳንት) ከአህዴድ ጋር ግንኙነት የፈጠሩትም ግርማ ከመጣ በኋላ ነው። ግርማን በሂደት ለሚኒስትርነት ማዕረግ የጠቆምነው አህዴዶች ነን። ከመለስ ጋርም ይተዋወቃሉ። ምናልባት በመከላከያ ጉዳይ እውቀት ስላለው! በኢኮኖሚክስም ማስተራት ስለያዘ! በሙያውም ጎበዝ ስለሆነ መለስ ግርማን «ተቀበሉት! ነገር ግን በጥንቃቄ ያዙት! ችሎታና ብቃት ቢኖረውም የሸዋ ፊውዳሎች ፀባይ ይታይበታል፤ ዲፕሎማቲክ አይነት!» ብሎን ነበር። ግርማ ብሩ «እኔ አንተን ብሆን አልናደድም!» ሲለኝ ይሄ መለስ ያለው ነገር ነው ትዝ ያለኝ።

በጀኔራሎቹ ጉዳይ የእኔ ሃሳብ «በአህዴድ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ አንስተን አቋም መውሰድ አለብን» የሚል ሲሆን ግርማ ደግሞ «አይ! ይሄን ጉዳይ ሦስተኛ ወገን ባለበት ከመለስ ጋር ተገናኝታችሁ ብትነጋገሩ ይሻላል» የሚል ሃሳብ አመጣ። እነ ዓሊና ኩማም ሃሳብ ጨምረውበት አሳመኑኝና «አሺ!» አልኩኝ። ኩማ ሦስተኛ ወገን ሆኖ እንድንነጋገር! ሁኔታዎችንም እንዲያመቻች ተስማማን።

ግንቦት 20 ቀን 1993 ዓ.ም መለስ ቢሮ ተገናኝን። በጀኔራሎቹ ማዕረግ መነሳት ዙርያ ማታ ስንከራከር መለስ ጭራሽ «አንተኮ አንጃውን ነው የምትደግፈው!» አለኝ።

«አይ! ይሄ የመርህ ጉዳይ እንጂ አንጃ የመደገፍ ጉዳይ አይደለም» አልኩት። ግን የመለስ ክስ በዚህ የሚቆም አልሆነም። ቀጠለና «ተወልደን ቤተ-መንግስት እያሳደርክ እዚያ ትዶልታላችሁ» ይለኛል። በፊትም ከመቀሌው የነድሬ ስብሰባ በኋላ በተካሄደው የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይ ሌሎችም አገዙት። «እነ ሙሉጌታ ጫልቱ እና ክንፈ ገ/መድሀንን «ምስክር ማቅረብ እንችላለን!» በማለት እኔ ላይ በሃሰት ለመመስከር ፈልገው ነበር። እኔ ግን ይሄን የውሸት ምስክርነታቸውን አልቀበልም አልኩኝ።

የሚገርምህ በግንቦት 20 ቀን 1993 ዓ.ም በአሮሚያ መስተዳድር በተካሄደው አንድ ልዩ ስብሰባ ላይ ከአህዴድ ጋር ምንም ግንኙነት ያልነበራቸው የአህዴድ ሰራዊት አባላት ተገኝተው ነበር። እነዚህ ከአህዴድ ወደ ሰራዊቱ እንዲገቡ የተደረጉ የድሮ የአህዴድ አባላት የጋራ ስብሰባ በጋራ ያካሄዱት በእነ አባዱላ አነሳሽነት ነው። ይሄ ስብሰባ ህገ-መንግስቱን የጣሰ ነበር። ምክንያቱም ሰራዊቱ ህገ-መንግስቱንና ህገ-መንግስታዊ ስርዓቱን ለመጠበቅና ሃገሪቱን ከውጪ ጥቃት ለመከላከል ብቻ የተቋቋመ ነው። ከየትኛውም ድርጅት ሳይወግን በገለልተኛነት ሃላፊነቱን መወጣት ነበረበት። ሆኖም የሠራዊቱ አባላት የነመለስን ቡድን በመደገፍ ሌሎችን አባላትን፣ ኩማንና እኔን የኢህአዴግን ሰራ አስፈፃሚ ለማውገዝ ነበር የመጡት። ይሄ እንደኛ ህገ-መንግስቱን የሚፃረር ነው።

ሁለተኛ ደግሞ የነገሮችን ሂደት ሳይገነዘቡ ሰራ አስፈፃሚው ላይ ዘመቻ ማካሄድ መጀመራቸው እናድዶኝ ነበር። ለካ የነመለስ እንቅስቃሴ በሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ውስጥ ተካሂዶ ሰራዊቱን (በየብሄረሰቡ) በማወያየት ወገንተኛ እንዲሆን የማድረግ እንቅስቃሴ ነበር። ይሄ ሌላው የእኔ ተቃውሞ መነሻ ነበር።

ከዚያ በኋላ የገባነው ወደ የኢህአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ነው። ሰኔ 10 ቀን 1993 ዓ.ም የተጀመረውን ስብሰባ የመራው መለስ ነው። በዛ ስብሰባ በተሃድሶ ዙርያ በቀረበው ፅሁፍ ላይ ብዙ ጥያቄዎች ተነስተው፣ ሞቅ ያለ ውይይትም ተካሂዶ ነበር።

በወቅቱ አንዱ የተሃድሶው አላማ ካፒታሊዝምን ለመገንባት ለመወሰን እንደሆነ ነበር የተገለፀው። «ሃገራችን በእድገት ገና በዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያለች፣ በጣም ወደ ኋላ የቀረችና ካፒታል ምስረታ ጅማሮ ላይ በመሆኗ፣ ይሄንንም ለማሻሻል ብዙ መሰራት

እንዳለበት፤ በሂደት ወደ ብልፅግና እንደሚደረስ፤ ከሃያና ሰላሳ አመት በኋላ መካከለኛ ገቢ ካላቸው ሃገሮች ደረጃ እንደምንደርስ፤ ይሄንንም ለማድረግ የሩቅ ምስራቅ ሃገሮችን (የነ ደቡብ ኮርያና ታይዋንን) ምሳሌና ተመክሮ መከተል አስፈላጊ መሆኑን» በመለስ ማብራሪያ ተሰጠ። ይሄንንም ለማድረግ በአንድ በኩል ሃገራችንን በግሎባላይዜሽን ስርአት ውስጥ ማሳተፍ አስፈላጊነቱን ገለፀ። ዝም ብሎ የተቀበለው ግን አልነበረም። ከፍተኛ ክርክሮች ተደርገዋል።

የእኔም አመለካከት «ግሎባላይዜሽን ጥሩ ነው። ነገር ግን ካፒታሊዝምን ስናመጣ ኢኮኖሚው ብቻ ሳይሆን ዴሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሄር ጥያቄ ሳይፈታ ኢኮኖሚው ላይ ብቻ እናተኩር ከተባለ ችግር ያመጣል» የሚል ነበር። መለስ ምንም ስለዴሞክራሲ ፍንጭ ስላላሳየ ግን በግሌ ስጋት ነበረኝ።

ሌላው በስብሰባው የተነሳው ጥያቄ «የኤፈርት ገንዘብ ከየት መጣ? ጥቅሙስ ለማን ነው?» የሚል ነበር። መለስ ስለ ኤፈርት ካፒታል ሲናገር «ህወሃት በትግል ጊዜ በተለያዩ መንገዶች ገንዘብ ያገኝ ነበር። የሚያገኘውን ገንዘብ ግን ሙሉ ለሙሉ አላጠፋውም። በትጥቅ ትግሉ ጊዜ የሚያስፈልገውን ያህል ከተጠቀመ በኋላ የተቀረውን ባንክ ውስጥ አስቀምጦ ስለነበረ የተወሰነውን በኤፈርት ድርጅቶች ላይ ኢንቨስት አድርጓል» አለ። (መስፍን ኢንጅነሪንግ፣ መሶቦ... ማለቱ ነው)

«ይሄ ገንዘብ የማነው?» ሲባል በቁጣ «ይሄ ገንዘብማ የህወሃት ነው። ሌላ ማንም አያገባውም» ብሎን አረፈው። በእውነት በጣም ደስ አይልም። እጅግ ነበር የተሰማኝ።

ያን ጊዜ ከመለስ ጋር በግል ያነሳሁት አንድ ጉዳይ የባለ ስልጣናትን በሙስና ውስጥ መዘፈቅ የተመለከተ ነበር። አንዳንድ ባለስልጣናት ምንጩ ባልታወቀ ሃብት ትላልቅ ቪላዎች መስራት እንደጀመሩ በከተማው ውስጥ በስፋት ሲወራ ነበር። በተለይም ከጀርመን ሃገር ጀምሮ ጓደኝነታችን በዘለቀው የዋልታ ኢንፎርሜሽን ማዕከል ሃላፊ፤ ነጋሽ ተክሉ በኩል አንዳንድ ነገሮችን አሰማ ስለነበር፤ ጉዳዩን ለመለስ ሳነሳለት «ሙስናን ለመዋጋት መረጃዎች ያስፈልጋሉ። መረጃዎችን ማግኘት ደግሞ በጣም ከባድ ነው። ሙስናን ለመዋጋት አንዳንድ የተናጠል ክስተቶችን ብቻ ከማሳደድ

በአጠቃላይ በህብረተሰቡ ውስጥ እንዲጠፋ፤ በአመለካከት ደረጃ ለውጥ እንዲመጣ መታገል ይሻላል እንጂ አሁን ምንም ማድረግ አልቻልንም» አለኝ። ይሄኔ ሰውየው መስናን ለመታገል ቁርጠኝነት የለውም የሚል አፍም ላይ ደረስኩ።

ከሁሉም በላይ ግን ከዚህ ጀርጅት ጋር መቀጠል የለብኝም ብዬ እንድወስን ያስገደደኝ፤ ኢህአዴግ የሚመራበትን ርዕዮተ-ዓለም እንደቀየረ በተገለፀ ጊዜ ነው። በስብሰባው «ማርክሲስት ሌኒኒስት አለ ወይ?» የሚል ጥያቄ ቀርቦ ነበር። «የሶሻሊዝም ጉዳይ ቀረ ወይ?»

«ማርክሲስት ሌኒኒስት ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ የለም። ሰዎች ቢኖሩም እንደ ቡድን ኢህአዴግን የሚመራ ርዕዮተ-ዓለም መሆኑ ቀርቷል። ሶሻሊዝምን በተመለከተ ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ጠረጴዛ ስር ደብቀናል። ከምዕራባውያን ድጋፍ ለማግኘትና የኢትዮጵያ ህዝብ በደርግ የተነሳ ስለጠላው ነጭ ካፒታሊዝም ነው የምናራምደው» አለ መለስ።

«እስከ መቼ?»

«ይሄ የእኔ ጉዳይ አይደለም። እስከ ልጅ ልጅ ሊዘልቅ ይችላል። ምናልባት በልጆቼና በልጅ ልጆቼ ዘመን ሊሆን ይችላል!» አለ መለስ ሲመልስ።

«ይሄን መቼ ወሰናችሁ?» ተብሎ ሲጠየቅ ደግሞ «ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ነው» አለ። ብዙ ሰው ነው ብግን ያለው፤ ምክንያቱም የኢህአዴግ ፕሮግራም እንዲህ አይልማ። እኔማ ቅጥል አልኩ። ለካ አስር ዓመት መሉ አታሉን ነበር። ብዙ ሺህ ታጋዮች መስዋዕት የሆኑለት ዓላማ ለአንዲት ቀን እንኳ ተግባራዊ ሳይሆን በድሉ ማግስት በ1983 ዓ.ም መቅረቱን መስማታችን እጅግ የሚያናድድ ነበር። ለአስር አመት የፕሮግራም ለውጥ መካሄዱ ሳይነገረን መቆየቱ በግሉ ከፍተኛ የመታለል ስሜት ነበር የፈጠረብኝ።

የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ዋና አላማ የነበረው የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች የመደራጀት መብታቸው ለተወሰነ ጊዜ ተከብሮ፤ ካፒታሊዝም ለአጭር ጊዜ ተፈቅዶ ወደ ሶሻሊዝም ስርአት የሚሸጋገርበት ሁኔታ መፍጠር ነበር። በዛች አጭር ጊዜ ውስጥ ይሄንን ሽግግር ለመምራት አርሶ አደሩ፤ ላባደሩና አብዮታዊ ምሁራን ሂደቱን እንዲመሩና በሶሻሊዝም ላባደር መሪነት ሶሻሊዝም

እንደሚገኝ ነበር የታሰመው። ይሄንን አላማ ለማሳካት ኢህአዴግን ሲመራ የነበረው ማሌኪት ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ እንደቀረና ርዕሶቹ ተቀይሮ «የምንገነባው ስርዓት ነጭ ካፒታሊዝም ነው» ተብሎ ሲነገረን በእውነቱ ዱብ ዕዳ ነበር የሆነብኝ።

ከምዕራባውያን ሃገሮች እርዳታ ለማግኘት ሲባል የአብዮታዊ ዲሞክራሲ አላማ እንዲቀር መደረጉ፣ በሌላ በኩል የኢኮኖሚው ጉዳይ ብቻ ትኩረት ተሰጥቶት «አገሪቱን ለሃያና ሰላሳ አመት በመምራት ኢትዮጵያን ወደ መካከለኛ ገቢ ሃገራት ማድረስ ይቻላል» የሚለው አስተሳሰብ ዲሞክራሲያዊ አለመሆኑ፣ ከኢኮኖሚ በተጓዳኝ የዲሞክራሲና ሰብአዊ መብት ጥያቄዎች መልስ ማግኘት እንደ ሚገባቸው ትኩረት ማጣቱ፣ ከዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ጋር ተጣምሮ የሚነሳው አጠቃላይ የመሰረታዊ ነፃነቶችና መብቶች መከበር ሲሆን ከዚህ ውስጥም እንዲመፍትሄ ያላገኘውና መፍትሄ ማግኘት ያለበት የብሄር መብት መሆኑ የልዩነት ነጥብ ሆኖ በውስጡ ተብላለ።

በተጨማሪም የካፒታል ምስረታ ላይ በሃገር ውስጥ ከሚታየው ሁኔታ አንፃር ማነው ካፒታል የነበረውና ምስረታውን የሚጀምረው? ይሄ ከብሄር ጥያቄ ጋርም ይያያዛል። እርሞዎችን ጨምሮ የሌሎች ብሄር ብሄረሰቦች ተወላጆች ካፒታል ስላላፈሩ በካፒታሊስት ስርዓት ፋክክር ውስጥ ቦታ አያገኙም ማለት ነው። ትንሽ ካፒታል ያፈሩት ኢርትራውያን፣ ትግራውያን፣ ጉራጌ፣ ሃረሪና አማራ ብቻ ነበሩ። የኢኮኖሚ መዛባቱ እንዳለ ነው። ይሄ ባለበትና የብሄር ጥያቄ ባልተፈታበት ሁኔታ ችግሮች መፈጠራቸው አይቀርም። የመሬት ጉዳይም ከብሄር ጥያቄ ጋር ስለሚያያዝ የተለያዩ ብሄር ብሄረሰቦች መሬታቸው በካፒታሊስቶች (የሃገር ውስጥም ሆኑ የውጭ) ሊዘረፍ እንደሚችል በመረዳት፣ የሰፋሪ ቅኝ ገዢዎች ስርዓት በካፒታሊስት ስርዓት ሊጠናከር የበለጠ የብሄር ጭቆናና ብዝበዛ ሊያመጣ እንደሚችል ተሰማኝ።

«ይሄን ስጋትዎንና በውስጥዎ የተፈጠረው የልዩነት ነጥብ በስበሰባው ላይ አንስተውት ነበር?»

በበኩሌ አርብ ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም ስብሰባ ላይ መሳተፌን እስካቋረጥኩበት ጊዜ ድረስ በተደረጉ ውይይቶች ስለ

ኢትዮጵያ ላብ አደር ፓርቲ (ኢላኦፓ)፣ ስለ 1983 እና 1987 የኢህአዴግ ፕሮግራሞች፣ ስለ ሶሻሊዝምና ካፒታሊዝም መስመሮች ጉዳይ፣ ስለማታለልና ስለ ግልፅነት ወዘተ እንስቺ ጠይቁለሁ፤ ተከራክሬያለሁ። ነገር ግን የኢህአዴግ ሊቀመንበር የእኔን ሃሳቦችና ጥያቄዎች እንደ ገንቢ ሃሳብ ከመቀበልና ከማስተናገድ ይልቅ የማጥ ላላትና የመዝለፍ ዘመቻ እንዲሁም በእጅ እዙር እሽመር ነበር ያካሄደብኝ። ይሄም የሰብሰባው ተሳታፊዎች ሁሉ በግልፅ የሚያውቁት ነገር ነው። በሊቀ-መንበሩ የሚሰጡኝ ምላሾችም እንገነባዋለን ላልነው ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አደገኛ አዝማሚያ የነበራቸው ናቸው። ለምሳሌ ስለ ኢላኦፓ ሳነሳ መለስ «የፈለገ ከኢህአዴግ ወጥቶ የላባደር ፓርቲ ሊያቋቁም ይችላል» የሚል የማጥላላት አስተያየት ይሰነዝር ነበር። አንድ ጊዜ ደግሞ «የፈለገ ወደ ነፋስ ስልክ ሄዶ ከላባደር ጋር ሊቀላቀል ይችላል» ብሏል። «የላባደር ፓርቲ አሁን ማቋቋም ራስን ወድ ጌቶ ማስገባት ነው»፣ «በዛሬው ኢትዮጵያ የላባደር ፓርቲ ማቋቋም ማለት የsect እንቅስቃሴ ማካሄድ ማለት ነው» የመሳሰሉትን እያለ ሃሳቤን ያጥላል ነበር።

ስለማታለል ወይም መታለል ባነሳሁት ሃሳብ ደግሞ «የ1987 ፕሮግራምን እንብቦ አቅጣጫችን የካፒታሊስት ግንባታ መሆኑን ያልተረዳና ተታለልኩ የሚል ሰው ሁለትና ሁለት አራት መሆኑን መደመር የማይችልና መሃይም ነው» ብሎ በግልፅ ዘለፋ ይሰነዝርብኝ ነበር። ቀደም ባሉ መድረኮችም እንዲሁ «የበሰበሰ ሃሳባቸውን ይዘው ይምጡ፤ እርቃናቸውን እናስቀራለን»፣ «ጃኬታቸውን ብቻ ይዘው እንዲወጡ እናደርጋለን» የሚሉ የማስፈራራያና የፋክራ ቃላት ይወረውሩ ነበር።

«በድርጅቱ ሊቀ-መንበር ተካሄደብኝ ያሉት ዘመቻ በአንድ መድረክ ነው ወይስ በተከታታይ መድረኮች? አጀንዳዎቹስ ተመሳሳይ ነበሩ?»

ሊቀመንበሩ በእኔ ላይ ሲያካሂድ የነበረው ዘመቻ በአንድ መድረክ ብቻ የተንፀባረቀ አይደለም። እሱ በመራቸው የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባና የኦህዴድ አመራርና ከፍተኛ ካድሬዎች መድረኮችም እስከፊ አሉታዊ ዘመቻዎች ሲካሄዱብኝ ነበር። ዘመቻው የማጥላላት ብቻ አልነበረም።

ለምሳሌ ሀሙስ ሰኔ 14 ቀን ማታ ላይ በኦሮሚያ ፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት መሰብሰቢያ አዳራሽ የኦህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ

ተካሂዶ ነበር። በዛ ስብሰባ ላይ እኔ በአህዴድ አመራር ውስጥ ያሉ እንዳንድ ሚኒስትሮች መስና ውስጥ ገብተዋል እየተባለ ስለሚወራ ጉዳዩ እንዲጣራ ጠየቅኩኝ። ሆኖም ትኩረት ሰጥቶ ጉዳዩ እንዲጣራ ከመወሰን ይልቅ ነገሩን ወደ እኔ አዞሩና አረፉት።

እናም እንዲት እኔ የማላውቃት የደምቢ ዶሎ ልጅ፣ የነጋሶ ልጅ ነች ተብላ በኦሮሚያ ፋይናንስ ቢሮ ተቀጥራለች ተባለ። እኔ ስለ ጉዳዩ ምንም የማውቀው ነገር የለም። የሚሏትንም ልጅ አላውቃትም።

ሁለተኛው አቶ ሶፍያን አህመድ፣ ግርማ ብሩና ዱባለ ጃሌ ለመንግስት ስራ ወደ ዋሽንግተን ሲመላለሱ የተዋወቁትና በኦሮሚያ በዲፕሎማሲ ስራ ይረዳናል ብለው ያመጡትን የወንድሜን የዶ/ር ሰለሞን ልጅ (ማይክን) እኔ እንዳመጣሁት አድርገው አቀረቡት። እኔ እንደውም ማይክ መምጣቱን ስቃወም ነበር። ይሄን ማድረግ ችግር ያመጣል ብያቸው ነበር። እነሱ ግን እንደ መሰለኝ ሆን ብለው ያደረጉት ነው። የማይክ ታናሽ ወንድምና የአህቴ ልጆች እኔ ጋ እየኖሩ ኮርስ ሲሰለጥኑ፣ እኔና ሬጊና በገንዘባችን የረዳናቸው ልጆች ናቸው። በኋላ ስራ እንድንገባ እርዳን ሲሉኝ ግን እምቢ አልኳቸው። በገንዘቤ ከመርዳት በስተቀር በዝምድና ስራና ስልጣን እንዲያገኙ ስለማልፈልግ ነው።

ለምሳሌ የኔ ታናሽ ወንድም ኤልሳኢ በደርግ ጊዜ አብዮት ጠባቂ ነበር። የአህዴድ ካድሬዎች እኔን ሳያማክሩ፣ የነጋሶ ወንድም ነው ብለው መልምለው ለካድሬነት ስልጠና ወደ ታጠቅ አመጡት። ይሄን ስለማ በጣም ተቆጥቼ ወንድሜ ከካድሬነቱ እንዲነሳ አድርጌያለሁ። የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በተለይ ወጣት ካድሬዎች ግን ነገሮችን ሳያጣሩ ዝም ብለው ሂስ መወርወር መጀመራቸው ሴራ እንደሆነ ገባኝ - እኔን ለመጉዳት። ነገሩ ደም የሚያፈላ ነበርና ሃሙስ ከስብሰባው በኋላ ሌሊቱን መተኛት አልቻልኩም። በረንዳ ላይ ተቀምጦ እንዲሁ ስብሰባክ ነጋ። አህዴድም ሆነ ኢህአዴግ “የፖለቲካ ኮከቤ አይደሉም” የሚለው እያጋደለና እያሸነፈኝ መጣ።

ከንጋቱ አስራ ሁለት ሰዓት ላይ ባለቤቴን ቀስቅሼ «እኔ አልቻልኩም! ኢህአዴግ/አህዴድ ውስጥ ለመቀጠል ሀሲናዬ አይፈቅድም! ጠዋት ስብሰባ ሄጄ እንደምለቅ ነግሬአቸው

እመጣለሁ። የሚሆነውን ስለማላውቅ የስነ-ልቦና ዝግጅት አድርጌ» አልኳት። ባለቤቱ በጣም ደንግጣ «ሀሊናህ ካልፈቀደ ምንም ማድረግ አይቻልምና የወሰንከውን አድርግ» ብላ እያበረታታችኝ እስከ ሦስት ሰአት አብረን ቆየን።

ስብሰባ እንደገባሁ መለስ መናገር ጀመረ። የሻይ አረፍት ከመድረሱ በፊት እጄን አውጥቼ ድንገተኛ ውሳኔዬን ተነፈስኩ። «እኔ የኢህአዴግ አካሄድ ስላልተስማማኝ እና ሀሊናዬ ስላልፈቀደ ከዛሬ ጀምሮ ከኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚም ሆነ ምክር ቤት ወጥቻለሁ» ብዬ እጭር መግለጫ ሰጠሁ። ተሰብሳቢው በድንጋጤ ከው አለ። ቀኑ አርብ ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም ነበር።

መለስና ሌሎቹ የም/ቤቱ አባላት ሃሳቤን እንድቀይር ሊያግባቡኝ ሞክሩ። «የለም! አንድ ጊዜ ወስኛለሁ ወስኛለሁ! ሃሳቤን አልለውጥም» አልኳቸው። ከዚያ መለስ እንዲህ አለ፤

«እንግዲህ ከቤቱ የተነሳውን ሰምተሃል። ሦስት አማራጭ ልስጥሁ፡- 1ኛ. ምንም አይነት ተቃውሞ ቢኖርህም ልዩነቱ እንዳለ ሆኖ፤ በስራ አስፈጻሚውና በም/ቤት አባልነትህ መቀጠል፤ 2ኛ. እዚህ ስብሰባ ላይ በታዛቢነት መቆየት፤ 3ኛ. ውሳኔህን ተግባራዊ ማድረግና መልቀቅ ነው። የቱን ትመርጣለህ?» አለኝ፤ ሦስት ጣቱን እያሳየኝ።

እኔም «ሦስተኛውን እመርጣለሁ!» ብዬ ወደ ቤተ-መንግስት ተመለስኩ። በዚህ ውሳኔዬ የተነሳ ምን እንደሚጠብቀኝ ባላውቅም ትልቅ ሽክም ከላዬ ላይ ሲራገፍልኝ ተሰማኝ።

ያን ቀን ከፊጊና ጋር ቤት ነው የዋልነው። ቢሮ ላልገባ ተረጋግተን ምሳ በላን። ከምሳ በኋላ ወደ ሰባት ሰአት አካባቢ ስልክ ተደውሎልኝ፤ እነ ኩማ ደመቅሳ 8 ሰአት ላይ ሊያነጋግሩኝ እንደሚመጡ ተነገረኝ።

ልክ ስምንት ሰዓት ላይ ኩማ ደመቅሳ፤ ግርማ ብሩ እና ዓሊ አብዱ መጡ። በአህዴድ አስቸኳይ ስብሰባ እንዳካሄዱ፤ በስብሰባቸውም ውሳኔዬን ለውጭ ወደ ኢህአዴግ ምክር ቤትና ስራ አስፈጻሚ እንድመለስ፤ ስብሰባ ላይም እንድሳተፍ እንደወሰነ፤ ይሄን ካላደረግሁ ግን ከአህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴና ስራ አስፈጻሚ እንድወገድ እንደተወሰነ ነገሩኝ።

እኔም «የመጨረሻ ውሳኔዬ ነው! ሃሳቤን ልለውጥ አልችልም» አልኳቸውና ሄዱ።

ወደ መኖርያ አካባቢዬ ስመለስ ሬጊና ስራ አልሄደችም ነበር። ምን እናድርግ በሚለው ዙርያ ላይ ተወያየን። እንደኛው አማራጭ ወደ ጀርመን መመለስ ሲሆን እኔ የጀርመን ዜግነት ባይኖረኝም ባለቤቴ ጀርመናዊት ስለሆነች የመኖር መብት አለኝ።

ሁለተኛው አማራጭ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ መቆየት ነው። እዚሁ መቆየቱ ላይ ስንወያይ ምናልባት ከታሰርኩ፣ ሬጊና ከተሊሌ ጋር ወደ ጀርመን እንድትመለስ ተመካከርን። ምክንያቱም እነ መለስ ከነሱ ቡድን ጋር ያልነበሩትን የኢህአዴግ አመራር አባላት በህገ ወጥ መንገድ ከፓርላማ በማስወጣት፣ ከስራ በማስወገድ፣ ከሰልጣን እንዲወርዱ በማድረግ፣ ከዚያም አልፎ የማለር እርምጃ ይወስዱ ነበር። ለምሳሌ ስዬ አብርሃ፣ አባተ ኪሾና ቢተው ታስረው ነበር።

ሦስተኛው አማራጭ፣ የፕሬዚዳንትነት ሰልጣኔ ጥቂት ወራት ስለሚቀረው ችግር ካልተፈጠረ በቀር በፕሬዚዳንትነቴ ቀጥሎ የሚሆነውን ማየት የሚል ነበር። በእነዚህ አማራጮች ዙሪያ ከባለቤቴ ጋር ተወያይተን ነገሮችን መጠባበቅ ጀመርን።

ከሰዓት በኋላ የወንድሜ ልጆች ማይክና አሁን በሀይወት የሌለ ተሊላ (ባምቢ) መጥተው ስንወያይ፣ ጉዳዩ በሬዲዮ ተነግሮ፣ በከተማው በሰፊው እየተወራ እንደሆነ ነገሩኝ። እህቴም ነበረች። ሁኔታው በቤተሰባችን ውስጥ ጥልቅ የሀዘን ድባብ ፈጥሮ ነበር።

ማታ ቴሌቪዥን አየን። የሚገርመው ጠዋት በአራት ሰዓት ላይ መለስ ከሰስቱ አማራጮች አንዱን ምረጥ ሲለኝ፣ እኔ ሶስተኛውን እመርጣለሁ ያልኩትንና እኔ ከወጣሁ በኋላ የነበረው የስብሰባ መንፈስ ሲቀርብ ነበር።

እኔ ላይ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ ለማግኘጥ ይመስለኛል እነ አልማዝ መኮ (ከሳምንት በኋላ የለቀቀች) ሂሳቡን ሳያወራርድ ሄደ ብላ ስትናገር፣ እነ ዳባ ደበሌ (አሁን የአዲስ አበባ አስተዳደር የሀዘብ ግንኙነት) ጀማል የሚባልና ሌሎችም መጥፎ ዘለፋና ትችት ሲያቀርቡ አሳይተው፣ ከአህዴድ ም/ቤትና ስራ አስፈፃሚ እንደተባረርኩኝ በስፋት ዘገቡ። ለእኔ ግን በነጋታው ነው የአህዴድ

ውላኔ የደረሰች። እህዴድ ይሄንን የወሰነበት ምክንያት በኢህአዴግ ከፍተኛ የአመራር እርከን ላይ የሌለ፤ በእህዴድ ከፍተኛ የአመራር ስብሰባ ላይ መሳተፍ ስለማይችል ነው።

እህዴድ ከማዕከላዊ ኮሚቴና ስራ አስፈፃሚ እንድንላ እንጂ ከአባልነት አላባረረችም ነበር። ግን የተሳሳቱ ይመስለኛል። አባልነቱንም ማንሳት ነበረባቸው። በዚህ ምክንያት በአባልነቱ ሰኔ፣ ሐምሌና ነሐሴ ቀጥሎ ነበር። በቤተ-መንግስት የኢህአዴግ መሰረታዊ ድርጅት ስብሰባዊነቱም ወርሃዊ መዋጮ መክፈሉን እንዲሁ ቀጠልኩበት።

ከመንግስት በኩል ምንም እርምጃ አልተወሰደም። አብዮታዊ ዴሞክራሲንና የአሮሚያን ጋዜጣ እገዛ ነበር። ነሐሴ መጨረሻ ነቀምቱ ላይ የእህዴድ ጠቅላላ ጉባዔ ሲካሄድ፣ እንደ አባል ጉባኤው ላይ ጠራት ሲገባኝ አልተጠራሁም። የሚገርመው መፃዛዊ ሆኖ ስለ (አሁን በህይወት የሌለች) የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ገንዘብ ሆኖ መሰረታዊ ጣፋ የሚባል የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት የፋይናንስና አስተዳደር ክፍል ኃላፊ ጥሪ ደርሶአቸው ወደ ነቀምቱ እንደሄዱ ሰማሁ። እኔ ግን መካሄዱንም ያየሁት በቴሌቪዥን ነበር።

ወዲያው በእህዴድ በፊትማንዴ ደብዳቤ ፃፍኩኝ። «ከአመራር ብወርድም ከአባልነት መብቶች እንዲሁ በሆነው ጠቅላላ ጉባዔ ላይ መሳተፍ ሲገባኝ መብቴ ስለተጣሰ፣ በዚህ አይነት ድርጅት ውስጥ ለመቀጠል አልፈልግም» የሚል ነበር።

እነሱ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥንና በሬድዮ ፋና ዘመቻ ሲያካሂዱብኝ እኔ ደግሞ የምፅፋቸውን ደብዳቤዎች ግልባጭ ለግልና ለመንግስት ሚዲያዎች እልክ ነበር። አፀፋ ለመመለስ ይሄን ስልት ነው የተከተልኩት። ህዝቡ ጋ ለመድረስም ረድቶኛል። “ነጋሶን ያስሩታል፤ ወንድ ነው፤ ለመለስ ልክ ልኩን ነገረው...” የሚሉ ወሬዎች ይሰሙ ነበር። ሪፖርትም ይደርሰኛል። ይሄ ከእህዴድ/ኢህአዴግ በኩል ነው።

ወደ ቤተ መንግሥት ለውሃ ዋና የሚመጡት እነ ተወልደ፣ አለምሰገድ፣ ገብሩ፣ አረጋሽ፣ ስብሃት ነጋ፣ አዲሱ ለገሰ፣ በረከት፣ አባይ ፀሀዬ እስከ የካቲት ወር ድረስ እንደተለመደው ይመጡ ነበር። ከየካቲት በኋላ ግን አረጋሽ፣ አለምሰገድና ተወልደ ሲቀሩ ሌሎቹ

ይመጡ ነበር። በረከትና አቦይ ስብሃት ነጋ፣ አባይ ፀሀዩ፣ አዲሱ ለገሰ መምጣታቸውን ሲቀጥሉ ሌሎች ድርሻ ብለው የማያውቁ እንግዳ ሰዎችም ተጨመሩ - አባዱላ፣ አለምሸት፣ ባጫ ደበሌና ካላ ሸሪፎ (አሁን የፌዴሬሽን ም/ቤት አፈ ጉባኤ) ነበሩ።

እስከ ሰኔ እንዲህ ቀጠሉና ከዚያ በኋላ ለዋና እንዳይመጡ ተከለከሉ። የእኔ ግንኙነት ከተሊሌ፣ ከረጊና፣ ከወንድሜና ከአህቶ፣ ልጆች ጋር ብቻ ሆነ።

ከአህዴድ አመራር ጋር ከመጋቢት በፊት ነው ግንኙነታችን የተቋረጠው። ከማንም ከለከሉት፣ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባም በቤተ-መንግስት መሆኑ ቀረ። ለመጨረሻ ጊዜ በአህዴድ ስብሰባ ላይ የተሳተፍኩት ሰኔ 14 ማታ ነበር። ከአህዴድ ጋር ያለኝ ግንኙነት ተቋረጠ። ከመንግስት ስራ አኳያ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል የሚካሄዱ ፕሮግራሞች፣ ከፍተኛ እንግዶች መቀበልና ማሰናበት፣ አምባሳደሮች መሾምና ማሰናበት ነበሩ። ይሄም ከሰኔ 15 በኋላ ቆመ። ይሄንን የሚያስተካክለው የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ነበር። ለካ እነሱም እነዚህን ሀላፊዎች እንዳልወጣ ከልከለዋል። ጠ/ሚኒስትሩ ያውቃል ብዬ እገምታለሁ።

«የእነዚህ ሰዎች ቤተመንግስት እንዳይገቡ መከላከል ከሀገር ከመብት አንፃር እንዴት ይታያል?»

የዚህ ዓይነት ጉዳይ በሀገ-መንግስትም ሆነ በሀጎች በቀጥታ ባይገለፅም ከሀወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሳቸውን ያገለሉ ውሁዳን (Minority) አባላት ርዕሰ ብሄሩን እንዳያገኙ መከላከላቸው የነሱንም የዜግነት መብትና የርዕሰ ብሄሩንም መብት የገደበ ነበር። እነዚህ ሰዎች በርዕሰ ብሄሩ ትዕዛዝ (በነሱ ጥያቄ ይሁን በርዕሰ ብሄሩ ፍላጎት) መሠረት ተፈትሸው ወደ ቤተመንግስቱ መግባትና ርዕሰ ብሄሩን ሊያገኙት ይችላሉ። የደህንነት ስጋት (Security risk) በሚል ሰበብ ርዕሰ ብሄሩን እንዳያገኙ መገደብ የለባቸውም። በመንግስት የፀጥታ ሃይሎችና በቤተመንግስቱና በርዕሰ ብሄሩ ጠባቂዎች ፍተሻ ተደርጎ ሊገቡ ይችላሉ ነበር። ሰዎቹ ከርዕሰ ብሄሩ ጋር ምስጢር እንዳያውሩ ተብሎ የሚጠረጠር ከሆነ እንኳን ርዕሰ ብሄሩና እነሱ ብቻ እንዳይገናኙ ለማድረግ ይቻላል። እናም በመርህ

ደረጃ እገዳው መነሳት አለበት ብዬ ጠይቄ ነበር። ሆኖም እንደ ሌሎች ጉዳዮች ሁሉ የሚሰማ አልነበረም።

ሌላው ቀርቶ በደህንነት ስጋት (Security threat) ስም የሚፈልጉኝን ሰዎች በቤተ-መንግስት ቢሮዬ እንዳልቀበል ተደርጎ “ለምን አልተነገረኝም?” ብዬ ስጠይቅ እንኳ «ግዴታ የለብኝም፤ ኢንፎርሜሽን ከመንግስት የማግኘት መብት የለህም» የሚል መልስ ነው የተሰጠኝ። እነዚህ ጠረ ዲሞክራሲያዊ የአሰራር አካሄዶች ለድርጅታችንም ሆነ ለአገራችን በጣም መጥፎና አደገኛ ስለሆኑ እንዲቆሙ ጥሪ ለማድረግና ተቃውሞዬን ለማሳየት (As protest) ነው ከኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴና ከኢህአዴግ ም/ቤት አባልነቴ የለቀቅኩት።

ከኢህአዴግ አመራርነት ከለቀቅሁ በኋላ ከረጊና ጋር የወሰንነው አዲሱ የስራ ዓመት ሲጀመር፤ የኔ የስልጣን ዘመን የሚጠናቀቅበት ጊዜ ስለሆነ፤ ከሐምሌ በኋላ በፕሬዚዳንትነት እንደ ማልቀጥል ነው።

ይሄን የወሰንኩበት ምክንያት በነሐሴ ወር ስድስተኛ አመት ስለሚሞላኝ ነበር። እናም እኔ እንደማልቀጥልና ሌላ ፕሬዚዳንት እንዲያዘጋጁ ለጠ/ሚኒስትሩና ለውጭ ጉዳይ ደብዳቤ ላክሁኝ። ይኸኔ የተወካዮች ም/ቤት አፈ-ጉባኤ የነበረው እቶ ዳዊት ዮሐንስና እቶ ስዩም መስፍን መጥተው አነጋገሩኝ።

«በክፍፍሉ ምክንያትና በአንተም የመልቀቅ ጥያቄ ያለመረጋጋት ተፈጥሯል። ኢህአዴግም የተሃድሶ ስብሰባ በማካሄድ ተወጥሯልና የተወካዮች ም/ቤት ስብሰባ ማካሄድ አስቸጋሪ ነው። በተጨማሪም በመስከረም የኢህአዴግ ጠቅላላ ጉባዔ ስለሚካሄድ፤ ለእንደዚህ አይነት የፖለቲካና ቲክኒካል ችግሮች ነሐሴ የተወካዮች ም/ቤትን መጥራት አስቸጋሪ ይሆናል። ስብሰባው በመደበኛ ጊዜው መስከረም መጨረሻ ላይ ቢደረግ ይሻላልና ታገስ። አሁን ከለቀቅህ አገር ይረበሻል» አሉኝ።

(ቤተ-መንግስት እያለሁ ከስዩም ጋር ውሎች ሲፈረሙና ከተለያዩ አገራት ሚኒስትሮች ሲመጡ ካልሆነ በስተቀር ብዙ ጊዜ እንገናኝም ነበር። ድሮ ጀርመን አገር በነበርኩ ጊዜ ጥሩ ግንኙነት ነበረን። የቤተሰብ ግንኙነትን በተመለከተ ተሊሌ ከስዩም፤ ከተፈራና

ከስብሃት ልጆች ጋር ግሪክ ስኩል ይማሩ ስለነበረ ከትምህርት ውጭም ጥሩ ግንኙነት ነበራቸው። ከስዩም በላይ በስራ አጋጣሚ ወደኔ ይመጣ የነበረው ዶ/ር ተቀዳ ዓለሙ ነበር። ከሱ ጋር ከሽግግር መንግሥት ምስረታ ጀምሮ እንተዋወቃለን።)

ከእነሱም ጋር እስከ መስከረም መጨረሻ ሠርቼ መደበኛ የም/ቤት ስብሰባ ሲጀመር እንደምለቅ ተስማማን። አሁን ወደ ጓላ መለስ ብዬ ሳስብ “በነሐሴ ሥልጣኔ ማብቃት አለበት። ሀገ-መንግስቱን መባረር የለብኝም” ማለት ሲገባኝ እሺ ማለቴ ስህተት ነበር፤ እስካሁን ይቆጫኛል። ምክንያቱም ሀገ-መንግስቱን መጣስ እኩ ነው። በወቅቱ ግን እውነትም አገሪቱ ብጥብጥ ውስጥ መግባት የለባትምና ልታገስ የሚለው ሀሳብ አሸንፎኝ እሺ እንዳልኳቸው አስታውሳለሁ።

ከዛ በኋላ በእኔና በጓደኞቼ ላይ የተወሰዱትን እርምጃዎች ላይ የተገነዘብኩት ነገር ቢኖር፤ የእነመለስ ቡድን የሚያየው የራሱን ፍላጎት መሳካት እንጂ እኔም ሆኑ ሌሎች ሀገን ተረድተን መሄዳችን ዋጋ እንደሌለው ነው።

በክረምት ያደረግሁት ሌላው ነገር በፕሬዚዳንት ጽ/ቤት በኩል የህግ ባለሙያ ተቀጥሮ፤ የድሮ ፕሬዚዳንትን በተመለከተ በሀገ-መንግስቱ ምንም ስላልተጠቀሰና ሌላ አዋጅ ስለሌለ አዲስ የህግ ረቂቅ እንዲዘጋጅ ማድረግ ነበር። በዚያም መሰረት ፕሬዚዳንቱን የተመለከቱ ህጎች ካሉ ታይተው፤ የፕሬዚዳንቱ ተግባራት እና ጥቅማ ጥቅሞች ተለይተው እንዲዘጋጁ ለማድረግ ሞክራለሁ። ምክንያቱም ፕሬዚዳንት በነበርኩበት ጊዜ መደበኛ ደሞዝ አልነበረኝም፤ የኪስ ገንዘብ ተብሎ አምስት ሺህ ብር ይሰጠኝ ነበር እንጂ።

የፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት በጀት ነበረው። በቤተ-መንግስቱ አስተዳደር የሚቀጠሩ ቋሚ ሠራተኞች ነበሩ። የፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት የምግብ በጀት ነበረው እንጂ እኔ ደሞዝ አልነበረኝምና እነዚህን በአዋጅ ለማስቀመጥና መብቶችን ለማስጠበቅ፤ ፕሬዚዳንቱ ከለቀቀ በኋላ ምን ምን እንደሚያገኝ ለምሳሌ ፕሬዚዳንቱ ስልጣኑ ሲያበቃ ከፈለገ ከፖለቲካ ገለልተኛ ሆኖ መኖር ወይም ሌላ ፓርቲ መቀላቀል፤ ከፈለገ የራሱን ፓርቲ ማቋቋም የሚሉ ይገኙበታል።

ቁላዊ አገልግሎቶችም እንዲኖሩት የሚያደርግ ረቂቅ እንዲዘጋጅ ለተወካዮች ምክር ቤትና ለጠ/ሚኒስትሩ ላክሁኝ። ለጉዳዩ ትኩረት ሳይሰጡ አዋጁን ቅርጫት ውስጥ የጣሉት ይመስለኛል።

ያም ሆነ ይህ ለእነሱም በገባሁት ቃል መሠረት በርዕሰ-ብሔርነቴ እስከ መስከረም ድረስ ቆየሁ። በዚህ ጊዜ ግን እኔ እንደምለቅና አዲስ ፕሬዚዳንት እንደሚመረጥ ግልፅ ነው። ማንን እንደሚያደርጉ አላውቅም እንጂ።

አቶ መለስ - በዶ/ር ነጋሶ ዓይን

ምዕራባውያን ከ97 ምርጫ በፊት መለስን ዲሞክራሲያዊ መሪ በማለት ሲያወድሷቸው እንደነበር ይታወቃል። በፓርቲያቸው በኢህአዴግም ከፍተኛ ተቀባይነትና ተወዳጅነት አላቸው። ተቃዋሚዎች ደግሞ ጠ/ሚኒስትሩን ፈላጭ ቆራጭ እስከ ማለት ድረስ ይነቅፋሉ። ከኢህአዴግ ጋር ለ10 ዓመት የዘለቁት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ጠ/ሚኒስትሩን እንዲህ ይገልጻል፡-

ከመለስ ጋር በአጠቃላይ የግልም ሆነ የሥራ የጠበቀ ግንኙነት አልነበረንም። በሽግግሩ ጊዜ ሚኒስትሮች ሆነን ተሹመን ወደ ምኒሊክ ቤተ-መንግስት ስንሄድ "እንኳን ደስ አላችሁ፤ በርቱ" የሚል የማነቃቂያ ንግግር አድርጎልን፤ አንዳንድ አስተያየቶችንም ሰጥቶን ነበር። ከዛ ውጪ ፕሬዚዳንትና የፓርላማ አፈ-ጉባዔ ስለነበረ ስብሰባ ሲመራ አየዋለሁ። ከመለስ ጋር በህገ-መንግስቱ የማዕደቅ ሂደት ማታ ማታ ከሌሎች ጋር ሆኜ ቢሮው ከመሄድ በቀር በሽግግሩ ጊዜ የተገናኘንበትን ሁኔታ አላስታውስም።

በግል አንድ ሁለት ቀን ቤቱ ሄጄ ተጫውተናል። በተከታታይ መገናኘት የጀመርነው ከ1987 ዓ.ም በኋላ የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባዎች ላይ ነው። በተጨማሪ በኢህአዴግ ማእከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ሲመራ፤ እንደገና ደግሞ ጠቅላላ ጉባዔ ሲካሄድ፤ ኢህዴን ወደ ብአዴን ሲሸጋገር ተገናኝተን ነበር። ጅማ በተካሄደው የኢህአዴግ ጠቅላላ ጉባዔ ጊዜ አንድ ቤት ውስጥ ነበር ያደርነው።

ያንን ጊዜ የማስታውሰው ሁለታችንንም የጅማ የሃገር ሽማግሌዎች አግኝተውናል። እዛ ስብሰባ ላይ አንዳንድ ከተሞችን የኢኮኖሚው ማዕከል የማድረግ ሃሳብ ተንፀባርቆ ነበር። ስለዚህ

ከጅማ አስከ ጋምቤላና ማጂ እንዲሁም ከደዴሳ ወዲህ ያሉትን የኦሮሚያ ዞኖች፤ ለጋምቤላ፤ ለቤንች ማጂ ዞን፤ ለሸካና ዳውሮ አካባቢዎች እንደ ማዕከል (development corridor center) ለማድረግ ታቅዶ ነበር። ከዚህ ጋር ተያይዞ ለጅማ ትኩረት እንድንሰጥ መንግስት ጅማ ውስጥ የኒቨርሲቲ ከፍቷል፤ ጊቤ እንድ ከተጠናቀቀ የኤሌክትሪክ ሃይል ይኖራል (ጅማ በጣሊያን ጊዜ የነበራት ልማት ወደጎላ ተመልሶ ነበር)። ይሄንን እንደገና ለማደስና የልማት ማእከል ሆኖ አካባቢው እንደሚለማ ነበር ለሽማግሌዎች መልስ የተሰጠው።

ከነዚህ አይነት ስብሰባዎች በተለየ ይፋ ባልሆነ መንገድ አልፎ አልፎ መለስ ቢሮ እሄድ ነበር። ስለ ኑሮ እንጠያየቃለን። የምሳ ሰዓት ከሆነ ምሳ ቢሮ ውስጥ ስለሚበላ ይጋብዘኝና እየተመገብን እንጫወታለን። ብዙ ጊዜ ቢሮው አምሽቶ ነው ወደ ቤቱ የሚገባው። እንድ ጊዜ የማስታውሰው “ይሄ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የሚባለው ርእዮተ-ዓለም ከየት ነው የመጣው? ምንድነው?” ብዬ ጠይቄዋለሁ። ስለዚህ ጉዳይ ማንበብም አፈልግ ነበር።

ጀርመን በነበርኩበት ጊዜ እኔ የማውቀው ከባርያ ስርአት ወደ ፊውዳል፤ ከፊውዳል ወደ ካፒታሊዝም፤ ከዚያ ሶሻሊዝም፤ ከዚያ ኮሚኒዝም እንደሚከተል ነበር። በሶቭዬት ህብረትና በሌሎች ሶሻሊስት ሃገሮች እነ ሌኒን ያዳበሩት ደግሞ ከፊውዳሊዝም ወደ ካፒታሊዝም ሳንገባ ወደ ሶሻሊዝም መግባት እንችላለን የሚለውን እንደሆነ አውቅ ነበር። ወይም የቻይናዎቹ አዲሱ አብዮት የሚሉትን ነበር የማውቀው። ይሄን አብዮታዊ ዲሞክራሲ ስለማላውቀው ከየት ነው የመጣው? አልኩት።

መለስ የሌኒንን፤ የስታሊንና የትሮትስኪን ፍልስፍና በደንብ አንበቧል። አብዛኛውን የህወሃት የትግል ጊዜ በገባብና ካድሬዎችን (ታጋዮችን) በማስተማር ነው ያሳለፈው። እሱ ሲኖርበት የነበረውን ዋሻ አይቼዋለሁ፤ እዛ ዋሻ ነው ዕውቀቱን ያዳበረው። በሻማና በጀኔራተር መብራት እየተጠቀሙ ነበር የታገሉት። መለስ ታሪክና ርእዮተ-ዓለማዊ ሳይንሶችን ያውቃል። ስለ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የጠየቅኩት ለዚህ ነበር።

«አብዮታዊ ዲሞክራሲ የሚባለው በ1904 እ.ኤ.አ የከሸፈው የራሽያ ሪቮሉሽን ነው፤ ሌኒን ያዳበረው ሃሳብ ነው። ከፊውዳሊዝም ወደ ሶሻሊዝም ከመኬዱ በፊት አጠር ላለ ጊዜ የካፒታሊስት ስርአት

ሊኖር እንደሚችል፤ በዚህ ጊዜ ሰርቶ አደሩና ለርሶ አደሩ የመንግስት ስልጣን ይዘው፤ ከአብዮታዊ ምሁራን ጋር ለተወሰነ ጊዜ (ካፒታሊስቶች የመንግስት ስልጣን ሳይዙ)፤ የተለያዩ ርእዮተ-ዓለም የያዙ ሰዎች እንዲደራጁ የሚፈቀድበትን ወቅት ካካሄድን በኋላ ወያ ለሻሊዝም እንሄዳለን» በማለት አብራራልኝ።

ለበለጠ ማብራሪያ የሚጠቅመው መፅሃፍትን ግን አልጠቆመኝም። ጄኔን ጉዳይ ትንሽ እንዲያብራራልኝ ብዬ ለሰሞን ጢሞን ብጠይቀው እሱም የመለስ አይነት ምላሽ ብቻ ሰጠኝ። ሆኖም መለስ የጠለቀ እውቀት እንዳለው ተገንዝቤያለሁ።

«በማህበራዊ ሀይወትስ ትቀራረቡ ነበር?»

ከማህበራዊ ግንኙነት አንፃር ብዙ ቅርርብ አልነበረንም። እናቱ ያረፉ ጊዜ ለሃዘን ሄጃለሁ። በ1992 ዓ.ም ክፈምት ላይ ለሀክምና ሳዑዲ አረቢያ ሄጄ ታክሜ ስመለስ እሱ፤ ባለቤቱና ሁለት ልጆቹ መጥተው «እንኳን አተረፈህ!» ብለውኛል። በግል ሀይወቱ ምን አይነት ኑሮ እንደሚኖር አላውቅም። ብዙ ጊዜውን ስራ ላይ እንደሚያሳልፍ ነበር የማውቀው።

በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ፤ ሻይ ሰአት ላይ ስንገናኝ በጣም ብዙ እንደሚያጨስ አውቃለሁ። መለስ፤ ተወልዶ እና አለምለገድ በጣም ብዙ ያጨሱ ነበር። በርግጥ እኔም አጨሳለሁ። መለስ ግን በስብሰባ ጊዜም ሆነ ከስብሰባ ውጪ ከሁላችንም የበለጠ ያጨስ ነበር። ከመጠጥ ደግሞ ቀይ ወይን እንደሚወድ አውቃለሁ።

በስብሰባ ላይ ጥሩ ጥሩ ሃሳቦችን ያፈልቃል፤ ይከራከራል፤ አምባገነን አልነበረም። ሁላችንም እንድንሳተፍ ዕድል ይሰጣል። በአንድ ጉዳይ ላይ ተቃውሞ ካለው እስከ መጨረሻው ድረስ ለመከራከር ይሞክራል። አንዳንዴ ግን ስሜታዊ ይሆን ነበር። ምናልባት የታጋይ አብዮተኞች ልምድ ሊሆን ይችላል፤ እርግጠኛ አይደለሁም። አልፎ አልፎ የቃላት አጠቃቀሙ ጥሩ አልነበረም። አሁንም የአፍ ወለምታ አለበት። ትዝ ከሚለኝ ውስጥ በአህዴድ ላይ ሲሰነዝር የነበረው ትችት ነው። «አህዴድ አባሎቼም ካድሬዎቼም እያሰደቡን ነው። አንዱ የአሜሪካን አምባሳደር የኦሮሞ ካድሬዎች ዱርዩዎች (hooligans) ናቸው ብሏል» በማለት መንቀፋገ አልዘነጋውም።

በውጭ እገር ድርጅቶች ላይም የሚወረውራቸው ቃላት ችግር እንደነበረበት የሚያሳዩ ናቸው። በሻዕቢያ ጦርነት ጊዜ የነበረው እቋም አይመቸኝም ነበር። የሰራ አስፈፃሚ አባላት አስራ ዘጠኝ ነበርን። እሜሪካውያን ሻዕቢያ ከባድሜና ሌሎች የኢትዮጵያ መሬቶች ለቆ ከመውጣቱ በፊት የሰላም ድርድር ላይ እንድንሳተፍ ግፊት በሚያደርጉበት ወቅት መለስና ዶ/ር ካሱ ኢላላ የነሱን ግፊት የመቀበል አዝማሚያ ማሳየታቸው በግሌ በጣም አሳዝኖኝ ነበር። መለስ የራሱን ዓላማ ለማሳካት የሃገርን አላማ እስከ መግፋት እንደሚደርስ ያን ጊዜ ነው የተገነዘብኩት። ተቃዋሚዎች ላይ ብቻ ሳይሆን የትግል ጓዶቹ ላይም ቂም ይዞ እንደሚጨክን አስተውያለሁ። ተሃድሶ በተጀመረበት ወቅት የሚቃወሙትን በማግለል፣ የእሱ ደጋፊ ኃይሎችን የማደራጀት ስራ ሲሰራ ታዝቤያለሁ። የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይ አሁን ከፍተኛ ባለስልጣናት ከሆኑ ወጣት የአህዴድ ካድሬዎች ጋር ቆሜ ስነጋገር ጣልቃ ገብቶ ንግግራችን እንዲቋረጥ ማድረጉ የዚህ እንድ አካል ይመስለኛል።

በተጨማሪም እንዳንድ ቁልፍ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ስራ አስፈፃሚውን ሳያማክር እርምጃ ይወስድ ነበር። ለምሳሌ ጀኔራል ዓድቃንንና ጀኔራል አበበን ከጀኔራልነት ያሰናበታቸው ስነ-ስርዓቱን ተከትሎ አልነበረም። ጀኔራል አባዱላ ገመዳም ከመከላከያ ሲለቅ ደንቡን ተከትሎ አልነበረም። ጀኔራል አባዱላ በአሁኑ ሰዓት የሚጠራው አቶ አባዱላ እየተባለ ነው። ይሄ አጠራር ለእኔ ትክክል አይደለም። ምክንያቱም ጀኔራል አባዱላ ስነ-ስርዓቱን ተከትሎ ከጀኔራልነቱ አልተነሳም። ወታደር ነው። ጀኔራል አባዱላ ከመከላከያ ተሰናብቶ የኦሮሚያ ክልል ፕሬዚዳንት እንዲሆን ያደረገው መለስ ራሱ ነው። ይሄ ደግሞ ኦሮሚያን በወታደራዊ አገዛዝ ስር እንደ መጣል ነው።

እነዚህ አካሄዶች በግብታዊነት የተደረጉ ነበሩ። የስልጣን መጋፋት አሰራርንም እንደሚከተል አስተውያለሁ። ለምሳሌ ጀኔራሎችን በሾምን ጊዜ በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ እነማን ማዕረግ እንደሚሰጣቸው ሃሳቡ ቀርቦ ነው። ከላይ የጠቀስኳቸው ጀኔራሎችን የማሰናበት እርምጃዎች ሲወሰዱ ግን የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ተሰብስቦ አልተወያየም። የሰራ አስፈፃሚ አባል እንደ መሆናችን ግን ማወቅ ነበረብን።

መርዝ የተሸከመች አዋጅ

ዶ/ር ነጋሶ ስላገራቱ ርዕሰ ብሄርነት መውረዳቸውን ተከትሎ በጥድፊያ ተዘጋጅቶ የፀደቀውን ፕሬዚዳንቶችን የተመለከተ አዋጅ 'መርዝ ተሸከማለች' ይላሉ። አዋጁ 255/94 ኢ-ሀገ-መንግስታዊ ነው የሚሉት ነጋሶ፤ ሰብዓዊ መብቶችና ነፃነቶችን የሚጥስና የሚፃረር እንደሆነ በመጥቀስ አልቀበለውም ብለው መቃወማቸውን ይናገራሉ። ከአዋጁ ጣጣ ግን አልዳኑም። አዋጁ የፀደቀበትን ሁኔታ ጨምሮ ከሥልጣን የወረዱበትን ቅፅበት ይነግሩናል።

መስከረም 28 ቀን 1994 ዓ.ም በሀገ-መንግስቱ ድንጋጌ መሰረት ፓርላማ በ9 ሰዓት ከፈትኩ። አዲስ ፕሬዚዳንት ማስመረጥ ነበረብኝ። ከቤቱ አንድ እጩ ብቻ ቀረበ። መቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ። እሳቸውን አስመርጬ ቃለ-መሃላ ተፈጽሞ ስነ-ስርዓቱ አለቀ።

ልክ በፕሬዚዳንትነት የተመረጥኩ እለት ከአዳራሹ ሰወጣ በመኪና እጅብ ወደ ቤተ-መንግስት እንዳስገቡኝ ሁሉ የዚያን ቀንም በመኪና እጅበውኝ ጀኔራል ተፈሪ በንቲ ይኖርባት ወደ ነበረች ቤት ወሰዱኝ። ፊንፊኔ ሆቴልና ፍልውሃ ጥግ ላይ እንዲት ጥሩ ፎቅ አለች። እዛ ውስጥ አስገቡኝና ጥቂት ጠባቂዎች እስቀምጠው ሄዱ።

ከዛ በኋላ የምጠቀምበት ላንድ ክሩዘር መኪና አመጡልኝ። ቀጥለው ረጊናና ተሊሌን አመጡአቸው። የግል እቃዎቻችንን፤ መፃህፍቶቻችንን፤ የግል ሰነዶችንና የቀሩትን ከዛ በኋላ ነው ያመጣናቸው።

የዚያኑ ቀን ማታ ቤተ-መንግስት ሄጄ ነበር፤ የአዲሱ ፕሬዚዳንት እራት ግብዣ ላይ ለመገኘት። ከመለስ ጋር ግብዣው

ላይ ተገናኝን። በዓመቱ ደግሞ ፓርላማ ሲከፈት አገኘሁት። ከዚያ በኋላ አንድ ሁለቱ ተገናኝተናል እንጂ ተያይተን አናውቅም።

ፕሬዚዳንት መቶ አለቃ ግርማ የሶዶ ጅዳ ፓርቲ መሪ ነበሩ። በግርማ ብሩ አማካኝነት ያንን ትተው ከኦህዴድ ጋር ግንኙነት ጀመሩ። ምናልባት አሁን የምጠረጥረው ከየካቲት ጀምሮ ሰው አፈላልገው ፕሬዚዳንቱ ከኦሮሞ መሆን አለበት የሚል አቋም ስለ ነበረ፤ ፕሬዚዳንት ግርማን ያዘጋጁ መሰለኝ። በ1992 ዓ.ም ምርጫ ከቱሉ ቦሎ በሃ አካባቢ ሌላ የተዘጋጀ ካድሬ ነበር፤ ሆኖም እሳቸውን አስመረጡ። በዚህ አይነት ተመርጠው ነው ፓርላማ የገቡት።

አዲሱ ፕሬዚዳንት ማታ ግብዣ ተደርጎላቸው ሌሊቱን በጠናታ መው ሳቡዲ አረቢያ ተላኩና ሦስት ወር ቆይተው ድነው ተመለሱ። የመጀመሪያዎቹን ሶስት ወራት አልሰሩም ማለት ይቻላል። የተመለሱ አለት ቤተ-መንግሥት ሄጀ «እንኳን እግዚአብሔር ማረዎት! ስራው ላይ ግር የሚልዎ ነገር ካለ በፈለጉ ጊዜ ሊያገኙኝ ይችላሉ» አልኳቸው። ከዚያ በኋላ በአዋጅ 255/94 የተነሳ ሁለት ጊዜ አነጋግራቸዋለሁ።

«መርዝ ተሸክማለች ያልዋት አዋጅስ?»

መስከረም 28 ቀን 1994 ዓ.ም ከሰዓት በፊት በሀገ-መንግስቱ የተደነገገውን አሰራር በጣሰ አኳኋን የተወካዮች ምክር ቤት ስብሰባ ተካሂዶ ነበር። ይሄን የምልበት ምክንያት ፓርላማው ከሰኔ 30 እስከ መስከረም መጨረሻ ሳምንት ሰኞ ድረስ እረፍት ላይ ስለሆነ ነው።

ፓርላማው አዲሱን የስራ ዘመን ስራ የሚጀምረው ከሰዓት በኋላ ፕሬዚዳንቱ ፓርላማውን ከከፈቱት በኋላ ነው። አስቸኳይ ጉዳይ ካለ አፈ-ገባዬው በሚዲያ ይፋ ጥሪ አድርጎ ሊሰበሰብ ይችላል። ያለበለዚያ ስብሰባው አይካሄድም።

እነሱ ግን ገና ፓርላማው ሳይከፈት ከሰዓት በፊት መጥተው በከተማ ውስጥ ያሉትን አባላት፤ በየድርጅታቸው እንዲጠሩ አድርገው ስብሰባ አካሂደዋል - ይሄ ህገ-ወጥ ስብሰባ ነበር። በስብሰባው ላይ አቶ ዳዊት «አዲስ ፕሬዚዳንት ዛሬ ይመረጣል፤ የድሮው ፕሬዚዳንት መልቀቁ ነው። አገሪቱን ያገለገለ ባለስልጣን እንዴት ባዶ እጁን እንተወዋለን! ቤት የለው፤ መኪና የለው፤ ደመወዝ የለው፤ በዚያ ላይ እንድንወስን ነው ስብሰባውን

የጠራሁት» ብሎ ሰእኔ የተቆረቆረ በመምሰል ኢ-ህገ-መንግስታዊ ስብሰባ በማካሄድ አዋጅ 255/94 እንድትፀድቅ አደረገ።

አዋጁ የተዘጋጀው በበረከት ስምዖን፣ በዳዊት ዮሐንስ እና በአስመላሽ እንደሆነ ሰምቻለሁ። ያችን አዋጅ አፀደቁትና ማታ በቲቪ እንደ ትልቅ በረከት አሽሞንሙነው አስነገሯት «ፕሬዚዳንት ነጋሶ ሥልጣን ሰቀቁ፤ ለአገልግሎታቸው ካላ የሚሆን አዋጅ ፀድቋል» በማለት ሰፊ ፕሮፓጋንዳ ነዙ።

ረቂቁ ግን ወደኔ አልቀረበችም። አዋጁ እኔ ጋ መቅረብ ነበረባት። እኔ መፈረም ነበረብኝ። እነሱ ግን ይሄንን አላደረጉም። አዋጁ በፕሬዚዳንት ግርማ እንደተፈረመች ተደርጋ ነው የፀደቀችው። እሳቸው ግን ሌሊቱን ታመው ሳቡዲ ሄደዋል። መቼም ከዚያ በፊት አስፈርመውታቸው ማለት አይቻልም። ምናልባት ፕሬዚዳንቱ በሁለት ሳምንት ውስጥ ካልፈረመ አዋጅ ይሆናል የሚል ስላለ እሷን እንደ ስልት ተጠቅመውባት ይሆናል።

በማግስቱ አቶ ዳዊት ዮሐንስ ሽኝ ደብዳቤ ፅፎልኝ «ይሄ አዋጅ ተግባር ላይ ውሎ ጥቅማ ጥቅምህን እንድታገኝ እና በጀት እንዲያዝ መስማማትህን የሚገልፅ ደብዳቤ ፃፍ!» አለኝ።

አዋጁን ላያት (አንቀጽ 7 ንዑስ አንቀጽ 255/94) መርዝ ተሸክማለች። «የድሮ ፕሬዚዳንት ከፖለቲካ ወገንተኝነት መገለል አለበት!» ትላለች። ሌላዋ አንቀጽ 14 ደግሞ «ወገንተኛ ከሆነ ጥቅማ ጥቅሙና መብቱ ይቋረጣል» የምትል ነች። ለዳዊት ስልክ ደውቶ በሁለት ምክንያት አልፈርምም አልኩት። “1ኛ. ኢ-ህገ-መንግስታዊ ነው። 2ኛ. ከጥቅማ ጥቅም መብት ጋር አያይዞ ይህን መወሰን ኢ-ፍትሃዊ ከመሆኑም በተጨማሪ የአንድን ዜጋ ዴሞክራሲያዊ ሰብዓዊ መብቶችና ነፃነቶች የሚባረር ነው። አገሪቱን ለ6 አመት በቅንነት አገልግሎ፣ ይሄን ፈርም መባሌ መብቴን የሚጥስ ነው፤ ስለዚህ አልፈርምም” አልኩት።

“እስቲ አስብበት” አለኝና ወደ ውጭ አገር ሄደ። ዶ/ር ጴጥሮስ ኦላንጉም አነጋገረኝ። ለሱም “እስቤበታለሁ፤ አልፈርምም” አልኩት። በስልክ ጨረስን።

«ከሰድሳት ዓመት የቤተ-መንግሥት ኑሮ በኋላ አዲስ ህይወት ጀመሩ ማለት ነው?»

ከ6 ወር በኋላ “ቦሌ የኖርዌይ ኤምባሲ ሠራተኞች ይኖሩባት የነበረች ትንሽ ቢሮና አራት መኝታ ክፍል ያላት ቤት አገኘን” ብለው አሳደሷትና እዛች ቤት አስገቡኝ። በፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ስር ሆነው በኔ መኖሪያ ቤት የሚሰሩ አራት ሠራተኞችና አንድ አትክልተኛ ቀጠሩልኝ። አንድ ትንሽ የቤት መኪናና አንድ ላንድ ክሩዘር ከአንድ ሾፌር ጋር መጣልኝ። ከፌደራል ፖሊስ ሁለት ጥበቃ ተመደበልኝ። ለፍጆታ 5 ሺ ብር፣ ለኪስ 5ሺ ብር ይሰጡኝ ጀመር።

የመኪና ነዳጅ፣ ዘይትና ሌሎችም ወጪዎች በቤተ-መንግሥት ጽ/ቤት በኩል ይሸፈኑ ነበር። መኪናዎቼን ማሳደስና መጠገን አራት ኪሎ የሚገኘው የቤተ-መንግሥት ጋራኸ ስራ ነበር። በዚህ አይነት ነበር መኖር የጀመርኩት።

ስድስት ወር እንደቆየን ቤቷ መሰነጣጠቅ ጀመረች፤ ሳሉኑ ለሁለት ተክፈለ፤ መስኮቶች ወላለቁ፤ አንዳንድ ቀዳዳዎችን በጋዜጣ ሸፈንናቸው። እድሱልኝ ብል ሰሚ አጣሁ። ‘ሌላ ቤት እንዲፈልጉልኝ ጮህኩ። ከ1994 ዓ.ም አጋማሽ እስከ 1996 ዓ.ም አጋማሽ ድረስ እዚያች ቤት ከቆየሁ በኋላ አሁን ወዳለንበት ብስራተ ገብርኤል አካባቢ የሚገኝ ቤት ገባን።

አዋጅ 255/94 ኢ-ህገ-መንግሥታዊ ነውና አሻሽሉት ወይም በአዲስ አዋጅ ቀይሩት እያልኩ እስከ 1997 ዓ.ም ድረስ ወትወቻለሁ። ጭጭ አሉ። “እምቢ!” ወይ “እያሰብንበት ነው” ምናምን ይባላል! እነሱ ግን ዝም ጭጭ እንዳሉ አዋጁ አሁን ድረስ እንደፀናች ትገኛለች።

የቤተ-መንግሥት አስተዳዳሪ የብስራተ ገብርኤሉን ቤት አሳደስን ብሎ ሲያስረክበኝ በጣም ደስ ብሎኝ ነበር። ነገር ግን የዚህኛ ውም ቤት እድሳት የግብር ይውጣ ዓይነት ነበር። በገባን በሁለተኛው ሳምንት ቢሮዬ ቁጭ ብዬ እየሰራሁ ሃይለኛ ድምጽ ሰማሁ። እሮጩ ስሄድ የመኝታ ቤታችን ጣሪያው ተበድሶ አልጋው ግርጌ ላይ ወድቋል። ረጊና ተኝታ ነበር። እግዚአብሔር ነው ያዳናት። በዚህም አላበቃም። በየጊዜው ማፍሰስና መውደቅ ጀመረ። አሳድሱልኝ ብል ዝም፤ ጠ/ሚኒስትሩ ጋ ብፅፍ ጭጭ፤ የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ስደውል

መልስ የለም። ቢቸግረኝ ሁለት ጊዜ ፕሬዚዳንት መ/አ ግርማ ጋ ሄድኩኝ።

ፕሬዚዳንት መ/አ ግርማ መጀመሪያ ላይ እስቲ የሚደረገውን አያለሁ አሉኝ። በሁለተኛው ቀን ደግሞ “እኔም በአዋጁ ስለምስማማ ምንም ላደርግልህ አልችልም” ብለው ዘጉኝ። በ1996 ዓ.ም ይመስለኛል ስለ አዋጁ ምንም ስላልተደረገ በባለሙያ በኩል ጉዳዩን ልግባበት አልኩና በአንድ ጠበቃ በኩል በፌዴሬሽን ም/ቤት ስለ አዋጁ በጣም መሰረታዊ የሆነ ነገር ላክሁ፤ ግን መልስ የለም።

ምርጫ 97 ሲመጣ ይሄ ለፌዴሬሽን ም/ቤት የባፍኩትና ከነዳዊት ጋር ስከራከርበት የነበረው ጉዳይ አልባት አላገኝም ነበር። እኔ ደግሞ የዜግነት መብቴን ለማስከበርና እንደ አንድ ኢትዮጵያዊ ዜጋ በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 38 መሠረት የመመረጥና መምረጥ መብት እንዳለኝ አምናለሁ። በሌላ በኩል ደግሞ ያ ህግ አለ - «ፕሬዚዳንቱ የፖለቲካ ወገንተኝነት ካለው መገደብ አለበት» የሚል። ሳየው «ወገንተኝነት» ይላል (partisan ለማለት ነው)። የየትኛውም ፖለቲካ አባል መሆን አትችልም ነው ነገሩ።

ወገንተኛ ሳልሆን በግል ዕጩ ተወዳዳሪነት ወደ ምርጫ ለመግባት ወሰንኩና ምርጫ በርድ አቶ ተስፋዬ መንገሻና አቶ ከማል በድረን አማካርኳቸው። «ይሄ ችግር የለውም። በግል ልትመዘገብ ትችላለህ» አሉ። አቶ ከማል በድረ ግን «አዋጁ አልበሰለም!» ብሎኝ ነበር።

ረጊናና ጃለሌ ይሄን ስነግራቸው በጣም ተናደውና ተቆጥተው «ተው፤ እነዚህ ሰዎች ይቀጡሃል!» ብለው እያለቀሱ ለመነኝ። «አይሆንም! ለጥቅማ ጥቅም ብዬ የዜግነት መብቴን ለድርድር አላቀርብም። የመምረጥና የመመረጥ መብቴን እጠቀማለሁ» ብያቸው በእጩነት ለመመዝገብ ወደ ደምቢ ዶሎ ሄድኩኝ። ተመዝግቤ፤ የእህቴ የፀሀይቱ ባል የሆኑትን አቶ አሰፋ በየነን ወክዬ መጣሁ። በእጩነት መታወቂያ አገኘሁ። የካቲት ላይ ወደ ደምቢ ዶሎ ሄጄ ቅስቀሳ እያካሄድኩ እስከ ግንቦት እዚያ ቆየሁ።

ሚያዝያ አካባቢ በሚገርም ሁኔታና ፍጥነት ከፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ደብዳቤ መጣልኝ። ረጊና አግኝታ አንብባ ደምቢ ዶሎ ፋክስ አደረገችልኝ። ደብዳቤዋ እንዲህ የምትል ነበረች፤ «ከሐምሌ 1

ጀምሮ በጀት አይመደብልህም፤ ከተወካዮች ምክር ቤት በተፃፈ ደብዳቤ በጀት እንዲያገዝ ተብሏል። ምክንያቱም ወደ ምርጫ በመግባትህ የፖለቲካ ወገንተኝነት አሳይተዋል። ስለዚህ ጥቅማ ጥቅምህ ስለሚነሳ ተዘጋጅ።

እኔም መልስ ፃፍኩኝና በሬዲዮምና በአካላቸው። በምርጫው ከእኔ ጋር የሚወዳደረው አህዴድ የመደበው ሰለሞን አበበ የሚባል ዕጩ ነበር። በአጠቃላይ በደምቢ ዶሎና በሰዮ ምርጫ ክልሎች፤ በአብላጫ ድምፅ በቀበሌው ሳይቀር ቀጥቼው ወደ አዲስ አበባ ተመለስኩ።

እዚህ ስመጣ የፌዴሬሽን ምክር ቤት ውሳኔውን እንዲያፋጥንልኝ ጠየቅኩኝ። በሰኔ ውስጥ በአግባቡ ባልፀደቀ ህገ-መንግስታዊ አጣሪ ጉባዔ፤ የጉባዔው አባላት በአግባቡ ባልፈረሙበት ቃለ ጉባዔ ላይ በመመስረት የፌዴሬሽን ምክር ቤት «የጠየቅኩው ጥያቄ የህገ-መንግስት ጥያቄ አያስነሳምና ጥያቄው ውድቅ ሆኗል» ይልና በሚያዝያ ለላኩት ደብዳቤ በሰኔ ውስጥ መልስ ይሰጠኛል።

ሰኔ 10 አካባቢ ደግሞ «ከዚህ በፊት በተፃፈልህ መሰረት በጀት አልተያዘም። በዚህ ምክንያት ከሰኔ 30 ጀምሮ አገልግሎቱና በጀቱ ስለሚቋረጥ የመንግስት ቤትና ንብረቶችን ለማስረከብ ሰኔ 29 ተዘጋጅ!» ብለው ፃፉልኝ።

በጣም ደነገጥን። ይሄ ሊሆን አይችልም!! የምገባበት የለም፤ ቤት የለንም፤ ሌላ ቤት ለመስራት ቀርቶ ለኪራይ እንኳ ገንዘብ አልነበረንም፤ ለመኖርም እንኳ ከጥቂት ወራት በስተቀር ገንዘብ የለንም። ባለቤቴ ሬጊና ስራ አልነበራትም። ከጥቅምት 1998 ዓ.ም በኋላ በፓርላማ ከማገኘው 2700 ብር ደሞዝ በስተቀር ምንም ዓይነት ገቢ አልነበረንም። ከ1997 - 98 ዓ.ም በጣም ተቸግረን ስለነበር የረጊና ታናሽ ወንድም ትንሽ ገንዘብ አበደረን። ከሰኔ 30 ጀምሮ ቀጥ አድርገው ነው ያቆሙት። ሰኔ 29 ሁለቱ ጠባቂዎች ከላይ ታዝዘናል መሄዳችን ነው ብለው ሄዱ።

እንደገና ለሰራተኞቼና ለሹፌሩ ሌላ ደብዳቤ እየገሰገሰ መጥቶ «ኮንትራታችሁ ተቋርጧል!» ተባለ። የኔስ ይሁን ሰራተኞቼ የቅጥር ኮንትራት ነበራቸው። ሥራ እንዲያፈላልጉ ጊዜ እንኳ አልተሰጣቸውም። ስራ መፈለጊያ አልተባለም። ሶስት የቤት ውስጥ ሰራተኛ፤

አንድ የቤታችን አስተዳዳሪ፤ አንድ አትክልተኛና ሹፌር ያለ ምንም ካሳ ተባረሩ።

ከሚያዝያ በፊት ደምቢ ዶሎ ሄጄ ከተመለሰኩ በኋላ ላንድ ክሩዘሩ ጋራዥ ገብቶ ነበር። ለሁለተኛ ጊዜ ስመለስ ለምርጫ የመንግስትን መኪና መጠቀም ስላልፈለግሁ ጋራዥ አስገባሁት። ለምርጫው በራሴ ወጪ ለመንቀሳቀስ ስለወሰንኩ ከነበረኝ ገንዘብ ወደ 30 ሺ ብር ያህል አውጥቻለሁ። ከግለሰቦች በድጋፍ ያገኘሁት 6 ሺ ብር ነበር። በተረፈ ክራሴ ነው ያወጣሁት።

መኪናውን በተመለከተ ደግሞ የኩነዝ ኮሌጅ የበላይ ጠባቂ ብሆንም ምንም ገንዘብ ስለማይከፍሉኝ ባለቤቱ መሃመድ መኪና እንዲያውሰኝ ጠየቅሁትና ሰጠኝ። ሹፌርም መደበልኝ፤ የመኪና ቤንዚንና የሹፌሩን አበል እኔ ነበርኩ የምችለው። ለላዚህ ለምርጫ ቅስቀሳ የመንግስት መኪና አልተጠቀምኩም። (በነገራችን ላይ ኩነዝ ኮሌጅ ክፍያም ሆነ ሼር የለኝም። በነፃ ነበር የምሰራው። አልፎ አልፎ ስብሰባ ላይ ስለምገኝ ትንሽ የኪስ ገንዘብ ይሰጠኝ ነበር።)

ከደምቢ ዶሎ ስመለስ ሹፌሬ መኪናዋን ለጋራዥ ለማውጣት ሲመላለስ «አልተጠገነችም!» ሲሉት ለንበተው በመጨረሻ «አትወጣም!» አሉ። «ለምን?» ብዬ ስጠይቅ «ከላይ ተክልክሎ ነው» አሉኝ። ትንሿን ሚትስቡሽ ደግሞ አዚዝ የሚባል ሹፌሬ ዕቃ ለመግዛት ወጥቶ ካሳንቺስ ጋ አስቁመውት «መኪናዋ ትፈለጋለች!» ብለው ከመኪናዋ ወደ ትራፊክ መምሪያ። ከዛም ወደ ቤት-መንግሥት አጅበው ወሰዱትና 4 ሰዓት አቆይተው ቁልፍና መኪና እንዲያስረክብ አድርገው ሸኙት። አዚዝ እንደነገረኝ ከሆነ የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት አዚዝን ላመጡለት ፖሊሶች 400፣ 400 ብር ለውለታቸው ሰጥቶአቸዋል።

መኪኖቼን ወሰዱ፤ ሠራተኞቼን አገዱ፤ ጥበቃ ከለከሉኝ፤ ያላደረጉት ነገር የለም። ያሳዝናል። ውሳኔው ተግባራዊ መሆን ሲጀምር ወዲያው ኢ-ፍትሃዊ እርምጃ እየወሰዱብኝ እንደሆነ በመጥቀስ፤ የተወካዮች ም/ቤት እና የፌዴሬሽን ም/ቤትን ከሰሰኩ። በሐምሌ መጨረሻ አካባቢ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔ ሲሰጥ፤ «ምርጫ ውስጥ መግባቱ ወገንተኝነት አልነበረም። ነገር ግን ፓርላማ ሲገባ ድምፅ መስጠቱ ስለማይቀር ወገንተኛ ይሆናል።

ስለዚህ የተወሰነው ትክክል ነው። ብሎ ለነሱ ፈረደ። እግዚአብሔር ያሳይህ! ፓርላማ የሚከፈተው መስከረም መጨረሻ፤ ፓርላማ ይከፈት አይከፈት፤ እኔ ልግባ አልግባ ወይም ልሙት ሳይታወቅ ገና ለገና ለመጨረሱ በትንቢያ መፍረዱ ትልቅ ስህተት ነበር።

ሁለተኛ «እንድ ሰው በህዝብ ተመርጦ ፓርላማ ሲገባ ታማኝ የሚሆነው ለህሊናው፤ ለህገ-መንግስቱና ለመረጠው ህዝብ ነው እንጂ እክሌን እደግፋለሁ፤ ወይ እክሌን እቃወማለሁ ለማለት አይደለም። ይሄ አግባብነት የለውም!» አልኩና ለከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አልኩኝ።

የከፍተኛ ፍርድ ቤት ዳኛ ፊሊጶስ ዓይናለም በ26.4.98 ዓ.ም ጥሩ ፍርድ ሰጡ። ህገ-መንግስትና፤ የምርጫ ህግ፤ የ1954 ዓ.ም የሰብዓዊ መብትንና የአፍሪካ ቻርተር የሂውማን ራይትን ውሳኔ በመጥቀስ «መብቱ ይከበርለት፤ ፍርዱ ትክክል አይደለም!» በማለት በየኑ።

እነሱ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አሉ። ጠቅላይ ፍርድ ቤት ምስክር ሳይሰማና መረጃ ሳይጠይቅ የመጀመሪያው ውሳኔ ትክክል ነው ብሎ ለነሱ ፈረደ። ይሄንን ሲያደርግ የህግ አተረጓጎም ስህተት ፈፅሟል። አዋጅ 255/94ን በትክክል አልተረጎሙትም። እኔ ወገንተኛ አልሆንኩም። የግል ተወዳዳሪ ነኝ። ከፍተኛ ፍርድ ቤት ፈርዶልኛል። ስለዚህ የጠቅላይ ፍ/ቤት ውሳኔ ትክክል አይደለም ብዬ ሰበር ሄድኩኝ። ጠቅላይ ፍ/ቤትም ለእነሱ ፈረደ። ስለዚህ ከሐምሌ 1 ቀን 1997 ዓ.ም ጀምሮ አገልግሎቶቼና መብቶቼ ሁሉ ተቋረጡ።

1999 ዓ.ም ላይ ለስራ ጉብኝት በፓርላማ ካሉ የተቃዋሚ ድርጅት ወኪሎች ጋር ሜኒሶታ ሄጄ ነበር። እዚያ እንዳለሁ አንድ ደብዳቤ ደረሰኝ። ደብዳቤው ቤት እንድትለቅ የሚል ነበር። ተሊሌ ብቻ ነበረች ቤት ያለችው፤ ረገና ቤተል ሆስፒታል ስራ ላይ ነበረች። ተሊሌ «ወላጆቼ የሉም፤ አልቀበልም!» ስትል በር ላይ ለጥፈውት ሄዱ።

ረገና ናት ሁኔታውን ኢ-ሜይል ያደረገችልኝ። «ረጋ በይና አቶ ብርሃኑና አቶ ካላአዩ የሚባሉ ጠበቆች ጋር ግንኙነት አድርጌ» አልኳት። እነሱም ለኪራይ ቤቶች «የአፈፃፀም ፋይል ተከፍቶ ስለ

አፈፃፀሙ ፍ/ቤት የወሰነው ትክክል ስላልሆነ ደንበኛችንን እንዳታገላ ሉት» ብለው ደብዳቤ ይፅፋሉ። ከዚያ በኋላ ግን አልመጡም።

እንደተመለሰኩ ከነዚህ ሰዎች ጋር ለምን እጩቃጩቃለሁ። ከፈለጉ ይውሰዱት ብዬ «በኢትዮጵያ ዜግነቴ የቀበሌ ቤት አከራይኝ። እኔ ሌላ ቤት ካከራያችሁኝ ቤቴን ለመልቀቅ ፈቃደኛ ነኝ» ብዬ ደብዳቤ ፃፍኩላቸው። ከዚያ በኋላ በ2001 ቤቴ ማፍሰሱ በጣም እየባሰበት ስለሄደ «እኔ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ነኝ። ነገር ግን ከ1966 ዓ.ም ጀምሮ ያሰባሰብኳቸው መጽሐፍትና ሰነዶች ስላሉኝ ለነሱ የሚሆን ቦታ ያስፈልገኛል፤ ሌላው ወደድም ጠላንም የቀድሞ ፕሬዚዳንት እንደ መሆኔ ዲፕሎማቶች እና ሌሎች እንግዶች እኔ ጋ ይመጣሉና ይሄንን የሚመጥን ቤት ይሰጠኝ» አልኩና ለአምባሳደር ተሾመ ቶጋ የተወካዮች ም/ቤት አፈጉባኤ ጻፍኩለት።

ተሾመ ቶጋ «ለአንተ የሚመጥን ቤት ስለሌለ ለአቶ ብርሃኑ አዴሎ ፃፍለት፤ እኔ እደውላለሁ» አለኝ። አቶ ብርሃኑ አዴሎ ለኪራይ ቤቶች ሁለት ጊዜ ደብዳቤ ይፅፋል። ብርሃኑ የጠ/ሚኒስትር ጽ/ቤት ኃላፊ ነበር።

ደብዳቤ ጽፌ አንድ አመት ያህል ጠበቅሁ። መልስ የለም። በዚህ አይነት ነው ተንሳፈን እየኖርን ያለነው። ቤቴን እንዳናሳድስ ቤቴ በግልፅ አልተሰጠንም፤ በዛ ላይ ደግሞ ለማሳደሻ እስከ 150,000 ብር ይጠይቃል። እኛ ደግሞ ገንዘብ የለንም።

ወደ 2001 ገደማ ረጊና ትንሽ የተሻለ ደመወዝ ያለው ስራ አገኛች። በሱ እና በኔ የፓርላማ ደመወዝ ነበር የምንኖረው። መኪናን በተመለከተ የኩነዝ ኮሌጅ ባለቤት ሃጂ ከማልን «እባክዎ መኪና ለመግዛት ገንዘብ ስለሌለን ያውሱን» ስላቸው አንዲት ቶቶታ አዋሱን። በኋላ ለስራ ትፈለጋለች ብለው ወሰዷትና አንዲት የቆመች የዛገች ቶቶታ «አሳድሰህ ተጠቀም!» አሉኝ። እሷን ስንጠቀም አንዱ ልጃቸው ይደውልና «ገንዘብ እፈልጋለሁና መኪናዎን ይመልሱልን» አለኝ። እባክህ ብለው «እፈልጋታለሁ!!» አለ። ከዚያ በግማቾች 70 ሺ ብር ተገመተች። ለሃጂ ከማል ነገርኳቸው። «ስንት ትከፍላለህ?» አሉኝ። 50 ሺ አልኩኝ። አነጋግረውት 50 ሺ ብር ገዛናት።

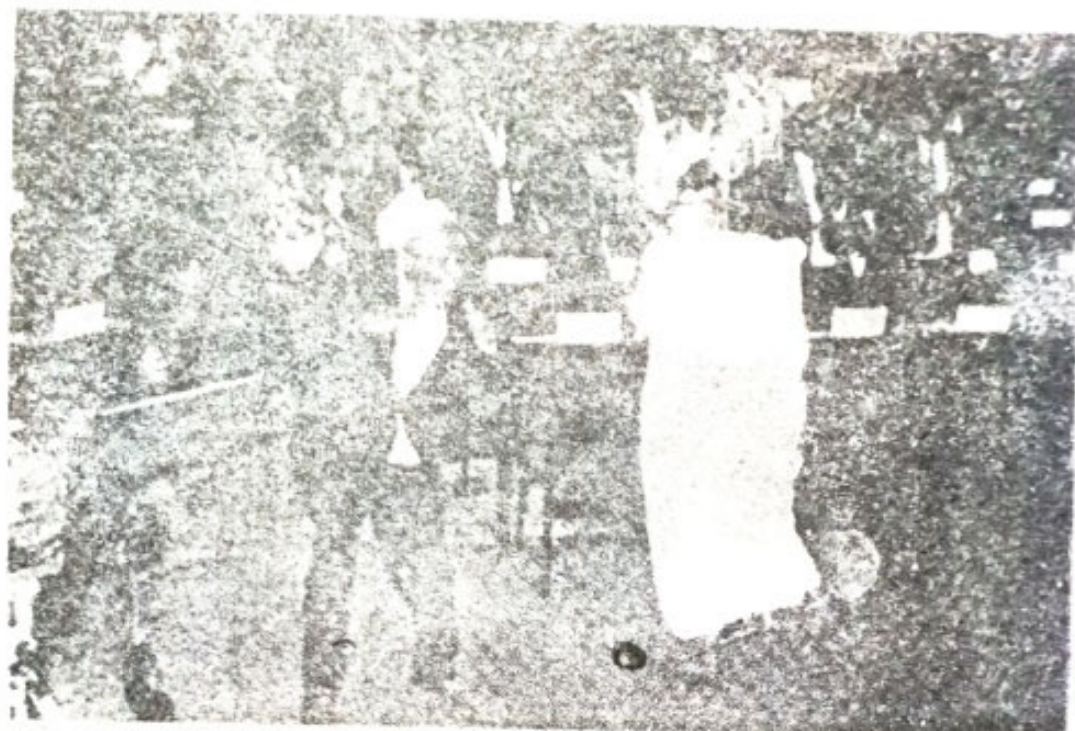

በ1987 ዓ.ም የህገ-መንግሥት አፅዳቂ ጉዳይ አመራር
ከግራ ወደ ቀኝ አባቶ ኪሶ (ፊሊፊ) ዶ/ር ነጋሶ (ሊቀመምበር)፣ አዲሱ ለገሰ (ም/ሊቀመንበር)

1987 - ዓ.ም ህገ-መንግሥቱ የፀደቀ ዕለት

በአንቀጽ 39 መፅደቅ ሃንደሬዋና የባሌው ሰው
የተሰማቸውን ደስታ በጭፈራ ሲገልፁ

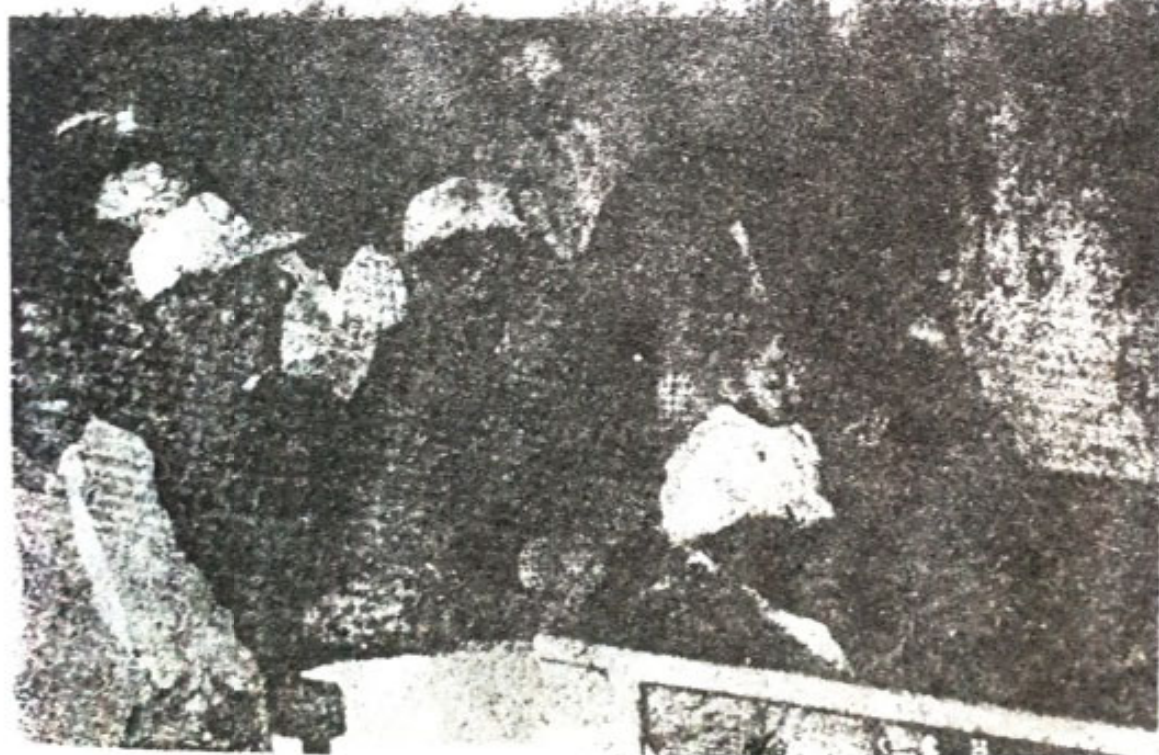

ሻለቃ አድማሱ በሕገመንግሥት አርቃቀ ጉባኤ ላይ
ለአቋማቸው በፅናት ሲከራከሩ

በኤርትራ ሪፈረንደም ጊዜ ከኢሳይያስ አፈወርቂ ጋር

እቶ ገብሩ አበራት፣ ዶ/ር ኃጋሶ ጊዳዳ እና
እቶ መለስ ዜናዊ ከሀፃን ልጃቸው ለሦሃር ጋር

ዶ/ር ነጋሶ ፕሬዚዳንት ሆነው የተመረጡ ዕለት
አዳራሾች ውስጥ የነበረው ስሜት

ፕሬዚዳንት ነጋሶ በዕህፈት ቤታቸው

የማዘር ቴራዛ ማዕከል - አዲስ አበባ

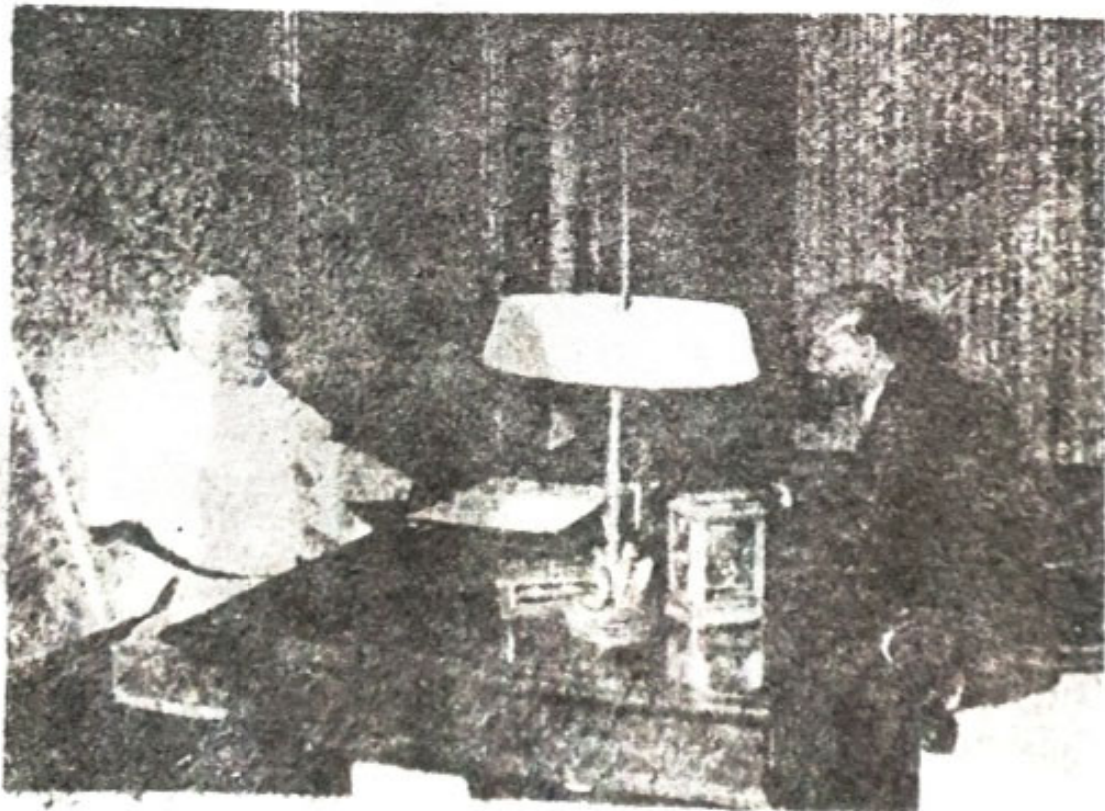

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ በቦረና 1989 ዓ.ም አካባቢ

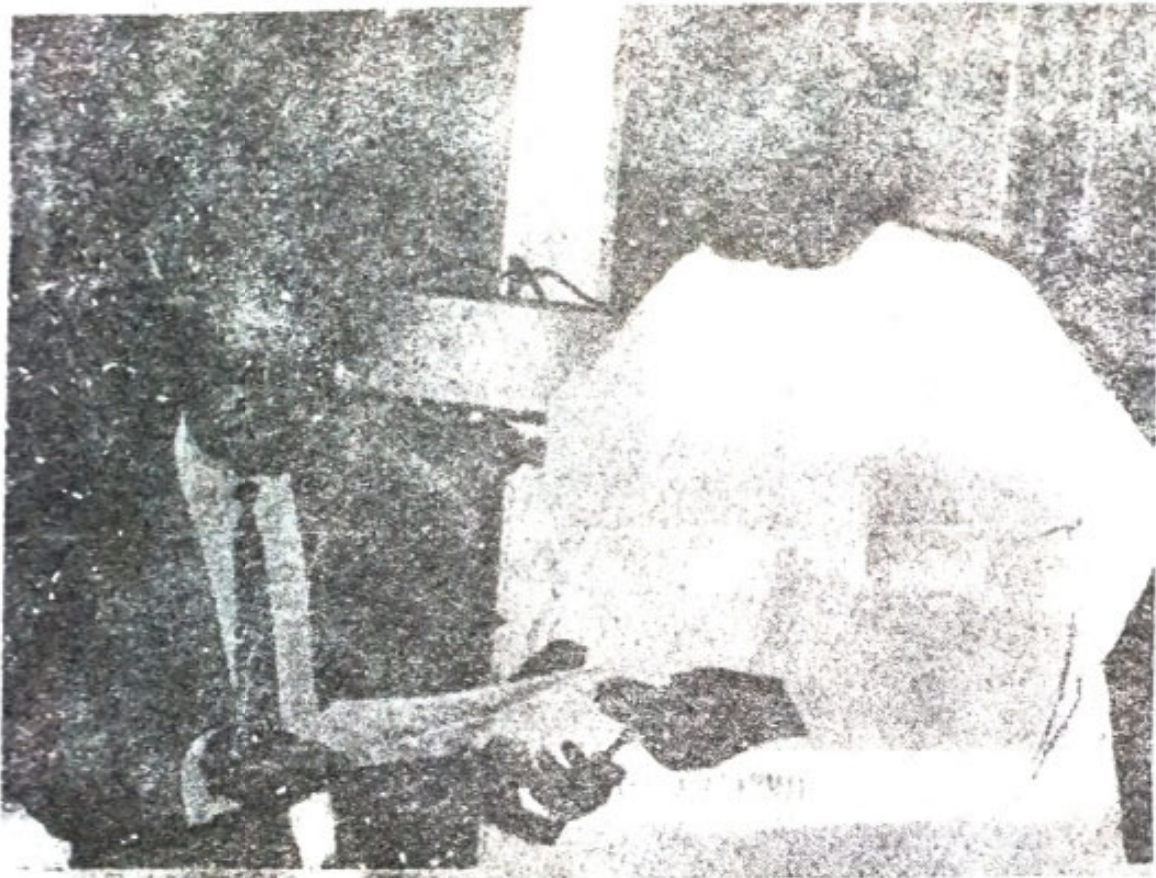

በሮም ሴንት ፒተር ፓሊሲካ አቀባበል ሲደረግላቸው

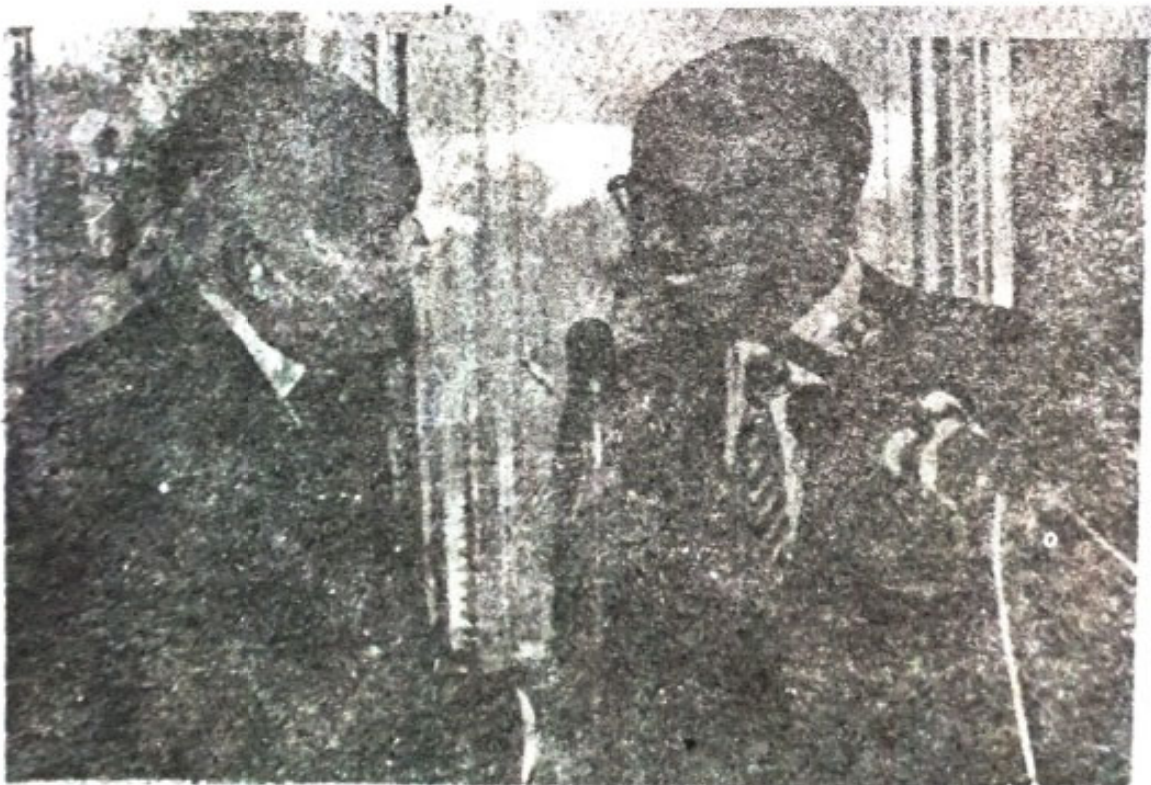

በሮም ከካቶሊክ ለቀ-ጳጳስ አቡነ ጳውሎስ 15ኛ ጋር

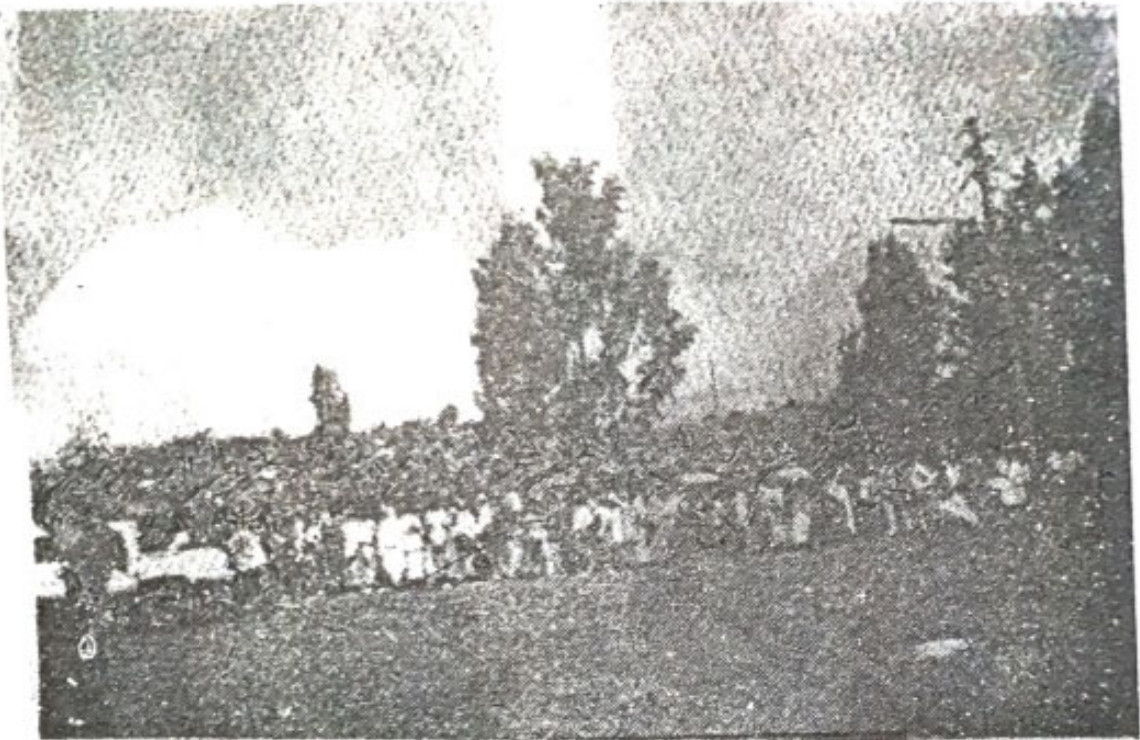

ከሴኔጋል ፕሬዚዳንት ጋር

በምርጫ 97 የደምቢ ዶሎ ህዝብ
ለምርጫ ሰልፍ ይዞ

"ባድመ ሲተረጎም ተፈረጸልን" በማለት
እነ አቶ ሥዩም መስፍን የሰጡትን ከአውነት የራቀ መግለጫ ለመቃወም
መከላከልና ኢዴፓ በጠሩት በመስቀል አደባባይ የተቃውሞ ሰልፍ ላይ
ከገራ ወደ ቀኝ ወ/ር የወጣማር (የአቶ ገብረ አስራት ባለቤት)፣ አቶ ዓለምሰገድ ገ/ሐምሳክ
አቶ ገብረ አስራትና ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ

ክፍል አምስት
ዋጋ የተከፈለበት የነፃነት መንገድ

ቅንጅትን የፈተኑ

የምርጫ 97 አሳዛኝ ክስተቶች

በኢትዮጵያ የምርጫ ታሪክ ውስጥ በግንቦት 1997 ዓ.ም የተካሄደውን ምርጫ የሚወዳደረው የለም። ይሄን ታሪካዊ ምርጫ ልዩ የሚያደርገው በገዥው ፓርቲና በቅንጅት መካከል የተካሄደው ፋክክር ነበር። የምርጫውን ውጤት ተከትሎ የተከሰተው ፖለቲካዊ ቀውስ ለታሪካችን መጥፎ አሻራ ትቶ ቢያልፍም በምርጫ ታሪካችን ግን አይረሴ ነው። የፖለቲካ ቀውሱ ለዜጎች ሞት፣ አስራትና፣ መዋከብ ሰብብ እንደሆነ የሚታወቅ ዶ/ር ነጋሶ፣ ነገሩን ያረጋጋሉ ብዬ በሃይማኖት መሪዎች ላይ ተስፋ ጥዩ የነበረ ቢሆንም ምንም ያደረጉት ነገር አለመኖሩ አሳዝናኛል ይላሉ። ነጋሶ ከቅንጅት ጋር ስለነበራቸው ግንኙነትና ፓርላማ በግል እጩነት ከገቡ በኋላ ስለታዘቡት ሁኔታ በዝርዝር ይተርኩልናል።

በ1997 ዓ.ም ምርጫውን አሸንፈው ወደ አዲስ አበባ /ከተመለሰኩ በኋላ፣ በሰኔ እና በጥቅምት አካባቢ የተፈጠረውን ሁኔታ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን እስታተል ነበር። የያዘው ወቅታዊ ሁኔታ የቅንጅትና የኢህአዴግ ግጭት ነበር።

ከቅንጅት ሰዎች ብዙም ግንኙነት አልነበረኝም። በመጨረሻ የቅንጅት አመራሮች ከመታሰራቸው ቀደም ብሎ ወደ ጥቅምት አካባቢ ከአንዳንድ ግለሰቦች ጋር ምን እይነት ሁኔታ እንዳለ ለመከታተል ሞክራለሁ። ስለ ጥቅምቱ የአዲስ አበባ አልቂትና ስለ አጠቃላይ ሁኔታው ለተለያዩ የሃገር ፅሁፍና የውጭ ሃገር ሚዲያዎች ቃለ-መጠይቅ አሰጥ ነበር። ከተለያዩ ሃገራት አምባላደሮች ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። ያኔ የተረዳሁት ተቃዋሚዎችና ኢህአዴግ

ድርድር ላይ ላይስማሙ ተቃዋሚዎች ወደ ፓርላማ እንዲገቡ እምባሳደሮቹ ጫና ያደርጉ እንደነበረ ነው።

ከቅንጅት አካሄድ ቅር ያለኝ የቅንጅት አመራር በራሱ እንደ አመራር የሚያምንበትን አቋም መውሰድ ሲገባው ህዝብን እንወያይ ማለቱ ነው። የዚያኔም ሆነ ከዚያ በኋላ አካሄዱ ትክክል ነው ወይ? የሚል ጥያቄ አጭሮብኝ ነበር። አንድ አመራር በህዝብ ከተመረጠ በኋላ የሚመስለውንና ትክክል ነው ብሎ ያመነበትን አቋም ይዞ ህዝቡን ይሄኛው ነው ትክክል ብሎ እንዲቀበለው አድርጎ መምራት አለበት። ወይም ደግሞ በጉዳዩ ላይ አቋም ወስዶ ነው ወደ ህዝቡ መሄድ ያለበት። ህዝቡ ሊቀበለውም ላይቀበለውም ይችላል። ከህመሃል የሚደግፍ ሊኖር ይችላል፤ የማይደግፍም ይኖራል። ያኒ ከሚደግፉት ጋር ሆኖ ትግሉን መቀጠል ይቻላል። አጠቃላይ ህዝቡ ካልተቀበለው ደግሞ አቅጣጫ ቀይሮ ህዝቡ በሚፈልገው ሁኔታ መሄድ ነው። ስለሆነም ከቅንጅት ሂደት አንፃር አንድ የጉደለ ነገር የለም ወይ? የሚል ጥያቄ አለኝ።

ምክንያቱም አንድ ድርጅት አንድ ፕሮግራም ይዞ ነው የሚነሳው። ከዚያ ይሄንን አምነውበት የሚቀጥሉትን ሰዎች ባዘጋጀው ህገ-ደንብ መሰረት ግዴታና ኃላፊነታቸውን ተጠቅመው፤ መብታቸውን አስከብረው በህገ-ደንቡ መሰረት የሚንቀሳቀሱ አባላትን መመልመል፤ ማደራጀትና ለፕሮግራሙ ተፈፃሚነት ማስማራት ነው። ከዚህ አንፃር አባሎቹ ናቸው የሚሏቸውን ሰዎች እወያይተው ነው ወይ ወደ ህዝቡ የሄዱት? ወይስ ህዝቡን ወደ አዳራሹ ጠርተው «ምን ታስባላችሁ?» ብለው ነው ያወያዩት? የተሰበሰበው ህዝብ በትክክል የመረጣቸው ህዝብ ብቻ ነው ወይ? መቼም አዳራሽ ውስጥ ያሉ ሰዎች ሁሉ የቅንጅት ፕሮግራም የተቀበሉ ብቻ ናቸው ብሎ መናገር የማይታሰብ ነገር ነው። ቅንጅት ትክክለኛውን መስመር ይዞ እንዳይሄድ በሸፍጥ መንገድ፤ ስሜታዊ የሆኑ ጉዳዮችን እንስተው ተሰብሳቢውን ሊያሳስቱ የሚሞክሩ መኖራቸው እርግጥ ነው። በተለይ ዋነኛ የቅንጅት ተቃዋሚ የሆኑ የኢህአዴግ ሰዎች ፈሩን ሊያስቱት መሞከራቸው አይቀርም። ከዚህ አኳያ ትክክል አመራር ተሰጥቷል ወይ? የሚል ጥያቄ ነበረኝ።

ያም ሆነ ይህ ሰኔ ላይ በቀክሰተው አልቂት በጣም አዝኛ ለሁ።—እኚህአዴግ በተለይ ጠ/ሚኒስትሩ ህገ-መንግስታዊ ስርዓትን ላይከተሉ ጊዜያዊ አስቸኳይ የሚመስል አዋጅ አውጥተው ስብሰባና

ለላማዊ ሰልፍ እንዳይደረግ መከልከላቸው እሳፋሪ ነው። ይሄ የህዝብን መብት የተጋፋህ ህገ-መንግስቱን የጣሰ ድርጊት ነበር። ምክንያቱም አስቸኳይ አዋጅ ለማወጅ የም/ቤቱ ስብሰባ መጠራትና ማስወሰን የግድ ይላል። በህገ-መንግስቱ አሰራር ላይ የተወካዮች ም/ቤት ከሰማ በኋላ የሚታወጅ አዋጅ አለ። በዛ አዋጅ መሰረት በህዝብ ላይ የሚደረገው ገደብ ምንድን ነው? ያንን ገደብ ለማስጠበቅ ሰራ አስፈፃሚው ምን ምን አይነት እርምጃዎች መውሰድ ይችላል? በተለይ ደግሞ የሰብዓዊ መብቶች እንዳይጣሱ የሚደነግግ አዋጅ ሳይወጣ ነው ጠ/ሚኒስትሩ በራሳቸው ተነስተው ህገ-መንግስቱን በመጣስ ጊዜያዊ አዋጅ ያወጁት።

ከዚያም ከ3000 በላይ አግካቢ የሚባል ሰራዊት አሰማርተው ያወጁትን አዋጅ ጥሰዋል በተባሉት ሰዎች ላይ ተኩስ ከፈቱ። በዚህም ብዙ ንፁሃን ዜጎች ተገደሉ። በሰኔም ሆነ በጥቅምት ብዙ ዜጎቻችን ተጎዱ፣ ተሰቃዩ፣ ታሰሩ። የእህቴ የጣይቱ ሁለት ሴት ልጆች ጨርቆስ አካባቢ በሚኖሩበት ቤት ግቢ ውስጥ ተደብደበው ተረግጠዋል። ወልዳ አልጋ ላይ የነበረች እናት ሳይቀር ተደብደባለች። አደብ ያዙ የሚል ሰው አልነበረም። በጣም የሚያላዝን ነበር።

ሌላ ያላዘነኝ ከቅንጅት ውጪ የነበሩ የፖለቲካ ድርጅቶች አካሄድ ነው። ምክንያቱን በትክክል ባላውቅም በቅንጅትና በህብረት መካከል የነበረው አብሮ የመስራት ውሳኔ እስከ መጨረሻው ያለመዝለቁ አላዘናኛል። ብሄርን መሰረት አድርገው የተደራጁ ሌሎች ፓርቲዎችም «ቅንጅት የነፍጠኞች ድርጅት ነው፤ ቅንጅት ካሸነፈ ነፍጠኞች ተመልሰው ይገዟችኋል» የሚለው የኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ሰለባ ሆነው ነበር። ለሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ከቅንጅት ጎን ቆመው ያለመታገላቸው እጅግ አናደኛል። ተስፋ አድርጌ የነበረው ከሃይማኖት መሪዎች ነበር። ምንም አለማድረጋቸው በጣም ያላዘናል።

አንዳንድ አቋሜን የሚያውቁ የቅንጅት ሰዎች፣ የቅንጅት አባል ድርጅቶች በመስከረም ወር ግሎባል ሆቴል ውህደት ሲፈጥሩ ጋብዘውኝ ነበር። ስብሰባው ላይ የተገኘሁት አንዳንድ ጥያቄዎችና ችግር ናቸው ያልኳቸውን ይገጥሙ ነበር። ከሁሉም በላይ ግን የተለያዩ

ድርጅቶች ተሰብስበው፤ ተዋህደው ለዚህች አገር ችግሮች በጋራ መፍትሄ እናመጣለን ሲሉ ማየት በጣም ደስ ያለኝ ነበር።

ቅንጅት የዴሞክራሲና ሰብዓዊ መብቶች እንዲከበር እንዲሁም ሰላምና ፍትህ እንዲሰፍን የነበረው አቋምና በጋራ ቁርጠኝነትን ማሳየታቸው በጣም ደስ ብሎኝ ሄጃለሁ። በተለይ «ቅንጅት መንፈስ ነው!» የሚለውን የብርቱካን ሚደቅሳን ንግግር አልረሳውም። በአዳራሹ ያለው ህዝብ ያደረገልኝን አቀባበልም የምረሳው አይደለም። ንግግር እንዳደርግ ጋብዘውኝም ስለነበር አጭር ንግግር አድርጌያለሁ። ከዛ በኋላ የአራቱ ድርጅት ወኪሎች ሲፈራረሙና እጅ ለእጅ ተጨባብጠው መሀላ ሲፈፀሙ አይቼአለሁ መስክራያለሁም። ለምሳሌ ኢዴፓን ወክለው የፈረሙት ዶ/ር አድማሱ ገበየሁ ቢሆኑም የኢዴፓ ሊቀመንበር አቶ ልደቱ አያሌውም እዛ ነበሩ። የተደረገውን ፊርማ በኢዴፓ ስም ከመሰከርኩ በኋላ አቶ ልደቱ እኔ አልፈረምኩም ብሎ ሲናገር አዝኛለሁ። እኔ ድርጅቱን ነው የማየው። አቶ ልደቱ ፈረመም አልፈረመም የድርጅቱ ሊቀመንበር የተስማማበትን ጉዳይ ነው ዶ/ር አድማሱ የፈረሙት። በኋላ እኔ የለሁበትም መባሉ ትክክል ሆኖ አላገኙሁትም።

በመስከረም መጨረሻ ፓርላማ ሲከፈት የቅንጅት አመራር አዲስ አበባን ይረከባል፤ ፓርላማም ይገባል የሚል ተስፋ ነበረኝ። እንደ ምኞቲ ግን አልሆነም። እነኢዴፓም ወዲያው ወደ ፓርላማ ለመግባት ባይወስኑም በሂደት እንደሚገቡና ለዚህም ከአንዳንድ የኢህአዴግ አመራር ውስጥ በተለይም በእነ አቶ ስብሃት ነጋ በኩል ሚስጥራዊ ውይይት ሲካሄድ እንደነበር በወቅቱ ከአምባሳደሮች ሰምቻለሁ። በተለይ ቪኪ የምትባለው የአሜሪካን ኤምባሲ ጊዜያዊ ጉዳይ አስፈፃሚ የነበረችውና ከአውሮፓ ዩኒየን ደግሞ የአውሮፓ ዩኒየን ሊቀመንበር የነበረችው ብርጅት የምትባለው የኦስትሪያ አምባሳደር በወቅቱ ስብሃት ነጋ ከነልደቱ ጋር ቀጣይነት ያለው ሚስጥራዊ ውይይት ሲያደርጉ እንደነበር ነግረውኛል። ልደቱም ተስማምቶ ፓርላማ እንደሚገባና ከቅንጅት እንደሚለቅ፤ «የሦስት ወር ጊዜ ስጡኝ!» ብሎ ቃል እንደገባላቸው በተለይ ብርጅት ነግራኛለች።

በሌላ በኩል በነዚህ ሰዎች አማካኝነት ቅንጅትን ለማፍረስ ከነአቶ አየለ ጫሚሶ ጋር የዚሁ አይነት ስራ ሲደለት እንደነበር

ሰምቻለሁ። የግንባታው ደህንነት እነዚህ ሰዎች በአንድ በኩል ከአምባሳደሮች በሌላ በኩል ከኢህአዴግ ሰዎች ጋር እየተገናኙ፤ ኢህአዴግ በተገናኙት መደራደሪያ ነጥቦች ላይ ባይስማማም ወደ ፓርላማ አንዲገቡና አዲስ አበባን እንዲረከቡ ጫና ሲደረግባቸው ነበር። ከዛጉ ጊዜ ጀምሮ ግልፅ የሆነልኝ የምዕራባውያን ኤምባሲዎች የአንድ ወገን ለቋም ወሰደው ሌላውን ወገን መጫን ስልታቸው እንደሆነ ነው። አሁንም ያው ናቸው።

የጋራ ጊዜ ከአንዳንድ ግለሰቦች በስተቀር ከቅንጅት ማንም ፓርላማ አልገባም ነበር። «ፓርላማ መግባትን አንቀበልም!» ያሉ የቅንጅት አመራሮች ያለመከሰስ መብታቸው እንዲነሳ ለውሳኔ ፓርላማ ሲቀርብ እኔን ጨምሮ የህብረት፣ የኦፊሴሪና ፓርላማ የገቡት የቅንጅት አባላት ውሳኔውን ተቃወምን። ሰሚ ስላላገኝ «ለውሳኔው ድምጽ አንሰጥም!» ብለን አዳራሹን ጥለን ወጣን። ኢህአዴግ ፓርላማ ውስጥ በቂ ወንበር በመያዙ አብዛኞቹ አባላቱና አጋር ድርጅቶቹ ፓርላማ ያልገቡ የቅንጅት ተመራጮች ያለመከሰስ መብታቸው እንዲነሳ ወሰኑ። ብዙም ሳይቆይ እየታደኑ ወደ እስር ቤት ተወረወሩ። ኢዴፓ ከቅንጅት ወጣሁ አለና በኢዴፓነት ፓርላማ ገባ። የነአቶ አፕላ ጫሚሶ ቡድንም ከምርጫ ቦርድ ሕውቅና አግኝቶ፣ በቅንጅት ስም ፓርላማ ተመዘገበ። በዚህ አይነት ሁኔታዎች ተበላሹ። የኦሮሞ ብሔራዊ ኮንግረስም ለሁለት እንዲከፈል፣ በማድረግ የኦህዴድ እጅ እንደነበረበት ግልፅ ነው።

የቅንጅት አመራሮች ያለአግባብ መታሰር ሳያንስ ፓርላማውና አባላቱ በፓርላማ ድምፃቸው ሳይሰማ ሲቀር ስብሰባውን ጥለው የመውጣት መብታቸውን እንዳይጠቀሙና ለወደፊት እንዲህ አይነት ሁኔታ እንዳይፈጠር ሲባል በ1998 ዓ.ም ክረምት በጠ/ሚሩ ጊዜያዊ አዋጅ አዲስ የም/ቤት ስብሰባ ስነ-ስርዓትና አሰራር ደንብ እንዲፀድቅ ተደርጎ፣ ሁኔታውን ለመቆጣጠር ተሞክሯል። በዚህ መሰረት ፓርላማ ውስጥ ቆሞ መናገር የለ፣ በተቃውሞ ከስብሰባ መውጣት የለ፣ እስርስር አደረጉት። ይሄ በጣም የሚያሳዝን ክስተት ነበር።

ቅንጅትን ማን አፈረሰው?

በዚህ ትውልድ ዕድሜ የፃጉትን ዓይነት ምርጫና ቅንጅት ፓርቲን ዳግም የምናይ አይመስልም። በአራት ተቃራኒ ፓርቲዎች ትብብር የተመሰረተው ቅንጂ ሁሉ ነገሩ በፕድፊያ የታደሰ ነበር ማለት ይቻላል። እንዲያም ሆኖ በአጭር ጊዜ ከፍተኛ ዝናና ተቀባይነት የተቀዳጀ ፓርቲ ለመሆን በቅቷል። ዝናውና ተቀባይነቱ ግን ከምርጫ 97 በኋላ አልቀጠለም። በፍጥነት ተመሰርቶ በፍጥነት እንደታወቀው ሁሉ የፈረሰውም በፍጥነት ነበር። እንደው ለመሆኑ ለቅንጅት መፈራረስ ተጠያቂው ማነው? ኢህአዴግ? ራሱ ቅንጅት ወይስ አይታወቅም? ዶ/ር ነጋሶ ግን ይታወቃል ይላሉ።

ለእኔ ኢዴፓ እና በአቶ አየሰ ጫሚሶ የሚመራው ቡድን ናቸው። ለቅንጅት መፍረስ የመጀመሪያው ምክንያት፣ አራቱም ፓርቲዎች የውህደት ስምምነቱን ከተፈራረሙ በኋላ ማህተሞቻቸው እንዲመለስ ሲወሰን አቶ ልደቱ ያንን ያለማድረጋቸውና በውሳኔው መሰረት መከሰማቸውን አለመቀበላቸው ነው። ከዚያም በኋላ የነአቶ አየሰ አካሄድ አስተዋዕኦ አድርጓል። እርግጥ ሌሎች ችግሮችም ነበሩ። ዋነኞቹ ምክንያቶች ግን እነዚህ ናቸው የሚል እምነት ነው ያለኝ።

ኢህአዴግም የራሱ ትልቅ ድርሻ አለው። የቅንጅት አመራሮችን ማሰሩ ቅንጅት ለመፍረሱ ትልቅ ምክንያት ነበር። የቀሩት ደግሞ በጋራ ተሰባስበው፣ የቅንጅትን አመራር ፈጥረው በጋራ ከመንቀሳቀስ ይልቅ መሰባሰባቸው ሌላው ምክንያት ነው። ፓርላማ የገቡት እንኳ በአንድ ላይ መቆም አልቻሉም። በቅንጅት ስያሜና ምልክት ላይ ክርክር ተፈጥሮ፣ ፓርላማ የገቡ አብዛኞቹ አባላት ባልተስማሙበት ሁኔታ ሁለት የፓርላማ አባላት ያሉት በእነ

እቶ አየለ ጫሚሶ ስም እውቅና ያገኘው ቡድን ነበር በቅንጅትነት እውቅና የተሰጠው። ከዚህ ጋር ተያይዞ ለቅንጅት መፍረስ ምርጫ ቦርድና ፍርድ ቤትም አስተዋጽኦ አድርገዋል።

ሌላው አመራሩ ከመታሰሩ በፊት እርጋታ አግኝቶ ተማክሯል ወይ? በደንብ ተደራጅተው ነበር? የሚለው ነው። የሰልጣን ሽኩቻዎች ሊኖሩ ይችላሉ። ምናልባት ለቅንጅት መፍረስ በአመራሩ ውስጥ የነበረው ሽኩቻም የራሱን አስተዋፅኦ አበርክቶ ሊሆን ይችላል።

የፓርላማ አጋርነት የፀነሰው “መድረክ”

በግል የፓርላማ ተመራጭነት ፓርላማውን የተቀላቀሉት ዶ/ር ነጋሶ አዲሱ የፓርላማ አሰራርና ሥነሥርዓት ደንብ በተለይ ለግል ተመራጮች መብት የሚሰጥ አልነበረም ይላሉ። እንዲያም ሆኖ ከተቃዋሚ ፓርቲዎች ጋር ለመገናኘትና አጋርነት ለመፍጠር ምቹ እንደነበር ያስታውሳሉ። “መድረክ” የተፀነሰውም በዚህ አጋርነት መነሻ ነው። የፓርላማ ቆይታቸውንና ከተቃዋሚዎች ጋር የነበራቸውን መስተጋብር እንዲሁም ያሳለፏቸውን ውጣ ውረዶች ያወጉናል።

ምንም እንኳን የኔ ፓርላማ ውስጥ መኖር ምንም ለውጥ ባያመጣም፤ እንደ አንድ የግል የፓርላማ አባል ያለችውን ቀዳሳ በመጠቀም፤ በተገኘው አጋጣሚ ለህዝብ ሀሳቤን እየገለጽኩ ብቀጥልበት ይሻላል ብዬ በማሰብ ነው ፓርላማ የገባሁት። የሚገርመው እኛ በተቃውሞ ስብሰባ ጥለን ከወጣን በኋላ የፀደቀው የፓርላማ አሰራርና ስነ-ስርዓት ደንብ በፓርላማ መቀመጫ ላላቸው የግል ተመራጮች ምንም መብት አይሰጥም። ለንግግርም እንኳን ቅድሚያ የሚሰጠው ለፓርቲዎች ነው። በኮሚቴ ውስጥ ተሳትፎ አይኖርም። ይሄ የአሰራርና የስነ-ምግባር ደንብ ፓርቲዎች ተስማምተውበታል ተብሎ ሲመጣ፤ ደንቡ በኮንሰንሰስ (የጋራ ስምምነት) ነው ተብሎ እንዲያልፍ ሎቢ ሲደረግ ነበር።

በዚህ ሉቢ አቶ ሽፈራው ጃርሶ አንድ ቀን በጠዋት ግቢ ስለነበርኩ ወደ ቢሮው አስጠራኝ። ስሄድ ቢሮው ውስጥ ከብአዴን አቶ መለሰ የሚባል ከደሴ ተወካዮች የመጣ፤ ከአህዲድ አቶ ጌታቸው በዳኔ፤ ከህወሃት እንዲሁ አንድ ሰው ነበር። አቶ ሽፈራው «ይሄን

የፓርላማ አሰራር ደንብ ፓርቲዎች ተስማምተውበታል። ልናሳልፈው ስለሆነ አንተም ድምጽህን ስጥ» ብሎኝ ነበር።

«ይሄ የአሰራር ደንብ ህገ-መንግሥቱን የጣሰ ነው። በአንቀጽ 38 መሰረት የመምረጥና የመመረጥ መብት ያላቸው ፓርላማ ውስጥ የሚሳተፉት ፓርቲዎች ብቻ ሳይሆኑ ግለሰቦችም ጭምር ናቸው። ስለዚህ አልሰማም!» ብዬው ወጣሁ።

የሆኖ ሆኖ ግን አላለፋት።

በመጀመሪያው አመት ለመናገር ሦስት ደቂቃ ነበር የሚሰጡኝ። በሁለተኛው አመት ደግሞ ይባስ ብለው ሁለት ደቂቃ አደረጓት። አስበው! ፓርላማ የገባሁት ከመቶ ሺ ህዝብ በላይ ወክዬ ነው። ጭራሽ በሦስተኛው አመት ወደ አንድ ደቂቃ አወረዳትና አረፋት። በአራተኛና በአምስተኛ አመት ደግሞ ያችኑ አንድ ደቂቃም አፈ-ጉባኤዎች ደስ ባላቸው ጊዜ ብቻ ዕድል እየሰጡኝ አጠናቀቅኳት።

ሆኖም ጥቅምት ላይ የቅንጅት ፓርላማ አባላት ያሰመከሰሰ መብት እንዲነሳ ሲደረግና ያንን በመቃወም በተደረገ እንቅስቃሴ፣ ተቃዋሚዎች የሚስማሙባቸው ጉዳዮች ሊኖሩ ይችላሉ በሚል ሃሳብ ይሄ እንቅስቃሴ መጀመሩ ጥሩ ነው የሚል ተስፋ አላድርብኝ ነበር። ከተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲ አባላት ጋር ጥሩ ግንኙነት ነበረኝ። መጀመሪያ አካባቢ በጣም ይቀርቡኝ የነበሩት የኦፊሴሪና ኦህድ አባላት ናቸው። የኦሮሞ ወኪሎች ሆነው ሁለት ድርጅት መሆናቸው ደስ አላላቸውም ነበርና «ለምን አታቀራርብንም? መሪዎችን አቀራርቢ አንድ እንዲሆኑ ለምን አታደርግም?» አሉኝ። ለማንኛውም ድርጅቶቹ አንድ ባይሆኑም በፓርላማ ደረጃ ግን የነዚህ የሁለት ድርጅት አባላቶች ብቻ ሳይሆኑ ከኦሮምያ የተመረጡ የፓርላማ አባላትም (የቅንጅት አባላት የሆኑ ኦሮሞዎችም ነበሩበት) በጋራ እንዲሰሩና አንድ ኮከብ (የፓርላማ ቡድን) እንዲፈጥሩ የሚል ሀሳብ ተነስቶ፣ በዛ ላይ እንቅስቃሴ ጀምረን ነበር። ይሄንን ስንሞክር ወደየስራ አስፈጻሚዎቻቸው መሄድ አለበት ስለተባለ ወደዛ ተመራን። ግልፅ የሆነ መልስ ባለመገኘቱ ነገሩ ተደብስብሶ ቀረ።

በተረፈ በፓርላማ እየታየ የመጣው ሁኔታ ከቅንጅት በኩል እን አቶ ተመስገን፣ ከህብረት በኩል ዶ/ር መረራና ፕ/ር በየነ፣

ከአፌዴን እን አቶ ቡልቻ ደመቅላና እኔም በግሌ በፓርላማ በሚቀርቡ ጉዳዮች ላይ የምናቀርባቸው አስተያየቶች ተመሳሳይ ነበሩ። እናም “እብሮ መበራት ይቻላል። እብረን ብንሰራ ጥሩ ነው” የሚሉ አመለካከቶች እየተፈጠሩ መጡ። በዚህም በፓርላማ በምናደርገው እንቅስቃሴ የምንይዛቸው አቋሞች ትኩረት እየሰጡ፤ እንደ ፓርላሜንታዊ ተቃዋሚ ጠንካራ ተቃዋሚ መሆናችን እየታወቀ ሲመጣ፤ የዲፕሎማቲክ ማህበረሰቡ በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ሊያማክሩን ይጋብዙን ጀመር። ለምሳሌ ዴቪዲዮምንት አሲስታንት ግሩፕ የሚባለው (ዳግ)፤ ለኢትዮጵያ መንግስት ብድርና እርዳታ የሚሰጡ አገሮችና አለም አቀፍ ድርጅቶች እንዲሁም የአለም ባንክ ያሉበት ተቋም አሉ። እነዚህ ዓይነት ተቋማት በሚያዘጋጁት እቅዶች ላይ አስተያየት እንድንሰጥ ይጋብዙንና ሃሳብ እንሰጣለን።

በኤምባሲ ደረጃ EPJ (Ethiopian Partners Group) በተለይ ለኢትዮጵያ መንግስት የሚሰጡትን ቀጥታ ድጋፍ አስቀርተው Protection of basic services ለሚባለው ፕሮግራም ድጋፍ ለመስጠት ውሳኔ ላይ ሲደርሱ፤ እነዚህ ሁለት ድርጅቶች (ዳግና EPG) ሊያማክሩን ሰብስበውናል። ያለንበትን ሁኔታም ጠይቀውናል። ስለ ፖለቲካውም እያወያዩን ሀሳባቸውን ሰጥተውናል።

«አምባሳደሮች ተቃዋሚዎችን ሊያነጋግሩ ሲጠሩ ከአቶ ልደቱ ጋር አንሰበሰብም ያላችሁበት ምክንያት ምንድን ነው?»

መጀመርያ ላይ እኮ አቶ ልደቱም በእነዚህ መድረኮች እየተጋበዙ ይላተፉ ነበር። ነገር ግን በየመድረኮቹ ላይ «አዴፓ ሦስተኛ አማራጭ ነው» በማለት ለሰሙ ኢህአዴግን እየወቀሱ ሌላው ተቃዋሚ ላይ ጅራፋቸውን ማሳረፍ ሥራዬ ብለው ተያያዙት። «የራሳቸውን ችግር አድበስብሰው ኢህአዴግን መውቀስ ብቻ ነው፤ ኢህአዴግ ለሰራው ጥሩ ጥሩ ተግባራት ዕውቅና አይሰጡም» እያሉ ተቃዋሚዎችን ይከሱ ነበር። በዚህ ምክንያት ልደቱ ቢኖሩ መድረኩ የልደቱና የሴሎች የጭቅጭቅ መድረክ ይሆናል እንጂ ገንቢ መድረክ አይሆንም፤ አምባሳደሮቹ የኛን ችግሮች ከመስማት እኛ እነሱ ፊት በንጨቃጨቅ “ይኔው አይስማሙም” የሚል ግንዛቤ ያስወስድብናል ከሚል ነው እሳቸውን ያልፈለግናቸው።

ነጮቹ ደግሞ በንግላ ቁጭ ብለው ለምን እንደተጣላን በአግባቡ ከመጠየቅ ይልቅ እንደ አሻንጉሊት ያዩናል። እነዚህ ነጮች

የማይስማሙ አፍሪካኖችንም ማየት ደስ ሳይላቸው አይቀርም። በዚህ ምክንያት የምትፈልጉን ከሆነ ብቻችንን እንጅ ልደቱ ባለበት አትጥሩን አልናቸው። በዚህ አቋማችን ደግሞ ልደቱ «ተቃዋሚዎች የመቻቻል ባህል የላቸውም!» አለ። ይሄ አባባሉ ደግሞ ለአቶ መለስና ለፈረንጆች ጆሮ ጣፋጭ ዜማ ሆነላቸው።

በተረፈ ሌሎቻችን በዚህ አይነት ስብሰባዎች ላይ ስንገናኝ አቋማችን አንድ ነበር። ይሄ ከሆነ ለምንድነው ታዲያ በፓርላማም በምናደርገው እንቅስቃሴ የበለጠ ትብብርና ቅንጅት አድርገን ውጭ እየተገናኘን በመወያየት አንድ መድረክ የማንፈጥረው? የሚል ሀሳብ መጣልኝ። ከዚያ በኋላ ነው በዚህ የመተባበር መንፈስ በጋራ የመስራት አስፈላጊነትን ለአፌዴን፤ ለአህጉ፤ ለህብረትና በአቶ ተመስገን ለሚመራው የቅንጅት ቡድን ሃሳብ ማቅረብ የጀመርኩት። በሂደት በእኔ ሃሳብ ተስማሙ። ከዚህ በመነሳት ፕ/ር በዩን ስብሰባ እንዲጠራን ተስማማ። እሱም ብንገናኝ ጥሩ ነው ብሎ ኢ-ሜይል ላክልን።

ያለብኩት ስለተሳካ በጣም ደስ አለኝ። ከዛ ለምን ፓርላማ ውስጥ ብቻ ያለን ሰዎች እንሆናለን? ሌሎች ሊጠቅሙን የሚችሉ ሰዎችም እኮ አሉ። አቶ ገብሩ አስራትና አቶ ሰዬ አብርሃ እንዲገኙ ብንጋብዛቸው ጥሩ ነው አልን። እነ አቶ ተመስገን፤ ዶ/ር ያዕቆብ፤ ወ/ት ብርቱካን... እነዚህንም ብንጋብዛቸው የሚል ሀሳብ ቀርቦ ነበር። በዛን ጊዜ የቅንጅት አመራር ከእስር ቤት ወጥቶ መከፋፈል ተፈጥሮ ነበር። ዶ/ር ብርሃኑና ሌሎች አሜሪካ ሄደው ግንቦት ሰባትን አቋቋሙ ተባለ። መኢአድም እንደገና ለብቻው መንቀሳቀስ ጀመረ።

ከነዚህ ከሁለቱ ጋር ምንም ግንኙነት አልነበረንም። ነገር ግን ፓርቲ የመመስረት እንቅስቃሴ ላይ የነበሩት ዶ/ር ያዕቆብ፤ ብርቱካንና ሌሎች ይቀርቡን ነበር። በእኔ በኩል ለገብሩ አስራትና ለሰዬ አብርሃ መልዕክት አደረስኩ። ብርቱካን በድጋሚ ከመታለሯ በፊት ሁለት ጊዜ አግኝቻለሁ። ዶ/ር ያዕቆብ፤ አቶ አስራት ጣሴና ኢ/ር ግዛቸው ሽፈራውን ደግሞ እነ ዶ/ር መረራ አገኝቸው።

በተለይ ከብርቱካን፤ አስራት፤ ኢ/ር ግዛቸውና ዶ/ር ያዕቆብ በኩል የመጣው ሀሳብ “ፓርቲ በማደራጀት ሂደት ላይ ስለሆንን ፓርቲው ተመስርቶ የሚመለከታቸው አካላት (ስራ አስፈጻሚና

ብሔራዊ ምክር ቤት) ከተወያየበት በኋላ ነው ወደ መድረክ ለመምጣት የምንችለው" የሚል ነበር። በእነ ፕ/ር በየነ በኩል ደግሞ አቶ ቦህ የሚመራው ኢሰዴጋቅና የአፋር ድርጅቶችም እንዲጋበዙ ተስማማን። በዚህ ሂደት የውይይትን መድረክ የካቲት አቅራቢያ አቋቋምን። 2001 ዓ.ም «መድረክ» ተቋቋመ።

በየካቲት 2001 በውይይት መድረክነት 'መድረክ' ሲቋቋም ከአንድነት ፓርቲ ዶ/ር ያዕቆብን በምስረታ ሥነ-ሥርዓት ላይ በታዛቢነት እንዲገኝ ላኩት። አንድነት ከተመሰረተ በኋላ ወዲያው የመድረክ አባል ለመሆን ወሰነና ያለ ችግር ተቀበልነው። ኢዴአን የተባለ ድርጅት ደግሞ ማመልከቻ አቅርቦ መስፈርቱን ሰላሚላ እሱንም ተቀብልነው። እናም መድረክ በስምንት ፓርቲዎች ተቋቋመ።

ይሄ እንቅስቃሴ በአጠቃላይ በአገሪቱ ጉዳዮች፣ በፓርላማም ሆነ ከፓርላማ ውጭ አንድ አይነት አቋም ነው ያለው። ምናልባት ለአንድ ልዩነቶች ቢኖሩም በመሠረታዊ አገራዊ ጉዳይ ላይ ግን የጋራ ግንዛቤና አቋም ካለ ተሰባሰቦ በጋራ መስራት ለምን አይቻልም? የሚል አቋም እየጠነከረ መጣ። በአጠቃላይ የተቃዋሚ ፓርቲዎች ፕሮግራም ሲታይ ሁሉም የሚስማሙባቸው አገራዊ ጉዳዮች አሉ። በተለይ ዴሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት፣ ሉዓላዊነት፣ በጋራ የመኖር ፍላጎትና የመሳሰሉት የሚያስማሙ አገራዊ ጉዳዮች ናቸው። በጋራ የመስራት ባህል እያጠናከሩ በቀጣይ ውይይትና ድርድር ልዩነቶች እንዲጠቡ ማድረግና አቋም ላይ መድረስ፣ የማይታረቁ ልዩነቶች ካሉ ለህዝቡ ማስወሰን የሚሉ ሃሳቦች ነበሩን።

«የህዝብ ምርጫና ውሳኔን ተግባራዊ ለማድረግ የግድ የህዝብ መብቶች የሚከበሩበት ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። ይሄ ካልተፈጠረ ህዝቡ የመምረጥና የመወሰን እድል ስለማይኖረው ልዩነቶች አይታረቁም ማለት ነው። እነዚህን ልዩነቶች በሀገሪቱ መንገድ ለመፍታትም ቢሆን አገሪቱ ላይ መጀመሪያ ዴሞክራሲ ስርዓት መስፈን ያለበት አይመስልዎትም?»

የሚቀድመው ሕግ አሉ ነው። የዴሞክራሲ ስርዓት መገንባት መድረክን፣ ከመድረክ ውጭ ያሉትንም ሆነ ኢህአዴግን ይጠቅማል። ዴሞክራሲ ህዝቡ ሀሳቡን በነፃ የሚገልፅበት ስርዓት ነው። ስለዚህ ዴሞክራሲን ማበልፀግና ማስፈን ያለመው ላይ አብረን መስራት

አለብን። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ሃይሎች ከዚህ በፊት ሲሰባሰቡና ሲፈረካከሉ፣ ወደ ጋራ ከመምጣት ይልቅ በተናጠል ሲታገሉ መቆየታቸው መፍትሄ ከማምጣት ይልቅ ችግር እያሳሳሰ በመሄዱ ተቀባይነትን እያሳጣ መጥቷል። በጋራ መስራትና በጋራ መታገል፣ እጅ ለእጅ መያያዝና መጓዝ ተገቢ ነው። በዚህ መልኩ የማይወጣ ዳገት የለም። በዚህ አስተሳሰብና መንፈስ ጭምር ነው መድረክ የተቋቋመው።

ነጋሶና አንድነት - ያልተጠበቀ ፍፃሜ

ህዳር 2002 ዓ.ም.። ገዢ ሆኖ። አዳራሹ ውስጥ በተቃውሞ ጎራ ተሰልፈው ገዢውን ፓርቲ እየታገሉ የሚገኙ ፖለቲከኞችን አስተዋልኩ። የከብር እንግዶችና ጋዜጠኞችም ይታያሉ። ኢ/ር ግዛቸው ወዲያ ወዲህ ይራወጣሉ።

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳና አቶ ስዬ አብርሃ አንድነት ለፍትህና ለዴሞክራሲ ፓርቲን በይፋ የሚቀላቀሉበት ቀን ነው። በቅድሚያ አቶ ስዬ አብርሃ፤ እንደ ተለመደው ረጋ ብሎ ጀምሮ እየጋለ የሚሄድ ንግግራቸውን አለሙ። ለምን ወደ አንድነት ፓርቲ ተቀላቅለው ሰላማዊ ትግል ለማካሄድ እንደወሰኑ አሰረዱ። ሲጨርሱ በጭብጨባ ታደበው መድረኩን ለቀቁ።

ቀጣዩ ተናጋሪ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ነበሩ። ዝግ ባሉ አረማመድ ወደ መድረኩ ወጡ። ፊታቸው ላይ ፈገግታ አይታይም። ያዘጋጁትን ፅሁፍ ኮስተር ብለው እያነበቡ፤ ለምን ኢህአዴግን እንደተቃወሙ በዝርዝር አሰረዱ። ለሰላም ያላቸውን ፍቅርም ገለፁ። ከንግግራቸው ውስጥ ግን የታዳሚውን ስሜት ይበልጥ ሰቅዞ የያዘውና አዳራሹን በረጅም ጭብጨባ የናጠው፤ ህገ-መንግስቱ ሲፀድቅ ያደረጉትን ንግግር ጠቅሰው “በህገ-መንግስቱ ላይ ህዝቡ ተወያይተዋል ማለቱ ስህተት ስለሆነ የኢትዮጵያን ህዝብ ታላቅ ይቅርታ እጠይቃለሁ” ባሉበት ወቅት ነበር። በተጨማሪም መገንጠልን እንደሚቃወሙ አፅንኦት ሰጥተው ተናገሩ። የአዳራሹን ታዳሚዎች አስደመሙ። አዳራሹ በድጋፍ ጭብጨባ ደመቀ። ዶ/ር ነጋሶ መገንጠልን እቃወማለሁ ሲሉ ምን ማለታቸው ነው? እላቸው በተካተቱበት የህገ-መንግስት አርቃቂ ኮሚሽን ስለተረቀቀው የኢትዮጵያ ህገ-መንግስት ምን ይላሉ?

አሁንም ቢሆን ብብሄር ብሄረሰብ ጥያቄ ላይ መገንጠልን አልደግፍም። መብት ይከበር ነው የምለው። መገንጠልን እንደምቃወም በግልፅ ተናግራለሁ። ይሄ የመብት መክበር ፖለቲካዊ ጥያቄ ስለሆነ የፖለቲካ ጥያቄን መፍታት የሚቻለው በፖለቲካ መንገድ ብቻ ነው። ይሄንን መብት ካከበርን በአንድ በኩል ወሳኝ የሚመለከተው ህዝብ ብቻ ነው። መንግስትም አይደለም፤ የፖለቲካ ፓርቲዎችም አይደሉም። ሰብአዊ መብቶች በተለይም universal declaration of human rights እና የUN ቻርተር፤ እንዲሁም በ1966 እ.ኤ.አ በታወጀው ዓለማዊ ስምምነትና ቃለ-መሃል በአፍሪካ ቻርተር በተደነገጉ የሰብአዊ መብቶችና ነፃነቶች ውስጥ የተቀመጡ እንደ መሆናቸው ይህ መብት መክበር አለበት የሚል አቋም አለኝ።

ችግር የምንፈታበት መንገድ መሆኑ ብቻ ሳይሆን በእነዚህ ኅላም አቀፍ አዋጆች ስለማምን ነው። የህዝቦችን መብት ከማክበር አኳያም የግድ ነው። ይሄ የፖለቲካ ጥያቄ ነው። ይሄን መብት እያከበርኩ አሁን ሪፈረንደም መጥቶ እርምጃ ትገንጠል ወይስ አትገንጠል የሚል ምርጫ ቢቀርብልኝ አትገንጠል ነው የምለው። ይሄ ማለት ግን ሌላ አቅጣጫ የሚከተሉ ድርጅቶች ይሄ መሆን አለበት ካሉ እስካላስገደዱ ድረስ ሃሳባቸውን ማቅረብ መብታቸው ነው። የተለያዩ አመለካከቶች የያዙ አንድነትንም ሆነ ኮንፌዴሬሽን ወይም መገንጠልን የሚደግፉ ድርጅቶች ሃሳባቸውን ለህዝብ አቅርበው በህዝብ አስወስነው፤ የህዝብን ውሳኔ የማክበር ግዴታ እንዳለባቸው አምናለሁ። ያን ጊዜ በግልፅ አንድነትን እደግፋለሁ፤ መገንጠልን እቃወማለሁ ብዬ ተናግራ ከሆነ አቋሜ ነው።

የመሬት ጥያቄም ቢሆን ከዴሞክራሲያዊ መብቶች ጋር የሚያያዝ ነው። አንደኛ ህዝብን የወከሉ ድርጅቶች በነፃነት ያለ ገደብ መንቀሳቀስ የመቻል ጉዳይ ነው። ህዝብም የተለያዩ አማራጮችን አይቶ በምርጫ ወይም በህዝብ ውሳኔ ሳይወሰን፤ የብሄር ጥያቄ ቅድም ባልኩት መንገድ ሳይፈታ፤ መሬት ይሸጥ ይለወጥ የሚለው አቋም ላይ ከደረስን የህዝቦችን መብት መጋፋት ይሆናል። እኔ በግሌ ሀገራችን በልዕጋ የኢንዱስትሪም ሆነ ሌሎች የአገልግሎት ዘርፎች ሳይጠናከሩ፤ መሬት ይሸጥ ከተባለ ገበሬው መሬቱን ሽጦ ስራ አጥ ይሆናል የሚል እምነት አለኝ። ሆኖም ግን ጉዳዩ ለህዝብ ቀርቦ

መሬት መሸጡን የሚመርጥ ከሆነ የህዝብን ውሳኔ ማክበር የግድ ነው።

መሬታቸው ተወስዶ ካሳ የተሰጣቸው እርሶ አደሮች፣ ካሳዋን በልተው ከተማ ውስጥ በድህነት የሚኖሩበት ሁኔታ ነው የሚታየው። ይሄ የዕምነት ጉዳይ ነው፤ አባታዊ አመለካከትም ነው። በፖለቲካ እኔ አውቅልህለሁ የማለት አባታዊነት አመለካከት አለ። ይሄ የዛን ጊዜ መሬት አይሸጥ ያልኩበት ምክንያት ነው።

አሁንም ቢሆን ህገ-መንግስቱ መሬት አይሸጥም አይለጠጥም ቢልም የኢህአዴግ ካድሬዎች እንደፈለጋቸው እየቸበቸቡ ነው። ግን የመሬት ጉዳይ ዶግማ አይደለም። በሂደት ሊለወጥ ይችላል። ዋናው ጉዳይ የህዝብ ውሳኔ ይከበራል ወይስ ሌላ ይወስንለታል የሚለው ነው።

እዝናለሁ ይሄ ህገ-መንግስት የአንድ ወቅት ጉዳይ ብቻ ሆኖ ነው የቀረው። እብዛኛው ህዝብ ህገ-መንግስቱን ማወቅ ሲገባው አያውቅም፤ ካለወቀ ደግሞ መብቱ ሲጣስ ለማስከበር አይንቀሳቀስም። ይሄ ያሳዝነኛል።

ሌላው የሚያሳዝነኝ ያኔም እንደፈራሁት ሕገ-መንግስቱ በትክክል ተግባራዊ ያለመሆኑና መሸርሸሩ ነው። ብዙ ምሳሌዎችን መጥቀስ ቢቻልም እንቀፅ 39 ራሱ ተግባራዊ አልሆነም። ይህ መብት ሊከበር የሚችለው የተለያዩ አመለካከትና አላማ ያላቸው ወገኖች በነፃ የመደራጀት መብት ሲቀዳጁና ዴሞክራሲያዊ መብቶቻቸው ሲከበርላቸው ነው። ህዝቡም ከቀረቡለት የተለያዩ አማራጮች የፈለገውን ነፃ ሆኖ መምረጥ ሲችል ነው። ኢህአዴግ ይሄን መብት አላከበረም፤ እያስከበረም አይደለም።

«የእርስዎን ወደ አንድነት ፓርቲ መቀላቀል ብዙዎች ያልጠበቁት ይመስለኛል። አንድነትን የመረጡበት ምክንያት ምንድነው?»

መድረክ እንግዲህ የስምንት ፓርቲዎች ስብስብ ነው። አንድ ውህድ ፓርቲ አይደለም። የተዘጋጀው ፕሮግራም እስከ ግንባር ምስረታ ድረስ የሚያበቃ ነው። በአገራችን ህግ መሰረት በግንባር፣ በቅንጅትና በጥምረት ፓርቲ ውስጥ ግለሰቦች ሊሳተፉ አይችሉም። ስለዚህ መድረክ በምርጫ ቦርድ ህጋዊ ሰውነት ለማግኘት ሲመዘገብ እኔ ከስምንቱ ድርጅቶች አንዱን መምረጥ ነበረብኝ። ይሄንን ሁሉ

ጊዜ ጉልበትና ገንዘብ ያወጣሁበት ፓርቲ ውስጥ ልቀጥል የማልችል በት ሁኔታ ሲፈጠር የግድ እንድ ፓርቲ መምረጥ ነበረብኝ።

ሌላው የትኛውን ፓርቲ ነው የምመርጠው? የሚለው ከባድ ስራ ሆኖብኝ ነበር። ብዙ ሰዎች ኦሮሞ ስለሆንኩና ስለኦሮሞ ህዝብ ጥያቄ መብት መክበር ስለምከራከር፤ ነጋሶ ከኦሮሞ ድርጅቶች እንዲያን ይቀላቀላል የሚል ጠንካራ አመለካከት ነበራቸው። ይሄ ብቻ አይደለም። ነጋሶ ለኦሮሞ ህዝብ መብት መክበር የሚታገል ብቻ ሳይሆን ጠባብም ነው የሚል አመለካከት ነበር። እኔ ግን የራሴ ሚዛን አለኝ።

በመድረክ ውስጥ ሁለት የኦሮሞ ድርጅቶች አሉ። የሁለቱንም ድርጅቶች ፕሮግራም በማይበት ጊዜ ያላረኩኝ ጉዳዮች ነበሩ። የኦሮሞን ጥያቄ በተመለከተ ሁለቱም ድርጅቶች ከአነግ የተለየ አቋም አላቸው። ኦሮሚያ በኢትዮጵያ እንድት ማዕቀፍ እንድትቆይ ፍላጎት አላቸው። ሆኖም በዛው ማዕቀፍ ኦሮሚያ ሌላ ሳይገባበት ራሱን የሚያስተዳድርበት አመለካከት የሚንፀባረቅበት ወይም ደግሞ «ኦሮሞ በኢትዮጵያ ከፍተኛ ቁጥር ያለው ህዝብ በመሆኑና ከምኒልክ ወዲህ የርዕሰ መስተዳደር (ንጉሥ ወይም ጠ/ሚኒስቴር) ስላላገኘ ዕድሉ የኛ ነው» የሚል ስሜት ይታይባቸዋል። «ከዚህ በፊት የገዙት አማሮች ነበሩ። አሁን ደግሞ ትግራዎች ናቸው። ቀጥሎ ተራው የኛ ነው» የሚሉ አመለካከቶችን ያንፀባርቃሉ።

እንደውም እስከ ምን ድረስ ይሄዳል... «One Man One Vote» (አንድ ሰው አንድ ድምፅ) የሚለውን ተግባራዊ ካደረግን ኦሮሞ በቁጥር ብዙ ስለሆነ በምርጫ አሸንፈን የምንፈልገውን ስልጣን ልናገኝ እንችላለን የሚል ህልም ይታያል። እዚህ ጋ ያልተገነዘቡት ነገር አንድ ሰው አንድ ድምጽ ቢሆንም ለምሳሌ 30% ኦሮሞ ቢሆን 70% ሌላ ነው። ኦሮሞው ውስጥም ብንመጣ የተለያዩ የፖለቲካ አመለካከቶች አሉ። አንድ ፓርቲን ብቻ አይመርጥም። ስለዚህ ይሄ አመለካከት ትክክል አይመስለኝም። ሁለቱ ድርጅቶች ግንባር ፈጥረናል ቢሉም የማይሆን አመራርና አደረጃጀት (ሁለት ሊቀመንበር የማስቀመጥ) ነው የያዙት። አደረጃጀታቸው ወጥነት ሳይኖረው «ተስማምተናል» ብለው ሲንቀሳቀሱበት የነበረው አካሄድም ደስ አላለኝም። በተጨማሪም በህዝቦች የራስን እድል በራስ

መወሰንና በሪፈረንደም ጥያቄ ላይ አቋማቸው ለእኔ ግልፅ አይደለም።

በሌላም በኩል በአጠቃላይ በብሄርተኝነት ላይ የተመሰረተ ርዕዮተ አለም ላይ ያለኝ አመለካከት ከአነግ ከለቀቅሁ በኋላ ተቀይሮአል። አህዴድንም ስቀላቀል የግድ በአህዴድ በኩል ወደ ኢህአዴግ መሄድ ስላለብኝ ነበር እንጂ ያኔም ብሄርተኝነት ከውስጤ እየጠፋ ነበር። «ዴሞክራሲያዊ ብሄርተኝነት» የሚለው የአህዴድ/ ኢህአዴግ አቋም ተስማምቶኝ ነበር።

በአጠቃላይ በሀገራችን ካለው ተጨባጭ ሁኔታ ስንነሳ፣ የህዝቦች የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መብት መከበር የዴሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት በመሆኑ ለአገራችን ያለኝ ራዕይ ውጤታማ ሊሆን ይችላል ከሚል አመለካከት የተነሳ ነው የምቀበለው። በተረፈ የትኛውም የብሄርተኝነት (ለምሳሌ ኢትዮጵያዊ ብሔርተኝነትም ሆነ የኦሮሞ ብሔርተኝነት) አመለካከት የራሱን ብቻ ነው የሚያየው። ማዕከል የሚያደርገውም ራሱን ብቻ ነው። ሌሎች ብሄሮች ስለመኖራቸው እና መብትም እንዳላቸው ያለመቀበል ሁኔታ ይታያል። ምክንያቱም ሁሉም የራሱን ጠባብ ምህዳር ብቻ ነው የሚያየው።

እንደ ሃገር ብሄርተኛ ከሆንክ ሌላውን እኩል አታይም። ከሂትለር እንዳየነው አስፈላጊ ሲሆን፣ ሌሎችን እስከ መደፍጠጥ ያስደርሳል። ሂትለር የራሴ ብሄር፣ ከሌላው ይበልጣል ብሎ ያደረገውን እናውቃለን። ብሄርተኛ ርዕዮተ አለም ተጨቆንኩ ለሚል ሌላ ብሄር ዕውቅና የመስጠት አዝማሚያ አይታይበትም። ሌላን ማየት ይላነዋል። ተባብሮ ነፃ ለመውጣት ያለው ፍላጎት ደካማ ነው። ስለዚህ ከመድረክ ስምንቱ ድርጅቶች መካከል ለዴሞክራሲ፣ ለሰብዓዊ መብት እንዲሁም ለብሄሮችና ለቡድን መብቶች መከበር የሚታገል ድርጅት የትኛው ነው? ብዬ ራሴን ስጠይቅ “የአንድነት ለዴሞክራሲና ለፍትህ” ፓርቲን አገኘሁ። “አንድነትን” መቀላቀል አለብኝ ብዬ ወሰንኩና ህዳር 17 ቀን 2002 ዓ.ም ፓርቲውን በይፋ ተቀላቀልኩ።

አንድነት ፓርቲን ከመቀላቀሉ በፊት የአንድነትን ፕሮግራም መርምራለሁ። ለእኔ ውሳኔ ምክንያት የሆነች አንድ አንቀጽ አለች አንቀጽ 3.1.5 የምትለው እንደሚከተለው ነው፡- «አቢይ የፖለቲካ

ጥቂዎች ፖለቲካዊ መልስ እንዲያገኙ ይደረጋል፤ ይህም ፖለቲካዊ ምላሽ ሃይል ሳይሆን በሰላማዊ ዲሞክራሲያዊና ህጋዊ መንገድ ሆኖ ቢቻል በውይይትና በውድድር ይሆናል። ይህ ካልተቻለ ግን ጥያቄው ወደ ህዝብ ተመርቶ ህዝቡ ውሳኔውን እንዲሰጥበት ይደረጋል»

ይህቺ አንቀጽ ባትኖር ኖሮ አንድነትን አልቀላቀልም ነበር። ይሄ ፖለቲካ ውስጥ ከገባሁ ጀምሮ ሳምንት የነበረ አቋም ነው። ስለዚህ አንድነት የእኔን አቋምና እምነት ይዞ የሚንቀሳቀስ ድርጅት ስለሆነ መረጥኩት።

እናም እንደ ደርግና ኢህአዴግ ሁሉ በተለያዩ መንገዶች በአንድነት ፕሮግራም ላይ የተጠቀሰው በኢትዮጵያ ያሉ ችግሮች አፈታት፤ ወደፊት በተባለው መሠረት የማይፈፀም መሆኑን ከተገነዘብኩ ከአንድነትም ጋር ያለኝ ግንኙነት ያበቃል ማለት ነው። እስከ አሁን በፓርቲው ውስጥ በእንዲህ መልኩ እየተሰራ መሆኑን እያየሁ ስለሆነ በደስታና በእርጋታ ነው እየተንቀሳቀስኩ ያለሁት።

«እርስዎ አንድነትን ሲቀላቀሉ ብዙዎች አካሄድዎ ስልጣን ፍለጋ እንደሆነ ይገልፁ ነበር። እንዳንዶች ደግሞ የኦሮሞ ድርጅት ስላልተቀላቀሉ የኦሮሞን ህዝብ ከዲል ይላሉ። እርስዎ በእነዚህ አስተያየቶች ዙሪያ ምን ይላሉ?»

አንድነትን በመቀላቀሌ እንዳንዶች ስልጣን ፍለጋ ነው፤ በፊት እነግ ነበረ፤ ከዛ ከህዴድ ገባ፤ አሁን ደግሞ አንድነትን ተቀላቀለ ይላሉ። የኔ አላማ ግን ይሄ አይደለም። እኔ በህይወት እስካለሁ ድረስ የምታገለው በአገራችን ለውጥ እንዲመጣ ነው። የስልጣንና የድሎት ፍላጎት ቢኖረኝ ኖሮ ከኢህአዴግ ለምን እለቃለሁ? በ1994 ዓ.ም እንደገና ለመመረጥ እችል ነበር። ስልጣን ብፈልግ፤ ድሎት ፍለጋም ቢኖርብኝ ኖሮ አዋጅ 255/94ን እንዳለ ተቀብዬ ተንደላቅቄ መኖር እችል ነበር።

ሌሎች ደግሞ የኦሮሞን ህዝብ ከዲል ይሉኛል። ነገር ግን የኦሮሞን ህዝብ መብት ማስከበር የምትችለው አንድን የኦሮሞ ድርጅት በመቀላቀል ብቻ አይደለም። የኦሮሞ ህዝብ ዲሞክራሲያዊ መብቶችና ነፃነቶቹ ተከብረው የሚፈልገውን አይነት ስርዓት፤ የሚፈልገውን አይነት ድርጅት ለመምረጥና በራሱ ጉዳይ ራሱ የመወሰን መብቱ እንዲከበሩለት በማድረግ እንጂ። በአንድ የኦሮሞ

ድርጅት ውስጥ በመግባት አይደለም፤ ለኦሮሞ ህዝብ ያለኝን ታማኝነት የምገልፀው።

በእኔ አምነት የኦሮሞ ጥቅምና መብት የሚከበረው የራሱም ሆነ የሌሎች ብሄሮች መብቶች ተከብረው በኢትዮጵያዊነት ጥላ ስር በጋራ ስንኖር ብቻ ነው። እነግ በ1976 ዓ.ም ፕሮግራሙ ላይ «ኦሮሚያ የራሷ ነፃ ሪፐብሊክ ብታቋቁም ነው የሚሻለው» ያለው በብዙ ምክንያቶች ለኦሮሞም ሆነ ለአካባቢው መቼም ቢሆን ሰላምና መረጋጋት እንዳይኖር የሚያደርግ ሁኔታ ነው የሚፈጥረው። ስለዚህ ኦሮሞዎችም ሆኑ ሌሎች ኢትዮጵያውያን ተሰባስበው በጋራ የሚታገሉበት ድርጅት ቢጠናከር ይሻላል የሚል አቋም አለኝ። ለወደፊቱም በእርጅና ወይም በጤንነት ምክንያት አስተዋጽኦ የማላደርግበት ሁኔታ እስካልተፈጠረ ድረስ በዚህ አመለካከት ዐንቺ እታገላለሁ።

«አስቲ በአሁኑ ጊዜ ለኦሮሞ ህዝብ እንታገላለን ብለው ስለሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች አቋም ይንገሩኝ።»

ከአሁን ለቀው የሄዱ የድሮ ጓደኞቼ አሉ። እነ የናታን ዲቢሳና ድሪባ ሀርቆ የሚባሉ። ከመከላከያ ሰራዊት ደግሞ ከ300 በላይ የሚሆኑ ከጄኔራል ከማል ገልቹ ጋር ኮብልለው እነግን ከተቀላ ቀሉ በኋላ ከነባሩ አመራር ጋር ባለመስማማታቸው ከእነግ ውጭ ሌላ እነግ ሆነው የሚንቀሳቀሱበት ሁኔታ እንዳለ ሰምቼ ነበር።

በፈረንጅ አቆጣጠር ከ2004 በኋላ ነባሩ እነግ ለሁለት እንደተከፈለ ሰምቻለሁ። አንደኛው ወላዋይ ነው። በግልፅ የ76ቱን ፕሮግራም ትቻለሁ፤ በኢትዮጵያ አንድነት ማዕቀፍ እታገላለሁ ብሎ አይገልፅም ወይም በድሮ ፕሮግራሙ እንደሚንቀሳቀስ አይናገርም። በደምሳሳው የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል በራሱ እንዲወስን ነው የምታገለው ይላል። ምን ማለት ነው? በነከማል ገልቹ የተመሰረተውስ? ምን አቋም አለው? አላውቅም።

አንደኛው በእነ ገላሳ ዲልቦ የሚመራና የድሮውን የእነግ ፕሮግራም ተግባራዊ ለማድረግ የሚንቀሳቀስ ነው። ይህንን ፕሮግራም ካልተቀበሉ ከሌሎች የኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ለመስራት ፈቃደኛ አይደሉም ተብሎ ነው የሚገለፀው።

የኦሮሚያ ኢስላሚክ ግንባር የሚባለው ደግሞ የእስልምና ሃይማኖት የሚከተል ሲሆን ኦሮሚያ ነፃ ወጥታ በእስልምና ሀገር (ሸሪዓ) እንድትተዳደር የሚል አቋም አለው።

እንግዲህ እነዚህ ድርጅቶች ወይ ለኦሮሚያ ተባብረው ለመስራት አልቻሉ ወይ ደግሞ ከመካከላቸው አንዱ ትክክለኛ አቋምና አካሄድ ይዞ ጠንክሮ አልወጣም። በ1966 ክረምት ጀምሮ እስከ አሁን በኦሮሞ ስም ፍሬ አልባ እንቅስቃሴ እያደረጉ ይገኛሉ። እስካሁን ምንም ውጤት ላይ አልደረሱም። በነሱ ስም በርካታ የኦሮሞ ወጣቶች ተሰውተዋል፤ ንብረት ጠፍቷል፤ ተንገላተዋል። እስካሁን የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል ወይ ደግሞ ሌላ የፈለገውን እድል አላገኘም። ኦሮሚያ ወዴት? የሚለው ጉዳይ ላይም የሚወስንበት ሁኔታ አልገጠመውም። ይሄ ሁኔታ መቀጠሉ ትክክል አይደለም። ከዚህ አንፃር የኦሮሞ ህዝብ የደረሰበት መከራ ይሰማኛል።

«ግን እኮ አህይድ የኦሮሚያን ሰፊ ህዝብ ፍላጎት አሟልቻለሁ፤ የኦሮሞ ህዝብ ራሱን እያስተዳደረ ነው ይላል።»

የኦሮሞ ህዝብ መብት ተከብሯል ሲባል መስፈርቱ ምንድን ነው? እንደኛ የኦሮሞ ህዝብ በኦሮሚያ የሚፈለገውን የፖለቲካ ፓርቲ ለመምረጥ ዕድሉን ተነፍጎ ነው ያለው። ኢህአዴግ በአህይድ በኩል እያስተዳደረ ነው። ነገር ግን ሌሎች ፓርቲዎች ለምርጫ እንዲቀርቡ አይፈቅድም። የኦሮሞ መብት ጥያቄ አፈታትን በተለያዩ መንገድ የሚያቀርቡ አሉ። ሆኖም እነዚህ ድርጅቶች በነፃነት ወደ ኦሮሞ ህዝብ ገብተው ለኦሮሞ ህዝብ የሚሻለው ይሄ ነው ብለው አላቀረቡም፤ የኦሮሞም ህዝብ ምርጫ ቀርቦለት ይሄኛው መንገድ ይሻላል ብሎ የወሰነበት ሁኔታ አልተፈጠረም። ስለሆነም የኦሮሞ ህዝብ መብቱ አልተከበረም። መብቱ ተከብሯል ማለት ማታለል ነው።

በኔ በኩል ኦሮሚያ የሚባል ክልል በመፈጠሩ፤ የኦሮሚያ ባንዲራ በመተከሉ፤ የኦሮሚያ አስተዳደር ተብሎ በኢህአዴግ የሚተዳደር ክልል በመቋቋሙ ወይም ደግሞ ኦሮምኛ ቋንቋ ትምህርት ላይ ውሏል መባሉ ብቻ ትክክል አይደለም። ይሄ ነው የእኔ እምነት።

ይህንን በተመለከተ ለመጨረሻ ጊዜ ከሶስት ዓመት በፊት ሜኒሶታ ላይ ባቀረብኳቸው ሕሁፎች ላይ «የኦሮሞ ድርጅቶች የተለያዩ አቋሞች ቢኖሯቸውም በዴሞክራሲያዊ መንገድ ወደ ኦሮሞ ህዝብ ቀርበው ህዝቡ ለምቷቸው፣ ከመካከላቸው አንዱን እንዲመርጥና የተለያዩ የመፍትሄ አቅጣጫዎች ቀርበውለት የሚፈልገውን እንዲወስን ለማድረግ የጋራ መንገድ መቀየስ አለባቸው። በኦሮሚያም ሆነ በአጠቃላይ ኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንዲፈጠር ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር መስራት እንጂ መሸሸና በርን ዘግቶ መሄድ አያኖጣም» ብያለሁ።

«በህብረ ብሔርነት ተመስርተው የሚንቀሳቀሱ ሌሎች ድርጅቶችም የተለያዩ የኦሮሞ ድርጅቶች በሚፈጠሩበት ወቅት ጠባብ፣ ገንጣይ፣ አስገንጣይ ከማለት የመደራጀት መብታቸውን አክብረው ከነሱም ጋር የኦሮሞ ህዝብ በሚደረገው ትግልና የአገር ግንባታ እንዲሳተፍ ማድረግ አለባቸው። በኢትዮጵያ ስምም ሆነ በኦሮሞ ስም የሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች፣ የህዝብ ሉዓላዊ የስልጣን ባለቤትነት ላይ በጋራ የማይሰሩበት ሁኔታ አይታየኝም» የሚለውን ገልጼለሁ።

«ከ97 ዓ.ም በኋላ የተደረገውን የ2002 ምርጫ እንዴት ይገመግሙታል?»

በመድረክ አካሄድና አመፅካከት የ2002 ዓ.ም ምርጫ ዴሞክራሲያዊ ሆኖ የምርጫው ውጤትም ዴሞክራሲያዊ ስርዓትን የሚያጠናክር ቢሆን ኖሮ ከላይ ለጠቀስኳቸው ሁኔታዎች መንገድ ይከፍት ነበር። ምክንያቱም የዴሞክራሲ ተቋማት (ምርጫ ቦርድ፣ ፍርድ ቤትና ሚድያው) ገለልተኛ የሚሆኑበት ሁኔታ ቢፈጠር ኖሮ አሁን አገር ውስጥ በህጋዊና ሰላማዊ መንገድ የሚታገሉም ሆነ ህጋዊ ባልሆነ መንገድ በትጥቅ ትግል ያሉ ሌሎችም ድርጅቶች ወደ አገር ውስጥ ገብተው የሚፎካከሩበትና ህዝቡ የፈለገውን የሚመርጥበት ሁኔታ ይፈጠር ነበር።

የ2002 ዓ.ም ምርጫ ተጨናግፎ የዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታው ወደ ኋላ ስለተመለሰ ግን ይሄ የእኔ ህልምና ራዕይ በአሁኑ ሁኔታ ዕውን ሊሆን አልቻለም። ስለዚህ ትግሉ ይቀጥላል።

ፖለቲካዊ ምልከታዎች

ከዶ/ር ነጋሶ ጋር የጀመርኩት ቃለ-ምልልስ ከመጠናቀቁ በፊት የአሁኑን የአገራችንን ፖለቲካዊ ሁኔታ የተመለከቱ ጥያቄዎችን እንስቺ ነበር። ነጋሶ ለኢትዮጵያ ይበጃታል የሚሉት ርዕዮተ-ዓለም ምን እንደሆነ፣ ስለ አብዮታዊ ዲሞክራሲና ልማታዊ መንግስት፣ የተቃዋሚ ፓርቲዎች ዕጣ ፈንታና በሌሎች ተያያዥ ጉዳዮች ዙርያ ዕይታችውንና ምልከታችውን ያካፍሉናል፡-

«ኢህአዴግ ጋር ሲቀላቀሉ ሶሻሊስት ነበሩ ወይስ እዚያ ከገቡ በኋላ ሶሻሊስት ሆኑ?»

በውስጥ እምነቱ በፊትም ሶሻሊስት ነበርኩ። ከኢህአዴግም ስቀላቀል አብዮታዊ ዲሞክራሲ ወደ ሶሻሊዝም ይሄዳል በሚል ነበር። የተለየሁትም አብዮታዊ ዲሞክራሲን ትቶ ወደ ነጭ ካፒታሊዝም ሲንዝ ነው። አሁንም ሶሻሊዝም ተግባራዊ ቢደረግ ደስ ይለኛል። ነገር ግን እንዲህ ያለ ሥርዓት ይቋቋም የሚል ግፊት በውስጤ የለም። በሊበራል ዲሞክራሲ ውስጥም ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ፍትህ ሊገኝ እንደሚችል እምናስሁ።

«ኢህአዴግ ወደ ሶሻሊዝም ያዘነበለ ርዕዮተ ዓለም እየተከተለ እንደሆነ ይነገራል። አሁን ካለው የዓለም ተጨባጭ ሁኔታ አንፃር ይሄ መስመር የሚያዋጣ ይመስልዎታል? የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ዕጣ ፈንታስ ምን ይሆናል ይላሉ?»

ጥያቄህ ስህተት አለው። ኢህአዴግ ከ1993 ዓ.ም የተሃድሶ ጊዜ ጀምሮ ሶሻሊዝምን አራግፎ ቆሻሻ ቅርጫት ውስጥ በመጣል ነጭ ካፒታሊዝምን መከተል እንደጀመረ አቶ መለስ አውጀዋል።

በለዚህ ኢህአዴግ የሚከተለው ሶሻሊዝምን ሳይሆን ነጭ ካፒታሊዝምን ነው። እስከ መቼ? ከተባለ አቶ መለስ መልስ የላቸውም።

የአሁኑ ኢህአዴግና ከ1993 ዓ.ም በፊት የነበረው ኢህአዴግ ለንድ ዓይነት አይደለም። አሁን ያለው የኢህአዴግ ሥርዓት ለንዑስ ከበርቴና ለሃብታም ነጋዴዎች እንደዚሁም ለሃብታም አርሶ አደሮች ሁኔታዎችን የሚያመቻች በንዑስ ከበርቴ የሚመራ መንግስት ነው።

አሁን ኢህአዴግ የመሰረተው የንዑስ ከበርቴው ምርጥ አባላት በአምባገነንነት የሚመሩት ስርዓት ነው። በአለም ላይ የኮሚኒዝምና የሶሻሊስት ስርዓትን እናራምዳለን የሚሉ ሃይሎች በጣም ተዳክመዋል። በለዚህ በሌሎች አገሮችም ሆነ በኢትዮጵያ ካፒታሊዝም የበላይነትን ይዟል። በኢትዮጵያ በተለያዩ ምክንያቶች ሶሻሊዝምን ማንሳት አስፈሪ ሆኗል።

አብዮታዊ ዲሞክራሲ በላባደሩና በአርሶ አደሩ የሚመራ ስርዓት ሲሆን አላማውም ለሌሎች መደቦች ዲሞክራሲያዊ መብቶችን እያስከበረ፣ የተገደበ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ለተወሰነ ጊዜ ከተሰጠ ወይ ከተካሄደ በኋላ ወደ ሶሻሊዝም ማምራት ነው። ሆኖም በኢህአዴግ ዘንድ ይሄ የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ፍልስፍና አሁን ቀርቷል። እውነተኛ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የለም። ዕጣ ፈንታውንም በተመለከተ አስፈላጊነቱን የሚጠይቅ ሌላ ሁኔታ ካልተፈጠረ ሊኖር የሚችልበት ሁኔታ ያለ አይመስለኝም። አብዮታዊ ዲሞክራሲና ሶሻሊዝም በአንዳንድ ሰዎች ህሊና ውስጥ ቦታ ሊኖረው ቢችልም ሊያንሰራራ አይችልም። የኢህአዴግ አሰራሮች፣ ተግባሮቹና አወቃቀሮቹ ከአብዮታዊ ዲሞክራሲ የተወሰዱ ናቸው። ለምሳሌ የፓርቲ ከፍተኛ አመራር የበላይነት፣ የቡድን ወይም የግለሰብ አምባገነንነት፣ ማዕከላዊ ዲሞክራሲ የሚባለው አሰራር፣ ከላይ እስከ ታች ድረስ ጥብቅ አደረጃጀት፣ ለሌሎች የፖለቲካ ሃይሎች ከነጭራሹ በር ያለ መክፈት፣ ትክክለኛው እኔ ብቻ ነኝ የሚል ክፉ እምነትና ሌሎችን የመጨቆን ባህሪ... እነዚህ እነዚህ ኢህአዴግ ከአብዮታዊ ዲሞክራሲ፣ ከሶሻሊዝምና ከኮሙኒዝም የቀሰማቸው ስልቶች ናቸው። ይሄን በማየት ሰዎች ኢህአዴግ ወደ ሶሻሊዝም አዘንብሏል ይላሉ።

ኮሙኒዝም የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አላማዎችን ለሰፊው ህዝብ ጥቅም ያቆመ ስርዓት ነው። ይሄ ሁኔታ ግን በኢህአዴግ

ውስጥ የለም። ስለዚህ ነው ሊህአዴግ ወደ ሶሻሊዝም ያዘነበ ነው ማለት ትክክል የማይሆነው።

ዋናው ነገር አብዮታዊ ዲሞክራሲ፣ ሶሻሊዝምና ኮሙኒዝም ሁኔታዎች ጋር የተያያዙ መሆናቸው አለበት።

«ልማታዊ መንግስትና ኒዮሊበራሊዝም ስለሚባሉት አስተሳሰቦች የእርስዎ ምልክታና አጽም ምንድነው?» ፖለቲካዊ

ልማታዊ መንግስት የሚባለው ኢኮኖሚን በተመለከተ ነፃነትን የማይፈቅድ፣ በፖለቲካውም ያንን ዓላማውን ተግባራዊ ለማድረግ የዲሞክራሲና ሰብዓዊ መብቶችን የሚያፍንና የሚጨቁን ሥርዓት ነው። በእኔ እምነት ይሄ ለኢትዮጵያ ህዝብ አይጠቅምም።

ፍፁም ከመንግስት ጣልቃ ገብነትና ተፅዕኖ ነፃ የሆነ የካፒታሊስት ስርዓት እንዲመሰረት የሚሰሩ ሃይሎች ደግሞ ኒዮሊበራሊስት ይባላሉ። በኢትዮጵያ ውስጥ ይሄን ዓይነት ሥርዓት ለማምጣት የሚታገሉ በተቃዋሚዎች ውስጥ ያሉ አይመስለኝም። እንደ ኢትዮጵያ ባለች ድሃ አገር፣ መንግስት ፈፅሞ በኢኮኖሚው ውስጥ እጁን አያስገባ ማለት የማይሆን ነው። ኒዮሊበራሊስቶች ጠንካራ በሆኑባቸው የበለፀጉ አገራትም ቢሆን ባንኮችን የሚቆጣጠር ሃላፊነት ሊኖር ይገባል ብለው ማመን ስለጀመሩ መንግስት እየገባበት ነው። በተለይ በኢትዮጵያ የኒዮሊበራሊዝም አመለካከት አያስኬድም። ኒዮሊበራሊስቶች የሚባሉት ሊበራሊዝምን ወደ ጫፍ ወስደው መንግስት ፈፅሞ ጣልቃ አይገባም የሚሉ ናቸው። የዓለም ባንክና አይኤምኤፍን የኒዮሊበራሊስት ወኪሎች ይሏቸዋል። እዚህ አገር በእነዚህ ሃይሎች የሚመራ አለ ከተባለ ሊህአዴግ ነው። ሊህአዴግን እንዲንበረከክ ያደረገው ብድር ፍላጋ ነው።

«ለረዥም ዓመት ካሳለፉት የፖለቲካ ህይወት ልምድና ተመክሮ በመነሳት ለኢትዮጵያ የሚበጁት ርዕዮተ ዓለም ምንድነው ይላሉ?»

ካፒታሊዝም ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ለውጥን ለማምጣት ሁኔታዎችን ያመቻቻል። ሰው ባለው ችሎታና ተሰጥኦ እንዲሁም ዕሴት እንዲወዳደር ዕድል የሚሰጥና የኢኮኖሚ አሰራርና ቴክኖሎጂ ላይም ለውጥን የሚያመጣ ነው። ችግሩ ግን ካፒታሊስቶች ሰፊውን

ህዝብ የሚበዝብበትን ሁኔታ ይፈጥራል። ጥቂት ሰዎች በሃብት እየመጠቁ ሊሄዱ አብዛኛው ህዝብ እየደኸየ ይሄዳል።

ይሄ በሚሆንበት ጊዜ ሰፊው ህዝብ የማህበራዊ ዋስትና አያገኝም፤ ህክምናና ትምህርት እየተወደደ ይሄዳል፤ ሌሎች ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አገልግሎቶችም ይወደዳሉ። ሀብቱን ግን ጥቂቶች ብቻ እንዲንደላቀቁበት ያደርጋል - ይሄ የካፒታሊዝም ዋነኛ ችግር ነው።

ሶሻሊዝም ደግሞ የውድድርና ሃብት የማፍራት ፍላጎት እንዲዳከም ያደርጋል። ስለዚህ በካፒታሊዝምና በሶሻሊዝም መሃል መንገድ መፈለግ አለብን። ካፒታሊስቶች ሃብት ለማፍራት አይሰሩ ማለት ተገቢ አይሆንም። ስለሆነም ከሚያገኙት ትርፍ አጠቃላይ ህዝቡ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚ የሚሆንበትን ሁኔታ ለመፍጠር ከባለሃብቶች ግብር በብቃት ተሰብስቦ ለዚህ አላማ እንዲውል ቢደረግ የተሻለ ይሆናል። በስካንዲኒቪያን አገሮች "Social welfare" የሚሉትን ሃብት በፍትሃዊ መንገድ የሚከፋፈልበትና የሚሰራጭበት ስርዓት ዓይነት መገንባቱ ለኢትዮጵያ የሚበጀው መንገድ ይመስለኛል። የዚህ አይነት ስርዓት ለመገንባት የግድ አብዮታዊ ዲሞክራሲና የሶሻሊስት ፓርቲዎች ብቻ ሳይሆኑ ሊበራል ዲሞክራቶችም የኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ፍትህ ስርዓት የሚዳብርበትን ሁኔታ ሊፈጥሩ ይችላሉ። ለእኔ እንዲህ ያለው ስርዓት ቢገነባ ደስ ይለኛል።

«አሁን ባለው የገዥው ፓርቲ አካሄድ የተቃዋሚዎች ፅግ ፈንታ ምን የሚሆን ይመስልዎታል?»

ሊህአዴጎች ከ1993 ዓ.ም ጀምሮ ከ20 እስከ 30 ዓመት ውስጥ ኢትዮጵያ ከመካከለኛ ገቢ አገሮች ተርታ ትደርሳለች፤ ሲሉ ነበር። እዚህ ግብ ላይ ለመድረስና ዓላማውን ለማሳካት እትም ያለው ደግሞ ሊህአዴግ ብቻ ነው የሚል እምነት ይዘዋል።

በኢኮኖሚ በኩል ለሊህአዴግ ያልተንበረከኩ የኢኮኖሚ ሃይሎች ሁሉ መጀመርያ ጥገኞች፣ ቀጥሎ ኪራይ ሰብሳቢዎች ይባላሉ። ሊህአዴግ የኢኮኖሚ ሃይሎች ፖለቲካዊ ወኪሎች ተቃዋሚ ፓርቲዎች ናቸው ይላል። ጥገኞችና ኪራይ ሰብሳቢዎች የሚላቸውን ከተቻለ ወደ ራሱ እንዲመጡ አሊያም እንዲጠፉ ነው

የሚፈልገው። ለሀላፊው እነዚህ ወኪሎች (ተቃዋሚዎች) ገለልተኛ ሆነው እንዲቀመጡ ወይም እንዲጠፉ ብሎ የወሰነው በ1993 ዓ.ም የተሃድሶ ወቅት ነው። እናም የኒዮሊበራል ሃይል ወኪሎች፣ ኪራይ ለብላቢዎች ወዘተ የሚላቸውን ተቃዋሚዎች በጠላትነት በመፈረጅ እንዲጠፉ ይሰራል። ከ1993 ዓ.ም ጀምሮ ለእነዚህ ሃይሎች የማይሰጥ ስም የለም። ሊንተርሃምዌ፣ የጥፋት ሃይሎች ግንባር... ወዘተ። ለሀላፊው በአገር ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ሰላማዊ የፖለቲካ ፓርቲዎች የጥፋት ሃይሎች ግንባር ከሚላቸው እነ እነግ፣ አብነግና ግንቦት 7 እንዲሁም እነዚህን ያንቀሳቅሳል ከሚለው ሻዕቢያ ጋር በማነካነት ከህብረተሰቡ እንዲገለሉ በአባሎቻቸው ላይ ሰብዓዊ ጥሰቶችን እየፈፀመ፣ ቢሮአቸውን በመዝጋት እነሱን ለማጥፋት እየሰራ ይገኛል።

በሌላ በኩል በህዝቡ ላይ የሚደርሰው ጭቆና ለመብቱ መከበር እንዲታገል የሚገፋፋ ነው። ጭቆና ባለበት ሁሉ ትግል ይኖራል። እነዚህ ትግሎች የመደራጀትን አስፈላጊነት ስለሚያመጡ ፓርቲዎች እየተጠናከሩ ይሄዳሉ። ፓርቲዎች ደግሞ የአሰራር ስልታቸውን እያሻሻሉና እየተዋረዱ መሄዳቸው ስለማይቀር ለሀላፊው የቱንም ያህል የማጥፋት ዘመን ቢያፋፍምም ተቃዋሚዎች እየተጠናከሩ ይሄዳሉ የሚል እምነት አለኝ።

«ለንዳንድ የፖለቲካ ተንታኞች የአገራችን የፖለቲካ ፓርቲዎች ብስለት የሌላቸውና በጋራ ከመታገል ይልቅ አርስ በርስ መጠላለፍ ላይ ያተኮሩ ናቸው በሚል ይተቸቸዋል። ከህዝብ ተቀባይነትና ድጋፍ ሲያገኙ እንኳ አጋጣሚውን በከንቱ ያባክናሉ በሚል በተለይ ተቃዋሚዎችን የሚነቅፉ ወገኖችም አሉ። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ሃይሎች ለአገር የሚበጅ አስተዋፅኦ እንዴት ሊያበረክቱ እንደሚችሉ በፖለቲካ ህይወትም ካሳለፉት ተመክሮ ተነስተው ሊነገሩን ይችላሉ?»

ከአባቱ ታሪክ እና እንቅስቃሴ ከተገነዘብኳቸው አንዱን ጉዳይ ልጥቀስለሁ። ደምቢ ዶሎ የፕሮቴስታንትና የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታዮች ይጋጩ ነበር። አቡነ ዮሴፍ የሚባሉ አባት ደምቢ ዶሎ አቡን ሆነው በተመደቡ ወቅት ከአባቱ ጋር ጥሩ ወዳጆች ሆነው በቀና መንፈስ ይወያዩ ነበር። የሁለቱን ቤተ ክርስቲያናት ፀብ በተመለከተም በጥልቀት ተወያይተው ሲያበቁ «ሁሉም የፈለገውን

ሃይማኖት መከተል መብቱ ነው። ኦርቶዶክስ፣ ፕሮቴስታንት፣ ካቶሊክ የመረጠውን ሃይማኖት ይከተላል። መቻቻል አለብን» የሚለው ላይ ተስማሙ።

የፕሮቴስታንት ሃይማኖት ተከታዮች በምኒልክ ጊዜ ወደ ኦሮሚኛ ተተርጉሞ የተሰራጨውን መፅሀፍ ቅዱስ ነበር የሚጠቀሙት። የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ግን የግዕዝ ቋንቋና የግዕዝ መጽሐፍት ይጠቀሙ ነበር። መዝሙሩና ስብከቱ ግዕዝና አማርኛ ነበር። ህዝቡ ደግሞ ኦሮምኛ ተናጋሪ ነው። ምን እንደሚሉ አይሰማም። ህዝቡ እንዲረዳ ከተፈለገ ህዝቡ በማይገባው ቋንቋ ማስተማር ጥቅሙ ምን ላይ ነው? የሚለውን አንስተው ተወያዩ። ከዚህ ውይይት በመነሳት ይመስለኛል አቡነ ዮሴፍ የቋንቋ እጠቃቀሙን ለወጡት። በደምቢ ዶሎ መድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን ስብከቱና መዝሙሩ በአማርኛም በኦሮሚኛም እንዲሆን አደረጉ። ህዝቡም መስማት ጀመረ። አቡነ ዮሴፍ ነፍሳቸው ይማረውና ከጥቂት አመታት በፊት ወደ አርሲ ሲሄዱ መንገድ ላይ በመኪና አደጋ አርፈዋል።

ይህን ያነሳሁበት ምክንያት ሁለቱ አባቶች ያስማማቸው ህዝቡን ማገልገል የሚለው ነው። ለህዝቡ የምናስብ ከሆነ ህዝቡ ተከባብሮና ተቻችሎ እንዲኖር ማድረግ ያስፈልጋል። የፖለቲካ ፓርቲዎችም ሆኑ የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶችና መሪዎች «አገርን ለማገልገል እንፈልጋለን፤ ህዝቡ እንዲጠቀም እንፈልጋለን» ቢሉም ራሳቸውም ተስማምተውና ተቻችለው፤ ህዝቡም ተቻችሎ በሰላም አብሮ እንዲኖርና ህዝቡ የፈለገውን የፖለቲካ አመለካከትና ርዕዮተ አለም እንዲከተል ሲሰሩ አላየሁም። ሁሉም ህብረተሰቡ የሚጠቀምበትን ሁኔታ ለመፍጠር ሲታትሩ አላስተዋልኩም።

በንጉሱ ዘመን «ኢትዮጵያን አገለግላለሁ»፤ «ሀዘቤ!»፤ «የምንወደው ሀዘባችን!» ይባል ነበር። ኢኮኖሚና ማህበራዊ ድህነቱ ግን በዝቶ ነበር። ሰፊው ሀዘብ ይበዘበዛል። የኢኮኖሚና ማህበራዊ ብዝበዛና ጭቆና ሳያንስ እንደገና ስርዓቱ የፖለቲካ ጭቆና ይፈፅማል። «ስልጣን የመጣው ከአምላክ ነው፤ ስለዚህ አይነካም» ስለሚል ሌላ አማራጭ እንዲቀርብ አይፈቅድም። ስለዚህ ይሄንን ሁኔታ ለመለወጥ እንቅስቃሴዎች ተካሄዱ - ስርዓቱን በሃይል ለመለወጥ።

በ17ቱ የደርግ የአገዛዝ ዘመን በአንድ በኩል ደርግና የኢሰፓ ደጋፊዎች የመንግስትን ስልጣን ይዘው «እኛ ነን ትክክለኛ፤ የቀረው ፀረ-አብዮት፤ ገንጣይ አስገንጣይ፤ የአረቦች መሳሪያ ነው» በሚል ፈርጀው ሲያጠፉ ነበር። ይህንን የሚያደርጉት ደግሞ «የህዝብን ፍላጎት እናውቃለን፤ ለህዝብ ፍላጎት ተግባራዊነት ቆመናል» በሚል ሽፋን ነበር።

እነ ኢህአፓ፤ አነግ፤ ህወሀትና ሻዕቢያ ደግሞ «ሁሉም የደርግ አካሄድ ትክክል አይደለም። በትክክል የሚያዋጣው እኛ የያዝነው መንገድ ነው» ብለው ይንቀሳቀሱ ነበር። እነሱም ባሉት መንገድ ተሂዶ እነሱ ስልጣን ካልያዙ በቀር የኢትዮጵያ ችግር አይፈታም የሚል አቋም ነበራቸው። በዚያ ላይ በመሳሪያ ሃይል ነው አስገድደው ወደ ስልጣን ለመውጣት የታገሉት። በመሳሪያ ኃይል የሚፋለሙ ኃይሎችና “እኔ ነኝ ስልጣን መያዝ ያለብኝ” የሚሉ ሃይሎች እርስ በእርስ የሚያደርጉት ውጊያ ደግሞ የህዝቡ ሊሆን አይችልም። የሁለቱ ፍልሚያ ብቻ ነው። ስልጣን ላይ የነበረው ኃይል ስልጣን የያዘው በመሳሪያ (በጉልበት) እንጂ የህዝቡን ፈቃድ ጠይቆ አልነበረም። ስልጣን ላይ ለመቆናጠጥ ከእሱ ጋር የሚፋለውም እንደዚያው። ሁለቱም ስልጣን ሲይዙ የህዝብን ፈቃድ ስለማይጠይቁ ችግሩ ይቀጥላል።

ሻዕቢያ ደርግን ከኤርትራ አባርሮ ራሱ ጉብ አለና በመሳሪያና በጉልበት ማስተዳደር ጀመረ። እስካሁን ድረስም የህብረተሰቡን መብትና ነፃነት አላከበረም፤ አላከበረም።

በኢትዮጵያ ውስጥም ደርግን ያስወገደው ኢህአዴግ «እኔ የምከተለው አብዮታዊ ዴሞክራሲ ነው። ለኢትዮጵያ የሚበጀው ይሄው ነው። ሌላው ኢትዮጵያን ለጥፋት የሚዳርግ ነው» በሚል አመለካከት ሌሎችን አስወግዶና ስልጣን ለብቻው ተቆጣጥሮ መከላከያ፤ ፖሊስ፤ ደህንነት፤ ሀገራዊና አስፈፃሚ እንዲሁም ተርጓሚ አካላትን በስሩ ይዞ እያስተዳደረ ይሄው 20 አመት አለፈው።

ኢህአዴግም ሆነ ሻዕቢያ «ለኢትዮጵያ የሚበጀው የኔ መንገድ ብቻ ነው፤ ስልጣን ላይ ያለውን አስወግጄ ስልጣን እይዝና እገዛለሁ። ለዚህም ያለ የሌለ ኃይሌን አጠቀማለሁ» የሚል

አመለካከት ነበር የያዙት። በጉልበት የሚመጣ ሀይል ደግሞ በጉልበት ካወረደው የተሻለ ነገር ይፈጥራል የሚል እምነት የለኝም።

ስለዚህ በእኔ እምነት የሚበጀው «የእኔ እምነት ብቻ ነው ትክክል፤ ሌላው ሁሉ የኔን አቅጣጫ፤ የኔን አመለካከት፤ የኔን እምነት መከተል አለበት...» የሚለው አካሄድ ሀዘቡ አማራጭ አንዳይኖረው የሚያደርግ በመሆኑ መቀየር ነው። ይሄንን የተበላሸ አመለካከት አስካልቀየርን ድረስ የኢትዮጵያ የፖለቲካ ችግሮች ይፈታሉ ብዬ አላምንም። በሰለጠነ ፖለቲካዊ መንገድ ሳይሆን በጉልበት ስልጣን እስኪያዙ ድረስ ሀዘብን መልሰው መጨቆናቸው አይቀርም የሚል እምነት አለኝ። ስለዚህ ገዢው ፓርቲም ሆነ ሌሎች ዴሞክራሲያዊ ባልሆነ መንገድ ስልጣን ላይ ለመውጣት የሚፈልጉ ሃይሎች እንዲያስቡበትና አካሄዳቸውን እንዲለውጡ ማሳለብ እወዳለሁ። ለዚች አገር የምናስብ ሁሉ ለማሳለብ ያለብን ይሄንን ነው።

ሀዘቡ ደግሞ «የምፈልገውን እኔ ነኝ የማውቀው፤ ለኔ የሚሻለውን እኔ ነኝ የምመርጠው እንጂ አንተ አትመርጥልኝም!» ብሎ ለነዚህ ኃይሎች በግልፅ መንገር መቻል አለበት። ሀዘቡ በራሱ ላይ ተማምኖ ሌላ ዓለማዊም ሆነ ሰማያዊ ኃይል ሳይጠብቅ ለህይወቴ ወሳኝ እኔ ነኝ ብሎ ለመብቱ መከበር መንቀሳቀስ አለበት። ይሄ እስካልሆነ ድረስ ይሄ ታላቅ ሀዘብ የማንም መጫወቻ መሆኑ አይቀርም።

በሌላ በኩል ሰዎች እስከሆንን ድረስ የተለያዩ አመለካከቶች ሊኖሩን የግድ ነው። ልዩነቶች አሉን። ሰዎች ለምን የተለዩ አመለካከት ያዙ? ልንል አንችልም። የተለያዩ አመለካከቶችን ይዘው ደግሞ ስልጣን ለመያዝ መደራጀታቸው አይቀርም። ስለዚህ ሰውን የተለዩ አመለካከት ለምን ያዙ? ብሎ መፈረጅም ሆነ መቃወም ትክክል አይደለም።

ጥያቄው መሆን ያለበት እነዚህ ድርጅቶች ከተመሰረቱ በኋላ በውስጣቸው ያሉ ግለሰቦች ወይም አባላት ዴሞክራሲያዊ ናቸው ወይ? የሚለው ነው።

ሌላው መመርመር ያለበት የድርጅቶቹ ፕሮግራሞች ነው። የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች ፕሮግራም ውስጡ ሲመረመር በሦስት

የተከፈለ ሊሆን ይችላል። አንዱ “የብሄሮች መብትና ነፃነት መጠበቅ አለበት» ሲል ሁለተኛው ደግሞ «የለም ሁላችንም አንድ ነን፤ ፍፁማዊ አንድነት ሊኖር ይገባል» ይላል። በሶስተኛው ጎራ ሲበራል ዴሞክራቲክ የሆኑ፣ የሶሻል ዴሞክራሲያዊ አመለካከት የያዙና ሶሻሊስቶች አሉ። ሊበራሎች ሶሻል ዴሞክራቶችና ሶሻሊስቶች በብሄር ላይ ሳይሆን በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ርዕዮተ ዓለም ላይ የተመሰረቱ ናቸው። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ድርጅቶች ፕሮግራሞች ከነዚህ ውጭ አይደሉም።

ታዲያ ፕሮግራማቸው በጣም የሚቀራረቡት ወደ አንድ ጉራ መጥተው ህዝቡን ቢሰበሰቡ ምናለበት? ይሄን የሚያደርጉት ደግሞ በምርጫ ወቅት ብቻ ሳይሆን ከዚያ በፊት መሆን አለበት። ህዝቡን እያደራጁ እያስተማሩና አቅም እየፈጠሩ ለአገሪቱ ያላቸውን ራዕይ በመተንተን፣ ህዝቡ ያሉትን አማራጮች እንዲያውቁ ቢያደርጉና፣ በምርጫ ጊዜ ህዝቡ አውቆ የተዘጋጀበትን ድርጅት የሚመርጥበትን ሁኔታ ቢፈጥሩ ምናለበት? የሚል ጥያቄ አነሳሰሁ።

ይሄ እንዲሆን ሰዎች በነፃ የማሰብ መብት ሊኖራቸው ይገባል። ድርጅቶች ያላቸውን አመለካከት በነፃ የመግለፅ መብት፣ ህዝቦችም የድርጅቶችን አመለካከትና ፕሮግራም የመስማት ነፃነታቸው መከበር አለበት። ለሁሉም ነፃ የሆነ ዕድል ተፈጥሮ ያሻውን እንዲመርጥ መደረግ አለበት። ይሄ ሳይሆን ሲቀር ለዚህ በቀዳሚነት ተጠያቂ የሚሆነው ስልጣን ላይ ያለው ፓርቲ ነው።

ኢህአዴግ ሁሉም ህገ-መንግስትና ህገ-መንግስታዊ ስርዓትን ማክበር የሚል ነገር ያነሳል። ነገር ግን ህገ-መንግስት ሲፈቀድና ሲፀድቅ ሁሉም የፖለቲካ ሃይሎች የተሳተፉበት ሂደት አልነበረም። በዚህ ምክንያት የሚነሱና የሚገፀባቸው የሁለት ወገን ሀሳቦች አሉ። በአንድ በኩል «እኛ ያልተሳተፍንባቸው ሂደቶች እኛን አይመለከቱምና አንቀበልም፤ እንደገና ተደራድረን ሌላ ህገ-መንግስት አርቅቀን ማጽደቅ አለብን» የሚል ሲሆን በሌላ በኩል «የረቀቀው ህገ-መንግስት ትክክል ነው። አይነካም። ከፈለጋችሁ ተቀበሉ፤ ካልፈለጋችሁ ተወት! ፀረ-ህገ-መንግስት ናችሁ!» የሚል ነው።

ሦስተኛ ሃሳብ የሚያገፃግርቱም አሉ። ለምሳሌ የአሜሪካንን ህገ-መንግስት ብንወስድ ህገ-መንግስት ያረቀቁትና ያፀደቁት ጥቂት

ግለሰቦች ናቸው። የአሜሪካ ዜጎች ግን ጥቂት ግለሰቦች ናቸው ያፀደቁት በሚል ህገ-መንግስቱን አይፃረሩም። ህገ-መንግስቱን ተቀብለው ህገ-መንግስቱ ባስቀመጠው ስነ-ስርዓት ውስጥ የሚቃወሙትን እንዲስተካከል እያደረጉ፣ ሁኔታዎች በተለዋወጡ ቁጥርም አስተሳሰቦችና አመለካከቶች መለወጣቸው ስለማይቀር፣ በሂደት የማይመቹ ነገሮች እየተስተካከሉና ሌሎች እየተጨመሩ ህገ-መንግስቱን በህገ-መንግስቱ መንገድ እያሻሻሉ ይጓዛሉ። የእኛም ህገ-መንግስት ደግሞ አይደለም። የሰዎች ግንዛቤ እየዳበረና ሁኔታዎች እየተለወጡ ሲሄዱ ህገ-መንግስቱም የማይለወጥበት ምንም ምክንያት የለም። በተለይ አሁን በሂደቱ ያልተሳተፉ ሰዎች ምን አስተያየት እንደሚሰጡ ከውጭ ሆኖ በምስማብት እና በተግባርም ባለፉት አመታት የተከሰቱ ችግሮችን በማይበት ጊዜ እውነትም ህገ-መንግስት እንደ ደግሞ የማይሻሻል ሆኖ መታየት እንደሌለበትና የሚጨመሩም የሚቀነሱም እንዳሉ ለመገንዘብ ችያለሁ።

በርግጥ «ከነአካቴው ይሄኛው ህገ-መንግስቱ ተቀዶ ቅርጫት ውስጥ መጣል አለበት» የሚሉትም አሉ። በእኔ እምነት የሚበጀው ይሄን ህገ-መንግስት ተቀብሎ በዛ መሰረት ጠቅላላውን ህገ-መንግስትም ሆነ የሚሻሻሉ አንቀጾችን ማስተካከል የሚለው አካሄድ ይመስለኛል።

በዚህ መሰረታዊ ጉዳይ ላይ ሁሉም ረጋ ብሎ ቢያስብበት ጥሩ ይመስለኛል። ህገ-መንግስቱን ወይም በህገ-መንግስቱ ውስጥ ያሉ አንዳንድ አንቀጾችን መቃወም ይቻላል፤ ይሄ መብት ነው። ይህንንም ደግሞ የምናደርገው በሰላማዊ፣ ህጋዊና ዴሞክራሲያዊ መንገድ በህገ-መንግስታዊ ስርዓት ውስጥ ነው። የህገ-መንግስቱ ስርዓትን በመቀበል ነው በሚለው ዙሪያ የጋራ መግባባት መፈጠር አለበት። እዚህ ላይ ቁጭ ብሎ ተደራድሮና ተወያይቶ ስምምነት ላይ መድረስ (ሰጥቶ በመቀበል) ለአገር ይጠቅማል እንጂ አይጉዳም። ሁሉም ኃይሎች ለህዝብ የሚያስቡ ከሆነ የጋራ ስምምነት ላይ መድረስ አለባቸው። ይሄ እንዲሆን ከተፈለገ ኢህአዴግ የፖለቲካ ምህዳርን ማስተካከል አለበት። ይሄን ካላደረገ ህገ-መንግስቱንም ሆነ ራሱን በህዝብ ጎርፍ ያስጠርጋል።

ኢህአዴግ ለራሱ ሲል ይህንን ተግባራዊ በማድረግ የዴሞክራሲያዊ ስርዓት መገንቢያ ምህዳር የሚፈጠርበትን ሁኔታ ማመቻቸት ይጠበቅበታል። እውነት ለህዝብ የሚያስቡ ከሆነ ደግሞ

መስተካከል ያለባቸው እነዚህ ናቸው ብሎ ሀሳብን በመስጠትና በምክር በማስታወስ ዲሞክራሲያዊ ሁኔታ እንዲፈጠር ማድረግ የሌሉት አካላት ድርሻ ነው። እኔ በእስካሁኑ የግል ተመክሮቹ ተነስቼ የተለያዩ ሀሳቦችን ለምቻለሁ። ያዋጣሉ ብዬ የገባሁባቸው የትግል መስመሮችና እደረጃጅቶች ነበሩ። መጨረሻ ላይ ያዋጣል ብዬ የደረሰኩበት አቋም ግን ይሄ ነው። በተለይ ሰላማዊ ትግል ለዲሞክራሲያዊ ስርዓት መፈጠርና መገንባት ትክክለኛ የትግል ስልት ነው። በሰላማዊ ትግልም ለውጥ ማምጣት ይቻላል። የሚያስፈልገው የሁሉም የህብረተሰቡ ክፍል አንድነት፤ የመደራጀትና የዲሲፕሊን መጠበቅ ነው።

በእርሞ አንድ ተረት አለ። «ሃቲ በርበሬ ከንክቱ ጉበጅቲ» ይባላል - የበርበሬ እናት (ሻጭ) የኔ ነው የሚያቃጥለው ትላለች ማለት ነው። ይሄን ተረት ለባቲ ናቸው የነገሩኝ። ብዙ የበርበሬ ነጋዴዎች ገበያ ላይ ይወጣሉ። ገዥው ሲመጣ ሁሉም በፋክክር «የኔ ነው የሚያቃጥለው» ይላሉ። መጨረሻ ላይ ግን የሚወስነው ገዥው ነው።

ይሄ ተረት ለአገራችን ፖለቲከኞች ጥሩ ትምህርት የሚሰጥ ይመስለኛል። እንደ በርበሬ እናት የተለያዩ ፕሮግራም የያዙ ድርጅቶች «የኔ ይሻላል» ብለው ይፎካከራሉ፤ ለሦች እንዲከተሏቸው ይጋብዛሉ፤ ያስተምራሉ። መጨረሻ ላይ ግን የፈለገውን አይነት በርበሬ ለመግዛት የሚወስነው ባለቤቱ ነው። ብዙ የበርበሬ ባለቤቶች የሚወዳደሩበት ሁኔታ እንዲመጣና ህዝቡም አወዳድሮ ይሄ ይሻለኛል የሚልበት ድባብ መፍጠሩ ለአገራችን ሰላምና መረጋጋት ወሳኝ ነው ብዬ እንምታለሁ።

ማህበራዊ ህይወት

እስካሁን ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ጣራና ግድግዳው የሚያፈለውን የአገራችንን ፖለቲካና ፖለቲከኞች በዝርዝርና በጥልቀት አሳይተውናል። የአሳቸውም የፖለቲካ ህይወት ከማፍለስ አልፏል። ሲጠገን ሲያፈስ ለዚህ ዘመን ደርሷል። እንደ ዕድል ይሁን ሌላ ነጋሶን የሚያፈስ ቤት ይከተላቸዋል። የማስታወቂያ ሚ/ር ቢሮአቸው ጣራ ያፈስ ነበር። ቤተመንግስት የተሰጣቸው የመጀመሪያ መኖርያ ቤት አፍስሶ ቤታቸውን ቀይረዋል። ከፕሬዚዳንትነት ሲለቁ ያገኙት ቤታቸውም ያፈስ ነበር። ለሱ መቀየሪያ ተብሎ የተሰጣቸው ብስራተ-ገብርኤል አካባቢ የሚገኘው የአሁን መኖሪያ ቤታቸውም ያፈላል።

ዶ/ር ነጋሶ ቃለምልልስ ከመጀመሪያችን በፊት ያፈላል ያሉትን ቤት እያዞሩ አስጎብኝተውኝ ነበር። ግቢው በጣም ሰፊና ፀጥ ያለ ነው። ቤቱን የሰራው ሰው የውጭ ዜጋ ነበር ይባላል - በጃንሆይ ጊዜ። ዶ/ር እንደነገሩኝ ከሆነ እካ አካባቢ ብዙ የተሰሩ ቤቶች አልነበሩም። በፊት ከጠ/ሚኒስትር አክሲሉ ሃ/ወልድ ግቢና ከዚህኛው በቀር።

ፊት ለፊት ሲገባ ትልቅ ሳሉን አለ። የሚያማምሩ የእጅ ስዕሉች በግድግዳው ዙርያ ተሰቅለውበታል። የሳሉኑ ጣሪያ በጣም ከፍተኛ ሆኖ ላይ የተሸፈነው በቆርቆሮ ነው። ከትልቁ መኖሪያ ቤት በስተቀኝ ደግሞ ሁለት ትናንሽ የመልበሻ ክፍሎችን አይቻለሁ። ከመኝታ ቤቱ ወደ ቀኝ ፊት ለፊት ያለውን በር አልፎ ትንሽ ኮሪድር አለች። ፊት ለፊት መታጠቢያና በጎንና በጎን የልጆች ክፍል አለ። የባለቤታቸው የረጊና ቢሮም እካው ነው። ፊት ለፊት ከመኝታ ቤት ትይዩ ያለው ቦታ ላይ የእንግዳ አልጋ ቤት አለው - ከእነ መታጠቢያ ክፍሉ። በስተግራ ከዚያ ቀኝን ይዞ ሲሄድ እቃ ቤትና ላውንደሪ ቤት ይገኛል።

ከቤቱ በስተጀርባ ትንሽ ሚዳ ያለ ሲሆን - ሳር ቢውጠውም - የሚዳ ቲኒስ መጫወቻ ነው። በዕድ የተሸፈነ የሳር ሚዳና ውብ ውብ የሆኑ ዛፎች አሉ። ወደ ታች ወርዶ ሌላ ሰፊ ሚዳና የዘበኛ ቤትም አለው። «የእህቶቼ ልጆች የሚኖሩበት ነው» ብለውኛል። የቤት ሰራተኞች የምግብና ፅዳት ሰራተኞች የሚያድሩበት ቤት፤ የሾፊር ቤት፤ እንዲሁም ሰፋ ያለ የልብስ ማጠቢያ፤ የሴቶችና የወገዶች ሽወርና መፅዳጃ አለው። የተለያዩ ዶክመንቶችና መጽሀፍቶች ወደታጩበት ክፍል እየገባን ሳለ፡- «እዚህ ሰፊ ግቢ ውስጥ ጎመን እንኳ አይተከልም እንዴ?» አልኳቸው።

በከረምት የጓሮ አትክልት (ካሮት፣ ጉመን፣ ጥቅል ጉመን፣ ድንችና ትንሽ በቆሎ) እንተከላለን። እንዳየኸው ግቢው በጣም ደስ ይላል። ነገር ግን ቤቱ የኪራይ ቤቶች ንብረት ነው። ጥገና በጣም ያስፈልገዋል። እኛ ገንዘብ የለንም። እነሱ ደግሞ ዝም ብለዋል። ፈቃደኛም አይደሉም። የቤቱ ጣሪያ ከሳሎን በስተቀር ጠፍጣፋ ሆኖ የተሰራና የሲሚንቶ ጣሪያ ስለሆነ ተስነጣጥቆ ዝናብ ሲዘንብ ያፈሳል። ላዩ ላይ በጉማ መሸፈኛ ስለተሸፈነ አስፋልት ይመስላል። ከሳሎን በስተቀር አንድ የማያፈስ ክፍል የለውም። እንደውም ምግብ ቤቱ በጣም ስለሚያፈስ የምንመገበው ሳሎን ውስጥ ነው።

በመጎታ ቤቶቹ ግድግዳዎች ተገጣጥመው የተሰሩ ካፕፓርዶች አሉ። የቁምሳጥኑ የላይኛው ክፍሎች ውስጥ ድሮ በጀርመን አገር ስለኢትዮጵያ የተፃፉ የጀርመን ጋዜጦች፤ ከተመለሱ በኋላ ያሰባሰቡባቸው የመንግስትና የግል ጋዜጦች፤ በወቅታዊ ጉዳዮች ላይ በተለይ እኔ ሰላተፍባቸው የነበሩ የመንግስት እንቅስቃሴዎች፤ ዜናዎችና ፅሁፎች ያሉባቸው ጋዜጦች አሉ። አንዳንዶቹን የዝናቡ ፍሳሽ አበላሽቷቸዋል። በተረፈ ጀርመን አገር በነበርኩ ጊዜ ያሰባሰቡባቸው የኢትዮጵያ የፖለቲካ ድርጅቶች፡- ኢህፓት፣ መኢሶን፣ እነግ፣ ሻዕቢያና ሀወሃት ሲያሰራጩባቸው የነበሩ፤ የደርግና ኢሰፓ ላይቀር መግለጫዎችና መጽሔቶች በአንድ ትልቅ የብረት ቁምሳጥን ውስጥ አስቀምጧቸዋለሁ።

ጀርመን በነበርኩ ጊዜ 17 አመት ሙሉ በግልና በፖለቲካ ዙርያ የተለዋወጥኳቸውን ደብዳቤዎች የያዘ አንድ የፋይል ቁምሳጥን አለኝ። በሌሎች ክፍሎች፤ በተለሌ መጎታ ክፍልና በሬጊና ቢሮ

መካከል ባለችው ኮሪደር ውስጥ ሦስት ትላልቅ መደርደርያዎች ከጀርመን ባመጣኳቸው መጽሐፍት ተሞልተዋል። ረጊና ቢሮም አንድ የመዕሀፍ መደርደሪያ አለ። የእኔ ቢሮም ከመስኮቱና ከመግፊያ ጠረጴዛዬ በስተቀር በመጽሐፍት መደርደርያ ተከፃፈ። ያሰባሰቡኳቸው መጽሐፍቶችም አሉ። ሳሎን ውስጥም የመጽሐፍት መደርደርያ አለኝ።

የእኛ ንብረት መጽሐፍቶቻችን ናቸው። እኔ ለመጨው ትውልድ ላስተላልፍ የምችለው - ካልበሰበሰና ካልተቃጠለ በቀር - መጽሐፍቶችንና አንዳንድ ጠቃሚ ሰነዶችን ነው። ምክንያቱም ልብስና ሌሎች ቁሶች አላቂ ናቸው። የራሳችን የሆኑ ከቀርቀሃ የተሰሩ መቀመጫዎች፤ መደርደርያዎች፤ የቴሌቪዥን ማስቀመጫ፤ አልጋዎች አሉ። የቀረው ሳሎን የሚገኙ ወንበሮች፤ ሶፋና መደርደርያ፤ ቦሌ እያለን የተገዙና ወደዚህ ስንመጣ የተላለፉ ናቸው። አንድ ያረጀ የልብስ ማጠቢያ ማሽንና አንድ ማቀዝቀዣም አለን። ሌላ ንብረት የለንም።

እንዲህ ያለ የሚያምር ቤት ጣሪያው ባለመታደሱ ምክንያት እየፈራረሰ መሆኑ እጅግ ያሳዝናል። ይሄንን ለማሳደስ ባለሙያ ስንጠይቅ ከ150 ሺ ብር በላይ ይፈጃል አሉን። አቅም ከየት ይምጣ? በዚህ ላይ የቤቱ እጣ ፈንታም አልለየለትም። እዚሁ እንቆይ ወይስ ሌላ ቤት ይሰጠን አላወቅንም። ተበድረን እናሳድስ ብንል እንኳ አንችልም። ቤቱ በመሃል እየተበላሸ ነው።

በሁለታችን መካከል ለደቂቃዎች የዘለቀ ከባድ ፀጥታ ሰፈነ። ደክሜንቶቻቸውን እንደሚሳሉለት ልጅ አይኖቻቸውን ቡዝዝ አድርገው እየተመለከቷቸው ነበር። ዝምታው መሰበር ነበረበትና ሌላ ጥያቄ አነሳሁ፡- በሄይወትዎ እጅግ ያሳዘንዎት ነገር ምንድን ነው?

ገና በ12 ዓመቱ ባልጠበኩት ሁኔታና ሳልወድ እናቱ እያለቀሱ ከሚዛን ተፈሪ ወደ ደምቢ ደሎ እንደመለሰ መደረጌ አሳዝኖኝ ነበር። ከሚዛን ተፈሪ በአውሮፕላን እያለቀሱ ጅማ ደረስኩ። ጅማ ስደርስ አገሩን አላውቅም! የሚጠብቀኝ ሰው የለም! ብቻዬን ኤርፖርት በረንዳ መሬቱ ላይ እስከ 12 ሰዓት ድረስ ቁጭ ብዬ ሳለቅስ! የኤርፖርት ዘበኛ ቤቱ አሳድሮኝ በነጋታው ወደ ደምቢ ደሎ አሳፈረኝ። ይሄ የመጀመሪያው ሀዘኔ ነው።

ከዚያ ደምቢ ዶሎ ተመልሼ አንድ አመት ያህል እህቴ ቤት ትምህርቱን ተማርኩ። በአመቱ አባቴ የሚሲዮን ት/ቤት ሲያስገቡኝ የሄድን ጊዜ እግረ መንገዳችንን አንድ የአጉቴን ልጅ ሰላም ለማለት ጉራ ብለው ቡና ሲጠጡ ወዴት እንደምንሄድ ተጠይቃቸዋለች። «ጎጋሶን አዳሪ ት/ቤት ላስገባው ነው!» ይሏቸዋል። «ለምን ከእኔ ጋር አይኖርም?» ትላቸውና ይሰማማሉ። ተመልሰን ወደ ቤት ሄደን ስንገባቸው እናቴና እህቴ አለቀሱ። ግን አልቀረም - በድጋሚ ከእህቴ ተለየሁ። በእጎቴ ልጅ ቤት በኖርኩበት ጊዜ የኪስ ገንዘብ ስለሌለኝ ቅዳሜ ቅዳሜ ሚሲዮኖች ግቢ እየሄድኩ ሳር ቆረጣ፣ ዕዳት... በአጠቃላይ በእኔ እድሜ የሚቻል ነገር ሁሉ እስራ ነበር። ከጠዋት እስከ ዘጠኝ ሰዓት ሰርቼ ከፍቃው ሰማንያ ሣንቲም ነበር።

እናም አንድ ቅዳሜ ላይ እርቦኝና ደክሞኝ ስገባ የእጎቴ ልጅ ከባልዋና ከሌላ የእጎቴ ልጅ ጋር ምሳ ይበላሉ። እኔ ስገባ ሰላም ያለኝ ሰው አልነበረም። ምግብ እየበሉ ጥያቸው ወጣሁና አንዲት ጉተራ ስር ተቀምጦ አለቀስኩ። ከዚያ የእጎቴ ልጅ ወጣችና «ይሄውልህ ሂድና ኪራይህን ብላ! እሱ እንኳን ጠዋት ወጥቶ እህል አስፈጭቶ ሁሉን ነገር ሲረዳኝ ነበር። አንተ ግን ወደ ኪራይ ሂድና እዛ ብላ!» አለችኝ። በጣም አዝኜ ካለቀስኩ በኋላ እዚያ አካባቢ ወዳለ አንድ አዳሪ ት/ቤት ሄድኩ። ከተማሪዎቹ ማሞ ዱላ የሚባል አዳሪ ተማሪ ገንፎ ለመስራት የሚያስፈልጉ ነገሮችን ይዘው እህል ይዘው ይመጣሉ። ማሞ ዱላ ገንፎ እየሰራ ነበር። እንባዬን አይቶ «ምን ሆንክ? ምግብ በልተሃል?» ሲለኝ «ምንም አልሆንኩም በልቻለሁ» ብዬ ዝም አልኩት። ለምን ትዋሻለህ ብሎ ከገንፎው ሰጠኝና በላሁ።

ማሞ ዱላ ፖስተኛም ነበር። ፖስታ ያመጣል። አብረን እንሂድ ብሎኝ መንገድ ላይ ታሪኬን ነገርኩት። «ዘመዶች የሉህም?» ብሎ ሲጠይቀኝ «አሉኝ! አባ ዳንኪ ነው ስማቸው! ከተማ እንዲት ጠጅ ቤት እንዳለችን አውቃለሁ። በወር ሃምሳ ብር ኪራይ ይወስዱና ለአባቴ ያስቀምጣሉ ሲሉ ሰምቻለሁ። እስቲ ልጠይቃቸው... የዘመድ ነገር ግን በቃኝ!» አልኩት።

«ታዲያ እኛ ጋ ለምን አትኖርም? ትንሽ ገንዘብ ተቀበላቸውና...» አለኝ።

ከገበያ ወጥተን ወደ ሚሲዮን ግቢ ስንሄድ ወደ አባ ዳንኪ ጉራ ብዬ ነገሩን ስነግራቸው «ቅዳሜና እሁድ እዛ እደርና ቅዳሜ ችግሩ ምን እንደሆነ አጠይቃቸዋለሁ» አሉኝ። እምቢ ብዬ ከማሞ ጋር አደርኩና ሰኞ ዕለት «ከፈለጉ ይክፈሉኝ! እለበለዚያ የአቅሜን እየሰራሁ እኖራለሁ!» አልኳቸው። ሚሲዮኖች ጋ ብዙ ሰራ አለ። በሳምንት 2 ብር ከ50 ሣንቲም ይገኛል። ያኔ ደግሞ ገንዘብ ብዙ ነው። እናም በዛ አይነት ኖርኩ።

ሶስተኛው በጣም ያዘንኩት የአባቴ እናት አዎራ አረዳ የሞቱ አለት ነው። ያኔ አራተኛ ክፍል ነበርኩ። አራት ሰዓት ተኩል ላይ ለእረፍት ከክፍል ስንወጣ፣ ሳሙኤል የሚባል የአክስቲ ልጅ እፈልግሃለሁ አለኝ። ምንው ሰለው፣ ቤት ይፈልጉሃል አለኝ። እሷ ብዬው እየተጫወትን ሄድኩ፣ ሀለቃ ከመድረሳችን በፊት ከቶ ቤተል ከዳገቱ በታች አንድ ትላልቅ አይኖች ያሏት ደሲ የምትባል የእናቴ የክርስትና ልጅ ነጠላ ዘቅዝቃ ለብላ «አይዞህ አታልቅስ!» ብላኝ አለፈች። ቤት ስንደርስ ቤቴ ጥቅጥቅ ብሏል። ከውስጥ የአባቴ ትንሽ እህት ብሪቱ «አይ እናቴ ልጆችሽ የሉም፣ ጌዳ ሳያይሽ ብቻሽን ሞትሻ!» ስትል እኔም ለቅሶዬን ለቀቅኩት።

ከስምንተኛ ወደ ዘጠነኛ ክፍል ስዘዋወር የመንግሥት ስኮላርሽፕ ነበረው። ልክ እኛ ዘጠነኛ ክፍል ስንደርስ ግን የማለፊያ ነጥቡ ከፍ ስለተደረገ ያገኘሁት ነጥብ ለስኮላርሽፕ በቂ አልነበረምና በጣም አዝኜ ነበር።

ሌላው ጀርመን አገር ከባለቤቱ ደሲቱ ጋር የተጣለን ጊዜ ነው። አገር ደህና ቢሆን ኖሮ ትምህርቱን አቋርጬም ቢሆን እመጣ ነበር። ወደ አገር ቤት እንዳልመጣ ቀይ ሽብር ተፋፍሞ ነበር። እዚያው ሆኜ ደብዳቤ መፃፍ ጀመርኩ። ለአባቴ «እዚህ ሀገር ችግር አለ! በፍፁም ደስተኛ አይደለሁም...» ብዬ ፃፍኩላቸው። አባቴም «የታመመ ሰው በሽታውን ካልተናገረ መድኃኒት አይገኝለትም። ስለዚህ አንተም ችግርህን አብራርተህ ፃፍልኝ» ብለው መልስ ላኩልኝ።

አንድ ማታ ደሲቱ ት/ቤት ሄዳ ሳለ፣ እኔ ለኢብላና ለጃላሌ አራት ሰርቼላቸው እየበሉና እየተጫወትን ነበር። ብራውኬምበር የሚባል ቅደኛዬ ደወለልኝና «በፈቃዱ ዲባባ አዲስ አበባ ነው ያለው፣ ስልክ ደውሎ አባትህ ሞተዋል ብሎ ነገርኛል» ብሎ እንደ ቀላል

ነገር በስልክ አረዳኝ። ወደ ውስጥ አልተመለስኩም። ልጆቼ እንዳይሰሙ ኮሪደር ላይ ሆኜ አለቀስኩ። አባቴ በፈረንጆች አቆጣጠር በ1977 ነው በልብ በሽታ ያረፉት። ከዛሬ ነገ ደብዳቤ እጽፋለሁ እያልኩ ሞቱ መባሉ ትልቅ ሀዘን ነበር የሆነብኝ።

አራተኛ ሀዘን የደረሰብኝ በ1983 እና በ1984 እ.ኤ.አ ፍራንክፈርት ተመልሼ ፒ.ኤች.ዲዩን ለማጠናቀቅ የመመረቂያ ፅሁፍ እየዘጋጀሁ እያለሁ፣ አንድ ከደረሰ ሱዳን የመጣ ዴቶንን የሚባል ጓደኛዬ (የደቡብ ሱዳን ነፃ አውጭ ድርጅት ወኪል የሆነ) ከወንድሜ ከዶ/ር ሰለሞን የተላከ ደብዳቤ ይዞልኝ መጣ። ስከፍተው የእናቴን መሞት አረዳኝ። ስደት ላይ እያሉ ለቅሶ መድረስ አይቻል! ፖለቲካው አስከፊ ስለነበረ እዚያው ስቅስቅ ብዬ ወጣልኝ። ጀርመን አገር ደስ አይልም ነበር። ኑሮው፣ ሁሉም ባዳ ነበር። ስትማር እንኳ መምህራኖችህ ከአፍሪካ ከመጣህ ይንቁሃል። ፒ.ኤች.ዲዩን ስለራ ስለእርሞ ታሪክ ኢትዮጵያ ላይ ትንተና ሰርቴ ነበር። አንድ ፕሮፌሰር ምን አለኝ? «እናንተ እኮ ስራችሁ ማስረጃ መሰብሰብ እንጂ መተንተን አይደለም።» ከዚህ በላይ ዘረኝነት አለ!

ጀርመን ደስ ብሉኝ አልኖርኩም። ለውጥ ሲመጣ ሃገራ እመለሳለሁ በሚል ተስፋ ነው የኖርኩት። በዚህ የተነሳ ዜግነታቸውን አንድም ቀን አስቤው አላውቅም። ከጥቂቶች በስተቀር ሰውን በሙሉ ልብ አይቀበሉም! ዘረኞች ናቸው። ሁል ጊዜ ወደ አገር የመመለስ ተስፋ ሰንቀን ነው ብዙ አመት የኖርነው። ይቺ ተስፋ ባትኖር ደግሞ ኑሮ እንዴት ይከብድ እንደነበረ አስበው። እኛ ቀርቶ ጀርመኖችም ራሳቸው በኢንዱስትሪ ማህበረሰብ የኢኮኖሚ ውድድር ውስጥ ለመኖር የሚያደርጉት ትግል ከባድ ነበር። ወደ 70ዎቹ መጨረሻ ላይ በኑሮው አስከፊነት የተነሳ ጀርመኖች ራሳቸውን ያጠፉ ነበር። ከአንድ ፍልስጤማዊ ጋር ስንወያይ “ጀርመኖች ከፎቅ በመዝለል እየተፈጠፈጡና በአደንዛዥ እፅ ራሳቸውን እየመረከቱ የሚኖሩት ለምንድነው?” ብዬ ጠየቅኩት። «ጎጋሪ!» አለኝ «እኛም የተረፍነው በተስፋ ነው። አንድ ቀን ኢትዮጵያም፣ ፍልስጤምም ነፃ ይወጣሉ ብለን ተስፋ ስለምናደርግ ነው እንጂ አይቀርልንም ነበር» አለኝ። እውነቱን ነበር። የኖርነው በተስፋ ነው።

ወደ ኢትዮጵያ ከተመለስኩ በኋላ የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረው ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን «በጠና ታሚል ድረስ» ተብዬ ለሚሪካ ሄድኩ፤ ኮማ ውስጥ ነበር። አላናገረኝም ግን ያይ ነበር። ብዙ ሳይቆይ ሞተ። ሳንጫወት ሞተ። ሱስ እንጂለስ ካሊፎርኒያ ውስጥ ነበር። “አገሪ ቅበሩኝ” ብሉ ለቤተሰቡ ተናዞ ነበር። ደምቢ ዶሎ አምጥተን ቀበርነው። አስከፊነትን ለማጓጓዝ እንዲረዱኝ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ዶ/ር ተቀዳ ዓለሙን ደውሎ ብጠይቃቸው እምቢ አሉኝ። ለዶ/ር አብዱል መጅድ ደወልኩና ነገርኩት። «እንዴት እንደዚህ ያደርጉሃል» ብሉ በጣም ተናደደ። ከዚያም ከስዩም ጋር ተነጋግሮ በኢትዮጵያ አየር መንገድ አስከፊነት ያለ ክፍያ እንዲጓጓዝ ተደረገ። እኔና ቤተሰቤ የትራንስፖርት ወጪያችንን የሸፈንነው ራሳችን ነበርን። የኢትዮጵያ መንግስት እንደ አምባሳደርነቱ ዞር ብሉ አላየውም። በሞተ በአስር ቀኑ ነው አገሩ የደረሰው። በዚህ በጣም አዝኜ ነበር! ስዩም አካላልኝ እንጂ።

ሌላ የማስታወሰው አንድ ጊዜ ልጄ ጃለሌ የትምህርት ቤት የምትከፍለው ገንዘብ ቸገራትና ጠየቀችኝ። እኔ ደግሞ አልነበረኝም። አስር ሺ ብር ነበር የፈለገችው። በጣም እየተጨነቅሁ ለመጀመሪያ ጊዜ መንግስት እንዲረዳኝ ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ለስዩም በቀጥታ ደውሎ ጠየቅኩት። ስዩም መስፍን ጥሩ ሰው ነው። ለንደን ለሚገኘው የኢትዮጵያ ኤምባሲ ደውሎ እንዲሰጣት አደረገ። ልጆቼ ኢብሳም ሆነ ጃለሌ እየሰሩ ሲማሩ ስለነበር በትምህርት ብዙ አልተሳካላቸውም። ኢብሳ እየሰራ በመማር ብዙ ጊዜ ካጠፋ በኋላ ለጉብኝት ወደ አገሩ መጥቶ ነበር። «ለምን ጊዜ ታጠፋለህ የትምህርቱ ዓይነት ብዙ ገንዘብ የሚያስገኝ አይደለም። እንደኔ ደሃ ሆነህ ለመኖር ትፈልጋለህ? መቀየር አለብህ» ብዬው ፍራንክፈርት ተመልሶ የሽያጭ ሙያ ተማረኝ ስኬታማ ሆነ። ጃለሌም በለንደን በአንድ የክ/ከተማ ቢሮ በፀሀፊነት እየሰራች ነው ያለችው። ተሊሌም አሁን በራሷ እየሰራች እየተማረች ነው። ይሄ ያላገነኘኛል! ለልጆቼ ያደረኩት ነገር የለም። ምንም አልነበረኝም! አገናለሁ። እኔ ግድ የለኝም ያው ሞት አይቀርም። ምቹት ቢኖርም አንድ ቀን ትሞታለህ። ምን መሰለህ... ሁለት የሚሞታቱ ነገሮች አሉ። በአንድ በኩል ለሃገራ አስተዋጽኦ ማድረግ አፈልጋለሁ፤ በሌላ በኩል ደግሞ የቤተሰብ ሁኔታ አለ! በዚህ ሁኔታ ሆነህ ቤተሰብ ለመርዳት እትችልም።

ጠነንት ልጆች እንዲሆኑ አልነገሩኝም?

ኢብሳ! ጸሐፊ! ተሊሌ። የመጀመሪያ ልጄ ኢብሳ አሁን ጀርመን አገር ከእናቱ ጋር አለም አቀፍ የመዘረቃ መሳሪያዎች ይነግሳል። ጸሐፊ ለንደን ትናራለች። ኢትዮጵያዊ አግብታ! ሲሳይ የሚባል የ5 አመት ልጅ አላት። ተሊሌ ሉስ አንጀለስ የፊልም ሙያ ትምህርት ትከታተላለች። ከረምቱን ጀርመን አገር ነበረች። ከትምህርት ጊዜ ውጭ የተገኘውን ስራ እየሰራች ትማራለች።

ጠነንት ጠዙም ባይደላዎትም በነፃነት እየኖሩ ነው። እስቲ ሥልጣንና መሰናን በተመለከተ ይነገሩኝ... አንዳንድ የኢህአዴግ ባለስልጣናት በመሰናን እየታሰሩ እንደሆነ እየሰማን ነው...»

የእምነት ጉዳይ አለ! በአንድ በኩል ለነፃነት፣ ለፍትህ፣ ለሰብአዊ መብት መከበር መታገል አለብኝ የሚል ጠንካራ እምነትና አቋም አለኝ። እንግዲህ ታጋይ ከሆንክ ስለ ትግሉ ነው እንጂ ስለግል ኑሮህ አታስብም። የራስህንም ህይወት እስከመስጠት ትደርሳለህ፤ የምትመርጠውም እሱን ነው። አላማህ ትግሉ ላይ እንጂ ገንዘቡ አይደለም። እኔ አንድም ቀን ስልጣን የሚባለውን ነገር ለንገዝብ ማግኘት አስቤው አላውቅም። ሰዎች ይገርማቸዋል። ይሄ ለአንዳንድ ሰዎች ሞኝነት ሊመስላቸው ይችላል።

ሁለተኛው የመብት ጉዳይ ደግሞ አለች። ከኢህአዴግ ስለቅና ወደ ምርጫ ስገባ መብቶቼን ለማስከበር እስከ ሞት ድረስ ቆርጫ ነበር። በመስዋእትነት የራስህን ብቻ ሳይሆን የቤተሰብ ህይወትንም ጭምር ትጎዳለህ። ይኸው የእኔን ልጆች መስዋዕት አደረግኳቸው። ራሳቸውን እስኪችሉ ድረስ በጽህነት እንዲኖሩ ፈረድኩባቸው። እኔም እንዲሁ።

በሥልጣን ላይ ሳለሁ ዘመዶቼን ስራ አስገብቼ አላውቅም። እንዲት የእህቴ ልጅ ኩየራ ተምራ ከጨረሰች በኋላ ነርስ መሆን ፈለገች። ነርስ ለመሆን ደግሞ ፈተና ነበረው። እባክህ ደውልና የት እንደምፈተን ጠይቅልኝ አለችኝ። ደውዬ ጠየቅሁኝ። እኔ የጠየኳቸው ፈተናው የት ነው ብዬ ነው። የጤና ቢሮ ሀላፊው እዚህ አዲስ አበባ ትፈተን ብሉኝ አዲስ አበባ ተፈተነች። በቃ። ይሄንን እና ለጸሐፊ 10 ሺ ብር እንዲሰጧት ከጠየቅሁት በስተቀር እንዲት ነገር አላደረግሁም። አንዳንድ ባለስልጣናት ወይም ደግሞ የፖለቲካ

አሸናፊዎችና ታጋዮች ስልጣን ላይ ሲጫወቱ ራሳቸውን ብቻ ሳይሆን ወዳጅ ዘመድ ሁሉ መጥቀም ይፈልጋሉ። ስለዚህ በመሰናን ጭሰጥ ይዘፈቃሉ።

በሥልጣን ላይ እያለሁ መሰናን ውስጥ እንዳልገባ በጣም እጠነቀቅ ነበር። ይሄ ጥንቃቄዬ ያለአግባብ ሊገኝ ከሚችል ሃብትና ንብረት ጠብቆኛል። ደመወዜ ለኑሮ እንኳ የሚበቃ አልነበረም። እሷንም ፖለቲካ ውስጥ ገባህ በሚል ሰበብ በሩጫ እዋጅ አውጥተው አገዷት። በዚህ ምክንያት ቤተሰቦቼ ለችግር ተዳርገዋል።

ከጥቂት አመታት በፊት የወንድሜ የዶ/ር ሰለሞን ልጅ (ባምቢ ወይም ተሊላ የሚባል) በመኪና አደጋ ተጉድቶ በአገሪቱ አለ ወደሚባለው ትልቁ ሪፈራል ሆስፒታል ጥቁር አንበሳ ተወሰደ። ከሶስት ሰዓት ቆይታ በኋላ እፕራሲዮን መደረግ አለበት ተብሎ ወደ እፕራሲዮን ክፍል ገባ። የሚያሳዝነው እዚያ ስንደርስ አስፈላጊው መሳሪያ የለም ተባለ። ስለዚህ ወደ ሌላ ሆስፒታል ወሰድነው። ነገር ግን እዚያ ስንደርስ ከጥቂት ደቂቃዎች በኋላ መትረፍ የሚችለው ወጣት ሞተ። በአገራችን አሁንም በህክምና አጦት ብዙ ዜጎች መትረፍ እየቻሉ ይሞታሉ።

ከጥቂት ሳምንታት በፊት ደግሞ ታማሚዋ የ80 ዓመት ታላቅ እህቴ ራሔል ወድቃ እግርዋ ላይ ስብራት ደረሰባትና ወደ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል ወሰድናት። እዚያ ስንደርስ የድንገተኛ (ኢመርጀንሲ) ክፍሉ በእርዳታ ፈላጊ ህመምተኞች ተጨናንቋል። በየቦታው የሲቃ ድምፅ ይሰማል። የእንግዳ መቀበያ ክፍሉ ገብተን ለመመዝገብ ተራ ስንጠብቅ፤ በክፍሉ ባለው አንድ አግዳሚ ላይ ሰው ተኝቶአል። ለካ ሬሳ ነው። ሬሳው እዚያ ክፍል ውስጥ ከአንድ ሰዓት በላይ ቆይቶአል። በጣም አስቃቂና አሳዛኝ ሁኔታ ነበር። ለእህቴ ስትሬቸር እስኪገኝ ድረስ ከአንድ ሰዓት በላይ ቆይተናል። ለምርመራ የበቃችው ደግሞ ከሁለት ሰዓት በኋላ ይሆናል። ድንገተኛ ክፍል አልጋ ያገኘችው ደግሞ ከሶስት ሰዓት በኋላ ነው። ሃኪሞቹ እግርዋን ወጥረው ከሶስት ኪሎ በላይ የሆነ ድንጋይ ሰቅለውባት፤ በማግስቱ ወደ ቤት ውስጭ አት አሉን። ስብራት ለገጠመው፤ በእድሜው ለገፋ ሰው አልጋ የለም ተባለን። እህቴ ሰባት ኪሎ የሆነ ድንጋይ ተሸካሚ፤ አንድ ወር ከተሰቃየች በኋላ መጋቢት 28 ቀን 2003 ዓ.ም ሞተች።

ይህን የማነሳው በአገራችን ትላልቅ የሚባሉትን ሆስፒታሎች በአብዛኛው ስለየሁኝ ነው። የሆሮ ጉዳሩን፣ የነቀምቲን፣ የደምቢ ዶሎን፣ በአዲስ አበባ የጥቁር አንባሳንና የጳውሎስን፣ የዘውዲቱን፣ የራስ ደስታን ሆስፒታሎች አይቻለሁ። በጣም በሚያሳዝን ሁኔታ ላይ ይገኛሉ። እነዚህ ከሌሎቹ የአገሪቱ የጤና አገልግሎት ማዕከሎች ይሻላሉ ብዬ አገምታለሁ። ስንቶቹ ናቸው ከነጭራሽ የጤና አገልግሎት ሳያገኙ የሚሞቱት? ያሳዝናል።

መጨረሻ ላይ በጣም የዘንኩት ምናልባት ሀዘን፣ ንዴት፣ ቁጭት... የትኛው እንደሚገልፀው አላውቅም። የዜግነት መብቱን ተጠቅሜ ምርጫ ውስጥ ስለገባሁ ብቻ የኢህአዴግ መንግስት፣ ሰራተኞችና ፍ/ቤቶች ያደረሱበኝ እንግልት በጣም ያሳዝናል። እኔስ እንደ ምንም እናራለሁ። በጣም የሚያሳዝኝ ለሰብአዊ መብት አያያዝ ግድ አለመኖሩ ነው። እኔና ባለቤቴ ያለንበት የነገር ሁኔታ የእነሱ ኢ-ሰብአዊ ተግባር ውጤት ነው።

አገሪቱን በርዕሰ ብሄርነት አገልግሎ የሚገባኝን ጠረታ ተከለክለኩ። ፕሬዚዳንት ሳለሁም ቢሆን አያያዛቸው ምግብ ለስራ ዓይነት ነበር። አስበው... የመንግስት ግብር እና የጠረታ ገንዘብ የሚቆረጥበት ደመወዝ እንኳ አልሰጠኝም። የቀድሞ የማስታወቂያ ሚኒስቴር ማህደራን እንኳ አጥፍተውታል። ሰብዓዊ መብት አያያዛቸውን እንዴት ብዬ እንደምገልፅልህ አላውቅም።

የተመደቡልኝ ሰራተኞች ከህግ ውጪ መበተናቸውና ደመወዜን ማገዳቸው ሳያንስ መኪናዎን ጠፍታ የተገኘኝ ናት በማለት ጭካኔና ተንኮል በተሞላበት መንገድ ነጠቁኝ። እንደ መንግስት ሳይሆን እንደ በቀለኛ ግለሰብ ነው የሆኑት። ጨካኞች ናቸው።

ራሴን የማፅናናው በመረጥኩትና እራሴ በወሰንኩበት የሀይወት መንገድ ሃገሪንና ህዝቦቿን በታማኝነት አገልግያለሁ በማለት ነው። ይሄ የሀሊና አረፍት ሰጥቶኛል። ሌላው ትልቁ ሀብቱ ህዝቡ ነው። መንገድ ላይ ሲያገኙኝ የሞቀ ሰላምታ ይሰጡኛል። እንወድሃለን ይሉኛል። በታክሲ ከሂድኩኝ ቦታ ለቀው፣ ሂሳብ ከፍለው ፍቅራቸውን ይገልፁልኛል። በነፃነት መኖር ጀምራለሁ። ይሄ ደግሞ በምንም ያህል ገንዘብ ልገዛው የማልችለው ትልቁ ሀብት

ነው። ፊታውራሪ አመዴ ለማ ከመሞታቸው በፊት በየሪሴፕሽኑ እንገናኝ ነበርና አይናቸው ደክሞ ስለነበር ጣጋ ብዬ ሰላም ሰላቸው «ማነህ?» ይሉኛል። ነጋሪ እላቸዋለሁ። «ወንዱ... ወንዱ ነጋሪ ነህ!» ይሉኝ ነበር። ህዝቡ ነው ሀብቱ፣ ህዝቡ አክብሮኛል፤ እነሱ ግን የሽፍታ ስራ ነው የሰሩት።

በምርጫ 97 እና በ2002 ዓ.ም ዘመዴ፤ አንድ ጓደኛዬና አንዳንድ ከሩቅ የሚያውቁኝ ሰዎች ለምርጫው ውድድር ፖስተሮችና ባህሮች በማሳተም፣ ትራንስፖርት በመሸፈን ረድተውኛል። በጣም ደስ የሚል አጋርነት ነው። የፍቅር መግለጫም ነው።

«በመጨረሻ በምን እንደሚዝናኑ ይንገሩኝ እስቲ? መዘቃ፤ ፊልም...?»

ያኔ ዩኒቨርሲቲ ተማሪ ሆኜ ሲዘፈኑ የነበሩ የነ አሊ ቢራ፣ ፕላሁን ገሰሰ፣ አለማየሁ እሸቲ፣ መሀመድ አህመድ፣ ሙሉቀን መለሰን... ትግርኛም፣ አማርኛም፣ ኦሮምኛም ስለማ በጣም ደስ ይለኛል።

የሀረር «ሸጎዶን» በጣም እወደዋለሁ፤ የሸዋ ኦሮሞዎች ዘፈን፣ የምንጃርና የወሎ ሁሉ አሰማለሁ፤ መስማት ነው እንጂ በእርት በኩል እስከዚህም ነኝ። የፈረንጅ መዘቃ ብዙ አልሰማም። ልምዱን አላዳበርኩም። ዩኒቨርሲቲን ካልሆነ በስተቀር አላይም። ዳንስ ቤቶች እሄድ ነበረ። ዳንስ አልችልም፤ ግን አንዳንድ ጊዜ ለመዝናናት እሄድ ነበር። ከደሲቱ ከተለየሁ በኋላ በየሁለት ሳምንቱ ልጆቼን ፊልም ለማሳየት እወስዳቸው ነበር። «E.T.» የሚባል አንድ የልጆች ፊልም አይረሳኝም። የአንድ ባዕድ ፍጡር ታሪክ ነው። የሚያስለቅስ ነበር። ከረጊና ጋር በተለይ የኮንጎ፣ ታንዛኒያ፣ ዚምባብዌ፣ ደቡብ አፍሪካ መዘቃዎችን እናዳምጣለን። አንዳንድ የአብዮት መዘቃዎች አሉ - በጀርመንና በእንግሊዝኛ የሚዘመሩ። እነሱ ደስ ይሉኛል። እንደኛው «ደ ኢንተርናሲዮናል» የሚለው ነው።

የነጋሶ ጀግና እንስሶች

በስራተ ገብርኤል ወደሚገኘው የዶ/ር ነጋሶ መኖሪያ ቤት ለቃለ መጠይቅ በሄድኩባቸው ሶስት ወራት ባለቤታቸውን ያገኘችው ሁለት ቀን ብቻ ነው። ለልካካ ፊት እና በአስተውሉት የሚያዩ መርማሪ አይኖች ያሏቸው ቀጠን ረዘም ያሉ እጅግ እርጋታ የተላበሱ ቤት ናቸው - ሲበዛ ቁጥብ። እኔና ዶ/ር ነጋሶ ወደ ቃለ መጠይቅ ስገዛ መጸሀፍቶቻቸውን ይዘው ወደ በረንጃ ይወጡና ከመጸሀፍቶቻቸው ጋር ይጨዋወታሉ።

በአለም ላይ በአቋማቸው ፅኑ የሆኑ ጀግኖች አሉ። እነዚህ ጀግንነታቸው ብዙ ጊዜ የማይታወቅላቸው ሰዎች ሴቶች፣ ሚስቶችና እናቶች ናቸው ብዬ እገምታለሁ። አንድን ሰው ካፈቀሩ ሀይወታቸውን መብት የሚኖሩት ለዛ ላፈቀሩት ሰው ነው፤ ብዙ መስዋዕትነት ይከፍላሉ። ራስ ወዳድነት የላቸውም። በዚህ ሁኔታ ነው ዓለምን ቀጥ አድርገው ይዘው ያሉት። እነዚህ ያልተዘመረላቸው ጀግኖች ሴቶች ናቸው።

በእኔ ሀይወት ውስጥ ብዙ ሚና የተጫወቱ ሴቶች አሉ። ለምሳሌ፡- አያቱ አዎሪ አረጃ በልጅነቱ በፖለቲካ አመለካከት ወይም አውቀቱ ላይ ብዙ አስተዋፅኦ አድርገዋል። በተለይ ስለነፍጠኛ ስርዓት እንደገነዘብ ያደረጉ እሳቸው ናቸው። የነፍጠኛ ስርዓት የምለው ግለሰቦችን ወይም ብሔሮችን ሳይሆን ስርዓቱን ነው። ስርዓቱ ነው ሰዎችን ነፍጥ እያስታጠቀ ፍላጎቱን በሌሎች ላይ ተቀባይነት እንዲያገኝ የሚያስገድደው፣ የሚጨቁነው፣ የሚበዘብ ዘው። ነፍጠኛ ማለት ለእኔ አማራ ማለት አይደለም። ነፍጥ የያዘ ማለት ነው። አሮሞ፣ ጉራጌ፣ ትግሬ፣ ወይም አሜሪካዊ፣ ጃፓኖዊ ሊሆን ይችላል።

ቤት አያቱ አዎሪ የነፍጠኛ ስርዓት ሰለባ ነበሩ። አያቱ ሰለገ ቢጻፉ ከሞቱ በኋላ ልጆቻቸውን እይነስውሩ አባቱን ጨምሮ ብቻቸውን ነው ያሳደጉት። የራስ ብሩ ሰራዊት ወደ ቁለም አውራጃ ሲመጣ ታላላቅ ልጆቻቸው ወይላና ቡላ ከአገር ሸሽተው ወደ ኤሊባቡር ሄደው ነበር። እቤት የቀሩት አጎቱ ገቢላ፣ አክስቲ ብሪቲ እና አባቱ ነበሩ። እነዚህን እያሳደጉ እያለ የአካባቢው ህዝብ በነፍጠኞች ተወረረ። አካባቢው በቡድን በቡድን ተከፋፍሎ መልከኛ ውን (እስገባሪውን) ያገለግል ነበር። ወንዶች ቤት በመሰራትና እርሻ በማረስ፣ ከብት በመጠበቅ... ሲያገለግሉ ሴቶች ደግሞ ሳር በማጨድ፣ እንጨት በመልቀም፣ እህል በመፍጨትና በማብሰል፣ ቤት በማፅዳት መልከኛውን ያገለግሉ ነበር።

አያቱ የነበሩበት መልከኛ ከደምቢ ዶሎ የ6 ሰዓት መገንደር ቃ በምትገኝ ፊንቾ አካባቢ ነበር። አያቱ ሃምሳ ኪሎ የሚሆን እህል ፈጭተው፣ እሱን ተሸክመው፣ ለስድስት ሰዓት ተጉዘው፣ ጋግረው ብዙ ቀን ቆይተው ይመለሱ ነበር። እናም ልጆቻቸውን ለማየት ተደብቀው ሲመለሱ ነፍጠኛ ይይዛቸውና እግራቸው ከምሰሶ ጋር ታስሮ እንዲፈጩ ይደረግ ነበር።

ወደ ደምቢ ዶሎ የተመለስኩ ጊዜ አያቱ በሀመም እያቃሰቱ ይነገሩኝ የነበረው ይሄንኑ ነው። "ወገቤ ተሰብሯል፤ እያመመኝ ነው፤ እሱ ነው የገደለኝ" ይሉኝ ስለነበር የነፍጠኛውን ስርዓት አስከፊነት የተገነዘብኩት ገና በልጅነቱ ነው። በኋላ እንደተረዳሁት በመላው ኢትዮጵያ ለካ እንደዚያ ነበር።

በሁለተኛ ደረጃ በሀይወቴ ላይ ተፅዕኖ ካላደሩ ሴቶች መካከል አንዷ እናቱ ናቸው። ያሳደጉኝ ብቻቸውን ቢሆንም የእናቱን ፍቅር ጠግቤያለሁ ለማለት አልችልም። አባቱ ወንጌል ለማስተማር ከቦታ ቦታ ስለሚዞሩ ብዙ ጊዜ እቤት አይቀመጡም ነበር።

ዩኒቨርስቲ ሆኜ ወደ ደምቢ ዶሎ ስመለስ ለረጅም ሰዓት እናቱ አጠገብ እቀመጥ ነበር። እናቱም ሆኑ በቅርቡ የሞተችው እህቱ ራሄል ያሳረፉብኝ ተፅዕኖ ቀላል አይደለም። እስከምታገባ ድረስ ራሄል ነች ያሳደገችን። ለራሷ ላትበላ ወንድሞቿንና ልጆቿን የምትመግብ ሩህሩህ ነበረች።

ሌላዋ በሀይወቴ ትልቅ ስፍራ ያላት የልጆቼ የኢብላና ጃላሌ እናት ደሲቱ ነች። ተፋቅረን ብንጋባም ብዙ ለብረን አልቆየንም።

መመናጪቁና ወከባው በስነ ልቦና ላይ ትልቅ ተፅዕኖ ያሳድራል። ከ1997 ዓ.ም በኋላ በግል የጤና ተቋማት ተቀጥሮ መስራት እስከትጀምር ድረስ ስራ አጥታ በተቸገርን ጊዜ በፅናት ተቋቁማ አልፋዋለች። በደስታም ሆነ በሀዘን ስንኔ ያለችው ውጃ ባለቤቱ ረጊና፤ ካልተዘመረላቸው ብዙ ጀግና ሴቶች የምትመደብ እጅግ ጀግና ናት።

አንዳንድ ሰዎች ፈረንጅ ሆና እንዴት ቻለችው? ይላሉ። ባህሏና አስተዳደሩን ከእኛ የተለየ ቢሆንም ኢትዮጵያን እንደ አገሯ አይታ አብረን እየኖርን ነው። በየመንገዱ «ፈረንጅ!» ስትባል እንዲሁ አትወድም። ሌላው ቀርቶ የወጊደምና የአህቴ ልጆች እንዲማሩ አስተዋፅኦ ስናደርግም ሆነ አብረውን የሚኖሩ ዘመዶችንና የዘመዶችን ልጆች እንደ ራሷ ቤተሰብ አይታ ነው አብረን እየኖርን ያለነው።

በተለይ ጠንካራ የፖለቲካ አቋም እንዲኖራት ብርቱ ድጋፍ አድርጋልኛለች። በሀሳብም በሞራልም እየደገፈች፤ ገዝብ ሲያጥረኝ እሷ እየቻለች፤ ከእኔ ጋር እኔ የሆንኩትን ሆና እየኖረች ኑሮዬ እንዲቀልልኝ ትልቅ አስተዋፅኦ አበርክታልኛለች። ለዚህም ነው ጀግና ሆነው ለጀግንነታቸው ዕውቅና ካልተሰጣቸው ሰዎች እንደ አንዷ የማያት።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ወደ አንድነት ፓርቲ ቢሮ የምትወስደኝ እሷ ናት። ጠዋት ጠዋት ቀበና ሹል (አሁን አይሲቢያ) አካባቢ፤ አዲሱ አስፋልት መንገድ ላይ አውርዳኝ ወደ ስራዋ ትሄዳለች። ከዚያ የ«አንድነት» ፓርቲ ቢሮ የሚያደርሰኝን አባጣ ጉባጣ የድንጋይ መንገድ በጽግሬ መንዝ ግዴታዬ ነው። ያገጠጠ ድንጋይ የሞላው ይሄ መንገድ ለጫማ ብቻ ሳይሆን ለተሽከርካሪዎችም ጠላት ነው። ብቻ ተመስገን፤ ይሄም ዕድሜ ለረጊና፤ እሷ ባትኖር ይበልጥ እቸገር አልነበር!

«መቼስ አብረው ሲኖሩ መጋጨት አይቀርም። አንዴት ነው ቸግሮቻችሁን የምትፈቱት?»

እንደ ማንኛውም ባልና ሚስት አለመግባባት ሊያጋጥም ቢችልም እስካሁን የተካረረ ፀብ ገጥሞን የሚያለያይ ሁኔታ ላይ አልደረሰንም። እንደውም ተኮራርፈን ከአንድ ቀን በላይ ሳንነጋገር

የቆየንበትን ጊዜ አላስታውስም። ገና ጀርመን እገር ስንተዋወቅ ጀምሮ እያንዳንዱን ችግር በመወያየትና በመቻቻል ነው የምንፈታው። ተስዳድበንም እናውቅም። ከተሳሳትኩ ረጊና በእርጋታ ስህተቱን ትነግረኛለች፤ ታስተካክለኛለች፤ ምክር ትሰጠኛለች። አስፈላጊ ሲሆን ትቆጣለች። ምክንያቱም ምንም ቢሆን እንድወድቅ አትፈልግም። በተለይ ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ያሳለፍነው ኑሮ እጅግ ፈታኝ ነበር። እሷ ጠንካራ ባትሆን ኖሮ ብዙ ችግር ይገጥመኝ ነበር። ይሄን ሁሉ ችላ መኖሯ ትልቅ ጥንካሬ ነው። ትልቅ ጀግንነት!!!

መልዕክተ-ነጋሶ

የዛሬው ትውልድም ሆነ ቀጣዩ ትውልድ ካለፈው መማር አለበት። ያለፈው ትውልድ በነበረበት ሁኔታ የሚበጀኝ ይሄ ነው ብሎ ተንቀሳቅሷል። እውነትም የፖለቲካ እድገትና ሰው ሕይወት የራሱን አስተዋጽኦ አበርክቷል።

ዛሬ ላይ ሆነን የገጠነ ዘመን እንዲሰወጥ የተንቀሳቀሱ ሃይሎችን መኮነን ትክክል አይመስለንም። እነሱም የራሳቸውን አስተዋጽኦ አድርገዋል። የሰሩት ሁሉ ፍፁም ትክክል ነበር ለማለት አይቻልም። ድክመትም ነበር። ከሰህተቶቹ እየተማሩ ከጥንካሬው እየወሰዱ ወደፊት መራመድ ደግሞ የዚህ ትውልድ ፈንታ ነው። ይህ ትውልድ በዚህ ባለበት ዕድሜና ዘመን ያለውን ሁኔታ በትክክል አጠና፤ ለዘመኑ የሚመች መንገድና አቅጣጫ ሊቀይስ ይገባል።

እርግጥ መንገዶቹ ሁሉ እንደ አይነት ላይሆኑ ይችላሉ። ይህ ነው ትክክለኛ መንገድ ብሎ መወሰንም አይቻልም። ዋናው ነገር የተለያዩ አማራጮች ቀርበው፤ ዜጎች ይመችናል፤ ይሆናል ብለው የሚመርጡበትን ሥርዓት መፍጠር ነው። ዓለም አሁን የደረሰበት የእድገት ደረጃ ህዝቦችን በጉልበትና በመሳሪያ በማስገደድ መግዛትን አይፈቅድም። በውጭው ዓለም ህዝቡ በነፃነት የሚበጀውን መሪ እየመረጠ ሲተዳደር ስመለከት እቀና ነበር - ለእገሬ የምመኘው የዚያ ዓይነት ሥርዓት ስለነበር። ለዛም ነው ወደ እገሬ ተመልሼ የምችለውን ያህል አስተዋጽኦ ለማድረግ የሞከርኩት። አሁንም በህይወት እስካለሁ የተቻለኝን ሁሉ አደርጋለሁ። ይሄ እኔ የምመኘው ሥርዓት በቀጣዩ ትውልድ እንደሚመጣ አውቃለሁ። ትውልዱ እንደሚያመጣውም እርግጠኛ ስለሆንኩ፤ እዚያ ላይ ቶሎ እንድትደርሱ ጠንክሩ፤ በርቱ! እኛም እስካለን ድረስ እናግዛችኋለን እላለሁ። ምክንያቱም ትውልዱ ከእኛ የተሻለ የኑሮ ደረጃ ላይ መድረስ አለበት ብዬ አምናለሁ። እርግጠኛም ነኝ ይደርሳል።

ተስፋ አደርጋለሁ፤ እንደ ቀን አገራችን ለምታና በልፅጋ! ዜጎቿ ሁሉ የማህበራዊ፣ የጤና፣ የስራ ላይ አደጋ ዋስትና (የመከላከያና የፀጥታ ሰራዊትን ጨምሮ)፣ የእርጅና ጊዜ ዋስትና፣ የስራ እጥነት ዋስትና፣ የወሊድ ጊዜ ዋስትና እግኝተው እንዲሁም በየግል ድርጅቱ ተቀጥረው የሚሰሩ ሁሉ መብታቸው ተከብሮ የሚታይባት... ኢትዮጵያ ትፈጠራለች። ቀጣዩ ትውልድ ኢትዮጵያን ሰብዓዊ መብት የተከበረባት፤ ዲሞክራሲ የተረጋገጠባት፤ ዜጎች ሃሳባቸውን በነፃነት የሚገልጹባት፤ ከሴራና መጠላለፍ የፀዳች ኢትዮጵያን እንደሚፈጥር ተስፋ አደርጋለሁ።

የኔ ራዕይ ኢትዮጵያ የነፃ ዜጎች አገር እንድትሆን ነው። የዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብታቸው መሉ በመሉ የተከበረላቸው ዜጎች፤ የስልጣን ባለቤትነታቸው በምንም ዓይነት መንገድና ሁኔታ ያልተገደበ ዜጎች፤ ሃሳባቸውን በሚፈልጉትና በሚመቻቸው ቋንቋ የሚገልፁ ዜጎች፤ አስተዳደራዊ፣ ህጋዊና ማህበራዊ አገልግሎቶችን በየትም ቦታ በሚገባቸው ቋንቋ የሚያገኙ ዜጎች፤ በየት/ቤቱ ከአፍ መፍቻ ቋንቋ በተጨማሪ ከሌሎች ጋር ለመግባባትና ለኑሮ ይረዱኛል የሚሉትን ቋንቋዎች ሁሉ በፍላጎታቸው የሚማሩበት እድል ያላቸው የነፃ ዜጎች አገር እንድትሆን ነው። ምክንያቱም የፈለጉትን ለማለብ፤ የፈለጉትን ለመግለጽ፤ የፈለጉትን ለመደገፍ ወይም ለመቃወም፤ በፈለጉት ዓይነት ሁኔታ ለመደራጀትና የፈለጉትን ለመምረጥ የሚችሉ ነፃ ዜጎች የሚፈጠሩት በዚህ አይነት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትና አስተሳሰብ ብቻ ነው። ኢትዮጵያ የነፃ ዜጎች አገር ስትሆን ያኔ ተዓምር የሚሰጡ ብቻ ሳይሆኑ አገሩንም የሚወድ ሁለንተናው የተሟላ ትውልድ ይፈጠራል።

የኔ ራዕይ ከድህነትና ከኃላ ተርነት ነፃ የሆኑ ዜጎች ያሏት ኢትዮጵያ እንድትፈጠር ነው። ነፃ ዜጎች ለራሳቸው ነፃነት መከበር ሲሉ የሌሎችን ዜጎች ነፃነት ያከብራሉ። የሌላው ነፃነት ሲነካ አያገባኝም ብለው አይናቸውን ጨፍነው፤ ጆርላቸውን በግብረው አይቀመጡም። ለራሳቸው ነፃነት መከበር ሲሉ የሌሎች መብትና ነፃነት እንዲከበር ጥብቅና ይቆማሉ። አገራችን የሃይማኖቶች ዜጎች አገር ነች። ሁሉም ሃይማኖቶች ደግሞ ጣልንጀራህን እንደ ራሱ ውደድ፤ አንተ ላይ እንዲሆን የማትፈልገውን በሌላ አታደርግ ይላሉ። ኢትዮጵያም ይሄ ወርቃማ ህግ በትክክል የሚፈጸመው የፍቅር አገር ትሆን ዘንድ ከልቤ እመኝላታለሁ።

ሀ ረ ር

የኢህአዴግና የላዕን የጋራ ልሳክ የጋራ መጋለጫ

የኢትዮጵያን ህዝቦች ክፋኛ ያሳቀለው ጦርነት በቀመበት በአሁኑ ጊዜ፤ ያልተደሰተ ሰላም ወዳድ ድርጅትና ዜጋ የለም። ለሰላም ቀርጠው የታገሉ ህይወቶችና ህዝብ ቀርቶ፤ ፀረ ሰላም የሆኑ ህይወቶች ሳይቀር፤ ለፍ መክፈቻቸው የሰላምና የመብት መከበር ጥያቄ መሆኑ ሰላም ጠብብቻቸውን ምን ያህል ተፈላጊና ያስደስታቸው መሆኑን የረገገጣል ።

ከረጅም ጊዜ ለስከፊ ጦርነት በኋላ፤ ሰላምና እርጋታ የታየው፤ ሁሉም መብቶች በመታወቃቸው፤ በመከበራቸውና በተግባርም በመረጋገጣቸው ነው። የሰላምና እርጋታ፤ የሁሉም ላይነት መብቶች መከበርም ጥያቄ፤ የሁሉም ቋንቋ የሆነው ለህሊኩ ነው። ለሰላምና እርጋታ፤ ስለ ዝህራዊ፤ ስለ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መረጋገጥ ድምፅን ከፍ አድርጎ መናገር አንድ ነገር ሲሆን፤ ቁምነገሩ ግን ተግባራዊ ማድረጉ ላይ ነው ።

በዚህ ወቅት የህዝቦች መብቶችና የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች፤ እንዲሁም የድርጅቶች በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ የመወዳደር መብት ሁሉ በሁሉ ተግባራዊ ካልሆኑ፤ ድምፅን ከፍ አድርጎ የተጨረሰ ሰላምና እርጋታ አይገኝም።

ምላሹ ሰላምና እርጋታ ተረጋግጦ ዜጎች ሁሉ መብታቸው ተከብሮ፤ ያለምንም ሰጋጥ እንደሌለቸው ወጥተው፤ ወርደው፤

እንደየመሰላቸውና እንደየእቅዳቸው ሰርተው መኖር ካልቻሉ፤ ረሀብና ጉስቋልና፤ ጳላ ቀርነትና ድንቁርና ተወግዶ፤ እድገትና ብልፅገና የዚህች አገር ህዝቦች ፀጋ ሊሆን አይችልም። በሀረር አስተዳደር ለካባቢ ለላቂር ጊዜ ሰላምና እርጋታ በመደፋረሱ በገፁህን ዜጎች ላይ የደረሰውን ስቃይና መከራ፤ በድርቅ ለተጎዳው ህዝብ የሚጓጓዘው የምግብና ሌላም እርዳታ በመተንተን የጠረውን ህይወት፤ በሀገር አካላዊ ላይ የደረሰውን ጉዳት፤ የከተማውና የገጠሩ ገንጽነት ተቋርጦ መገበያየት አለመቻል ያስከተለውን ችግር ብቻ በመመልከት የዚህን ሀገባል እውነተኛ መገንዘብ ይቻላል።

ስለ መብቶች ሁሉ መከበርን ስለ ሰላምና እርጋታ መረጋገጥ ድምፅን ከፍ አድርጎ ብዙ መጠላለህ ብቻ ሳይሆን፤ ከልብ ተግባራዊ ማድረግ የገድ የሆነው ለዚህ ነው። በአሁኑ ጊዜ ሁሉም መብቶች ያለምንም መዛናናት ስህተት መሉ በሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ ሀገሪቱና ህዝቦቿ ያለፉበት ታሪክ አይፈቅድም። በዚህች ሀገር ታሪክ ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች የሚተውቱ፤ የሚከበሩና ተግባራዊ የሚደረጉ ስለሆኑ፤ የበለፀገ ዲሞክራሲያዊ ባህል ይኖረናል፤ ስህተት አያጋጥመንም ብሎ መመዛደቅ አይቻልም።

በፖለቲካ ልቁም ተለይቶ መቆም፤ የፖለቲካ ውድድር ማድረግና በህዝብ ድምፅ መዳኘት ገና አንድ ተብሎ የሚጀመር እንጂ የሚታወቅም አይደለም ። የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅት ሆኖ መገኘት፤ በሰላማዊና በሰላም ታላላቂ፤ በፖለቲካ አላማና ልዩነት ላይ፤ በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ መተገል ቀርቶ፤ በአንድ ሀገርና ሀዘብ ውስጥ የተለያዩ በርካታ ፖለቲካዊ ድርጅቶች ሆኖ መገኘት ራሱ አዲሳችን ነው ። አንዱ ድርጅት ሌላውን ድርጅት በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ ታገሎ ጠብቶ ድምፅ ብቻ ለማሸና መሳተፍ፤ እንደ አንድ ተገቢና ያደገ ዲሞክራሲያዊ ባህል ተደርጎ ሲወሰድ በነበረበት ሳይሆን አንዱ ሌላውን ለማጥፋትና ለመወንጀል እንደተነሳ ሰቀጠር በነበረበት ሀገር ውስጥ ነን።

ስለሆነም ሁሉም መብቶች ያለ ምንም መዛና መሉ በሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ ችግሮች እንደሚገጥሙ ሆነ መሉ በሙሉ ተግባራዊ

ሆነውም ስለገባቸው መጠቀም ባለመቻላቸው የመፈጠር ችግር እንደሚኖር መገንዘብ እስፊሊኒ ነው።

ይህን እንጂመብተኝን መሉ በሙሉ ተገባራዊ ሥራደሪነት ተገባራዊ የሆነውንም በትክክል ለመጠቀም ልምድ ይገኛል። ችግር ያጋጥማል ሲባል፤ ሆኖም በጣም የሆነውን ሆኖም ብሎ የሆነውን የዚህንን ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት መባረር ይቻላል ማለት አይቻልም። ለንጹህ የሌላውን ነፃነት ለገፍና አስቃቂ በደል ሲፈጸም ይቀርታ ይደረግለታል ማለት አይቻልም።

በሌሁኑ ጊዜ በሀገሪቱ ውስጥ የታወቁና የተከበሩ መብተኝን በሙሉ ተገባራዊ ሥራደሪነት ለመጠቀም አንዳንድ መዘናናት ስህተት ያጋጥማል ሲባል፤ ሆኖም በጣም ማስተላለፍ አለበት ማለት ሊሆን አይችልም። ሰላማዊ ዜጋና ሲባል እስኪጠፋ፤ ጤናማና መዘለቀቅ አለበት ማለት አይችልም።

በዚህ መልክ ሲታይ በቅርቡ በሀገር እስተዳደር አካባቢ በሰበሰቡ አስባቢ የተቀሰቀሰው እንዲቀምድ እየተባለም ለተወሰነ ጊዜ የቀጠለውና በሀገሩ ላይ በድርጅቶች ላይ እንዲሁም በሀገር ላይ ቀላል የሚባል ጉዳት ያደረሰው ግፊት በፍፁም ተቀባይነት የሌለው ብቻ ሳይሆን ሊወገዝ የሚገባው ነው።

የተቀሰቀሰው ግፊት በአጠቃላይ ሊወገዝ የሚገባው ሲሆን፤ ግፊት ውስጥ የገባው ሁሉ በድፍት ሊወገዝ አይገባውም። ያለ ውገዝ ችግሩን ካላሟላውም በላይ ፍትሃዊ ሊሆን አይችልም።

ስለዚህም፤ ግፊቱ ያደረሰውን ጉዳት፤ ይህን ያህል ያደረሰውን ግፊት ጀመረ፤ ምክንያቱም ጥፋተኛውን ለይቶ በመውቀት ተወግዶና ተጠያቂ በሚደረግበት ላይነት ግፊት እንዳይገኝ ለመከላከል፤ የሁሉን ድርጅቶች የጋራ ልሉክ ስራ መጀመሩን የሰራውንም ውጤትም በግንባራ ለሀገሩ እንደሚያስተውቅ መገለፁ ይታወቃል።

የጋራ ልሉክ ግፊት እንዲቀምድ መረጋጋት እንዲፈጠር ረገገ በጋራ ወደ ዋናው ስራ በመቀጠል እስከሁን ድረስ ግፊቱ ለመጀመሩ በፊት ያለውን ሁኔታና ግፊቱ እንደትገኝ ለምን በሚገኝ እንደተጀመረ ሲያጠና ቀይቷል። ይህ ስራው፤ ምን ላይ ደርሶ እንደሚገኝ ለሀገሩና ለሁሉም ተጋዮች እንደሚገባው ገልፅ ያደርጋል።

ከግፊቱ በፊት የነበረውን ሁኔታ በሚመለከት

የደርግ መንግስት በመንገዱት ላይ በነበረበት ጊዜ ሁሉ ድርጅቶች በድርጅት ደረጃ የሚከተሉት የጋራ ስምምነት ነጥቦች እንደነበረባቸው ተረጋግጠዋል።

- 1ኛ. አያንዳንዱ ድርጅት በሚቆጣጠረው ክልል ላይ የሌለውን ድርጅት የፖለቲካ ሰራተኛና ሲባል ያለ ምንም ገደብ በግን እንዲንቀሳቀስ እንዲያደርግ (እንዲፈቀድ)
- 2ኛ. አንደኛው ድርጅት በሚቆጣጠረውና በሚያስተዳድረው ክልል ላይ ሌላው ድርጅት ወታደራዊ ሀይል ለማንቀሳቀስ ከፈለገ ሌላው መሆን እንዳለበት፤
- 3ኛ. አያንዳንዱ ድርጅት ሲቆጣጠረውና ሲያስተዳድረው የነበረውን ክልል የሚያስተዳደር ሀላፊነት እናገኛለን።

ይህን ስምምነት በዚህ ክልል ላይ የሚገኙት የሁሉም ድርጅቶች ሀላፊዎችና ተጋዮች በሚገባ እንደሚያውቁትና ተርጉሙንም ተረድተው እንደነበረ ለረጋገጠዋል።

ከዚህ በመነሳት በሌሁኑ ጊዜ የተቀሰቀሰው ግፊት በመቀሰብ ወረት ቀደም ብሎ የአካባቢው የሁሉም ድርጅቶች ሀላፊዎች የሚከተሉትን አባይት የጋራ ስምምነቶች አልደቀው የተገባር መመሪያ ሥራደሪን ተሰጥቶታል።

- 1ኛ. ሊህለደግ በሚቆጣጠረውና በሚያስተዳድረው ክልል የላይ ፖለቲካ ስራ የሚሰሩ ተጋዮች የሰላም ገደብ በመንቀሳቀስ ሀገሩ ውስጥ የፖለቲካ ስራ እንዲሰሩና ደጋፊዎች እንዲያሰባስቡና እንዲያደራጁ በተመሳሳይ ላይ በሚቆጣጠረው

ጠባቢነት ያላቸው ክልል ላይ የሊህደግ የፖለቲካ ስራ ሰራተኞች ያለ ገደብ እንዲገባቸውና የፖለቲካ ስራ እንዲሰሩ ይገራል።

2ኛ. የመንቀሳቀስ ዘመን ጠባቢነት፡

ሀ. የሰነድ ታገይ ሊህደግ ጠባቢነት ክልል፡
የሊህደግ ታገይ ሰነድ ጠባቢነት ክልል
የየራሳቸው ድርጅት ሚኒስትር ያለበትን
የደረጃ ወረቀት ጠባቢነት ያለውን ገደብ ጠፃ
እንዲገባቸው፡

ለ ሲቢል ከአንደኛው ክልል ወደ ሌላው ክልል
የሰነድ ጥያቄና ቁጥጥር ጠፃ እንዲገባቸው፡

3ኛ. ሊህደግ፡ ሰነድ ጠባቢነት ክልል ላይ፡ ሰነድ ለንደሁ
ሊህደግ ጠባቢነት ክልል ላይ በላከሰለገው ቦታ
የፖለቲካ ፅሁፍ መክፈት እንደሚችሉ፡

4ኛ. የሁሉም ድርጅት ወታደራዊ ሀይል፡ ከየራሱ ድርጅት የቁጥጥር
ክልል አልፎ ሌላው ድርጅት ወደሚቀጣጠረው ክልል ለመግባት፡
ወይም ለሰነድ ካህናት ለሰነድ ጥያቄ ጠባቢነት መስጠት
ጠባቢነት መሆን እንዳለበትና ገን፡ ወታደራዊ ሀይሉ
ከ15 ሰው ያልበልጠ ቁጥር ያለው ከሆነ፡ አስቀድሞ ማሳወቅ
ሳያስፈልገው የራሱን ድርጅት የመሸኛ ደረጃ/፡
ደብዳቤ ይዞ ብቻ በተጠየቀበት እያሳየ መንቀሳቀስ
እንደሚችል፡

5ኛ. የሊብ አባላት የነበሩትን ማንኛውም ድርጅት በታገይነት
እንዳያሰባሰቡ፡ እንደኛው ድርጅት በታገይነት ወይም
በሌላው የሰነድ ጥያቄ የሊብ አባል የነበረ ሰው ሌላው
ባላቸው ቦታ ሆኑ ሊይዙ፡ ሊያስረዱና ትጥቅ ሊያስፈታው
እንደሚችል፡ እንዲሁም የደርግ ሰራዊት የነበሩ መኮንኖችና
ተራ ወታደሮች ወደ ተህድሮ መልሶ ማቋቋም ጣቢያዎች
እንዲሰጣቸው ከተወሰነበት ጊዜ ጀምሮ፡ ሁሉም ድርጅቶች
ለታገይነት ወይም ለሰራዊት አባልነት መመልመል እንደሌለበት፡
ጠባቢነት ድርጅት ተመልሶ የተገኘ ቢኖር በየትኛውም
ድርጅት ተይዞ እንደሚታሰር፡

6ኛ. እያንዳንዱ ድርጅት ሲቀጣጠረው የነበረውን ክልል የሚሰጥ ያደርጋል።

ሀላፊነት እንዳለውና ለንድ የሌላውን ሀላፊነት ለውቅ
እንደሚያጠብር፡

7ኛ. ቀረጥ እያንዳንዱ ድርጅት ለየራሱ ገቢ መቀረጥ እንደሌለበትና
እንደሚችል ህዝቡ ቀረጥ መክፈል ያለበት ለድርጅቱ
ሳይሆን በገራ ለተመሰረተው መንግስት ብቻ መሆን እንዳለበት
ነው፡፡

ይህን የገራ ስምምነት ሲያፀድቁ፡ ከፀደቀበት ጊዜ ጀምሮ
ሀ. በገራም ሆነ በተናጥል ለታገዱትና ለህዝቡ ማሳወቅ
እንዳለባቸው፡

ለ. ሁሉም የስምምነት ነጥብ ተግባራዊ ማድረግ
እንዳለባቸው ጭምር ተስማምተዋል፡፡

ልሳኩ እነዚህን ስምምነቶች መኖራቸውና ተግባራዊ ለማድረግም
ተስማምተው እንደነበር ከሁሉም ጠባቢዎች ማረጋገጫ ከላገጥ በኋላ
ሁሉም ወገን ተግባራዊ ማድረግ አለማድረጋቸውን ሲያጠራ፡
አንድ በሌላው ላይ ጠባቢነት መንገድ የሚመቃሉ ከሆኑ
እቅር በዋል፡፡

የ ሊ ህ ለ ደ ግ ያ ቀ ረ ቡ ት

1ኛ. በስምምነታቸው መሰረት የሊህደግ የፖለቲካ ሰራተኞች ሰነድ
ጠባቢነት ክልል ላይ ወደ ገጠር እየወጡ የፖለቲካ ስራ
አንዳይሰሩ በሰነድ ታገዮች እንደተከለሰሉ፡ ወጥተው
ለመሰረት ሲሞክሩ የሰነድ ታገዮች እንደሚያስፈሩላቸው፡
ትጥቅ እንደሚያስወርዱላቸውና እንደሚያስረዱላቸው፡ ለሰራውም ሊ
ጠለቁ ድርጊት እንደሚፈፀሙባቸው፡

2ኛ. የሊህደግ ታገዮች በተናጥል ዘመድ ለመጠየቅ ሆነ፡
ለሰነድ ውጭ ጉዳይ ሰነድ ወደሚቀጣጠረው አካባቢ የደረሱ
ወረቀት ይዘው ሲሄዱ በሰነድ ታገዮች ተይዘው ትጥቃቸውን
እንዲያወርዱና እንዳታሰሩ፡ ያለ ፍላጎታቸው ሊገኝ

- እንዲቀላቀሉ ለሰነድ ደው እንዳስቀረሱት፡ በዚህም የታገዩ የመንቀሳቀስ ነፃነት እንደተገፈፈ፡
- 3ኛ. ማጽውም ዜጋ የፈለገውን የፖለቲካ እምነት የመያዝና የፈለገውን ድርጅት የመደገፍና ሌላውን የመቃወም ነፃነት እያለው ለህግ የሚቆጣጠረው ክልል ላይ የሚገኙ ዜጎች ሊህሉደጉን በመደገፋቸው በህግ በጡል ማስፈራሪያ እንደሚሰጣቸው፡ በዚህም ሳይወሰን የመታሰርና የንብረት መወረስን ሊሞክር ይችላል፡፡ እንዲሁም፡
- 4ኛ. ሲቢል ማጽውም ድርጅት የሚቆጣጠረው ክልል ላይ ያለ ምንም ገደብና ጥያቄ የመንቀሳቀስ ነፃነት እያለውና በሰነድ ተረጋግጦ እያለ፡፡ በየመንገዱ ላይ ብዙ ጌላ በመስራት የሚንቀሳቀሱ ሲቢል የሚሰጡትና በመፈተሽ ለመመስረት እንዲሰጡ የዚህችን የስራ እንቅስቃሴ እንዲያደናቅፍና የመንቀሳቀስ መብታቸውን እንዲያስገባ፡፡
- 5ኛ. የሊህሉደግ ታጋዮች ህዝቡን ለደራጅተውና ለስታጥቀው ለስተዳደር የመሰረቱባቸውን ቦታዎች ለህግ በሀይል እንዲፈረሱ፡ ተጥቀው እንዲሰፈቱና በምትኩ የራሱን ለስተዳደር በመመስረት እንዲስታጠቁና ማጽውም ድርጅት የተቆጣጠረውን ክልል የሚስተዳደር ሀላፊነት ለመመስረት እንዲፈረሱ፡፡
- 6ኛ. ለህግ ለመመስረት በመጣስ የሊሰጥን ለባላት የሥርዓት ተወላጆች በመሆናቸው ብቻ እንዳስባሰቡና ለናዳስታጠቁ፡፡
- 7ኛ. ቀረጥ በመንገስት ብቻ እንዲቀረጥና ለህግ ያስከፍል የበረውን ቀረጥ እንዲያፋፍም የተደረሰው ለመመስረት እንዲሁ እንዳስታጠቁና ለህግ በመቀረጡ መቀጠሉን እስረድተው፡፡ በአጠቃላይ ሲታይ የሰነድ መሰረታዊ ሃሳቦች በህግ እንዳስታጠቁና ለህግ ሆኖ ብሎ በጠፋ ህዝብ ውስጥ ሊህሉደግ የፖለቲካ ስራ እንዲሰራ እንዲያደናቅፍ ለተረጋገጠ፡፡

- 1ኛ. በሰነድ መሰረት የህግ የፖለቲካ ስራተኞች ሊህሉደግ የሚቆጣጠረው ክልል ላይ ነፃነታቸው እንዳስታጠቁና ሲንቀሳቀሱ እንደታገዱ የመታሰር ችግር እንዳገገጠማቸው፡፡ እንዲሁም ሊህሉደግ የሚቆጣጠረው ክልል በሚፈልጉት ቦታና ጊዜ ፖለቲካ ፀ/ቤት እንዲያከፍቱና ህዝቡ ውስጥ የፖለቲካ ስራ እንዲሰሩ በሊህሉደግ በጡል ሆኖ ብሎ ማንነትና ማደናቀፍ እንደ ተፈፀመ፡፡
- 2ኛ. ማጽውም ዜጋ ለህግ ሆኖ ሊህሉደግ የመቀላቀልና የመደገፍ ነፃነት እያለው ሊህሉደግ የሚቆጣጠረው ክልል ላይ የሚገኙ የህግ ለባላትና ደጋፊዎች የሆኑ ሲቢሎች የህግ ለበልና ደጋፊ በመሆናቸው ብቻ በሊህሉደግ ማስፈራሪያ ደርሰዋል፡፡ ታስረዋል፡፡ ተገለፀ፡፡ በዚህም ነፃነታቸው ተገኝቷል፡፡
- 3ኛ. በሰነድ መሰረት የህግ ታጋዮች በሊህሉደግ ክልል ላይ የደለፍ ወረቀት ይዘው በፃፁ መንቀሳቀስ ሲገባቸው ታገደዋል፡፡ ታስረዋል፡፡ በመሳሪያ ሀይልም ማስፈራሪያ ደርሰዋል፡፡
- 4ኛ. ሊህሉደግ ነፍጠኛውን ሐቅ በመያዝ፡፡ የሚስተጠቅና በውጊያም የሚሳተፍ እንዲሁም ፀረ ህግ ሰላማዊ ሰልፍ የሚሰራ ህግ ላይ ችግር ፈጥሯል፡፡
- 5ኛ. የህግ ታጋዮች ህዝቡን በሚደራጀትና በሚስታጠቁ የመሰረቱትን ለስተዳደር የሊህሉደግ ታጋዮች በሀይል በሚፈረስ የራሳቸውን ስታገዙ፡፡ ህግ ያስታጠቃቸውንም ገለበጠ ተጥቀው ለስራተተዋል የሚሉትን በሚቀረብ፡፡ ሊህሉደግ የጋራ ለመመስረት ተግባራዊ እንዳላደረገና በጥቅሉ ሲታይ ህግ በህዝብ ውስጥ የሚሰራውን የፖለቲካ ስራ እንዲያደናቅፍ ገልፀዋል፡፡

እያንዳንዳቸው ለየቀረበባቸው ክስ መልስ ሲሰጡ፡ የህግ ቀረጥ የሚቆፀው ለመመስረት፡፡

- 1ኛ. ለህዝቡ ገልጋሉት ለጤ ተቋማት ስራ እንዲጀምሩ ይደረጋል የተባሉት ስራቸውን ባለመጀመራቸው፡፡

2ኛ. የገንዘብ ሚኒስቴር የቀረጥ መ/ቤቱ ስራተኞች በቦታው ላይ ተገኝተው ስራውን ባለመጀመራቸውና ባንክም አገልግሎት ባይመስሉ፤ ለነገ ቀርጦ ለራሱ ገቢ ሚድረገን ሊያጭም እንዳልቻለ ካስረዳው በስተቀር፡

ሁለቱም ወገኖች የቀረበባቸውን ክሶች በሙሉ መሰረተ ቢስ መሆናቸውን ገልጾው እንዲጣራና እንዲረገግላቸው በማሳሰብ ውድቀ አድርገዋል።

ልሁኩ፡ የቀረበት ክሶች ተጨባጭ መሆን አለመሆናቸውን ለመለየት ባደረገው ጥረት የሚከተሉት መደምደሚያዎች ላይ ደርሶታል።

ሀ. እያንዳንዱ የቀረበበትን ክስ ውድቀ በሚድረገና የሚቀርብበትን መረጃ ባለመቀበል መተማመን ላይ መድረስ ባለመቻላቸው፤ የሁለቱም ተግባር ለጥር የሚያውቀው ህዝቡ ስለሆነ በህዝብ ተሳትፎ እንዲጣራ ልሁኩ ወስኗል።

ለ. በበዛብ ተሳትፎ የሚጣሩት ለበይት ጉዳዮች እንዳሉ ሆነው፤ የሚከተሉት ላይ ልሁኩ መደምደም ቻለ።

1ኛ. ሁለቱም ወገኖች ከሞላ ጎደል የጋራ ስምምነታቸውን ለተገደባቸው ለህዝቡ ማሳወቃቸውን አረጋግጡዋል።

2ኛ. የቀረጡን ጉዳይ በሚመለከት ልሁኩ የጋራ ሐቋም መያዝ ባለመቻሉ በልዩነት ተደምድሞአል።

የ ለ ህ ላ ደ ግ ል ሁ ካ ን

የአስተዳደሩና ለአስተዳደሩ ወጪ የሚደረገው በመንግስት ካልተሸፈነ ገልጋሉት የሚሰጡ የመንግስት ተቋሞች ገልጋሉት እንዲሰጡ ካልተደረገ ለነገ ቀረጥ መቀረጡን ቢያጭም ችግር ውስጥ እንደሚጥሉ አሳውቋል።

የ ለ ህ ላ ደ ግ ል ሁ ካ ን

ለነገም የተሳተፈበት የጋራ መንግስት በተመሰረተበት ህዝቡን በአንድ በኩል ለነገ፤ በሌላ በኩል መንግስት ሊቀርጠው ተገቢነት እንደሌለው፤ የቀረጥና የአገልግሎት ሰጪ ተቋሞችን ስራ ማስኪድ ያለባቸው የየሚመለከታቸው የሚኒስቴር መ/ቤቶች እንጂ፤ ለነገና ሊህላደግ እንደ ፖለቲካ ድርጅት የሚያስከዱት ባለመሆኑ፤ ቀረጡ ሙሉ ለሙሉ ለሽግግር መንግስት ብቻ እንዲለቀቁ ጠየቁ።

3ኛ. ለነገ በህዝቡ ውስጥ ፖለቲካዊ ስራ እንዳይሰራ ሊህላደግ ሆን ብሎ የሚያደናቅፍ ለመሆኑ በሌላ ከቀረበት መረጃዎች መካከል ልሁኩ የሚከተለውን መርምሮ እንደሚገባለው መደምደም ቻለ።

ሀ. ሊህላደግ፤ ለነገ በህዝብ ውስጥ የሚሰራው የፖለቲካ ስራ እንዲደናቅፍ ያደርጋል ተብሎ ከቀረበት መረጃዎች መካከል፤ በድሬደዋ፤ በሀረርና አስበተፈሪ ቢርዎች ለመክፈት በፈለገበት ጊዜ እንዳይከፍት በሚገባበት የአሰብ ተፈሪን እስከ ለሁን እንዲከፈት ባለማድረግ እንደሚገለፅ የቀረበውን በሚመለከት፤ የአሰብ ተፈሪ እስከ ለሁን የዘገየበት ምክንያት የሚጣራ ሆኖ፤ የድሬደዋና የሀረር ለሳምንት ያልበለጠ ጊዜ በተለየ ምክንያት የዘገየ ቢሆንም፤ በተገቢው ጉብዝር ፅ/ቤቶች ተከፍተው ስራ እንዲጀምሩ ያደረገ በመሆኑ፤ የሌላን የፖለቲካ ስራ ሆን ብሎ ያደናቅፋል ለሚሉት የሚያስቸል ጉዳይ እንደቀረበ ተመልክቷል።

ለ. በሀረር ከተማ ለነገን በመቃወም፤ ለነገ ባንዲራውን እንዲያወርድና የሊጎዮጽያ ጥገዴ እንዲሰቀል ለሚከረው ሰላማዊ ሰልፍ ሊህላደግ ሆን ብሎ ከነፍጠኛው ጋር በመመሳሰል ያዘጋጀው ከመሆኑም በላይ፤ የሊህላደግ ሰራዊት የሌላን ፅ/ቤት ዘግቶ

እንደሚጠበቅና እንደሚተባበር ፀረ ልሳን ከሆነው ሰልፍ ለጉዳ ክፍል በመሆን ተንጋሽ ድርጊት እንደፈፀመ የቀረበውን ምርመራነት የኢህአዴግ ሰፊዊት ተንጋሽ ድርጊት ፊልሞአል የተባለው የሚጣራ ጉዳዩ እንደሆነ ልሳኑ ሲወሰን ኢህአዴግ ከኑፍጠኛው ጋር ተመሳሳይ ያዘጋጀው ሰላማዊ ሰልፍ ነው ሊያሰ የሚችል ምንም መረጃ በሌለበት ብቻ ሳይሆን በሁለቱ በኩል የታመነበት የኢህአዴግ ተወካይ ሰላማዊ ሰልፊኛው አስገደዶ የሰነዱን ጥያቄ እንዳያወርድና ፀጥታውን እንዳያደፈርስ ለድርጊ ሰላማዊ ሰልፊኛውን በመመለስ ተገቢ ሲራ የሰራው ሲታይ በኢህአዴግ ላይ የቀረበው ክስ ተገቢ አለመሆኑን ተመልክቷል።

መ. የሰነዱ ዜናዎች በሀረር መገናኛ ብዙሀን /ሬዲዮ ጣቢያ/ እንደሰራጩ፤ ኢህአዴግ ለጣቢያው ማስጠንቀቂያ በመስጠት በመገናኛ ብዙሀን የሚካሄደውን የሰነዱን የፕሮፓጋንዳ ስራ ሆኖ ብሎ ለደናቀቅ ሲባል የቀረበውን ክስ በሚመለከት የሰነዱ የኢህአዴግ ልሳኑን የተለየ ልቁም ይዘዋል።

የ ኢ ህ ለ ዴ ግ ል ሳ ኑ ክ

ተሰጠ የተባለው ማስጠንቀቂያ፤ መስጠት አለመስጠቱ፤ ያስከተለው ተፅእኖ መጣራት ያለበት ቢሆንም፤ ሬዲዮ ጣቢያውና ለገልግሎት ሰራተኞች በአካባቢው በሚገኙ የፖለቲካ ድርጅቶች የሚሰሩ ሳይሆን በሚስተወቂያ ሚ/ር መመርያና በራሳቸው የሚሰሩ በመሆናቸው ኢህአዴግ ሊያገድ የሚችለው ከመሆኑም በላይ በዋናው የሀገሪ መገናኛ ብዙሀን የሰነዱ ዜናዎች በመሰራጨት ላይ የሚገኙ መሆኑ ጭምር ሲታይ የሰነዱ መገናኛ ብዙሀን የፕሮፓጋንዳ ስራ ተደናቀቅ ሊባልና ኢህአዴግ ተጠያቂ ሊሆን አይችልም ሲል፤ የሰነዱ ልሳኑ ጉዳዩ ከመጣራቱ በፊት የዚህ አይነት መደምደሚያ ላይ መድረስ አይቻልም ሲል አስተቀባለውም ።

4ኛ. በሰነዱ ቁጥጥር ስር ባለው ለውጥ ከተማ ኢህአዴግ አስቀድሞ ሳያሳውቅ ወታደራዊ ሀይል በሚንቀሳቀስ በማመን፤ ካለማክበሩም በላይ፤ ለገጭት መነሻ የሚሆኑ ድርጊቶችን ይፈፅማል ሲባል የቀረበውን ምርመራነት፤ ከሰነዱ በስተቀር በተቀረት ቦታዎች ላይ ሁሉ አስቀድሞ በሚሳወቅና መልስ እስኪሰጠው ድረስ በመጠበቅ የተንቀሳቀሰ መሆኑን ሁለቱም ወገኖች የተማመኑበት በመሆኑ ልሳኑ ኢህአዴግ በማመን፤ ለፍርሶ ተንቀሳቅሶ ወደገጭት የሚያመራ ሁኔታ ፈጥሮአል ሊባል እንደሚችል ተመልክቷል ።

5ኛ. ሰነዱ ኢህአዴግ ውስጥ ስርገብ ለመገባት ይሰራል ሲባል የቀረበውን ክስ በሚመለከት፤ ልሳኑ ሲያጠና ገና የሚጣራ ጉዳይ መሆኑን አስቀምጦ፤ በኢህአዴግ የቀረበለት መረጃ።

1ኛ. የኢህአዴግን ሰነድ ታጋዮች የሰነዱ ታጋዮች እንዲሆኑ በገንዘብ ለመደላለፍ እንደሚችሉ።

2ኛ. የኢህአዴግ አባላት የሆኑ ገለልቶችን በገንዘብ ይልቁ ለስብሰባዎች የሚሰሩ ነው ። ይህ መረጃ የሚጣራ ቢሆንም ከዚህ መረጃ ብቻ በመነሳት ሰነዱ ስርገብ ለመገባት ስርቷል ሲባል እንደሚችል ተመልክቷል ።

ልሳኑ ከዚህ በላይ የቀረቡት በሀገር ቢሆንም፤ በቀረበት መሰረታዊ ክሶች ላይ ለምሳሌ የሲቢል ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት መገፈፍና የድርጅቶች የፖለቲካ ሰራተኞች በፃፃ የፖለቲካ ስራ የመሰራት ነፃነት መገፈፍ፤ መታሰባቸውና በሊሰበሰቡ ድርጊት መስቀያቸው ላይ ሁለቱም ወገኖች ባለመተማመናቸው፤ ድርጊቶች ተፈፀሙ በየተባለበት ቦታዎች ላይ በሀገሪ ተሳትፎ እንዲጣሩ ወሰኖ፤ ስለሚጣሩበት ለገጥሰ መመሪያ ሰጥቶ ለሚሰሩ ተገደል ።

ገጽ 11 በሚመለከት

የገራ ልሳኑ ገዢዎች እንደተገኙ በሞገስ ለምን እንደተጀመሩ ሲያመና የሚነተለው ላይ ይርሳል።
በገራቱን የመከላከልና ፀጥታን የሚረጋገጥ ሀላፊነት የኢህአዴግ ሰራዊት እንዲሆንና ዋና ዋና መስመሮችን / የመኪና መንገዶች ሆኑ የባህር / እንዲሁ የኢህአዴግ ሰራዊት ተቆጣጥሮ ፀጥታቸውን እንዲያረጋግጥ የሽግግር መንገዱ የተወካዮች ምክር ቤት የወሰነ መሆኑን ገዢዎች ከመጀመሩ ቀናት ቀደም ብሎ በየድርጅታቸው ለማካካት እንዲያውቁ መደረጋቸውን ሁለቱም ወገን አረጋግጠዋል። ከዚህ ጋር የኢህአዴግ ሰራዊት ዋናውን መንገድ ይቆጣጠራል። ፀጥታውን ያረጋግጣል ሲባል። በመንገዱ ላይ የኢህአዴግ ሰራዊት ማንም ሳይጠይቀው ሊቀሳቀስ እንደሚችልና ፀጥታውን ለማረጋገጥ እንደሚሆነው ቦታ ሊይዝ የሚችል መሆኑንም ፋሣር የተገነዘቡ መሆናቸውን ሁለቱም ወገን አረጋግጠዋል። ነገር ግን ገዢዎች እንደተገኙ በሞገስ ለምን እንደተጀመረ ስያሰረዱ አንዱ ሌላውን ከሶ እንደሚነተለው የሚጠቀሙ አቅርበዋል።

በሉ 17 የቀረበው

ህሴ 8 ቀን፡ 1983 አ. ም. ገርሱም /ቀረበ/ ላይ ሙሉ ዝግጅት የተደረገበትና የታቀደ ውጊያ በሉ 17 ላይ ኢህአዴግ የጀመረ መሆኑን አስረድተው፤ በጊዜው ገን ባላሞወቀ እንደተፈጠረ ከባቢያዊ ገዢዎች ቅጥረውት እንደነበረም አስታውሰዋል።

በህሴ 10 ቀን፡ 1983 አ. ም. በገራውላት፤ በገራዊ ከተማ የነበረው የኢህአዴግ ሰራዊት የሉ 17ን ፀ/ቤትና ታገዮች ከሶ፤ ጠፍተዋልና ያለውን ታገይ ሉ 17 ለፍናታልና እንዲመልስ፤ ካልመለሰ አስፈላጊውን እርምጃ እንደሚወስድ እያስጠነቀቀ፤ ከሶ እንዳይረፈ፤ ተጠልፈ የተባለው የኢህአዴግ ታገይ፤ ካይረገበት ከአደረገበት አድር ጠቀት በራሱ ሲመጣ፤ የኢህአዴግ ሰራዊት ከበባውን እንዳነሳ ገልበው፤ ይህም የውጊያ ፍላጎት መሆኑን አሰረድተዋል።

በመቀጠልም፤ ህሴ 11 ቀን 1983 አ. ም. በገራውላት፤ አደሊ ላይ፤ በሉ 17 የጥበቃ ሀይል ለልጠባቸው ያለ የኢህአዴግ ሀይል ተኩስ ጀምሮ ውጊያው እንደተከፈተ፤ ይህንኑ ውጊያ ለሞላቸው የሁለቱም መልእክተኞች ወደ ቦታው ተገባባሪው ሊገባበት ባለመቻላቸው፤ የኢህአዴግ መልእክተኛ ወደ ሀረር በመመለስ ረዳት ሰራዊት እንዲቀላቀስ በማድረግ፤ በአወዳድ፤ ቀርሳና ደንገ በሉ 17 ላይ የተሞላ ውጊያ እንደተጀመረ፤ ሉ 17 ምንም ረዳት ሀይል ሳያቀላቀስ፤ ለሞላበረድ ጥረት እያደረገ ባለ፤ የኢህአዴግ ሰራዊት ገን ውጊያውን ወደ ቁልቢ፤ ኩርፋጢሊ ... ወዘተ ፤ ስፋቱ በዚያኑ ጊዜ የሉ 17 ሰራዊት ዋናውን መንገድ ለቆ ካልፈና ለሰረ የተባለውን የኢህአዴግ ታገይ ካልለቀቀ፤ የኢህአዴግ ሰራዊት በሀይል እንደሚያስለቀቅ ማስጠንቀቂያ እንደሰጠ፤ የሉ 17 ሰራዊት ጉዳዩ በሰላማዊ መንገድ የሚፈታለበት ሁኔታ በሞላበት ላይ እንዳለ፤ የኢህአዴግ ሰራዊት በሰጠው ማስጠንቀቂያ መሰረት ባላሞላዎ፤ በድሬደዋ... ወዘተ ሰራዊቱን እየመታ፤ የሉ 17ን ፀ/ቤትና አጥቀቶ እየዘጋ፤ የፓለቲካ ሰራተኞችን እያሰረና እየገደለ ውጊያውን ወደ ሁሉም አቀጣጫና አካባቢ እንዳስፋፋ፤ እንዲሁም በህሴ 12 ቀን፡ 1983 አ. ም. ከሉ 17 የበላይ አካል በተላለፈው መልእክት የገራ አጣሪ ልሳኑ እንደተላከና በሰላማዊ መንገድ እንዲያልቅ፤ የሉ 17 ሰራዊት ወጊያ እንዲያቆም ተጎዳለ፤ ይርሳላቸው፤ በዚህ መሰረት የሉ 17 ሰራዊት ለሞቁም በመጣር ላይ እንዳለ፤ የኢህአዴግ ሰራዊት በሞገስ ተመቀጠው በተጨማሪ አስገንዝበዋል።

ስለሆነም፤ የሉ 17 ሰራዊት ሳያውቅና ዝግጅት ሳያደርግ የኢህአዴግ ሰራዊት ሆኖ ብሎ፤ ተዘጋጅቶና አቀዶ የጀመረው ውጊያ እንደሆነና ሉ 17 የመከላከል ውጊያ እንዳይረገ አስረድተዋል።

በኢህአዴግ የቀረበው

ህሴ 8 ቀን 1983 አ. ም. ገርሱም /ቀረበ/ ላይ የታቀደና ዝግጅት የተደረገበት ውጊያ ተደረገ ሲባል ቀርቶ፤ ለነበሩ ከባቢያዊ ገዢዎች በመሆኑ፤ በቦታው ላይ ከሚገኘው ሰራዊት በስተቀር ለገንባሩ ሰራዊት እገባም ረገር እንዳልተደረገ፤ ያም

መደምደባቸው ላይ ደርሱለት፡፡

- 1ኛ. ጥቅምት ለመጀመር ማኛውም እንደተዘጋጀና እንደጀመረ ውጊያዎች በተደረገባቸው ቦታዎች ላይ ምረጃው ህዝቡ ተሳታፊ እንዲሆኑና እንዲረጋገጥ ወስኗል፡፡
- 2ኛ. እንደኛው ሌላውን ሰላማዊ ዜጎችን እንደገደለ፡፡ ሊ ሰበላዊ በሆነ መንገድ እንዳስቃየና ሀብትና ንብረት እንደ ዘረፈና እንዳወደመ የከሰሰ በመሆኑ በዚህ ማጣራት ላይ እንዲረጋገጥና ጥፋተኛ ሆኖ የተገኘ የማኛውም ድርጅት ታንዶ ለፍርድ እንዲቀርብ ወስኗል፡፡
- 3ኛ. ጥቅምት የማኛውም ሀይል በጀመረና ውጊያ ይካሄደው መንገዱ መዘጋት እንዳልበረበረና በመንገዱ ላይ ሲተላለፉ የበሩ የመንገዱት፡ የድርጅቶችና የገለልዎቹ ንብረት የሆኑ ተሽከርካሪዎች መወሰድን እንዳልበረባቸው ሲሰማሙ፡ የዚህን ድርጊት ጣሪ በማጠር ላይ የሁለት ድርጅት ልሳኝ ተለይቶታል፡፡

የሊህሊደግ ልሳኝ፡ ለነገ በሽግግር መንገዱ ውስጥ የተሳተፈና የመንገዱ ሀላፊነት ድርሻ እያለው ሰራዊቱ፡

- ሀ. የመንገዱት፡ የእርዳታ ድርጅቶችና የዚህን ንብረት የሆኑ ተሽከርካሪዎችና ንብረት የዘረፈ መሆኑ፡ በሀገሪቱ ሊኮሰው ላይ የራሱ ተፅእኖ ያለውን መንገድ የዘጋ መሆኑ፡
- ለ. ዋናውን መንገድ የመቆጣጠርና ፀጥታውን የማረጋገጥ ሀላፊነት በመንገዱ ለሊህሊደግ ሰራዊት የተሰጠ መሆኑን እየወቀ በዋናው መንገድ ላይ መዋጋቱ ሲታይ፡ ድርጊቱ፡ የአንድ መንገዱን የሚቃወም ድርጅት ሽምቅ ተዋረ ድርጊት ነው ሲል፡ የሌላ ልሳኝ በጠቅላላው ድርጊቱ ተገቢ ባይሆንም እዚህ ያለው ጥቅም በአንደኛው ወገን ያለው ሀይል ትንሽ ስለሆነ፡ በውጊያው ስልት ትንሽ ሀይል በተሰጠ ሀይል ላይ የሚጠቀመውን ስልት ለመከተል ሲባል መንገዱን መገዛት የተቃወሙን እንቅስቃሴ ለማዳከም

እንደተፈፀመ እንደተቃወሙ ዋረ ድርጊት ሊቆጠር የሚገባው ነው ሲሉ ተቃውመዋል፡፡

- 4ኛ. ጥቅምት የደረሰው የሀይልና የንብረት ኪሳራ ቀላል ባለመሆኑ፡ ከሁሉም በላይ የዚህን ደሞክራሲያዊና ሰበላዊ መብት መከላከልን ያካተተ በመሆኑና የተለያዩ በርካታ ጥያቄዎችን የሚያስላ ስለሆነ፡ ጉዳዩ በተገቢው ክብደት እንዲታይ ለሽግግር መንገዱ ለተወካዮች ምክርቤት እንዲቀርብ ተስማምተዋል፡፡
- 5ኛ. ወታደራዊ ጥቅምት ቢያንጥምም የሚመለከተው የበላይ ለካል ካልወሰነ በስተቀር ወታደራዊ ጥቅምት ስላለ የማኛውም ድርጅት ፅ/ቤት መዘጋትና መጠቃት እንደሌለበት ወስኗል፡፡
- 6ኛ. የሌላ ሰራዊት ከዋናው መንገድ በእያንዳንዱ ለቀጣጣ ለምስት ኪሶ ሚትር ውጭ እንዲሆን፡ እንቅስቃሴ ማድረግ ሲያስፈልግ በሌላው ስምምነት መሰረት እንዲሰራ ሲወሰን፡ የሌላውን ድርጅት በበላይ ለካል በሌለበት እንዲሠራ ተስማምተዋል፡፡
- 7ኛ. የዚህንና የፓለቲካ ሰራተኞች ደሞክራሲያዊና ሰበላዊ መብት ተከብሮ፡ የመንቀሳቀስ ነፃነታቸው እንዲረጋገጥ፡ ይህንን ተግባራዊ የሚያደርግ ተጠያቂ እንዲሆን፡ እንዲሁም በሲቢል ሀይልና ንብረት ላይ የደረሰውን ጉዳት የሚያሳይ መረጃ በሙሉ እንዲሰጥና እንዲጠና ወስኗል፡፡
- 8ኛ. የእዚህ ላይነት ጥቅምት እንዳይደገም ለማድረግ፡ የሁለቱን ድርጅቶች የጋራ መተማመንና ተብብርን ማሳደግና ገንገላቱን ማላላስ ለስራ ሲሆኑ የሚከተሉት እርምጃዎች ተወስደዋል፡፡
- ሀ. የሁለቱን ድርጅቶች ሀላፊዎችና ታንዮች በሙሉ በየደረጃው በጋራ የሚሳተፉባቸውና የሚወያዩባቸው ጋራ መድረኮች በሌላው እንዲኖሩ ይደረጋል፡፡
- ለ. ስምምነቶችንና የየወቅቱን የጋራ መመሪያዎች ተግባራዊ የሚያደርግና ተግባራዊነታቸውን የሚቆጣጠር፡ እንዲሁም የጋራ መድረኮችን የሚመራ፡ ከሁለቱም ድርጅቶች የተወጣጣ የጋራ ለካል /ሊቢያ/ ይመሰረታል፡፡
- መ. የጋራ ለካል የሰራ መመሪያ ወጥተዋል፡፡

በዚህ በላይ የተወሰኑ ውሳኔዎች፡ የተደረሱ ለምሳሌትና የተደረጉት ጥረቶች በአጠቃላይ፡ የዚህ ላይነት ግጭቶች እንዳይደገሙ ለማድረግ፡ ስታምና እርጋታን ለማረጋገጥ ሲባል መሆኑን መገንዘብ አስፈላጊ ነው ።

ስለሆነም ህዝቡ ሰላምና እርጋታ ተረጋግጦ መብቶች እንዲከበሩና በዚህ ግጭት የደረሰበት ላይነት ጉዳት እንዳይደርስበት መታገልና እነዚህን መመሪያዎች ለትግሉ ማዳበሪያነት ሊጠቀሙባቸው ይገባል ።

የሁለትም ድርጅት ታጋዮች ከጥላቻ፡ ከቂም በቀልና የቁጭት መንፈስ ተላቀው የወጡትን የጋራ መመሪያዎች ተግባራዊ ለማድረግ የሁለቱን ድርጅቶች ገንጽነት ለማሻሻልና ለማዳበር መታገል እንደሚጠበቅባቸው መገንዘብ አለባቸው።

በዚህ ግጭት በማወቅም ሆነ ባለማወቅ በተፈፀመ ጥፋት ያለፈው የታጋዮችና የዚህች ህይወት ክልብ የሚያሳዝንና የሚያስቆጭ ቢህንም እስከ ዛሬ ድረስ ከተከፈለው የህይወት መስዋዕትነት የተለየ እንዳልሆነ በመረዳት ከተለያዩ ዝንባሌዎች መላቀቅ እጅጉን አስረላጊ ነው ።

ከመንገድም በላይ ለህዝቦች ዜጎች ደሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች መረጋገጥ በመታገል፡ አስፈላጊውን መስዋዕትነት መክፈል ከዚህም በኋላ የሚጠበቅበት መሆኑን ታጋዮች መረዳት አለባቸው ።

በአነጻ በኢህአዴግ ህይሎች መካከል የተፈጠረውን ግጭት በመጠው ህዝብና በኦሮሞ ህዝብ መካከል እንደተፈጠረ ግጭት በመተርጎም ሆነ ብለው ችግሩን ለማባባስና ለራሳቸው እኩይ አላማ ለመጠቀም ያሰፈሱ መኖራቸውን ተገንዝቦ እነዚህንም ያለምህረት መታገል ለገን የማይባል ተግባር አድርጎ መውሰድ ያስፈልጋል።

የሁለቱ ድርጅቶች መተባበርና ለኦሮሞ ብሄራዊ ህዝብ መብት መረጋገጥ መታገልቸው፡ የመጠውን ህዝብ መብት ለመመርገጥና ለማባረር ወይም ደግሞ እንደነፍጠኛው ስርአት የኦሮሞን ህዝብ መብት ለመመርገጥ እንደተጠነጠነ ሴራ ለመቁጠር መሞከር ምን ያህል ለህዝቦች እኩልነትና የፍላጎት አንድነት ጠንቅ መሆኑን ልሁክ ማስገንዘብ ይፈልጋል ።

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉባኤ

The Constituent Assembly of Ethiopia

- በቡር ፕረዚዳንት መለስ ዜናዊ የኢትዮጵያ የሸገገር መንግሥት ፕረዚዳንት
- በቡር ጠ/ሚኒስትር ታምራት ላይኔ !!
- የተከበራችሁ የመላው ኢትዮጵያ ሕዝብ ወኪሎች የሆናችሁ የሕገ መንግሥታዊ ጉባኤ አባላት
- የተከበራችሁ የኢትዮጵያ የሸገገር መንግሥት ከፍተኛ ባለሥልጣናት
- በቡራን አምባሳደሮችና የዓለም አቀፍ ግህበረሰብ አባላት
- እንዲሁም ፕሪ የተደረገላችሁ እንገዳች !!!

መላው የኢትዮጵያ ሕዝብና በኢትዮጵያ አዲስ የተጀመረውን ዲሞክራሲያዊ ሂደት በአድናቆት የሚከታተለው የዓለም አቀፍ ግህበረሰብ በታላቅ ጉጉት ቢጠብቁ፡፡ የነበረው ታሪካዊው የሕገ መንግሥት ጉባኤ እንሆን በድል ተጠናቀቀ! በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ ዲሞክራሲያዊ፡፡ ሕዝባዊ የሆነ ሕገመንግሥት ፀደቀ !! ለዚህ መድረክ በመድረሳችን ሁላችንንም እንኳን ደስ አለን !!! የኢትዮጵያ ብሔር፡፡ ብሔረሰቦች! ሕዝቦች በሙሉ እንኳን ደስ አላችሁ !!!

ሕገመንግሥት ጉባኤው የመላ ኢትዮጵያ ብሔር፡፡ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ተወካዮች የተባተቡት፡፡ የመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ፍላጎት የተሰማበት፡፡ በአገሪቱ ውስጥ ያሉ አስተሳሰቦች በነፃ የተራመዱበት የኢትዮጵያ ሕዝቦች መገኘት ፅድልና ተስፋ የተበሰረበት ዲሞክራሲያዊ መድረክ ነው።

ጉባኤው በአንድ አፃራሽ ውስጥ የተካሄደ ውይይት ይሁን እንጂ በአገሪቱ ሁሉም ግፅዘናት ያሉ ሕዝቦች ሂደቱን በቀጥታ ተከታትለውታል። ከላይ በገፁ-በረከት የሚመጣቸው ሳያውቁት የሚገዙበት ሳይሆን አራሳቸው አያጠው የወለዱት ምንነትን በዝርዝር ያወቁት አውቀውም የሚቀበሉት ሕገመንግሥት ባለቤት ሆነዋል።

የዚህ ዓይነት ጉባኤና የዚህ ዓይነት ሕገ መንግሥት በየትኛውም ሁኔታ የሚገኝ አይደለም። ዲሞክራሲያዊ ባልሆነ ሁኔታ ውስጥ ዲሞክራሲያዊ ሕገመንግሥት ግንኙነት የሚታለም አይደለም። በመሆኑም የሕገመንግሥታዊ ጉባኤውን ከሸገገሩ መድረክ ዲሞክራሲያዊነት ለይተን የምናየው አይሆንም።

የሸገገሩ መድረክ ሀገራችን ኢትዮጵያ ከፋሺስታዊው የፅልመት አገዛዝ ወጥታ በዲሞክራሲ መንገድ መራመድ የጀመረችበት ብሰራት የተበሰረበት ነው። ባለፉት ሦስት ዓመታት በርካታ ዲሞክራሲያዊ እንቅስቃሴዎች ተካሂደዋል። የሕዝቦች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ያለአንጻቅ ገደብ ተከብረው ተገባራዊ ሆነዋል። በአገሪቱ ፖለቲካዊ ጉዳይ ላይ የነበረው ሀይል ሕዝብ መሆኑን ያረጋገጡ በርካታ ሕዝባዊ እንቅስቃሴዎች ተደርገዋል። የሕዝቡን ሰፊና ነፃ ተሳትፎ ያረጋገጡ ተገባራት ከፍተኛዎች ናቸው። የሕገመንግሥታዊ ጉባኤ መጠሪቱም የዚህ ዲሞክራሲያዊ ሂደት አካል ነው።

በረቂቅ ዝገጅተ ጅምር አስከ የጉባኤው አባላት ምርጫ ድረስ የነበረው የሕገ-መንግሥት ሂደት ዲሞክራሲያዊ ነው። ሙሉ የአገሪቱ ሕዝቦች በነፃ በሰፊ የተሳተፉበት ሁሉም አስተሳሰቦች በነፃ እንዲገነዘቡና በፊት አድልዎ ያገኙበት ሁሉም ፖለቲካዊ ኃይሎች በነፃ እንዲገናኙና እንዲወዳደሩ የተጠቀሱ ሁኔታዎች የነበሩበት ሂደት መሆኑን ጉባኤው አረጋግጧል።

ጉባኤው በሰራ ላይ የቆየባቸው የሰድስት ሳምንታት ሂደት በይፋ ያረጋገጠውም ዲሞክራሲያዊነትን ነው። ከመጀመሪያው ቀን አስከ ፍፃሜው ድረስ ዲሞክራሲያዊነትን ሳያዛባ ቁጥሉ በድል ሊጠናቀቅ ችሏል። የዲሞክራሲ ባህልንም ለመላው የኢትዮጵያ ህዝብ አስተምርክሏል። የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች አመለካከቶች ተስተናገደዋል። የሰራው ህዝብ ፍላጎትና አዎንታዊ ምን እንደሆነም በይፋ ታይቷል። በሰራው ህዝብ ፍላጎትና አዎንታዊ መሰረትም ሀገራችን በተፀደቀች ነው።

ሀገራችን በጉባኤው በአገሪቱ ታሪክ ውስጥ አዲስ ምዕራፍ ከፍቷል። በአገሪቱ ውስጥ ሥርዓት የኖሩ የገጭት የጦርነት የክልላዊ የሰደት መንስኤ የነበሩ ችግሮችን የማያዳገም መፍትሄ ሰጥቷል።

- የሁሉም ዜጋ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተከብረዋል።
- የብሄር፣ ብሄረሰቦች፣ ህዝቦች የራሳን ዕድል በራስ የመወሰን መብት ያስከፍላቸዋል። ሀገሪቱ ለሰላም ሀብትና ለብሄራዊ ልዩነት ወደው ኢትዮጵያዊ እንደሆነት ሁሉ ካልፈለገ ደገፍ ግንዛቤ አስገደደ ኢትዮጵያዊ ሳያደርጋቸው የሚያስችል የጋራ ቃል ዚጻግ ተፈራርመዋል።

Negash

- እርሶ አደሩ በባለስልጣናቸው በባለ ገንዘቦች መረተን እየተቀጣ የሚፈላፍሉበት የመሪነት ተጠቃሚነት የሰጥናውን ያረጋገጠላቸዋል።
- የአዎንታዊ ነፃነት የሃይማኖት እውነትነት ተረጋግጧል። የፖለቲካ አድልዎ ተወግዷል።

መጨረሻው ወድረክ በሰላም፣ በወንጀልና በጥቃት በጠገንነት አንድነት ላይ ቆመን ወደ ልማት ወደ አድገት የመገስገስ መሆኑ ተሰባስቧል።

ሕገ መንግሥቱ የመለባቸው አበይት ጉዳዮች በተገባር ላይ እንዲዉሉ ማድረግ፣ ቀጣዩ ተስረታችን ይሆናል። በሕገ መንግሥቱ የሚመራ፣ አዲስቷን ኢትዮጵያ የሚገነባ የሕዝባዊ መንግሥት ምስረታ ተገባር ይጠብቃል። ይህ ደገፍ የመላውን የኢትዮጵያ ሕዝብ ግብ ተሳትፎ የሚጠይቅ ነው። ሕገ መንግሥቱን የሚጠብቅ፣ ሕገ መንግሥቱን የሚተገብር ፖለቲካዊ ሰልጣን ካልቆመ በስተቀር መንግሥቱ የተረጋገጠ የሕዝቡ ፍላጎት መጠቀሚያው አንደኛው የሚታወቅ አደልዎ። ሕዝባዊ መንግሥት የመመስረት ተገባር በሁሉም በላይ የሕዝቡ ሃላፊነት በመሆኑም ሕዝቡ ያብቃት እንዲገናኙና በኮርቡ በሚካሄደው ምርጫ በቶ እንዲመዘገቡና ወዚሁችን እንዲመርጥ ጉባኤው የሰነዝባል።

Negash

ሕዝባዊ መንግሥት አስኪመሰረት ድረስ ባለው ጊዜ ውስጥ አገሪቱን የመቆራት ሃላፊነት የሸገገሩ መንግሥት አንደሆነና ባለፉት ሦስት ዓመታት በሁሉም መስክ አኩሪ ለውጦችን አያስመዘገቡ አንደመጣው ሁሉ በዚህ አርምጃው አንዲቀጥልበት አደራውን ይሰጣል። ህዝባዊ መንግሥት የመመስረትንም ተገባር በድል አንደሚያጠናቀቀው ፅኑ እዋንቱን በመገለፅ ጉባኤው ሙሉ ሃላፊነት ጥሎበታል።

በመጨረሻም የሕገመንግሥታዊ ጉባኤው ሂደት የተሳካ አንዲሆን ፕረት ላደረጉና አገዛቸውን ላበረከቱ አካላት ሁሉ ጉባኤው የላቀ ያስጋና ያቀርባል።

አመሰግናለሁ።

Negasso
22.04.1991
የጉባኤው ሥልጣን

በዚህ በመቀጠል በቡር ፕረዚዳንት መለስ ዜናዊ የኢትዮጵያ ሸገገር መንግሥት ፕረዚዳንት በሕገ መንግሥት ጉባኤው የፀደቀውን የኢትዮጵያ ፈደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንዲረከቡን በታላቅ አክብሮት አጠይቃለሁ።

Negasso
22.04.1991 (ቀ/ር)
የጉባኤው ሥልጣን

ለህወሓት እዲት ኩሚሽን . አብዮታዊ ሰላምታ !

— ሳንዲ

እኛ ስማችን ከታች የተጠቀሰው የህወሓት ማ/ኮ አባሎች በህወሓት ማ/ኮ ውስጥ ያለውን ሁኔታ እንድትረዱና ሃላፊነታችሁና ሚናችሁ እንድትጫወቱ የሚቀጥለውን ፅሁፍ እናቀርብላችሁለን።

ከሻዕብያ ጋር በነበረው የጦርነት ወቅት በህወሓት ማ/ኮ ውስጥ ጦርነቱ በሚመለከት የሃሳብ ልዩነት ተፈጥሮ ነበር። የሃሳቡ ልዩነት መሰረቱ በ1991 ዓ.ም. ከረምት 4ይ በአሜሪካ መንግስትና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት ቀርቦ የነበረ "Technical Arrangement" የሚባል ሰነድ በተመለከተ ነበር። ልዩነቱ በአንድ በኩል ይህ ሰነድ ሉአላዊነታችንን ስለማያስከብር መቀበል የለብንም በሚል ወገን መሃከልና ሉአላዊነታችንን ስለሚያስከብር መቀበል አለብን በሚል ወገን መሃከል ነበር። እዚህ ላይ የልዩነቱ ተምነገር ለማትረብ ያክል እንጂ ከዚህ ሃሳብ ጋር ተዛምደው ይቀርቡ የነበሩ ብዙ መከራከርያ ነጥቦች እንደነበሩ መገመት የሚቻል ይመስለናል። የሆነ ሆኖ መቀበል የለብንም የሚለው ወገን የድምፅ የበላይነት ስለነበረው ሰነዱ ተቀባይነት አጣ። ግልፅ ለመሆን 17 የማ/ኮ አባሎች ሰነዱን መቀበል የለብንም የሚል ድምፅ ሲሰጡ 13 የማ/ኮ አባሎች ደግሞ ሰነዱን መቀበል አለብን የሚል ድምፅ ሰጡ።

ይህንን ጉዳይ የተመለከተ በህወሓት የማ/ኮ መድረክ ሰፊ ክርክር የተካሄደበትና በወረራ ውስጥ እያለን የተካሄደና ወረራውን በሚመለከት ከበድ ያሉ ስሜቶች በነበሩበት የተካሄደ በመሆኑ ስሜቶችን የቀሰቀሰ መድረክ ነበር። ፖሊት ቢሮው ይሁን ማእከላዊ ኮሚቴው ተከፋፍሎ የነበረ በመሆኑ ችግሩ በፖሊት ቢሮው እንዲታይ የተገለፀ ሲሆን ፖሊት ቢሮው ችግሩን በማየት ሂደት ላይ እያለ የሻዕብያን ወረራ በመመከት ጦርነቱ በኢትዮጵያ ህዝብ ድል እድራጊነት ተጠቃለለ።

ከዚህ በኋላ ችግሩ በማ/ኮ መድረክ እንደው ተብሎ አስፈላጊ ዝግጅት ተደረገ። የጥናት ፅሁፎችም ይቅረቡ ተብለው የጥናት ፅሁፎች ቀርበው የማ/ኮ መድረክ በጥር ወር 1993 ዓ.ም. ተጀመረ።

ወደ ውይይቱ ሰንገባ የነበረን ተስፋ ከተቻለ ሁሉም ሰው አንድ ዓይነት አመለካከት ሊይዝ ካልተቻለ ደግሞ የሚበዛው የማ/ኮ አባል አንድ ዓይነት አመለካከት ሊይዝ ይችላል የሚል ነበር። ይሁን እንጂ ለአንድ ወር ያክል የተወያየንበት እጃንዳ የባሰ እንድንከፋፈል አደረገን። አጀንዳው በሚመለከት ውሳኔው 15 አባሎች የድጋፍ ድምፅ ሲሰጡ 13 አባሎች ደግሞ የተቃውሞ ድምፅ ሰጡ። በኛ እምነት ወሳኝ ከሆኑ እጃንዳዎች የመጀመርያው አጀንዳ ማእከላዊ ኮሚቴውን የባሰ ሰነጠቀው። አንድ ሊሆን ይቅርና የሚበዛው ሰው በአንድ ሐሳብ ሊጠቃለል አልቻለም።

በውይይት ቦታ ይሁን በውጭ ያለው ሁኔታ ገንቢ ውይይት ለማካሄድ፣ ሃሳቦች ወደ አንድ ሊሰባሰቡ የሚያደርግ አይደለም የሚል እምነት አለን። የቀጣዮቹ አጀንዳዎች ውይይትም ተመሳሳይ ሁኔታ ካልሆነ የተለየ አውጋታዊ ሁኔታ ያጋጥማቸዋል የሚል እምነት የለንም። ያለው መገፈስ ውይይቱ በጣም አሳሳቢ በሆነ ደረጃ ማለትም መቀጠል በማይቻልበት dead-end ላይ እድርሶታል ባዮች ነን። ስለዚህም አስቸኳይ ድርጅታዊ ጉባኤ ተጠርቶ ጉዳዮቹን ተመልክቶ አልባት ቢያበጅለት ይሻላል የሚል እምነት አለን። ጉባኤውን ለማዘጋጀት ደግሞ ለዘጋጅ ኮሚቴው በፍጥነት እንዲቋቋምና ሰፊው እንዲሰራ በአጭር ጊዜ ውስጥ ጉባኤው መጠራት እንዳለበት እናምናለን።

ከዚህ በተጨማሪ ኩራጥሽን በሚመለከት ሰፊ ወራ ሰላላ ይሄ መሰረት አድርጎም ቢሆን ሰፊ የማጥቆርና ፀረ-ማጥቆር እንቅስቃሴ በመካሄድ ላይ ስለሆነ ይህ ደግሞ በፖለቲካዊ ሂደቱ ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ እያሳደረበት ሰላላና ተጣርቶ ወደ ጉባኤ መቅረብ ይገባዋል የሚል እምነት አለን። ማጣራቱም ኩራጥሽን፣ አብዮታዊ ያልሆኑ ስነ ምግባሮች፣ በዝምድና መሰራት፣ የስልጣን abuse የሚያጠቃልል ሆኖ ለዚህም አጣሪ ኮሚቴ መቋቋም ያለበት ይሆናል። በኛ እምነት ኩራጥሽንና የተጠቀሱ ሌሎች ነገሮች የትም ይኑሩ ይትም ተገቢ ትግል ሊደረግባቸው ይገባል፤ ሆኖም ግን ለፖለቲካዊ ሂደቱ ሆኖ ብልህ አሉታዊ ተፅዕኖ ለማሳደር እንደመሳርያ ሊነጣጠሩ አይገባም። እንደዚህ ግድረግ ቅንነት የኩደለው አካሄድ ነው ባዮች ነን።

የጉባኤ ዝግጅትና እንደዚሁም የአጣሪ አካል ማቋቋም የሚመለከት ሃሳባችን በ Discussion መልኩ ለማ/ኮ አባሎች በፅሁፍ ያቀረብን ስለሆነ ቅጂ ከዚህ ደብዳቤ ጋር እያያዘን ልክንላቸዋል። ስለሃሳባችን ክልላዊ መረዳት ትችላላቸዋል።

በላቀረብነው petition በ petition ላይ ከልተጠቃሉት ጓዶች ለመነጋገርና የአዘጋጅ ኮሚቴ ይሁን የአጣሪው አካል ማቋቋም በተመለከተ መረዳዳት ላይ ለመድረስ ጥረት በማድረግ ላይ እንገኛለን። እስከአሁን ድረስ አውንታዊ መልስ አላገኘንም። ይሄኛው እስከሚያልቅ እኛ እስከምናውቀው ድረስ ተጀምሮ የነበረው የማ/ኮ ሰብሳቢ ተቋርጧል። ሁለት ሦስተኛ የማ/ኮ ኩሪም ሳይሞላ የማ/ኮ ሰብሳቢ በሆነ አካል ቢካሄድ ግን በሀገ-ደግባችን መሰረት ሀጋዊነት የሌለው ምንም ዓይነት ውሳኔ ለመውሰድ እንደማይችልና ተቀባይነት እንደማይኖረው እግረ መንገዳችን ለመጠቀም እንወዳለን። በጥር ወር ተጀምሮ ቢካሄድ የቆየው አሁን ግን የተቋረጠው የማ/ኮ ሰብሳቢ ቃለ ገባለ የቴፕ ክሮችና ሌሎች ሰነዶች በቀጥተኛ ስር እንድታሰገቡትም እንጠይቃለን።

አንድነት ለአብዮታዊ ድርጅታችን!

ድል ለአብዮታችን ውድቀት ለኢምፐሪያሊዝም!

1.	ቶወልደ ወ/ሀገርያ	ኮላሊ
2	ካብሮ ፀሃይ	~~ኮላሊ~~
3	ገብሩ ካብሮ 7	~~ኮላሊ~~
4	ካለሙስገር ገ/ካምብላ	~~ኮላሊ~~
5	ሰዖ ካብሮ	~~ኮላሊ~~
6	ካሪጋሽ ካዳና	~~ኮላሊ~~
7	ካውናቶም ወለ	~~ኮላሊ~~
8	ሰለምን ተስፋይ	~~ኮላሊ~~
9	ቢታሪ ባላይ	~~ኮላሊ~~
10	ካብሮ ካሪካይ	~~ኮላሊ~~
11	ሐሰን ሸፋ	~~ኮላሊ~~
12	ገ/መስቀል ሃይሉ	~~ኮላሊ~~

ለገደ ሃሳብ = 2500 ትላል

7445

ፌዴራል ኢንዱስትሪያዊ ሀብት እና ንግድ የኢኮኖሚክስ አባል ድርጅት በየራሱ ገምገሞ በኢህአዴግ ደረጃ በመጨረሻ ሰለሚቀናጅበት አካሄድ ተገናኝቶ እንደምናይ ተወስኖ ድርጅታችን ህወሓትም በዚህ መሰረት ሲንቀሳቀስ ቆይቷል። ከጠቡ መንቀሳቀስና ውጣ ውረድ በኋላ ግልፅ አደንገጃልና የወይይት አካሄድ መርሆነውን አስቀምጦ ካንድ ወር ለበለጠ ጊዜ ሞት ያለ ክርክር ሲያካሂድ ቆይቷል።

በመጀመርያ ደረጃ የባህሪ ስህተት መበሰበስ አደጋ፣ ቀጥሎ የተጋባዘነት አደጋ፣ ከዝያ በኋላ የመደባዊ እርት አደጋና የፖርቲ ጥያቄን እንደሚያይ፣ በፖርታግሎም በመርሀ-ግዢ ዙር የተነሱ ጥያቄዎችም በነዚህ አጀንዳዎች ውስጥ እየተሰኩ እንደሚታዩ፣ ባለያንዳንዱ አርእስት ስር መወሰን የሚቻለውን ውሳኔ እየወሰነ እንዲሄድ በመጨረሻም ያለፈው ንብር ዓመታት ጉዞ ከዚህ አኳያ እንዲመረምር ተገባብቶ ነበር ውይይቱን የጀመረው፡-

ባለፈው የእንደ ወር ጊዜ ውስጥ በመጀመርያው አቅጣጫ ብቻ ሲከራከር ከርሟል። ዋናው ውስጣዊ አደጋችን የቦናፓርቲስት መበለበስ እደጋ ነው። ምሳሌው ወገን ሓሳቡን በአራት ክፍል ከፍሎ አቀረበ። በመጀመሪያ ደረጃ የቦናፓርቲዝም ንድፈ ሐሳብ በሚመለከት ሓሳቡን አሳልፈ። ከዚህ ቀጥሎ የምንገባው ስርዓት ምንድነው። በሚለው ጉዳይ ላይ ንርግራማችንና መርሁ ግብርኞችን ትክክለኛ ናቸው የሚለውን ሓሳብ አቀረብ። ከሐሳቡ አራት በሚመነጩው አደጋ በሚመለከትም በመስናና በፀረ-ዴሞክራሲና ልሳን ልሳን ጥያቄ ሆኖ መደብ ለመሸጋገር የኦብዮታዊ ዴሞክራሲ ባህሪና አመለካከት ከዚህ አኳያ መጀርጃና ነፃ በሚል አስቀመጠ። ይህ ሂደት የቦናፓርቲስት መበለበስ ሂደት ነው። በዚህ ሂደት የሚመሰረተው መንግስትም ቦናፓርቲስት መንግስት ከመሆን አያልፍም ብሎኛል። የአደጋውን አገልግሎት (charakterization) አስቀመጠ።

ሌላው ወገን በሮፓርቲዝም ገደብ ሃሳብ ላይ በሰፊው ከመከራከርና በአገራችን ሁኔታ በፖርቲዝም ሊፈጠር አይችልም ብሎ ከመገንጠልም ውጪ በሰርዓታችን ምንነትና በአደጋው መደባዊ ደዘት ማሳትም ውጪ ጥገኛ ጥናት መፈጸብ መቻላቸውን በሚመለከት እንዳች አስተያየት ከመስጠት ተቆጥባል። ከኔቶ በኋላ ጥፋት ላይ ምንጅም አስተያየታችሁ በሚል በተደጋጋሚ ይቀርብላች ለነበረው ጥያቄ ደሰጥ የነበረው ምላሽ በዚህ ጉዳይ ላይ ያለንን አስተያየት በማቀጥለው ርእሳ እንገልገላለን የሚል ነበር።

በዚህ መልኩ በመጀመሪያው አርእስት ላይ የተካሄደው ውይይት እንደባቃ ቤቱ ወደ ውሳኔ ተሸጋገሮ ይለት ከፍላጎቱ የውሳኔ ሃሳብ ቀርቦ፣ የመጀመሪያው ክፍል የአደጋው መደባዊ ምንነት በሰፊው የሚከራከር ሲሆን፣ ሁለተኛው ክፍል ደግሞ የአደጋው አሰያየም (characterization) የሚያስቀምጥ ነበር። በውይይቱ ሂደት ቢኖሩ አንድ የማኑ አላጋ የአደጋውን መደባዊ ምንነት በሚመለከት የቀረበውን ሃሳብ ተቀብሎ በናፕርቲስት አገልግሎት የሚሰጠውን አሰያየም ግን እንደማይቀበል ገሊያ የነበረ በመሆኑ ረቂቅ ውሳኔውን የቀረበው ገሊላ በሀላፊነት ክፍሉ ላይ በየተራ ድምፅ እንላት የሚል ሃሳብ አቀረበ። ተቀዋሚው ግን ይህንን ሃሳብ ብጥብቅ ስለተቃወመው መጽፍ ላይ የነበረው ስብሰባ ችግር እንዳያረጋግጠው ረቂቅ ውሳኔውን የቀረበው ወገን ሃሳቡን ተቆርቦ በሁለቱም ክፍሉ ላይ በሁሉ ድምፅ ይላት የሚለውን ተቀብሎ በዚህ አካሄድ ድምፅ ተሰጠ። በስብሰባው ተሳታፊ ነበረው ሌላ ሰው ውስጥ 15 ረቂቅ ውሳኔውን ሲጻግፍ 13 ደግሞ ተቃወመ። አሰያየም ላይ ብቻ ነው ችግሩ ሲል የነበረው ክፍልም ተቀዋሚ ሆኑ 13 የተቃውሞ ድምፅ የተገኘው ይህንን ክፍል ሠጥኖ ነው።

በዚሁ መልኩ አጀንዳው ሮብ ዮከቲት 21 ከሰዓት በኋላ እንደተገዛደረ የውጭ ጉዞ ጥምት ውስጥ በማስገባት ስብሰባው እስከ ቅዳሜ እንዲተላለፍ በአንድ አባል ጥያቄ ተረበ። ሌላው ወገን በሜቀተሰው አጀንዳ ላይ ተዘጋጅቶ ለመቅረብ እስከ ቅዳሜ መተላለፍ ብቻ በቂ ስለሌሆነ ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍ ለገዛጅት በቂ ጊዜ እንዲያገኝ ጥያቄ አቀረቡ ቤቱ ይህንኑ ጥያቄ ተቀብሎ ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍ ወሰነ።

ለዝገጅት እስከ ሰኞ ድረስ ያስፈልገኛል ሲል የነበረው ወገን ሰኞ የካቲት 28 ስብሰባ ሲጀመር ማለት ተሰጥቶታል። በዚህ ሁኔታ ውይይቱን መቀጠል ፋይዳ የለውም። በእንደዚህ ዓይነት ፋይዳ ቢስ ስብሰባ መሳተፍ እንችልም። ስለሆነም ስብሰባውን አቋርጦን በእስክጌይ ወደ ካቢኔ ገሂደን ከቡዙህንና ከውይይት በእነዚህን የተሰማጠጠ የተባሉ አዘጋጅ ኮሚቴ ይቋቋሙ መስናን ተመልክቶ በተመሳሳይ መልኩ የማቋቋም አጥሪ ኮሚቴ ይመሰረትና ንግድ ሪፖርትን ለጉባኤ

ለንድ ስማ፡ ደፍረዎት፡

የኢህአዴግ

ቁደም ሲል እንደሚታወቀው ሁሉ እያንዳንዱ የኢህአዴግ አባል ድርጅት በየራሱ ገጥሞ በኢህአዴግ ደረጃ በመጨረሻ ሰላሚቶችና አካላት ተገናኝተው እንደሚታዩ ተወስኖ ድርጅታችን ህወሓትም በዚህ መሰረት ሲገባቸው ቆይቷል። ከብዙ መጓተትና ውጣ ውረድ በኋላ ገልፅ እጅግዳምችንና የውይይት እካሄድ መርሆወችን አስቀምጦ ካንድ ወር ለበለጠ ጊዜ ሞት ያለ ክርክር ሲያካሂድ ቆይቷል።

በመጀመርያ ደረጃ የቦናፓርቲስት መበሰብ አደጋ፡ ቀጥሎ የተገባቸው አደጋ፡ ከዝያ በኋላ የመደባዊ እርቅ አደጋና የፓርቲ ጥያቄን እንደሚያይ፡ በፕሮግራምና በመርህ-ግብር ዙርያ የተነሱ ጥያቄዎችም በነዚህ እጅግዳሞች ውስጥ እየተሰኩ እንደሚታዩ፡ በእያንዳንዱ አርእስት ስር መወሰን የሚቻለውን ውሳኔ እየወሰነ እንዲሄድ በመጨረሻም ያለፈው ዓስር ዓመታት ጉዞ ከዚህ አኳያ እንዲመረምር ተግባብቶ ነበር ውይይቱን የጀመረው።

ባለፈው የአንድ ወር ጊዜ ውስጥ በመጀመርያው እጅግዳ ብቻ ሲከራከር ከርሟል። ዋናው ውስጣዊ አደጋችን የቦናፓርቲስት መበሰብ አደጋ ነው የሚለው ወገን ሓሳቡን በአራት ክፍል ከፍሎ አቀረበ። በመጀመሪያ ደረጃ የቦናፓርቲስት ጉድፈ ሕሳብን በሚመለከት ሓሳቡን አሰፈረ። ከዚህ ቀጥሎ የምንገባው ስርዓት ምንድነው፡ በሚለው ጉዳይ ላይ ገርግራማችንና መርህ-ግብርዎችን ትክክለኛ ናቸው የሚለውን ሃሳቡን አስቀመጠ። ከዚህም በኋላ በሚመነጨው አደጋ በሚመለከትም በመስፍና በፀረ-ዴሞክራሲና ፍላጎት ወደ ጥገኛ ሽር መደብ ለመሸጋገር የአብዮታዊ ዴሞክራሲ ባህሪና አመለካከት ከዚህ አኳያ መጀመሪያ ነገር በሚል አስቀመጠ። ይህ ሂደት የቦናፓርቲስት መበሰብ ሂደት ነው። በዚህ ሂደት የሚፈጸመው መንግስትም በፍፓርቲስት መንግስት ከመሆን አያልፍም ብሎም የአደጋውን አሳያየም (characterization) አስቀመጠ።

ሌላው ወገን በቦናፓርቲስት ጉድፈ ሕሳብ ላይ በሰፊው ከመከራከርና በአገራችን ሁኔታ በፍፓርቲስት ሲፈጠር አይችልም ብሎ ከመጀመሪያው ወጪ በስርዓታችን ምንነትና፡ በአደጋው መደባዊ ይዘት ማለትም ወደ ጥገኛ ሽር መደብ መሸጋገርን በሚመለከት እንዳች አስተያየት ከመስጠት ተቆጥሏል። ከዚህ በኋላ በዚህ ጉዳይ ላይ ምንድነው አስተያየታችሁ በሚል በተደጋጋሚ ይቀርብላት ሰነበረው ጥያቄ ይሰጥ የነበረው ምላሽ በዚህ ጉዳይ ላይ ያለንን አስተያየት በማቀጥለው ርእሰ እንገልግሎን የሚል ነበር።

በዚህ መልኩ በመጀመሪያው አርእስት ላይ የተካሄደው ውይይት እንደባታ ቤቱ ወደ ውሳኔ ተሸጋገሮ ሁለት ክፍል ያለው የውሳኔ ሃሳብ ቀረበ። የመጀመሪያው ክፍል የአደጋው መደባዊ ምንነት በሰፊው የሚከራከር ሲሆን፡ ሁለተኛው ክፍል ደግሞ የአደጋው አሳያየም (characterization) የሚያስቀምጥ ነበር። በውይይቱ ሂደት ሲያካሂድ አንድ የማሳካት አባል ያለደጋውን መደባዊ ምንነት በሚመለከት የቀረበውን ሃሳብ ተቀብሎ በፍፓርቲስት መበሰብ ሂደት የሚለውን አሳያየም ግን እንደማይቀበል ገልጾ የነበረ በመሆኑ ረቂቅ ውሳኔውን የሚመለከት ሃሳብ በሁለት ክፍሎች ላይ በየተራ ድምፅ እንስጥ የሚል ሃሳብ አቀረበ። ተቀባሪው ወገን ይህንን ሃሳብ በጥብቅ ለስተዳወመው መጽፍ ላይ የነበረው ስብሰባ ችግር እንዳይፈጠርበት ረቂቅ ውሳኔውን ያቀረበው ወገን ሃሳቡን ተቆርቆ በሁለቱም ክፍሎች ላይ በጋራ ድምፅ ይስጥ የሚለውን ተቀብሎ በዚህ እካሄድ ድምፅ ተሰጠ። በስብሰባው ተሳታፊ የነበረው 26 ሰው ውስጥ 15 ረቂቅ ውሳኔውን ሲደግፍ 13 ደግሞ ተቃወመ። አሰያየም ላይ ብቻ ነው ችግሩ ሲል የነበረው ክፍልም ተቃዋሚ ሆነ። 13 የተቃውሞ ድምፅ የተገኘውም ይህንን ክፍል ጨምሮ ነው።

በዚህ መልኩ እጅግዳው ሮብ የካቲት 21 ከሰዓት በኋላ እንደተገባደደ የውጭ ጉዞ ግምት ውስጥ በማስገባት ስብሰባው እስከ ቅዳሜ እንዲተላለፍ በአንድ አባል ጥያቄ ቀረበ። ሌላው ወገን በሜቀተሰው እጅግዳ ላይ ተዘጋጅቶ ለመቅረብ እስከ ቅዳሜ መተላለፍ ብቻ በቂ ሰለልሆነ ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍለትና ለዝግጅት ዐቂ ጊዜ እንዲያገኝ ጥያቄ አቀረበ። ቤቱ ይህንን ጥያቄ ተቀብሎ ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍ ወሰነ።

ለዝግጅት እስከ ሰኞ ድረስ ያሰፈልገኛል ሲል የነበረው ወገን ሰኞ የካቲት 26 ስብሰባ ሲጀመር ማለት ተሰጥቷል። በዚህ ሁኔታ ውይይቱን መቀጠል ፋይዳ የለውም። በእንደዚህ ዓይነት ፋይዳ ቢሰ ስብሰባ መሳተፍ አንችልም። ስለዚህም ስብሰባውን አቋርጦ በአስተያየት ወደ ጉባኤ እንሂድ። ከብዙ-ነትና ከውሁዱ በእነዚህ የተውጣጣ የጉባኤ አዘጋጅ ኮሚቴ ይደቃል። መስፍን በተመለከተ በተመሳሳይ መልኩ የሚጽጽም አጣሪ ኮሚቴ ይመሰረትና አጣሪቱ ሪፖርቱን ለጉባኤ

ያቅርብ የሚል አቋም አራመደ፡፡ ብዙሃኑ ደህንነት ላላቸው ቢቀበልም ባይቀበልም ወይይቱ ሊቀጥል እንደማይችል አጠናክሮ ገባ፡፡

01/07/93

በዙሃኑ የግሉ ወይይት ከነገት ውጣ ወረድ በኋላ የተጀመረው የሚያስግመና የሚለያዩ ነጥቦች ተለያይተው የጥምጥም መነሻ ሃሳብ ቀርቦ ወደ ገቢአው እንዲቀርብና ገቢአው የመጨረሻ እልባት እንዲሰጥበት ነው በድርጅታዊ አሰራራችን ገቢአው የሚዘጋጀው በዚህ እኳኑን የውጫዊ እዘጋጅ ኮሚቴ የጥጽዳመው በግሉው በምርጫ እንጂ ሁለት ድርጅት የተፈጠረ ያህል በእኩልነት ይወጣጣ በሚል መርህ አይደለም፡፡ ውሳኔ እኛ ያልነው በልተፈፀመ በስተቀር በብሰባው አይቀጥልም ብሎ ርዳታቸውን በወራዊ ፍጥክራሊያዊ እኳኑን ሊጭን አይገባም አይችልም፡፡ በመጀመሪያው እገዳ ብድረት ሲሸነፍ በብሰባው ይቋረጥ ብሎ ማገታተም ተገቢ አይደለም፡፡ ለሌላም በብሰባውን መቀጠል አለበት አለ፡፡

ከባለደን ፖሊት ቢር
ለሀውሳት
ለሕጋዊ
ለደህንነት

ጉዳይ፡ የአህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በብሰባ እንዲሳይድ ለሰላማዊነት

በዚህ ሂደት ጉዳዩ እልባት ለመስጠት ይቻል ዘንድ በብሰባው ለማክበሩ ጠዋት ሶስት ሰዓት ተቀጠረ፡፡ በተጨማሪም ስንት በዙሃኑ የግሉ አባላት ሲገቡ ሰነዱን ፈራሚ ወገኖች ግን እንደ መልእክት ይዞ የመጣ ሰው ካልሆነ በስተቀር ሌላው በብሰባው ሳይገኝ ቀረ፡፡ መልእክት ይዞ የመጣው ሰውም ፖለቲካ ገቢአው ለሌላ የግሉ በብሰባ ሊቀጥል አይችልም፡፡ ሳቀረብነው ሃሳብ ምንም ስጦታ አያ ገን ይህ ሳይሆን በብሰባው እንዲሰጥ ብለዋል፡፡ ለሌላም የሚከተሉት አባላት ፈላጊውን ከግሉ አገልግለዋል፡፡ 1ኛ ተወልዶ ወገኖቻቸው 2. ሰዩ አብርሃ 3. ገብሩ አስራት 4. አለምስገድ ህሊምሳክ 5. አባይ ዑዳዩ 6. አውግሱም ወልዱ 7. አረጋሽ እዳነ 8. ቢተውልኝ በላይ 9. ሰለሞን ተስፋይ 10. ህመስቀል ሄሴት 11. ሓሰን ሸፋ 12. አብርሃ ካሕሳይ (ማንጃስ)

ግሉው ደህንነት ሁኔታ ከተገነዘበ በኋላ የሚከተሉትን ውሳኔዎች ወሰነዋል፡፡

1. በገዛ ፈቃዳቸው የግሉ በብሰባ ላይ አንሳተፍም ያሉት አባላት በገዛ ፈቃዳቸው ፈላጊውን ከግሉ እንዲሰጡ ተቆጥሮ ቀጣዩ ገቢአው የመጨረሻ ውሳኔ እስኪወሰን ድረስ ከግሉ አባልነታቸው ታግደው እንዲቆዩ ሀውሳትን በማንኛውም መድረሻ ላይ የማይወክሉ መሆናቸው እንዲታወቅ፡፡ ከነዚህ ውስጥ ስህተታቸውን እምነው የተሟላ ገለ ሂስ እድርገው የሚመለሱ ቢኖሩ ግሉው እንዳይገኝ እንዲታወቅ፡፡
2. ግሉው የተቀረጸውን የወይይት እገዳዎች በአፋጣኝ እንዲያጠናቅቅ ወይይቱ እንደተጠናቀቀ በአገድ በኩል የገቢአው እዘጋጅ ኮሚቴ በድርጅቱ ሕገ-ደንብ መሰረት ተቋቁሞ ለገቢአው የሚደረገው ዝግጅት እንዲቀላጠፍ፡፡ በሌላ በኩል መላው የሀውሳት ካድሬን ያቀፈ አስቸኳይ የካድሬ ኮንፈረንስ ተጠርቶ በጉዳዮቹ ላይ ሰፊና የተሟላ ወይይት እንዲያካሂድ፡፡
3. ይህ ውሳኔ ለመላው አባላትና ካድሬዎች በአፋጣኝ እንዲገለፁ ለእህት ድርጅቶችም ይፋ በሆነ መልኩ እንዲገለፅ

በመሆኑም የግሉው ውሳኔ ይኸው መሆኑ እንዲታወቅና ገለበጦቹ የሀውሳት ገቢአው የመጨረሻ እልባት እስኪሰጥ ድረስ ከሃላፊነታቸው የታገዱና ሀውሳትን በማንኛውም የአሀወደ-ግ አካል የማይወክሉ መሆናቸው እንዲታወቅ እናሳስባለን፡፡

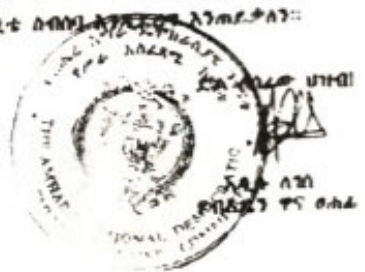
ግሉው ሀውሳት ደህንን አስቸጋሪ ፈተና በድል እንደሚወጣ ይተማመናል፡፡ እህት ድርጅቶችም የግሉው በዙሃን አካል የድርጅታችንን ዲሞክራሲያዊ አሰራርና ሀልውና ለማስጠበቅ ሲል የወሰናቸውን ውሳኔዎች እንደሚረዳላትና እንደሚቀጥሉት ገሰገሱ ገራ አብረውት እንደሚሰለፉ ይተማመናል፡፡

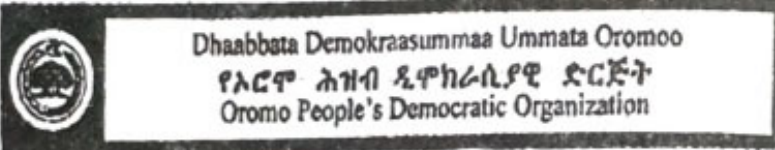
ድርጅታችን አህአዴግና አገራችን የሚገኝበት አስቸጋሪ ሁኔታ ሁላችንንም በኩተኛ ሁኔታ ሲያሳስብን እንደቀዩ ይታወቃል፡፡ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደገፍ ይህ አስቸጋሪና የተወሰነበት ሁኔታ አህአዴግንና መንግሥትንና መላ ህዝባችንን ወደስፍተኛ እድገት ሊያስገባ ወደሚችል ደረጃ እያመራ ነው፡፡ ይህንን ተወስኖ በትክክል ተገንዞ ለመቅረብ የሚያለው በጉዳዩ ላይ በግልፅ በመንጋርና አገባብ ያላቸው የአህአዴግ የሰራረ አካላት በሚያስተምሩት ትክክለኛ አትግጫ በመመራት ነው ብልን እናምናለን፡፡

ከዚህ በመነሳት የአህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በአፋጣኝ ተገናኝቶ በጉዳዩ ላይ እንዲመነገር የካቲት 29 ቀን 1993 ዓ.ም አስቸኳይ በብሰባ ተጠርቶ የገፈፈ ቢሆንም በብሰባው ሊሳይድ አልቻለም፡፡ ዛሬ ትዳሜ መጋቢት 1 ቀን 1993 ዓ.ም መሳይድ የገፈፈበት መደብ በብሰባው እንዲሰጥበት ግልፅ ነው፡፡ ሁላችንም በጉዳዩ ላሳሳቢነት ወደፊት እንደምንጨነቅበት ሁሉ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴው በፍጥነት ተገናኝቶ በጉዳዩ ላይ እንዲመነገርበት ግድረገ ይመላ የአገራችን ህዝቦችና ባትግኝን ላይ የተደቀነውን እድገት ከግስግሰድ እኳም የሚግደው ግና በኩተኛ እንደሆነ የብሰባዊ ፖሊት ቢር ይገነዘባል፡፡

ለሀሊህም ሁሉም የአህአዴግ አባል ድርጅቶች ተወቃኞች በተገናኙበት ቢሆን በሚተሰሩት ሁለት ቀናት ውስጥ የአህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በብሰባ እንዲሰጥ እንመክራለን፡፡

ገልቢጾ 422 288

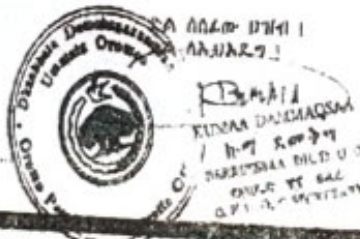

ለገጽ መለስ ዜናዊ
የኢህአዴግ ሊመንበር

Lakkis/Ref No. ....
ቀን
Gajjame/Date 24/12/93
47

በኢህአዴግ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር ለማየት የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባቶቹ ስብሰባ በ29/06/93 ዓ.ም መጠራቱ ይታወቃል። ድርጅታችን አህዴድ በዚህ ስብሰባ ላይ ለመገኘት አወዛጋቢ የሆኑ የሀገር ችግሮች በመፈጠራቸውና ከኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት አራት ሰዎች ታገደው በስብሰባው ላይ ተገኝተው በጉዳዩ ላይ በግልፅ መወያየት በማድረጋቸው ሁኔታ በስብሰባው ላይ መገኘት አስቸጋሪ በመሆኑ ለመፍታት ግን እነዚህ ሁኔታዎች ከተስተካከሉ በስብሰባው ላይ መገኘት ዝግጁ መሆናችንን በዚህ እሳት በጥናው ደብዳቤ ለሁሉም የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት አሳውቀናል።

የተፈጠረው ችግር ድርጅታችን አህዴድንም በከፍተኛ ደረጃ የሚያስወጋቸውና የሚያሳስበው በመሆኑ ሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ተወካዮች በሚገኙበት የኢህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባ ላይ ጉዳዩ በግልፅ እንዲታይና እንዲመከርበት ለማድረግ የበኩላችንን ጥረት ለማድረግ ሞክረናል። ስለዚህ በሚቀጥለው ስብሰባ የሁሉም አባል ድርጅቶች ተወካዮች እንደሚገኙና በጉዳዩ ላይ ውይይት ሊደረግ እንደሚችል ተስፋ የሚሰጥ ግንዛቤ አግኝተናል። ከዚህም በመነሳት በእኛ በኩል በስብሰባው ላይ ለመገኘት የድርጅታችን ማእከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ማድረግ አስፈላጊ መስሎ በሊቀዋንና በዚህም የአገድ ሳምንት የዝግጅት ጊዜ ለሰሚያስፈልገን አባል ድርጅቶችም ይህንኑ አውቀው የስብሰባውን ጊዜ ለአገድ ሳምንት እንዲያራዝሙልን እንጠይቃለን።

የጽሑፍ አድራሻ
አድራሻችን
Our Address
P.O. Box 24091
Telephone 30 31 87
Fax 30 31 88
የቦታው
አዲስ አበባ
Addis Ababa

ለገጽ ገጽ 363: ደብዳቤ

ቀን 04/07/93 ዓ.ም

በ04/07/93 የሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባን በተመለከተ የጥናታዊ ደብዳቤን ይመለከታል። በህወሓት ውስጥ በተፈጠረው ችግር ላይ ለመወያየት ለአገድ ሳምንት ያህል መከራ ተደርጎ ላይሳካ እንደቀረ የሚታወቅ ነው። ዛሬ በላከው ደብዳቤ እንደገለፅኩት የሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴው ስብሰባ እንደጥ ለአገድ ሳምንት እንዲተላለፍ ጠይቀዋል። የሰራ አስፈጻሚው ኮሚቴ ስብሰባ በዚህ መልኩ በአህዴድ ጥያቄ በተደጋጋሚ እየተላለፈ ተወሳኝ እየተባባሰ በመሄዱ በጣም እንደሚሰማና ላልገልፅ አልፋል። የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በአፋጣኝ ተሰብስቦ ችግሩን ለማርገብ የሚያስችል እርምጃ መውሰድ ይገባል ነበር የሚል የዐና እምነት አለን። አገድ አባል ድርጅት ስብሰባው ለአገድ ሳምንት ይራዘምልን ብሎ በጠየቀበት ሁኔታ የሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ስብሰባው መጥራት ስለማልችል በወላይን ጥያቄ ተይዞ የነበረው ቀን ቀጠሮ መሰረቱን ልገልፅ እውቃለሁ። የዚህ ደብዳቤ ገልጻዊ ለሁሉም እህት ድርጅቶች እየላከሁ በሆነ የዘገነን እስተያየት እንደሰግሁ ለጠየቀኩ የስብሰባ ማራዘም ጥያቄ መልስ እንደሰጥኩ ላረጋገጥሁ እውቃለሁ። የአህዴድ ማእከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ የተሳካ እንዲሆን ምኞቱን እየገለጸበት የዚህ ደብዳቤ ገልጻዊ ሳንተ በኩል ለማእከላዊ ኮሚቴው እንዲደርሰልን አባረ ያደርገሁ መሆኔን እገልጻለሁ።

በህወሓት ስብሰባ ረገፍ የወጣው አገጃ የኢህአዴግ ማህተሞች ሕገ-ወጥ በሆነ መንገድ ዘርፎ በኢህአዴግ ሊቀመንበርነቱ በማህተሞች እንዳልጠቀም ማድረግ በዚህ በኢህአዴግ ሊቀመንበርነቱ በምፅፈው ደብዳቤ ላይ የኢህአዴግ ማህተም ላይኛ አልቻልኩም። በዚህ ችግር ምክንያት የጋራችን የሆነውን የመንግሥት ማህተም ያለበት ደብዳቤ ከዚህ ቀደም በመፃፈ በናንተ በኩል የተረፈውን ሂስ በመቀበል፣ ማህተም የሌለው ደብዳቤ መፃፍ የሚያስከትለውን ችግር ገምት ውስጥ በማስገባት በኢህአዴግ ሊቀመንበርነቱ በምፅፈው ደብዳቤ ላይ የማስፍረው ማህተም በማጣት በህወሓት ማህተም ለመጠቀም ተገደረ እለሁ። ጓዶች ችግሩ አገጃው በወሰደው ሕገ-ወጥ እርምጃ ምክንያት የተፈጠረ መሆኑን ተገንዝበው የጋራው ማህተማችንን ባለመጠቀሚያ ይቅርታ እንደሚያደርጉልን እተማመናለሁ።

ገልጻዊ - ለአህዴድ ማእከላዊ ኮሚቴ ✓
ለኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ
ለብሔራዊ ማእከላዊ ኮሚቴ

የጸሐፊው ስም ለማሳወቅ
የሚያስፈልግ ማረጋገጫ

*Southern Ethiopia Peoples'
Democratic Front*

6215

Page 11

॥ ५ ॥

49C 82/100/6864/93
No.

Date 06/02/93.

ለኢትዮጵያ ሥራ አስፈጻሚ ጥረት

250 200 5

ዓዲ፡ በጋራ ግልጽ ሆኖ ለሰላም ጥሪ

[illegible]

የደህረዋን ሥራ ለስልጣን ገዳዩን በማግኘት ጊዜ ደግሞ የገዳዩን ለጥገናነት በጥላቀት በማግኘቱ ችግሩ ላይ ያን ግለት ለገዳዳሪው በዝርዝር በማውጣትና በማውረድ ማርባታል። በወይዘሩ የደህረዋንና ለችግሩ መፍትሔ ይሆናል ብሎ የማግኘትን የጊዘተላትን ለድጋፍ ለስልጣን።

0. በተጨማሪ መረጃ ለማግኘት በውስጡ

በሁሉ ወቅት በሰውነት ግልጽነት ውስጥ የተጠበቀ ችግር ግልጽነት ውስጥ
ሌላነት መጠላለፍ ለጸዳቸው ለጋራ በተጠናከረ ሁኔታ ለየሰው ለጋራ
በሰውነት በሌላ ክፍል ውስጥ በጠላትና በተሰጠው ግብርና ለመረዳት
ችላለሁ። ለዚህ ለጋራ ለሁሉም ችግሩን የተመለከትን በሰውነት ገና

የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች
ዲሞክራሲያዊ ግንባር

*Southern Ethiopia Peoples'
Democratic Front*

Adm 815
Tel.

पृष्ठ १-६. १०

॥ ५ ॥

NYC
No. _____

Date _____

የጊዜ ቦታ ላይሆን ለጋራ ግንባራችን አህአዲጉና አህአዴግ ስፖርቶ መሆኑና
ሕዝቦች ችግር ውጭር እንደሆነ ተፈልጎአል። በመሆኑም ከሀብት ወገኖች
ያገኘናቸውን ሀብቶች መመሪት በግድገራ የግዚተለውን ለጽዮና የመቼት ል ሀብት
ለቅርበናል።

1.1. በመሠረት በሁለት ወገኖች እንደሌለገው የድርጅቱን ሕንጻን በመሠረት ያደረጉ አወጣጋቢ የሆኑ የህግ ጥያቄዎች እንዲሉ ሰግወት ችለዋል። በድርጅቱ ሕንጻን በገልፅ እንደተቀመጠው ሕንጻን በጉዳዩ የተሰጠው የህግ ጥያቄ መብት ለድርጅቱ ጠቅላላ ንብረት ለግልጽ ሆኖ የተሰጠ ሃሳብን ነው። እኛ እንደሚሠራው በዚህ ጉዳይ ላይ ያለን እጽዋ በችግሩ ስራችን ክብደት እንገር በሁለቱም ወገኖች የተቀመጠው የተለያዩ ቅድመ ሁኔታዎች ተሳታፊ ግልጽ ሆኖ የሚገኝ የጋራ መድረክ እንዲሠራ የድርጅታችሁን ችግር ሆነ ለሌላችንም ግልጽ በተመለከተ የጀመሩትን ወይም በመሀል በተገባ ጉዳዮች ተወያይተዋል ለተጣጣሪ ሥራችሁ የሚገኝ እቅዳችን ለጽዋ እንድትደኩ ግልጽ ሆኖ በጋራ መጽሐት የግዴታዎችን ሁኔታዎች ካለ ቀጥሎ ያለው በኩል እንዲሁ ጉዳዩ በመሆኑ ይህንኑ ችግራችሁን በግልጽ እችላለን ለሁሉም ገዢ ወደገባር በገባ ለመመለስ እንድትችሉ፤

1.2. የአትሪጎብ መወሰና ለጠመባብ ግዛይ በጥናት ለድርጅቱ ለራሱ የሚተው ለላህን ግልገሚቱም ባጋራ ሆኖ ችግሩን የሚፈታበትንና የትርጉሙን ግዛይም ካለ ትርጉሙን ባጋራ የሚለጠብቅት ሁኔታ እንድትፈጥሩ!

የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች
ዲሞክራሲያዊ ግንባር

Southern Ethiopia Peoples'
Democratic Front

ዕለድ
ገቢ 815

ገሰት ጥላ 11

አፋጣ

ፅግር
No. _____

ቀን
Date _____

13. ረጅሙን የትግራይ ሕዝብ ትግል በመቀራት መሳታዊ የሕወሓት አባላትና
አመራሩ አሁን በሕወሓት አመራር ካጋጠሙት ችግሮች የባለፉ ራሶች
መደራረብን በዲሞክራሲያዊ መንገድ ታግሎ እየረሰብ እንደመጣ ሁሉ
ይህንንም ችግር በዲሞክራሲያዊ መንገድ እንዲፈታው እየገታችን የሆነ
ሆኖ በዚህም ሂደት በማንኛውም አቅም ሁሉ ደህረዱን ከሕወሓት ገን
ጦሪያቱ መሆኑን ይገልጻል።

ሀ) ደህረዱን ለመፍታት ለሚያስፈልጉት

1. በሕወሓት ግልጽ መቅረብ በተፈጠረው ችግር ላይ የሊሰሩት ሥራ
አላፈጸሙ ኮሚቴ በሰነድ ተገኝቶ መወያየትና ችግሩን ለመቀረብ
በሚችሉበት ዓላይ ላይ መቀረብ መሆኑን እንዲያስቡ እናጥናለን። ከዚህ
ባለፉት ችግሩ በተፈጠረበት ወቅት የሊሰሩት ሥራ አላፈጸሙ ኮሚቴ ተጠ
ርቶ አመራር አካል ሊሆኑ ያለባቸውት የችግሩ አስፈጻሚነትና
በጥቅም መቀረብ ያለበት በመሆኑና እንደ ደህረዱም ቃይቶ ገዢ
የመቀረብ ሀብት ይህ አመራር በሌላ አገልግሎት እንዲሰሩት አገልግሎት
ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ የሊሰሩት ሥራ አላፈጸሙ ኮሚቴ መደራረብ
በተገኘ መንገድ እንዲፈጠር የሚጠቀሙ አቅም ይሆናል።

1.1. የተገኘ የሥራ አላፈጸሙ መደራረብ ለመቀመጥ እንዲቻል ሕወሓትን
መሳሰሉ ደህረዱን ሕገ-ደንብ መሠረት ደህረዱን የሚቀርብ ሥራ
አላፈጸሙ ደብዳቤ አካል በሌላ ደህረዱን ሕገ-ደንብ መሠረት
ተግባራዊውን በተገኘ መንገድ እንዲቀርብ የማያስተዳድሩ ሁሉ
አቅም መሰን ያለበት የሊሰሩት ሕገ-ደንብ በሌላ ሰሌዳ

የደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች
ዲሞክራሲያዊ ግንባር

Southern Ethiopia Peoples'
Democratic Front

ዕለድ
815

ገሰት ጥላ 13

አፋጣ

ፅግር
No. _____

ቀን
Date _____

ለካል በሰህን ይኸው እንዲሆን እንጠይቃለን።

1.2. ከዚህ ጋር በሌላ ወቅት በተለያዩ ግለሰቦች ተወጋጅተው
በሕወሓትና በባለዴን ግልጽ መቅረብ ወይም እየተካሄደላቸውና
እድም እየተወሰደላቸው ያሉ ሕሊናዎች በመሠረቱ የግለሰቦች
ሕሊናዎች በሆኑም ግላዊና ያለሰውን ሂደታችንን ለመግምገም
ቀጣይ እንደት መሄድ እንዲሰጥን የሚጠቀሙ መሳሰሎችን
ለመለወጥ እንደሆነ አሁን በሕወሓት ግልጽ መቅረብ በተፈጠረው
ችግር በሕወሓትና በባለዴን ግልጽ መቅረብ ለመረጋት ችለዋል። ይህን
እንደ ደህረዱን አባል ድርጅት ደህረዱንም ያለሰው ሂደታችንን
የሚገመገምና ቀጣይን መስመራችንን በሚለይ ሕሊና ላይ እኩል
የግዴታና የጠቅላይ ሃሳብና እድም መያዝ ሲገባው በሌላ
እንዲፈጠሩ እለመደርን ተገቢ እይታዎች። ይህ እንደተወሰነ
ሆኖ ወደፊትም ያሉ ሕሊናዎች በሌላ ሀሳብና ተወያይተን
አቅማችንን የማንገለጥበት ሁኔታ እንዲመቻቹ እንጠይቃለን።

ሀ) ደህረዱን ድርጅቶች

አሁን በሕወሓት ግልጽ መቅረብ በተፈጠረው ችግር ዙሪያ በህወሓት
ድርጅቶችና አሰራርና ብሉይን የደረሰንን ደብዳቤዎች አይተናል። በመሠረቱ
በሕወሓት እህት ድርጅቶች የችግሩ አባባቢነትና መረታትም እንዲሰጥበት የተስጥቻሉ
ጭንቀት እህት በከፍተኛ ደረጃ የተገጋጠሙ ነው። በሆኑም እኛ የሊሰሩት አባል
ድርጅቶች በሕወሓት ግልጽ መቅረብ ወይም የተፈጠረውን ችግር ለሀገሪቱና የሊሰሩት
የሚያስፈልገውን እድል በሙሉ ተገንጠን በተፈጠረው ችግር የተገኘበት ሕወሓት

- 3) በጉዳዩ ላይ እንደ እህሊድ ሊኖረን የሚገባ አቋም ምን መሆን አለበት? የሚለትን በመያዝ ለፊና ጥልቀት ሥላሴ ወይይት አድርጎልናል።

በዚህ መሠረት በህዋላት ግ/ኮሚቴ ውስጥ በተፈጠረው ችግርና ችግሩ እስካሁን የደረሰበት ደረጃ ላይ የሰ/አሰራሪ ኮሚቴ ለግ/ኮሚቴው ያለውን ሊገጥሙበት አቅርቦ በቀረበው ሊገጥሙበት ላይ በተለያዩ አቅጣጫዎች ጥያቄዎች ተነስተው ወይይት አድርገንባቸዋል። ባካሄደው ወይይትም ጉዳዩ በምን ደረጃ ላይ እንደሚገኝና አሳሳቢ መሆኑንም የጋራ ግንዛቤ ልንይዝ ችለናል።

ችግሩ እልባት እንዲያገኝ ሥ/አሰራሪው ያደረጋቸውን እንቅስቃሴዎችን በተመለከተ ባካሄደው ወይይት ሥ/አሰራሪ ኮሚቴው በሃሳብ የተለያዩትን የህዋላት ግ/ኮሚቴ አባላትን በጥገገር ችግሩን ለማወቅ ያደረገው እንቅስቃሴና ከዚያም በመነሳት በሃሳብ የተለያዩት ወገኖች በአህዲዱ ሥ/አሰራሪ ኮሚቴ መድረክ ተገኝተው ጉዳዮቸው በመድረኩ እንዲታይ የበኩሉን ግፊት ግድረት እንደ በጎ ጎን የሚታይ ሆኖ አግኝተናል ።

ይሁን እንጂ ሥ/አሰራሪ ኮሚቴው የራሳቸው አቅጣጫዎች ችግር ያለባቸው መሆናቸውን መገንዘብ ችለናል። የችግሮቹ መንስሊና ሚዛን ወደ ፊት በግምገማ የሚለዩ ሆነው እንደ ችግር የታዩት ዋና ዋና ነጥቦች፡-

- 1) የሥ/አሰራሪ ኮሚቴ ፍጥር አዛዥና ከመሆኑና ከጉዳዩ ክብደትና አሳሳቢነት አንፃር ጉዳዩን በአስቸኳይ ወደ ግ/ኮሚቴ መድረክ አቅርቦ ጉዳዩ ወደት ሊያመራ እንደሚችል ተወያይቶ አቅጣጫ ማስቀመጥና የጋራ አቋም እንዲያዝበት በማድረግ ላይ ማጓጉብ ነ።
- 2) በአህዲዱ ሥ/አሰራሪ መድረክ ላይ አንገተፍም ተብሎ በ29/6/93 የተፃፈው ደብዳቤ በአንድ በኩል አንገተፍም ለማለት የሚያበቃን በቂ ምክንያት ባለመኖሩና በሌላ በኩል ደግሞ ከግምባሩ መተሳረሪያ ደንብ ጋር የተገናዘበ ባለመሆኑ የደብዳቤው ለፃፃብ አግባብነት እንደሌለው፤
- 3) ሥ/አሰራሪው ከሌሎች ማለትም ከበአዲንና ከደህረግ ጋር እንደ አካል ተገናኝተው በመወያየት ችግሩ የሚፈታበትን አቅጣጫ ለማስቀመጥ በቂ አቅስቃሴ ያለማድረግ ለሁለት መሆኑን በአደረገው ወይይት ለማየት ችለናል።

ጉዳዩ ያለበት ደረጃና ለጉዳዩ ዕልባት ለመስጠት በሥ/አሰራሪ ኮሚቴው የተደረጉ እንቅስቃሴዎችን ካየን በኋላ እንደ ድርጅት በጉዳዩ ላይ ሊኖረን የሚገባ አቋምና ችግሩን ለመፍታት በሚደረገው እንቅስቃሴ ውስጥ ሊኖረን በሚገባ ሚና ላይ ተወያይተን የሚከተለውን ውሳኔ አላልፈናል።

- 1) የአህዲዱ አባል ድርጅቶችን ውስጣዊ ድርጅታዊ ነፃነት መርህን መሰረት በማድረግ ከሁሉም በፊት ችግሩን መፍታት የሚገባውና የሚችለውም ህወሓት በመሆኑ ድርጅቱ ችግሩን በራሱ እንዲፈታና ችግሩም እዚያው እንዲገታ የበኩላችንን ጥረት ማድረግ፤
- 2) በኛ በኩል ችግሩ ዕልባት እንዲያገኝ የምንጫወተው የደጋፊነት ሚና የአህዲዱ ህገ - ደንብ መሠረት ያደረገ እንዲሆን፤
- 3) የህዝባችንን መብትና ጥቅም መሰረት በማድረግ የአህዲዱ ህልውና የሀገራችን ዲሞክራሲያዊ አንድነትና ልማትና ሰላምና መረጋጋት ተጠናክሮ እንዲቀጥል የበኩላችንን አስተዋዕዮ ማድረግ፤ ይህ ፍላጎታችን ልውን እንዲሆንም ከአህዲዱ አባል ድርጅቶች ጋር እንደወትሮው ሁሉ እንድንታችንን አጠናክረን መቀጠል እንደሚገባን፤
- 4) የሁኔታውን ዕድገት በተመለከተ ሥ/አሰራሪውና ማዕከላዊ ኮሚቴው በጥገዜ ሲያተገናኙ እየተወያዩና የጋራ አቋም እየወሰደ እንዲሁ፤ ሁኔታዎችን ለማወቅ ይቻላል ዘንድ ለውጡን እየተከታተለ ሪፖርት የሚያቀርብ ኮሚቴ እንገታታል፤
- 5) ችግሩንና የችግሩን አፈታት በተመለከተ ግ/ኮሚቴው ያስተላለፋቸው ውሳኔዎች በአህዲዱ ሥ/አ/ኮሚቴ አማካይነት በአህዲዱ ሥ/አ/ኮሚቴ መድረክ ላይ እንዲቀርብ፤ ለካድሬውና ለአባላት፤ በፓርላማ ውስጥ ለሚገኙ የአህዲዱ ተወካዮች፤ እንዲሁም ለሌሎች አካላት እንዲገለፅና በዚህ ሁኔታ ውስጥ መጥቅራችን ሳይኖራቸው ተጠናክሮ እንዲወጣ መሰረት ነ።
- 6) አህዲዱ ድርጅታዊ ግምገማውን በማካሄድ ወደ ገባሌ ለመግባት የሚያስችሉ ጽንሰ-ሀሳቦችን በአፋጣኝ እንዲያጠናቅቅ፤ በዚህም የተዋቀሩ የገባሌ አዘጋጅ ኮሚቴዎችን በስወ ሃይል እንዲጠናከሩ ማድረግ የሚለትን ውሳኔዎች በአንድ ድምፅ አላልፈናል።

መጋቢት 8/1993 ዓ/ም
ፈንገረ

ቁጥር 8-7-93
ቀን

ለ ጌሁ ገሥት ደረጃ

ከ _____

ለደ/ር/ሰ/ሥ

ጉዳዩ፡- የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴና አጠቃላይ ምክር ቤት አስቸኳይ ሰብሳቢዎችን በተመለከተ!

እንደሚታወቀው ሁሉ የአህአዴግ አባል ድርጅቶች ከሆኑት በአንዱ በህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ውስጥ ሲካሄድ በቆየው ገጥሞና የሃሳብ ትግል ሃሳቡ ተቀባይነት ያሳገኘው የአስራ ሁለቱ ቡድን ከመድረክ አቋርጦ በመውጣቱ በአጠቃላይ በገንባራችን በተለይ ደግሞ በህወሓት ውስጥ ተከስቶ የነበረው ቀውስ እዲስ የተካረረ መልክ ይዟል። በህወሓት በተናጠለ ሆኖ በሁሉም ደረጃ የዚህ አይነት አደገኛ ቀውስ ምንጭቱ በሚፈጠሩበት ጊዜ አመራሩ በሰበካና በረጋ መንፈስ ጉዳዩን ለመቅታት የሚችልበትን ትክክለኛ አትሞጃ - ... እንዳለበት ደግሞ የታወቀ ነው።

በዚህ መሰረት የአህአዴግ ከፍተኛ የአመራር አካላት የሆኑት የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴና አጠቃላይ ምክር ቤት ቀውሱ በጊዜና ያለባቱ ጉዳት ሊፈታ የሚችልበትን ሁኔታ ለመፍጠር አበክረው መሰራት ይጠበቅባቸዋል። ትክክለኛው አካሄድና ከአህአዴግ ከፍተኛ የአመራር አካላት የሚጠበቀው ሚና ጉዳዩን በህዝብና በአገር ጥቅም እኒያ መክሰው ችግሩ ሳይባባስ መፈታት እንዲችል ለማድረግ የሚያስችለው ጊና ሙሀን እንዳለበት በግመን ሐመስ የካቲት 29 ቀን 1993 ዓ.ም. አስቸኳይ የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ሰብሳቢ ተጠርቶ የነበረ ሲሆን በይፋ ባልተገለፀ ምክንያት የአህአዴግና አባላቸው የአህአዴግ ተወካዮች በዚህ ሰብሳቢ ላይ ሳይገኙ ቀርተዋል። እንደገናም በብሉይ ስልጣን የተጠየቀው ሰብሳቢ ላይ እንድንገኝ ለቀረበው ጥያቄ አህዲድ የአንድ ሳምንት ሰብሳቢውን የማራዘም ጥያቄ በማቅረቡ ደህረኛ ደግሞ አሁንም በይፋ ባልገለፀው ምክንያት ለጥያቄው ምላሽ ባልመሰጠቱ

የጉዳዩን አሳሳቢነት ገልጼ የአህዲድን ሰብሳቢውን በተናት የማራዘም ሃሳብ ለመቀበል እንደተገደቡ ነገር ገን ደግሞ በዚህ አኳኝን ለንቀጥል እንደግንኙል ለሁሉም አባል ድርጅቶች ፡፡ልዕ አድርጎ ነበር።

በብሉይን በኩል የጉዳዩን አሳሳቢነት በመመልከት አሁንም የአህአዴግ የአመራር አካላት በዚህ አሳሳቢ ወትት ቶሎ ተገናኝተው መመከር የሚገባቸው በመሆኑ የአጠቃላይ ምክር ቤት ሰብሳቢ ለሰኞ መጋቢት 10 ቀን እንዲጠራ ተጠይቋል።

በአህአዴግ መተዳደሪያ ደንብ መሰረት አንድ አባል ድርጅት የስራ አስፈጻሚ ሆኖ የአጠቃላይ ምክር ቤት አስቸኳይ ሰብሳቢ እንዲጠራለት የመጣቱ መብት እንዳለውና ይህም ጥያቄ በተባለው ፍጥነት መስተናገድ ያለበት እንደሆነ የተደነገገ በመሆኑ በራሴም ሆነ በብሉይን በውል የቀረቡ የሰብሳቢ ጥያቄዎችን ከሁሉን በኋላ ማራዘም ፊደል ተገቢ ለሰሙሁ በሁላችንም ዘንድ ተገቢው ገንዘብ ሊያጠቅም ይገባል። በመሆኑም የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አካላት ለአሁኑ መጋቢት 9 ቀን 1993 ዓ.ም. የአህአዴግ አጠቃላይ ምክር ቤት ደግሞ ለሰኞ መጋቢት 10 ቀን 1993 ዓ.ም. የተጠራ በመሆኑ የስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አካላት በዘወትር የመሰብሰቢያ ስታችን ከቀኑ አስር ሰዓት፤ የአጠቃላይ ምክር ቤት አካላት ደግሞ በዘወትር የመሰብሰቢያ ሰዓታችን ከጠቀቱ ለስት ለስት እንድትገኙ በጥብቅ አስታውቃለሁ።

በዚህ አጋጣሚ የህወሓት ማእከላዊ ኮሚቴ አጠቃላይ የክፍሪዎች ሰብሳቢ በመጥራት ካድሬዎች ስለተፈጠረው ቀውስ ተገቢውን መረጃ ከሁለቱም ወገኖች አገኝተው ማዕከላዊ ኮሚቴው ሊከተለው የሚገባውን አትሞጃ እንዲያመለክቱ በተጠራው ሰብሳቢ ላይ በትግራይ ውስጥ የሚገኘው ካድሬ በሙሉ ተገኝቶ ተወያይቷል። በዚህ ወይይት ከማዕከላዊ ኮሚቴው ሰብሳቢ ለፈገገው የወጣው የ12ቱ ቡድንም በማዕከላዊ ኮሚቴ ጋባዥነት እንዲካፈል የቀረበለትን ጥሪ አልቀበለም ካለ በኋላ አካላት በማዕከላዊ ኮሚቴ ስም እንዲጋብዙት ተደርጎ ነበር። በዚህ መሰረት በሰብሳቢው ላይ ተገኝቶ መረጃውን እንዲያቀርብ እድል ተሰጥቶት ለአካላት ትክክለኛውን መረጃ ለመስጠት ባለመፈለገና እኒ ባዘጋጀሁት አጀንዳ ካልሆነ በሌላ አጀንዳ አልወያይም ብሎ ትግራይ ውስጥ ያለው መላው የህወሓት ካድሬ የተገኘበትን ሰብሳቢ ረገጠ ወጥቷል። ሄህ ቡድን ሰብሳቢ ረገጠ የመውጣትን አስነዋሪ ባህል መቀሌ ላይ በተሰበሰቡ የህወሓት ካድሬዎች

የነጋሪ መንገድ -----

ፊት እንደገና ለሁለተኛ ጊዜ ረገጦ በመውጣት ሲያሳይ ገን እንድም ካድሬ ተከትሎት ካለመውጣቱም በላይ ከፍተኛ ውግዘት ደርሶበታል። ይህን በተመለከተ የሀወሓት ካድሬዎች ስብሰባ ያወጣውን የአቋም መግለጫ በመያዝ ለእህት ድርጅቶች የሚያሳውቁ የካድሬው ተወካዮች የመጡ በመሆናቸው በቅርቡ ሂደቷን ከራሳቸው እንደበት ልታገኙት ፣ ችላላችሁ ብዬ እገምታለሁ።

በመጨረሻም ይህ የስብሰባ ጥሪ ወረቀት በየድርጅታችሁ ተባዝቶ ለእያንዳንዱ የሰራ ለሰራ የሚኖሩ የምክር ቤት አባል በእጁ እንዲደርሰው ለማሳሰብ እወዳለሁ።

መተከላዊ እንድንታችን በትግል ይዳብራል !!

ድል ለሰፊው ሀዝብ !!

[Handwritten signature]
መለስ ዜናዊ

የአህአዴግ ሊቀመንበር

ገልግላለሁ።

በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢህአዴግ ምክር ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ያሳለፈው ውሳኔ

የኢህአዴግ 4ኛ ጉባዔ ከመካሄዱ አስቀድሞ ያባለፍነውን 10 ዓመታት ጉዞ በሚመራበት የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ግምገማ እንዲያካሂዱ በኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ መወሰን ይታወቃል። በየድርጅቱ ግምገማው ከተካሄደ በኋላ ወደ ጉባዔ ከመሄዳችን በፊት በኢህአዴግ ደረጃ መድረክ ተከፍቶ በየድርጅቱ የተያዘውን አቋም የማቀራረብና የማጣጣም ሥራ ለመስራት በተመጣጠነ አቅጣጫ መሠረትም የህወሓትና የብሔራዊ ማዕከላዊ ኮሚቴ ውይይት ጀምረዋል። ሌሎች ድርጅቶችም በቅድመ ዝግጅት ላይ ይገኛሉ። የብሔራዊ መድረክ ያለምንም ችግር በመተጠል ላይ ሲሆን በህወሓት በኩል ግን ከአንድ ወር ውይይት በኋላ በነበረው ልዩነት የውሀዳን ድምፅ የያዘው ቡድን መድረኩን ረገጦ በመውጣቱ ምክንያት ስብሰባው ተቋርጦ ነበር።

በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረው ችግር የህወሓት ብቻ ሳይሆን ሁላችንንም በተጥታ የሚመለከት ጉዳይ በመሆኑ እጅግ አሳስቦን ነበር። ችግሩ ከተፈጠረበት ቀን ጀምሮ ሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ችግሩን በመፍታት ረገድ የየብኩላችንን እገዛ ለማድረግ ጥረት ስናደርግ ቆይተናል። የተፈጠረው ችግር ቀላል ያልሆነ አደጋ ሊያስከትል የሚችል ቢሆንም የህወሓት ካድሬዎችና የኢህአዴግ አባል አህት ድርጅቶች ባደረጉት ጥረት ዲሞክራሲያዊና ተቋማዊ መፍትሔ እንዲያገኝ አስችለውታል።

የምክር ቤታችን አስቸኳይ ስብሰባ በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር አስመልክቶ በህወሓት ሊቀመንበር የቀረበውን ሪፖርት፣ ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ካገለለው ቡድን ሶስት አባላት በስብሰባው ተገኝተው ያቀረቡትን ሃሳብ፣ በትግራይና በአዲስ አበባ ያሉ የህወሓት ካድሬዎች ያወጡትን የአቋም መግለጫና በወኪሎቻቸው እማካይነት የተሰጠውን ማብራሪያ በጥምና ካ... ለሶስት ቀናት በዝርዝር ከተወያየበት በኋላ የሚከተለውን ውሳኔ አሳልፏል።

1. የድርጅታችን ኢህአዴግ መተዳደሪያ ደንብ እንደሚደነገገው ሁሉ ህወሓት ውስጣዊ ድርጅታዊ ሁኔታውን አስመልክቶ የራሱን ውሳኔ መወሰን እንደሚችል ምክር ቤቱ ያምናል። እንደ ድርጅት የሚወሰደውንም ውሳኔ ያከብራል። ወደ ኢህአዴግ ምክር ቤትም ሆነ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የሚወከላቸውንም አባላት በፈለገው ጊዜ መተየርና ማስታወቅ እንደሚችል ምክር ቤቱ ይቀበላል።
2. ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ያገለለውን ቡድን በሚመለከት ስብሰባ ረገጦ መውጣቱ በመርህ ደረጃ ትክክል ባለመሆኑ ምክር ቤቱ ተግባሩን ይኮንናል። ቡድኑ ስብሰባ ረገጦ ከወጣበት ጊዜ በኋላ ለተከሰቱት የተባባሱ ችግሮች መንስኤው “ውሀዳን ለብዙሃን ይገዛል” የሚለውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ መጣስ እንደሆነ ምክር ቤቱ ስምምነት ላይ ደርሷል። ከአብዮታዊ ዲሞክራሲያዊ መስመሮቻችን ሌላ የኢህአዴግ መለያ የሆነውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት ድርጅታዊ መርህን ተባርሮ መቆም በድርጅቱ ውስጥ የተገባር እንድንት እንዳይኖር የሚያደርግ አፍራሽ ድርጊት በመሆኑ ሊወገዝ ይገባል።

3. ራሱን ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ያገለለው ቡድን አባላት ችግሩን ለመፍታት ሊያገዝቡ የሚችሉ ህጋዊ መድረኮችን በመሰሉ እየረገጡ መውጣታቸውን ምክር ቤቱ ያውግዛል። የትግራይ ካድሬዎችን መድረክ ረገጠው ከመውጣታቸውም በላይ በኢህአዴግ ምክር ቤት ተገኝተው ሃሳባቸውን በነፃ ማራመድ እንደሚችሉ በግልጽ እየተነገራቸው፤ ልዩነታቸውንም ሆነ ተፈፀመ የሚሉትን ስህተት ማስረዳት እየተገባቸው፤ የምክር ቤቱን መድረክ ረገጠው መውጣታቸው ምክር ቤቱን ያሳዘነው ሊሆን የእንደዚህ አይነት በተደጋጋሚ ከሠድረክ የመሸሸ ጥፋት በምንም መንገድ ሊስተባበል የማይችል ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ድርጊት በመሆኑ ምክር ቤቱ በጥብቅ እውግዝታል።
4. ችግሩ ከተፈጠረ በኋላ ባሉት አጭር ጊዜያት ውስጥ ከህጋዊ መድረክ ውጭ የሚካሄዱ በርካታ አፍራሽ ተግባራት በመከናወን ላይ ስለሚገኙ፤ ይህ በታች እንቅስቃሴ ህወሓትን ብቻ ሳይሆን ኢህአዴግንም ለመሰነጣጠት ያለመ መከራ በመሆኑ በአፋጣኝ እንዲገታ፤ በተለይም ደግሞ በቡድኑ አባላት በኩል ለአብዮታዊ ዴሞክራሲያዊ መስመራችን ባዕድ በሆነ ዘረኛና ከፋፋይ መንገድ የሚነዛው አለባልታ እንዲቆም፤ መላው የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች በዕናት እንዲታገሉት ምክር ቤቱ ወስኗል። ህጋዊ ባልሆነና የኢህአዴግን እንደነት በሚያናጋ ማናቸውም አይነት ተግባር የሚሰለፍ የኢህአዴግ አባል ድርጅት እንደማይኖርም ምክር ቤቱ ያረጋግጣል።
5. የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባውን ሲጀምር በያዘው አጀንዳ መሠረት ውይይቱን ካጠናቀቀ በኋላ ወደ መደበኛ ጉባኤ እንዲገባና ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ የታገዱት የቡድኑ አባላት ከስህተታቸው ታርመውና ግሉሂስ አድርገው ከመጡ እንደሚቀበሉባቸው በማዕከላዊ ኮሚቴውና የድርጅቱ ካድሬዎች የተላለፈውን ውሳኔ የኢህአዴግ ምክር ቤት ይደግፋል። በዚህ ረገድ ሁሉም እህት ድርጅቶች ተፈላጊውን ገንቢ ጥረትና እገዛ እንደሚያደርጉም ያረጋግጣል።
6. ህወሓትን ከመወከል የታገዱት የቡድኑ አባላት በኢህአዴግ ውስጥ በነበራቸው ኃላፊነት ምክንያት ይዘውት የነበረውን የኢህአዴግ ንብረትና ሰነድ በአፋጣኝ እንዲያስረክቡ እንዲደረግ፤ በኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ድርጅት ስራ ላይ ክፍተት እንዳይፈጠር አስፈላጊ መስተካከል እንዲደረግ፤ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ኮሚቴም መደበኛ ስራውን ሳያቋርጥ እንዲቀጥል ምክር ቤቱ ወስኗል።
7. ይህ ውሳኔ ከህወሓት ያፈነገጠው ቡድን አባላት እንዲያውቁት እንዲደረግ፤ በኢህአዴግ አባል ድርጅቶች የሚካሄደውን የ10 አመት ግምገማ እንዳጠናቀቅን ለሀዘቡ ይፋ እንደምናደርግ ቀደም ሲል የተቀመጠ እቅጣጫ ቢኖርም አሁን ከተፈጠረው ሁኔታ አኳያ በኢህአዴግ ምክር ቤት ስም ይፋ መግለጫ እንዲሰጥ፤ በሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች አባላትና በሀዘቡ ውስጥ ጉዳዩን የማብራራት ሥራ እንዲሰራ ምክር ቤቱ ወስኗል።

መጋቢት 13 /1993

አዲስ አበባ

ክፍል: በጠቅላላ
አካባቢ

9.07.93

ከአቶ: መከለ: ዜናዊ
የኢትዮጵያ: ፌዴራላዊ
ዴሞክራሲያዊ: ሪፐብሊክ
ርዕሰ: መለተዳዊ:

አዲስ: አበባ

በህጋዊ: አመራር: ወለድ
በተፈጠረ: የአመራር: አገልግሎት:
መንግሥት: በፀደቀ: የህጋዊ
የወለድ: አዋጅ: አዋጅ: አዋጅ:
የህጋዊ: አዋጅ: መንግሥት: የህጋዊ
ግዛት: የህጋዊ: በመጠን:
ፀረ-ህግ: መንግሥት: ፀረ-
ዴሞክራሲያዊ: ህግ: ህግ:
ሰላም: መንግሥት: የህጋዊ
አዋጅ: አዋጅ: አዋጅ:
አዋጅ:

በተከረ: አዋጅ: አዋጅ
አዋጅ: ዜናዊ: ወለድ: አዋጅ
ርዕሰ: ጠቅላይ: መንግሥት
የህጋዊ: አዋጅ: አዋጅ:
የህጋዊ: አዋጅ: መንግሥት
አዋጅ: አዋጅ: አዋጅ:

በዚህ: መሠረት:

ሀ) ዜናዊ: አዋጅ:
አዋጅ: አዋጅ:
አዋጅ: አዋጅ:

ከ) አዋጅ: የህጋዊ:
ዜናዊ: አዋጅ:
አዋጅ: አዋጅ:

25/12/93

ገልጽ ደብዳቤ
ለ/ሀይዴ ጽ/ቤት
አዲስ አበባ

ጉ ዓ ዩ ፡ ፡ ከዛሬ ነሐሴ 25 ቀን 1993 ዓ.ም ጀምሮ በራሴ ፈቃድ
የአሀይዴ አባልነቴን ማቋረጡን ማሳመቅ

እንደሚታወቀው ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ በራሴ ፈቃድ የአሀይዴ አባል በመሆን በድርጅቱ ፕሮግራም ለተዘረዘሩ ዓላማዎች ተግባራዊነት የአቅማንና ችሎታዬን ያህል ለመንቀሳቀስ ሞክራለሁ፡፡ የአቅማንና የችሎታዬንም ያህል በድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 7 መሠረት፡፡ ግዴታዬን በመጠጣት አገልግቤአለሁ፡፡

በዛሬ ነሐሴ 22 ቀን 1993 ዓ.ም ጀምሮ ግን በድርጅቱ ነፃነት 1982 ዓ.ምና የ1986 (እስከ 1994) መተዳደሪያ ደንቦች አንቀጽ 6.6. መሠረትና በአገራችን ሕገ መንግሥት አንቀጽ 31 መሠረት በራሴ ፈቃድ የአሀይዴ አባልነቴን ማቋረጡን አስታውቃለሁ፡፡ በመሆኑም ከዛሬ ጀምሮ የድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 7 እይመለከተኝም፡፡ ድርጅቱን ለመልቀቅ መነሻ የሆኑኝ ምክንያቶች እንደሚከተሉት ናቸው፡፡

1. አሀይዴ በኢጋዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ በ1982 ያወጣውንና በ1986 ያሻሻለውን የፕሮግራሙን ዓላማዎች ከግዛ ለማድረስ የሕግ በላይነቴን እቀበላለሁ በማለት በምርጫ ኮሚሽን ዘንድ በአዋጅ 46/1985 መሠረት በሀገራችን የተመዘገበ ድርጅት ነው፡፡ ከዚህም በላይ የኢ.ፌ.ዴ.ሪን ህገ-መንግሥት በማርቀቅና በማዕደቅ ሂደት ውስጥ ንቁ ሚና ብቻ ሳይሆን በዚህ ሂደት ውስጥ ግንዛቤ ቀደም ሚና ከተጫወቱት ኃይሎች አንዱ ነው፡፡ አሀይዴ ተመሥርቶ ዓላማውን ለማሳካት ብዙ አባላት ትልቅ

መስዋዕትነት የከፈለብት አንዱ ምክንያት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት በተሟላ መልኩ የሚከበሩበትና የሀገር በላይነት የሰፈነበት አዲስና ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንደተመሠረተ ነው። በዚህም ሂደት የግለሰቦችና የሕግ ሀዘብ መብቶችና ጥቅሞች እንዲከበሩ፣ የሕግ በላይነት እንዲሰፍንና በሕገ መንግሥቱ ተከብረው ዋስትና ያገኙ መብቶች ተግባራዊ እንዲሆኑ ግንዛቤ ቀደም ሚና እንዲጫወቱ ከሚጠበቁ ኃይሎች አንዱ አሀዲድ ነው። የአሮሞ ሀዘብም እምነቱን ጥላብት አሀዲድን መርጦ ለመንግሥት አመራር ሃላፊነት ያበቃውም ለዚህ ነው። የሕገ መንግሥታችን አንቀጽ 9/2/ «ማንኛውም ዜጋ የመንግሥት አካላት የፖለቲካ ድርጅቶች፣ ሌሎች ማህበራት እንዲሁም ባለሥልጣናቸው ሕገ መንግሥቱን የማስከበርና ለሕገ-መንግሥቱ ተገዢ የመሆን ኃላፊነት አለባቸው» ይላል። ሆኖም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ መብቶች ሳይከበሩ ሲቀሩና ሕጎች ሲጣሱ የአሀዲድ አመራር ዝም ብሎ በማለፍ ይህን እዚህ የተቀጠለውን የሕገ-መንግሥት አንቀጽ ሲጥስ ይታያል። ለምሳሌ ያህል የኢህአዴግን ምክር ቤትና ስልኮ የለቀቅሁበትን ምክንያቶች በገለጽኩበት የ17/10/93 ደብዳቤ ውስጥ የዘረዘርኩለቸው የመብት ያለመከበርና የሕግ መጣስ ሲካሄዱ የድርጅቱ አመራር ያውቃል። ከየካቲት ጀምሮ እስከ ሰኔ 15/1993 ድረስ እነዚህ ችግሮች እንዲፈቱና ስሜቶች እንዲታረሙ በአጽናኦት መላእክ ጠይቋ ነበር። የአሀዲድ አመራር ግን ሲሰማኝም ፈቃደኛ አልሆነም። እንዲሁም « ኃጋሶ የሚያሳው ትላልቁን ጥያቄ ተቶ ጥቅቅን ነው፤ እኔ የማንም ግለሰብ ተላላኪና አሽከር አይደለሁም» ተብሎ በአንዳንድ የሥልክና ማኮ አባላት ሲነገር አመራሩ ዝም ብሎ አልፎታል።

2. ከሰኔ 15 ወዲህ በድርጅትና በመንግሥት ማደያ፣ በየመድረኮቹ በአካል ተገኝቶ መግለጫ በመስጠትና፣ በራሪ ወረቀቶችን በድርጅት መዋቅር በኩል ውስጥ ውስጡን በመበተን የሃሰትና ስም አጉዳፊ ፕሮፖጋንዳ ተካሄደብኛል።
3. በ17/10/93 እና በ19/10/93 የፍትሕጽትን ደብዳቤዎች በድርጅት ልሳን ለአባላትና ለሀዘብ አድርሰልኝ ብዬ ያቀረብኩት ጥያቄ እስካሁን ድረስ አውነታዊ መልስ አላገኝም። በእነዚህ ደብዳቤዎች የገለጽኩለቸው ሃሳቦችና አጽሞች ታፋኝነት ሲቀሩ አባላትና ሀዘቡ የኔን ሃሳብና፣ አጽም እንዲያውቁ በመደረጉ ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተጥለዋል።

አባልነት ሳገለግል ነበር። ስለሆነም ስለ ድርጅቱ የ10 ዓመት ሂደትና ስለ አመራሩም እነሱም በዛም የተወሰነ እውቀት ስላላች በግምገማዎችና በኮንፈረንሶች ብሳተፍ ኖሮ ይጠቅም ነበር እንጂ አይጉዳም ነበር። ድርጅቱ በ15/10/93 ጽፎና የድርጅቱ ሊቀመንበር ፈርሞበት የድርጅቱ አርማ ያለበትና የድርጅቱ ማህተም ተደርጎበት በ22/10/93 የደረሰኝ ደብዳቤ እስከ ጉባዔ ድረስ ከማ/ኮ አባልነት ሥግደሃል ይላል እንጂ ከድርጅት አባልነት ሥግደሃል ወይም ተባረሃል አይልም። በ17/10/93 እና በ19/10/93 በዳፍኩት መሠረት እኔም በአባልነቴ ተገዢ የአባልነት ግዴታዬን ሰወጣ ነበርኩኝ። ስለሆነም በግምገማ መድረኮችም ሆነ በኮንፈረንሶች መሳተፍ ይገባኝ ነበር። ተሳትፎዬ መብቴም በቻ ሳይሆን ለድርጅቱም ቢሆን ትልቅ ጠቀሜታ ነበረው። ግን ከነዚህ መድረኮች ባንዱ ላይ እንኳ እንደሳተፍ አልተጠራሁም። ስለ ሂደቱ እንደማንኛውም ዜጋ ከሚዲያ ነው የሰማሁት። ለድርጅቱ ጉባዔም አልተጠራሁም።

6. የድርጅቱ አመራር ነኝ ብሎ ከአባላትና ከጠቅላላ ጉባዔ ውሳኔ ውጭ ራሱን በራሱ የሰየመው ቡድን ከቅርብ ጊዜ ወዲህ እየተከተለ ያለው የአሠራር መርህ በጣም አደገኛ ነው። «በፊት የነበረው አመራር በሕገ ወጥነት ሲሰራ ነበር። አሁን ድርጅትን ለማዳን በመሰለኝ ስንቀሳቀስ በሕገ-ወጥነት አልጠየቅም» በማለት ራሱ ሀገ-ደንብን በመጣስና የሰፊውን አባላትና የጠቅላላ ጉባዔን መብቶች በተጋፋ መሰከር እየሠራ ነው። ስህተት፣ ልዩነቶች ለማረም መምከር ወደ በለጠ ስህተት ለመግባቱ ይታወቃል። «በጎሳ ልጠየቅበት እንጂ አሁን በመሰለኝ መንገድ ድርጅቱን ለማዳን እንቀሳቀሳለሁ» የሚል መርህን በመከተል ከመተዳደሪያ ደንቡና ከዲሞክራሲያዊ አሠራር ወጭ በግብታዊነትና በአምባገነናዊ መንገድ መሥራት በድርጅቱ ውስጥ የሕገ-ደንብና የሕግ በላይነት እንዳይጠናከር በሩን በርግዶ የሚከፍት አፍራሽ አሠራር ነው። በተጨማሪም « በራስ አቅምና ችሎታ መንቀሳቀስ፣ በራስ እርምጃ የራስን የውስጥ ጉዳይ ማዘናወን፣ የራሱን የውስጥ ጉዳይ በራስ መወሰን፣ በሁሉም ደረጃ፣ ራሱን መቻል የሚለው» የአብዮታዊ ዲሞክራሲ መርሆዎች ተጥሰው የጠባቂነት አመለካከትን የሚያጠናክሩ አሠራሮች በገሃድ ተግባራዊ እየሆኑ ነው።

7. ሌሎች ችግሮችን በ17/10/93፣ በ18/11/93 ፣ በ20/11/93 እንዲሁም በ23/12/93 በዳፍኩአቸው ደብዳቤዎች ገልጿለሁ።

8. እነዚህንና ሌሎችንም ቸግሮች ከውስጥ ሆኔ በተለያዩ የድርጅት መድረኮች በቀጣይነት እየታገልኩኝ በእም ቸግሮችና ድክመቶች በአባላት ትግልና ግንባታ እንዲያደረግልኝ መንገዱና በሩ በአመራሩ ተዘግተብኛል። እንደሚታወቅ በ17/10/93 እና በ19/10/93 ድርጅቱን ለመልቀቅ በቂ ምክንያቶች ቢኖሩኝም ትዕግሥት በማድረግ ሌላባልነቴ እቀጥላለሁ ብዬ ነበር። ይህን በምልበት ጊዜ በድርጅቱ ውስጥ በመቆየት አባላት ግንባታ እያደረጉልኝ እኔም በሌሎች ላይ እየታገልኩ በጋራ ድርጅታችንን አጠናክረን ለአሮሞና ለሌሎችም ኢትዮጵያ ሀዘቦች የበለጠ ጥቅም በጋራ እናስገኛለን በሚል እምነት ነው። የድርጅቱ አመራር ግን አካሄዱ ይህን አለመራራትንና ለዚህም ዝግጁ አለመሆኑን አስመስክርኻል። ይህም ከዚህ ቀጠሎ በተዘረዘሩ አካሄዶቹ ነው።

ሀ/ በ15/10/93 «ከማ/ካው ታግደሃል» ብሎ የወሰነው መድረክ በአሉቱ ከሰዓት በፊት የወሰደኩት እርምጃ ለምን እንደሆነ በአካል ተገኝቼ በዝርዝር እንደገልጽ እድል ሳይሰጠኝ ነው። በአካልም ተገኝቼ በውሳኔው ላይ መከላከዬንና መቃወምያዬን እንዳተርብ አልተደረገም። አሳራሩ ከሕጉ ደንብ ውጭ ነው። ፍትሃዊና ዲሞክራሲያዊ አልነበረም።

ለ/ ማ/ኮሚቴው ወዲያው በ15/10/93 በዜናና በመግለጫ መልክ በመገናኛ ብዙኃን አሉታዊ ፕሮፖጋንዳ ... ማካሄድ ጀመረ።

ሐ/ ከ17/10/93 እስከ 19/10/93 በተከታታይ ፕሮግራሞች አሉታዊ ፕሮፖጋንዳ በመገናኛ ብዙኃን እንዲካሄድብኝ አደረገ። በየመድረኮች በመገኘትና በበራራ ጽሁፎችም የውሸትና የስም ማጉደፍ ፕሮፖጋንዳውን አስካሁን ቀጠለበት።

መ/ እስከ 14/12/93 ድረስ አንድም ደብዳቤዬ በድርጅቱ ልሳን ታትሞ ለአባላት እንዲደርስ አላደረገም። እስከ ዛሬ ድረስ የ17/10/93 እና የ19/10/93 ደብዳቤዎቼ በድርጅት ልሳን እንዲይታተሙ ለላደረገና አፋኛ ሰላስቀራችው የድርጅቱ አባላት የደብዳቤዎችን ይዘት እንዲያውቁ አድርጓል።

የገጽ መገደል —————

ሠ/ በግ/ኮና በ10 ዓመት የእንቅስቃሴ ገምገማ ላይ እንደላተፉ አላደረገም፡፡

ፊ . በስጥፍራንስ እንደላተፍ ለላደረገም፡፡

ሰ/ ለድርጅት ጉባዔ አልጠራኝም። ጥሪ እንዳልደረሰኝ 23/12/93 በፊት በተለያዩ መንገዶች ጠቆሜ ዝገር። ከዚያም በ23/12/93 በጽናኩት ደብዳቤ ለጉባዔ ዝግጅትም ሆነ በጉባዔ ላይ እንደሳተፍ ጥሪ እንዳልደረሰኝ በጽሑፍ ባለታወቅም እሳከ ሃፊ 5 ሰዓት ድረስ ጥሪ አልደረሰኝም።

ክፍላቸው ስለሆነ ይህ

M. F. M. M. M.

2/C ንጋላ 288

7A7T

ለ በሌላ ምልክት ማረጋገጫ የሚያስፈልግ ሲሆን

А ПЕРВЫЕ ПЕРСЫ

V 1 255

ለዲብ ልቦጣ

«የነጋሶ መንገድ» በተሰኘው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ነጋሶ የተጓዙበትን ረዥምና አባጣ ጉባጣ የበዛበት የህይወት መንገድ እናገኛለን። ከደምቢ ዶሎ የልጅነት ትዝታ እስከ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች እንቅስቃሴ፤ ከጀርመን አገር የሰደት ትግል እስከ አገር ቤት የኢህአዴግ አባልነት፤ ከአገሪቱ ርዕሰ-ብሄርነት እስከ ተቃዋሚ ፓርቲ መሪነት የወጡትንንና የወረዱትን የፖለቲካ አቀባቢና ቁልቁለት ከራሳቸው ከባለቤቱ አንደበት እንሰማለን? ዶ/ር ነጋሶ ከፖለቲካው ምን ጠብቀው ምን አተረፉ? የፖለቲካውን ጉርበጥባጣ መንገድ እንዴት ተጓዙበት? «የነጋሶ መንገድ» አልፈውበት የመጡትን የፖለቲካና የህይወት ጉዳና ብቻ ሳይሆን የመጪውን ዘመን ህልምና ተስፋቸውን ጭምር የሚፈነጥቅ መጽሐፍ ነው።

***

«የ1987 ፕሮግራምን አንብቦ አቅጣጫችን የካፒታሊስት ግንባታ መሆኑን ያልተረዳና ተታለልኩ የሚል ሰው ሁለትና ሁለት አራት መሆኑን መደመር የማይችልና መሃይም ነው»

ከት ሙሴ ዜናዊ ሰዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ንግግር ሙሴ ሲሰጡ

***

«ከዚህ በኋላ በሻዕቢያ በህወሃት መካከል ችግር ተፈጥሮ ወደ ጦርነት የምንገባ ከሆነ የኛን ህዝብ ሂደትና ተዋጉ ብዬ አልቀሰቅስም!»

ም/ጠቅላይ ሚኒስትር - ሸዲሱ ሰገሰ

***

«እኔን የመግደል ሴራ ተወጥኖ እንደነበር የገባኝ ጀርመን ሀገር ነጋሶ ተገደለ ተብሎ መወራቱን ከሰማሁ በኋላ ነው።»

***

መለስ ስለ መቀሌ ውሳኔ «ጃኬታቸውን አስወልቀን ራቁታቸውን አባረርናቸው!» እያለ ሲናገር እጄን አነሳሁና «ይቅርታ! አሁንስ መንግስቱን መንግስቱን መሰልክኝ!» አልኩት። ቤቱ በድንጋጤ ተናወፀ። በተለይ ከጎኔ ተቀምጣ የነበረችው ገነት ዘውዴ «እንዴት ከመንግስቱ ጋር ታወዳድረዋለህ?» በማለት ስቅስቅ ብላ አለቀሰች።